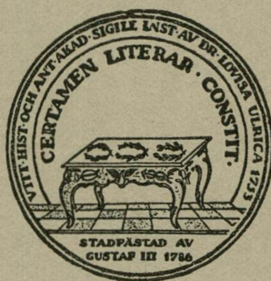
KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN

FÖRHISTORISKA UNDERSÖKNINGAR PÅ ADELSÖ

AV

HANNA RYDH

MIT DEUTSCHEM AUSZUG

STOCKHOLM 1936
WAHLSTRÖM & WIDSTRAND
i distribution

FÖRHISTORISKA UNDERSÖKNINGAR

PÅ ADELSÖ

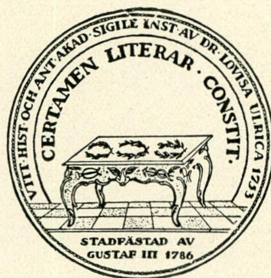
KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN

FÖRHISTORISKA UNDERSÖKNINGAR PÅ ADELSÖ

AV

HANNA RYDH

MIT DEUTSCHEM AUSZUG

STOCKHOLM 1936
WAHLSTRÖM & WIDSTRAND
i distribution

ESSELTE AKTIEBOLAG
STOCKHOLM 1936

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

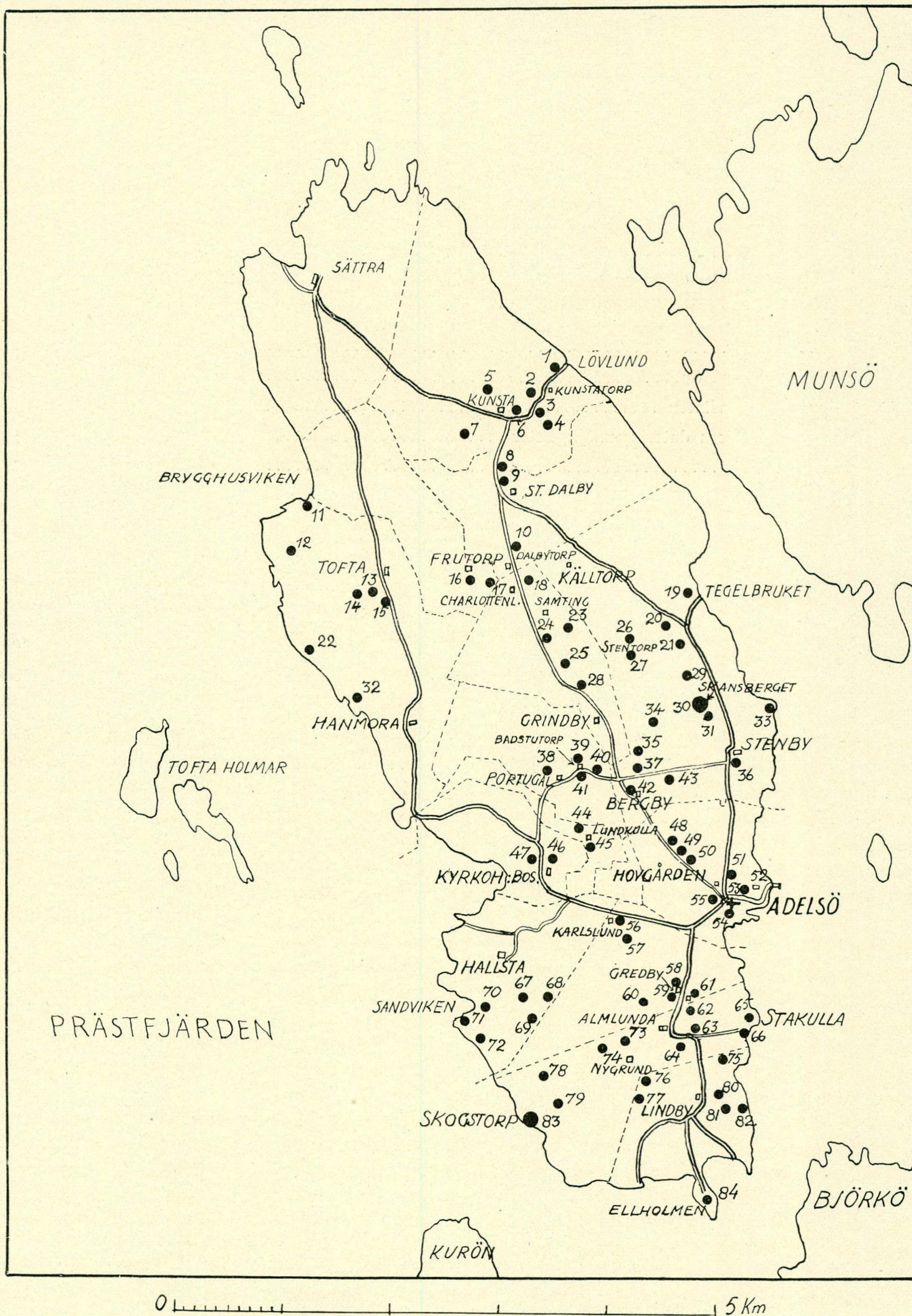

Fig. 1. Karta över Adelsö med inlagda fornminnesplatser.
Mot kartans forminnesnummer korrespondera numren i Kap. 1 och annorstädes.

×

Fig. 2. Adelsö sett från Björkös borgberg. Ovanför × skymtar tornet på Adelsö kyrka. Foto förf., 1919.

F Ö R O R D

De undersökningar, som ligga till grund för detta arbete, påbörjades år 1916 samtidigt med att Alsnö Hus utgrävdes. Initiativtagare var nuvarande museilektor Ernst Klein genom Svenska Dagbladet, som förmedlade de okända mecenaternas bidrag till K. Vitterhetsakademien. Det mest omfattande arbetet företogs detta år samt 1917, men smärre undersökningar, kartläggningsarbeten m. m. ha företagits under efterföljande år. Då detta arbete nu ligger färdigt i tryck, ser författaren bäst, på vilka punkter en komplettering av undersökningarna skulle varit önskvärd, men då min skiftande verksamhet länge nog fördröjt publiceringen, finner jag det ändå vara bäst att nu utsända arbetet i föreliggande skick. Att en undersökning av den största kungshögen skulle varit av det största intresse och lekt mig i hågen säger sig självt. Då detta bl. a. av ekonomiska skäl ej kom till stånd, är det dock med tillfredsställelse jag konstaterar, att den undersökta graven Skopinntull, som utan tvekan får inrangeras i kungsgravarnas kategori, lämnat ett fynd, som rikt belyser Adelsös karaktär av konungasäte. I avsikt att från ett så begränsat område som Adelsö, få ett så fullständigt grävningsmaterial som möjligt, har jag sökt avbilda och omnämna även det enklaste gravgodset, ty jag finner, att det är denna väg, med ständiga kombinationer från undersökning till undersökning, som man måste gå för att erhålla några dateringshållpunkter även för de »fattiga» gravar, som så talrikt förekomma i vårt land.

En första genomgång av fornminnena på ön, vilken legat till grund för kap. I, gjordes sommaren 1916 av nuvarande fil. d:r, baron Evald Uggla. Flertalet gravfältsplaner, renritningar och teckningar äro utförda av Vitterhetsakademiens tecknare H. Faith-Ell.

Benmaterialet har godhetsfullt genomgåtts av docent Elias Dahr. I den mån bestämningar kunnat göras, äro de införda på respektive gravar. Som nedan framgår har prof. Elias Wessén haft godheten ställa sig till förfogande beträffande runstensmaterialet.

För stor gästfrihet på Adelsö under grävningssäsongen har jag att hjärtligt tacka godsägare och fru Kjell Bernström, förutvarande

ägare av Stenby Säteri, samt den nuvarande ägaren, disponent Paul Bellander, ävensom kyrkoherde och fru E. Hallén.

För ett gott kamratskap och samarbete tackar jag hjärtligt fil. d:r Bengt Thordeman samt våra grävningskamrater under olika kortare perioder: fru Margit Strœhm de Vries, fil. och jur. kand. Elin Rydeberg Sjöcrona, arkitekt E. Hawerman, fil. lic. Bengt Bergman, härvid tänker jag även på de båda framlidne fil. lic. Ivar Simonsson och löjtnant H. Karlsson. I mitt tack innesluter jag även grävningslagen, av vars medlemmar många vid upprepade tillfällen biträtt i arbetet.

För råd och upplysningar i övrigt tackar jag prof. Birger Nerman, antikvarierna T. Arne och Gustaf Hallström samt fil. dr. A. Nordén. I detta sammanhang gå även mina tankar i särskilt hög grad till min framlidne make, fil. dr. Bror Schnittger.

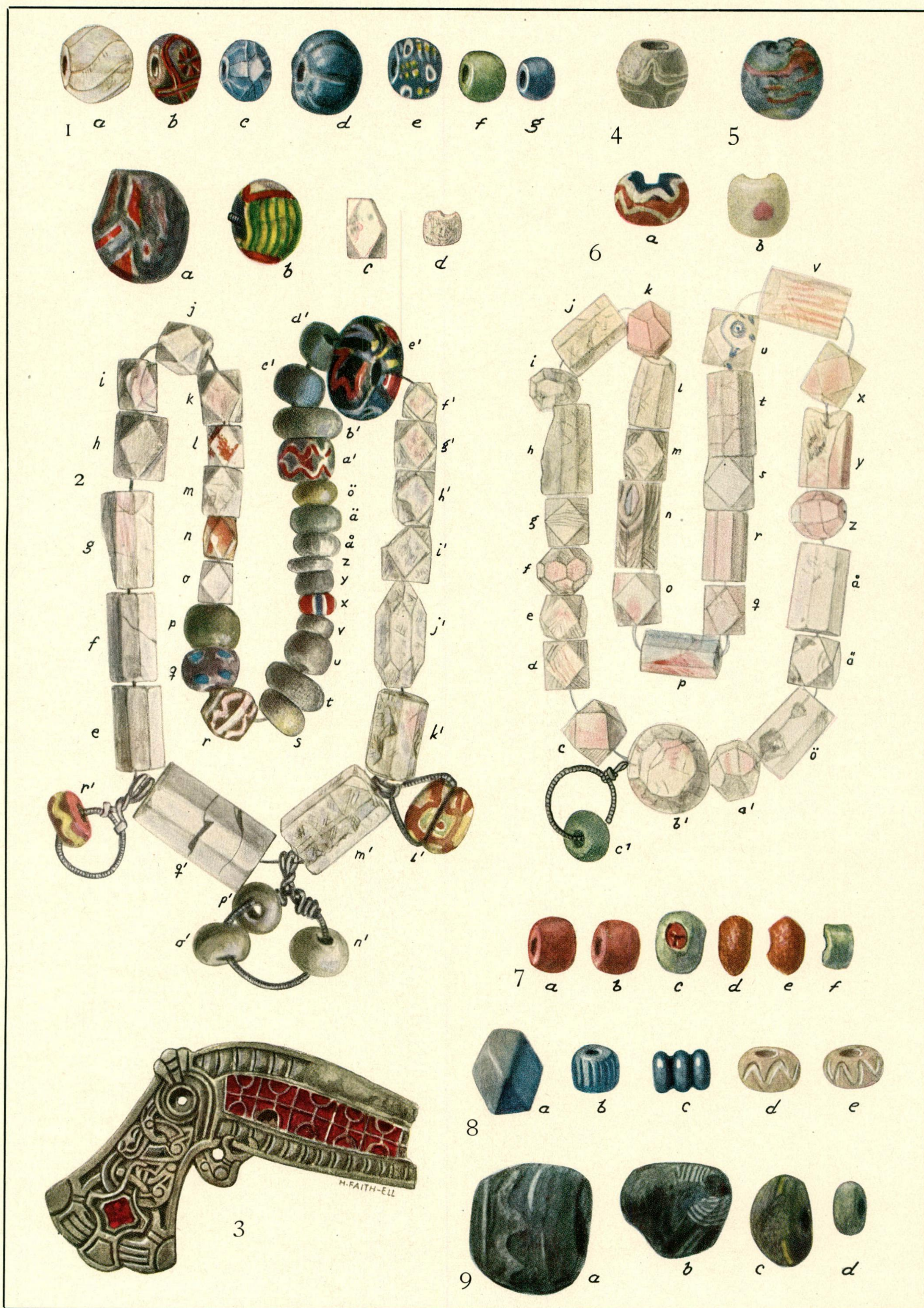
För det vänliga intresse och den hjälp överintendent Axel Lagrelius skänkt mig vid arbetets tryckning tackar jag hjärtligt, liksom jag är min make, landshövding Munck av Rosenschöld, varmt tacksam för att han, trots sin strängt upptagna tid, haft intresse för en tidsödande korrekturläsning.

Östersund i januari 1934.

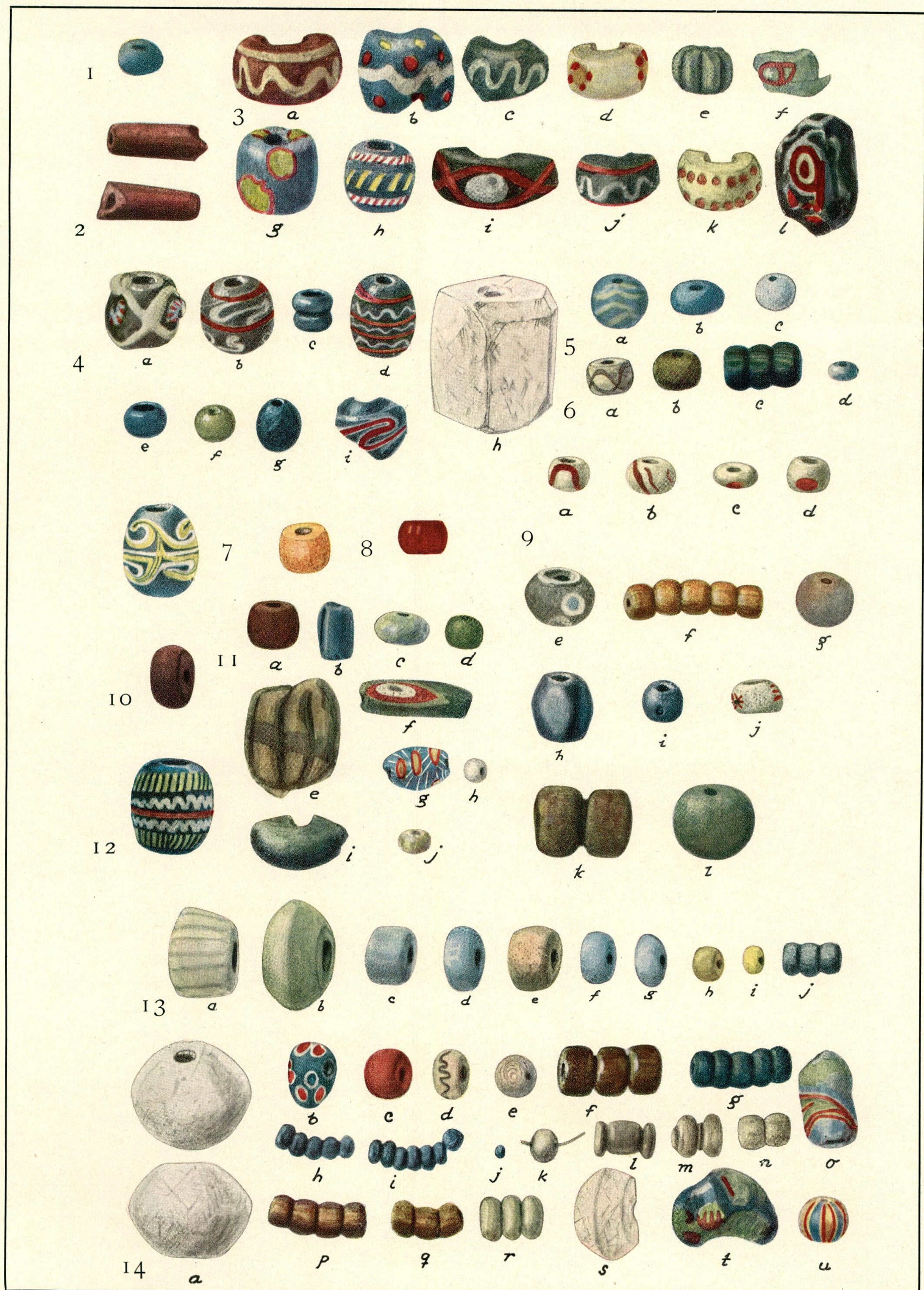
HANNA RYDH

Fig. 3. Bautasten vid Badstutorp. Kap. 1. Fornminnesplatser N:o 42, sid. 15. Foto förf., 1926.

Plansch I. 1/1. Pärlor och smycken ur följande fynd: 1) tillfälligt gjort fynd utan närmare känd fyndort inv. 15654, sid. 185; 2) Hovgården 1—3, grav 9, sid. 79 f.; 3) Ö om Kunsta gård, grav 2, sid. 26, pärlor ur samma grav avbildade pl. II. 14; 4) Hovgården 1—3, grav 23, sid. 93: 5) Hovgården 1—3, grav 4, sid. 73; 6) Hovgården 1—3, grav 5, sid. 87; 7) tillfälligt gjort fynd, inv. 17343:1540 b, sid. 185; 8) Hovgården 1—3, grav 32, sid. 101; 9) Bergby, grav 1, sid. 70.

Plansch II. 1/1. *Pärlor ur följande fynd: 1) Tofta, grav 4, sid. 51; 2) Gredby-Mälby, grav 1, sid. 139; 3) Skopinntull, sid. 121 f., jmf. textfig. 319; 4) Rackmyra, grav 1, sid. 132, jmf. sid. 188 f.; 5) Ö om Kunsta gård, grav 4, sid. 33; 6) Ö om Kunsta gård, grav 5, sid. 34 f., jmf. textfig. 54; 7) St. Dalby, grav 8, sid. 46; 8) Hovgården 1—3, grav 35, sid. 103; 9) St. Dalby, grav 6, sid. 45, jmf. textfig. 95; 10) Kunsta åker, grav 2, sid. 21; 11) Gredby-Mälby, grav 1, sid. 137; 12) tillfälligt gjort fynd från området kring Alsnö Hus, inv. 16216, sid. 189; 13) Ö om Kunsta gård, grav 6, sid. 39; 14) Ö om Kunsta gård, grav 2, sid. 27, samma grav som föremålet i pl. I:3.*

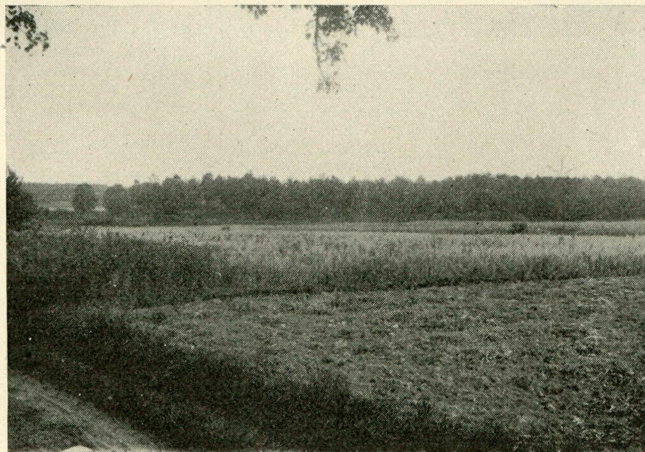

Fig. 4. På en ås N om Lundkulla ligga flera gravar. Kap. 1. Fornminnesplatser N:o 44, sid. 14. Foto H. Faith-Ell, 1927.

KAP. I. FORNMINNESPLATSER PÅ ÖN

N:o 1.[1] *Lövlund.* Ett gravfält beläget invid den lilla torpstugan; gravfältet har sin största utsträckning i NÖ—SV. Gravfältsplan fig. 14, foto fig. 12. Gravfältet består av fyrsidiga och runda stensättningar samt högar, de flesta med välmarkerade, av relativt stora stenar bestående fotkedjor, vilka äro upplagda så, att stenarnas övre ytor ligga ungefär i nivå med gravarnas helt plana inre (typbeskrivning sid. 175). Hela antalet gravar är 33, vartill kommer en osäker kulle, belägen under staketet till trädgården, samt ett osäkert röse, båda markerade med ? på gravfältsplanen. Anmärkas bör att längst i NÖ mot stranden ligga tvenne små runda gravlika högar utan stenblandning, markerade på gravfältsplanen a) och b), vilka vid undersökning visade sig fyndtomma; de äro sannolikt icke gravar.

Största grav är en flat hög med fotkedja, vars diam. är c:a 8 m.

På detta gravfält är en grav undersökt, jmf. sid. 18.

N:o 2. Kunsta. Ett gravfält på en holme i åkern NÖ om gården. Gravfältsplan fig. 15. Det är möjligt, att detta gravfält ursprungligen sammanhört med nedanbeskrivna n:o 3.

[1] Numreringen återfinnes som beteckning å kartan, fig. 1.

Bland gravformerna märkas runda kullar med och utan synlig fotkedja, en rektangulär stensättning samt två triangulära. Hela antalet gravar är 14.

På gravfältet äro 2 gravar undersökta, jmf. sid. 18.

N:o 3. Kunsta. Ett gravfält i hagen Ö om gården. Gravfältsplan fig. 20, foto fig. 21. Jmf. n:o 2 och n:o 4.

Gravfältet uppvisar många särdeles intressanta gravformer. I främsta rummet må nämnas de mycket stora, låga, så gott som flata gravarna (grav 2 samt den med fotkedja försedda grav c), vidare de något högre men med relativt flat mittyta försedda kullarna såsom grav n:o 4 och grav d (jmf. foto fig. 42). En del av de nu nämnda gravarna samt några mindre kullar och ett litet jordröse (grav 5) äro försedda med stenklot eller rättare med naturstenar, vars övre, uppåtvända ytor äro klotlikt rundade; i allt finnas synliga ett 10-tal sådana stenar. Vidare de stora högarna, vars övre fyllning består nästan helt av sten (ex. grav 3). På gravfältet finnas dessutom vanliga runda kullar med och utan fotkedja, små jordrösen samt en triangulär stensättning. Många gravar äro skadade, särskilt av källare och »potatis-

gropar». Hela antalet gravar är 59. Däri är inberäknat en flat hög, liknande en stenblandad gravhög med fotkedja, belägen på berget vid b). Det är svårt klarlägga, om detta verkligen är en grav, enär på platsen stått en kvarn, för vilken förhöjningen kan vara gjord; då det hade varit skada rubba de här särdeles vackert växande enarna gjordes ingen undersökning. På gravfältet äro 6 gravar undersökta, sid. 22 ff..

N:o 4. Kunsta. 210 m. SÖ om den sydligaste graven i gravfältet n:o 3, riktlinjen markerad å gravfältsplanen fig. 20, ligga 2 rösen av bronsålders- eller äldre järnålderskaraktär. I det ena har varit en stor potatiskällare.

N:o 5. Kunsta. NV om gården ligga 2 gravhögar, den ena är starkt stenblandad, den andra är en kulle, som till hälften bortskurits av en väg. Något NO om dessa ligger en flat kulle, vars karaktär är mindre lätt att fastställa utan undersökning.

N:o 6. Kunsta. Mellan boningshuset och Ö därom belägna uthus ligga 6 à 7 små flata kullar och jordrösen.

N:o 7. Kunsta. SV om gården på ett moränparti ligga 2 stora gravkullar, varav en är skattegrävd. I SV-kanten av odlingen ligger en till stor del förstörd kulle, som sannolikt varit en grav.

N:o 8. Stora Dalby. Ungefär 200 m. N om den nordligaste graven i det i n:o 9 beskrivna gravfältet ligger ett flatt röse, som möjligen är en grav, men måhända kan vara ett odlingsröse.

N:o 9. Stora Dalby. Ett gravfält på grusåsen N om gården samt nedanför åsen V om vägen. Gravfältsplan fig. 71, foto fig. 70. Man observerar tre stora runda halvrösen, stensättningar med stora kantstenar och i det inre röslikt anhopade stenar, fig. 71, grav 8 samt b och c, jmf. sid. 174 f. Vidare finnas fyrsidiga (närmast kvadratiska) stensättningar, en triangulär stensättning med insvängda sidor, små jordrösen samt många runda kullar med och utan fotkedja. En sådan jordkulle av oval form är relativt stor, största diam. 11 m. (fig. 71, grav a).

Hela antalet gravar är 65, vartill komma 3 små osäkra jordrösen, på planen markerade med ?. Av de nämnda 65 gravarna äro nu 3 försvunna (se grävningsberättelse gravarna 3, 4, 7) i ett i gravfältets södra del befintligt grustag. Detta har givetvis tidigare spolierat ett flertal gravar. I grustaget har hittats den nu i Adelsö kyrka uppställda, nedan sid. 200 f. beskrivna runstenen. Om dess ursprungliga plats på gravfältet kan intet slutas. På gravfältet äro 9 gravar undersökta, jmf. sid. 39 ff.

N:o 10. Dalbytorp. 2 otydliga rösen i markytan, på ett av dem ligger nu odlingssten. På geologiska kartbladet är markerat en gravhög, möjligen avseende nämnda rösen, möjligen någon nu bortgrävd grav.

N:o 11. Tofta. Vid Brygghusviken ligga 3 flata kullar.

N:o 12. Tofta ägor. S om Brygghusviken ligga 8 gravar. Två av dessa äro vackra, runda kullar, de övriga gravarna äro: 1 stort skattegrävt röse, 2 smärre rösen och 3 flata, oregelbundna rösen eller stenflak.

N:o 13. Tofta. På en låg grusås omedelbart SV om gården ligger V om vägen ett gravfält. Gravfältsplan fig. 101.

Gravarna på detta fält ligga särdeles tätt. De utgöras till största delen av runda kullar med och utan fotkedja samt runda stensättningar, vidare finnas 6 fyrsidiga stensättningar, 1 triangulär stensättning med insvängda sidor samt några små jordrösen. Sammanlagda antalet gravar är 121, av dessa är en nu försvunnen (se nedan grävningsberättelse grav 2). En del gravar äro skattegrävda och några skadade av väg- och magasinsbygge.

På gravfältet äro 4 gravar undersökta, jmf. sid. 48 ff.

N:o 14. Tofta. 100 m. V om den västligaste graven i gravfältet n:o 13, jmf. syftlinjen på planen i fig. 101, ligger ett litet halvröse, och 35 m. V om det senare ligger på en holme i därvarande åker ett vackert röse. 86 m. S om detta ligger i skogsbrynet ytterligare ett röse. I samma skog ligger ungefär 150 m. Ö om det sist nämnda röset och c:a 100 m. SÖ om gravfältets västligaste grav ett stort flatröse.

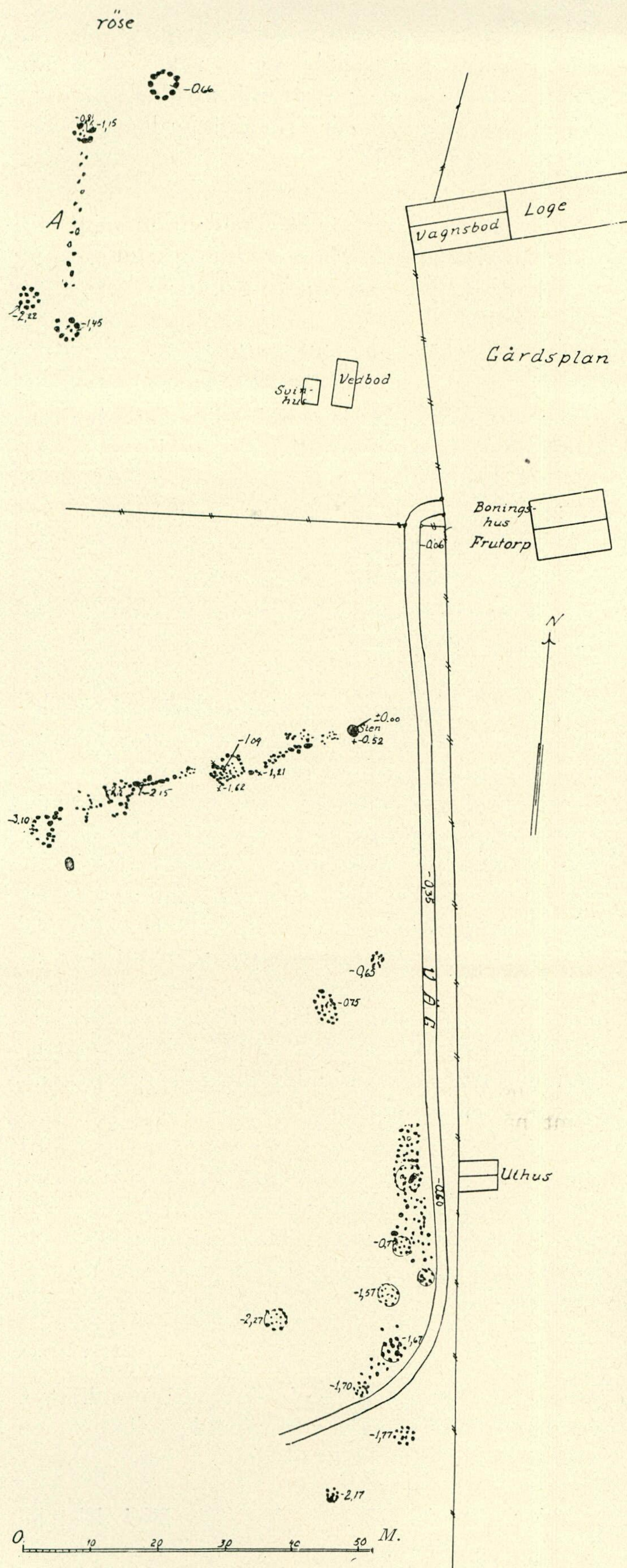

Fig. 5. Plan av gravfältet vid Frutorp. Kap. I. Fornminnesplatser N:o 16. Sid. 12, 172. Uppmätt 1927 av H. Faith-Ell.

Fig. 6. Från gravfältet vid Frutorp. I förgrunden del av ett röse, från vilket en stenrevel sträcker sig till ett röse i bakgrunden. Plan fig. 5. Sid. 12, 172. Foto H. Faith-Ell, 1927.

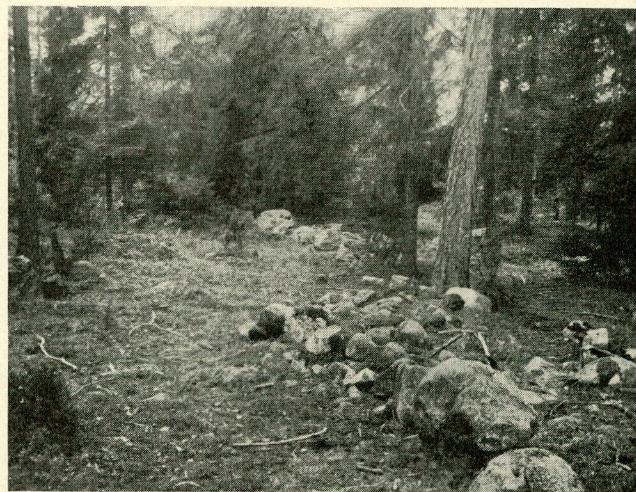

Fig. 7. Från gravfältet vid Frutorp. Från röset i förgrunden går en stenrevel till ett längre bort liggande röse. Plan fig. 5. Sid. 12, 172. Foto H. Faith-Ell, 1927.

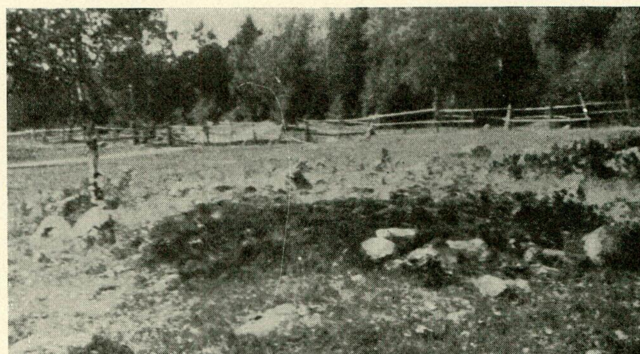

Fig. 8. Halvröse NV om Tegelbruket. Kap. 1. Fornminnesplatser N:o 19, sid. 12. Foto förf., 1927.

N:o 15. Tofta. C:a 100 m. SÖ om den sydöstligaste graven i gravfältet n:o 13, jmf. syftlinje å planen i fig. 101, ligga i därvarande hage en del gravar. Omkring boningshuset ligga 6 kullar, varav två äro ytterst flata, 4 jordrösen samt ett röse, som torde vara en grav. S därom i skogssluttningen ligga 9 stycken flata rösen av typ fig. 138—158, jmf. sid. 171 f. Sammanlagda antalet gravar är sålunda 20.

N:o 16. Frutorp. I skogen V, NV och SV om boningshuset ligger ett gravfält. Gravfältsplan fig. 5, jmf. fig. 6 och 7.

22 flata stenrösen typ sid. 171. Fyra rösen ligga i rad i ÖNÖ—VSV, förbundna av en mellanliggande stenrevel. Tre andra rösen, liggande i N—S-riktning, förbindas likaledes av en stenrad, vars ovanligt stora stenar emellertid förefalla att snarare vara av naturen utplanterade än avsiktligt lagda stenar (fig. 5 A).

N:o 17. Charlottenlund. NNO om boningshuset ligga på en åker några rösen, som i sitt nuvarande skick äro odlingsrösen, men som måhända i några fall vila på gravrösen.

N:o 18. SÖ om Asplunda ligger på Ö-sidan om vägen 1 flatt röse (7 m:s diam.) av stora stenar.

N:o 19. Tegelbruket. Omedelbart NV om det gamla tegelbruket, på den högsta punkten Ö om vägen, ligger ett halvröse. Fig. 8. C:a 40 m. N härom på samma avstånd från vägen Bruket—St. Dalby ligga ytterligare 2 à 3 flatrösen. Det är icke osannolikt att den steniga, av djup mossa täckta marken i den omgivande backen döljer flera dylika gravar.

N:o 20. Stenby ägor. På ett annat moränparti omedelbart NV om n:o 21 ligger ett särdeles vackert stenröse med en diam. av c:a 12 m. och en högsta höjd av 1 m. Fig. 9. Omedelbart S om detta ligger en stensättning med höga kantstenar och mycket sten i mitten (närmast ett stort halvröse, jmf. sid. 174 f.). Det är något ovalt och har en största diam. av 4 à 5 m.

N:o 21. Stenby ägor. På ett moränparti V om vägen, omedelbart S om vägkröken då man från Stenby går mot Bruket, ligga 1 låg flat kulle och c:a 17 halvrösen, vilka delvis äro svåra att urskilja på grund av den upprivna markytan. En stor deformerad jordhög är sannolikt en gravkulle.

N:o 22. Tofta. Vid stranden ungefär mitt emellan Tofta och Hammora ligger en relativt låg kulle. V därom en hustomtning.

N:o 23. I den s. k. Bruksskogen på Stenby ägor, Ö om Samting, rakt N om de nordligaste gravarna i Mickelsbacke, ligger på backens krön ett relativt stort, flatt röse. Fig. 10.

I backens västra del ligga några stenflak, som möjligen kunna innehålla flatrösen.

N:o 24. Samting. Omedelbart S om torpstället ligga 2 kringkastade rösen samt 1 (osäkert) mindre flatröse.

N:o 25. Samting. I skogen på och i sluttningen av en här gående ås SÖ om torpet ligga en del gravar grupperade, se syftlinje från gravfältsplanen, gravfältet n:o 28, fig. 116. Denna syftlinje pekar mot de sydligast belägna gravarna. Mitt på åsen ligga 2 stora jordfria rösen samt 6 låga, flata rösen av samma typ som vid Portugal och 1 (mindre säker) jordkulle. I sluttningens södra del ligga 10 flata rösen av nyssnämnda typ samt utefter den östra sluttningen 11 likadana. Hela antalet gravar är sålunda 29 samt 1 osäker. I Ö gå i öst—västlig riktning tre efter varandra följande tydligt markerade stenrevlar.

N:o 26. N om Stentorp. På högsta bergstoppen ligger ett välbevarat, flatt, jordfritt röse. Ö därom finnas 1 à 2 likadana rösen; det är svårt att avgöra antalet, då stenarna äro mycket kringplockade.

N:o 27. Vid Stentorp finnes en förstörd kulle med stenfyllning, jmf. typbeskrivningen sid. 170. Möjligen finnes under därvarande odlingsrösen ytterligare någon likartad grav.

N:o 28. Grindby. I den s. k. Mickelsbacke NO om gården ligger ett gravfält i en utmärkt vacker björkhage, fig. 117—120. Gravfältsplan fig. 116.

Fig. 9. Röse på Stenby ägor. Kap. I. Fornminnesplatser N:o 20, sid. 12. Foto förf., 1927.

Fig. 10. Röse, beläget i Bruksskogen på Stenby ägor. Kap. I. Fornminnesplatser N:o 23, sid. 12. Foto förf., 1927.

Gravfältet innehåller två olika gravtyper, dels de i S och V belägna runda kullarna, dels de på åsryggen liggande halvrösena. Längst i NÖ ligger ett särdeles vackert halvröse, fig. 120. Antalet flatrösen är 20, antalet kullar är 12, vadan hela antalet gravar är 32.

På gravfältet äro 3 gravar undersökta. Jmf. sid. 52—55.

N:o 29. I hagen NV om Skansberget vid Stenby ligger ett antal gravar av olika typer. Där finnas 1 jordfritt stenröse av ordinärt utseende samt ett litet lågt, jordfritt röse, 6 halvrösen, 1 stor, starkt stenblandad jordkulle (typbeskrivningen sid. 170) samt 3 (mindre säkra) starkt stenblandade kullar och 1 (mindre säker) låg jordkulle. Antalet säkra gravar är sålunda 9 samt 4 mindre säkra. Möjligen innehålla stenflaken i sydöstra delen av hagen några flatrösen. Tvenne stenrevlar gå tydligt i nordöstsydvästlig riktning. Två här belägna husgrunder äro moderna.

N:o 30. Skansberget, Stenby. Fornborg. Plan fig. 451. Se kap. IX.

N:o 31. På Skansbergets S-sluttning, Stenby, ligger ett gravfält. Gravfältsplan fig. 126.

Gravfältet består till största delen av starkt stenblandade, runda kullar. En grav är av den vida, mycket flata typen, på planen markerad a). 6 fyrsidiga stensättningar finnas på gravfältet. Hela antalet gravar är 66.

På gravfältet äro 8 gravar undersökta. Jmf. sid. 56 ff.

N:o 32. Vid Tofta brygga, Ö om Lillskog, nära gårdstomten, ligga ett litet, flatt, jordblandat röse och ett par flata kullar. Ett flertal stenflak äro synliga i torven, möjligen innehållande gravar. I den kuperade markytan finnas också några låga, runda kullar, som möjligen kunna vara gravar.

N:o 33. Stenby, vid Sjöstugan. Hela antalet gravar är 19, därav 12 runda kullar (av vilka en är mindre säker), 4 fyrsidiga stensättningar (av vilka en möjligen har annan form) samt 3 rösen (varav 1 är mindre säkert).

N:o 34. ÖSÖ om Grindby ligger ett antal gravar: 1 runt halvröse, 1 fyrsidigt flatröse med stora kantstenar, 2 mindre rösen med stora kantstenar, 3 högar med stenfyllning, typbeskrivning sid. 172 f., 1 stor flat jordhög och 1 jordröse.

N:o 35. I hagen mellan Bergby och Grindby, på östra sidan om vägen till Grindby, ligga 7 halvrösen, 6 större flata rösen, varav 3 hava stora kantstenar samt ett mindre, flatt röse.

På kullens högsta parti åt NO ligga 26 säkra och 5 mindre tydliga, jordfria stenrösen med c:a 4 m:s diam. Några stora stenflak äro möjligen rester av kringkastade rösen. I kanten av en nu övergiven odling ligga stenanhopningar, som med säkerhet äro odlingsrösen.

N:o 36. Stenby gård, omedelbart S om boningshuset står i parken en rest sten, fig. 465, som på 1800-talets slut flyttades dit från gravfältet vid Bergby, n:o 42.

N:o 37. Stenby ägor. NO om Bergby på en halvö i åkern på andra sidan vägen ligga c:a 25 m. från varandra 2 ovanligt vackra halvrösen med stora kantstenar, de hava en diam. av vardera c:a 6 m. 2 jordkullar finnas här också, 2 stenrevlar korsa backen i Ö—V riktning.

N:o 38. Portugal. Gravfältsplan Pl. III. På två, i N och S samt NÖ—SV gående åssträckor ligger, norr om torpstugan, ett gravfält, som till större delen består av små flata stenrösen. Flertalet gravar ligger på den i N—S gående åsen och är sålunda beläget NV om stugan. Hela området var vid tiden för undersökningen bevuxet med en tät, snårig skog, som gjorde undersökning och kartläggning av gravfältet till ett mödosamt arbete. Många gravar äro dessutom helt täckta av mossa, varför de endast kunna återfinnas, därigenom att man med en stake eller ett spett känner sig fram utefter markytan. Givetvis kunna under sådana förhållanden några gravar ha blivit förbigångna vid kartläggningen. Det är också möjligt att någon stenanhopning felaktigt upptagits som grav. De vid 1926 års kartläggning inlagda gravarna äro till antalet 114. Ett röse är fyrsidigt, de andra äro runda. Rösena hava som regel markerad kantring av stenar. Mellan de flatt liggande stenarna i det inre finnes en relativt sparsam jordfyllning. Gravarnas medelstorlek är 3 à 4 m:s diam. Största röset har en diam. av 14,5 m., de minsta rösena äro knappa 2 m. i diam.

12 gravar äro undersökta. Jmf. sid. 62 ff.

N:o 39. Vid Badstutorp, omedelbart N om boningshuset, ligger ett stort jordfritt röse, ett av öns präktigaste, fig. 11.

N:o 40. Mellan Bergby och Badstutorp, i vägkröken, på norra sidan om vägen, ligger ett jordblandat röse.

N:o 41. Vid Badstutorp, SV om boningshuset, S om vägen till Portugal, står i vägkröken en liten bautasten, fig. 3. Jmf. sid. 200.

N:o 42. Bergby. Omkring de där belägna boningshusen ligger ett gravfält. Gravfältplan fig. 163, foto fig. 159. Gravfältet består av runda kullar med och utan synliga fotkedjor, runda stensättningar, också sådana med höga kantstenar, rektangulära stensättningar samt små jordrösen. Hela antalet gravar är 134 säkra samt 5 osäkra. På gravfältet har stått den under n:o 36 omtalade bautastenen. Iakttagelserna på detta gravfält försvåras i hög grad därav, att området är genomkorsat av vägar samt har ett stort antal grunder efter raserade hus. På gravfältet äro 2 gravar undersökta. Jmf. sid. 68—70.

N:o 43. Stenby. På en holme i åkern, S om vägen, som från Stenby gård leder till Bergby, ligger ett stenröse.

N:o 44. På en ås N om Lundkulla, SÖ om Portugal ligger en stensättning av 5 m:s diam. 70 m. V om denna finnes en likartad stensättning samt invid den senare en av en källare förstörd gravhög av c:a 10 m:s diam. Fig. 4.

45 m. Ö om här först nämnda grav ligger ett litet flatt, jordblandat röse i markytans nivå, det är 3 m. i diam.

Omedelbart 50 m. N om kvarnen ligger ett flatt jordblandat röse.

N:o 45. Lundkulla, mellan gården och kvarnen, ligger ett mycket vackert, stort halvröse, stensättning med större kantstenar och stora, inre fyllnadsstenar, typ sid. 174 f. Diam. 4 à 5 m.

N:o 46. Prästgårdens mark invid bostället, Ö om vägen Hovgården-Hammora, ligga ett röse och en jordhög.

N:o 47. Prästgården. 200 à 225 m. NNV om prästgården ligga å ett moränparti 2 gravar, den ena är en skattegrävd jordhög med 5 à 6 m:s diam., den andra ett kringspritt jordfritt röse.

N:o 48. Hovgården. 150 m. N om den nordligaste graven i gravfältet n:o 49 ligger på en holme i åkern en stor rund kulle. Se syftlinje å gravfältsplanen till n:o 49, Pl. IV.

N:o 49. Gravfältet vid Hovgården. Gårdarna 1—3. Gravfältsplan Pl. IV. Utefter den väg, som från Hovgården i nordvästlig riktning leder mot Bergby, ligger på östra sidan om vägen ett stort gravfält med utsträckning från gården Hundskog i söder mot nordväst. En del gravar ungefär vid gravfältets mitt samt i dess nordliga del ligga inne i skogsbrynet. Gravfältet ligger på en grusås. Jmf. n:o 48. Gravtyperna på detta fält äro ytterst skiftande. Här finnas runda kullar, runda, fyrsidiga, triangulära

och skeppsformiga stensättningar, halvrösen samt små jordrösen. Man observerar särskilt det stora antalet fyrsidiga stensättningar. Några ligga parvis med en gemensam sida. Det är att märka, att den stora flata graven n:o 6 i sin mitt har en klotlik sten.

Hela antalet säkra gravar utgör 189, vartill komma 9 mindre säkra samt 2 osäkra.

På gravfältet äro 36 gravar undersökta. Jmf. sid. 71 ff.

N:o 50. Hovgården. Efter stigen mellan gravfältet n:o 49 och kyrkan ligger omedelbart öster om vägen den s. k. Närkällan, vilken antages ha varit en offerkälla. Se sid. 205.

N:o 51. Hovgården, Mellangårdens och Uppgårdens mark. N och NV om kyrkan ligga i en rad från Ö till V de s. k. Kungshögarna. Plan av området fig. 472, foto fig. 474—475. Foto av den största högen fig. 476. Största kungshögen har en diam. av c:a 50 m., dess högsta höjd över den omgivande åkern är c:a 5 m., de två andra hava en diam. av 20 à 25 m. Omedelbart S om detta komplex finnes en låg hög, på vilken nu står en lada. V om dessa gravar på andra sidan vägen ligger en stor flat hög, med fotkedja, den s. k. tingshögen, vars diam. är 28 m., fig. 477. NV om de tre kungshögarna ligger en med dem likartad gravhög, benämnd Skopinntull, samt omedelbart vid dess sydöstra kant en mindre gravhög. De båda sistnämnda gravarna äro undersökta, jmf. sid. 104 ff. Planer och foton fig. 277—290 samt 326, 327.

N:o 52. Alsnö hus.

N:o 53. Hovgården på Norrgårdens mark. NÖ om kyrkan och SV om Alsnö hus ligger en jordfast häll med runinskrift. Se kap. X, sid. 204 f.

N:o 54. Hovgården. I kyrkan finnas tvenne runstenar, den ena är inmurad i sakristians nordmur, jmf. kap. X, sid. 201 f. Dess ursprungliga fyndort är okänd. Den andra fanns år 1920 å gravfältet vid Stora Dalby, ovan n:o 9.

N:o 55. Hovgården. Rakt västerut från kyrkan, på andra sidan vägen, som leder till Stenby, ligger en grund, av N. H. Sjöborg, Samlingar för Nordens fornälskare kallad »något slags andacktsvård», vilken förf. undersökte år 1917, jmf. sid. 214 ff. V om denna grund ligga två runda kullar, av vilka en är undersökt. Jmf. sid. 128.

N:o 56. Karlslund. S om landsvägen ligga 13 à 14 gravhögar.

N:o 57. Karlslund. I hagen SO om n:o 56 ligga 2 flata jordfria rösen samt några stenanhopningar, som möjligen äro kringspridda rösen.

N:o 58. Gredby. Ett jordblandat, flatt röse.

N:o 59. Gredby. I hagen, V om vägen, NV om det här belägna boningshuset, finnas följande gravar: Sydligt i hagen 1 (osäker) vid grävning fyndlös stenring, SV därom några kullar, en (modern?) husgrund, mitt i hagen en rund gravhög, i hagens NV del tre tydliga kullar. På en skoglös plats i hagens mittparti, där man enligt utsago hade funnit kolbitar, gjordes en undersökning, varvid de sid. 129 beskrivna fynden hittades. Intet fornminne kunde här iakttagas.

N:o 60. Rackmyra. VSV om n:o 59 på andra sidan en här befintlig åker ligga 7 säkra (och 2 osäkra) gravar, av vilka 4 äro undersökta. Jmf. sid. 129 ff.

N:o 61. På gränsen mellan Gredby och Mälby, kring det här belägna boningshuset med dess uthus, ligga 71 gravar, varav 68 ligga Ö och 3 V om vägen. Gravfältet har en utsträckning i N—S av c:a 230 m., i Ö—V en största utsträckning av c:a 140 m. Gravfältsplan i fig. 356. Gravarna utgöras av runda kullar med och utan fotkedja, runda stensättningar, 2 fyrsidiga stensättningar, 1 triangulär stensättning och 2 skeppsformiga stensättningar. På gravfältet äro 7 gravar undersökta. Jmf. sid. 134 ff.

N:o 62. Mälby. S om gravfältet n:o 61 står en rest sten. Sid. 200.

N:o 63. Mälby. N om andra vägkröken mot Lindby ligga 3 gravar, av vilka 2 äro jordkullar och ett jordblandat röse med 7 à 8 m:s diam.

N:o 64. Mälby. S om n:o 63, i »surbärsskogen» ligga 2 starkt skadade gravar.

N:o 65. Stakulla. På det där belägna bergets topp ligger ett skadat röse, som är undersökt. Jmf. sid. 142.

N:o 66. Stakulla. Omedelbart S om det i n:o 65 nämnda berget ligga 7 gravar, varav 3 stora halvrösen (runda stensättningar med höga kantstenar och stora innerstenar). 1 fyrsidig stensättning, 2 jordblandade rösen och 1 fyrsidig kulle. Gravfältskiss fig. 377.
3 gravar äro undersökta. Jmf. sid. 143 ff.

N:o 67. Hallsta. Vid »Fårbacken» ligga 1 grav samt en lång, i SSV—NNO gående stenrevel.

N:o 68. Myrbacka. I hagen VSV om Myrbacka ligga 6 kullar, varav några äro stenblandade i ytan.

N:o 69. Hallsta. Vid angivna punkt å kartan finnas 3 gravar, därav 1 hög med stora stenar, en av dem är rest, 1 jordblandat röse med 4 m:s diam., ett röse kan eventuellt vara odlingsröse. En här belägen fyrsidig stensättning är en modernare husgrund.

N:o 70. Hallsta. C:a 150 m. Ö om Sandviken, i skogsbrynet finnas 6 flatrösen.

N:o 71. Hallsta. Vid Hallsta lastplats, nedanför ett stort granitberg, det s. k. Röda berget, ligger en stenblandad jordhög, som eventuellt kan vara en grav. I närheten finnas emellertid rester efter modern bebyggelse, möjligen skulle även sagda hög vid en undersökning visa sig vara uppkommen genom byggnadsras.

N:o 72. 100 à 150 m. SÖ om n:o 70 ligga i skogskanten 2 låga jordkullar, den ena djupt skattegrävd. Möjligen är ett här beläget röse en grav.

N:o 73. Norr om Nygrund på berget ligga 2 stenrösen.

N:o 74. Nygrund. På ett berg NV om Nygrund ligga 10 rösen med vardera en diam. av 3 à 4 m. samt c:a 50 m. NV därifrån ett vackert jordblandat röse (möjligen ytterligare 1 mindre). Summa 11 gravar.

N:o 75. Lindby. På en ö i åkern mitt emellan Stakulla och Lindby ligger ett gravfält. Hela »ön» är tätt bevuxen av en nära ogenomtränglig, snårig småskog, varför en kartläggning varit omöjlig och en räkning av gravarna särdeles svår. Gravarnas antal synes vara 39, varav 3 äro högar med fotkedja, 17 runda stensättningar, 1 triangulär stensättning, 12 jordblandade rösen och 2 flata rösen (osäkra).

N:o 76. Lindby. Ö om pensionatsbyggnaden finnas 2 stensättningar.

N:o 77. Lindby. Nära pensionatet vid en liten torpstuga ligga 1 stenblandad kulle och en modern husgrund.

N:o 78. Nygrund. N om Fridhem. Här finnas 12 rösen, varav 11 rösen (medeldiam. 3 à 4 m.) ligga tillsammans och 1 flatt röse ligger V därom. 3 à 4 otydliga stensättningar finnas även.

N:o 79. Nygrund. S om Fridhem i vägskälet ligger en ej fullt säker gravhög.

N:o 80. Lindby. Omedelbart Ö om gården ligga 6 à 7 stensättningar. Möjligen finnas 3 à 4 låga högar, som äro svåra att urskilja i markytans kupering.

N:o 81. Lindby. På berget ÖSÖ om gården ligga 2 rösen, det ena runt, det andra fyrsidigt. De äro båda undersökta. Jmf. sid. 147 ff.

N:o 82. Lindby. ÖSÖ om berget n:o 81, omedelbart NV om Lindby brygga, ligga 2 rektangulära rösen, 1 stor kulle och 1 rektangulär stensättning. Rösena och stensättningen äro undersökta. Jmf. sid. 149 ff.

N:o 83. Skogstorp. En fornborg finnes på ett mot Mälaren vettande berg, beläget SV om bostadshuset. Kartlagd fig. 461. Jmf. sid. 196 ff.

N:o 84. Källvreten, Ellholmen. Mitt på öns sydspets ligga 5 gravar, varav 1 triangulär stensättning, 1 skeppsformig stensättning, 1 stort röse och 2 små rösen, vars stenar knappast äro synliga i markytan. Gravfältsskiss fig. 403.

3 gravar äro undersökta. Jmf. sid. 154 ff.

Fig. 11. Stort röse vid Badstutorp. Kap. I. Fornminnesplatser N:o 39. Sid. 14, 171. Foto H. Faith-Ell, 1927.

Fig. 12. Från gravfältet vid Lövlund. Bilden visar den sydvästliga delen av gravfältet. Sid. som fig. 14. Foto H. Faith-Ell, 1926.

KAP. II. DE UNDERSÖKTA GRAVFÄLTEN.

GRAVFÄLTET VID LÖVLUND.

Gravfältet vid Lövlund.

Kap. Fornminnesplatser, n:o 1, sid. 9. Gravfältsplan fig. 14.

Lövlund, grav 1.

GRAV 1. Gravplan fig. 13. Rund, plan hög med sättning av relativt stora stenar. Innanför stenkretsen är markytan plan och ligger i jämnhöjd med kantstenarnas högsta höjd. Stensättningen var delvis uppriven. Diam. c:a 3,70 m. Stenarnas storlek växlar mellan 12 × 20 cm. och 58 × 78 cm. De ligga på en höjd av 15 till 55 cm. från o-punkten vid gravens nordöstra kant, varifrån marknivån stiger med 25 cm. mot SV-kanten. Den innanför liggande markytan har en högsta höjd av 40 cm. från samma punkt.

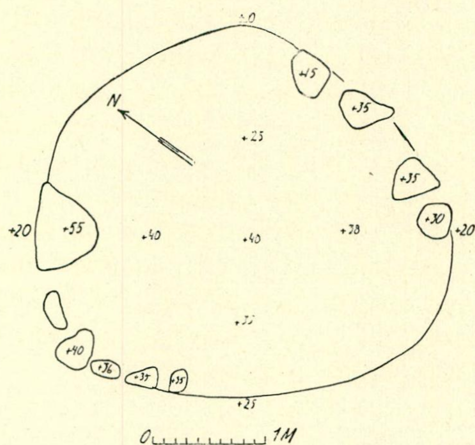

Fig. 13. Gravfältet vid Lövlund. Plan av grav 1. Sid. 18, 175, 177.

Fyllningen bestod av stenblandat grus. Fyllningen genomgrävdes intill pinnmon utan att något fynd gjordes.

Intet brandlager spårades. Av allt att döma har graven innehållit ett skelett utan gravgods, skelettet har i så fall helt förmultnat.

GRAVFÄLTET PÅ ÅKERN NV OM KUNSTA GÅRD.

Gravfältet på Kunsta åker.

Kap. Fornminnesplatser, n:o 2, sid. 9. Gravfältsplan fig. 15.

Fynden från nedanstående gravar, undersökta 1920, hava i Statens Historiska Museum inventarienummer 16578.

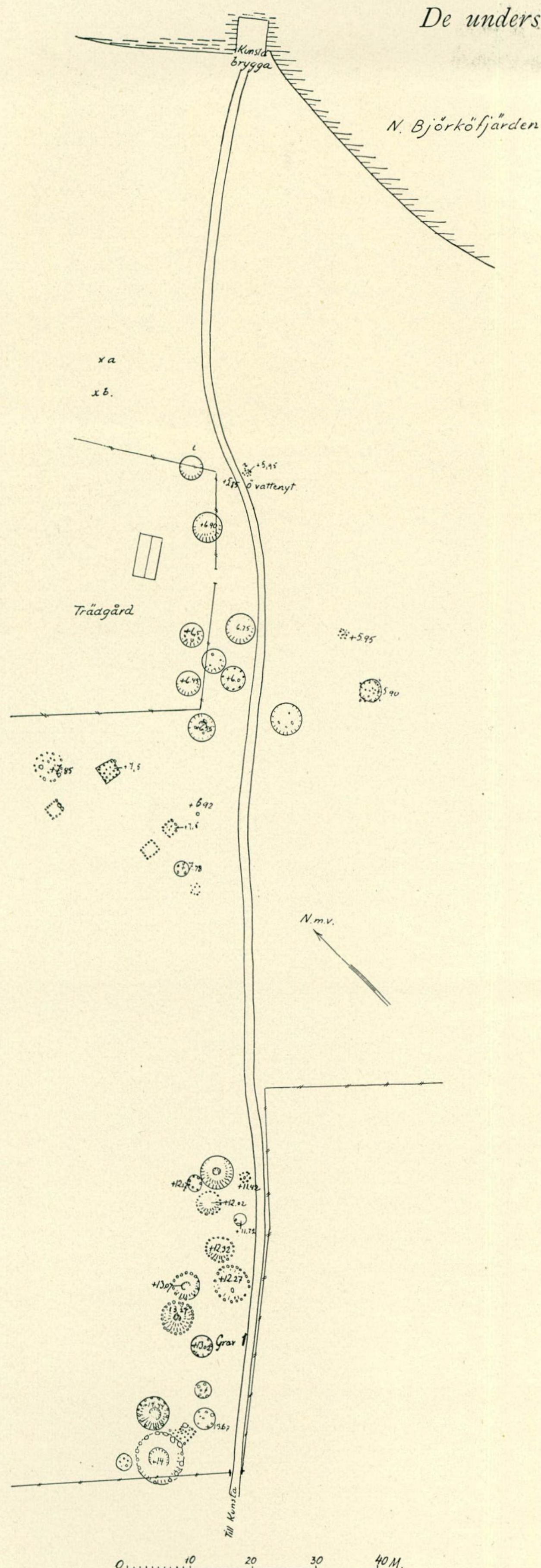

Fig. 14. Plan av gravfältet vid Lövlund. Sid. 9, 18, 175, 177. Uppmätt 1926 av H. Faith-Ell.

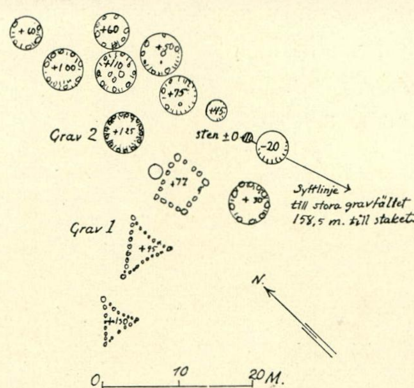

Fig. 15. Plan av gravfältet på Kunsta åker. Sid. 9, 18—21, 169, 177. Uppmätt 1926 av H. Faith-Ell.

Kunsta åker, grav 1.

GRAV 1. Gravplan fig. 16. Triangulär stensättning med insvängda sidor. Tvenne sidor voro vardera 7,90 m., den tredje sidan 7,50 m. Stenarna hade en medelstorlek av 40×25 à 50×25 cm. Hörnstenarna voro större, störst den i gravens sydligaste hörn, som mätte 95×75 cm. Stenarnas nivå var 20 till 82 cm. från 0-punkten vid gravens sydligaste hörn, varifrån terrängen med 55 cm. steg mot västra hörnet, med 24 cm. mot det norra. Innanför stenraden funnos även stenar.

Omedelbart innanför S-kanten av stenraden ungefär i gravens mittaxel fanns på marknivån ett tunt brandlager med en utsträckning av 100×70 cm. Intet fynd gjordes.

Kunsta åker, grav 2.

GRAV 2. Gravplan fig. 17. Rund kulle med jämn, vacker fotkedja, som före grävningen var helt nedsjunken i torven. Diam. 6,25 m. Högsta höjd, i gravens NV-del, + 95 cm., höjd i centrum + 53 cm. från 0-punkten vid gravens SÖ-kant, varifrån marknivån med 60 cm. steg mot NV. Fotkedjans stenar hade en storlek av 15×20 till 35×80 cm. och en nivå från 0-punkten av + 16 till + 76 cm. Gravens fyllning bestod av stenblandad lerjord.

Ungefär i gravens centrum fanns på marknivån ett högst 10 cm. mäktigt brandlager med en största utsträckning av knappa 2 m. I brandlagret gjordes fynden, deras inbördes läge framgår av gravplanen.

FYND:

Fynd. Ben.

Brända ben, relativt fåtaliga, ej sköljda.
Obrända ben, några få.

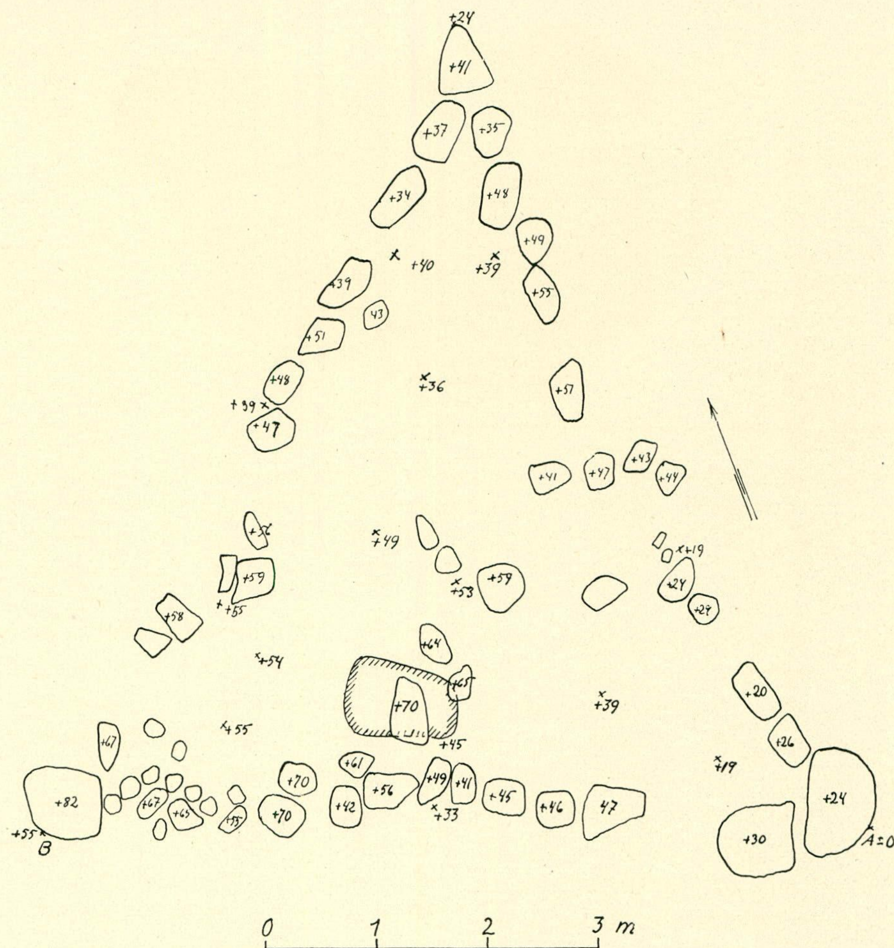

Fig. 16. Gravfältet på Kunsta åker, plan av grav 1. Sid. 19, 176, 177.

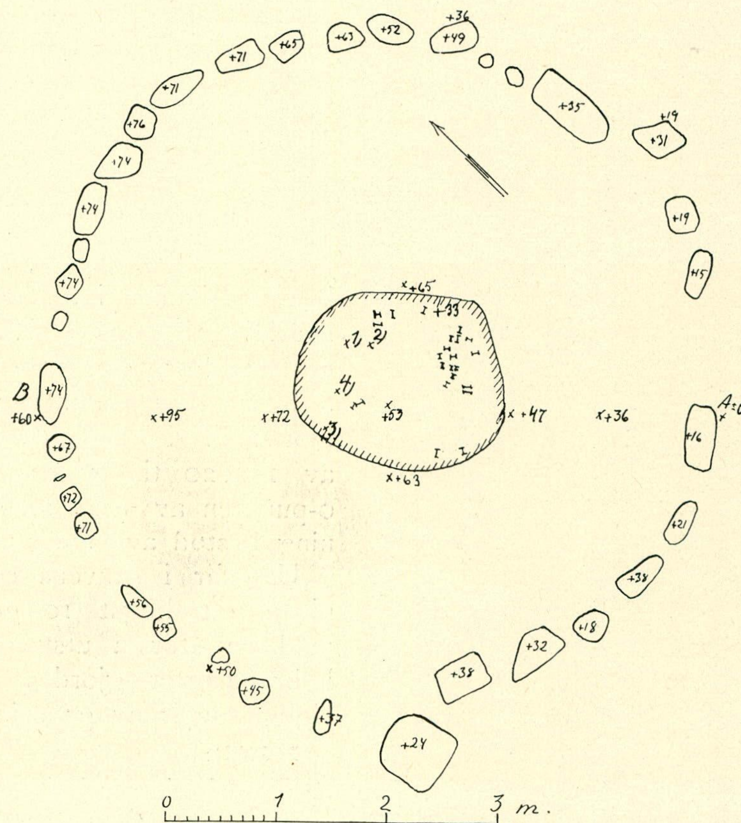

Fig. 17. Gravfältet på Kunsta åker. Plan av grav 2. I brandlagret äro följande fynd markerade: 1) lerkärlet, fig. 18 a; 2) det sönderfallna lerkärlet, fig. 18 b; 3) flintskärvan i fig. 18 e; 4) lerkärlsbiten i fig. 18 d; övriga markerade fynd utgöras av järnnitar. Sid. 19, 169, 177.

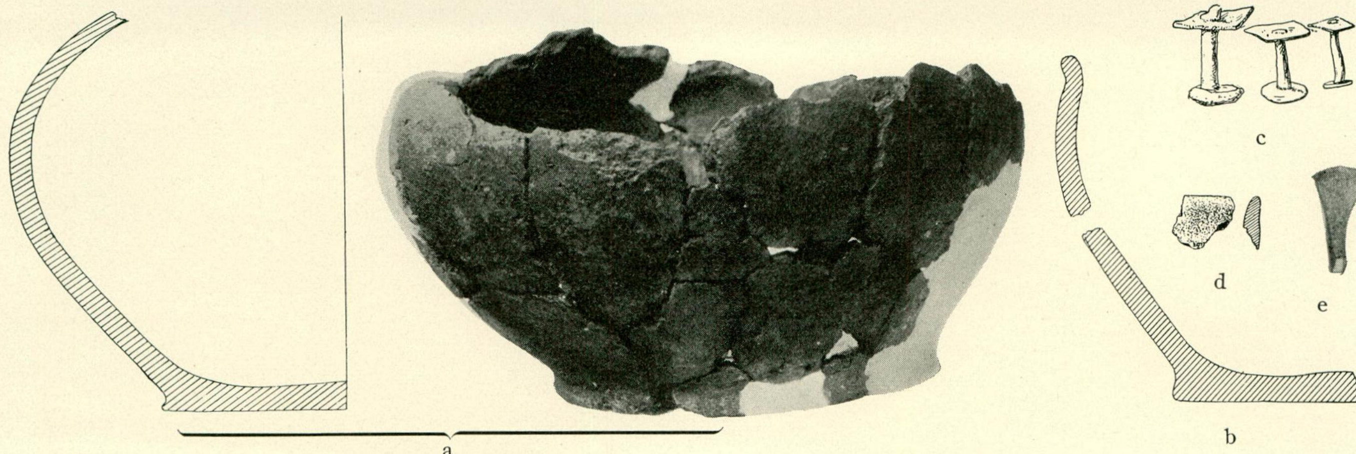

Fig. 18 a—d 1/3, e 1/1. Fynd från gravfältet vid Kunsta åker, grav 2: a) fragmentariskt lerkärl, t. v. genomskärning av halva kärlet; b) utgör genomskärning av ett annat kärl i den mån dess utseende kunnat fastställas av de funna fragmenten; d) fragment av ett tredje kärl; c) järnnitar; e) flintbit. Sid. 21, 169.

Lerkärlsfragment.

Lerkärlsfragment, som delvis kunnat hopsättas, fig. 18 a. Godset gråbrunt, på insidan svartaktigt, särdeles grovt, grusblandat, oornerat, dess tjockl. 0,8 till 1,1 cm. Kärlet, som är stort och kraftigt bukigt, har intet av själva överkanten bevarat, dess utseende i övrigt framgår av bilden. Bottendiam. är c:a 15,5, största diam. c:a 26 cm. Höjd och överkantsdiam. kunna ej utläsas av kärlets nuvarande tillstånd, nuvarande höjd är 15 cm.

Lerkärlsfragment, fig. 18 b, stort antal bitar, som endast i ringa utsträckning kunnat hopsättas. Godset likt ovannämnda, tjocklek: 0,9 à 1,1 cm. Kärlet har sannolikt varit stort. Botten är flat, underkanten ojämn, en inbuktning vid underkanten är åstadkommen genom fingerintryck, ovanför denna reser sig kärlväggen i starkt utåtriktad vinkel. Överkanten är vulstlik, tack vare den svaga inbuktningen omedelbart under kanten. Angående kärlets mått kan intet exakt bestämmas, men dess form torde ha liknat det föregående kärlets.

Lerkärlsfragment, fig. 18 d. Några små fragment av ett rödgult, på insidan svart, grusblandat, 0,85 cm. tjockt gods. Överkanten tunnar av från båda sidor. Angående mått och utseende kan intet slutas.

Järnnitar.

Järnnitar: 10 hela, 2 fragmentariska samt 14 nithuvuden. Fig. 18 c. Längd 2,25 till 4 cm.

21 fragment av järnnitar eller spikar.

Pärla.

Rund pärla av *röd glasfluss.* Diam. 1,2 cm., höjd 0.6 cm. Pl. II: fig. 10.

Flintskärva.

Liten flintskärva med egg, fig. 18 e. Längd 1,35 cm., största bredd 0,65 cm.

Fig. 19. Från gravfältet öster om Kunsta gård. Ej undersökt hög (på gravfältsplanen, fig. 20, markerad a). Foto H. Faith-Ell, 1926.

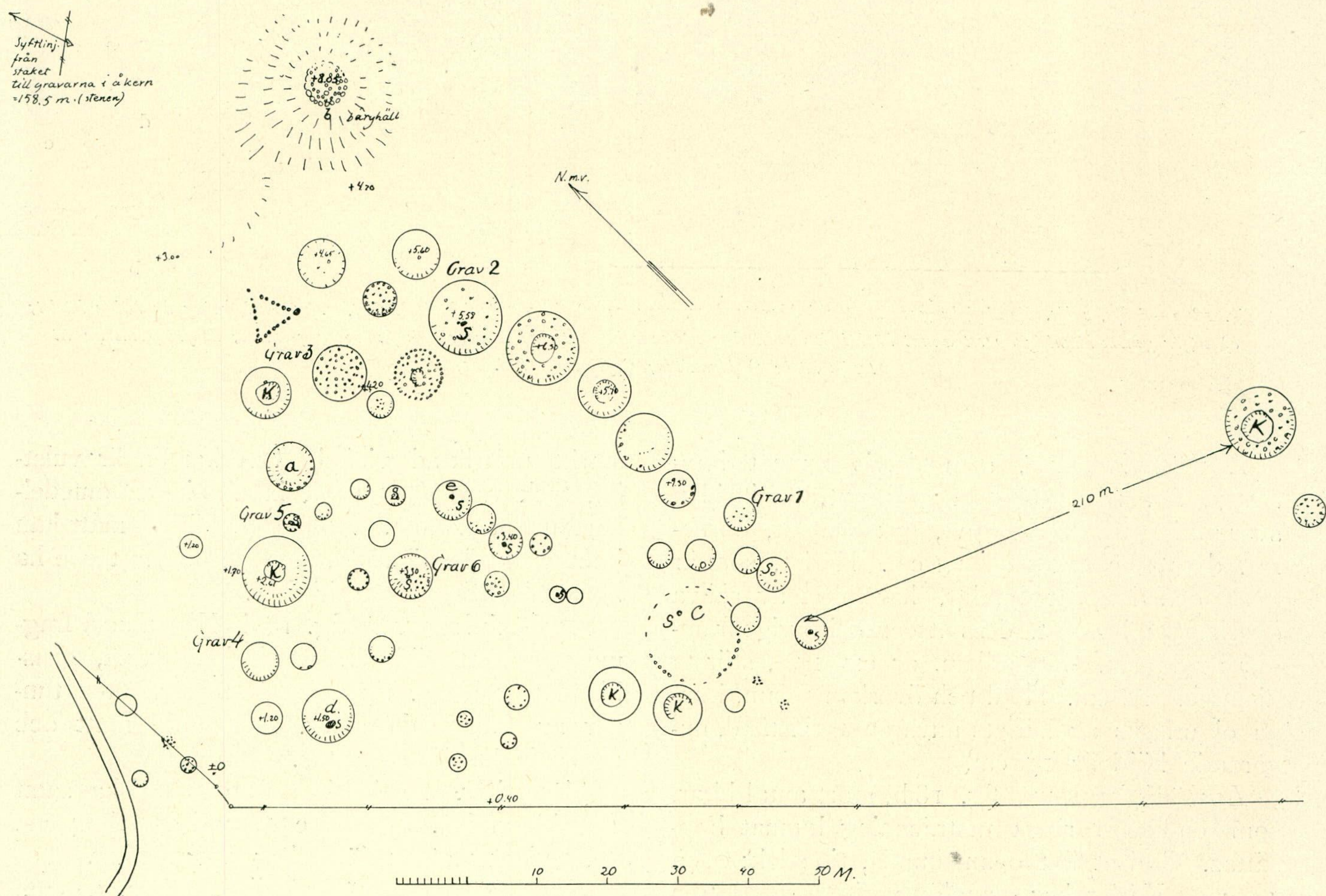

Fig. 20. Plan av gravfältet öster om Kunsta gård. Sid. 9 f., 22—39, 160, 162 f., 169, 170, 177. Uppmätt 1926 av H. Faith-Ell.

GRAVFÄLTET I HAGEN ÖSTER OM KUNSTA GÅRD.

Gravfältet vid Kunsta. Kap. Fornminnesplatser, n:o 3, sid. 9. Gravfältsplan fig. 20, utsikt mot gravfältet i fig. 21.

Fynden från detta 1926 undersökta gravfält bära i Statens Historiska Museum inventarienummer 18357.

Kunsta, grav 1. GRAV 1. Gravplan fig. 23, foto fig. 22. Rund, låg kulle utan fotkedja. Diam. 4 m. Högsta höjd i centrum + 28 cm., från o-punkten invid gravens sydöstra kant, varifrån marknivån med 14 cm. stiger mot NV. Gravens fyllning bestod av stenblandad jord, av stenarna stucko några upp genom torven.

I centrum fanns på en högsta nivå av 5 cm. från o-punkten ett brandlager med en största utsträckning av 1,05 m. och en mäktighet av intill 15 cm.

FYND: *Fynd.*

Brända ben, talrika, icke sköljda. *Ben.*

Lerkärlsfragment, fig. 24 a, av ett gråbrunt, grovt, oornerat, flagrande, starkt grusblandat gods av c:a 1 cm:s tjocklek. Bottendiam. är 15,5 cm., botten är flat, på insidan konvex. Kärlväggen gör närmast botten en svag inåtbuktning och stiger sedan i utåtriktad vinkel. *Lerkärlsfragment.*

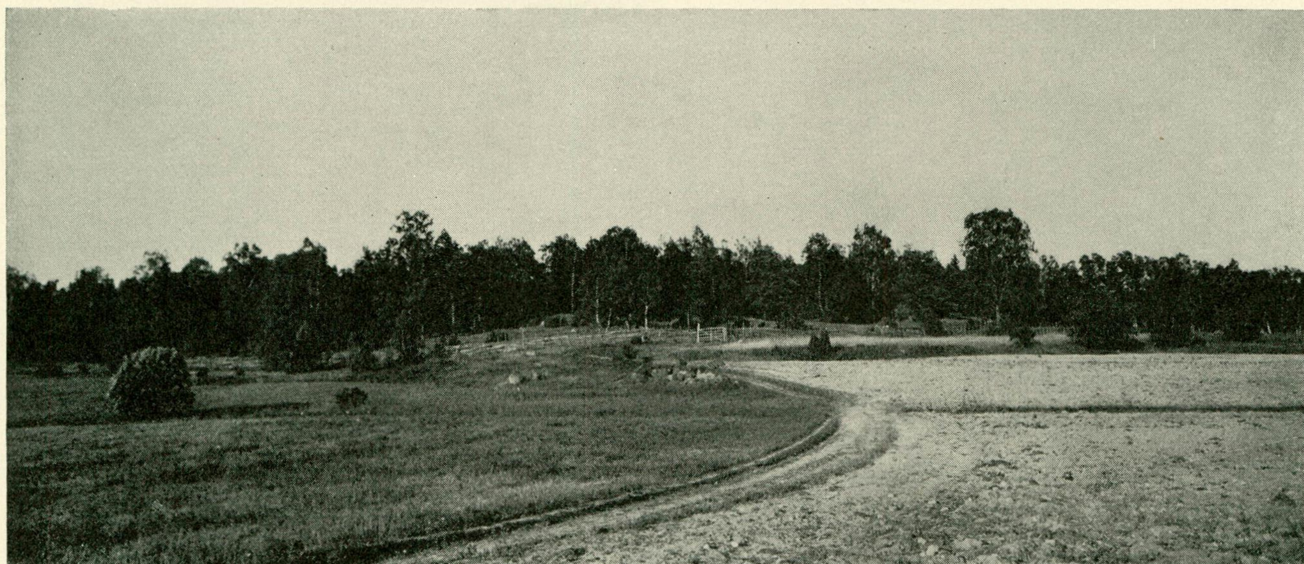

Fig. 21. Öster om Kunsta gård ligger ett stort gravfält i en hage, synlig i bakgrunden på bilden, jmf. fig. 20. På åkern i förgrunden ligger norrut (till vänster), ehuru ej synligt på bilden, ett mindre gravfält, jmf. fig. 15. Foto H. Faith-Ell, 1926.

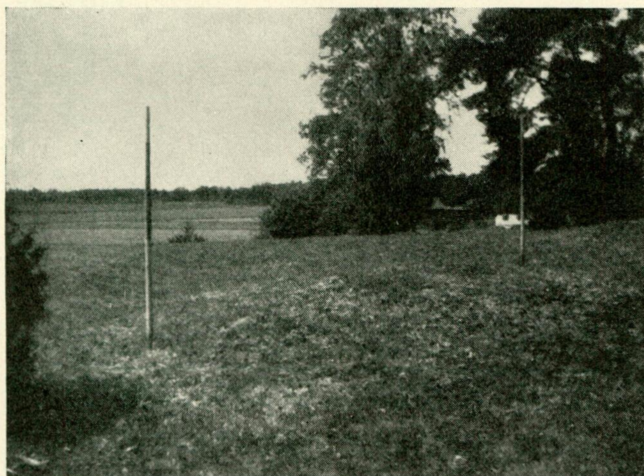

Fig. 22. Gravfältet öster om Kunsta gård, grav 1; jmf. fig 23—26. Sid. som fig. 23. Foto förf., 1926.

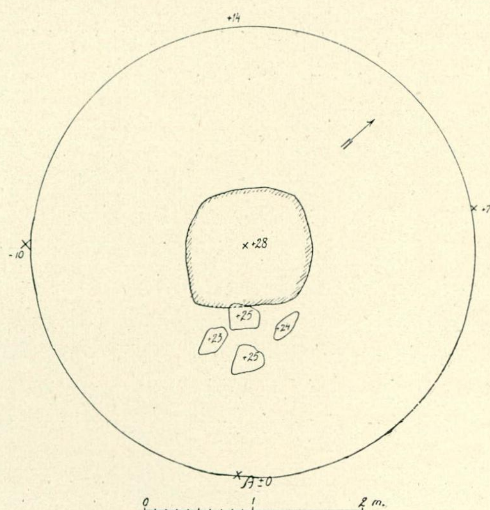

Fig. 23. Gravfältet öster om Kunsta gård, plan av grav 1. Sid. 22—23, 177.

I övrigt kan intet slutas angående kärlets form och dimensioner. Före kärlets bränning har det varit placerat på en flätad matta efter vilken kraftiga intryck äro synliga, jmf. fig. 24 b.

Ett ytterst litet bronsfragment. *Bronsfragment.*

3 järnnitar, fig. 25, 2 till 2,2 cm. långa. *Järnnitar och spikar.*

1 fragment av järnnit eller spik.

10 ytterst små järnfragment. *Järnfragment.*

Kamfragment av ben. Ett 3,3 × 0,7 cm. stort fragment av kamskålla med rest av nithål och längs ena kanten löpande horisontal streckornering. Själva kanten är tvärstrierad. Ett 2,7 × 1,3 cm. stort fragment med kvarsittande rester av kampinnar har utgjort ena kortsidan på en kam, det har på ömse sidor, längs kammens bredd gående orneringslinjer. Ett litet halvcirkelformigt böjt, 1,2 × 1,2 cm. stort benfragment med en till synes avsiktligt inristad linje är möjligen rest av kamskållan till samma kam som föregående fragment. Fig. 26. *Kamfragment.*

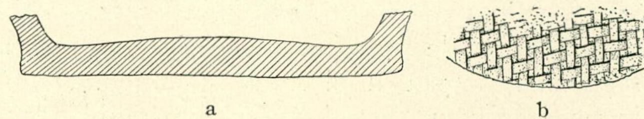

Fig. 24. 1/3. Fynd ur grav 1: a) genomskärning av lerkärlsbotten; b) avtryck i botten av flätning på vilken lerkärlet stått. Sid. 22 f.

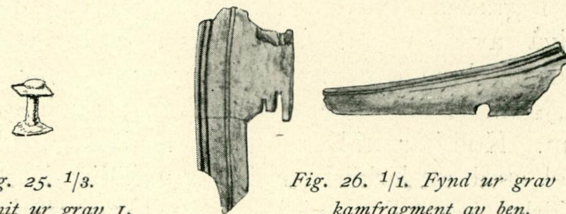

Fig. 25. 1/3. Järnnit ur grav 1.

Fig. 26. 1/1. Fynd ur grav 1: kamfragment av ben.

Fig. 27. Gravfältet öster om Kunsta gård, grav 2. Stor flat jordgrav med två mittstenar; före utgrävningen. Jmf. fig. 28—32 samt Pl. I, fig. 3. Sid. 24 ff., 170, 177. Foto H. Faith-Ell, 1926.

Kunsta, grav 2. *Klotlika stenar.*

GRAV 2. Gravplan fig. 28, foto fig. 27. Mycket stor och flat hög utan fotkedja och med tvenne klotliknande mittstenar. Typbeskrivning sid. 170. Gravens största diam. är 10,90 m., dess högsta höjd är + 35 cm. (i centrum + 30 cm.) från 0-punkten vid gravens SV-kant. Gravens karaktär med dess ringa höjd och flata yta framgår av höjdsiffrorna å planen fig. 28. Mittstenarnas storlekar voro 40 × 50 och 40 × 57 cm., de lågo på respektive + 43 och + 57 cm:s högsta höjd från 0-punkten. Fyllningen i graven bestod av något stenblandad jord.

I gravens sydvästra hälft fanns, på en högsta nivå av + 1 cm. från 0-punkten, ett brandlager med en oval utsträckning av ungefär 2,50 × 1,92 m. Det hade en mäktighet av högst 18 cm. Kolbitar tillvaratogos. I dess nordöstra del stod ett lerkärl omgivet av stödjande stenar. Kärlet var fyllt med kol och stora brända ben. I brandlagret funnos även kringspridda brända ben samt lerkärlsbitar av annat kärl. Gravgodsets plats i brandlagret framgår av gravplanen.

FYND: *Fynd.*

Brända ben, talrika icke sköljda, bland de bestämbara vristben, tänder och korsbensfragment av människa. *Ben.*

Fragment av lerkärl, fig. 29 a, av ett gråbrunt, grovt, grusblandat, relativt välbränt, oornerat gods, tjocklek 0,7 à 0,9 cm. i kärlväggen. Bottendiam. är 18 cm., övriga mått kunna ej exakt angivas, men kärlets höjd torde varit c:a 20 cm. Kärlväggen stiger från den flata botten i svagt utåtriktad vinkel. Den ojämna överkanten är svagt inåtböjd. Vid underkanten synas tydliga spår av fingerintryck från kärlets tillverkning. *Lerkärlsfragment.*

Lerkärlsfragment av annat kärl. Fig. 29 b. Godset är grovt, starkt grusblandat, oornerat samt c:a 0,7 cm. tjockt. Angående kärlets mått

Fig. 28. Gravfältet öster om Kunsta gård, plan av grav 2. I brandlagret utmärkta fynd äro: 1) lerkärlet i fig. 29 a, överst i detta låg en bit bronskedja; 2) flera bitar av bronskedja samt pärlor; 3) fragment av lerkärl, fig 29 b; 4) det djurhuvudformade beslaget i fig. 30; 5) två lerkärlsbitar, fig. 29 c, jämte några pärlor, jmf. även fig. 31, 32. Sid. som fig. 27.

kan intet dömas. Överkanten är jämn, rundad, närmast vulstartad.

2 lerkärlsfragment av annat kärl än föregående. Godset är grusblandat, grovt men fast, oornerat, 1 till 1,3 cm. tjockt. Om kärlets mått kan intet slutas. Överkanten har varit rundad, något avtunnad. Kärlet har vid överkanten gjort en ytterst svag inbuktning. Fig. 29 c.

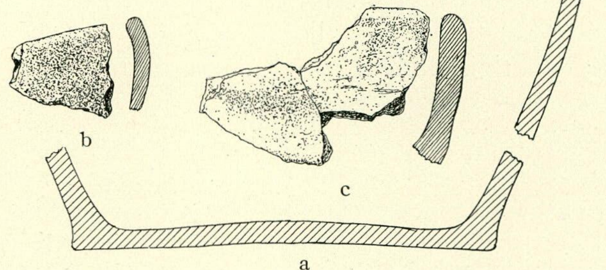

Fig. 29. 1/3. Fynd ur grav 2: a) genomskärning av lerkärl; b) fragment av annat lerkärl; c) fragment av ett tredje lerkärl. Sid. 24 ff., 162.

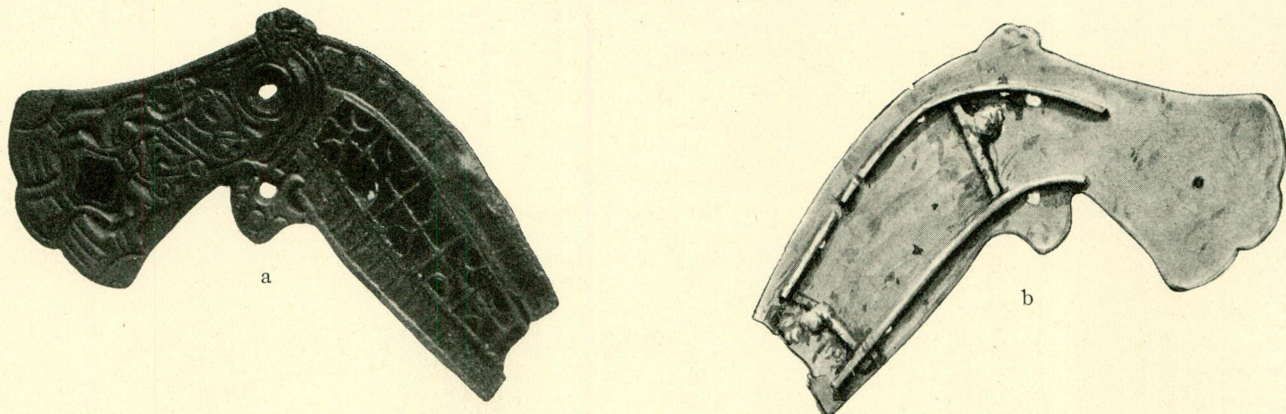

Fig. 30. 1/1 Fynd ur grav 2: djurhuvudformat bronsbeslag med granatinläggning; a) rätsidan; b) undersidan. Samma föremål är avbildat i färg på Pl. I: fig. 3. Sid. 26, 33, 160.

7 små brända lerklumpar.

Djurhuvudformat bronsbeslag. *Djurhuvudformat bronsbeslag*, fig. 30, Pl. I, fig. 3, med granatinläggning, verroterie cloisonnée. Infattningarna äro utförda i silver. Jmf. B. Salin, Die altgermanische Thierornamentik, sid. 274, fig. 603. Föremålet kan vara det ena av tvenne mot varandra vända, på bröstet burna smycken, vilka fastsytts i dräkten vid de rälslika, hålförsedda upphöjningarna, fig. b, ett par järnsprintar, som tjänat till fästande, kvarsitta. Jmf. E. Vedel, Efterskrift til Bornholms Oldtidsminder (1897) fig. 1. Två olika djurornament i relief äro anbragta på föremålet. Ett nedåtvänt djurhuvud, som biter i det djurhuvudformade beslagets hals, bildar så att säga haksnibb på själva det djurhuvudformade beslaget. Detta djurhuvud med dess lemlösa kropp bildar en närmast 8-formig slinga runt det stora djurhuvudets öga. Det andra djurornamentet är placerat på det djurhuvudformade beslagets nos och utgör en djurslinga, som till sina beståndsdelar närmast liknar Salin, a. a., fig. 603 b. Djuret vilar på sina båda höfter, vilka sträcka var sin fot åt höger sida. Djurets hals gör en S-formig slinga, korsad av ett framben; huvudet är tillbakakastat och vilar på ryggpartiet i olikhet mot Salins fig. 603, där halsen kröker under djurkroppen. I beslagets nedre kant mötes två fötter. Detaljerna ha drag av sen stil II och tidig stil III, beslaget torde tillhöra tiden för den senare stilens första framträdande.

Bronskedjor. *Bronskedja*, fig. 31 a, b, fragmentarisk, bestående av i varandra trädda länkar. Varje länk består av en tvenne gånger omböjd bronsten. Bronstenens tjocklek är 0,35 cm. Kedjan består i sitt nuvarande skick av 7 fragment med flera länkar samt 10 delar av länkar. Sammanlagda kedjelängden har varit mellan 22 och 25 cm.

Bronskedja, fig. 31 c, d, fragmentarisk, bestående av i varandra trädda länkar. Varje länk är gjord av en liten, två gånger omböjd bronsten. Tenens tjocklek är 0,15 cm. Kedjan består i sitt nuvarande skick av 7 fragment med flera länkar och 10 delar av länkar.

Bronsögla. *Ögla av brons*, avbildad fig. 31 e. Öglan är gjord av 0,25 cm. tjock bronstråd. De båda förlängda ögleändarna äro hakformigt omböjda. Föremålets längd 3,15 cm., bredd 2,65 cm.

Järnbroddar. *Brodd av järn*, fig. 31 h. Längd 2,2 cm., bredd 1 cm., höjd över brodden 1,3 cm.

Förrostad brodd av järn, lik föregående. Längd 2,4 cm., bredd 1,4 cm.

Fragmentarisk brodd av järn, fig. 31 i, med två rundade hörn. Längd 3,6 cm. Ben- och trärester fastrostade.

Järnhank. *Hank av järn*, bestående av en sex gånger omböjd, 0,3 cm. bred, 0,15 à 0,25 cm. tjock järnten. Föremålets längd är 4,55 cm., bredd 1,92 cm. Fig. 31 f.

Järnöglor. *2 öglor av järn* (till skrin?), fig. 31 j, vardera bestående av en 0,35 cm. tjock, fyrsidig bronsten. Vardera föremålets längd 2,4 cm., bredd räknat över de utdragna ändarna är 3,3 cm., bredd över öglan 1 cm.

Järnkrok. *Krok av järn*, fig. 31 g, längd 2,1 cm., bredd 1,35 cm.

Järnnitar och spikar. *37 järnnitar*, längd 2 till 4,4 cm. Nitarna äro av mycket växlande storlek och utseende, vilket framgår av fig. 32.

10 fragmentariska järnnitar.

43 spikar av järn, fig. 32, av mycket växlande storlek och utseende. Längd 0,95 till 6.25 cm.

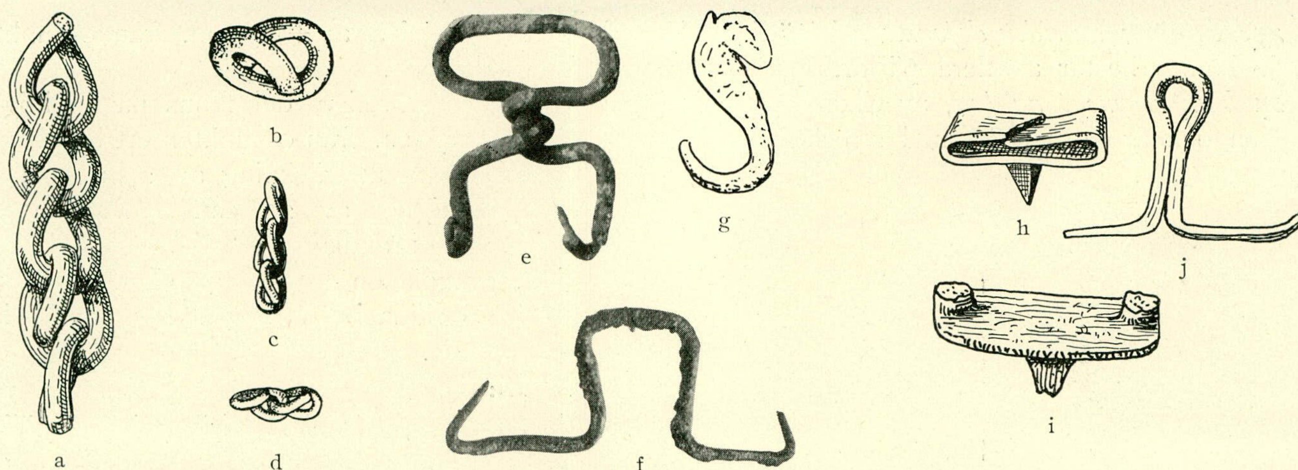

Fig. 31. 1/1. Fynd ur grav 2: a) och b) länkar ur samma bronskedja, sid. 26; c och d) länkar ur en annan bronskedja, sid. 26; e) bronsögla, sid. 26; f) järnhank, sid. 26; g) järnkrok, sid. 26; h och i) järnbroddar, sid. 26; j) ögla av järn, sid. 26.

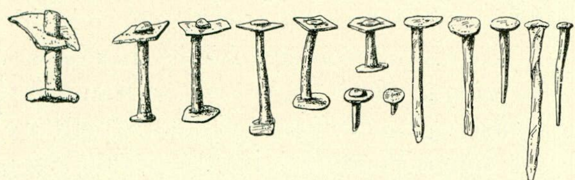

Fig. 32. 1/3. Fynd ur grav 2: nitar och spikar av järn, sid. 26.

15 fragment av spikar av järn.

Järnklumpar. *3 små järnklumpar.*

Pärlor. *Pärlor*, Pl. II: fig. 14: a—u.

Pärlor av bergkristall: 1 stor rund, på mitten vinkelböjd pärla, diam. 2,3 cm., höjd 1,8 cm.; en halv, till formen lika pärla, diam. 1,8 cm., höjd 1,25 cm.; litet fragment av liknande pärla. Fig. a, s.

6 små runda *karneolspärlor*, diam. 0,8 cm. Fig. e.

Pärlor med guldfolium:

7 enstaka runda pärlor, kvarsittande rester av bronstrådar, diam. 0,6 till 0,9 cm. Fig. k;

13 guldfolierade pärlor, som vardera till utseendet bestå av två sammansittande pärlor. Pärlorna växla i storlek från en diam. av 0,55 cm. och höjd av 0,8 cm. till en diam. av 1,1 och höjd av 1,6 cm. Fig. m, n;

15 pärlor, vardera till utseendet bestående av tre sammansittande pärlor, storleken växlar från en diam. av 0,7 cm. och en höjd av 1,4 cm. till en diam. av 1,2 och en höjd av 2,3 cm. Fig. f, q.

5 pärlor, till utseendet bestående vardera av fyra sammansittande pärlor, storleken växlar från en diam. på 0,8 och en höjd av 1,6 cm. till en diam. på 1,1 och en höjd av 2,6 cm. Fig. p.

2 pärlor, avsnörda som om de vardera utgjorde tre sammansittande, olika stora pärlor, möjligen med guldfoliumbeläggning, diam. 0,75 cm., höjd 1,2 cm. Fig. l.

4 gråvita pärlor, bestående av vardera tre sammansittande pärlor, möjligen med guldfoliumbeläggning, diam. 0,8 cm.; höjd 1,3 cm. Fig. r.

5 pärlor, till synes bestående av vardera fem pärlor, möjligen med guldfoliumbeläggning, storlek diam. c:a 0,7 cm., höjd c:a 1,8 cm.

5 enstaka gråvita, möjligen med guldfoliumbeläggning försedda pärlor, uppträdda på bronstrådar tillsamman med blå glasflusspärlor, diam. 0,3 à 0,5 cm.

9 sammansittande, av eldskada deformerade pärlor, möjligen guldfoliumbelagda, diam. 0,8 cm.

Glasflusspärlor:

8 gråblå, enstaka, runda pärlor i storlek: diam. 0,5 cm. till 1,3 cm., 33 enstaka pärlor uppträdda på metalltråd, blå och gråvita. Fig. i, j.

Blå pärlor, som till utseendet bestå av vardera fem pärlor, största diam. 0,55 cm. Fig. g, h.

Mosaikpärlor:

3 runda pärlor, diam. 0,8 cm., 0,9 cm. Fig. u.

2 avlånga mosaikpärlor, höjd c:a 1,9 cm. Fig. o.

2 mosaikpärlor. Fig. b och d.

1 skadad mosaikpärla. Fig. t.

1 *röd lerpärla*, diam. 1 cm., höjd 0,65 cm. Fig. c.

24 av elden helt deformerade pärlor.

25 klumpar av elden deformerade pärlor, där varje klump består av flera pärlor.

Kamfragment. *14 kamfragment av ben*, av vilka sex tillhöra skenan och äro ornerade med streck och kon-

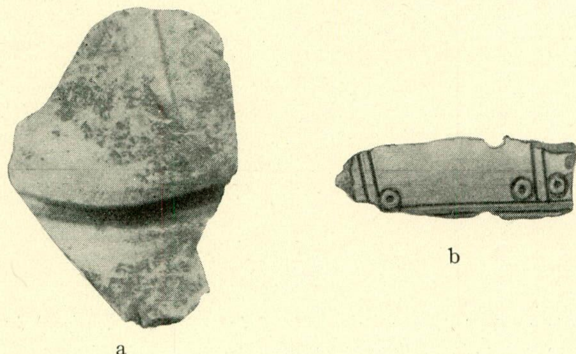

Fig. 33. 1/1. Fynd ur grav 2: a) flintstycke; b) fragment av benkam. Sid. 28.

centriska cirklar, de övriga hava rester av kampinnar och nithål. Fig. 33 b.

Flintskärva. *1 flintskärva*. Längd 3,9 cm., bredd 2,8 cm. tjocklek 0,6 cm. Fig. 33 a.

Kunsta, grav 3. GRAV 3. Gravplan fig. 36, foto fig. 35. Stor, rund gravkulle, typbeskrivningen sid. 170. Diam. 8,5 à 9 m., högsta höjd i centrum 1,40 m. från den invid gravens S-kant belägna 0-punkten. Höjdsiffrorna framgå av gravplanen fig. 35. Gravens fyllning bestod av svagt jordblandad sten, som stack upp genom det tunna torvtäcket. Dess inre utseende framgår tydligt av fig. 36. Under stenfyllningen vidtog ett lager mylla. I fyllningen fanns på en nivå av + 35 cm. från 0-punkten obrända djurben.

I gravens nordliga del fanns på en högsta höjd av + 14 cm. från 0-punkten ett brandlager med en största utsträckning av 2,5 m. och en största mäktighet av 20 cm. Kolstycken tillvaratogos. I brandlagret stodo tvenne lerkärl, — jmf. gravplanen — det ena täckt av en liten stenhäll. Spridda i brandlagret lågo brända ben och gravgods.

FYND: Fynd.

Brända ben, särdeles talrika, icke sköljda, bland de bestämbara sådana av människa, tamhund, tamsvin, får eller get och nötboskap. Ben.

Lerkärl, fig. 34 a, som kunnat fragmentariskt hopsättas. Godset gråbrunt, grovt, grusblandat, oornerat, medeltjockl. 0,7 cm. Bottendiam. 14,6 cm., största diam. 22,5 cm., nuvarande högsta höjd 18 cm., ursprungliga höjden har dock varit något större. Kärlväggen stiger från den flata botten i svagt utåtriktad vinkel upp mot överkanten, som kröker sakta inåt. Runt underkanten är kärlet såväl på ut- som insidan jämnat med en trästicka, dragen vågrätt efter kanten. Kärlet är relativt väl bränt. Lerkärl.

Lerkärlsfragment, fig. 34 b, som ej kunnat hopsättas till kärl. Godset är gråbrunt, grovt, starkt grusblandat, 0,8 till 1,2 cm. tjockt. De enda slutsatser, som kunna dragas om kärlets mått och utseende gälla bottendiam., som varit c:a 17 cm. och kärlväggens resning från den flata botten, det framgår att den vid botten gör en inåtbuktning och sedan fortsätter i ganska

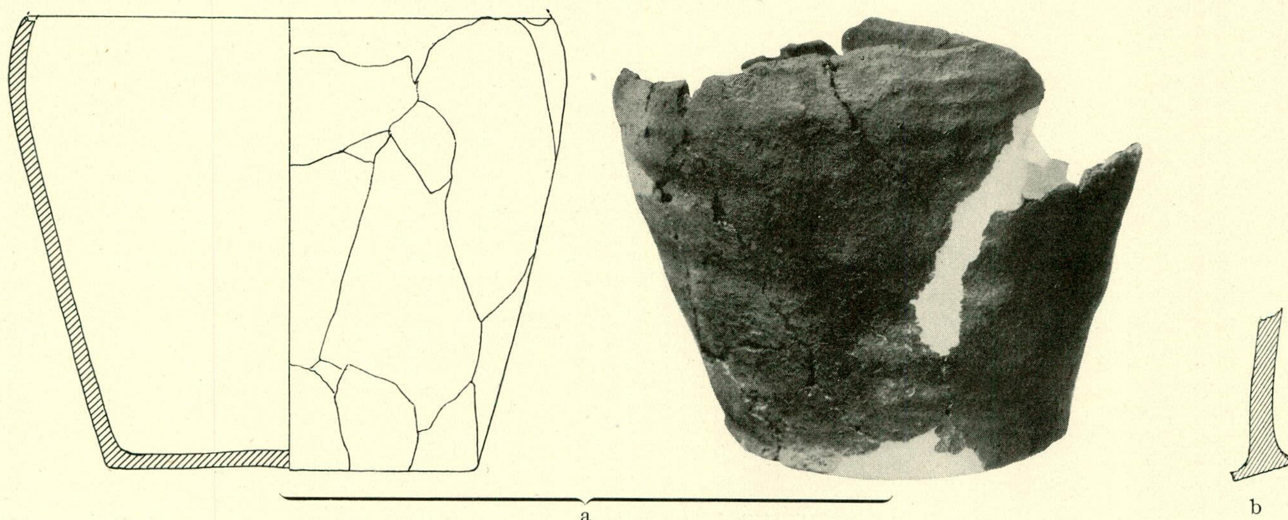

Fig. 34. 1/3. Fynd ur grav 3: a) fragmentariskt lerkärl, varav ena hälften ses i genomskärning; b) bottenfragment av annat kärl. Sid. 28, 30, 162.

Fig. 35. Gravfältet öster om Kunsta gård, grav 3 före utgrävningen; jmf. fig. 36—41. Sid. 28—31, 162, 170, 177. Foto H. Faith-Ell, 1926.

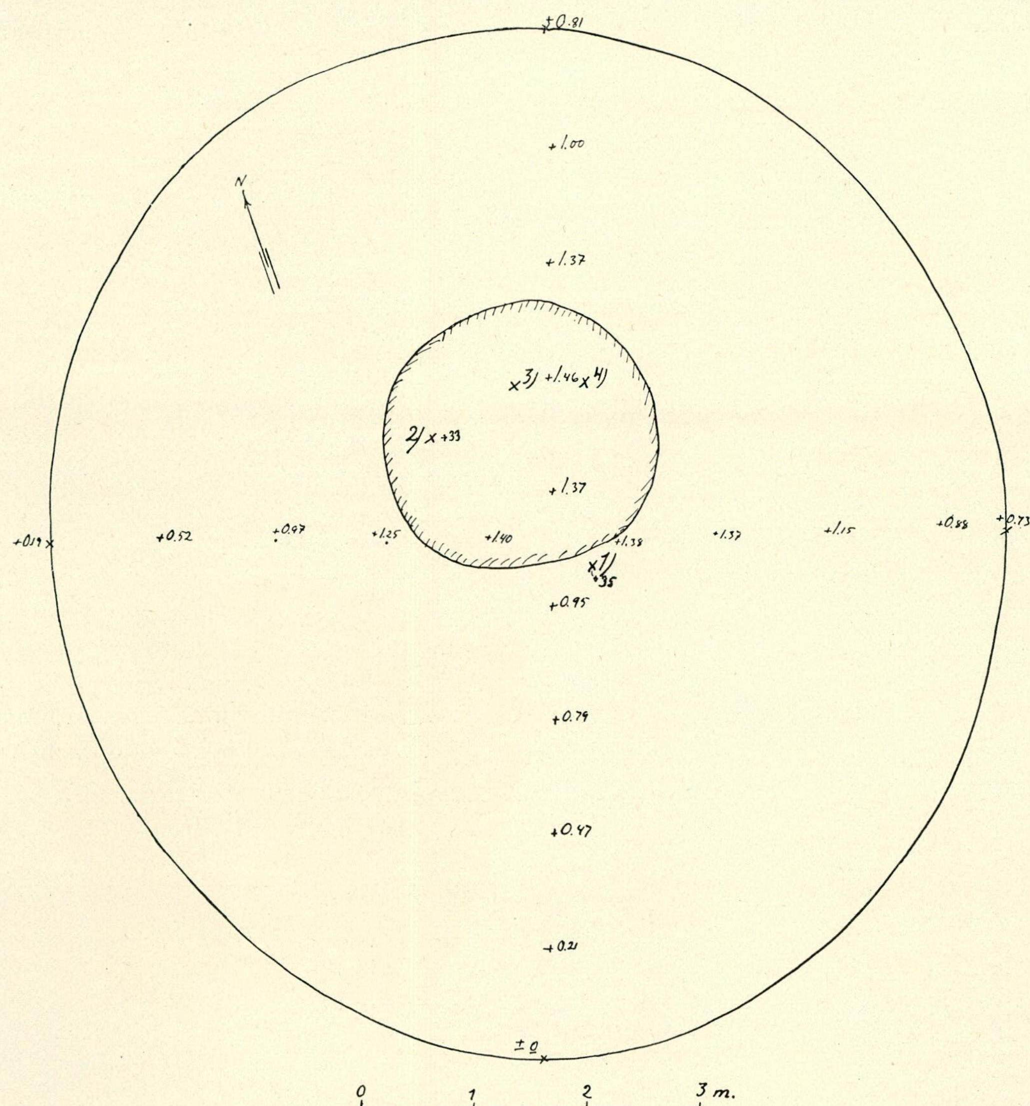

Fig. 36. Gravfältet öster om Kunsta gåra, plan av grav 3. Utanför brandlagret fanns vid 1) obrända djurben; i brandlagret via 2) lerkärlet i fig. 34 a; 3) lerkärlsbitar, jmf. fig. 34 b; 4) sågen i fig. 38 a, därinvid låg hammaren fig. 39 a. Sid. som fig 35.

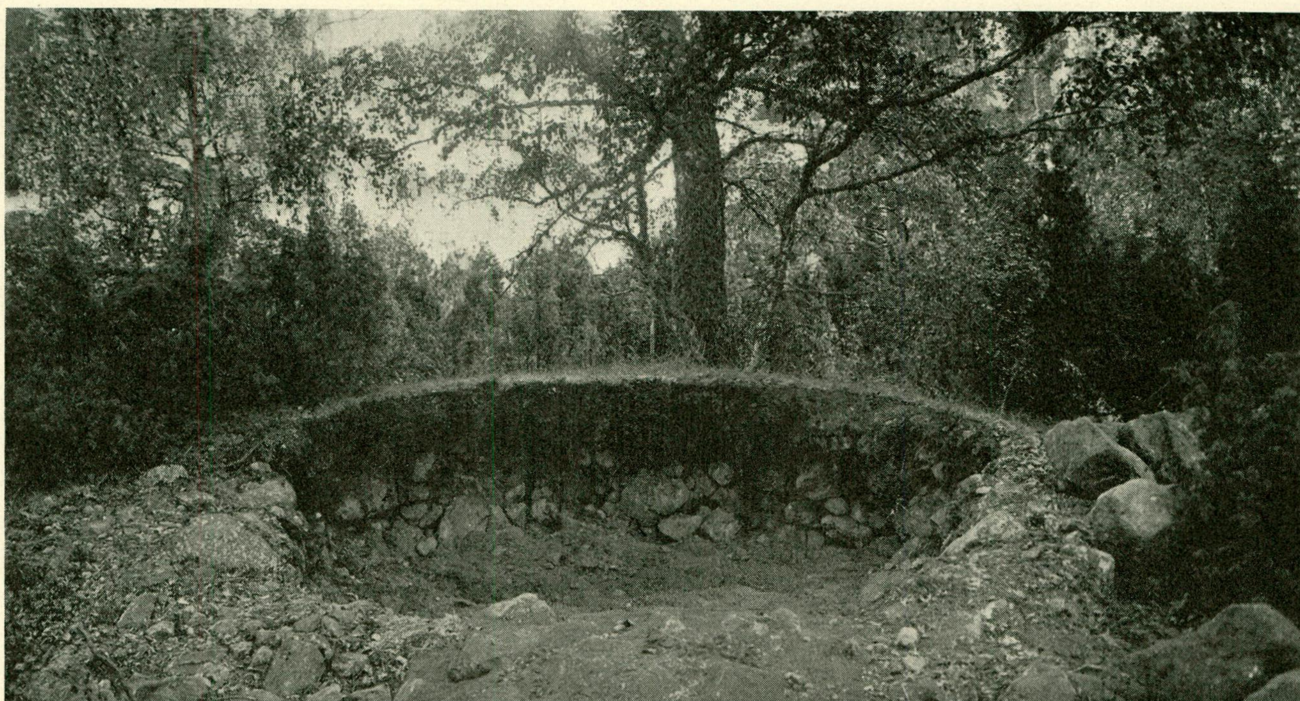

Fig. 37. Grav 3 delvis utgrävd, man ser tydligt, hur gravens fyllning består nästan uteslutande av sten, som sticker upp genom det tunna torvtäcket, jmf. fig. 35, 36. Foto H. Faith-Ell, 1926.

stark utåtriktning. På kärlet synes spår efter horisontelt gående avjämning medelst ett träföremål.

2 *Lerkärlsfragment* av ett annat kärl av gråbrunt, relativt fast, men stenblandat, oornerat 0,7 à 0,9 cm. tjockt gods. På ena skärvans insida finnas tvenne tvärgående linjer åstadkomna med ett smalt, jämnt träföremål.

Liten lerklump.

Sågtandat bronsföremål.

1 *sågtandat bronsföremål,* fig. 38 a, som av allt att döma med sin ryggsida varit fastnitad, sannolikt vid ett trä- eller benunderlag. En nit och tvenne nithuvuden kvarsitta. Föremålet har varit längre än det nu är. Nuvarande längd 8,4 cm., bredd 1,5 cm., tjocklek 0,15 cm.

Runda bronsskivor.

2 *cirkelrunda bronsskivor,* åtminstone den ena med omviken kant. Sannolikt skållor till spikhuvuden. Diam. 1,7 cm., skivans tjocklek 0,1 cm. Fig. 38 b

3 *fragment av likadana bronsskivor.*

Bronsfragment.

Fragmentariskt bronsföremål (hängsmycke?) fig. 38 c, halvcirkelformigt, av eldskada förtjockat, försett med ögla. Största längd 3,1 cm. Inga ornament äro iakttagbara.

Järnhammare.

Hammare av järn, fig. 39 a. Längd 9,4 cm., största bredd 1,1 cm., tjocklek över skafthålet 0,7 cm.

Remsöljor.

Fragment av remsölja(?) av järn, fig. 39 b, som består av den söljan vid remmen fästande delen och är tillverkat av ett över en järnnit omböjt rektangulärt järnbleck, med två kvarsittande nitar. Längd 2,5 cm., bredd över niten 2,25 cm., motstående ände 1,8 cm., tjocklek 0,85 cm.

Omböjt järnbleck, möjligen fragment av överkant till träskål. Största längd 2,1 cm., största

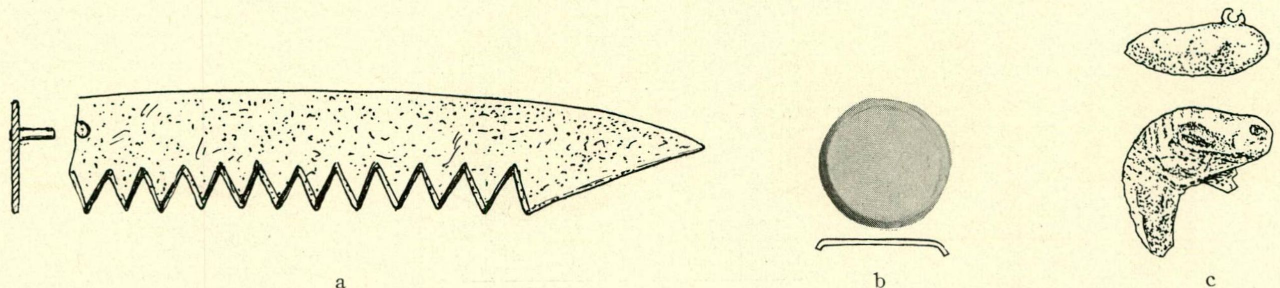

Fig. 38. 1/1. Fynd ur grav 3: a) sågtandat bronsföremål; b) bronsskiva; c) eldskadat bronsföremål. Sid. 30.

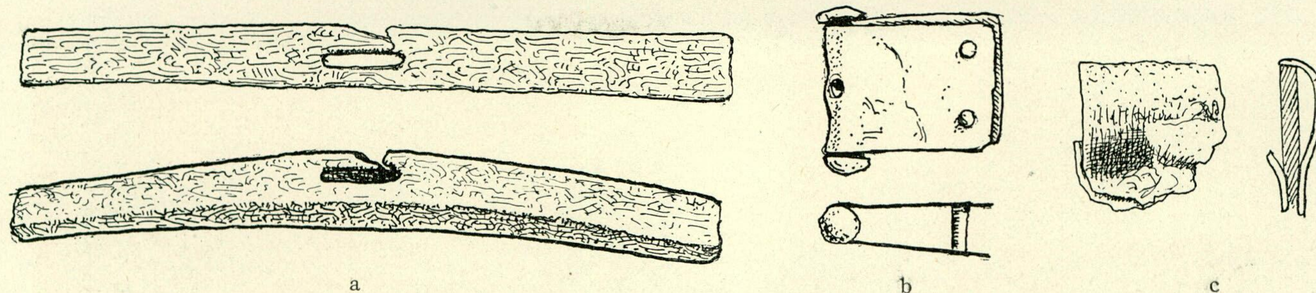

Fig. 39. 1/1. *Fynd ur grav 3: a) hammare av järn; b) järnsölja; c) omböjt järnbleck. Sid. 30—31, 162.*

bredd 2 cm. Vid föremålet äro trä- (eller ben-) rester fastrostade. Fig. 39 c.

Nål av järn till spänne eller sölja. Längd 4,1 cm.

Järnnitar och spikar.

2 mycket låga nitar av järn, fig. 40, med ett runt och ett kvadratiskt huvud, det förras diam. 1,8 cm., det senares sida 0,8 cm., hela föremålets höjd 0,9 cm.

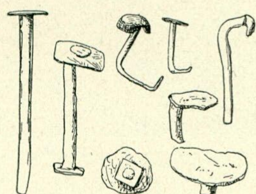

Fig. 40. 1/3. *Fynd ur grav 3: nitar och spikar av järn. Sid. 31.*

6 järnnitar, fig. 40, av olika storlekar med rombiska nithuvuden. Längd 2,5 till 5 cm.

11 fragment av järnnitar, med rombiska huvuden.

Järnten, som är tillspetsad och böjd och sannolikt utgör fragment av en mycket grov spik.

23 spikar av järn i olika storlekar. Den största 7,1 cm. lång. Fig. 40.

31 fragment av spikar eller nitar av järn.

Spelbrickor.

Spelbrickor av ben, fig. 41 a, b, 2 hela och 21 större eller mindre fragment av brickor av olika storlekar. Alla äro halvsfäriska och hava ett hål i botten. Av de hela brickorna har den största en diam. av 3,2 till 3,5 cm. och en högsta höjd av 1,9 cm., den andras diam. är 2,7 till 3 cm. och högsta höjd 1,6 cm.

Kamfragment.

5 fragment av benkam, fig. 41 c, d, 3 av dessa höra till kamskållan och äro ornerade med horisontella linjer. Två fragment ha spår av kampinnar.

Skifferbryne.

9 små fragment av skifferbryne.

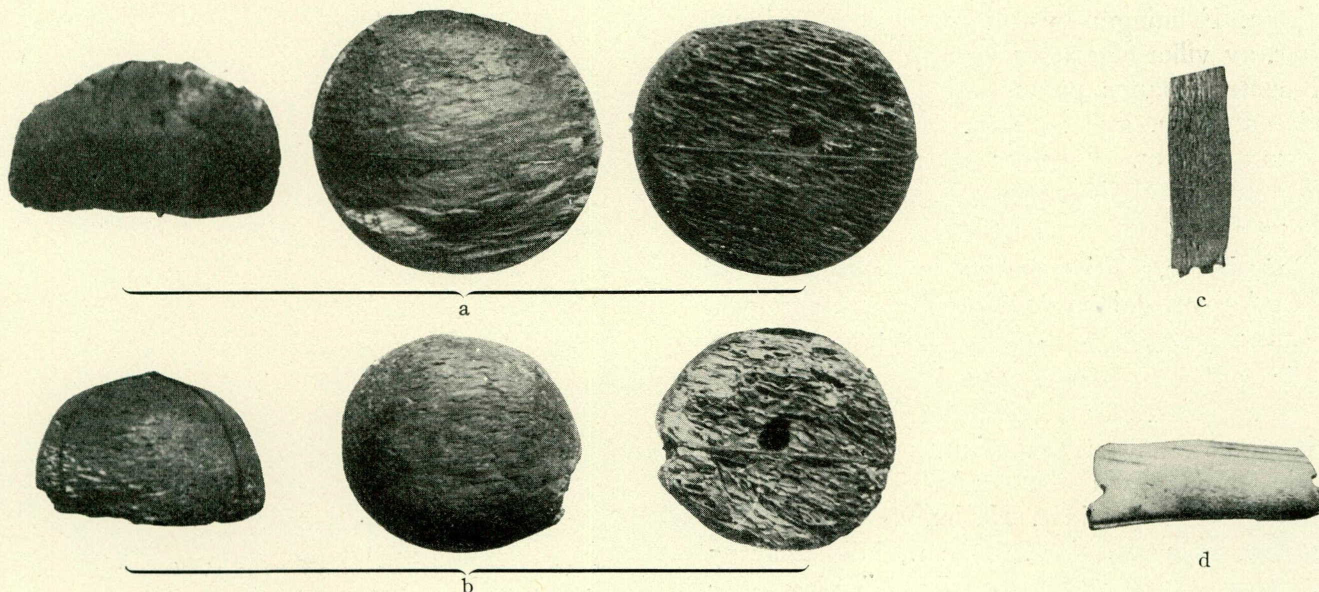

Fig. 41. 1/1. *Fynd ur grav 3: a) och b) tvenne spelbrickor av ben; c) och d) kamfragment av ben. Sid. 31, 162.*

Fig. 42. Del av gravfältet öster om Kunsta gård, sett från väster. Graven med mittsten till höger i förgrunden är på gravfältsplanen, fig. 20, utmärkt med d. Sid. 22, 170. Foto H. Faith-Ell, 1926.

Kunsta, grav 4.

GRAV 4. Gravplan fig. 43. Rund kulle med några stenar i kanten, sannolikt utgörande rest av fotkedja. Diam. 5,7 m., högsta höjd i centrum 35 cm. från 0-punkten i gravens V-kant, varifrån marknivån med 16 cm. stiger mot Ö. Stenarna voro 18 × 20 till 25 × 40 cm. och lågo på en högsta nivå av 11 cm. från 0-punkten. Fyllningen bestod av jord, blandad med stenar, av vilka några stucko upp genom torven.

I centrum fanns på marknivån ett brandlager med en diam. av c:a 2 m. och en mäktighet av c:a 10 cm. Ungefär i brandlagrets mitt fanns ett lerkärl liggande på sidan.

Fynd:

FYND:

Ben.

Brända ben, relativt fåtaliga, icke sköljda, bland de bestämbara sådana av tamhund samt fågelben.

Lerkärl.

Lerkärl, fig. 44, fragmentariskt, hopsatt. Godset är gråbrunt, grovt, grusblandat, fast, 0,7 à 0,9 cm. tjockt. Från den flata botten stiger kärlväggen efter en sakta inåtkrök i svag utåtriktning för att vid den starkt förtunnade överkanten böja något inåt. Kärlets bottendiam. är 14,5 cm., mynningsdiam. 18 cm., höjden är 17 cm. Spår synas i snett vertikal riktning efter träföremål, som använts vid tillformningen.

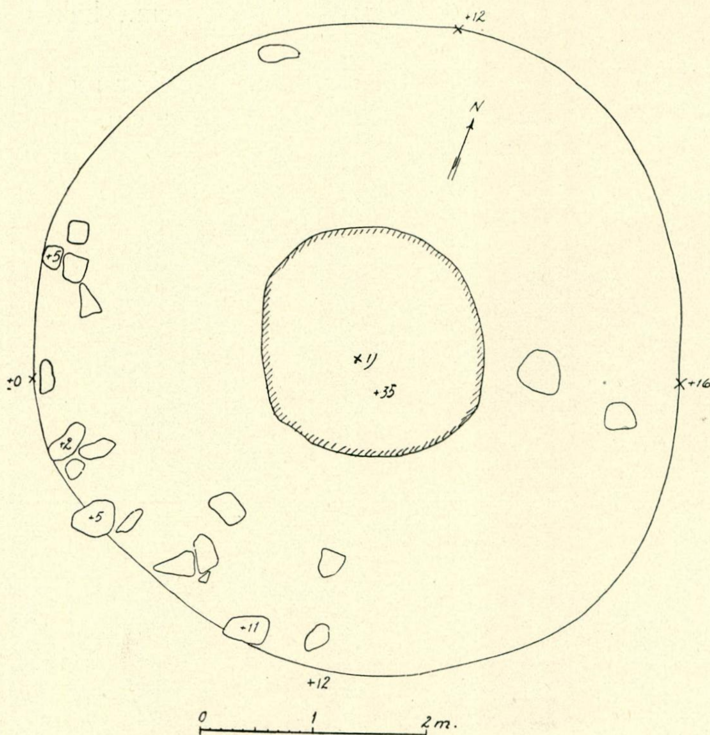

Fig. 43. Gravfältet öster om Kunsta gård, plan av grav 4. Det i brandlagret utmärkta fyndet 1) utgöres av lerkärlet i fig. 44, jmf. i övrigt fig. 45—48, Pl. II:5. Sid. 32 f., 160, 177.

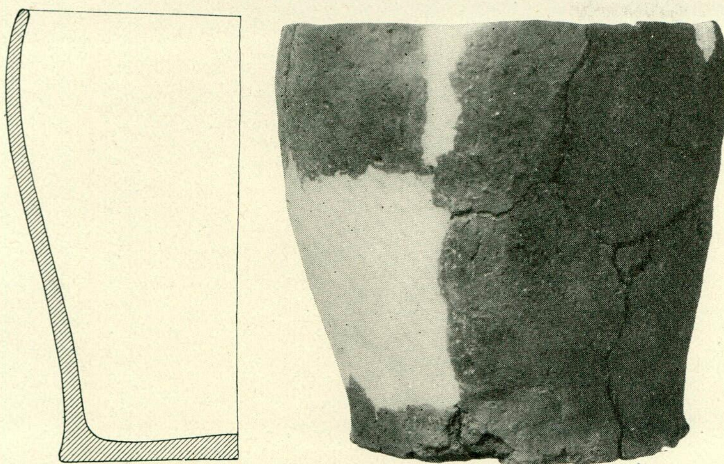

Fig. 44. 1/3. Fynd ur grav 4: lerkärl i foto samt genomskärning av halva kärlet. Sid. 32.

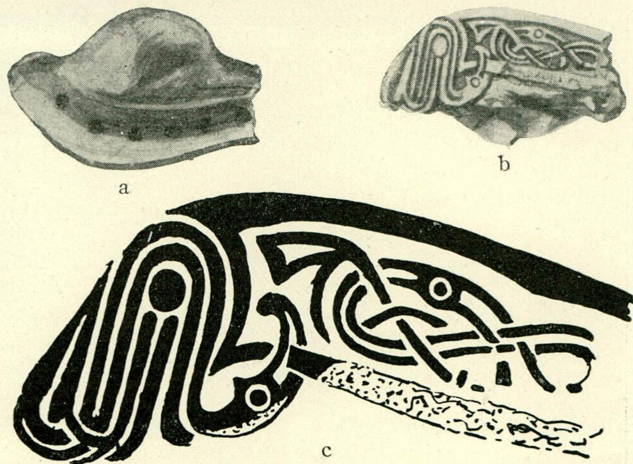

Fig. 45. a och b 1/1, c 8/3. Fynd ur grav 4: fragment av bronsbeslag, a) undersidan med hålförsedd bronsskena för föremålets fästande; b) framsidan; c) uppförstoring av ornamentet i fig. b. Sid. 33, 160.

Bronsbeslag.

Fragment av djurhuvudformat bronsbeslag, fig. 45. Jmf. — trots olikheterna — med beslaget fig. 30! Fragmentets längd är 3,3 cm., dess största bredd. 1,5 cm. Fragmentet har även en med ovannämnda beslag analog anordning på baksidan med en hålförsedd bronsskena till dess fästande. Orneringen utgöres av tvenne djurslingor. Den ena djurslingan är horisontalt lagd, den andra vertikalt, täckande större delen av beslagets djurhuvudformade parti, med dess »öga». De båda i relief utförda djurhuvudena hava närmast släktskap med Salin, Die altgermanische Thierornamentik, fig. 542 q. — Vid föremålet sitter, givetvis sekundärt fastsmält, en glasflussklump.

Hängprydnad av brons.

Liten hornformad hängprydnad av brons med två nithål. Största längd 3,6 cm. Jmf. fig. 46.

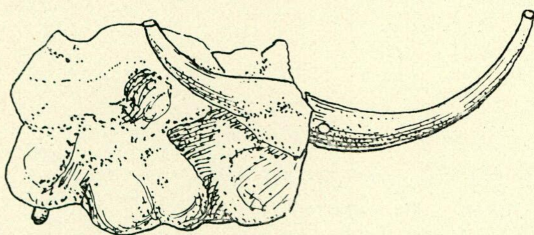

Fig. 46. 1/1. Fynd ur grav 4: glasflussklump med insmälta bronsfragment, bland vilka tvenne små hornformade hängsmycken.

Glasfluss och bronsfragment.

Glasflussklump med insmälta bronsfragment, därav tvenne fragmentariska hängprydnader, som ovanstående och ett bronsbleck, som eventuellt haft samband med det ovan beskrivna, med djurornament prydda beslaget. I glasflussklumpen ingår en vit- och blåspräcklig pärla. Hela klumpens största längd 4,1 cm. Fig. 46.

Bronsbleck.

Litet oornerat bronsbleck 0,80 × 0,85 cm.

Järnnitar och spikar.

6 järnnitar. Storlek 2,9 till 4,5 cm. Fig. 47.

5 fragment av järnnitar.

8 spikar av järn. Längd 2,4 till 4,3 cm. Fig. 47.

Fig. 47. 1/3. Fynd i grav 4: nitar och spikar av järn.

5 fragment av järnspikar.

3 fragment av spikar eller nitar av järn.

Järnfragment

1 järnfragment. Längd 2,9 cm., bredd 1,2 cm., tjocklek 0,7 cm.

Pärlor.

Pärlor, Pl. II: fig. 5: a—c.

10 pärlor av blå och blågrön *glasfluss,* diam. 0,8 till 1,2 cm. Vid en pärla är fastsmält en bit av en liten bronsring, 1 fragment av dylik pärla, fig. b, c.

Mosaikpärlor, en hel, diam. 1,05 cm., högsta höjd 0,8 cm., en genom elden skadad och en fragmentarisk pärla, fig. a.

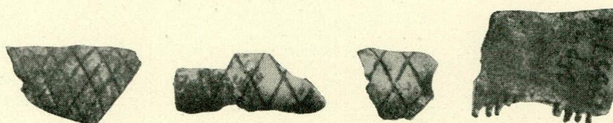

Fig. 48. 1/1. Fynd ur grav 4: fragment av benkam.

Kamfragment.

5 fragment av ornerad benkam. Fyra av fragmenten tillhöra kamskållan och hava en ornamentik av i rutor ställda streck, det femte har rester av kampinnar. Fig. 48.

Kunsta, grav 5.

GRAV 5. Gravplan fig. 50, foto fig. 49. Liten, knappast iakttagbar, flat, oregelbunden kulle med fotkedja. Diam. 2,5 à 3 m. Högsta

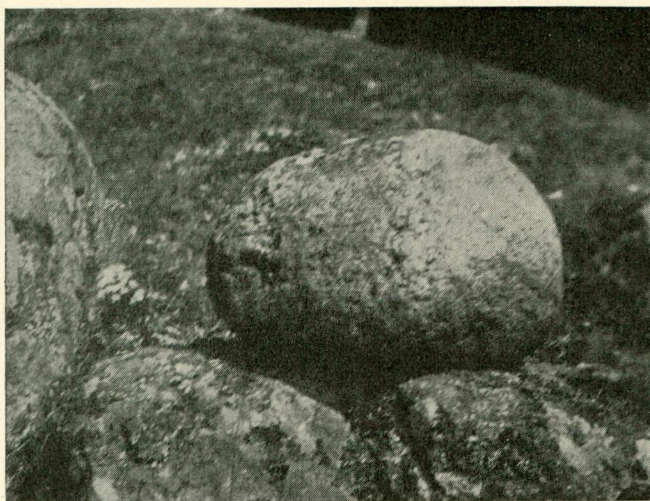

Fig. 49. Gravfältet öster om Kunsta gård. Stenklotet, som fanns i fyllningen till grav 5, här ej avbildad in situ, sid. 34, 170, 177. Foto B. Bergman, 1926.

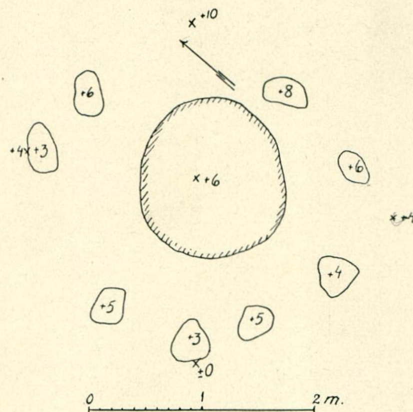

Fig. 50. Plan av grav 5. Föremål ur grav 5 äro avbildade i fig. 51—54 samt Pl. II:6. Sid. 33 ff., 177.

höjd i centrum + 6 cm. från o-punkten i gravens SV-kant, varifrån marknivån med 10 cm. stiger mot NÖ. Stenarnas storlek är c:a 25 × 35 cm., deras högsta höjd överstiger icke 8 cm. från o-punkten. Fyllningen bestod av stenblandad jord, häri fanns en stenklotlik sten.

Stenklotlik sten.

I gravens centrum fanns på marknivån ett brandlager med en största utsträckning av 1,40 m. och en mäktighet av c:a 7 cm. I detta gjordes följande

Fynd.

FYND:

Ben.

Brända ben, fåtaliga, icke sköljda.

Lerkärlsfragment.

Fig. 51. 1/3. Fynd ur grav 5: genomskärning av ett överkantsfragmet till lerkärl.

15 små lerkärlsfragment, fig. 51, av ett välbränt, brunt, grovt, grusblandat, oornerat c:a 0,75 cm. tjockt gods. Angående kärlets mått och form kan blott framhållas, att kärlväggen synes utan buktningar övergått i den vulstlikt förtjockade överkanten. Horisontala spår efter det träföremål, som använts vid kärlets tillverkning, synas på kärlväggen.

Fragment av oval spännbuckla.

4 ornerade bronsfragment, av allt att döma tillhörande en oval spännbuckla. Det största fragmentet har en längd av 2,8 och bredd av 2,4 cm. Fig. 52.

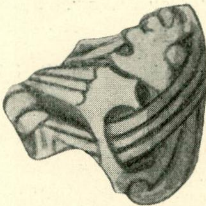

Fig. 52. 1/1. Fynd ur grav 5: bronsfragment, sannolikt av oval spännbuckla. Sid. 34, 160.

Järnnitar och spikar.

17 nitar av järn, fig. 53. Längd 2,8 till 4,2 cm.

17 fragment av järnnitar.

16 spikar av järn. Längd 1,9 till 4,35 cm. Fig. 53.

2 spikfragment.

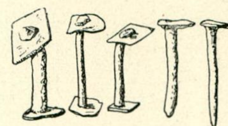

Fig. 53. 1/3. Fynd ur grav 5: nitar och spikar av järn.

22 fragment av spikar eller nitar av järn.

Pärlor.

Pärlor, Pl. II: fig. 6 samt fig. 54:

Guldfolierade pärlor: 2 enstaka, den ena diam. 0,7 cm., höjd 0,5 cm., den andra diam. 1 cm., höjd 0,7 cm., fig. b; 16 pärlor, avsnörda så, att de vardera te sig som två pärlor, storlek: diam. 0,4 cm., höjd 0,6 cm. till diam. 0,9 cm., höjd 1,6 cm.; 13 pärlor, avsnörda så, att de till synes vardera bestå av tre pärlor, storlek: diam. 0,5 cm., höjd 1,4 cm. till diam. 0,7 cm., höjd 1,5 cm.; 1 pärla, som till utseendet består av fyra pärlor, diam. 0,7 cm., höjd 1,85 cm. (Jmf. Pl. II, fig. 14, p, q.)

Möjligen med guldfoliumbeläggning: 1 gråvit pärla, avsnörd så, att den tillsynes utgör tre olika stora pärlor, diam. 0,65 cm., höjd 1,1 cm. (Jmf. Pl. II, fig. 14, l.)

Glasflusspärlor: 2 stycken blå pärlor, diam. 0,5 cm., höjd 0,3 cm.; 5 gråvioletta, diam. 1 cm., höjd 0,8 cm.,; 2 blå pärlor, avsnörda så, att de tillsynes vardera bestå av två pärlor, diam. 0,65 cm., höjd 1 cm.; 1 likadan svartgrå pärla, diam. 1 cm., höjd 1,5 cm.; 3 blå pärlor, avsnörda så, att de till utseendet bestå vardera av tre pärlor, diam. 0,6 cm., höjd 1,5 cm. till diam. 0,8 cm., höjd 1,85 cm. Dessa sistnämnda samt de ovanbeskrivna blå glasflusspärlorna äro

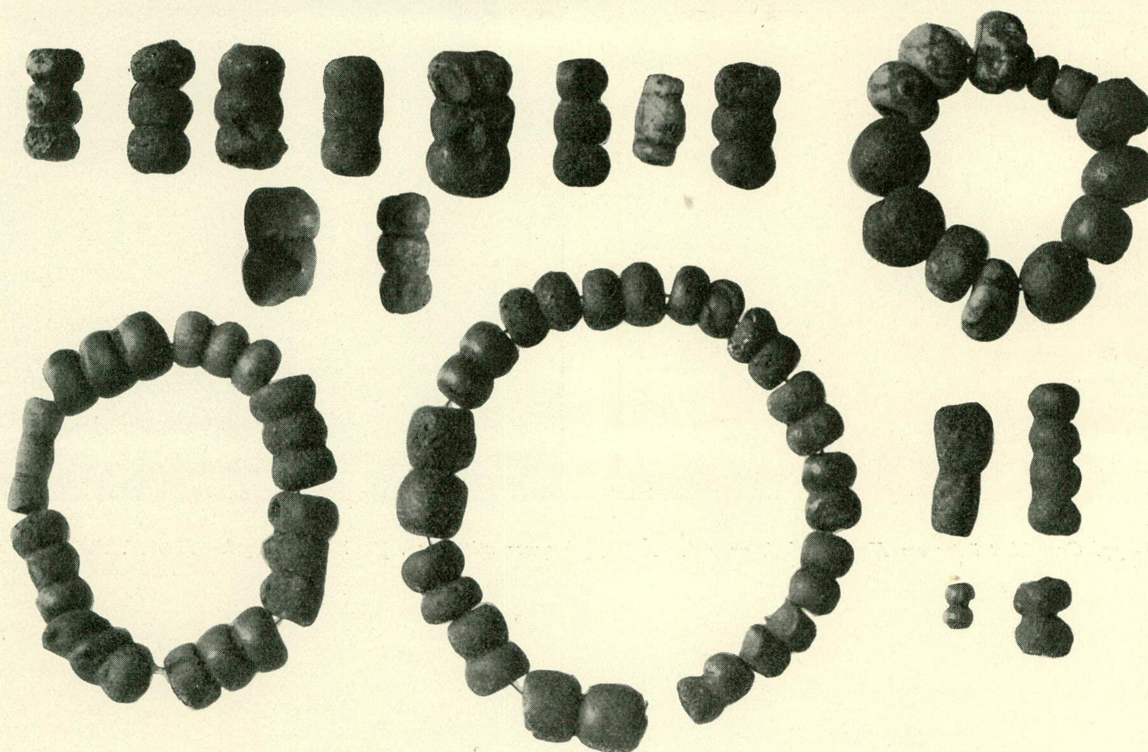

Fig. 54. 1/1. Pärlor ur grav 5, jmf. även Pl. II, fig. 6. Sid. 34 f.

tillverkade likt guldfoliumpärlorna med en skålla färgat glas lagd över en inre kärna, Pl. II: fig. 6, c, d.

5 mosaikpärlor på grå botten med mörkröd teckning, diam. 1 cm., höjd 0,5 cm. Pl. II: fig. 6, a.

8 klumpar av eld starkt skadade och *smälta pärlor*.

GRAV 6. Gravplan fig. 58, foto fig. 56. Oval kulle med stenklotliknande mittsten. Ett par i kanten kvarliggande stenar utgöra möjligen

Kunsta, grav 6. Stenklotlik sten.

Fig. 55. Del av gravfältet öster om Kunsta gård, taget från söder, längst till höger i förgrunden synes grav 6. Foto Faith-Ell, 1926.

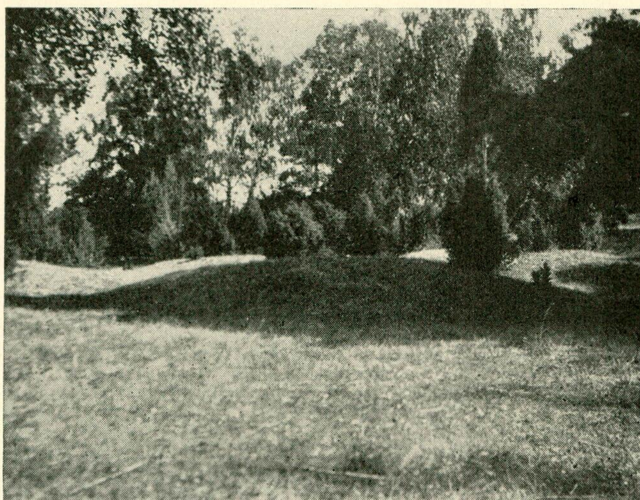

Fig. 56—57. Gravfältet öster om Kunsta gård, grav 6. Å fig. 56 synes mittstenen. Jmf. fig. 55, 58. Foto H. Faith-Ell, 1926.

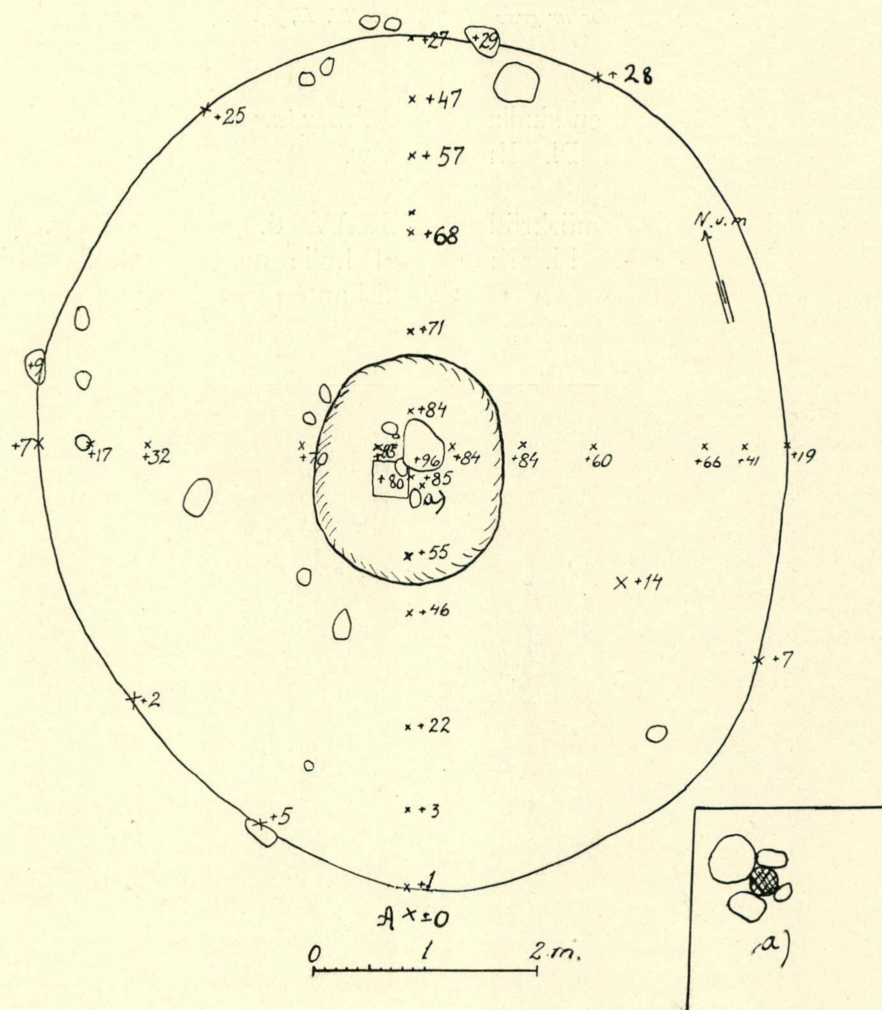

Fig. 58. Plan av grav 6. Fynd avbildade i fig. 59—69, pl. II:13 Sid. 35 ff., 163, 170, 177. Uppmätt av B. Bergman.

rest av en fotkedja. Diam. 6,8 à 7,5 m., högsta höjd + 85 cm. från o-punkten invid gravens sydsydvästra kant, med 27 cm. stiger marknivån mot NNÖ-kanten. Gravens nivåförhållanden framgå bäst av gravplanen, fig. 58. Stenklotet på gravens mitt, se fig. 56, hade en storlek av 30×50 cm. och låg på en högsta höjd av + 96 cm. från o-punkten. Gravens fyllning bestod av stenblandad jord.

I gravens mitt fanns ett brandlager.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben,* mycket talrika, icke sköljda.

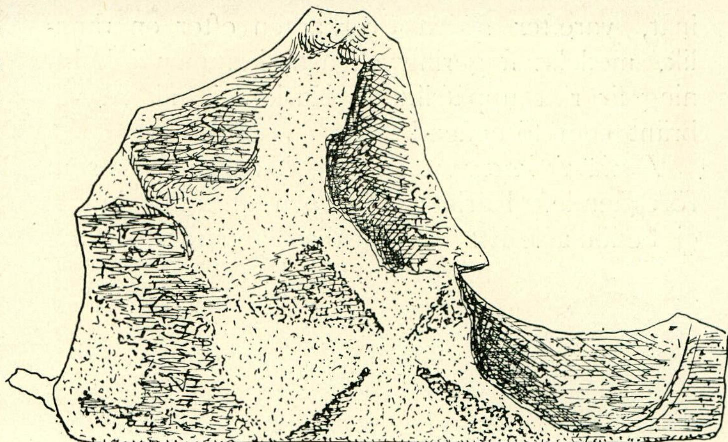

Fig. 60. 1/1. Fragment av lerkärlet i fig. 59.

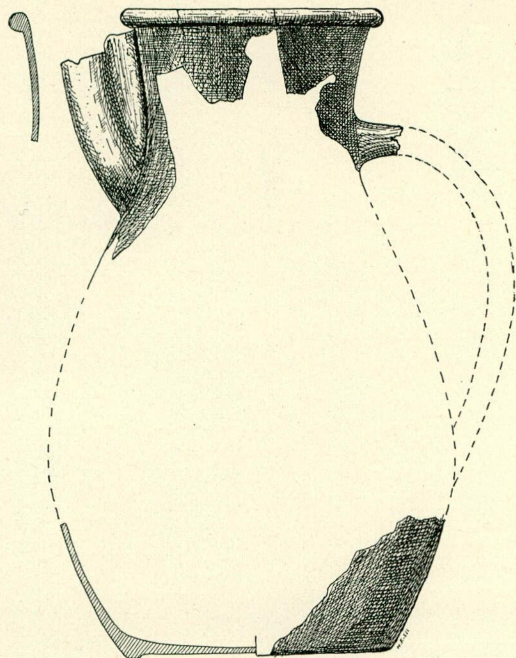

Fig. 59. 1/3. Fynd ur grav 6: rekonstruktion av lerkärl enligt funna fragment. Jmf. fig. 417. Sid. 37, 163.

Lerkärls-fragment. *Lerkärlsfragment,* före sammanfogningen 218 skärvor av brunt, fint, jämnt, skifferlikt, 0,4 cm. tjockt, oornerat gods. Till kärlets mått och utseende finnes möjlighet att analogivis sluta sig, fig. 59. Kärlväggen är omedelbart vid botten utåtriktad, kärlet har haft en kraglik hals med vulstartad, jämn överkant, kärlet har haft pip och handtag. Vid underkanten är anbragt ett korslikt ornament, fig. 60.

Lerkärlsfragment, fig. 61 a, som ej kunnat hopsättas, av brunt, fast, grusblandat, c:a 0,6 cm. tjockt, oornerat gods. Angående kärlets mått kan intet sägas. Endast fragment av överdelen i behåll, de visa en knäad buktning, sannolikt något ovanför kärlets mitt, den jämntjocka överkanten är utåtböjd.

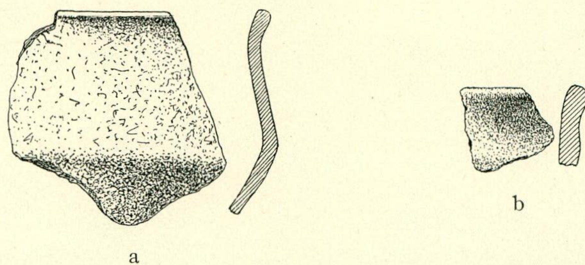

Fig. 61. 1/3. Fynd ur grav 6: tvenne lerkärlsfragment av två olika kärl. Sid. 37.

Lerkärlsfragment, 8 skärvor av ett gods, likt föregående, 0,4 cm. tjockt.

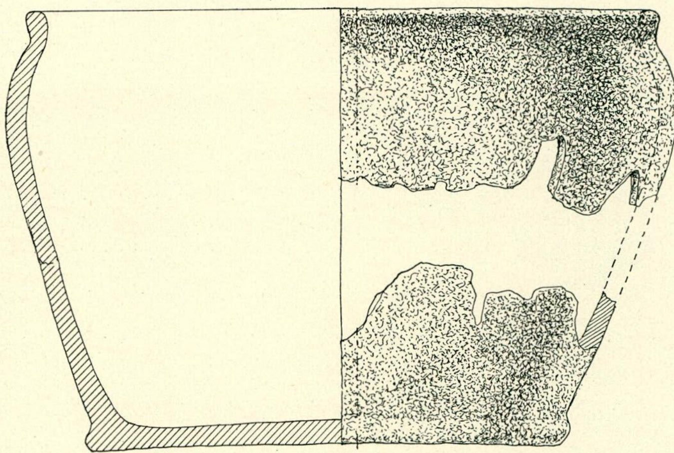

Fig. 62. 1/3. Fynd ur grav 6: rekonstruktion av lerkärl enligt funna fragment. Sid. 37 f.

Lerkärlsfragment, fig. 62, vid utgrävningen 196 skärvor, som blott delvis kunnat hopsättas. Godset likartat med föregående, tjocklek 0,5 till 0,9 cm. Kärlet har varit av stora dimensioner, bottendiam. 19,5 cm. Efter en svag inåtbuktning, åstadkommen genom fingerintryck, stiger kärlväggen från den flata bottnen i stark utåtriktning. Vid överkanten buktar kärlväggen

inåt, varefter själva överkanten efter en rännlik, medelst fingerintryck åstadkommen inbuktning är rätt uppåtriktad. Kärlet ej fullt så väl bränt som föregående.

Lerkärlsfragment av ett likartat gods som föregående. Kärlets mått och utseende kunna ej bedömas. Ett bevarat överkantsfragment avbildas fig. 61 b.

6 brända lerklumpar.

Silvermynt.

Fig. 63. 1/1. Fynd ur grav 6: silvermynt. Sid. 38, 163.

Silvermynt, präglat av den arabiska ståthållaren eller guvernören Saīd bin Dalij i Tabaristan (Persiens nordligaste landskap) år 125—128 efter den tabaristanska tidräkningen = 776—779 e. Kr.[1]) Jmf. Katalog der orient. Münzen der Kön. Museen in Berlin, I, 1898, Taf. III, 225. Myntet har en diam. av 1,8 cm., präglingen är föga nött. Myntet har ett hål för upphängning i ena kanten och är söndrigt i den andra, tillsynes efter tidigare hål för upphängning. Fig. 63, 64.

Fig. 64. 2/1. Uppförstoring till dubbel skala av myntet i fig. 63.

Silverpärla.

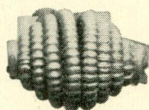

Fig. 65. 1/1. Fynd ur grav 6: silverpärla. Sid. 38, 163.

Pärla av silver, till formen bikonisk, gjord av tvärstrierad silvertråd. Längd 1,7 cm., största bredd 1,3 cm. Fig. 65. Jmf. Stolpe-Hallström, Birka, I, sid. 61, fig. 53.

Bronsringar och kedjefragment.

Bronsringar och kedjefragment:

Bronsring, fig. 66 a, med vidhängande fragmentarisk kedja. Ringens ändar äro lagda om varandra. Kedjans konstruktion är lik den ovan i grav 2, sid. 26, beskrivna. Ringens diam. är 2 cm., kedjefragmentets längd 4,6 cm. Bronstenens tjockl. 0,2 cm.

Ett likadant kedjefragment med fastsmält glasflussklump.

2 kedjefragment av brons som föregående, med länkar, gjorda av en 0,15 cm. tjock ten. Vid ett av fragmenten sitter en glasflussklump fastsmält. Fig. 66 b.

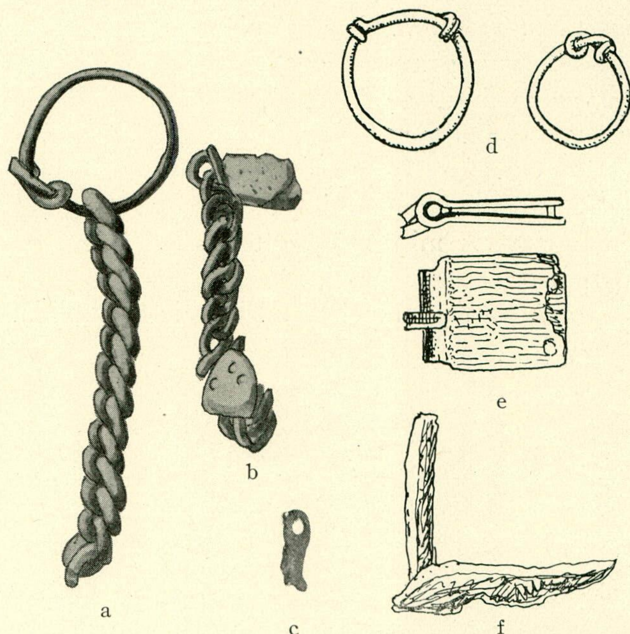

Fig. 66. 1/1. Fynd ur grav 6: a), b) och d) bronsringar och kedjor, c) bronsfragment, e) remsölja av järn, f) järnfragment. Sid. 38.

5 bronsklumpar, bestående av hopärgade kedjefragment.

2 *bronsringar*, fig. 66 d, med om varandra lagda ändar. Diam. 1,5 cm. och 1,8 cm.

Halv bronsring av större dimensioner än föregående, diam. har varit c:a 2,8 cm.

Brons-fragment.

Litet, med hål försett bronsfragment (rest av hängsmycke). Längd 1 cm., bredd 0,4 cm. Fig. 66 c.

Litet tenformat bronsfragment. Längd 1,75 cm., bredd 0,6 cm.

Bronsklump, möjligen *hopsmält bronspärla.*

2 bronsklumpar.

Remsölje-fragment av järn.

Fragment av remsölja av järn, fig. 66 e. Fragmentet består av den rektangulära del, som fästat tornen vid remmen. Längd 2 cm., bredd 1,8 cm.

Järnbeslag.

Vinkelböjt järnbeslag, fig. 66 f.

Litet rektangulärt järnfragment, längd 2,8 cm., bredd 1,5 cm.

Järnnitar och spikar.

10 järnnitar, fig. 67, i storlek 2,7 till 6,3 cm.

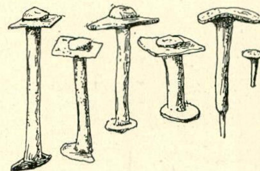

Fig. 67. 1/3. Fynd ur grav 6: prov på nitar och spikar.

[1]) Bestämningen godhetsfullt gjord av d:r T. J. Arne.

10 nithuvuden av järn.
27 järnspikar, fig. 67. Längd 1,85 till 5,2 cm.
10 fragment av järnnitar eller spikar.
Pärlor. *Pärlor,* Pl. II: fig. 13: a—j:
1 rund bergkristallpärla, diam. c:a 0,6 cm. Pärlan är skadad och hopsmält med två glasflusspärlor.

Av glasfluss, 4 blå, diam. 1 till 1,2 cm., 2 grågröna pärlor, den ena kanelerad och hopsmält, den andra bikonisk, diam. 2,1 cm., 1 gul pärla, diam. 0,5 cm., 1 blå, avsnörd så, att den tillsynes består av tre, diam. 0,7 cm., höjd 1,2 cm., 8 sammansittande deformerade blå och gula pärlor, diam. c:a 0,6 cm., 3 av elden deformerade pärlor. (Fig. c, d, f, g, a, b, i, j.)
1 guldfolierad pärla, diam. 0,7 cm. (Fig. h.)
1 gul lerpärla, diam. 1,1 cm. (Fig. e.)
Kamfragment. *12 kamfragment,* fig. 68, varav 7 äro ornerade med streck och koncentriska cirklar och 3 äro kampinnar. Två fragment utgöra delar av mittskena, det ena, som har nithål, utgör ett rundat hörn till en dylik. Fragmenten tillhöra mer än en kam.

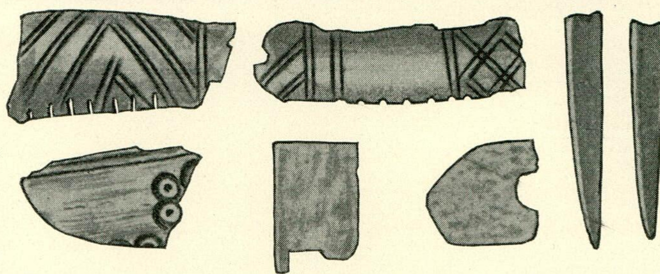

Fig. 68. 1/1. Fynd ur grav 6: kamfragment av ben.

Flintskärva. *1 liten flintskärva,* fig. 69.
Hartstätning. *Hartstätning.*

Fig. 69. 1/1. Fynd ur grav 6: flintskärva.

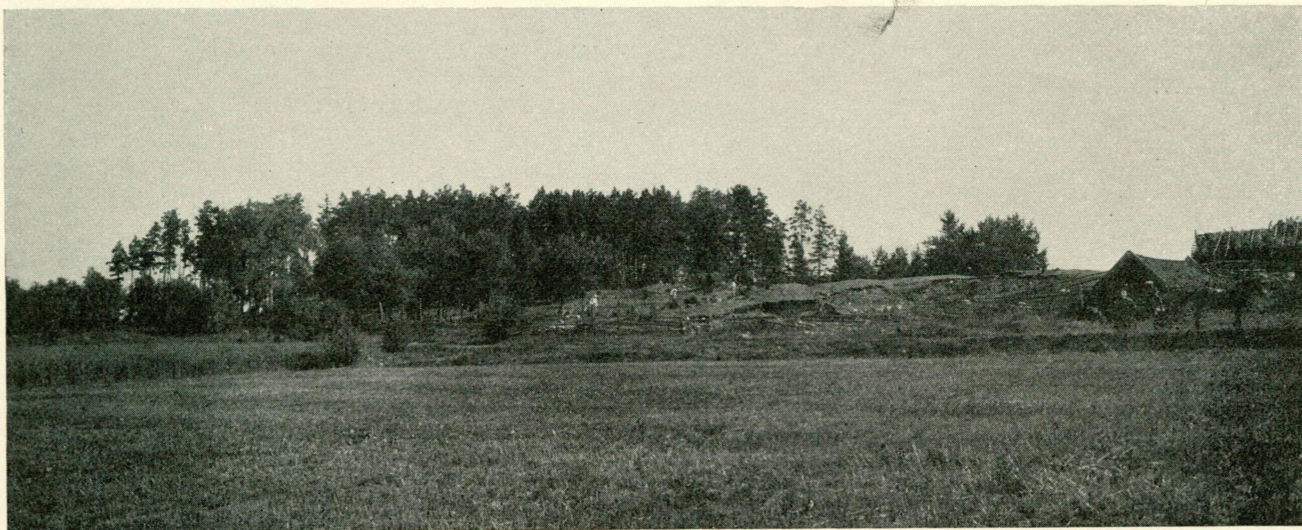

Fig. 70. Gravfältet vid Stora Dalby, sett från sydväst. Sid. som fig. 71. Foto H. Faith-Ell, 1926.

GRAVFÄLTET VID STORA DALBY.

Gravfältet vid Stora Dalby. Kap. Fornminnesplatser, n:o 9, sid. 10. Gravfältsplan fig. 71, foto i fig. 70.

De här undersökta gravarna bära i Statens Historiska Museum följande inventarienummer: de 1916 undersökta gravarna 1—6 n:o 15729, den 1920 undersökta grav 7 n:o 16542 och de 1926 undersökta gravarna 8 och 9 n:o 18354.

St. Dalby, grav 1. GRAV 1. Gravplan fig. 72. Liten, rund, flat kulle med fotkedja av ojämna stenar. Diam. 2,55 m., högsta höjd (i centrum) +19 cm. från 0-punkten vid gravens västra kant, varifrån marknivån med 17 cm. stiger mot Ö. Kantstenarnas storlek var 12×12 till 35×50 cm. och deras nivå +10 till + 32 cm. från 0-punkten.

Fyllningen bestod av grus, blandat med sten, varav några stucko upp genom torven.

Järnnitar. Intet brandlager. Men på marknivån hittades

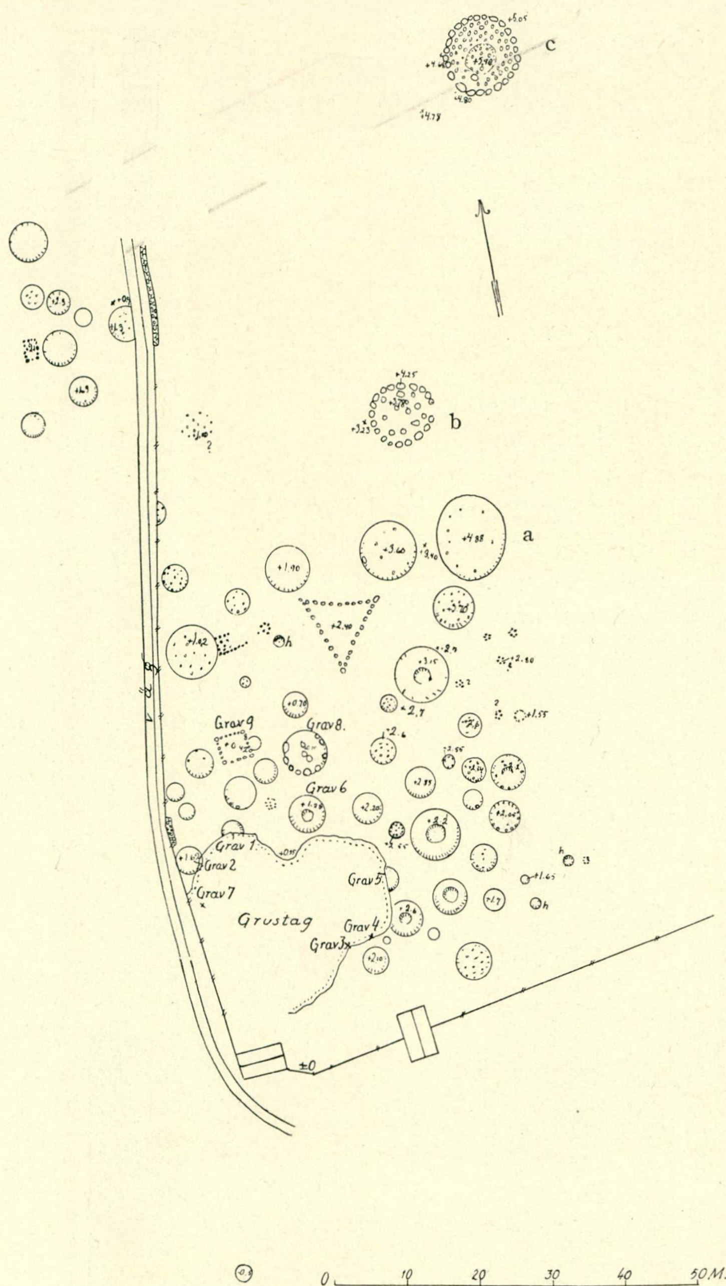

Fig. 71. Plan av gravfältet vid Stora Dalby. Sid. 10, 39—47, 160, 175, 177. Uppmätt av H. Faith-Ell, 1926.

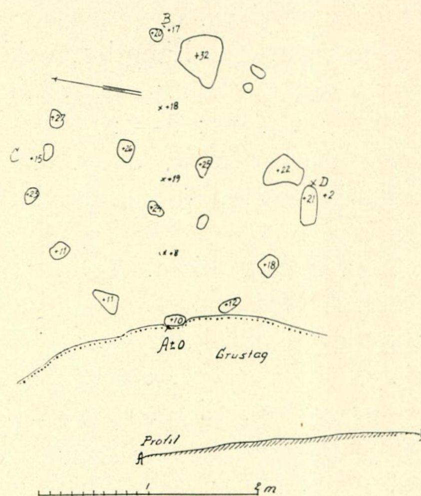

Fig. 72. Plan av grav 1. Fynd avbildat fig. 73. Sid. 39 f., 177.

blandad med stenar, av vilka några stucko upp ur torven.

I centrum fanns på en högsta nivå av 9 à 11 cm. från o-punkten ett brandlager med en

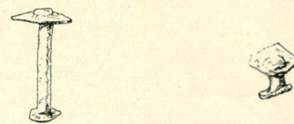

Fig. 73. 1/3. Järnnitar ur grav 1.

diam. av c:a 1,50 m. och en mäktighet av c:a 15 cm. Kolbitar hava tillvaratagits.

Ungefär i brandlagrets mitt stodo tvenne lerkärl så tätt tillhopa, att fragmenten vid kärlens sönderfallande blandats om varandra, ett tredje

2 *järnnitar*, storlek 1,6 och 3,5 cm. samt ett fragment av järnnit. Fig. 73.

St. Dalby, grav 2. GRAV 2. Gravplan fig. 74. Flat kulle, skadad av grustäkt. Rest av fotkedja finnes kvar. Diam. c:a 3,20 m. Högsta höjd +25 (i centrum 19) cm. från o-punkten i gravens SV-kant, varifrån marknivån med 15 cm. stiger mot NÖ. Fotkedjans stenar hade en storlek av 15×20 till 25×35 cm. och en högsta höjd av ±0 till +9 cm. från o-punkten. Fyllningen bestod av jord,

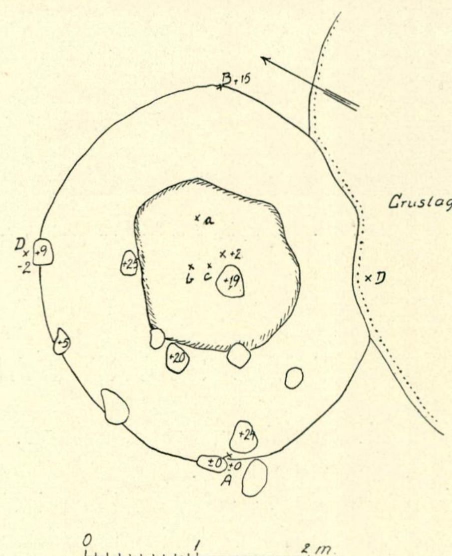
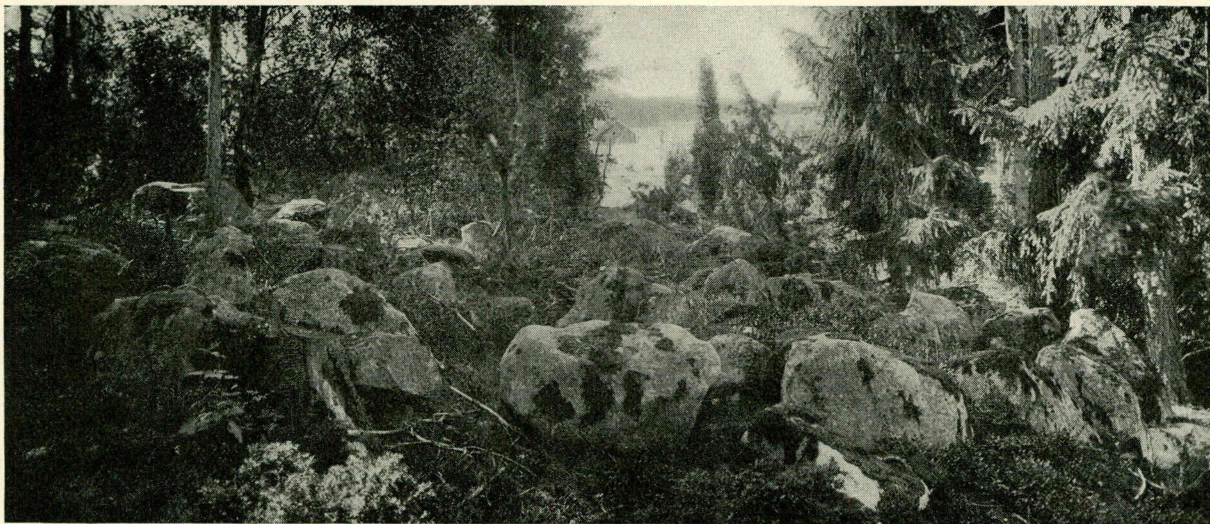

Fig. 74. Plan av grav 2. I brandlagret är fyndplatsen för det ornerade kärlet fig. 79 markerad a; b och c beteckna lerkärlen fig. 78 a och b. Övriga fynd äro avbildade i fig. 80, 81. Sid. 40, 42, 43, 169, 177.

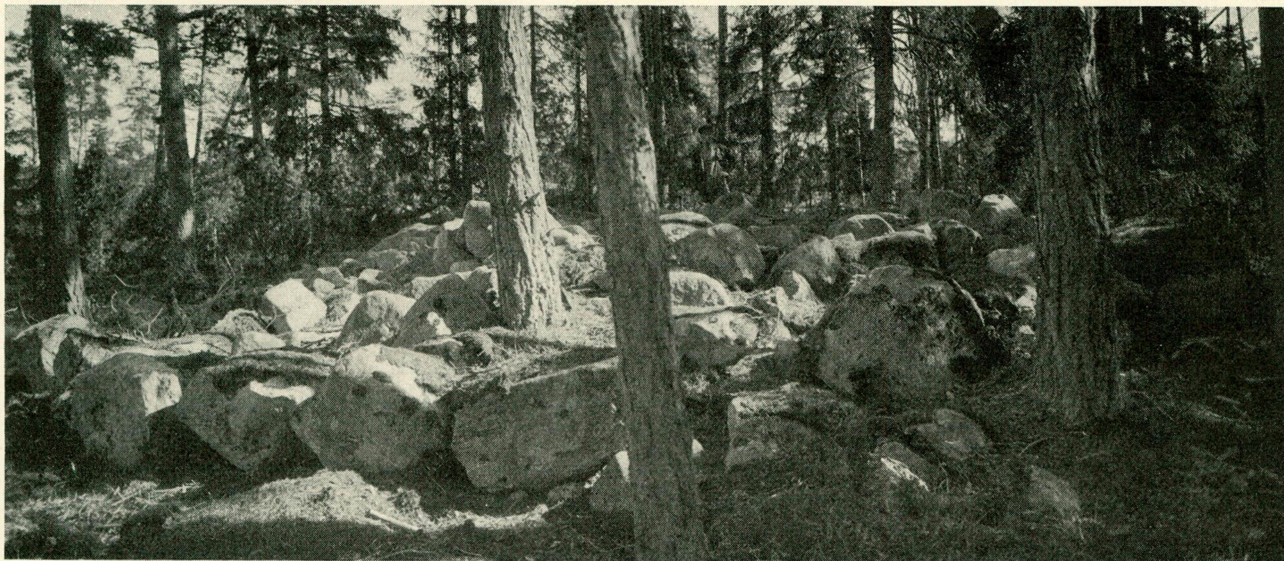

Fig. 75—77. Tre icke undersökta gravar från gravfältet vid Stora Dalby. Fig. 75 överst är en oval hög, som på gravfältsplanen i fig. 71 är betecknad a, fig. 76 och 77 äro stora halvrösen (stenfyllda stensättningar, jmf. sid. 174 f.), betecknade c och b. Sid. 10, 174, 175. Foto Faith-Ell, 1926.

kärl stod en bit därifrån. De brända benen voro spridda i nästan hela brandlagret.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben*, icke sköljda.

Lerkärls-fragment. *Fragment av lerkärl* av ett gråbrunt, grusblandat, oornerat, 0,7 cm. tjockt gods. Bitarna ha icke kunnat hopsättas, så att någon föreställning om kärlets dimensioner eller form kunnat vinnas. Botten har varit flat och väggarna göra efter en svag buktning inåt en sakta utåtbuktning, överkanten är relativt ojämn, kärlväggen buktar in vid överkanten. Kärlet är format med hjälp av händerna och ett träföremål. Fig. 78 a.

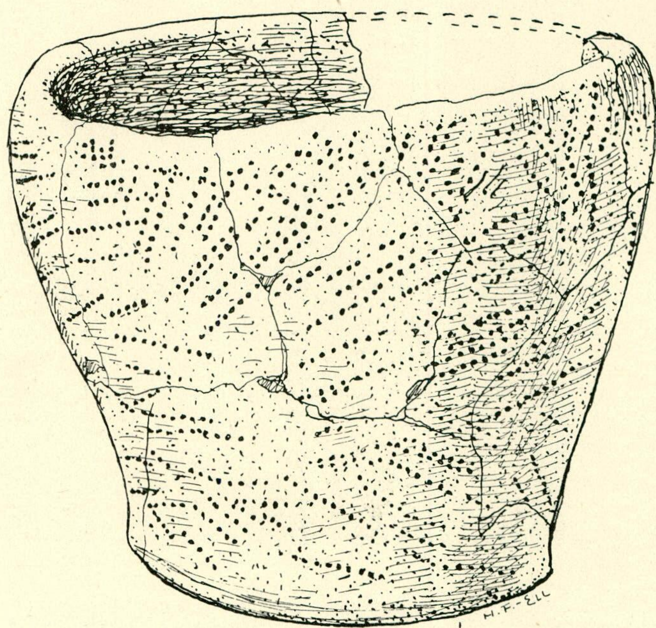

Fig. 79. 1/1. Fynd ur grav 2: lerkärl. Sid. 42, 169.

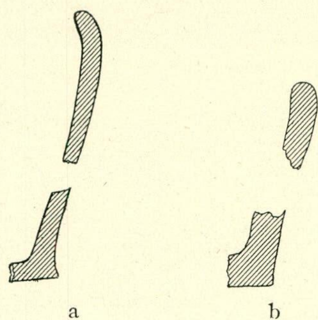

Fig. 78. 1/3. Fynd ur grav 2: a) och b) genomskärning av botten och överkant till tvenne lerkärl.

Fragment till lerkärl av ett grågult, grovt, grusblandat, oornerat, c:a 1,1 (vid överkanten 0,9 cm.) tjockt gods. Angående kärlets dimensioner eller form kan ej dömas. Botten har varit flat, närmast botten stiger kärlväggen rakt upp. Överkanten är mycket ojämn. Vid kärlets formande har man arbetat såväl med händerna som med ett träföremål. Fig. 78 b.

Ornerat lerkärl av ett gråbrunt, grovt, grusblandat, ovanligt fast gods. Kärlet har en höjd av 6,7 cm., bottendiam. 5,7 cm., största diam. 8,75 cm. Ornamentet är gjort med ett tandat, kamliknande föremål, och visar ett oredigt mönster av upplösta rutor. Fig. 79.

Vävtyngd(?) *Vävtyngd*(?), fig. 80, av lera med hål för upphängningen. Föremålet är fragmentariskt, dess bredd är 7,7 cm. Den ursprungliga längden kan nu ej avgöras, nuvarande längd 6,2 cm.

Järnspik. *Litet fragment av järnspik.*

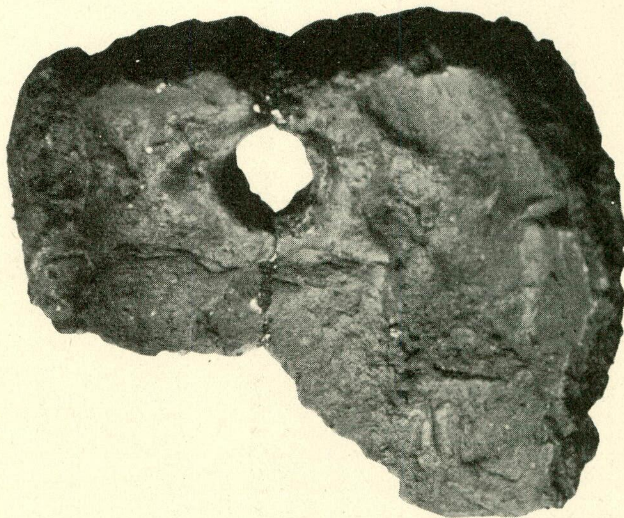

Fig. 80. 1/1. Fyna ur grav 2: vävtyngd(?) av lera.

Kamfragment. *Fragment av benkam.* Fig. 81. Ett flertal fragment äro ornerade med koncentriska cirklar

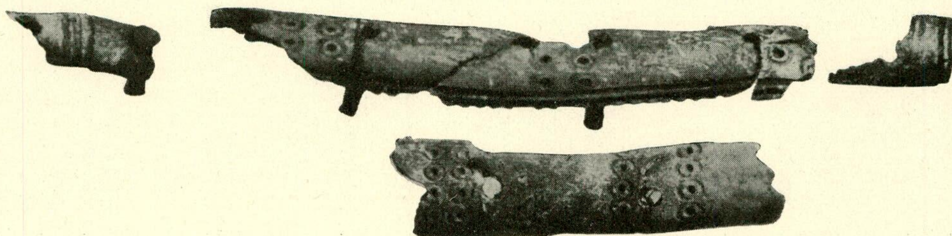

Fig. 81. 1/1. Fynd ur grav 2: kamfragment av ben.

i parvisa rader. Järnnitar kvarsittande. Några fragment härröra från kamskenan och ha spår av de tättsittande, avbrutna kampinnarna.

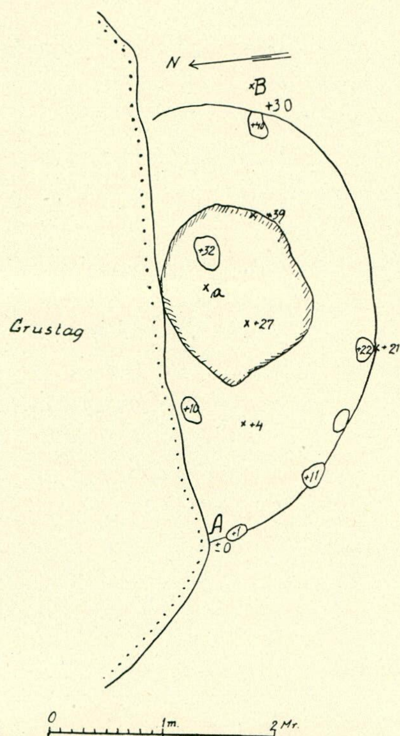

Fig. 82. Plan av grav 3. I brandlagret är fyndplatsen för ett överkantsfragment till lerkärl markerad vid a. Fynden äro avbildade i fig. 83, 84. Sid. 43, 133.

St. Dalby, grav 3. GRAV 3. Gravplan fig. 82. Flat kulle med fem stenar i behåll av fotkedjan. Nästan halva graven var uppriven av grustäkt. Diam. har varit c:a 3,8 m., högsta nuvarande höjd + 39 cm. (i centrum +27 cm.) från 0-punkten vid gravens V-kant, varifrån marken med 30 cm. stiger mot Ö. Kantstenarnas storlek c:a 20 × 25 cm., deras nivå + 1 till +40 cm. från 0-punkten. Fyllningen bestod av stenblandad jord, ett par stenar stucko upp ur torven.

I centrum fanns ett brandlager på marknivån, det var delvis särdeles mäktigt, intill 30 cm. och hade en diam. av c:a 1,40 m. Några kolbitar tillvaratogos. Grustaget hade nått fram till ytterkanten av brandlagret. I brandlagret fanns gravgodset.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben,* några få bitar.

Lerkärlsfragment. *Lerkärlsfragment.* 3 mycket små bitar av ett brunt, grusblandat, oornerat gods. Det ena utgör ett ojämnt överkantsstycke.

Bronsfragment. *Litet bronsfragment,* fig. 83, av dubbelvikt bronsband med kvarsittande bronsnit. Storlek: 0,7 × 0,7 cm.

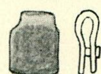

Fig. 83. 1/1. Bronsfragment ur grav 3.

Pärlor. *Pärlor av glasfluss.*

1 blå pärla, lik Pl. II: fig. 4 e, diam. 0,8 cm., höjd 0,5 cm.

1 hopsmält och 1 fragmentarisk likadan pärla.

4 liknande *gröna* pärlor, alla hopsmälta eller deformerade.

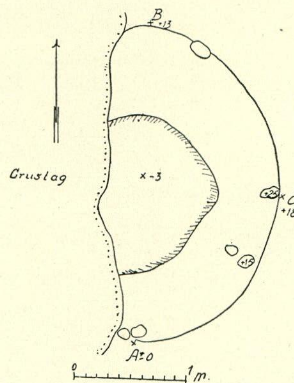

Fig. 84. Plan av grav 4. Fynd avbildat i fig. 86. Sid. 43. 177.

St. Dalby, grav 4. GRAV 4. Gravplan fig. 84. Flat kulle med rest av fotkedja. Graven till stor del spolierad av grustäkt, som nått in i brandlagret. Diam. c:a 2,80 m. Fotkedjans stenar voro c:a 15 × 20 cm.

I centrum fanns ett brandlager, som hade en största utsträckning av 1,4 m. Dess nivå var — 3 cm. från den vid S-kanten av graven belägna 0-punkten. Det var ytterst tunt och endast fläckvis iakttagbart. I brandlagret gjordes följande

Fynd. FYND:

Bronsring. *Liten bronsring* av 1 cm:s diam., fig. 85.

Fragment av dylik ring.

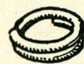

Fig. 85. 1/1. Bronsring ur grav 4.

St. Dalby, grav 5. GRAV 5. Gravplan fig. 86. Rund, flat kulle med rest av fotkedja. Graven var delvis spolierad av grustäkten, som även nått in i brandlagret. Gravens diam. var 3,10 m., högsta nuvarande höjd (i centrum) + 17 cm. från 0-punkten vid gravens N-kant, varifrån marknivån med 15 cm. steg mot S. Fotkedjans stenar hade en storlek av 10 × 15 till 20 × 45 cm. och en högsta nivå av 5 till 25 cm. från 0-punkten. Fyllningen bestod av jord, blandad med grus och sten. Några stenar stucko upp genom torven.

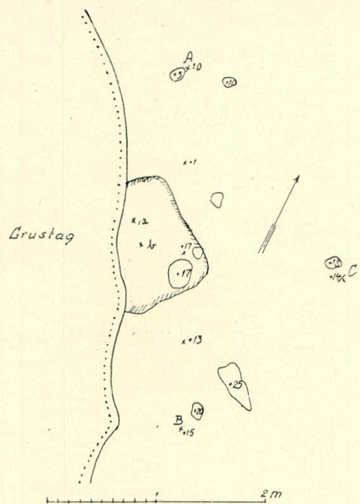

Fig. 86. Plan av grav 5. I brandlagret äro vid a markerade lerkärlsfragmenten till kärlet fig. 87, vid b spännet i fig. 88 a. Övriga fynd äro avbildade i fig. 88—90. Sid. 43 f., 160, 177.

I centrum, på en nivå av 4 cm. från o-punkten var ett brandlager med en största utsträckning av 1,20 m. och en största mäktighet av 20 cm. I brandlagret funnos invid varandra resterna av det sönderfallna lerkärlet. Det övriga gravgodset var kringspritt i brandlagret.

Fynd.

FYND:

Ben.

Brända ben, ganska fåtaliga, ej sköljda.

Lerkärls-fragment.

Lerkärlsfragment av ett brunt, grovt, grusblandat, oornerat gods, c:a 0,95 cm. tjockt. Fragmenten ha ej kunnat hopsättas så, att kärlets dimensioner eller form kunnat bedömas. Botten har varit flat, och vid underkanten har en inskärning åstadkommits genom en dragning med ett träföremål runt kantens utsida. Fig. 87.

Fig. 87. 1/3. Fynd ur grav 5: genomskärning av bottenfragment till lerkärl.

Bronsspänne.

Spänne av brons, fig. 88 a, hjulformat, av en för Gotland karakteristisk typ. Största diam. 2,8 cm., minsta diam. 2,7 cm. Nålen av järn fanns lös invid spännet.

Hängsmycke av brons.

Runt hängsmycke av brons, rekonstruerat i fig. 88 b, fragmentariskt. Diam. 2,5 cm.

Dräktsmycke av brons.

Dräktsmycke av brons, rekonstruerat i fig. 88 c. Smycket har form av en öppen strut (fisklikt), det är fragmentariskt. Hål finnes för fästandet vid dräkten. Längd 2,5 cm. Största bredd 0,8 cm.

Järnfragment.

Litet järnfragment, fig. 88 d, efter en ring, på detta hänger en ögla.

Litet järnfragment.

Järnnitar och spikar.

Järnnitar, 3 hela i längd 2 till 2,6 cm., 4 fragment av dylika. Fig. 90.

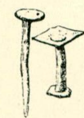

Fig. 90. 1/3. Prov på nitar och spikar i grav 5.

Järnspikar, 3 hela, i längd 3,5 till 4 cm. Fig. 90.

Kamfragment.

Kamfragment av ben, 8 små bitar, några med ornament av koncentriska ringar. Ett par med spår efter tättsittande kampinnar. Fig. 89.

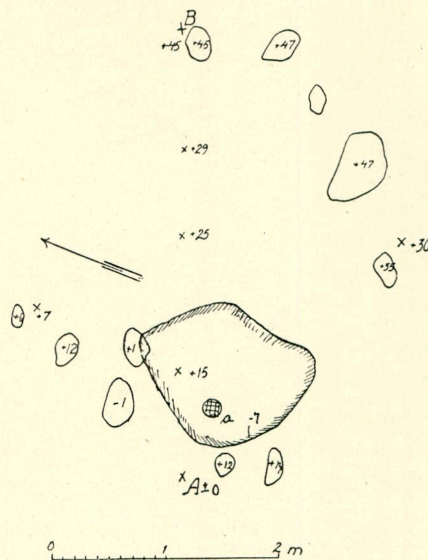
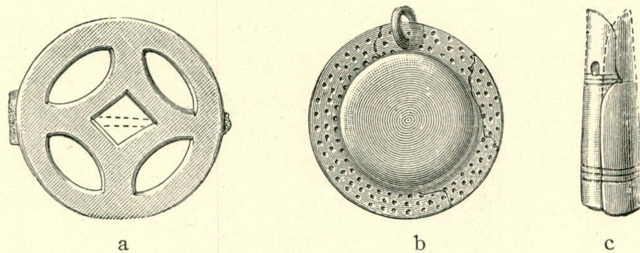

Fig. 91. Plan av grav 6. I brandlagret är vid a markerat ett lerkärl. Fynden äro avbildade i fig. 92—96. Sid. 45, 177.

St. Dalby, grav 6.

GRAV 6. Gravplan fig. 91. Rund, flat kulle med delvis bevarad fotkedja. Diam. c:a 3,80 m. Högsta höjd +29 (i centrum +25 cm.) från o-punkten vid gravens SV-kant, varifrån mark-

a b c d

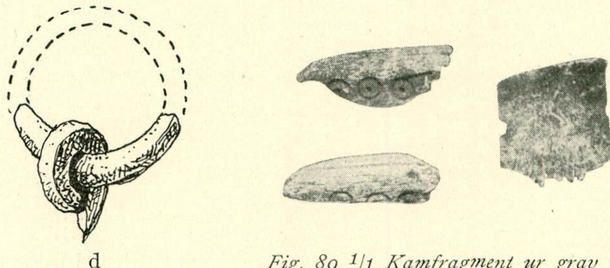

Fig. 89 1/1 Kamfragment ur grav 5.

Fig. 88. 1/1. Fynd ur grav 5: a—c) spänne, hängsmycke och dräktsmycke av brons; d) järnfragment. Sid. 44, 160.

nivån med +45 cm. steg mot NÖ. Fotkedjans stenar hade en storlek av 20×20 till 40×65 cm. och en högsta nivå av +6 till +47 cm. från 0-punkten. Fyllningen bestod av jordblandat grus.

I kullens sydvästra fjärdedel fanns ett brandlager på en nivå av −7 cm. från 0-punkten, det var högst 10 cm. mäktigt. Kolbitar tillvaratogos. I brandlagrets västra del stod ett lerkärl. De brända benen och gravgodset voro kringspridda i brandlagret.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben*, ganska talrika, icke sköljda.

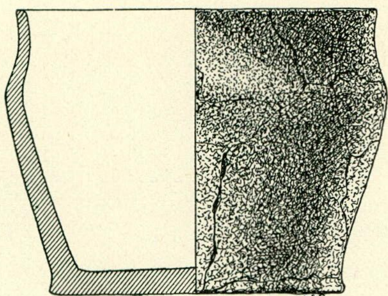

Fig. 92. 1/3. Fynd ur grav 6: lerkärl.

Lerkärl. *Lerkärl*, fig. 92, av ett gråbrunt, grovt, grusblandat 0,5 à 0,8 cm. tjockt, oornerat gods. Kärlets höjd 10,5 cm., bottendiam. 11,5 cm., största diam. 15,1 cm., överkantsdiam. c:a 13,5 cm. Kärlväggen gör en svag utbuktning vid underkanten, varefter den i svag utåtriktning stiger uppåt för att närmare överkanten bilda en bukighet. Överkanten är tunn, relativt jämn och svagt utåtbuktad. Vid tillverkningen har träföremål använts.

Lerkärlsfragment. *Lerkärlsfragment* av ett gråbrunt, grovt, grusblandat, oornerat gods. Godsets tjocklek 0,9 cm. Bottendiam. c:a 9 cm.

Fig. 93. 1/1. Nål(?) av järn ur grav 6.

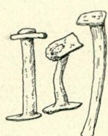

Fig. 94. 1/3. Prov på nitar och spikar i grav 6.

Järnnål. *Järnnål.* Längd 2,9 cm., möjligen spikfragment. Fig. 93.

Järnnitar och spikar. *Järnnitar*, 6 hela, 3 till 4 cm. långa. Fig. 94.
Spikar av järn, 3 hela, 5,2 till 5,7 cm., 8 fragment av dylika. Fig. 94.

Pärlor. *Pärlor*, Pl. II: fig. 9 a—l (samt fig. 95):
1 av *brons*, kulformad, diam. 1,7 cm., fig. l;

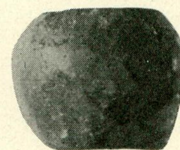

Fig. 95. 1/1. Fynd ur grav 6: pärla av bergkristall.

1 av *bergkristall*, stympat, kulformad, söndrig, diam. 2,3 cm. Fig. 95.
Små fragment av liknande.
Guldfolierade pärlor, lika de ovan sid. 27 beskrivna. Av dessa äro 6 pärlor avsnörda så, att de till synes bestå av två sammansittande pärlor, storlek: höjd 1,1, diam. 0,8 cm. till höjd 1,9, diam. 1,4 cm., fig. k. 1 pärla har tre dylika avsnörningar, 2 har fyra och 1 fem, fig. f. Några pärlor äro starkt eldskadade.
1 facetterad pärla av blå *glasfluss*, höjd 1,25 cm., bredd 1,25 cm. Fig. h.
1 rund pärla av blå glasfluss, diam., 0,7 cm. Fig. i.
3 runda, rökfärgade glasflusspärlor, diam. 1 till 1,1 cm. Fig. g.
9 små runda *mosaikpärlor*, diam. c:a 0,9 cm., höjd c:a 0,6 cm. Fig. a—d, j.
2 fragmentariska dylika pärlor;
1 större pärla av samma material, deformerad av brand, diam. c:a 1,4 cm. Fig. e.
10 av brand starkt skadade pärlor.

Kamfragment. *Små benfragment till kam*, fig. 96, ornerade med koncentriska ringar, ordnade i mönster.

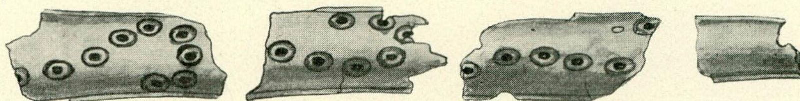

Fig. 96. 1/1. Fynd ur grav 6: kamfragment av ben.

St. Dalby, grav 7. GRAV 7. Helt av grustäkt förstörd grav, vars brandlager endast kunde spåras i gruslagret.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben*, relativt fåtaliga, icke rensköljda.

Lerkärlsfragment. *2 små lerkärlsfragment* av ett gulgrått, grovt, grusblandat, 1 cm. tjockt gods.

Järnnitar och spikar. *1 nit av järn*, längd 2,5 cm.

2 spikar av järn, varav en är omböjd och den andra är 1,8 cm. lång.

2 huvuden av järnnit eller spik.

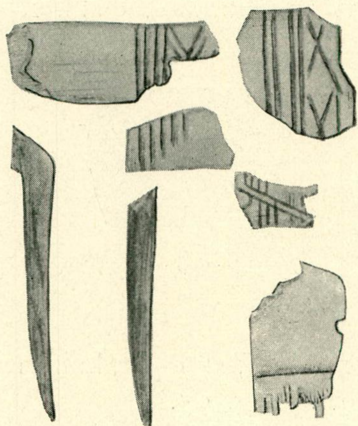

Fig. 97. 1/1. Kamfragment ur grav 7.

Kamfragment. *Små streckornerade benfragment av kamskena* samt två kampinnar. Fig. 97.

St. Dalby, grav 8. GRAV 8. Gravplan fig. 98, foto fig. 99. Rund stensättning med stora kantstenar och därinnanför satta stenar. Marken sluttar från den östra till den västra sidan med 102 cm. Diam. 6,25 m. Kantstenarnas storlek 45×50 till 80×150 cm. Deras nivå 26 till 75 cm. från marknivån på stenarnas utsida respektive 12 till 53 cm. från nivån på stenarnas insida. Stenarna i gravens inre hade en storlek av 20×25 till 50×120 cm. och en högsta höjd från den omgivande marken av intill 52 cm. I gravens östra del ett litet tunt brandlager, från vilket några kolbitar tillvaratagits.

Fynd. FYND:

Ben. *1 obränd djurtand* av nötboskap.

Lerfragment. *1 litet fragment av bränd lera.*

Järnnitar och spikar. *2 fragment av nit eller spik av järn.*

Pärlor. *1 mosaikpärla*, största diam. 1,5 cm., höjd 1,7 cm. Pl. II: fig. 7.

1 gul lerpärla, diam. 1 cm., höjd 0,7 cm. Pl. II: fig. 7.

Fig. 98. Plan av grav 8. Fynd avbildade å Pl. II: fig. 7 Sid. 46, 174, 177.
Uppmätt av B. Bergman, 1926.

Fig. 99. Från gravfältet vid Stora Dalby, grav 8. Jmf. fig. 98. Foto H. Faith-Ell, 1926.

St. Dalby, grav 9.

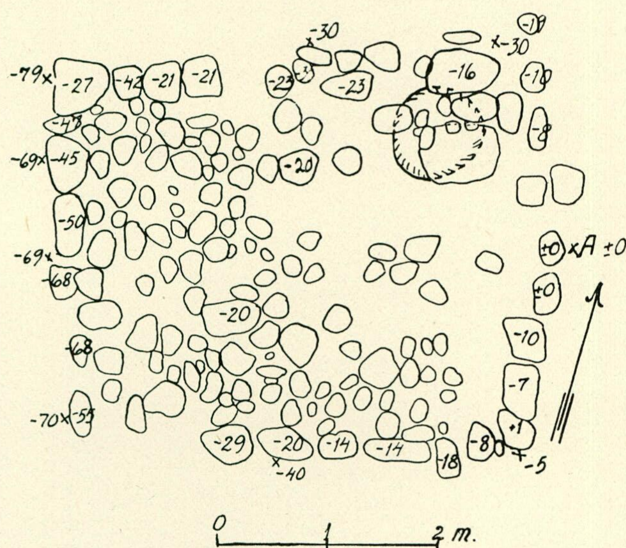
GRAV 9. Gravplan och foto i fig. 100. Fyrsidig stensättning med ganska jämna kantstenar och mycket sten innanför den yttre stenläggningen. Stensättningen är orienterad i ÖNÖ—VSV. Kantstenarnas storlek växla från 18 × 30 till 52 × 52 cm., deras högsta höjd låg ± 0 till + 52 cm. från den yttre marknivån. Stenarna innanför kantstenarna hava en största storlek av 55 till 73 cm.

I graven fanns ett brandlager från vilket relativt mycket kol tillvaratagits.

FYND: *Fynd.*

Brända ben, icke sköljda. *Ben.*

2 *lerkärlsfragment* av ett grovt, grusblandat, oornerat, 1 cm. tjockt gods. *Lerkärlsfragment.*

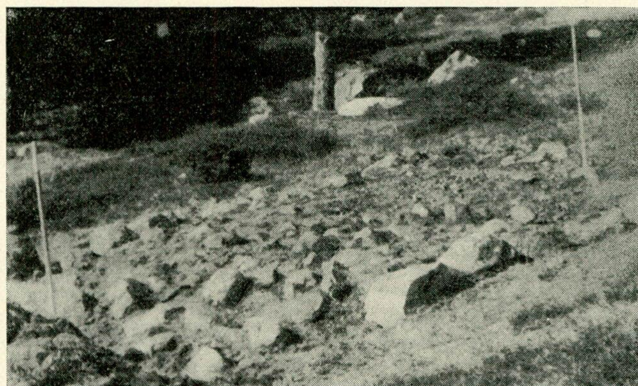

Fig. 100. Grav 9 i plan och foto. Uppmätning och foto av B. Bergman, 1926. Sid. 47, 175, 177.

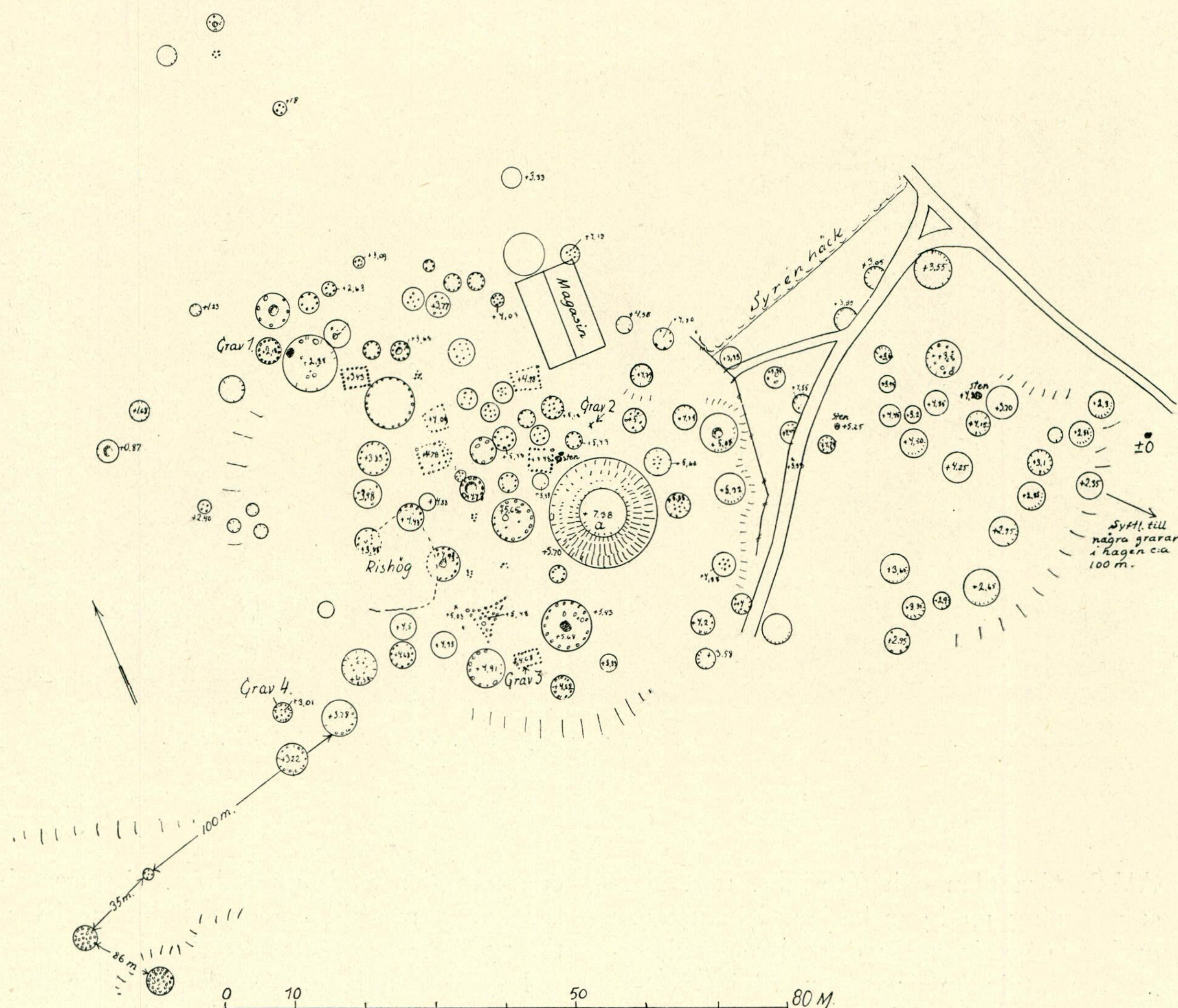

Fig. 101. Plan av gravfältet vid Tofta. Uppmätt av H. Faith-Ell, 1926. Sid. 12, 48—51, 175, 176, 177.

GRAVFÄLTET VID TOFTA.

Gravfältet vid Tofta. Kap. Fornminnesplatser, n:o 13, sid. 10. Gravfältsplan fig. 101.

Fynden från detta 1926 undersökta gravfältet bära i Statens Historiska Museum inventarienummer 18358.

Tofta, grav 1. GRAV 1. Gravplan fig. 102, foto fig. 104. Något oval stensättning av tättliggande stenar, som med undantag för en fast häll äro ganska jämnstora. Gravens största diam. är 4,6 m., dess minsta diam. 3,6 m. Stenarna variera mellan 20×22 cm. och 34×58 cm., den i stenkedjan ingående hällen har en storlek av 80×90 cm. Stenarnas högsta höjd var —20 till +9 cm. från o-punkten belägen vid gravens nordöstra kant, varifrån marknivån med 23 cm. sjönk

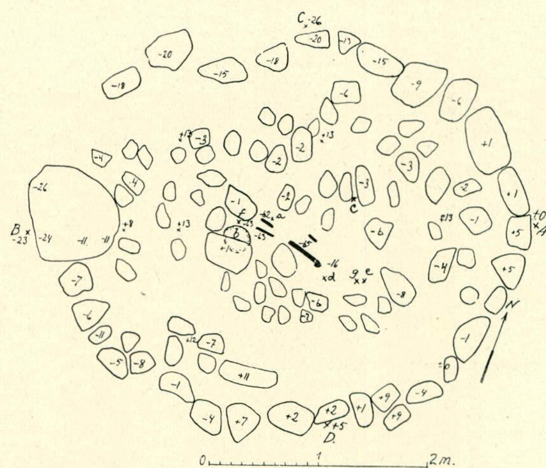

Fig. 102. Plan av grav 1. Ungefär i gravens mitt fanns rester av ett människoskelett: större extremiteten äro markerade med heldragna linjer. Vid c) fanns en ledknopp, vid f) ett enstaka ben och vid g) ett par tänder, vid d) låg ett större djurben; vid a) fanns små lerklumpar och vid b) var ett litet fyndlöst brandlager på en nivå av — 41 cm. från o-punkten, vid e) låg den i fig. 106 avbildade benkammen. Sid. 48—50, 175, 177.

Fig. 103. Från gravfältet vid Tofta. Stor, ej undersökt hög, å gravfältsplanen markerad a). Sid. 48. Foto B. Thordeman, 1916.

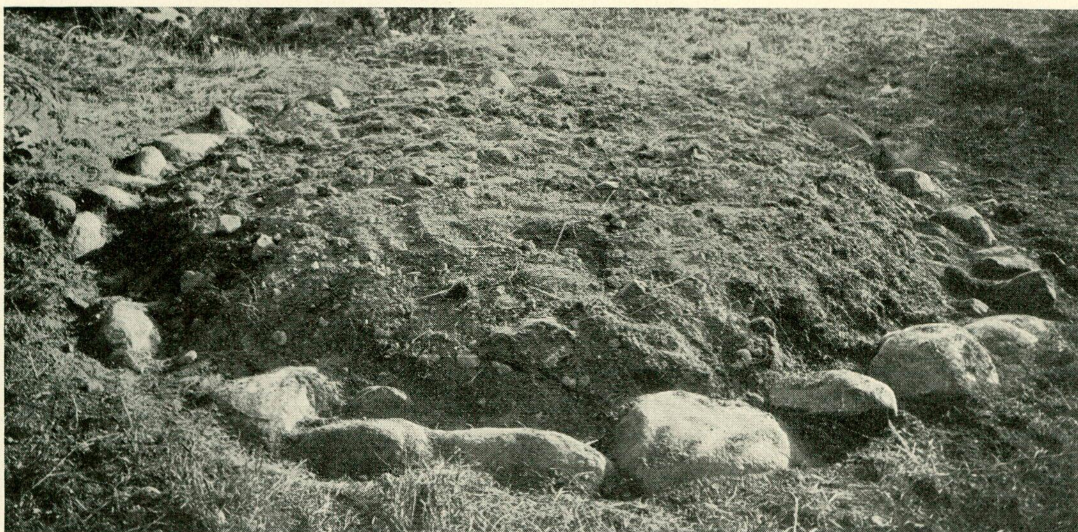

Fig. 104. Från gravfältet vid Tofta, grav 1 sedan torven avlagts. Jmf. fig. 102. Foto H. Faith-Ell, 1926.

mot SV-kanten, med 26 cm. mot NV och steg med 5 cm. mot SÖ-kanten. Den innanför liggande marknivån hade vid c:a 60 cm:s avstånd från stenkretsens innerkant stigit till c:a + 13 cm. från o-punkten, vilken nivå i gravens inre var ungefär konstant. Sedan torven avlagts, blottades ett från NÖ till SV-kanten gående, 2 m. brett röse av stenar i storlek 10×12 till 28×40 cm. Rösets högsta nivå var — 8 till + 1 cm. från o-punkten. Under röset bestod fyllningen av stenblandad mull.

På en nivå av — 8 cm. från o-punkten fanns vid den å gravplanen med a) betecknade punkten små brända lerbitar och en liten bränd benbit. På ett djup av — 24 cm. från o-punkten fanns vid den med d) betecknade punkten ett obränt djurben, och vid den med c) betecknade punkten fanns på — 36 cm. från o-punkten en ledknapp. På — 41 cm. fanns kring den med b) betecknade punkten ett litet, mycket tunt brandlager med en diam. av c:a 25 cm. En kolbit tillvaratogs. Vid punkt e) fanns fragment av benkam.

På ett djup av — 62 till — 66 cm. låg resterna av det nästan förmultnade skelettet, som varit orienterat i Ö och V, med huvudet åt Ö. Av kraniet återstod blott några tänder, i övrigt utgjordes benen av rester av de undre extremiteterna.

Fynd. FYND:

Obränt människoskelett.

Ben. *1 bränd benbit* samt tänder av tamsvin.

Lerklumpar. *375 små brända lerklumpar*, icke till lerkärl.

Järnspik. *Järnspik* med stort huvud, fig. 105. Längd 4,1 cm.

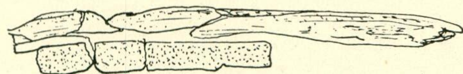

Fig. 105. 1/3. Spik ur grav 1.

Fragment av järnspik.

Järnten. *Järnten*, avsmalnande och utplattad i ena änden (spikfragment?). Längd 4,6 cm.

Glasklump. *Smält glasklump*. Diam. 2,6 cm.

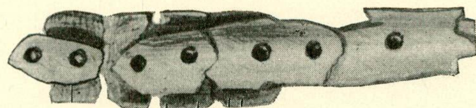

Fig. 106. 1/1. Kam av ben ur grav 1.

Kamfragment. *Fragmentarisk benkam*. Del av kamskållan med nithål och en bronsnit, samt del av mittstycket med spår av kampinnar. Fig. 106.

Tofta, grav 2. GRAV 2. Rund kulle, nu nästan helt förstörd vid uppsättandet av en motorplog för ett par år sedan.

Rest av brandlager var synligt och sållades igenom utan att några fynd eller brända ben anträffades. Ett lerkärl hade blivit funnet, då graven spolierades, men det blev förstört utan att någon anmälan om fyndet gjordes.

Tofta, grav 3. GRAV 3. Gravplan fig. 108, foto fig. 107. Rektangulär stensättning av tättliggande, relativt jämnstora stenar. Stensättningen var orienterad i Ö—V och hade en längd av 3,85 m. och en bredd

Fig. 107. Från gravfältet vid Tofta, grav 3 sedan torven avlagts. Foto H. Faith-Ell, 1926. Jmf. fig. 108.

av 3,10 m. Stenkedjan var något uppriven. Stenarnas storlek växlade mellan 25×30 cm. och 45×60 cm., de lågo på en nivå av — 30 till + 2 cm. från o-punkten invid gravens NÖ-hörn. Terrängen sluttade så, att SÖ-hörnet låg — 42, NV-hörnet — 18 och SV-hörnet — 30 cm. från o-punkten. I regel höjde sig stenarna 10 à 20 cm. över den utanför liggande markytan. Tvärs

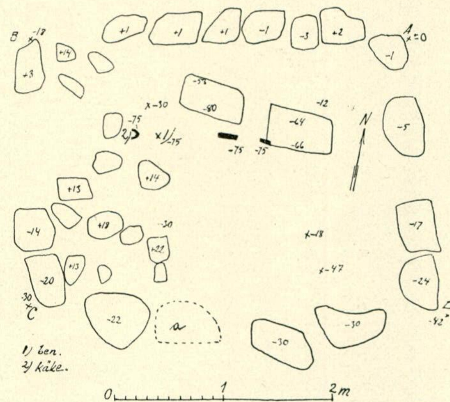

Fig. 108. Plan av grav 3. I graven fanns resterna av ett människoskelett, ett par extremitetben äro markerade med heldragna streck, vid 1) fanns ytterligare ett ben och vid 2) en käke. Sid. 50 f., 176, 177.

över graven låg i V en 1,10 m. bred stenläggning, synlig genom torven. Fyllningen bestod av grus- och stenblandad jord.

Skelett. På ett djup av — 75 cm. från o-punkten fanns resterna efter ett *skelett*, orienterat i Ö och V med huvudet åt V. Invid skelettets vänstra sida voro ställda tvenne 30×60 och 35×60 cm. stora stenhällar, av vilka den östliga var utåtfallen. Kraniet var helt övertäckt av smärre stenar. Intet annat fynd gjordes.

Tofta, grav 4. GRAV 4. Gravplan fig. 110, foto fig. 109. Låg kulle med fotkedja av tättliggande stenar.

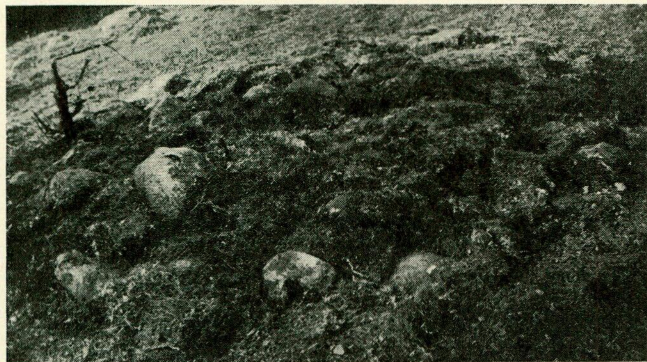

Fig. 109. Från gravfältet vid Tofta, grav 4 sedan torven avlagts. Foto H. Faith-Ell, 1926. Jmf. fig. 110.

Diam. 2,85 cm. Högsta höjd i centrum + 15 cm. från o-punkten i gravens södra kant, varifrån marknivån med 32 cm. sjönk mot norra kanten. Fotkedjans stenar voro 10×12 cm. till 32×55 cm. i storlek, deras högsta nivåer lågo — 17 till + 5 cm. från o-punkten. Sedan torven avlagts blottades ett antal glest lagda stenar, vilka

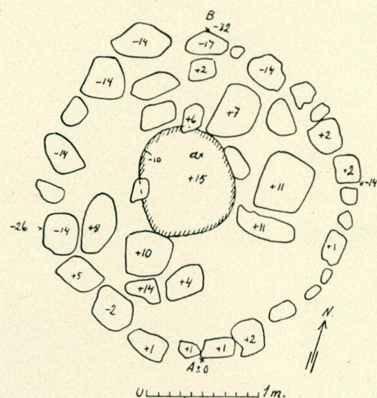

Fig. 110. Plan av grav 4. I brandlagret äro fynden av några krukbitar markerade vid punkt a), övriga fynd äro avbildade i fig. 111 och Pl. II: fig. 1. Sid. 51, 177.

täckte större delen av graven. Dessa stenars mått voro 15×22 till 45×50 cm., deras högsta nivåer + 2 till + 14 cm. från o-punkten. Gravens fyllning bestod av grovt grus.

På en nivå av — 10 cm. från o-punkten fanns i centrum ett mycket tunt brandlager med en största utsträckning av c:a 95 cm. I brandlagrets norra del fanns resterna av ett lerkärl.

FYND: *Fynd.*

Brända ben av människa, ganska fåtaliga, icke sköljda. *Ben.*

Lerkärlsfragment, 7 små stycken av ett gråbrunt, grovt, grusblandat, oornerat, 0,8 cm. tjockt gods. Intet kan slutas angående kärlets mått och form. *Lerkärlsfragment.*

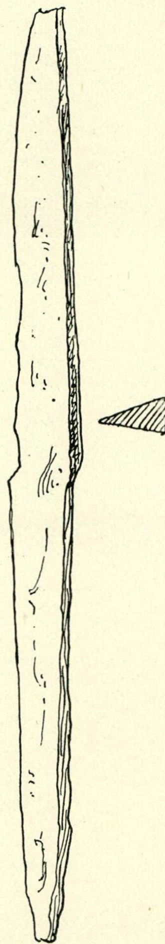

Fig. 111. 1/1. Kniv av järn ur grav 4.

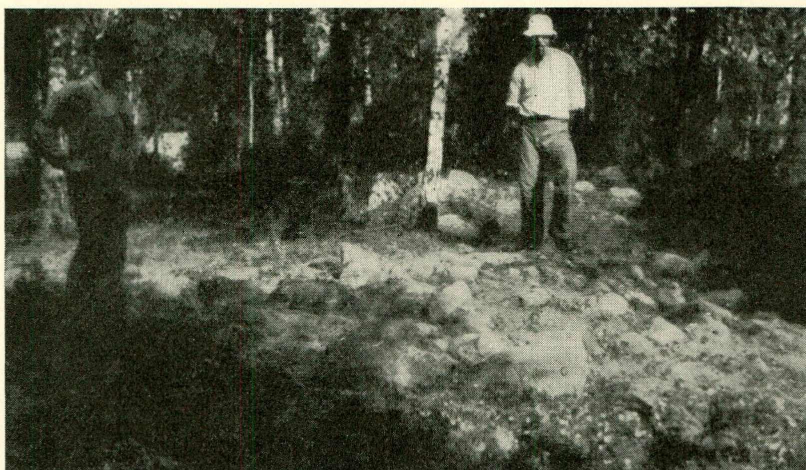
Kniv av järn med tånge, fig. 111. Hela längden 12,2 cm. *Järnkniv.*

Pärla av blått glas, diam. 0,9 cm., höjd 0,5 cm. Pl. II: fig. 1. *Pärla.*

GRAVFÄLTET VID DEN S. K. MICKELSBACKE I GRINDBY.

Gravfältet vid Grindby. Kap. Fornminnesplatser, n:o 28, sid. 12 f. Gravfältsplan fig. 116.

Fyndet från denna, år 1926 företagna undersökning bär i Statens Historiska Museum inventarienummer 18356.

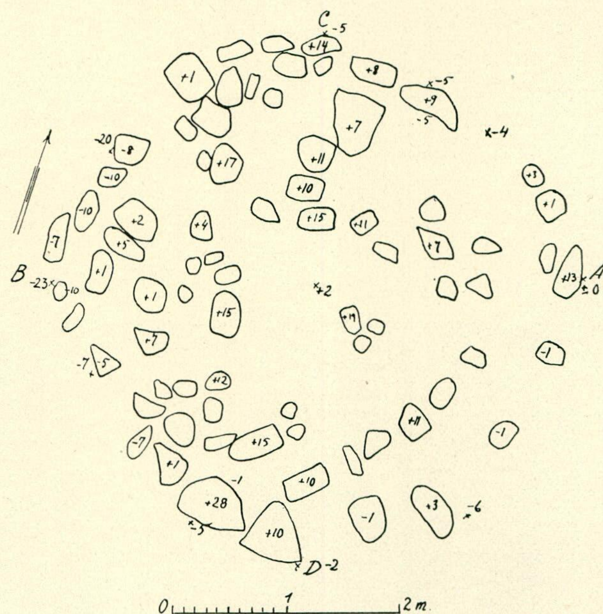

Fig. 112—113. Foto och plan av grav 1. Foto förf., 1926. Sid. 52, 172 ff., 177.

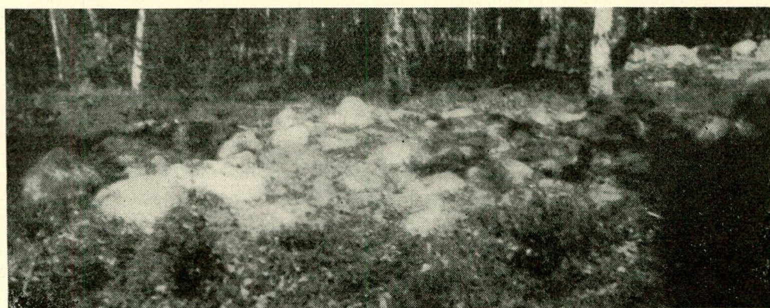
Grindby, grav 1. GRAV 1. Gravplan fig. 113, foto fig. 112. Runt halvröse med en relativt tydlig kantring av stenar. Diam. 4,80 m. Markens höjd i centrum + 2 cm. från o-punkten vid gravens NÖ-kant, varifrån marknivån med 23 cm. sjönk mot SV, med 5 cm. mot NV och 2 mot SÖ. Stenarna hade en storlek av 12×15 till 40×62 cm., deras högsta höjd låg — 10 till + 28 cm. från o-punkten. Under detta stenlag var den av jord och grus bestående fyllningen blandad med sten. Det grävdes till pinnmon, utan att något fynd gjordes.

Intet brandlager iakttogs.

Grindby, grav 2. GRAV 2. Gravplan fig. 115, foto fig. 114. Litet ovalt halvröse med kantring av stenar. Största diam. 2,90 m., minsta diam. 2,3 cm. Kantringens stenar hade en storlek av 18×25 till 30×40 cm. och en högsta höjd av — 7 till + 9 cm. från o-punkten vid gravens SÖ-kant, varifrån marknivån med 15 cm. sjönk mot NV, med 19 mot SV och med 10 mot NÖ.

Stenarna innanför kantringen hade en storlek av 20×25 cm. och lågo på en högsta nivå av — 7 till + 3 cm. från o-punkten. Under detta stenlag bestod fyllningen av stenblandad jord. Det grävdes till pinnmon utan att något fynd gjordes eller brandlager spårades.

GRAV 3. Gravplan fig. 122, foto fig. 121. Runt halvröse utan jämnt markerad kantring, men med några större stenar samt en fast häll i ytterkanten. Diam. c:a 6 m. Stenarnas storlek växlar från helt små stenar till sådana av *Grindby, grav 3.*

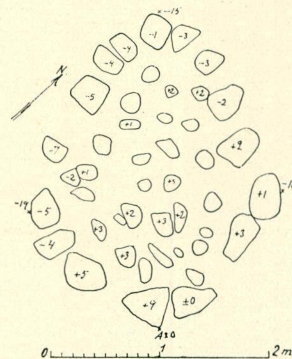

Fig. 114—115. Foto och plan av grav 2. Foto förf., 1926. Sid. 52, 172 ff., 177.

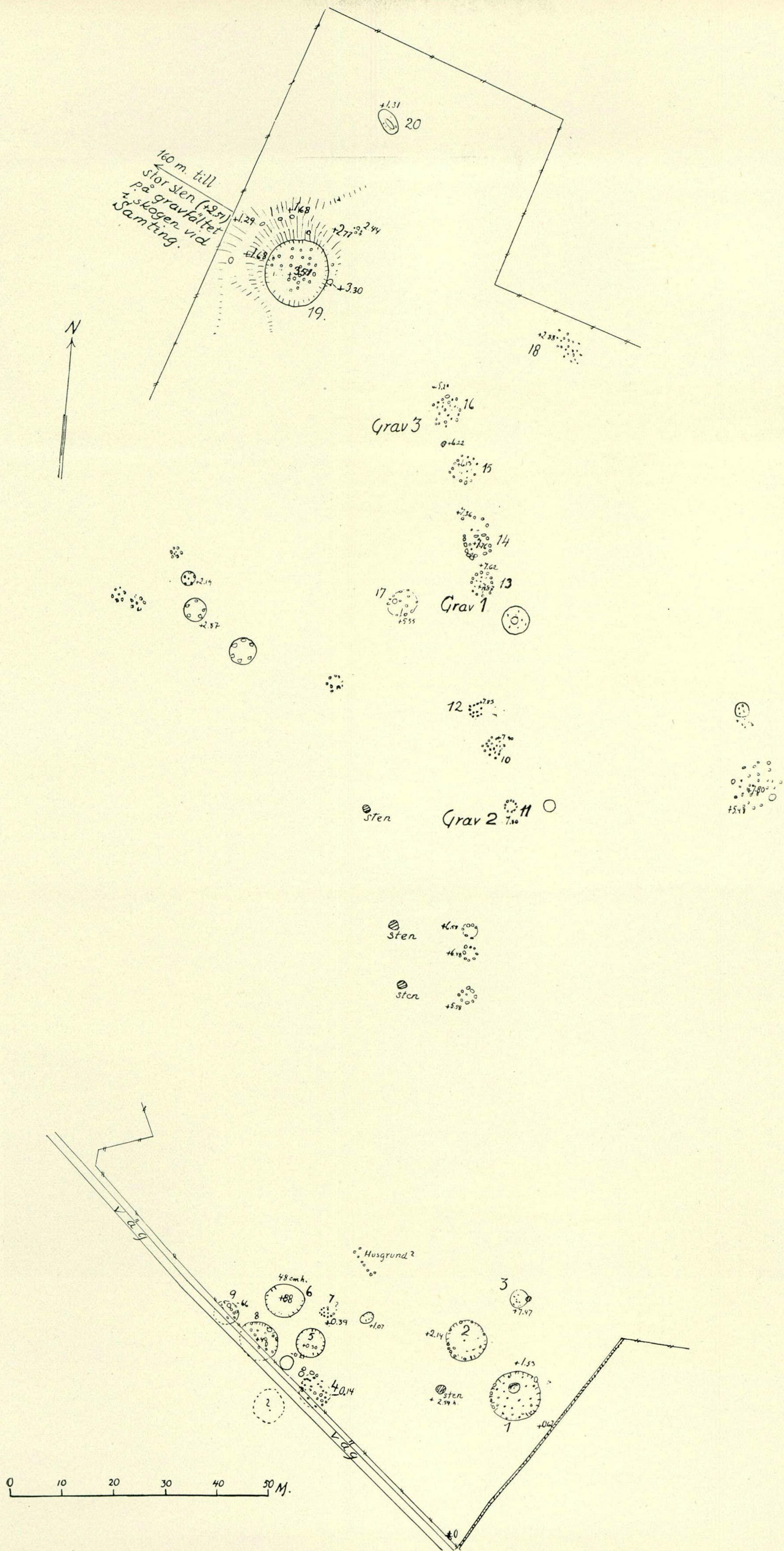

Fig. 116. Plan av gravfältet vid Mickelsbacke, Grindby. Sid. 13, 52 ff., 172 ff., 177. Uppmätt av H. Faith-Ell, 1926.

Fig. 117. Från gravfältet vid Mickelsbacke, Grindby, taget från gravfältets sydsydvästra del. Sid. 13. Foto förf., 1916.

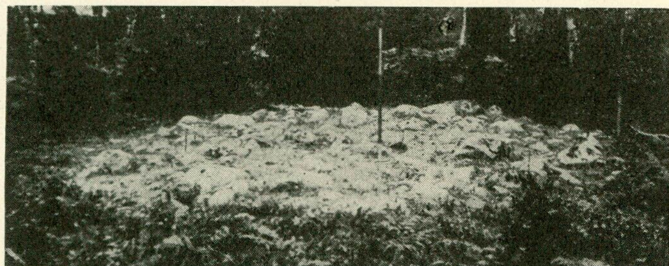
Fig. 118. Från gravfältet vid Mickelsbacke, Grindby. Fotot taget från söder mot den i norr—söder gående grusåsen. Sid. 13, 52 ff. Foto H. Faith-Ell, 1926.

Fig. 119—120. Från gravfältet vid Mickelsbacke, Grindby. Fig. 119: i björkskogen ligga halvrösena. Fig. 120: ett vackert flatröse ytterst på åskrönet, grav 19 på gravfältsplanen. Sid. 13, 53. Foto H. Faith-Ell, 1926.

40×90 cm:s storlek, deras högsta höjd låg på en nivå av — 31 till + 15 cm. från 0-punkten i gravens SÖ-kant, varifrån marknivån med 38 cm. sänkte sig mot NV. Stenhällens storlek var 80×140 cm. Under det tättliggande stenlagret bestod fyllningen av sten- och grusblandad jord. Det grävdes till pinnmon. Enda *Ben.* fynd utgjordes nv ett litet *obränt ben* av får (mindre sannolikt get).

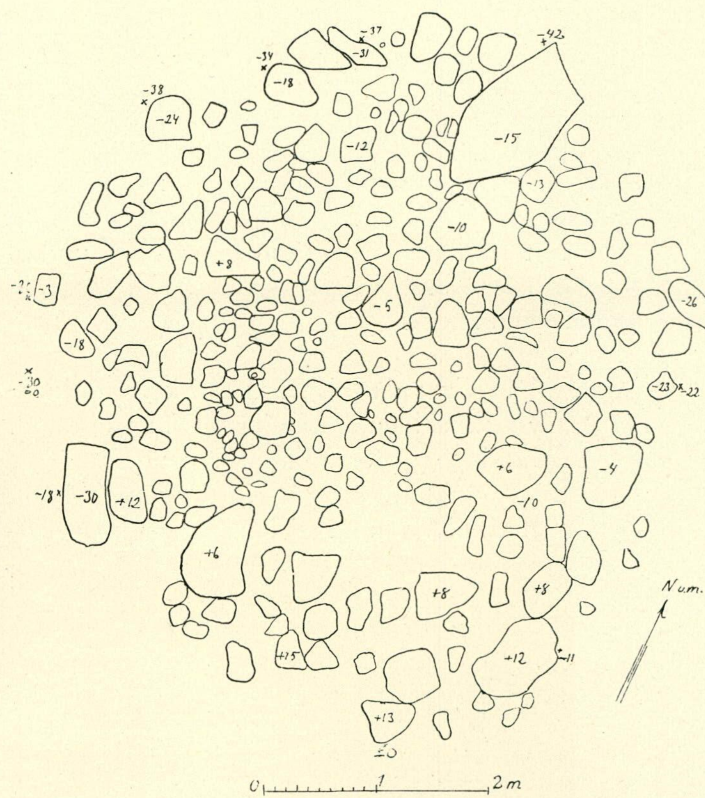

Fig. 121—122. Foto och plan av grav 3. Sid. 52, 55, 172 ff, 177. Foto och uppmätningar av B. Bergman, 1926.

Fig. 123. Från gravfältet vid Skansberget, Stenby, grav 3. Sid. 58, 177. Foto förf., 1916

GRAVFÄLTET VID SKANSBERGET, STENBY.

Gravfältet vid Skansberget.

Kap. Fornminnesplatser, n:o 31, sid. 13, gravfältsplan fig. 126.

Fynden från nedan beskrivna gravar, undersökta år 1916, bära i Statens Historiska Museum inventarienummer 15728. Obs.! Fyndet fig. 438.

Skansberget, grav 1.

GRAV 1. Gravplan fig. 124. Cirkelrund kulle med delvis uppriven fotkedja. Diam. 2,90 m. Högsta höjd + 33 cm. (höjd i centrum + 31 cm.) från o-punkten belägen vid gravens V-kant, varifrån marknivån med 2 cm. stiger mot kullens östra sida. Fotkedjans stenar hade en storlek av 5 × 10 till 22 × 28 cm. och lågo på en höjd av + 2 till + 39 cm. från o-punkten. På gravens mitt låg en 32 × 45 cm. stor sten med en högsta höjd av + 37 cm. från o-punkten. Gravens fyllning bestod av stenblandat grus.

Det grävdes till ett djup av c:a 1 m. under o-punkten, utan att fynd gjordes eller spår av brandlager syntes.

Skansberget, grav 2.

GRAV 2. Gravplan fig. 125. Något oval kulle utan fotkedja. Största diam. 3,6 m. Högsta höjd

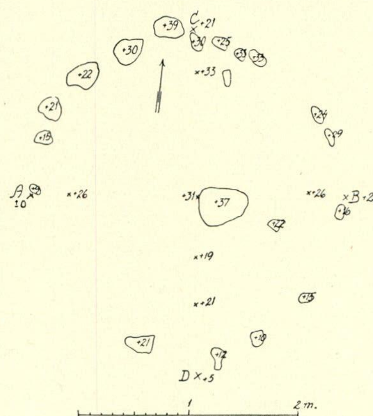

Fig. 124. Plan av grav 1. Sid. 56, 177.

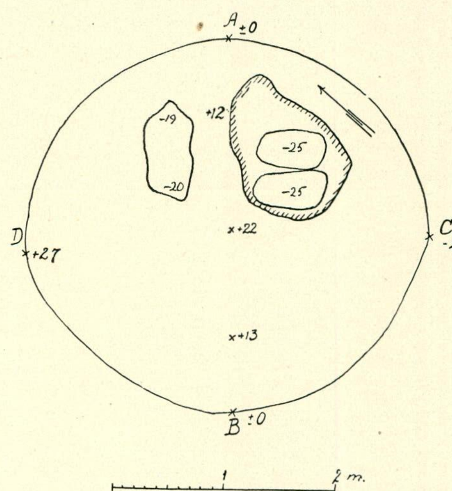

Fig. 125. Plan av grav 2. Sid. 56, 58, 177.

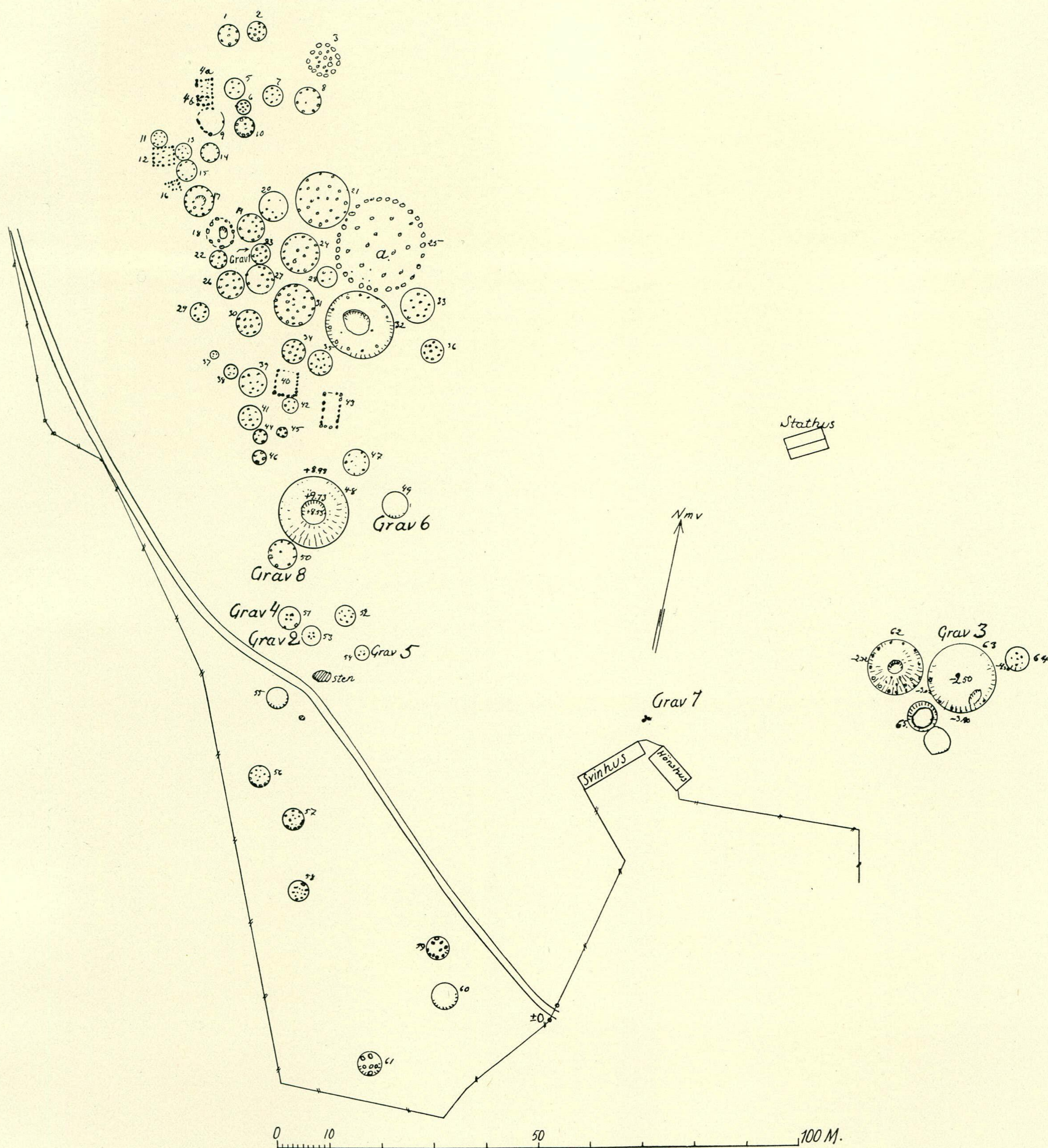

Fig. 126. Plan av gravfältet på Skansbergets sluttning, Stenby. Uppmätt av H. Faith-Ell, 1926. Sid. 13, 56—61, 161, 162, 177.

i centrum + 22 cm. från o-punkten, belägen vid gravens NÖ-kant, dess SV-kant hade samma nivå, under det att nivån vid NV-kanten var 27 cm. högre och vid SV-kanten 2 cm. lägre. Graven var upplagd av något stenblandad mylla. På − 19 à − 25 cm. från o-punkten lågo i gravens nordöstra hälft trenne 32 × 61 till 43 × 78 cm. stora stenhällar, av vilka två delvis täckte ett 5 cm. mäktigt brandlager, vars största utbredning var 1,25 m. Under de båda hällarna gjordes fynden.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben*, dåligt förbrända och porösa, men fastän svärtade dock ganska väl befriade från bålmölja och jord.

Kamfragment. *Litet fragment av benkam* med spår efter de avbrutna pinnarna samt med ett halvt nithål. Längd 0,8 cm., bredd 1,9 cm.

Skansberget, grav 3. GRAV 3. Gravplan fig. 127, foto fig. 123. Något oregelbunden, stor kulle utan fotkedja. Största diam. 12,50 m. Högsta höjd + 95 cm. (i centrum + 90 cm.) från o-punkten, belägen vid gravens sydöstra kant, marknivån vid NV-kanten var + 55 cm., vid NÖ-kanten + 23 och vid SV-kanten + 43 cm. från o-punkten.

I den sydöstra hälften av graven var en skattegrop av 3,35 m:s längd och 2,90 m:s bredd, dess botten låg på en nivå av + 30 cm. från o-punkten, den synes dock knappast ha skadat gravens innehåll. Gravens fyllning bestod av starkt stenblandad jord, stenarna i fyllningen kunde ha en storlek av intill 40 × 50 cm.

I gravens sydvästra halvdel fanns ett brandlager på en högsta nivå av + 7 à + 9 cm. från o-punkten. Det hade en största utsträckning av

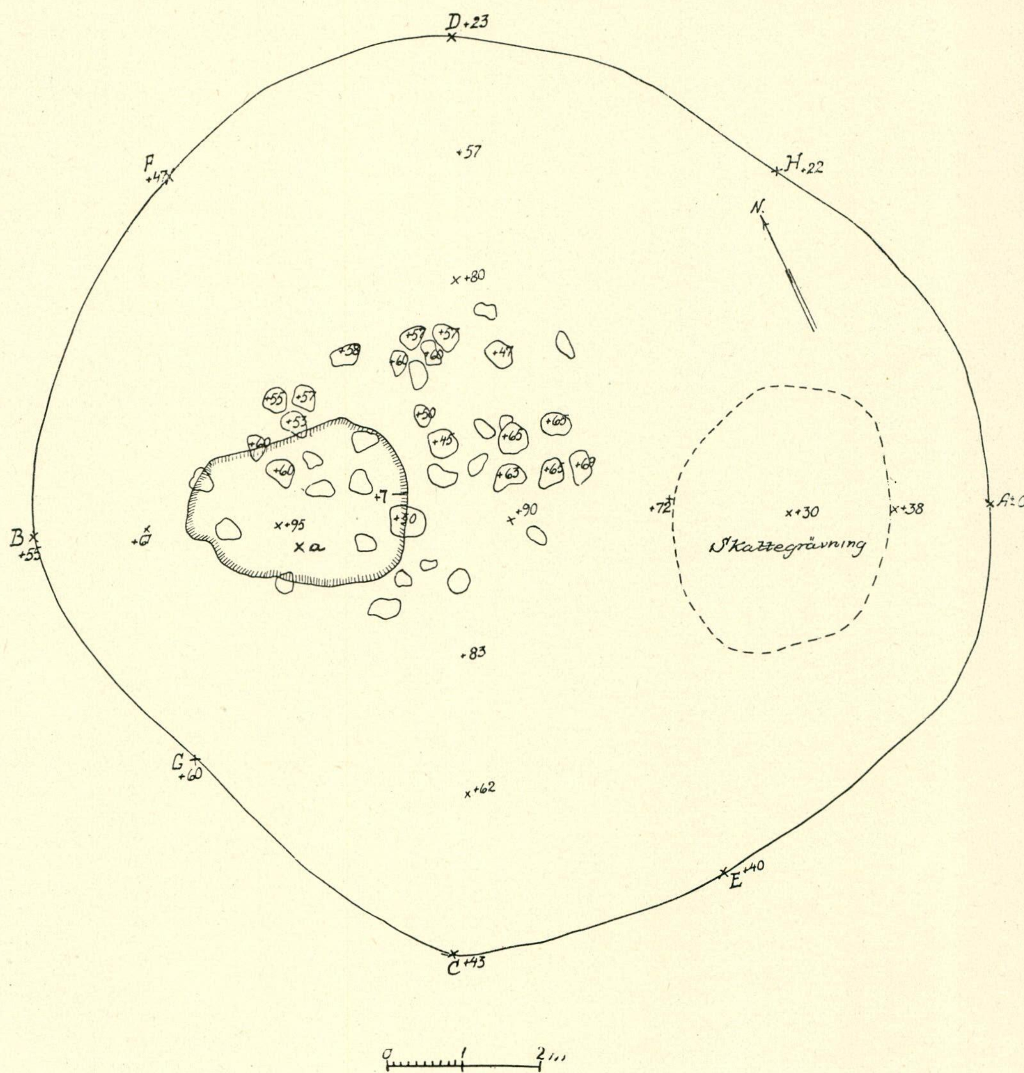

Fig. 127. Plan av grav 3. Man observere, att planen är ritad i 2/3 skala mot den för övriga gravplaner förekommande! I brandlagret vid a fanns lerkärlsbiten, fig. 128. Sid. 56, 58 f., 177.

3 m. och en mäktighet av c:a 5 cm. I detta brandlager funnos följande

Fynd. FYND:

Ben. *1 bränd benbit.*

1 obränd hästtand.

1 obränd benbit.

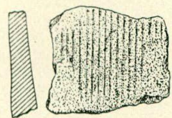

Fig. 128. 1/3. Lerkärlsbit ur grav 3.

Lerkärlsfragment. *1 fragment av lerkärl* av ett med grunda refflor försett, grovt, grusblandat gods. Fig. 128.

Skansberget, grav 4. GRAV 4. Gravplan fig. 129. Något oval, flat kulle. Fyra i S-kanten belägna stenar — i storlek 10×20 till 30×70 cm. — äro möjligen rest av fotkedja. Kullens högsta höjd var + 25 cm. (i centrum + 22 cm.) från 0-punkten vid gravens S-kant, varifrån dock terrängen med 25 cm. steg mot N-kanten. Omedelbart under torven fanns ett litet, utbrett röse av nio, c:a 15×25 cm. stora stenar.

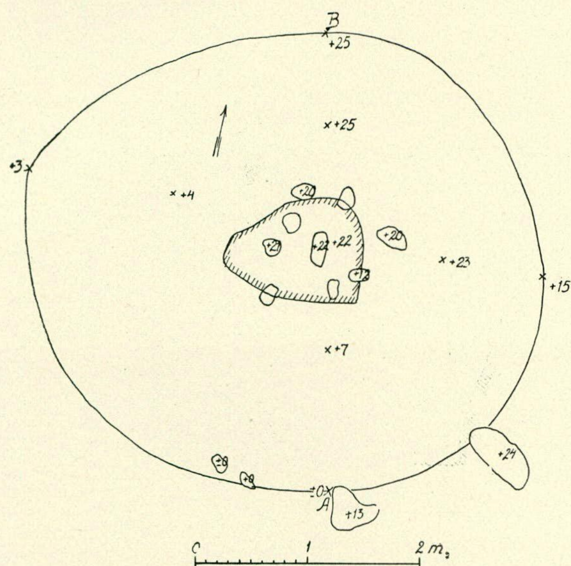

Fig. 129. Plan av grav 4. Sid. 59, 177.

Under röset fanns ett brandlager, vars största utsträckning var 1,20 m. och mäktighet c:a 6 cm. Dess högsta nivå var + 4 cm. från 0-punkten. *Ben.* I brandlagret funnos kringspridda *brända ben,* vilka utgjorde de enda fynden i graven. Benen voro dåligt förbrända, porösa men ganska väl befriade från bålmölja och jord.

Skansberget, grav 5. GRAV 5. Gravplan fig. 130. Cirkelrund kulle utan fotkedja. Diam. 3 m. Högsta höjd + 23 cm. från 0-punkten vid gravens nordliga kant. I S, Ö och V var marknivån 2 cm. högre. I kullens centrum fanns omedelbart under torven ett litet röse av 9 glest liggande stenar i storlek 10×10 till 30×30 cm.

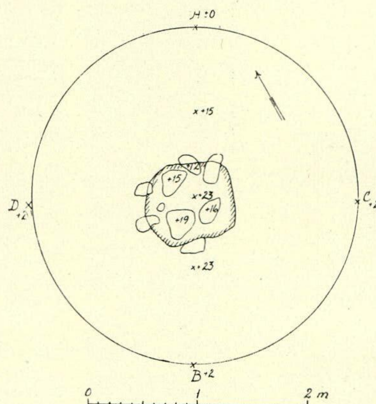

Fig. 130. Plan av grav 5. Sid. 59, 177.

Under röset, i det närmaste täckt av detta, fanns ett brandlager, vars högsta nivå var 10 cm. från 0-punkten. Dess största utsträckning var 82 cm. och dess mäktighet högst 10 cm. I brandlagret gjordes följande

FYND: *Fynd*

Brända ben, icke befriade från bålmölja och jord. *Ben.*

16 harpixfragment. *Harpix.*

GRAV 6. Gravplan fig. 131. Rund kulle, vars i kanten belägna stenar torde utgöra rest av en fotkedja. Diam. 4,60 m., högsta höjd + 34 cm. *Skansberget, grav 6.*

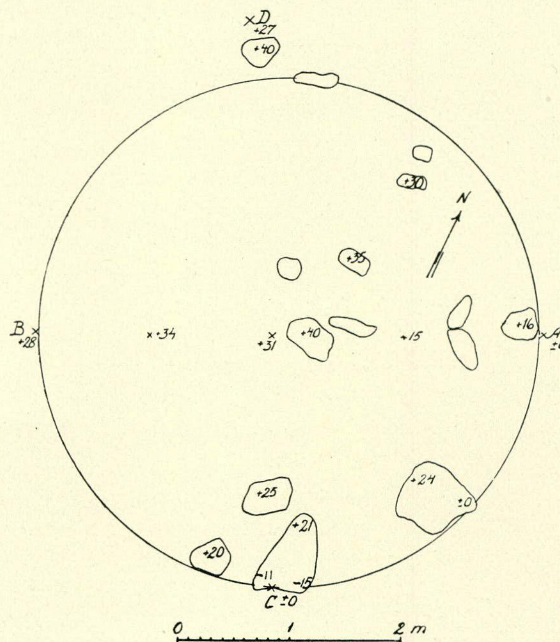

Fig. 131. Plan av grav 6. Sid. 59 f., 177.

(i centrum + 31 cm.) från 0-punkten i gravens NÖ-kant, varifrån marknivån med 28 cm. stiger mot SV. Fotkedjans stenar hade en storlek av 40×40 till 50×60 cm. och en högsta höjd av + 16 till + 40 cm. från 0-punkten. Kullens fyllning bestod av grus med några inblandade stenar, varav några stucko upp genom torven. Det grävdes till ett djup av 80 cm., där pinnmon vidtog. Intet fynd gjordes, och intet brandlager spårades.

Skansberget, grav 7.

GRAV 7. Litet jordröse med några ur torven uppstickande stenar. Diam. c:a 1,65 m., höjd i centrum + 20 cm. från 0-punkten vid gravens SÖ-kant, varifrån marknivån med 14 cm. steg

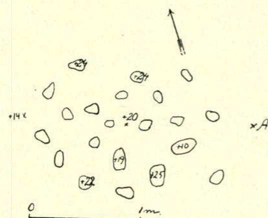

Fig. 132. Plan av grav 7.

mot NV. Stenarnas storlek 10×10 till 20×25 cm. Intet brandlager. Gravplan fig. 132.

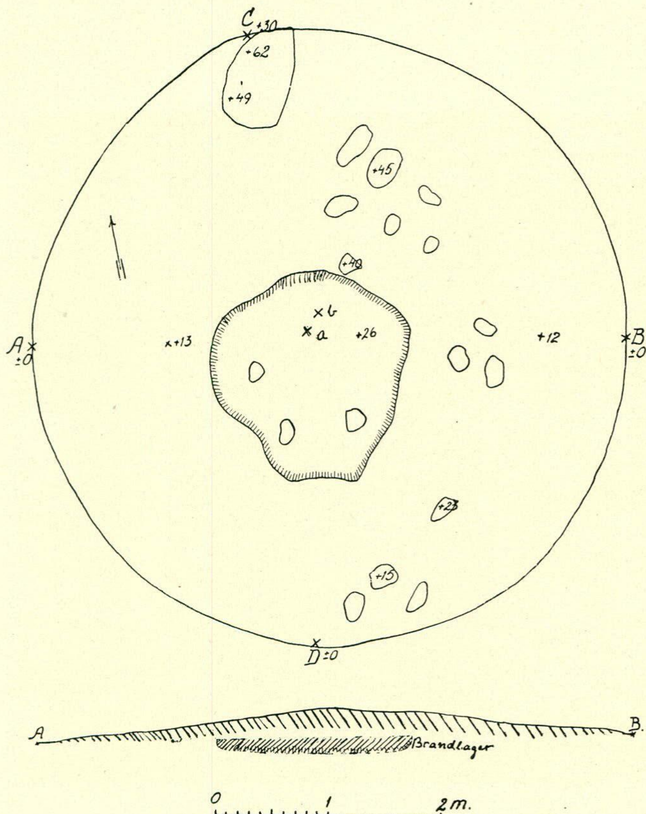

Fig. 133. Plan av grav 8. I brandlagret vid a fanns fragmenten till lerkärlet, fig. 134, vid b fanns remsöljan i fig. 135 a; se även fig. 135 b och 136. Sid. 60 f., 162, 177.

Ben.

2 *brända ben* funnos.

Skansberget, grav 8.

GRAV 8. Gravplan fig. 133. Nära cirkelrund kulle med en diam. av 5,30 m., högsta höjd — i centrum — 26 cm. från 0-punkten vid gravens västliga kant. Endast åt N steg marknivån med + 30 cm. I denna kant fanns en 60×90 cm. stor sten med en högsta nivå av + 62 cm. från 0-punkten. Något annat spår av fotkedja fanns icke. Gravens fyllning bestod av sten- och grusblandad jord. Stenar stucko upp genom torven.

I gravens centrum fanns på 0-punktens nivå ett brandlager med en diam. av c:a 1,70 m. och en mäktighet av c:a 12 cm. I detta funnos samlade på ett ställe fragmenten till det söndriga lerkärlet; det övriga gravgodset var spritt i brandlagret.

Fynd.

FYND:

Ben.

Brända ben.

Lerkärlsfragment.

Lerkärlsfragment av ett grovt, oornerat, grusblandat gods, som har sin största tjocklek (1,15 cm.) vid kärlets botten, vid överkanten är det

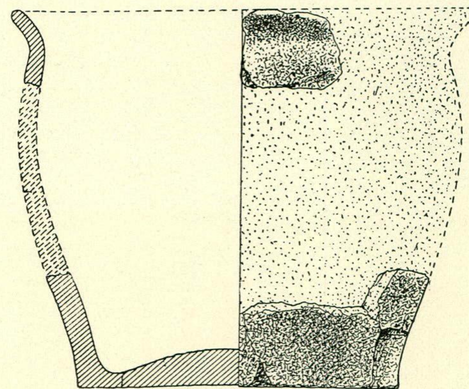

Fig. 134. 1/3. Rekonstruerad bild av lerkärlet i grav 8. Sid. 60, 162.

0,6 cm. Kärlets bottendiam. är c:a 12,5 cm., till dess höjd och överkantsdiam. kan man blott analogivis sluta sig, överkantens utseende framgår av bevarade fragment. I fig. 134 återgives en rekonstruerad bild.

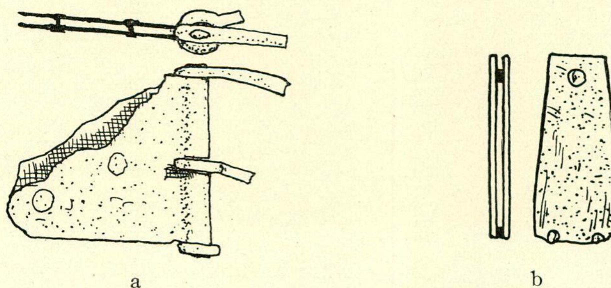

Fig. 135. 1/1. Fynd ur grav 8: a) remsölja av brons, b) bronsbeslag. Sid. 61, 162.

Remsölja av brons. *Remsölja av brons,* fig. 135 a, söndrig. Själva söljan har varit fyrsidig och bestått av en i två räta vinklar böjd fyrsidig bronsten, genom vars ändar en likadan ten varit fästad och utgjort den fjärde sidan. Kring denna sida ligger en omböjd bronsplåt, som tjänat till fäste i remmen, tre bronsnitar kvarsitta. Av tornen finnes hälften kvarsittande. Söljans bredd är 2,5 cm.

Remändbeslag. *Remändbeslag,* bestående av tvenne på varandra lagda bronsplattor, hophållna av nitar, 2,3 × 1,2 cm. Fig. 135 b.

Bronsring. *Liten bronsring* av spirallagd rund bronsten. Diam. 1 cm., tenens tjocklek 0,2 cm.

Bronsbleck. *Litet bronsbleck,* 0,9 × 0,7 cm.

Järnbeslag. *Litet järnbeslag* med kvarsittande nit 1,8 × 1,2 cm.

Järnfragment. *2 små järnfragment.* Längd 1,8 och 1,2 cm., största bredd 0,8 cm.

Järnnitar och spikar. *Järnnitar,* 4 hela. Längd 3 till 4 cm. 9 fragment av dylika. Fig. 136.

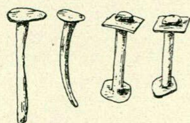

Fig. 136. 1/3. Prov på nitar och spikar ur grav 8.

Järnspikar, 7 i storlek 3 à 4 cm. Fig. 136. *25 fragment* av järnnitar och spikar.

Pärlor: *Pärlor.*

Guldfolierade pärlor, avsnörda i grupper som ovan, sid. 27, omtalade. 1 pärla har sålunda utseendet av två sammansittande pärlor, storlek: höjd 0.85, diam. 0,65 cm.; 2 pärlor hava utseendet av tre sammansittande pärlor, storlek: höjd 1,35, diam. 0,7 cm.; 1 pärla har utseendet av fyra sammansittande pärlor, höjd 1,8, diam. 0,8 cm. Jmf. Pl. II: fig. 14 p och q.

Glasflusspärlor. Av samma typ som de guldfolierade äro: 1 gråvit pärla, till utseendet bestående av tre pärlor, storlek: höjd 1,5, diam. 0,8 cm. samt 1 likadan men deformerad blå pärla; 1 rökfärgad pärla, storlek: höjd 0,85, diam. 1,05 cm. (jmf. Pl. II: fig. 9 g); 7 av eld starkt skadade pärlor.

1 pärla av röd lera. Diam. 1,1 cm., höjd 0,8 cm. Jmf. Pl. II: fig. 8.

2 sammansmälta, deformerade *mosaikpärlor,* fragment av dylik.

2 fragment av *bergkristallpärlor.*

15 små *fragment av diverse pärlor.*

Fig. 137. Från gravfältet vid Portugal, ej undersökt röse. Sid. 62 ff. Foto H. Faith-Ell, 1926.

Fig. 138. Bland gravarna på gravfältet vid Portugal. Foto H. Faith-Ell, 1926.

GRAVFÄLTET VID PORTUGAL.

Gravfältet vid Portugal. Kap. Fornminnesplatser n:o 38, sid. 14, gravfältsplan Pl. III.

De 1926 undersökta gravarna hava i Statens Historiska Museum inventarienummer 18352.

Portugal, grav 1. GRAV 1. Något ojämnt rundat, flatt röse med en största diam. av 4,10 m. Stenarna i röset hade en storlek av intill 70×45 cm. Ytterkonturen markerad av en stenring, vars stenar lågo på en höjd av + 5 till + 31 cm. över den

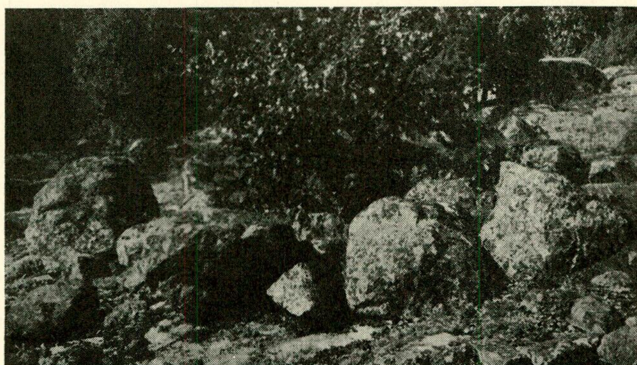

Fig. 139. Gravfältet vid Portugal. Flatt röse, ej undersökt. Foto H. Faith-Ell, 1926.

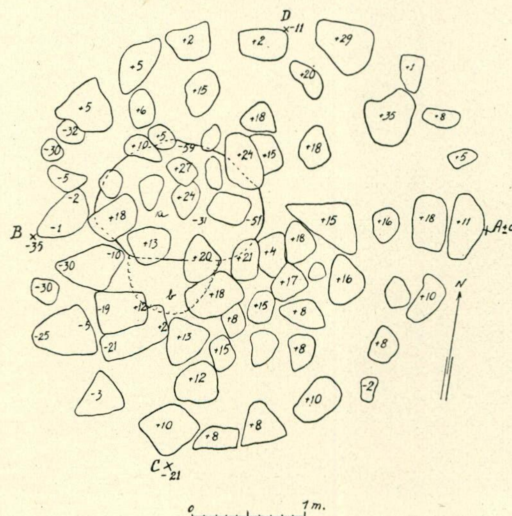
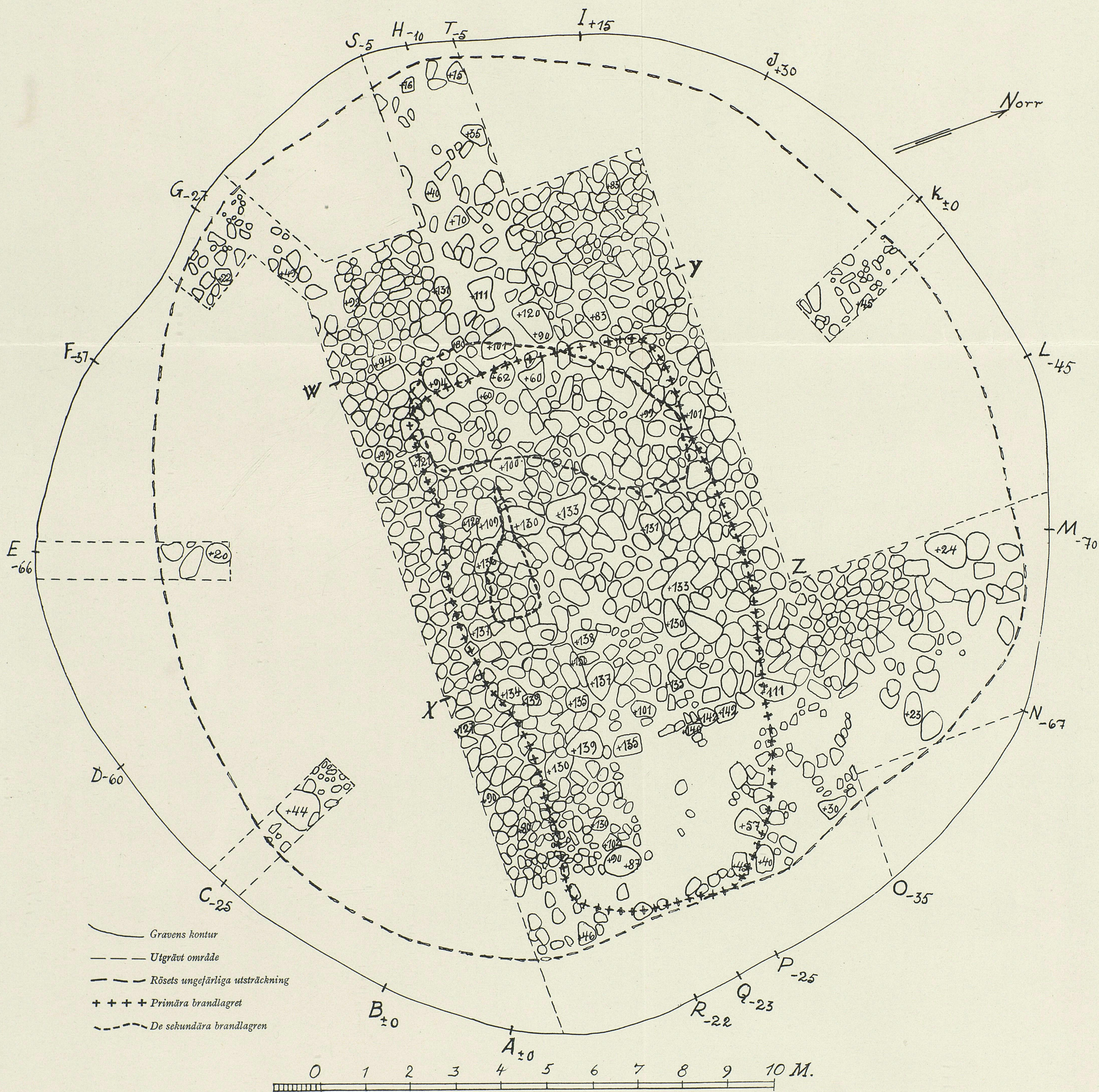

Fig. 140. Plan av grav 1. a) markerar en stor stenhäll, belägen under de före grävningen synliga stenarna; b) utmärker det område där de brända benen funnos. Sid. 62 f., 171 ff., 177.

Plansch V. Plan av Skopinntull, som visar utgrävningens omfång, det inre rösets ungefärliga utsträckning och brandlagrens läge. Jmf. textfigurerna 280—283, 290.

GENERALSTABENS LITOGR. ANSTALT STHLM.

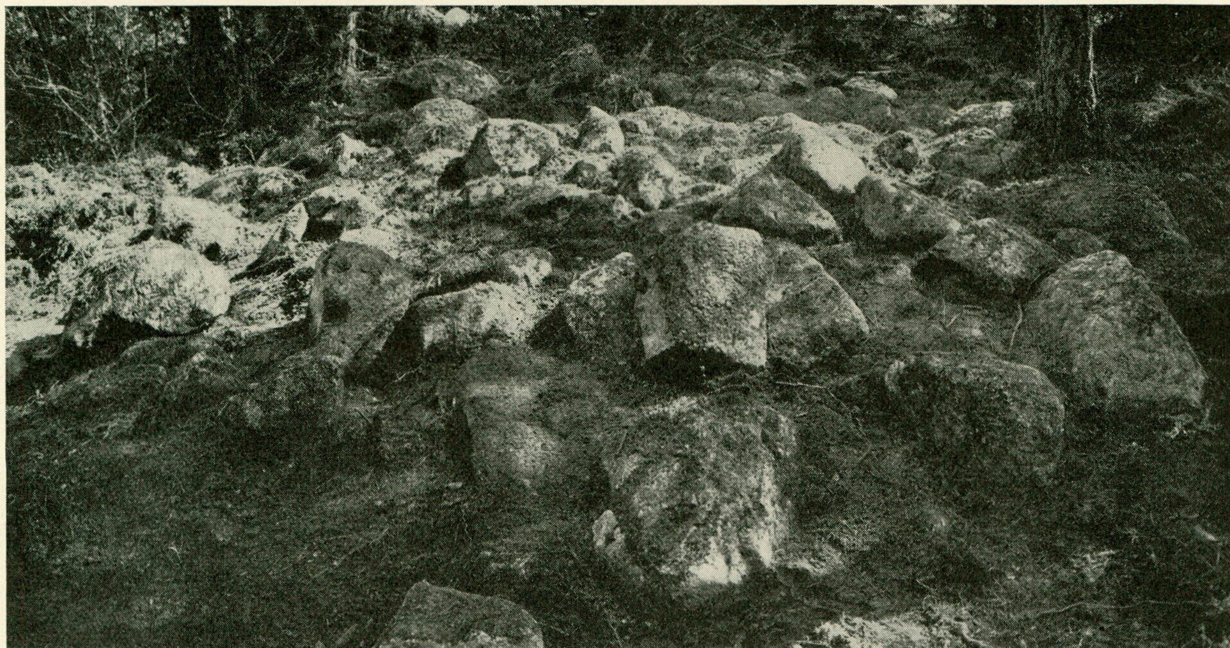

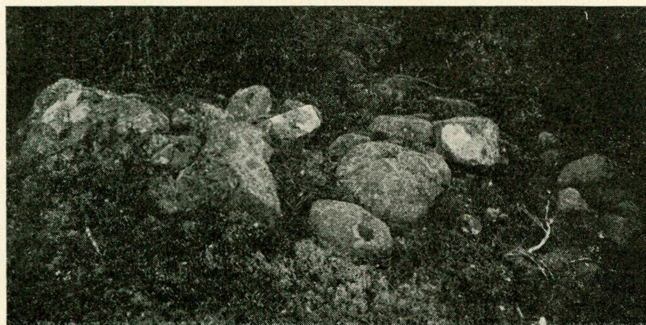
Fig. 141. Grav 1. Torv och mossa äro borttagna mellan stenarna omedelbart före undersökningen. Sid. 62 f., 171 f., 177. Foto H. Faith-Ell, 1926.

omgivande marknivån, vilken från Ö till V hade en sluttning på 35 cm. De högst belägna stenarna i rösets inre lågo på en höjd av + 35 cm. från 0-punkten i gravens östligaste del. I rösets västra hälft låg en 1,45 m. lång och 1,05 m. bred sten, vars mittpunkt låg på en höjd av — 31 cm. från 0-punkten. Vid sydsidan av denna sten funnos på en nivå av — 31 till — 40 cm. från 0-punkten *brända ben* av människa, kringspridda på ett 80 × 50 cm. stort område. Marken var icke svärtad, men innehöll små kolfragment. De brända benen voro rensköljda. Inga andra fynd gjordes. Gravplan och foto fig. 140 och 141.

Ben.

Portugal, grav 2.

GRAV 2. Runt, flatt röse med 3,65 m:s största diam. Ytterkonturen var markerad och lagd av större stenar än det inre av röset. Kantstenarnas storlek varierade mellan 80 × 60 cm. och 30 × 20 cm., och deras höjd över den omgivande markytan från — 5 till + 27 cm. Stenarna i rösets inre lågo på en högsta höjd av + 36 cm. från 0-punkten i gravens SV-kant, varifrån marken sluttade mot NÖ med 3 cm. och mot SÖ med 12 cm. V om gravens mittaxel låg en 70 × 48 cm. stor sten på ett djup av — 12 till — 30 cm. från 0-punkten. Omedelbart Ö om denna fanns ett sönderfallet lerkärl på en nivå av — 30 cm. och strax därintill en bronsspiral på — 25 cm. från 0-punkten. Brända ben hade legat i kärlet och funnos i övrigt utbredda Ö, NÖ och SÖ om sagda sten på ett 1,70 m.

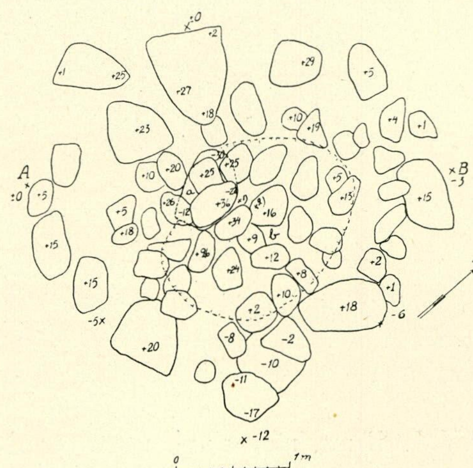

Fig. 142—143. Foto före undersökningen samt plan av grav 2. a) markerar en före undersökningen icke synlig sten vid vars kant fyndområdet tog vid; b) här fanns vid 1) resterna av lerkärlet fig. 144 samt vid 2) bronsspiralen i fig. 145. Sid. 63 f., 159, 171 f., 177. Foto H. Faith-Ell.

långt och 1,10 m. brett område. Detta område hade icke karaktären av brandlager, och de brända benen voro rentvättade, på några lerkärlsbitar kvarsatt dock några svarta benbitar och svärtad jord. Gravplan och foto i fig. 143 och 142.

Fynd.

FYND:

Ben. *Brända ben*, sköljda.

Lerkärlsfragment. *Lerkärlsfragment*, av vilka några passat samman, fig. 144. Godset är svagt tegelrött, blan-

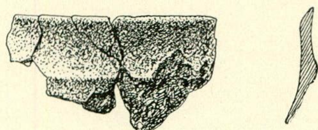

Fig. 144. 1/3. Lerkärlsfragment ur grav 2. Sid. 64, 159.

dat med fint grus, ganska fast och relativt tunt, tjocklek 0,8 cm., oornerat.

Lerkärlet är alltför söndrigt för att dess form skall kunna bestämmas. Överkantsdiam. synes ha varit 8 à 9 cm. Kärlet har varit relativt litet och lågt i förhållande till höjden. Överkanten är särdeles tunn, bandformig och från utsidan svagt konkav. Utan att kunna fastslå att ifrågavarande kärl direkt är av samma form som O. Montelius, Minnen från vår forntid, fig. 1419, vill förf. dock påpeka att det både ifråga om överkantens utseende (bortsett ifrån att man å Adelsökärlet blott kan konstatera att öra ej finns på den bevarade delen) och godsets beskaffenhet finnes en viss likhet mellan de båda kärlen.

Bronsspiral. *Bronsspiral*, fig. 145, som består av en inifrån och utåt upprullad bronsten. Spiralens

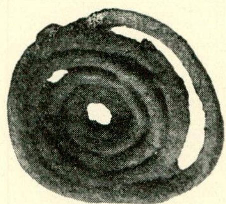

Fig. 145. 1/1. Bronsspiral ur grav 2. Sid. 64, 159.

största diam. är 2,9 cm. Dess användning framgår icke med tydlighet, det förefaller emellertid att ha varit huvudet till en stor nål eller avslutningsspiral på ett armband, en halsring e. d.

Portugal, grav 3.

GRAV 3. Runt, något avlångt, flatt röse med en diam. av c:a 3 m. och väl markerad ytterring av stenar. Kantstenarna voro relativt stora, största sten 72×50 cm., minsta 25×25 cm. De lågo 3 till 22 cm. över den nu omgivande markytan, vilken från o-punkten i NÖ steg 10 cm. till den sydvästra ytterkanten. Högsta sten i det inre låg på + 50 cm. från o-punkten. I gra-

Fig. 146. Foto av grav 3. Jmf. fig. 147. Foto förf. 1926.

vens södra hälft låg en 80×61 cm. stor sten, som stack upp med en högsta höjd av + 24 cm. från o-punkten och vars undre kant låg på − 45 cm. N om denna sten funnos *brända*

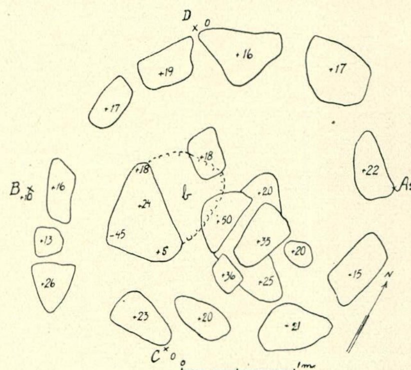

Fig. 147. Plan av grav 3. Det invid en större sten belägna fyndområdet är streckat och markerat b). Sid. 64, 171 f., 177.

ben på en nivå av − 15 cm. från o-punkten, de voro utbredda på ett område, 77 cm. långt och 57 cm. brett. Detta område var icke svärtat. Benen voro tvättade. Gravplan och foto fig. 147 och 146. *Ben.*

Portugal, grav 4.

GRAV 4. Något ovalt, flatt röse med en största diam. av 3 m. Ytterkanten var markerad av stora stenar, flera voro c:a 80×60 cm. Endast ett lager sten täckte marken. I rösets nordvästra del låg som kantsten en 182 cm. lång och 112 cm. bred sten, som med sin yttre kant låg på + 18 till + 20 cm. från den strax därinvid befintliga o-punkten, dess inre kant låg på − 18 till − 19 cm. Högsta kantsten låg på en höjd av 35 cm. över den omgivande marknivån, i detta fall + 20 cm. från o-punkten i gravens NV-kant, varifrån marken med 15 cm. sluttade mot SÖ. Högsta höjd på stenarna i rösets mitt var + 22 cm. från o-punkten.

Invid den ovannämnda stora kantstenen, som sköt in mot rösets mitt, funnos på en nivå av *Ben.* − 13 cm. *brända ben* av människa. De voro utbredda på ett område av 100 cm:s längd och

Fig. 148. Plan av grav 4. Det streckade området omkring b) betecknar fyndplatsen för de brända benen. Sid. 64 f., 171 f., 177.

40 cm:s bredd. I detta lager fanns intet kol och marken var icke svärtad. Benen voro rentvättade. Gravplan fig. 148.

Portugal, grav 5. GRAV 5. Oregelbundet, närmast fyrsidigt röse. Då östra sidans kantstenar i såväl N- som S-hörnet sannolikt voro utfallna, var rösets storlek något svårbestämbar. Den västra sidan hade en längd av 3,85 m., rösets bredd var c:a 3,25 m. Största kantsten var 82×60 cm., minsta 35×28 cm. Stenarnas högsta höjd var 47 cm. över den omgivande marknivån och 0-punkten i det nordöstra hörnet, varifrån marknivån sluttade med ett 20-tal cm. mot SÖ men i SV var i jämnhöjd med 0-punkten. Stenarna i rösets mitt voro relativt små, så när som på en nära tresidig sten i dess mitt med en största sida av 122 cm. och en minsta av 110 cm. Dess höjd över 0-punkten var 34 till 40 cm., högsta övriga sten i rösets mitt låg på 32 cm:s höjd.

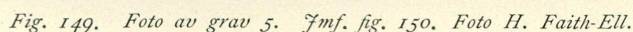

Fig. 149. Foto av grav 5. Jmf. fig. 150. Foto H. Faith-Ell.

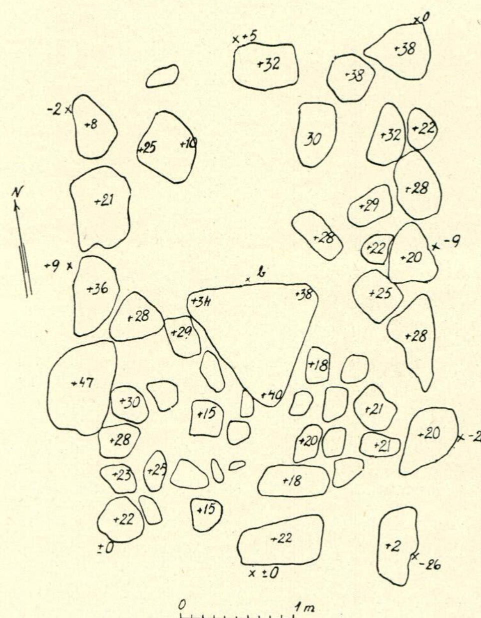

Fig. 150. Plan av grav 5. Vid b) var fyndplatsen för brända ben. Sid. 65, 171 f., 177.

Omedelbart invid N-sidan av den ovannämnda stora stenen lågo utan brandlager *10 brända, sköljda ben* av människa. Gravplan och foto i fig. 150 och 149. *Ben.*

GRAV 6. Litet, flatt, runt röse med 2,5 m:s diam. och stenar blott i ett lager. Ytterkanten *Portugal, grav 6.*

Fig. 151. Plan av grav 6. Sid. 65, 171 f., 177.

var delvis markerad. I rösets östra del låg en stor kantsten, 87×63 cm., som sköt fram mot rösets inre, dess inre kant låg på + 30 cm. från 0-punkten eller 40 cm. över den omgivande markytan, ytterkanten på respektive − 2 och + 3 cm.

Intet fynd gjordes.

Gravplan i fig. 151.

Fig. 152. Plan av grav 7. Vid b) funnos några brända ben. Sid. 66, 171 ff., 177.

Fig. 153. Plan av grav 8. Vid de båda punkterna b) voro anhopningar av brända ben. Sid. 66, 171 ff., 177.

Portugal, grav 7.

GRAV 7. Litet, flatt, runt röse med en diam. av 2,35 m. Ytterkanten var markerad, i dess norra del låg en 85 × 60 cm. stor sten på 20 cm:s höjd från 0-punkten och den omgivande markytan. Övriga stenar i ytterkanten och mitten voro små, stenarnas högsta höjd i rösets mitt 18 cm. från 0-punkten. I rösets mitt fanns några få *brända, sköljda benbitar* utan brandlager eller kol. Gravplan i fig. 152.

Ben.

Portugal, grav 8.

GRAV 8. Litet, flatt, runt röse med en diam. av 2,95 m. Väl markerad ytterkant. Från rösets östra kant sköt en 128 × 97 cm. stor sten fram mot rösets inre, dess höjd var vid ytterkanten + 30, vid innerkanten + 35 cm. från 0-punkten vid rösets västra kant, som låg 10 cm. lägre än markytan i öster. Näst största kantsten var 55 × 40 cm., minsta sten 30 × 22 cm. Stenarna i rösets inre voro mindre än kantstenarna, deras högsta höjd var 26 cm. över 0-punkten. Invid mitten av den stora kantstenens inre kant eller vid punkt b på gravfältsplanen, lågo utan brandlager anhopningar av *brända, tvättade människoben* utan inblandning av kol. Gravplan i fig. 153.

Ben.

Portugal, grav 9.

GRAV 9. Något oregelbundet, flatt röse med en diameter av 3,80 m. Den största kantstenen var 60 × 50 cm. och hade en högsta höjd av 15 cm. från 0-punkten vid gravens nordvästra kant, marknivån runt graven hade endast obetydlig höjdvariation. Flertalet kantstenar var i storlek föga mindre än den nyssnämnda, den högsta nivån var 47 cm. från 0-punkten. Stenarna i gravens inre voro i regel mindre än kantstenarna. I mitten av röset, i dess västra del låg en 80 × 58 cm. stor sten i sned ställning med sin högsta kant på 46 cm. och den

Fig. 154. Grav 9 före undersökningen. Jmf. fig. 155. Foto H. Faith-Ell.

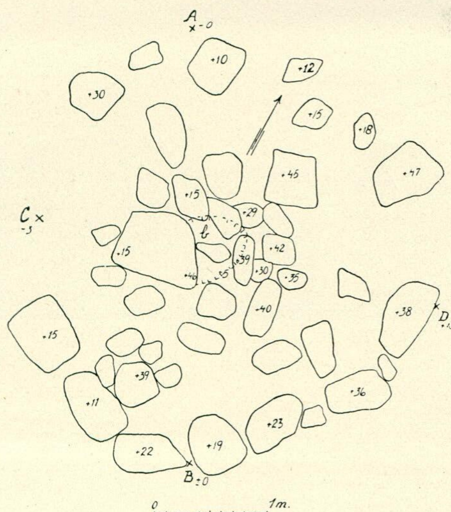

Fig. 155. Plan av grav 9. Inom det streckade området kring b) funnos de brända benen. Sid. 66 f., 171 ff., 177.

lägsta på 15 cm. från o-punkten. Invid stenens högst uppskjutande del, alltså vid dess östra sida, lågo på en nivå av −8 cm. från o-punkten

Ben. ett fåtal *brända och tvättade ben* utbredda på ett område av 55 cm:s längd och 45 cm:s bredd. Ett par kolbitar funnos bland benen, marken var i övrigt icke svärtad.

Foto och gravplan fig. 154 och 155.

Portugal, grav 10. GRAV 10. Oregelbundet rundat, flatt röse med en största diam. av 4,20 m. och en minsta diam. av 3,15 m. I ytterkanten, med sin längsta sida inskjutande mot rösets inre låg en 1,20 m. lång och 90 cm. bred sten med sin högsta höjd på 110 cm. från o-punkten vid gravens sydöstra kant, varifrån marken höjde sig med 15 cm. mot NV och 12 mot SV. Vid den längst in mot mitten av röset skjutande sidan av

Ben. stenen lågo utan brandlager *brända, tvättade ben* utan kolinblandning. Benen voro utbredda på ett 75×45 cm. stort område och lågo på en nivå av −7 cm. från o-punkten.

Gravplan fig. 156.

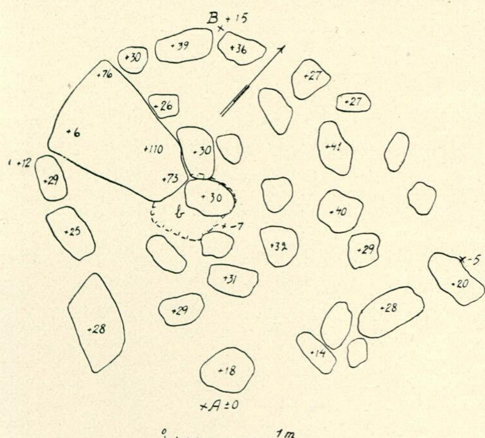

Fig. 156. Plan av grav 10. Inom det streckade området kring b) fanns ett fåtal brända ben. Sid. 67, 171 ff., 177.

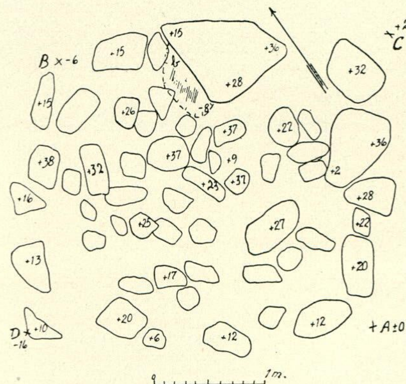

Fig. 157. Plan av grav 11. Inom det streckade området kring b) funnos brända ben samt kolbitar. Sid. 67, 171 ff., 177.

GRAV 11. Fyrsidigt, flatt röse. Storlek 3,15× 2,75 m. Ytterkanten markerad med i allmänhet större stenar än stenarna i rösets inre. Mitt på NÖ-sidan låg en 115×70 cm. stor sten på en nivå av 15 till 36 cm. från o-punkten vid rösets södra hörn, varifrån marken sänkte sig med 6 cm. mot N och 16 mot V samt steg med 24 cm. mot Ö. Rösets inre stenar lågo på en högsta nivå av 37 cm. från o-punkten. *Portugal, grav 11.*

Invid den stora stenens västra sida lågo på en nivå av −8 cm. några små *brända benbitar* av människa och ett relativt stort antal kolbitar. Intet egentligt brandlager. *Ben.*

Gravplan fig. 157.

GRAV 12. Litet, flatt, oregelbundet röse utan markerad ytterkant. Diam. var c:a 3 m. De större stenarnas storlek c:a 60×40 cm. Högsta nivå 45 cm. från o-punkten vid rösets östra sida. *Portugal, grav 12.*

Inga fynd gjordes. Gravplan fig. 158.

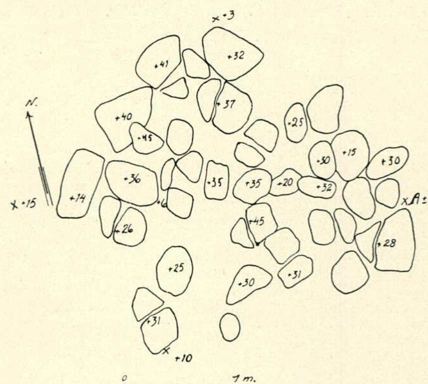

Fig. 158. Plan av grav 12 Sid. 67, 171 ff., 177.

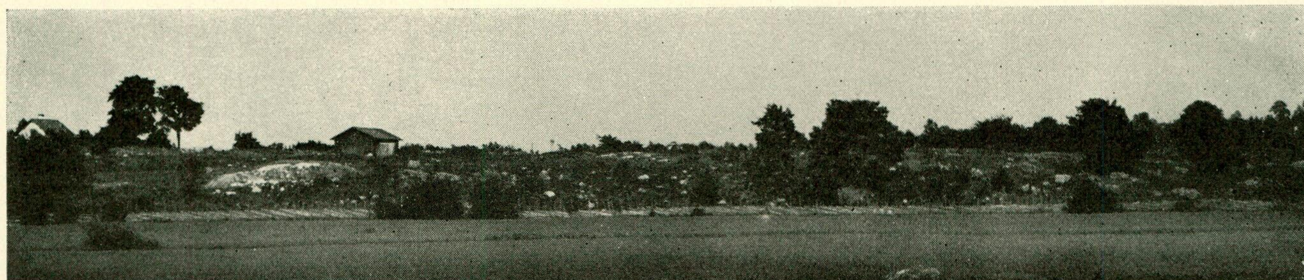

Fig. 159. Totalvy av gravfältet via Bergby, sett från öster. Sid. 14. 68—70, 175, 177. Foto H. Faith-Ell, 1926.

GRAVFÄLTET VID BERGBY.

Gravfältet via Bergby.

Kap. Fornminnesplatser, n:o 42, sid. 15. Gravfältsplan fig. 163, foto fig. 159.

Fynden från nedanstående, år 1926 undersökta gravar bära i Statens Historiska Museum inventarienumret 18353.

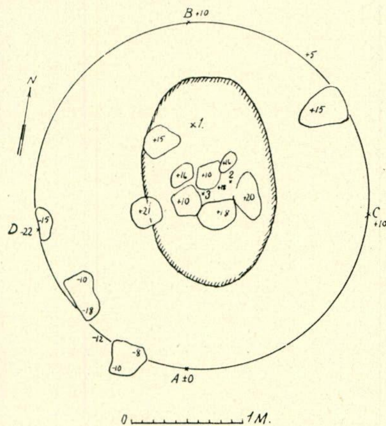

Fig. 160. Plan av grav 1. I brandlagret via punkt 1) funnos kantbitar till kärlet fig. 161 b samt en pärla; vid punkt 2) fanns ett fragment av en mosaikpärla; vid 3) resterna av lerkärlet fig. 161 a jämte ett par nitar och två pärlor. Fynd äro avbildade i fig. 161—162, 164. Sid. 68, 70, 177.

Bergby, grav 1.

GRAV 1. Gravplan fig. 160, Rund, låg kulle med rest av fotkedja. Diam. 3 m., högsta höjd i centrum + 18 cm. från o-punkten vid gravens södra kant, varifrån marknivån med 10 cm. höjde sig mot N- och Ö-kanten och med 22 cm. sänkte sig mot V-kanten. Fotkedjans fyra bevarade stenar hade en storlek av 15 × 30 till 30 × 45 cm. och lågo på en nivå av − 18 till + 15 cm. från o-punkten. Fyllningen bestod av stenblandad jord. I centrum lågo några stenar röslikt anordnade, några av dem stucko upp genom torven, deras storlek var c:a 30 × 30 cm.

Röset täckte delvis ett brandlager av oval utbredning med en storlek av 1,15 × 1,80 m. och liggande på en nivå av − 25 cm. från o-punkten. Det var tunt och jordblandat. I brandlagrets centrum fanns ett lerkärl. 62 cm. därifrån lågo några lerkärlsbitar. Fynden av brända ben voro spridda i brandlagret.

FYND:

Fynd. Ben.

Brända ben, relativt fåtaliga, icke sköljda. Häribland ben av tamhund.

Lerkärls-fragment.

Lerkärlsfragment, fig. 161 a. 53 små fragment av ett gråbrunt, grovt, grusblandat, oornerat gods, c:a 0,8 cm. tjockt.

Kärlets botten är på utsidan flat, diam. 8,5 till 9 cm. Tydliga fingerintryck runt botten. I övrigt kunna kärlets form och mått ej bedömas.

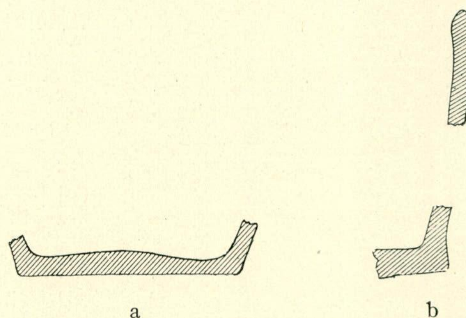

Fig. 161. 1/3. Fynd ur grav 1: genomskärning av fragment till tvenne lerkärl.

Lerkärlsfragment, fig. 161 b. 28 smärre bitar av ett grågult, grovt, grusblandat, oornerat gods, tjocklek c:a 0,75 cm. Botten flat, bottendiam. c:a 10 cm., överkanten slät. Om kärlets dimensioner kan intet exakt dömas, dess ungefärliga form framgår av bilden.

Järnnitar och spikar.

4 järnnitar. Längd 2,3 till 3,3 cm., fig. 162.

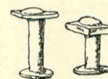

Fig. 162. 1/3. Prov på nitar ur grav 1.

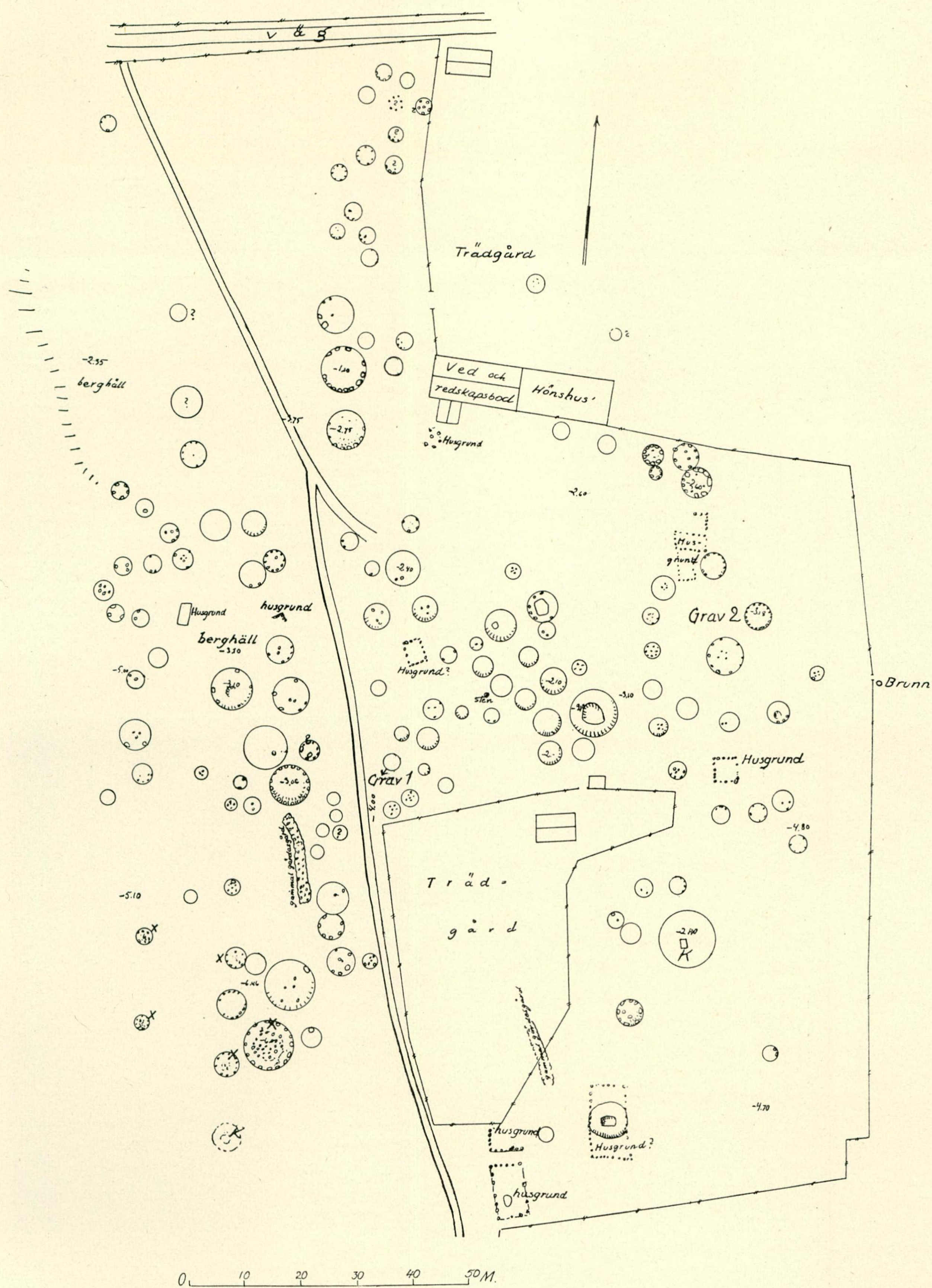

Fig. 163. Plan av gravfältet vid Bergby. Gravar markerade med K hava varit urgrävda till källare, på de med × markerade gravarna ligger åkersten uppkastad. Sid. 14, 68—70, 175, 177.

1 järnspik eller avbruten nit.
2 nithuvuden av järn.

Pärlor. *Pärlor av glasfluss,* Pl. I: fig. 9:a—d. En skadad blå pärla med vita strimmor, höjd 2 cm., nuvarande största diam. 2,4 cm., en smält likartad pärla, en skadad grön pärla med gulvit strimma, största diam. 1,65 cm., höjd 0,95 cm., en liten grön pärla, nuvarande största diam. 1 cm., höjd 0,5 cm.

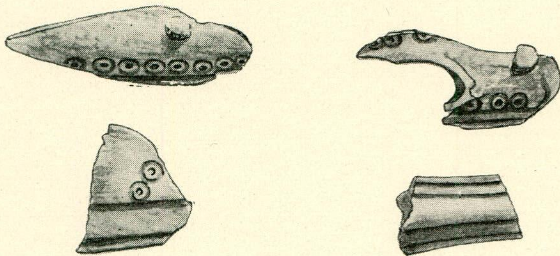

Fig. 164. 1/1. Kamfragment ur grav 1.

Kamfragment *4 fragment till benkam* med ornering av koncentriska ringar. Fig. 164.

Bergby, grav 2 GRAV 2. Gravplan fig. 165, foto fig. 166. Något oval stensättning av tätt placerade, relativt jämna, i nivå med markytan liggande stenar. Största diam. 4,94 m., minsta diam. 4,25 m. Högsta nivå i centrum + 23 cm. från 0-punkten vid gravens ÖNÖ-kant, varifrån marknivån steg med 25 cm. till SV och NV-kanten samt 28 cm. till SÖ-kanten. Stenarna hade en storlek av 28 × 30 cm. till 35 × 60 cm., deras högsta höjd är − 2 till + 32 cm. från 0-punkten, vilket vanligen är liktydigt med att deras höjd över den omgivande marknivån var 3 à 7 cm. Sedan torven avlagts, blottades ett röse av stenar, som upptog hela stensättningens inre, dessa stenar hade en storlek av 7 × 12 till 30 × 42 cm., deras högsta nivå var + 10 till + 23 cm. från 0-punkten. Därunder bestod fyllningen av stenblandad jord.

På en nivå av − 30 cm:s djup från 0-punkten fanns i gravens NV del — kring punkt 1 på gravplanen — ett svagt, fyndlöst brandlager. På − 32 cm. fanns i gravens SÖ del ett 75 × 95 cm. stort, tunt brandlager utan fynd, från vilket kolbitar tillvaratogos.

På en nivå av − 68 till − 73 cm. från 0-punkten låg i gravens centrum, orienterat i NNO—SSV, med huvudet åt SSV, ett till stora delar förmultnat skelett.

FYND: *Fynd.*

Människoskelett. *Skelett.*

1 nithuvud av järn. *Järnnit.*

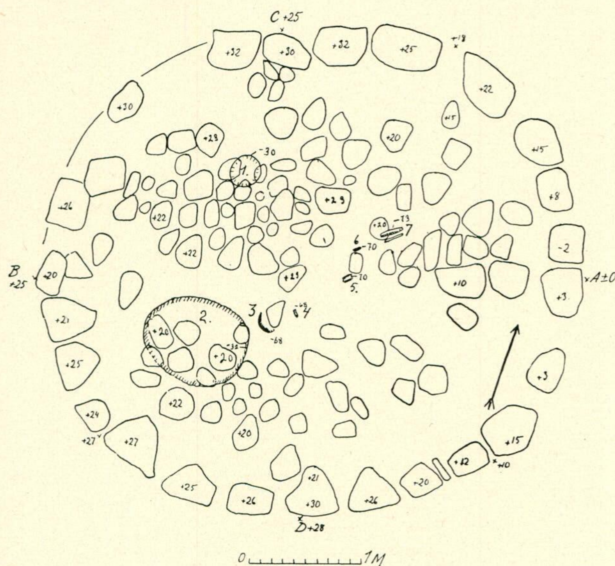

Fig. 165. Plan av grav 2. Vid punkterna 1) och 2) tunna brandlager på en nivå av resp. — 30 och — 32 cm. från 0-punkten, vid 3) fanns rest av människoskelett på en nivå av — 68 cm., vid 4) revben (— 68 cm.), vid 5) och 6) benfragment (— 70 cm.), vid 7) fragment av extremitetsben (— 73 cm.) samt nära därintill ett nithuvud. Sid. 70, 175 f., 177.

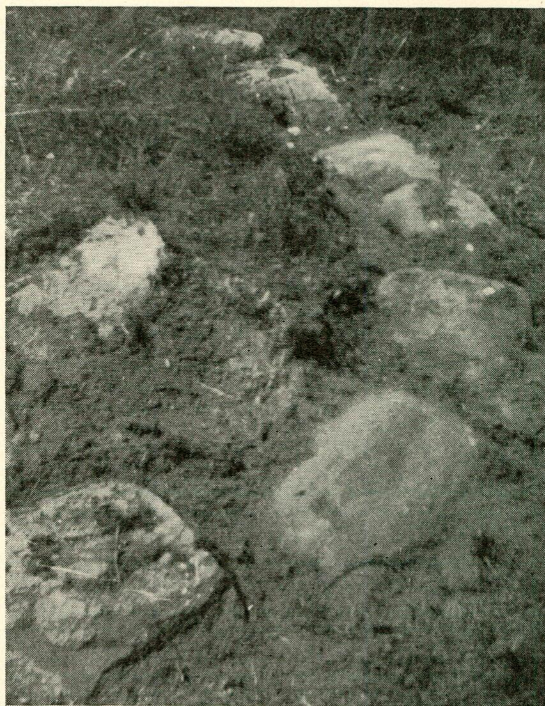
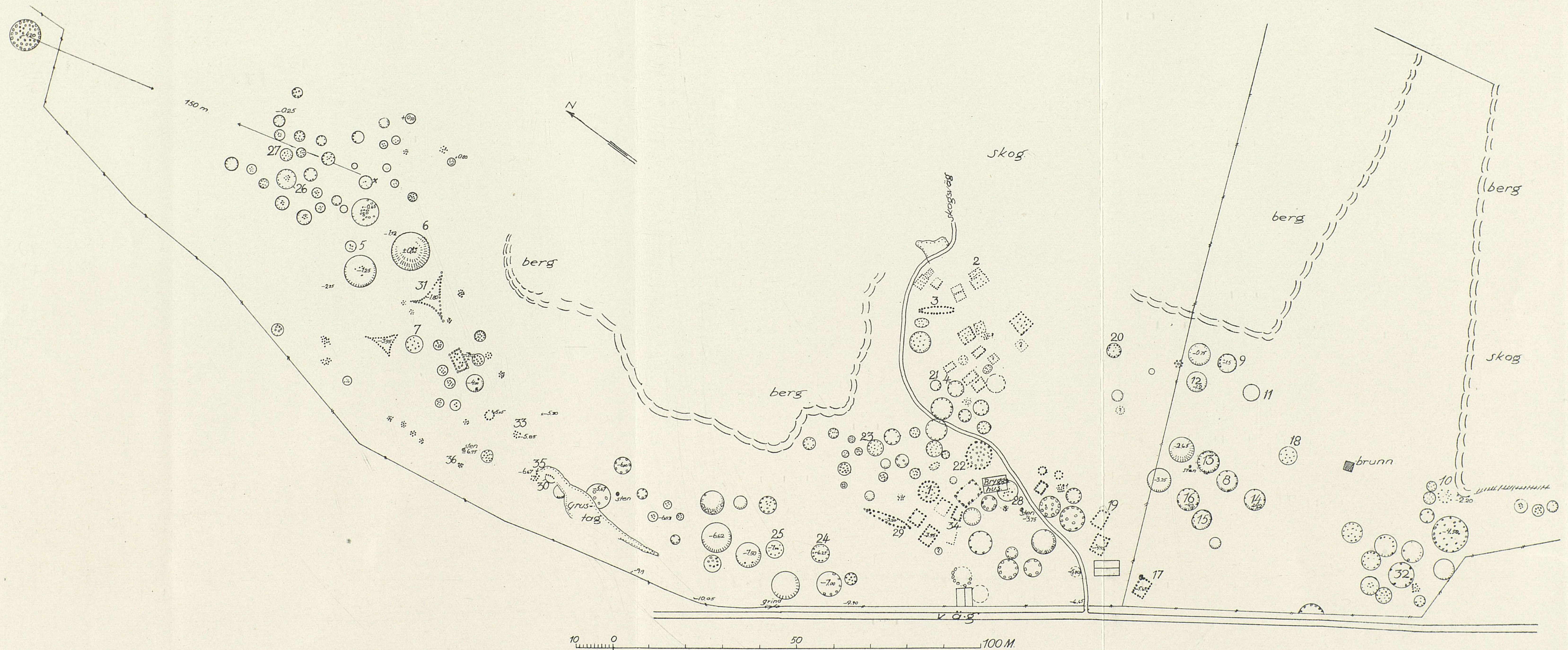

Fig. 166. Del av stensättningen, grav 2, sedan stenarna frilagts från torv.

Plansch IV. Plan av gravfältet vid Hovgården, gårdarna 1—3. Sid. 14 f., 71—103, 177 ff.
Södra delen uppmätt 1916 av H. Rydh och E. Hawerman, komplettering och uppmätning av norra delen 1926 av H. Faith-Ell.

GENERALSTABENS LITOGR. ANSTALT STHLM

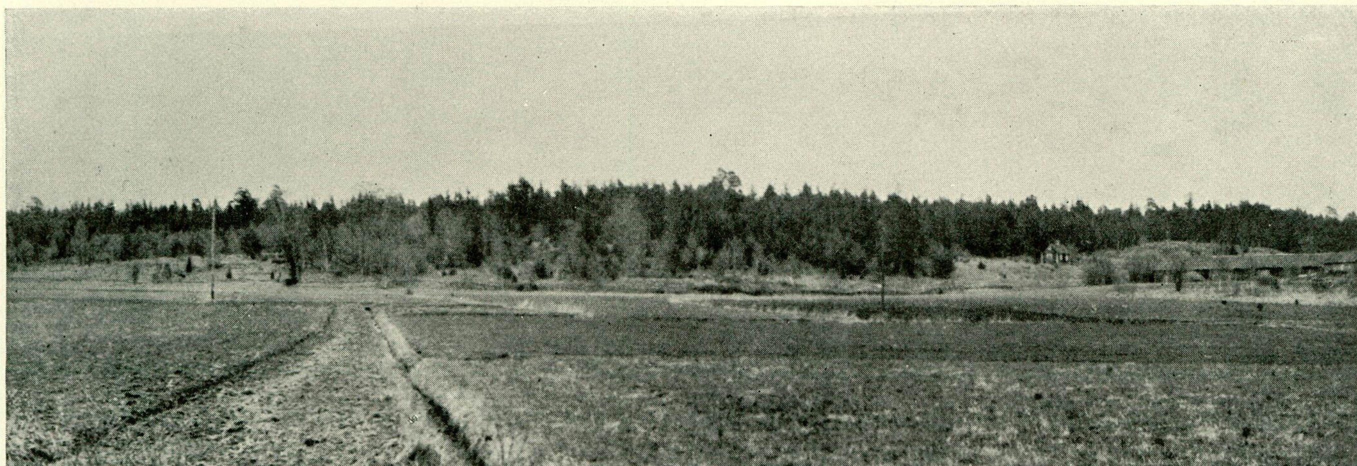

Fig. 167. Foto av gravfältet vid Hovgården 1—3, taget från V, den sydligaste delen av gravfältet är ej synlig. Huset till höger i bakgrunden är det på planen, pl. IV inlagda »brygghuset», där framför synes boningshuset, beläget på andra sidan vägen. Sid. 14 f., 71—103, 177. Foto H. Faith-Ell, 1933.

GRAVFÄLTET VID HOVGÅRDEN,

gårdarna 1—3.

Gravfältet vid Hovgården, gårdarna 1—3.

Kap. Fornminnesplatser, n:o 49, sid. 14 f. Gravfältsplan pl. IV.

Fynden från nedan beskrivna gravar hava i Statens Historiska Museum följande inventarienummer: Grav. 1—25, undersökta 1916, n:o 15726; grav. 26—27, undersökta 1917, n:o 16172; grav. 28—30, undersökta 1920, n:o 16475; grav. 31—36, undersökta 1926, n:o 18355.

Hovgården 1—3, grav 1.

GRAV 1. Gravplan fig. 168, foto fig. 428. Nästan cirkelrunt halvröse med stenarna till stor del täckta av torv, beläget på en från SV till NÖ med 53 cm. stigande markyta. Markerad fotkedja, största diam. 6,40 m. Stenarna voro i storlek 10×10 till 40×50 cm. och lågo på en högsta höjd av 20 cm. från den nu omgivande marknivån.

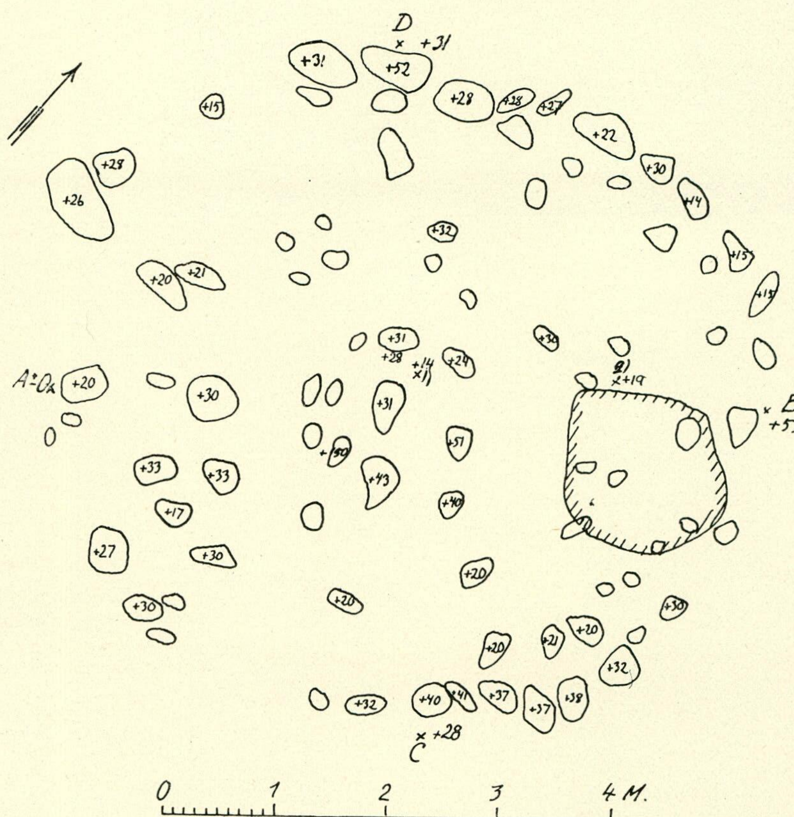

Fig. 168. Plan av grav 1. Vid punkt 1) fanns en spik, vid punkt 2) 2 spikar (fig. 169); i brandlagret gjordes intet fynd. Sid. 71 f., 172 ff., 177.

Järnspikar. I gravens östliga halvdel fanns ett högst 5 cm. mäktigt brandlager med en största utbredning av 1,70 m., dess botten var belägen på o-punktens nivå, d. v. s. c:a 50 cm. under omgivande nuvarande marknivå.

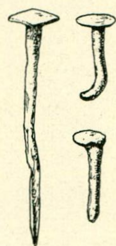

Fig. 169. 1/3. Spikar ur grav 1.

I själva brandlagret gjordes intet fynd. Omedelbart N därom hittades på en nivå av 19 cm. från o-punkten *2 järnspikar* samt i gravens mitt på en nivå av 14 cm. *1 järnspik.* Fig. 169.

Hovgården 1—3, grav 2. GRAV 2. Gravplan fig. 171, foto fig. 170. Rektangulär stensättning med längdriktning i Ö—V. Sydsidans längd 4 m., nordsidan 3,5 m., gravens bredd 2 m. Markytan steg från V till Ö med 16 till 20 cm. Stenarna hade en storlek av 20×30 till 20×80 cm. och lågo på en nivå av c:a 25 à 37 cm. från nu omgivande markyta. I gravens inre blottades vid torvavtagningen stenar i och utefter nord- och östkanten. Graven grävdes till ett djup av 80 cm. från o-punkten, där vidtog mosanden.

Fig. 170. Foto av grav 2 sedan stenarna frilagts från mossa. Jmf. fig. 171. Foto B. Thordeman, 1916.

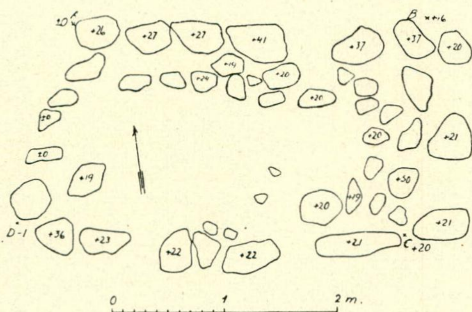

Fig. 171. Plan av grav 2. Sid. 72, 176 f.

Intet fynd gjordes.

Hovgården 1—3, grav 3. GRAV 3. Gravplan fig. 172. Skeppsformig stensättning, belägen i NV—SÖ på en markyta, som från gravens NV-spets med 14 cm. sluttade mot SÖ-spetsen. Längd 9,50 m., största bredd 2,6 m. De största stenarna lågo i skeppets spetsar (största sten 30×90 cm.), i övrigt voro de relativt små (minsta sten 18×25 cm.) och flata samt i stor utsträckning täckta av torven. Högsta nivå var 16 cm. över den nuvarande markytan. Något S om skeppets mitt lågo stenar i fyra ojämna rader tvärs över skep-

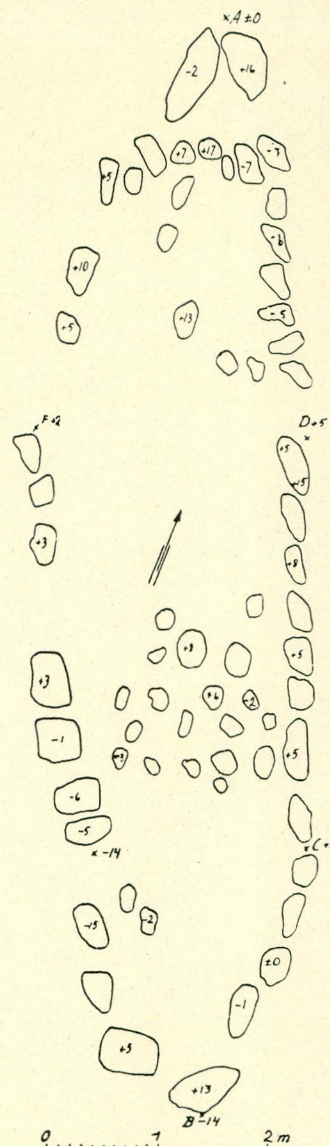

Fig. 172. Plan av grav 3. Sid. 72 f., 176 f.

pet, även i N funnos några stenar i skeppets inre. Hela stensättningen genomgrävdes intill ett djup av 75 cm. från o-punkten, på vilket djup mosanden vidtog.

Intet fynd gjordes.

Hovgården 1—3, grav 4.

GRAV 4. Gravplan fig. 174, foto fig. 173. I det närmaste cirkelrund, mycket låg, flat kulle med fotkedja, till större delen dold av torven.

Fig. 173. Foto av grav 4 efter torvavläggningen. Jmf. fig. 174. Foto B. Thordeman, 1916.

Diam. 3,60 m. Nivån steg med 44 cm. från o-punkten i gravens sydkant mot norr. Kantstenarnas storlek 8 × 12 till 25 × 45 cm. Högsta höjd 12 à 13 cm. från den nu omgivande marknivån. Under torven var marken glest stentäckt, utan att stenarna utgjorde något röse.

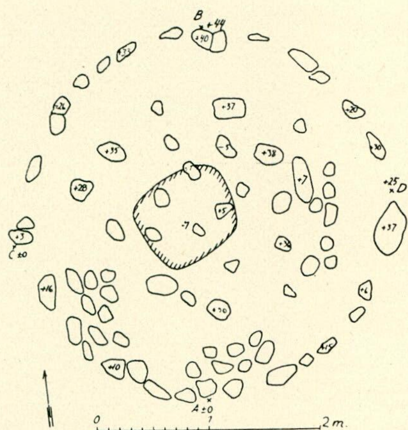

Fig. 174. Plan av grav 4. I denna grav är lerkärlet fig. 175 funnet. Sid. 73, 177.

Ungefär i centrum fanns ett brandlager med en största utsträckning av c:a 1 m. Dess botten låg på marknivån, och det hade en mäktighet av intill 15 cm. Hela kolbitar kunde tillvaratagas i brandlagret. I brandlagrets sydliga del stod ett sönderfallet lerkärl.

FYND: *Fynd.*

Få *brända ben*, icke sköljda. *Ben.*

Lerkärlsfragment, som rekonstruktionsvis kunnat hopsättas. Kärlet har stått på en flat botten, från vilken väggarna rest sig i mycket svag utåtriktad vinkel, överkanten är svagt inåtböjd, fig. 175. Godset är grovt, grusblandat och *Lerkärls-fragment.*

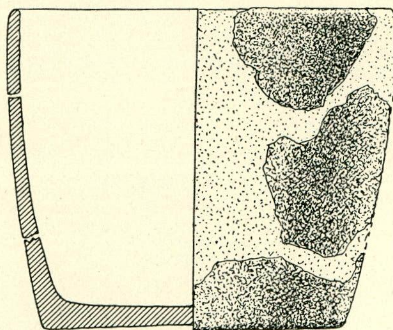

Fig. 175. 1/3. Rekonstruktion av lerkärl ur grav 4.

oornerat och har en tjocklek i kärlets nedre del av 0,9, i dess övre del av 0,7 cm.

1 fragment av järnspik. *Järnspik.*

1 mosaikpärla med blå botten och inläggningar i rött och gulgrönt, Pl. I: fig. 5. *Pärla.*

Hovgården 1—3 grav 5.

GRAV 5. Gravplan fig. 176. Mycket flat, rund kulle med delvis uppriven fotkedja. Diam. c:a 3,00 m. Marknivån steg från o-punkten i

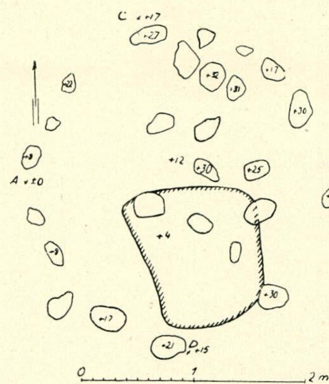

Fig. 176. Plan av grav 5. Sid. 73, 177.

gravens västkant med 25 cm. mot östkanten. Kullens höjd i centrum var 12 cm. från o-punkten. Under och delvis uppstigande ur torven låg ett fåtal stenar utan att bilda något röse.

I gravens södra hälft ett oregelbundet brandlager med en största utsträckning av 1,20 m. och en största mäktighet i dess centrum av 14 cm., dess botten låg på — 10 cm. från o-punkten.

Intet fynd gjordes.

Fig. 177. Plan av grav 6. På profilen synes läget på de stenhällar, som delvis täckte brandlagret s—s; brandlagret är betecknat b—b. Fynd äro avbildade i fig. 179—183. Sid. 74 f., 159, 170, 177.

Hovgården 1—3, grav 6.

GRAV 6. Gravplan fig. 177, foto fig. 178. I det närmaste cirkelrund kulle med en diam. av 10,40 m. och högsta höjd av 80 cm. från o-punkten i kullens södra kant, varifrån marknivån steg med 32 cm. mot norr. Nästan i kullens centrum lågo fyra stenar i storlek 20×40 till 55×55 cm. på en högsta nivå av 95 cm. från o-punkten. Under torven var jorden starkt stenblandad. På en nivå av + 60 cm. från o-punkten lågo under det stenblandade lagret sex flata hällar i storlek 30×30 till 80×80 cm. De täckte delvis ett oregelbundet brandlager,

Fig. 178. Grav 6 före undersökningen. Jmf. fig. 177. Foto förf., 1916.

som hade en största utbredning av 1,70 m. Det hade en mäktighet av intill 20 cm. och låg på en lägsta bottennivå av − 10 cm. från o-punkten. Alla fynd lågo i brandlagret, från vilket kolbitar tillvaratagits. De brända benen voro spridda i hela brandlagret.

Fynd.

FYND:

Ben.

Ganska stor mängd *brända ben,* otvättade.

Fig. 179. 1/3. Grav 6: Genomskärning av bottenfragment till lerkärl.

Lerkärls-fragment,

1 litet bottenfragment till lerkärl av ett grovt, grusblandat gods. Tjocklek 1,25 cm. Fig. 179.

Järnbeslag.

Järnbeslag, bestående av två, medelst tvenne nitar hophållna järnplåtar. Fig. 180 a.

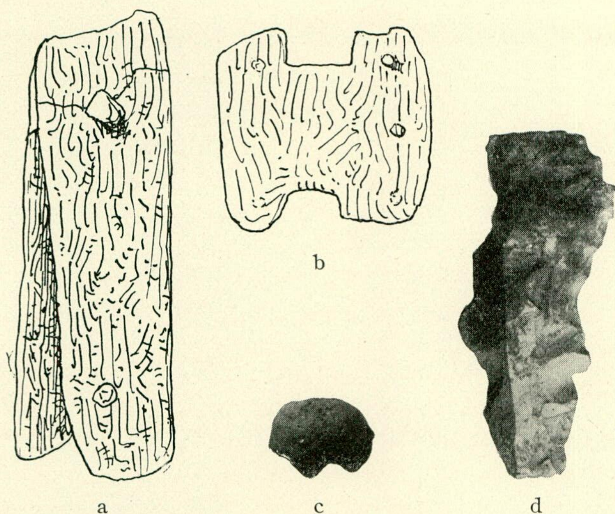

Fig. 180. 1/1. Fynd ur grav 6: a) och b) järnbeslag; c) pärla; d) flintbit.

Järnbeslag, H-format, med spår av sex nitar, fig. 180 b.

Järnnitar och spikar.

8 järnnitar, i längd 2 till 4 cm. Fig. 181. *3 järnspikar,* i längd 2,8 till 5 cm. samt

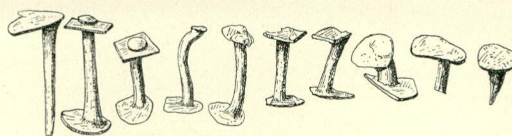

Fig. 181. 1/3. Järnnitar och spikar ur grav 6.

11 fragment av spikar och nitar. Fig. 181.

Kamfragment.

Kamfragment av ben. Två sammanpassande fragment samt ytterligare tvenne fragment av samma kamskålla, ornerade med en våglinje

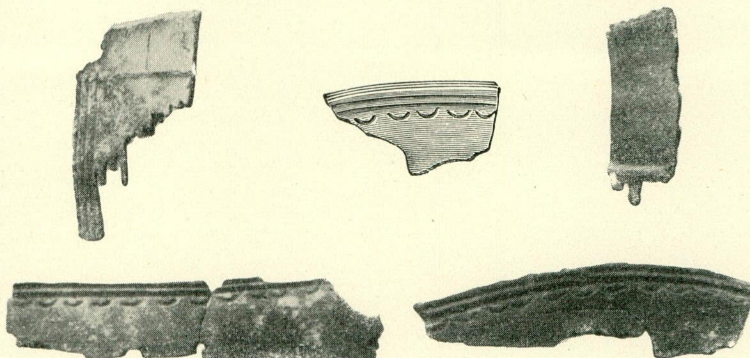

Fig. 182. 1/1. Kamfragment ur grav 6. *Sid. 75, 159.*

nedanför tvenne horisontallinjer, fig. 182. Två fragment av mittskena även med rest av kampinnar, överkanten är refflad. Fig. 182.

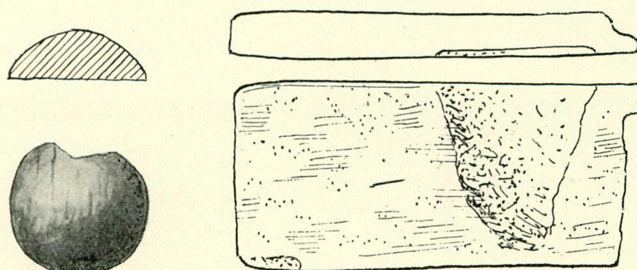

Fig. 183. 1/1. Fragment av spelbricka samt bryne ur grav 6. *Sid. 75, 159.*

Spelbrickor.

5 fragmentariska spelbrickor av ben av en mycket liten, flat typ. Fig. 183.

Pärla.

Pärla, hopsmält till en gråvit glasflussklump. Fig. 180 c.

Skifferbryne.

Tunt fragmentariskt skifferbryne. Fig. 183

Flintbit.

1 starkt krakelerad flintbit, fig. 180 d.

Hovgården 1—3. grav 7.

GRAV 7. Gravplan fig. 184. Något oval kulle med en Ö—V-axel av 4,9 m. och en N—S-axel av 4,2 m. Högsta höjd i kullens centrum var 68 cm. från o-punkten i kullens västkant, varifrån terrängen med 63 cm. steg mot Ö. Högen var upplagd av stenblandad jord.

I centrum med dragning åt V fanns ett brandlager med en största utbredning av 1,20 m. Hela kolbitar kunde tillvaratagas.

Brandlagrets bottennivå låg på 0 till + 16 cm. från 0-punkten. Dess största mäktighet var 20 cm. Ungefär i brandlagrets mitt stod ett

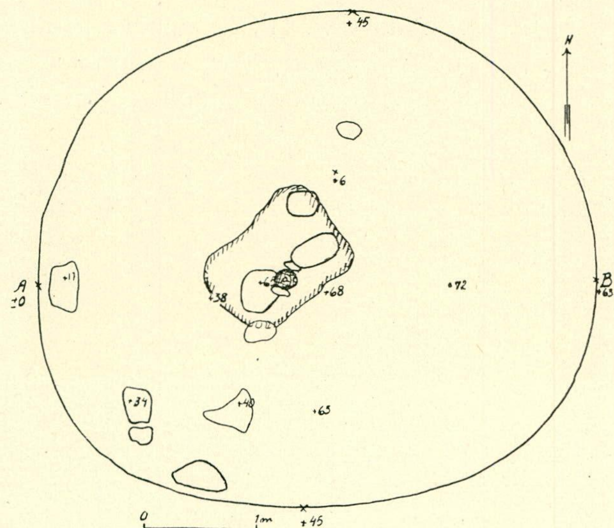

Fig. 184. Plan av grav 7. I brandlagret synes ett lerkärl stött av stenar. Fynd äro avbildade i fig. 185—187. Sid. 75 f., 162, 178.

sönderfallet lerkärl, stött av tvenne kantställda stenar. De brända benen hade legat dels i kärlet, dels spridda i brandlagret. Alla fynd lågo i brandlagret.

Fynd. FYND:

Ben. *Ganska mycket, brända ben,* ej sköljda och grovt brända. Bland bestämbara ben voro sådana av människa, liten och stor hund, häst.

Lerkärl. *Lerkärl,* fragmentariskt, av ett brunt, grusblandat, oornerat men relativt tunt och glansigt gods. Godsets tjocklek är något varierande, det är i kärlväggarna 0,6 à 0,7 cm., där över-

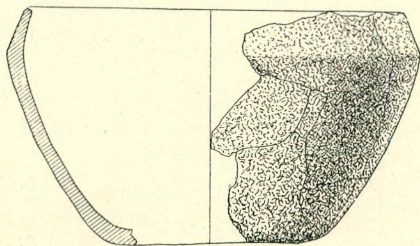

Fig. 185. 1/3, Fragmentariskt lerkärl ur grav 7. Sid. 76, 162.

kanten är tunnast blott 0,32 cm. Kärlet, som vid överkanten buktar svagt inåt, har ovanför kärlets mitt en utåtbuktning, fig. 185. Vid tillverkningen synes man glättat kärlet med en jämn träspatel.

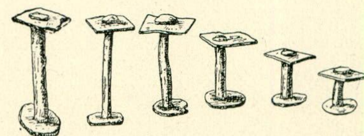

Fig. 186. 1/3. Prov på nitar ur grav 7.

Järnnitar. *Järnnitar,* 15 hela i storlek 1,4 till 4,2 cm. samt 17 fragment av nitar eller spikar. Fig. 186.

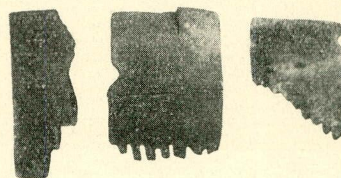

Fig. 187. 1/1. Kamfragment ur grav 7.

Kamfragment. *Kamfragment av ben,* 3 små fragment med rest av kampinnar, i det ena spår av nithål. Fig. 187.

Hovgården 1—3, grav 8. GRAV 8. Gravplan fig. 188, foto fig. 189. Rund kulle, som ännu hade tydlig rest av fotkedja, vars största sten var 50×92 cm. Gra-

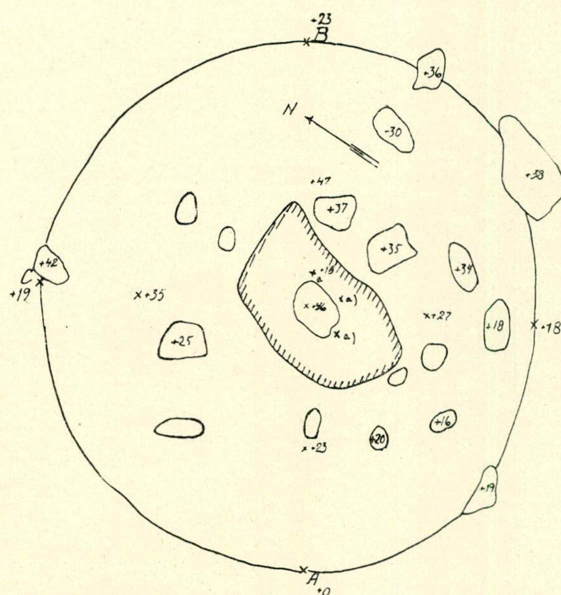

Fig. 188. Plan av grav 8. Vid punkterna a) fynd av lerkärlsfragment. Fynd äro avbildade i fig. 190—192. Sid. 76 f., 161, 178.

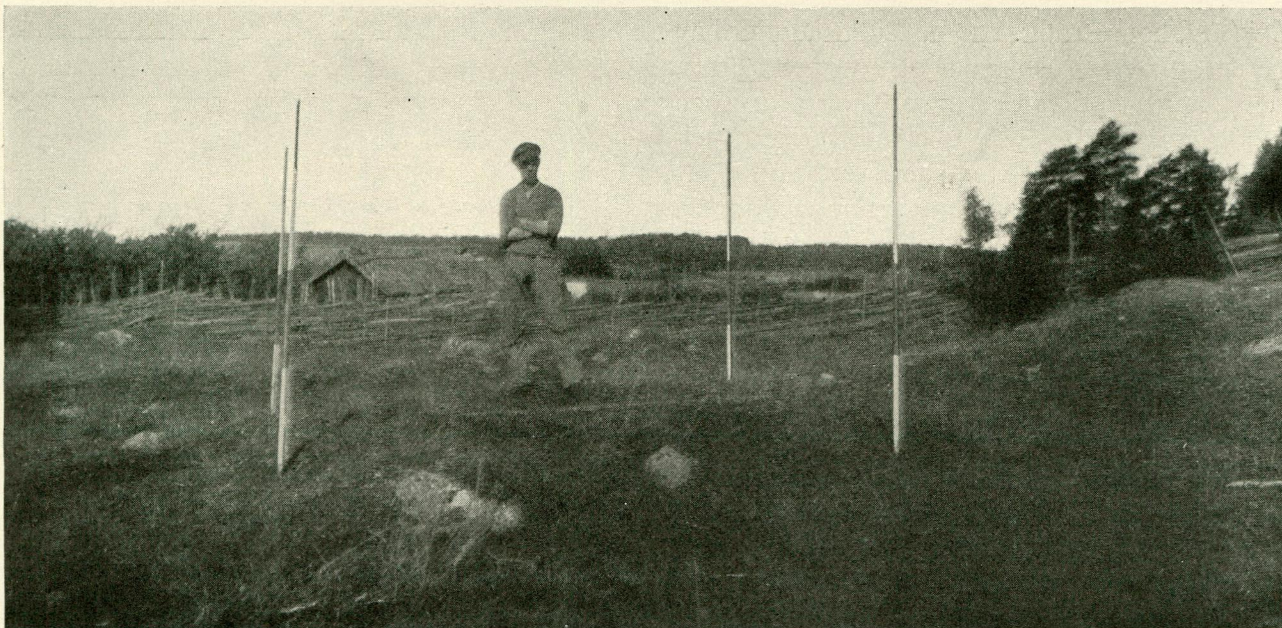

Fig. 189. Grav 8 före undersökningen. Jmf. fig. 188. Foto förf., 1916.

vens diam. 4,7 à 5 m. I dess centrum låg en 50×35 cm. stor sten på en nivå av 46 cm. från 0-punkten i gravens SV-kant, varifrån marknivån med 23 cm. steg mot NÖ. Kullen var upplagd av jord, blandad med sten, varav en del synliga ovan torven.

I centrum fanns brandlagret, som hade en största utsträckning av 1,6 cm. Dess bottennivå låg på −3 till +6 cm. från 0-punkten och dess största mäktighet var 19 cm. I brandlagret kunde relativt stora kolstycken tillvaratagas. Allt gravgods fanns i brandlagret. Bitarna till vardera av de två kärl, som kunnat hopsättas, funnos tillsammans på å gravplanen markerade platser.

FYND: *Fynd.*

Brända ben, fåtaliga, icke sköljda. *Ben.*

Lerkärl, hopsatt, fig. 190 a. Stort, oornerat kärl av ett brunt, grovt, grusblandat gods av 0,75 à 0,8 cm:s tjocklek. Höjd 16,8 cm., bottendiam. 16,6 cm., överkantsdiam. 21,9 cm., största diam. 23,4 cm. Kärlet har vid överkanten en inbuktning, åstadkommen genom dragning med en träpinne och tumintryck. Från botten stiger kärlväggen i trubbig vinkel. På kärlets innervägg synes tydligt, att slätningen av väggen åstadkommits genom strykningar i horisontal riktning med en relativt bred träpinne. Eventuellt har kärlet härvid vridits runt, så att en slags drejning åstadkommits. *Lerkärl.*

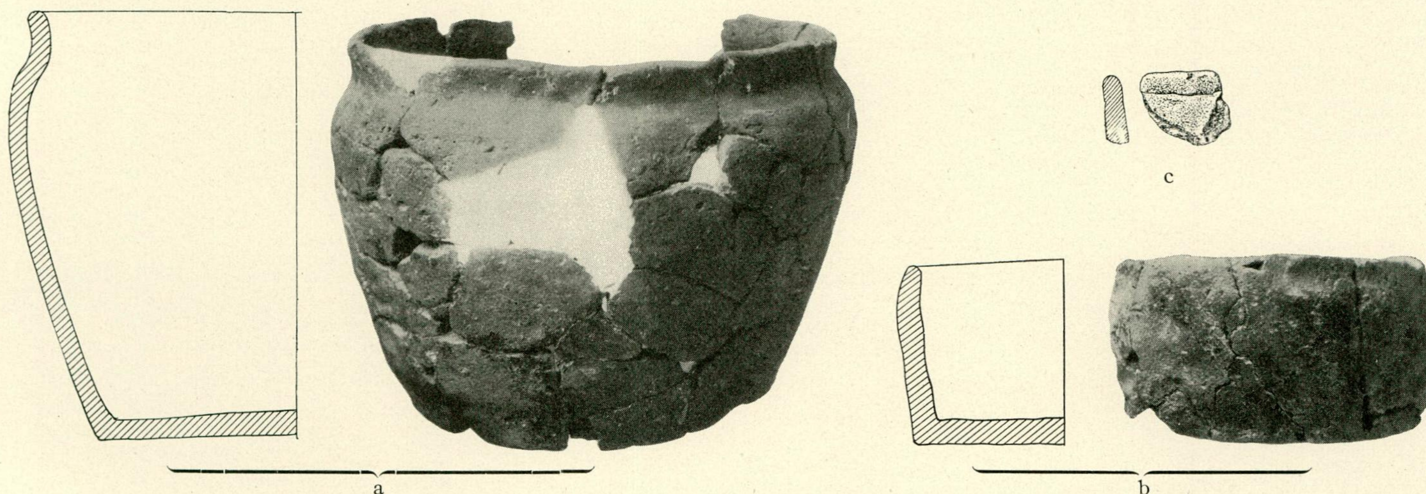

Fig. 190. Fynd ur grav 8: a) lerkärl; b) annat lerkärl i foto och genomskärning; c) överkantsfragment av ett tredje kärl. Sid. 77 f., 161.

Lerkärl, hopsatt, fig. 190 b. Litet, lågt kärl av ett brunt, grovt, grusblandat och oornerat gods. Kärlets höjd varierar, den är högst 7,7 och lägst 6,4 cm. Lergodsets tjocklek varierar mellan 0,8 och 1,3 cm. Bottendiam. 12,5 cm., överkantsdiam. 12,8 cm. Kärlet har raka väggar, men är mycket klumpigt och ojämnt format, tydligen endast med händerna.

3 lerkärlsbitar, som ej tyckas tillhöra något av ovannämnda kärl. Godset är brunt, grovt, oornerat och 0,7 cm. tjockt.

2 lerkärlsfragment, som ej synes tillhöra något av ovannämnda kärl. Godset brunt, grovt, grusblandat, intill 1,2 cm. tjockt, överkantsfragmentet vid själva kanten 0,8 cm. Det ena fragmentet, som är en överkantsbit, har 1 cm. under kanten en dragen linje, som kan varit ämnad som ornament. Fragmentet är dock för litet att bestämt bevisa, att linjen icke är tillfällig. Fig. 190 c.

Sländtrissa. *Fragment av sländtrissa* (?), liten klump av bränd lera. Fig. 191 d.

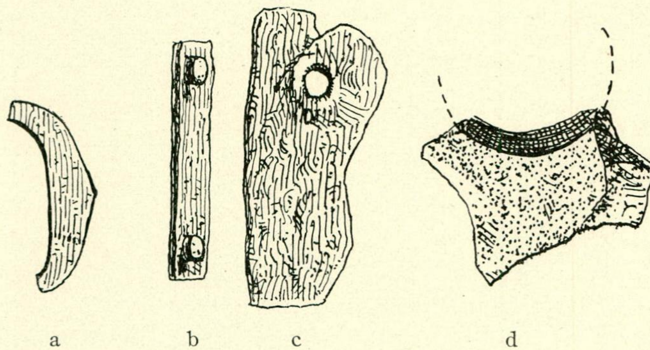

Fig. 191. 1/1. Fynd ur grav 8: a) bronsfragment (remsölja?); b) och c) järnfragment; d) lerklump (sländtrissa?). Sid. 78, 161.

Brons-fragment. *Halvmånformigt bronsfragment* (av remsölja?), fig. 191 a. Längd mellan de böjda ändarna 2,4 cm,

Litet, platt, fyrsidigt, bronsfragment 1 × 0,7 cm.

Järnfragment. *Järnfragment* med genomborrat hål, fig. 191 c, 1,7 × 4 cm. stort.

Tenformat järnfragment med två kvarsittande järnnitar 3 × 0,5 cm. stort. Fig. 191 b.

1 böjd, trind, fragmentarisk järnten. Längd 4,5 cm.

Järnnål (spikfragment?). Längd 2,7 cm.

Järnnitar och spikar. *7 järnnitar.* Längd 2,2 och 2,8 cm. Fig. 192.

16 fragment av järnnitar.

6 järnspikar, den längsta 5 cm., den minsta, vars spets dock är bruten, 2,2 cm. Fig. 192.

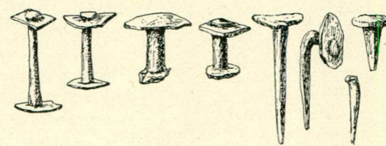

Fig. 192. 1/3. Prov på nitar och spikar ur grav 8.

35 fragment av järnnitar och spikar.

Ett relativt stort stycke sammansmält *glasfluss*.

Hovgården 1—3, grav 9. GRAV 9. Gravplan fig. 193. Något oval, låg kulle med nu delvis uppriven fotkedja av små glest liggande stenar. NÖ—SV diam. 4,80 m.,

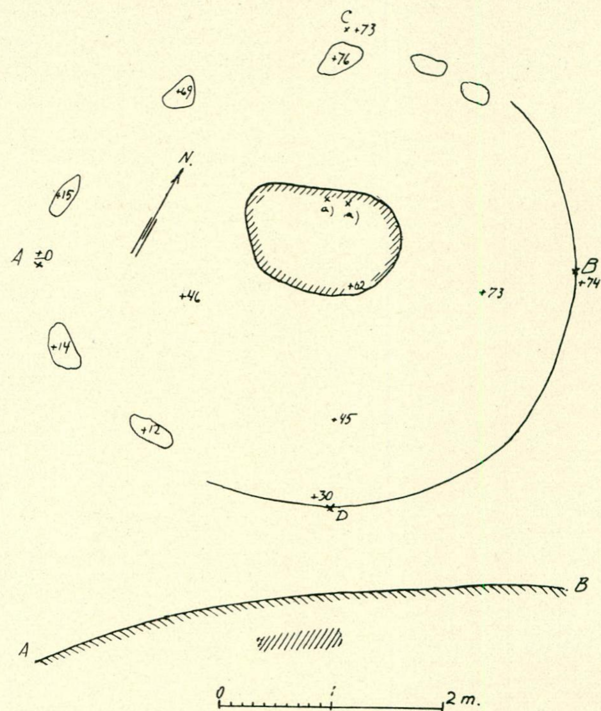

Fig. 193. Plan av grav 9. Vid a) lerkärlsfragment. Fynd äro avbildade i fig. 194—197 samt Pl. I: fig. 2. Sid. 78—80, 168, 178.

NV—SÖ diam. 4,15 m. Höjden i kullens centrum var 62 cm. från 0-punkten i kullens SV-kant, varifrån marknivån med 74 cm. steg mot NÖ-kanten. Högen var upplagd av stenfri jord. I centrum, med dragning åt kullens NV halvdel, fanns ett brandlager av oval utsträckning. Största längd 1,40 m., största bredd 0,91 m. Dess bottennivå låg på 12 à 17 cm:s höjd över 0-punkten, dess största mäktighet var 13 cm. Hela smärre kolbitar kunde tillvaratagas.

I brandlagret fanns gravgodset utspritt över hela brandlagret. Lerkärlsfragment, utgörande

rester efter tvenne kärl, hittades huvudsakligen på tvenne ställen.

Fynd. *Ben.*

FYND:

Brända ben, relativt talrika. Benen äro ej sköljda och ganska grovt brända. *Några obrända djurben.* Bland de bestämbara benen voro sådana av människa, hund, svin, get eller får.

Lerkärls-fragment.

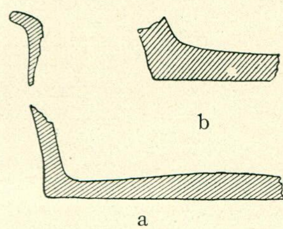

Fig. 194. 1/3. Fynd ur grav 9. Genomskärning av fragment till lerkärl: a) botten och överkant till ett kärl, b) bottenfragment till ett annat kärl.

Fragment av ett lerkärl av ett grovt, starkt grusblandat gods, som till färgen är brunt och i brottytorna rödaktigt. Fig. 194 a. Angående kärlets dimensioner kan nu intet slutas. Kärlväggarna bilda med bottenkanten en svagt trubbig vinkel. Vid överkanten en vinkelböjd intagning. Kärlet har tillverkats dels med fingerknådning, dels med hjälp av en träspatel.

Fragment av ett lerkärl av ett grovt, starkt grusblandat, oornerat, brunt gods. Angående kärlets dimensioner kan endast slutas, att det varit ett stort kärl. Från botten synes väggarna ha rest sig i trubbig vinkel. Av överkanten finnes intet i behåll. Tillverkningssättet är detsamma som på nyss beskrivna kärl. Fig. 194 b.

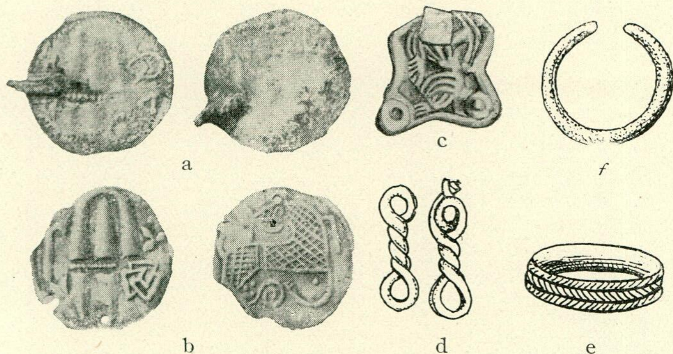

Fig. 195. 1/1. Fynd ur grav 9: a) och b) silvermynt; c) fragment av ornerat bronsbeslag; d) spiralvriden bronsten (hörande till halsband?); e) och f) bronsringar. Sid. 79, 168.

Silvermynt.

Mynt av silver, s. k. Björkömynt, fig. 195 a. Myntet har varit använt till hängsmycke och har ögla för upphängning. Diam. 1,95 cm. Präglingen är mycket nött, det synes dock fullt överensstämma med P. Hauberg, Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146, Tab. 1, Fig. 1.

Mynt av silver, s. k. Björkömynt, fig. 195 b. Myntet har varit använt som hängsmycke och har två genomborrade hål bredvid varandra i ena kanten. Diam. 1,8 cm. Adversen överensstämmer närmast med Hauberg o. a. a., Tab. 1, Fig. 1, de tre figurerna till höger på Haubergs mynt äro här ersatta av tre i varandra trädda trianglar och ett treflikigt blad. Reversen är nära lik reversen i Haubergs Tab. 1, Fig. 6. Det treflikiga bladet under hjortfigurens buk å Haubergs mynt är här utbytt mot tre punkter.

Silverring.

Liten ring av tvärstrierad silvertråd med ändarna knutformigt lagda, så att en ögla bildas. På ringen har säkerligen suttit en pärla. Se vidare under pärlor.

Fragment av liknande ring.

Orneratbronsbeslag.

Fragmentariskt bronsbeslag med gripdjursornamentik, nuvarande storlek 1,5 × 1,5 cm., fig. 195 c, har sin motsvarighet bl. a. i ett Björköfynd, avbildat sid. 168, fig. 425. Spår av två bronsnitar kvarsitta.

Bronsring.

Bronsring, fig. 195 e, med en ornering, som kommer ringen att se ut som tre sammanlödda ringar, var och en tvärstrierad. Diam. 1,8 cm., bredd 0,45 cm., tjocklek 0,3 cm.

Liten öppen bronsring av trind ten, diam. 1,7 cm., bredd 0,2 cm., tjocklek 0,2 cm. Fig. 195 f.

Bronstråd.

3 stycken bronstråd, virad i tvär- och längsgående spiraler, fig. 195 d. Jmf. Stolpe-Hallström, Birka 1, sid. 30, fig. 17. Möjligen ha styckena sammanhört, kanske ha dessa föremål tjänat som avdelare mellan pärlrader i ett halsband.

Järnfragment.

1 Y-format järnfragment med nithål. Längd 2,2 cm.

4 tenformade järnfragment, vardera 2,5 cm. långa.

1 böjt järnfragment, 2,5 cm. långt.

2 järnskållor, 2 × 2 och 1 × 1,4 cm.

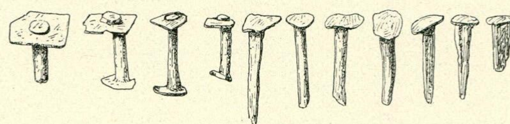

Fig. 196. 1/3. Nitar och spikar ur grav 9.

Järnnitar och spikar.

Järnnitar, 2 hela, vardera 2,5 cm. långa, 2 fragmentariska. Fig. 196.

7 järnspikar, 3,3 till 4 cm. långa. Fig. 196.

Pärlor.

Pärlor, Pl. I: fig. 2; fig. 197.

1 liten fragmentarisk *pärla av flätad, tvärstrierad silvertråd.* Diam. 0,4 cm. Fig. 197.

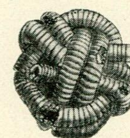

Fig. 197. 4/1. Uppförstoring av silverpärla ur grav 9.

3 silverringar med uppträdda pärlor.

En dylik silverring utan pärla är ovan beskriven. En ring bär

två grönvita glaspärlor och en grön glasflusspärla (fig. n^1—p^1), en ring bar en vit och rödrandig mosaikpärla (fig. l^1), en ring har en röd mosaikpärla med vit sicksacklinje (fig. r^1).

Bergkristallpärlor: 2 prismatiska facetterade pärlor, längd 1,6—2 cm. (fig. k^1, m^1), och ett fragment av dylik pärla, en större – 1,9 cm. lång — (fig. j^1) och 4 mindre — c:a 1 cm. långa — mångfacetterade pärlor (fig. f^1—i^1). Fragment av rund pärla (fig. d).

Karneolspärlor: 4 hela och 2 fragment av prismatiska facetterade pärlor — pärlornas längd 1,6 à 2,5 cm. — (fig. e—g, q^1) 8 hela och 2 fragment av mångfacetterade pärlor, längd 0,8 à 1,2 cm. (fig. h—o, c).

Mosaikpärlor: en blå med röda, oregelbundna inläggningar, diam. 1,8 cm. (fig. e^1), en grön med röd, vit sicksackrand, diam. 1,1 cm. (fig. a^1), en blå, vit, röd-randig, diam. 0,8 cm. (fig. x), en brun med vita sicksack ränder, diam. 1 cm. (fig. r), en pärla med rött och gult på blågrön botten, diam. 1 cm. (fig. q), 3 av brand deformerade, till en klump sammansmälta pärlor (2 av dem i fig. a och b).

Glaspärlor: 3 gröna, diam. 0,9—1,3 cm. (fig. ö, b^1, d^1), 2 gråvita, diam. 0,9 cm. (fig. z, å), en blå, diam. 1,1 cm. (fig. c^1).

Glasflusspärlor: en grön, diam. 1,1 cm. (fig. ä).

Lerpärlor: 6 mörka, diam. 0,7 à 1,3 cm. (fig. p, s—v, y).

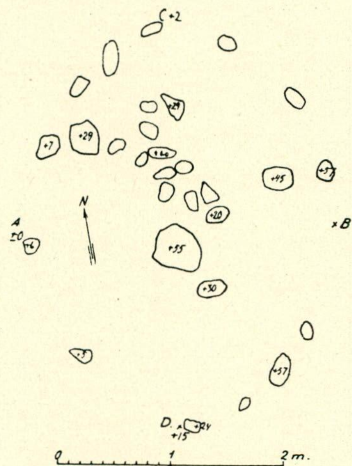

Fig. 198. Plan av grav 10. Sid. 80, 177.

Hovgården 1—3, grav 10.

GRAV 10. Gravplan fig. 198. Något oval stensättning av glest liggande små stenar. Största diam. 3,50 m. I stensättningens nordvästra del ett litet röse av stenar under torven. Intet brandlager fanns, intet fynd gjordes. Berggrunden vidtog på 15 cm:s djup under nuvarande marknivån. Möjligen hade dessa stenar blott av en tillfällighet fått utseendet av en avsiktligt lagd stensättning.

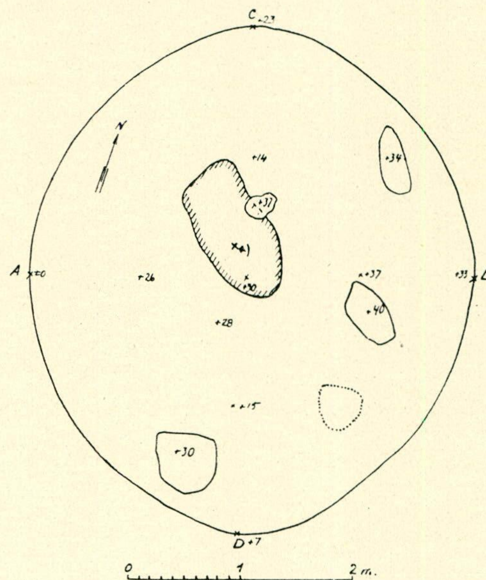

Fig. 199. Plan av grav 11. I brandlagret vid punkt a) funnos lerkärlsbitar. Fynd fig. 200. Sid. 80, 178.

Hovgården 1—3, grav 11.

GRAV 11. Gravplan fig. 199. Ojämnt rundad, flat kulle, största diam. 4 à 4,40 m. Höjd i centrum 30 cm. från 0-punkten i gravens VSV kant, varifrån marknivån med 33 cm. steg mot ÖNÖ kanten. Fyra stenar (i storlek 20×30 till 50×50 cm.) lågo spridda på gravens yta. Mot östra kanten var en liten grop, som sannolikt uppstått då man borttagit en sten. Kullen var upplagd av stenfri jord.

I centrum med riktning mot NV fanns ett långsträckt brandlager med en största utsträckning av 1,22 cm. och en största bred av 62 cm. Dess botten låg på en nivå av 15 cm. från 0-punkten, och det hade en största mäktighet av 20 cm.

I brandlagret fanns gravgodset.

FYND: *Fynd.*

5 små brända ben. *Ben.*

5 mycket små lerkärlsfragment av ett grovt, grusblandat, oornerat, brunt gods, vars tjocklek ej kan bedömas, då godset är avflagrat. *Lerkärls-fragment.*

1 järnspik 8,5 cm. lång. Fig. 200. *Järnspik.*

Fig. 200. 1/3. Spik ur grav 11.

Hovgården 1—3, grav 12.

GRAV 12. Gravplan fig. 201. I det närmaste cirkelrund, låg kulle med ett par stenar i kanten, som sannolikt utgjorde rest av

en nu uppriven fotkedja. Gravens diam. 5 till 5,30 m., höjden i centrum var + 39 cm. från o-punkten i kullens SV kant, varifrån marknivån med 23 cm. steg mot NÖ kanten. Graven var upplagd av jord, blandad med sten, av vilka några stucko upp genom torven. En grop i norra delen av graven var sannolikt uppkommen genom borttagandet av en relativt stor sten.

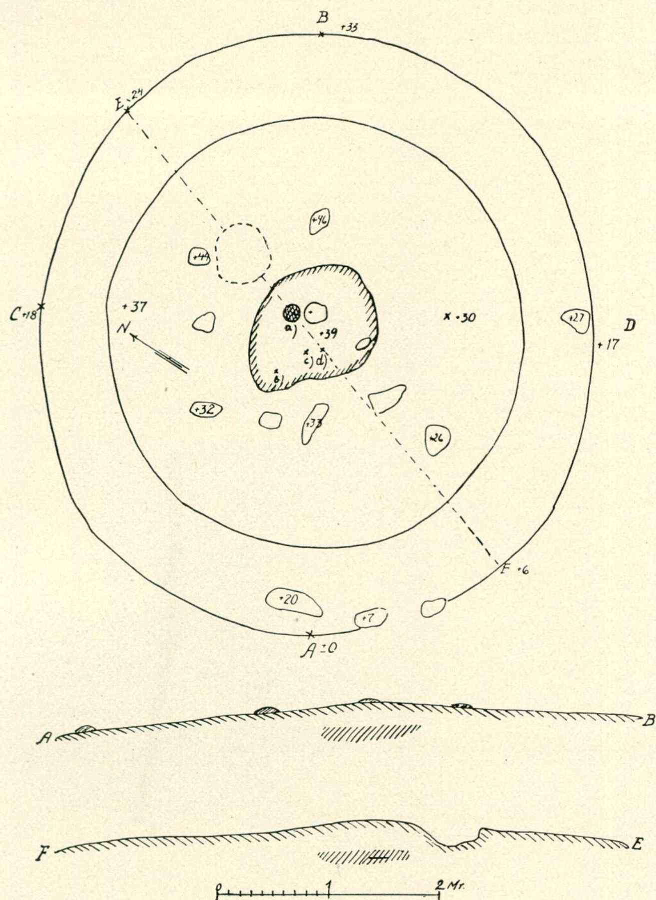

Fig. 201. Plan och profil av grav 12. I brandlagret är vid a) markerad fyndplatsen för lerkärlet fig. 202 a; vid b) funnos bitar till kärlet fig. 202 b och vid d) bitar till kärlet fig. 202 c; vid c) fanns en hög med järnnitar och nära söder därom lågo nitar i ring fig. 203. Sid. 80—82, 162, 178.

I gravens centrum fanns ett brandlager av ojämn utsträckning kring en diam. av 1 m. Brandlagrets bottennivå låg på 5 à 15 cm. från o-punkten, lagrets mäktighet var högst 9 cm. Några hela kolbitar kunde tillvaratagas. I brandlagret gjordes fynden, två lerkärl stodo med sina bottnar på en nivå av 5 cm. från o-punkten (jmf. planen). Av järnnitarna lågo 26 stycken i en hög och 7 stycken i en ring med den bredaste änden utåt kring en diam. av 23 cm. (jmf. planen).

FYND: *Fynd.*

Brända ben, ej sköljda, i ganska liten kvantitet. Bland bestämbara ben voro sådana av människa och hund. *Ben.*

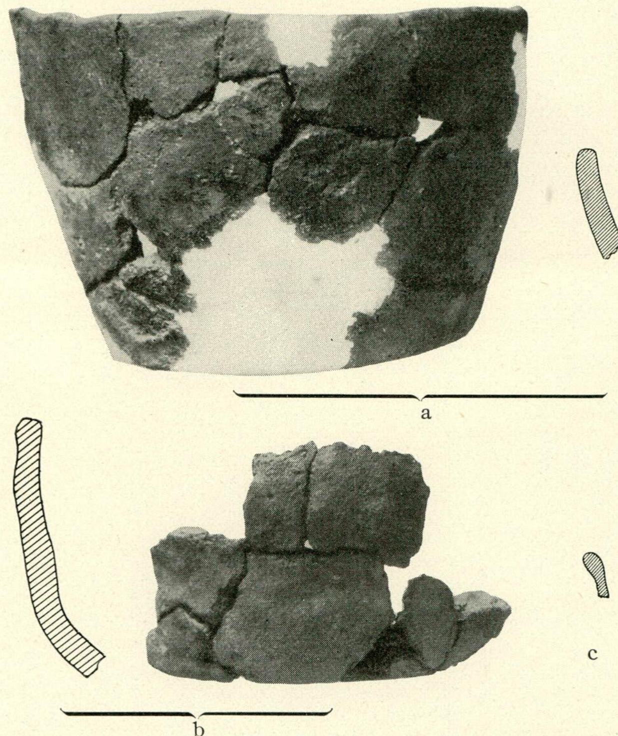

Fig. 202. 1/3. Lerkärl ur grav 12: a) hopsatt lerkärl i foto och genomskärning av överkanten; b) genomskärning av ett fragment till annat kärl, som sannolikt återger kärlets hela höjd samt foto av bottenparti till detta kärl; c) genomskärning av överkantsfragment av ett tredje kärl. Sid. 81 f., 162.

Lerkärl, som delvis kunnat hopsättas, fig. 202 a. Godset är brunt, grovt, grusblandat, oornerat, det är tjockast mot botten — 1,2 cm. — och avtunnas mot överkanten till 0,8 cm. Kärlet är blomkruksformat, höjden är 14,3 cm., bottendiam. 16 cm. och överkantsdiam. c:a 21,5 cm. Vid kärlets tillverkning synes man huvudsakligen arbetat direkt med fingrarna. *Lerkärl.*

Fragment av ett lerkärl, som till sin form sannolikt påmint om det föregående kärlets, ehuru dess höjd ej tycks ha varit mer än 9 à 10 cm., bottendiam. är c:a 15 cm. Överkanten har nästan fyrsidig genomskärning. Godset är brunt, särdeles grovt, oornerat, grusblandat, av en tjocklek intill 1,35 cm., vid överkanten 1 cm., i fig. 202 b genomskärning av ett fragment, som tyckes giva hela kärlhöjden.

Fragment av lerkärl, huvudsakligen bottenfragment. Om kärlets utseende kan intet slutas. Godset är brunt, grovt, grusblandat, oornerat, c:a 1 cm. tjockt.

Några fragment av lerkärl av ett rödaktigt, grovt, grusblandat, oornerat gods, c:a 1 cm. tjockt, vid överkanten 0,7 cm. Överkanten rundad och något förtjockad. Se genomskärning fig. 202 c.

Lerklumpar. *Några lerklumpar*, som sannolikt utgjort en sländtrissa eller sänke. I ett fragment synes rundningen till ett avsiktligt gjort hål. Jmf. fig. 191 d.

Järnnitar och spikar. *Järnnitar*, 88 hela i storlek 1,8—7 cm. samt 62 fragment. Nithuvudena äro tunna och i allmänhet ovanligt stora. Fig. 203.

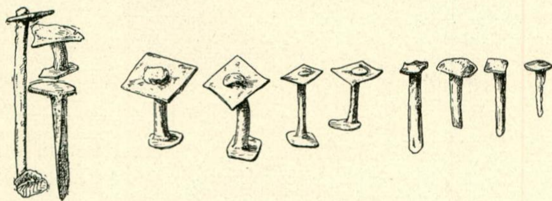

Fig. 203. 1/3. Prov på nitar och spikar ur grav 12.

50 järnspikar, i medellängd 4,5 cm. Några hava utplattade ändar. Fig. 203.

Hovgården 1—3, grav 13. GRAV 13. Gravplan fig. 204. Något oval kulle med fotkedja av glest liggande stenar. Diam. 4,90 till 6 m. Höjd i kullens centrum 24 cm. från 0-punkten i gravens ÖNÖ-kant, varifrån marknivån med 10 cm. sjunker mot VSV-kanten. Fotkedjans stenar hade en storlek av 20×35 till 50×75 cm., de lågo i allmänhet

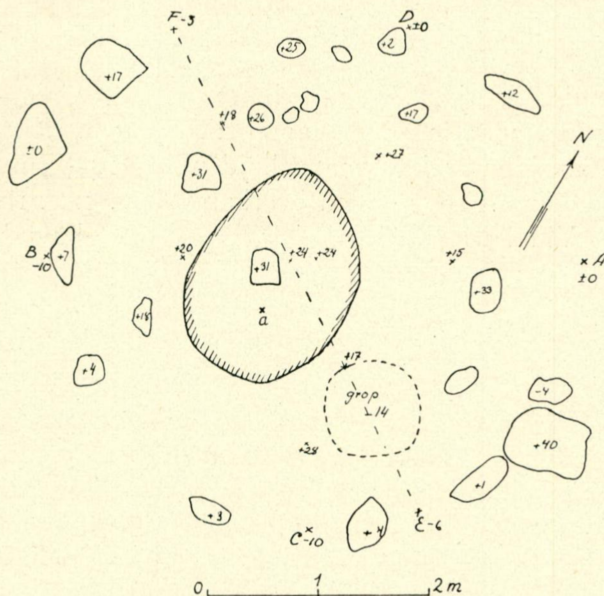

Fig. 204. Plan av grav 13. Vid a) i brandlagret stod botten till lerkärlet fig. 205 a, ej långt därifrån funnos huvudparten av fragmenten till kärlet fig. 205 b. Fynd i övrigt avbildade fig. 206—208. Sid. 82 f., 163, 178.

på föga höjd över den omgivande markytan. En sten hade dock en höjd av mer än 40 cm. från marknivån. I östra kanten var graven skadad genom en rund skattegrävning med 90 cm:s diam. Kullen bestod av jord med någon inblandning av stenar, av vilka några stucko upp genom torven.

I kullens centrum fanns ett brandlager med en största utsträckning av 1,9 m. Dess botten hade en nivå av −25 cm. från 0-punkten, lagret hade en största mäktighet av 23 cm. I N—S riktning kunde spår av kolade stockar iakttagas.

Gravgodset fanns i brandlagret. Bottenfragment till ett lerkärl stod på en nivå av −22 cm. från 0-punkten (jmf. planen).

FYND:

Fynd. Ben. *Brända ben*, relativt talrika, illa förbrända och ej sköljda. Bland bestämbara ben voro sådana av människa, medelstor hund samt get eller får (tänder).

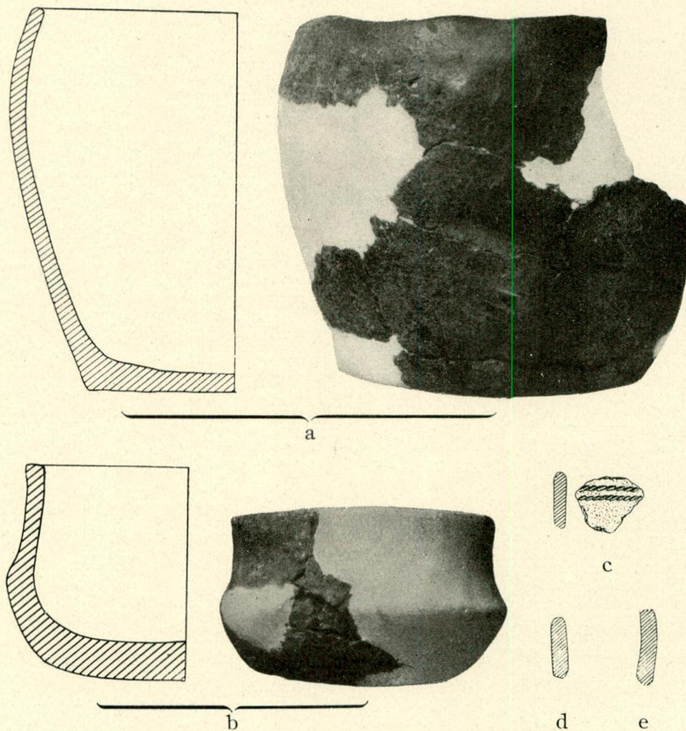

Fig. 205. 1/3. Lerkärl ur grav 13. Sid. 82, 163.

Lerkärl. *Lerkärl*, fragmentariskt, hopsatt. Kärlets form framgår av fig. 205 b. Höjd 6,8 cm., överkantsdiam. 11,7 cm., största vidd 12,8 cm. Godset är grovt, grusblandat, oornerat, mörkt gråbrunt, på utsidan med ljusare skiftningar, dess tjockl. är i undre partierna intill 1 cm., vid överkanten c:a 0,6 cm. Kärlet, som till största delen

är format med fingrarna, är ganska ojämnt botten är kullrig.

Lerkärlsfragment, som delvis kunnat hopsättas. Fig. 205 a. Godset är gråbrunt, grovt, grusblandat, 0,5 till 0,9 cm. tjockt. Godset är på kärlväggens utsida relativt fast. Kärlets höjd är 14,85 cm., bottendiam. har varit c:a 12,8 cm. Kärlväggen stiger i trubbig vinkel från botten och buktar vid överkanten sakta inåt. Spår finnes efter användning av träföremål vid tillformningen.

Alla nedan beskrivna fragmentsgrupper härröra från olika lerkärl, om vilkas dimensioner intet kan slutas:

1 lerkärlsfragment med snörornament, fig. 205 c och 206. Godset är mörkbrunt, blandat med fina sandpartiklar, men är relativt tunt, 0,5 cm., och fast.

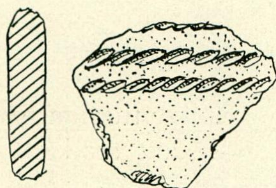

Fig. 206. 1/1. Uppförstoring till naturlig storlek av lerkärlsbiten i fig. 205 c.

1 mindre lerkärlsfragment av ett grovt, grusblandat, oornerat gods av 1,15 cm:s tjocklek.

2 mindre lerkärlsfragment av ett svartbrunt, grusblandat, oornerat, fast gods, 0,7 cm. tjockt. Kärlet har varit format medelst horisontala strykningar med en bred trästicka, varvid repor i godset uppstått.

1 mindre överkantsfragment till ett lerkärl, som — åtminstone vad övre delen beträffar — liknat det här först nämnda kärlet. Överkanten har haft fyrsidig genomskärning, se fig. 205 e. Godset är gråsvart, stenblandat, relativt fast, 0,6 cm. tjockt. Vid tillverkningen av kärlet ha horisontala strykningar med trästicka förekommit.

3 mindre lerkärlsfragment, därav ett överkantsstycke, vars genomskärning framgår av fig. 205 d. Godset är grått och brunskiftande, obetydligt stenblandat, oornerat, 0,6 à 0,75 cm. tjockt. Vid överkanten synes spår efter bearbetning med fingrarna.

2 mindre lerkärlsfragment av ett brunsvart, grusblandat, på överytan hårt gods. Godsets nuvarande tjocklek 0,6 cm., det synes dock vara något avflagrat.

2 små lerkärlsfragment av ett brunt, grusblandat, relativt hårt, oornerat gods, tjocklek 0,5 cm. Spår av horisontalt gående strykningar med trästicka vid tillverkningen.

3 mindre lerkärlsfragment, därav ett flatt bottenfragment, av ett grovt, starkt grusblandat, poröst, brunt gods, tjocklek 0,8 cm.

Bronsfragment. *5 ytterst små bronsfragment.*

Järnbrodd. *Brodd av järn.*

Järnnitar och spikar. *Järnnitar,* 3 hela, 3,6 till 4,5 cm. långa. Fig. 207.

30 fragment av järnnitar eller spikar.

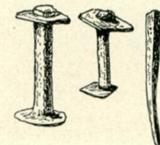

Fig. 207. 1/3. Prov på nitar och spikar ur grav 13.

Spelbrickor. *3 spelbrickor av ben,* alla försedda med ett bottenhål, fig. 208. Spelbrickorna, fig. b och c, som båda äro söndriga, äro höga i förhållande till diam. De äro också båda, som framgår av bilden, något sneda. Den ena, fig. b, har haft

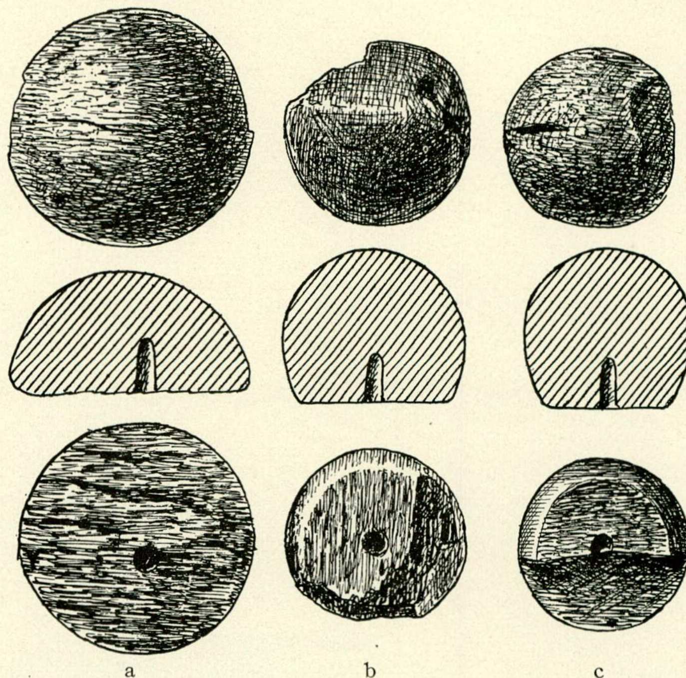

Fig. 208. 1/1. Spelbrickor av ben ur grav 13. Sid. 83, 163.

en bottendiam. av 1,7 cm., en största diam. av 2,3 cm. och en höjd av 2,1 cm. Brickan, fig. c, har en bottendiam. av c:a 2 cm. (i det söndriga tillståndet svårt att exakt avläsa), största diam. är 2,5 cm., höjden är 2,2 cm. Spelbrickan, fig. a, är flatare med en diam. av 3,1 cm. och en höjd av 1,8 cm.

Kamfragment. *4 kamfragment av ornerat ben.*

3 kampinnar, som tydligen hört till en grövre kam än de föregående.

Hovgården 1—3, grav 14.

GRAV 14. Gravplan fig. 209, foto fig. 210. I det närmaste cirkelrund kulle med nu fragmentarisk fotkedja av glest liggande stenar av

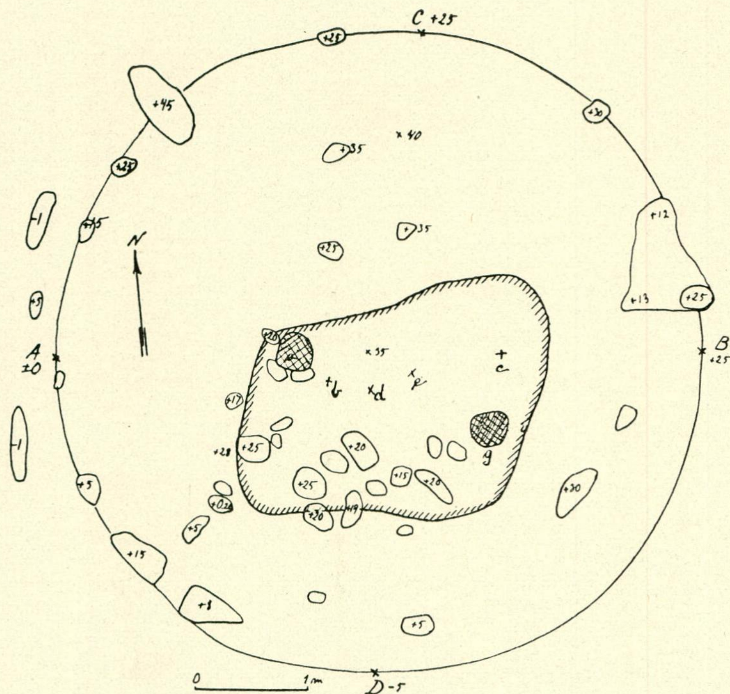

Fig. 209. Plan av grav 14. I brandlagret funnos vid a) lerkärlet fig. 211 a; vid b) kniven fig. 212 d; vid c) brynet fig. 212 f; vid d) pilspetsar fig. 212 a—c; vid e) lerkärlet fig. 211 b; vid g) lerkärlet fig. 211 c. Sid. 84 f., 169, 178.

olika storlekar: 10 × 15 till 80 × 90 cm. Gravens diam. 5,40 à 5,70 m. Höjd i centrum 35 cm. från 0-punkten i gravens V-kant, varifrån marknivån med 25 cm. steg mot Ö-kanten. Några av kantstenarna lågo nu täckta av torv, högst belägna kantsten låg 33 cm. över den omgivande marknivån. Graven var upplagd av stenblandad jord.

I gravens centrum med dragning åt söder

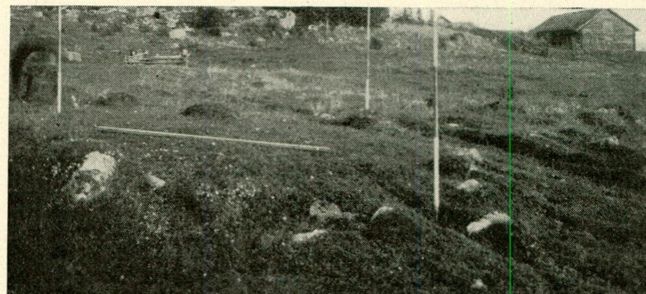

Fig. 210. Foto av grav 14. Jmf. fig. 209.

fanns brandlagret, på en utsträckning av 2,5 × 2 m. Dess bottennivå var belägen 10 à 15 cm. från 0-punkten, och det hade en mäktighet av endast 5 cm. Några små kolbitar kunde tillvaratagas. I brandlagrets NV hörn (jmf. gravplanen) stod ett sönderfallande lerkärl, stött av tre kantställda stenar. Omedelbart intill detta funnos fragment till ytterligare två lerkärl, i brandlagrets östra kant stod ett fjärde lerkärl sönderfallet. Det övriga gravgodset fanns spritt i brandlagret.

FYND: *Fynd.*

Brända ben, illa förbrända, ej sköljda. *Ben.*

Lerkärl av ett brungrått, grovt, grusblandat, oornerat gods, vars tjocklek är c:a 0,9, vid överkanten 0,7 cm. Vid upptagandet var kärlet söndrigt, men är nu hopsatt fig. 211 a. Höjd 16,3 cm. Bottendiam. 11,9 cm., överkantsdiam. 16,5 cm., största diam. 18 cm. Kärlet är trots sin klumpighet ganska väl format, tydligen med händernas hjälp. Vid överkanten synas tydliga fingerintryck. *Lerkärl.*

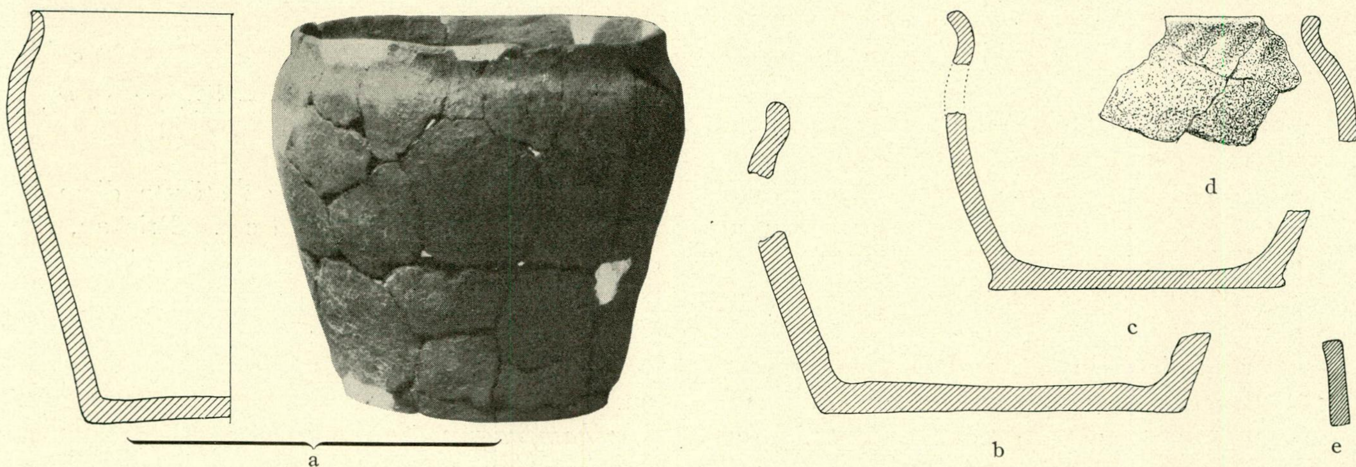

Fig. 211. 1/3. Lerkärl ur grav 14. Sid. 84—85, 169.

Lerkärlsfragment, som icke gå att hopsätta till ett helt kärl. Godset rödgrått, grusblandat, oornerat, c:a 1 cm. tjockt, vid överkanten 0,7 cm. Angående kärlets form kan intet annat slutas än beträffande överkanten, vilken är svagt rundad och har en inbuktning, åstadkommen genom fingerintryck, som forma en troligen avsedd ornamentartad våglinje. Fig. 211 d.

Lerkärlsfragment, som icke kunnat hopsättas till ett helt kärl. Godset rödgrått, grovt, grusblandat, oornerat, 0,95—1,5 cm. tjockt, vid överkanten 0,7 cm. tjockt, fig. 211 c. Omedelbart ovanför den flata botten gör kärlväggen en skarp inskärning. Överkanten har en genom fingerintryck åstadkommen ornamentartad våglinje. I godset synes på sina ställen repor, sannolikt efter träföremål, som använts vid tillverkningen. Angående kärlets dimensioner kan ingenting slutas utöver att bottendiam. varit minst 11,7 cm.

Lerkärlsfragment, som icke kunnat hopsättas till ett helt kärl. Godset gråbrunt, särdeles grovt, grusblandat, oornerat, intill 1,3 cm. tjockt, vid överkanten 0,9 cm. tjockt.

Kärlväggarna stiga utan inskärning i trubbig vinkel upp från den flata botten, på insidan av kärlet har man medelst en träpinne eller fingret dragit runt botten i horisontal riktning. Nedanför den grovt formade överkanten en svagt inbuktad linje, åstadkommen med fingret. Angående kärlets dimensioner kan blott sägas, att det varit stort och haft en bottendiam. av c:a 15 cm. Till formen tycks det ha liknat det första här omnämnda kärlet. Fig. 211 b.

Lerkärlsfragment, små bitar, som ej kunnat hopsättas, av ett rödgrönt, grusblandat, oornerat, 0,7 cm. tjockt gods. Överkant slät, utan inbuktning. Ingenting kan sägas om kärlets storlek. Fig. 211 e, visar genomskärning av ett överkantsfragment.

Pilspets av järn.

Pilspets av järn med tånge, söndrig, så att föremålets längd ej exakt kan bestämmas, största bredd 2 cm., tångens bredd 1 cm. Fig. 212 a.

Tånge till pilspets av järn, fig. 212 b. Längd 5,7 cm.

Tånge till pilspets av järn, fig. 212 c. Längd 5,5 cm.

Järnkniv.

Kniv av järn, fig. 212 d. Längd 9 cm., största bredd 1,6 cm., tångens bredd 1,1 cm.

Järnfragment, nio stycken, flertalet torde härröra från nitar eller spikar.

Fragment av järn, 3×4 cm.

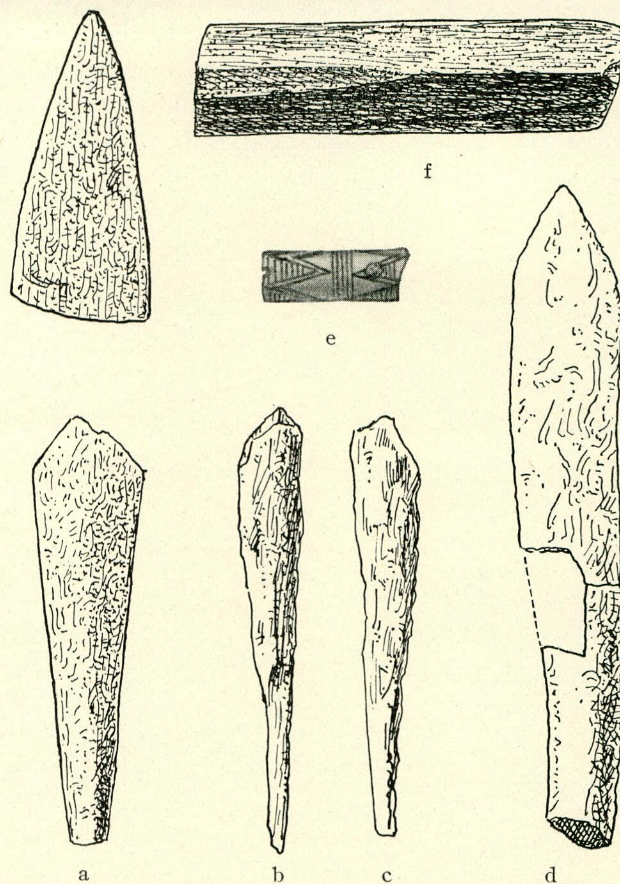

Fig. 212. 1/1. Fynd ur grav 14, a—d av järn: a) söndrig pilspets; b) och c) tånge till pilspetsar; d) kniv; e) kamfragment av ben; f) skifferbryne. Sid. 85, 169.

Kamfragment.

2 *kamfragment* av ben, fig. 212 e, det ena ett litet stycke av kammen, det andra ett stycke av den ornerade skållan med kvarsittande bronsnit.

Skifferbryne.

Fragment av skifferbryne. Fig. 212 f.

Fig. 213. Foto av grav 15. Jmf. fig. 214. Foto förf., 1916.

Hovgården 1—3, grav 15.

GRAV 15. Gravplan fig. 214, foto fig. 213. Låg, något oval kulle med delvis ramponerad fotkedja av glest liggande ganska små stenar. Kullens diam. 5 à 6 m. Kullens högsta höjd i centrum var 24 cm. från 0-punkten i gravens

Ö-kant, motstående V-kant låg på samma nivå, i N låg marknivån 23 cm., i S 12 cm. högre än o-punkten. Kantstenarna hade en högsta nivå av c:a 20 cm. från omgivande marknivå. Högen var upplagd av jord utan steninblandning.

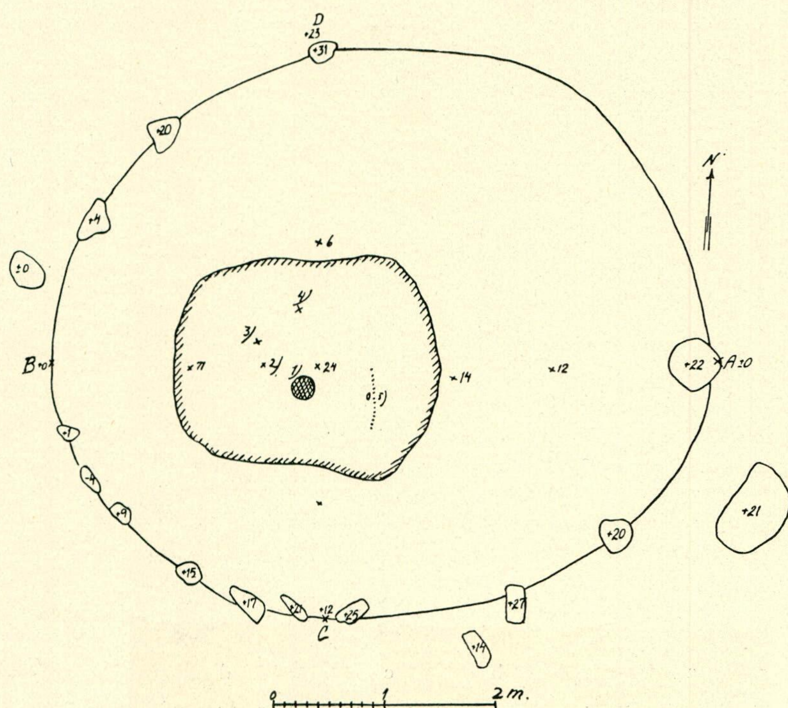

Fig. 214. Plan av grav 15. Fynden äro avbildade i fig. 215—216 samt Pl. I: fig. 6. Sid. 85—87, 163, 178.

I centrum fanns ett brandlager med en utsträckning av 1,80 × 2,45 m., dess botten låg på markytans nivå, och det hade en största mäktighet av 12 cm. Kolbitar kunde tillvaratagas. Ungefär i brandlagrets centrum stod ett lerkärl. Gravgodset fanns på spridda ställen i brandlagret.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben*, ganska grovt brända, icke rensköljda.

Lerkärl. *Lerkärl*, nu fragmentariskt hopsatt, av ett gråbrunt, grovt, oornerat gods. Höjd 9,8 cm.

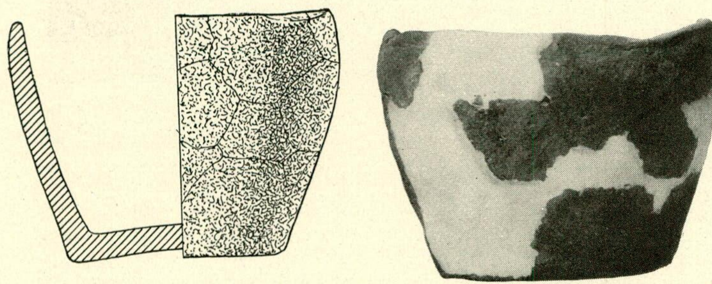

Fig. 215. 1/3. Det i grav 15 funna lerkärlet. Sid. 86, 163.

Överkantsdiam. 12,8 cm., största diam. nedom överkanten 13,2 cm., bottendiam. 9,1 cm. Kärlet står på en flat botten, varifrån kärlväggen stiger i svagt trubbig vinkel. Kärlets överkant har en obetydlig buktning inåt. Det är särdeles

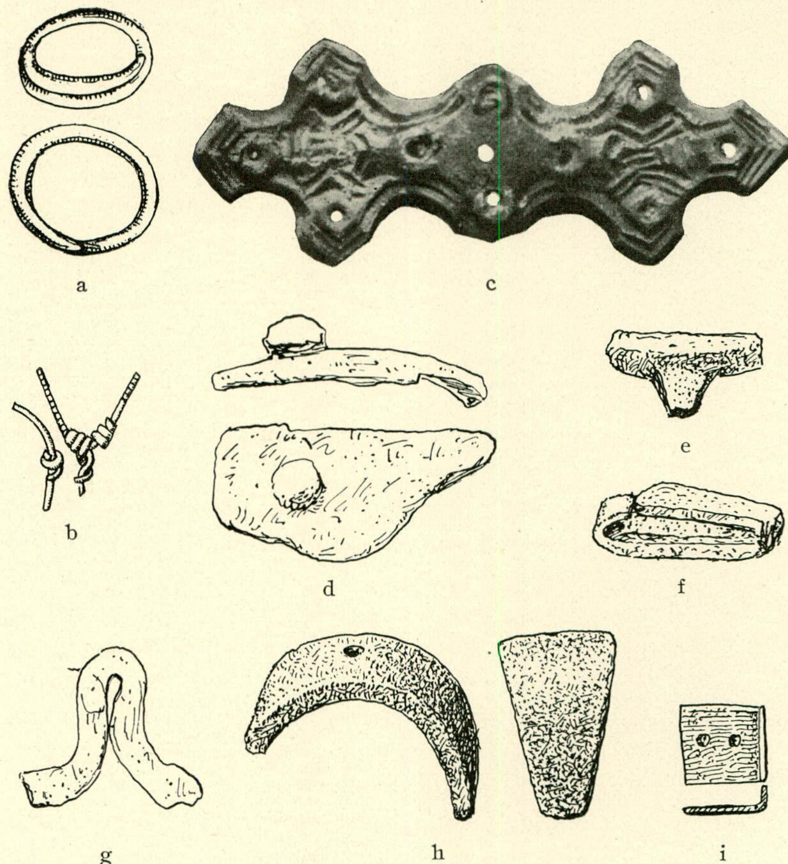

Fig. 216. 1/1. Fynd ur grav 15: a) bronsringar; b) fragment till två silverringar, på vilka pärlor suttit; c) likarmat spänne av brons; d) och e) fragment av järnbroddar; f) järnfragment; g) ögla (hankfäste?); h) fragment av järnsax(?); i) järnfragment. Sid. 86 f., 163.

klumpigt arbetat, sannolikt med endast händerna. Tydliga fingerintryck äro synliga, särskilt vid över- och underkanten. Fig. 215.

Bronsringar. *2 små bronsringar* av spirallagd bronsten, fig. 216 a. Diam. 2 cm., tenens tjocklek 0,2 cm.

Silverringar. *3 fragment till små silverringar* som de nedan under pärlor nämnda. Fig. 216 b.

Likarmat bronsspänne. *Likarmat spänne av brons*, fig. 216 c. Längd 8 cm., största bredd 3 cm. Mittknoppen bortfallen. Spännet har en upplöst gripdjursornamentik, som i ett något mindre degenererat stadium återfinnes å spännet, fig. 254. Detta gripdjur uppträder i ännu ursprungligare form å bl. a. liknande spännen som Montelius, Svenska fornsaker, 566, och som Rydh, Dosformiga spännen från vikingatiden, fig. 68. Jmf. samma arbete fig. 78.

Järnbroddar. *Fragment av järnbrodd.* Nuvarande längd 3,7 cm. Fig. 216 d.

Fragment av järnbrodd. Nuvarande längd 2 cm. Fig. 216 e.

Järnband. *Fragment av böjt järnband.* Fig. 216 f.

Järnögla. *Liten järnögla,* fig. 216 g. Fäste för hank?

Järnfragment. *Fragment av järnsax(?),* fig. 216 h, utgörande det övre rundade partiet av handtaget, jmf. Montelius, Svenska fornsaker, fig. 402. I rundningens mitt är ett hål.

1 litet järnfragment. Fig. 216 i.

Järnnitar och spikar. *6 tenformade järnfragment,* måhända efter spikar.

4 fragment av järnspikar.

Pärlor. *Pärlor:*

8 prismatiska pärlor *av karneol,* i storlek 0,7 × 1,3 till 0,9 × 1,6 cm. (Pl. I: fig. 6 n, p, r, t, v, y, å, ö), 12 facetterade karneolspärlor (Pl. I: fig. 6 c, d, e, g, k, m, o, q, s, u, x, ä) i storlek 0,7 × 0,8 till 0,9 × 1,1 cm.

3 rundade facettartade *karneolspärlor* (Pl. I: fig. 6 f, z, a^1), diam. 0,7 till 1 cm., 1 rund, flat karneolspärla som fig. b^1, diam. 1,8 cm., fragment av en dylik pärla med en diam. av 2 cm.

4 prismatiska pärlor av *bergkristall* (Pl. I: fig. 6 j, h, l), storlek 0,7 × 1,5 till 1 × 2 cm. En av pärlorna har en kvarsittande fragmentarisk silverring, lik ovan beskrivna.

1 rundad, mångfacetterad pärla av *bergkristall,* Pl. I: fig. 6 i.

1 pärla av grönt *glas,* sittande på en liten ring av tvärstrierad silvertråd, som avslutas med en ögla, pärlans diam. 1 cm., ringens 1,5 cm., Pl. I: fig. 6 c^1.

1 halv grön och röd *mosaikpärla,* Pl. I: fig. 6 b.

1 halv *mosaikpärla,* blå, vit och röd, Pl. I: fig. 6 a.

1 halv grå *glasflusspärla,*

Hovgården 1—3, grav 16. GRAV 16. Gravplan fig. 217. Mycket låg, oval kulle med fotkedja av ojämna stenar. Gravens diam. var i N—S 4,90, i Ö—V 6 m., höjden i gravens centrum var 50 cm. från 0-punkten, belägen i kullens västra kant, varifrån marknivån steg med 55 cm. till den motstående Ö-kanten. Fotkedjans stenar hade en storlek av 10 × 20 till 60 × 120 cm. och en högsta höjd av + 3 till + 75 cm. från 0-punkten. Graven var upplagd av starkt stenblandad jord med stenar uppskjutande ur torven, den högst belägna stenen

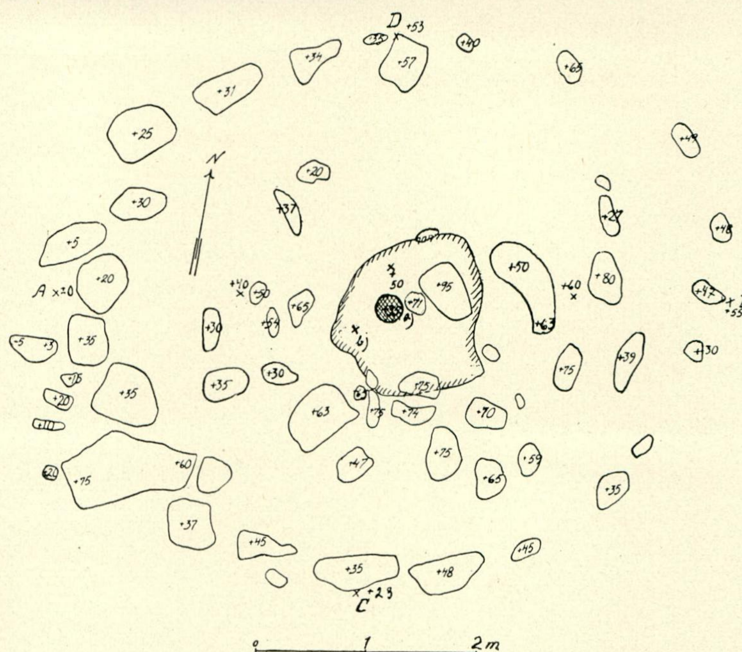

Fig. 217. Plan av grav 16. I brandlagret vid a) fyndplatsen för lerkärlet fig. 219 a; vid b) funnos bitar till kärlet fig. 219 b; övriga fynd äro avbildade fig. 220 och 221. Sid. 87 f., 168, 178.

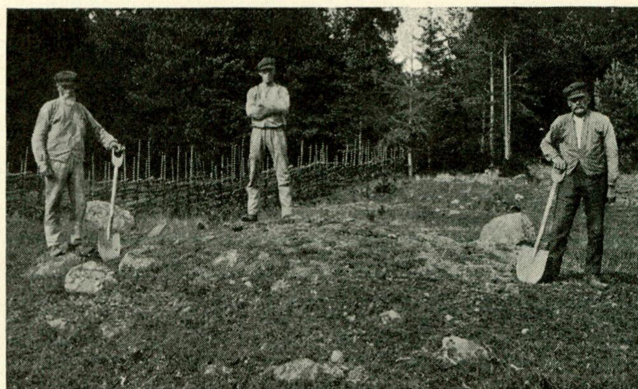

Fig. 218. Foto av grav 16. Jmf. fig. 217. Foto förf., 1916.

låg ungefär i centrum och på en höjd av +75 cm. från 0-punkten. Foto fig. 218.

I gravens centrum fanns ett brandlager med en största utsträckning av 1,45 m. Nivån för dess botten låg på 15 à 23 cm:s höjd från 0-punkten. Brandlagret hade en mäktighet av 15 à 18 cm. Kolprov tillvaratogs. I brandlagrets västra hälft, på ett avstånd av 20 cm. från varandra stodo tvenne sönderfallna lerkärl, det ena, fig. 219 a, var placerat på ett underlag av 3 mindre stenflisor. I detta kärl funnos brända ben, och kring det lågo järnnitar och järnfragment. De brända benen voro dessutom spridda i brandlagret.

Fynd. FYND:

Ben. Ganska stor mängd dåligt *förbrända ben.* Bland bestämbara ben voro sådana av människa, liten och medelstor hund, nötboskap (tandfragment).

Lerkärl. *Lerkärl* — nu hopsatt, ehuru fragmentariskt — av ett gråbrunt, grusblandat, grovt men fast, oornerat gods, fig. 219 a. Högsta höjd 14,3 cm., bottendiam. 12,4 cm. Överkantsdiam. kan ej exakt angivas. Godsets tjocklek är 0,6 à 0,8 cm. Botten är flat, från den rundade kanten uppstiger kärlväggen svagt utåtriktad för att sedan bukta inåt mot överkanten. Kärlet är ganska klumpigt format med hjälp av fingrarna och en trästicka. Överkanten är exempelvis mycket ojämn.

Fragment av ett lerkärl av ett grågult, grovt, grusblandat, poröst gods. Kärlet har ej kunnat hopsättas. Godsets tjocklek c:a 1 cm., vid den släta, ojämnt formade, i genomskärning fyrsidiga överkanten är det 0,7 cm. Angående kärlets dimensioner kan intet slutas. Botten är flat och kärlväggen stiger först vinkelrätt upp från kanten för att efter en svag vinkelböjning utåt bukta in mot överkanten. Kärlet har liknat det

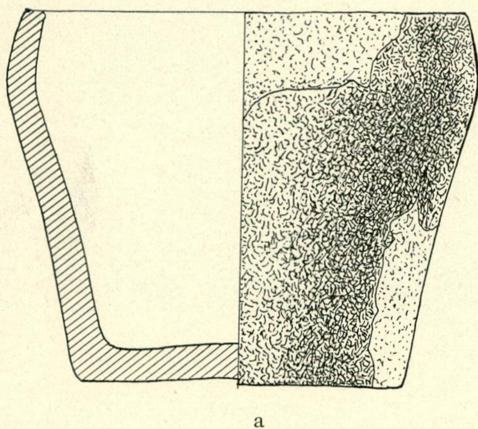

Fig. 219. 1/3. Lerkärl ur grav 16. Kärlet fig. a) är hopsatt; b) visar genomskärning av ett överkantsfragment till ett annat kärl. Sid. 88, 168.

ovannämnda i fig. 219 a avbildade; fig. b visar en genomskärning av överkanten. I godset synes spår av använt träföremål för kärlets formande.

Järnfragment. *Vinkelböjt järnfragment,* 2,7 × 2 cm.

Båge till spänne av järn, söndrig i två delar, fig. 220. Dess längd har varit c:a 9,5 cm. Spännets utseende och funktion framgår av fig. 424, sid. 168, som avbildar ett likartat spänne från Björkö.

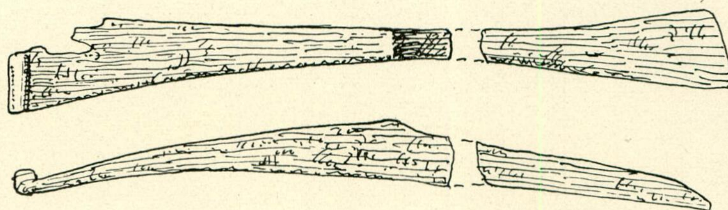

Fig. 220. 1/1. Fynd ur grav 16: fragmentariskt järnspänne, vars utseende framgår av det i fig. 424 avbildade spännet. Sid. 88, 168.

Järnnitar och spikar. *1 järnspik.* Längd 5,5 cm. Fig. 221.

Fragment av järnnitar, en nit har förlorat det runda nithuvudet, en den fyrsidiga nitbrickan, dessutom finnes en lös nitbricka. Fig. 221.

24 fragment av nitar eller spikar.

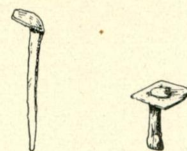

Fig. 221. 1/3. Spik och nitfragment ur grav 16.

Hovgården 1—3, grav 17. GRAV 17. Gravplan fig. 222, foto fig. 223. Rektangulär stensättning av ojämna, delvis un-

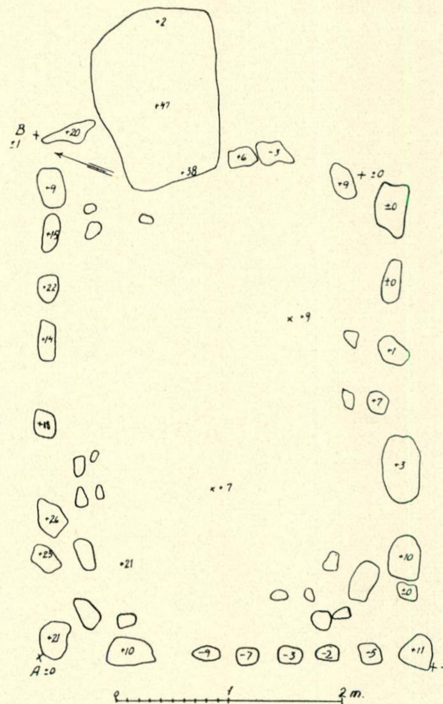

Fig. 222. Plan av grav 17. Sid. 88 f., 176, 178.

der torven nedsjunkna stenar. Gravens längdriktning i ÖNÖ—VSV. Dess sidor voro 4,65 och 3,50 m. I gravens nordhörn tjänstgjorde en liggande jordfast 1 × 1,50 m. stor häll som kantsten. Dess högsta nivå var + 47 cm. från

Fig. 223. Foto av grav 17. Jmf. fig. 222. Foto förf., 1916.

o-punkten i gravens sydhörn, marknivån var överallt densamma. Övriga stenars storlek var 15×25 till 35×55 cm. De lågo på en högsta nivå av −9 till + 26 cm. från o-punkten. Marknivån innanför stensättningen hade en medelnivå av + 7 cm. och en högsta höjd — i gravens sydhörn — av + 21 cm. från o-punkten.

Gravens fyllning bestod av obetydligt stenblandad lerjord. Graven uppgrävdes till ett djup av −1 m. från o-punkten utan att något fynd gjordes. Inget spår av multnat skelett kunde heller iakttagas.

GRAV 18. Gravplan fig. 224, foto fig. 225. Mycket låg, rund, otydligt skönjbar kulle. Diam. c:a 4,30 m., högsta höjd + 25 cm. från o-punkten i gravens V-kant, varifrån marknivån med 2 cm. steg mot vardera Ö och N och med 6 cm. mot S. Gravens högsta höjd var + 25 cm. från o-punkten. *Hovgården 1—3, grav 18.*

Kullens fyllning bestod närmast ytan av mylla och därunder sandjord.

Ungefär i centrum på en högsta nivå av − 15 à − 18 cm. från o-punkten fanns ett något ovalt brandlager med en största utsträckning av 1,55 cm. och en mäktighet av c:a 17 cm. Små kolbitar tillvaratogos. I dettas västra del fanns fragmenten efter det söndriga lerkärlet. Brända ben och övriga fynd voro spridda i brandlagret.

FYND: *Fynd.*

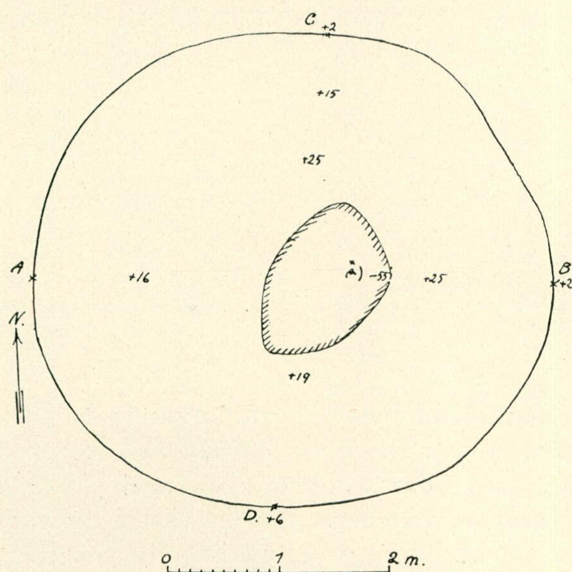
Brända ben, icke sköljda. *Ben.*

Fragment av lerkärl, 78 små bitar, som icke kunnat hopsättas. Godset grågult, starkt grusblandat, 0,8 cm. tjockt. Angående kärlets dimensioner kan intet slutas, ett ytterst litet bottenfragment visar en inbuktning av kärlväggen omedelbart vid underkanten, samt en på utsidan flat botten. Spår finnes efter användning av träföremål vid kärlets formande. *Lerkärlsfragment.*

3 små fragment av järnspik. *Järnspik.*

Spelbrickor av ben. 3 relativt hela brickor av halvsfärisk form, fig. 226, med ett hål på undersidan. 12 fragment av dylika brickor. *Spelbrickor.*

Skifferbryne, 12 fragment, som utgöras av c:a 0,9 cm. tjocka plattor, den största är 4,5×1,8 cm. *Skifferbryne.*

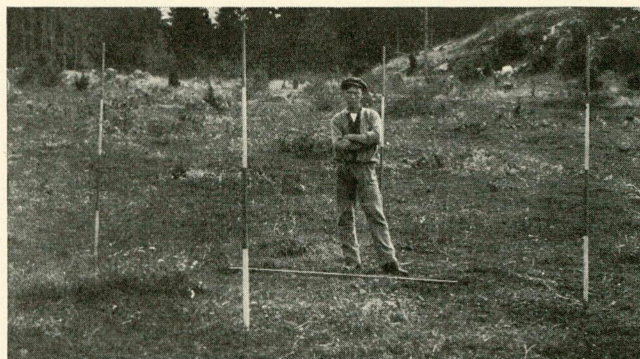

Fig. 224—225. Plan och foto av grav 18. På planen, i brandlagret har vid punkten a) markerats fyndplatsen för huvudparten av lerkärlsfragmenten. Övriga fynd fig. 226. Sid. 89 f., 163, 178. Foto förf., 1916.

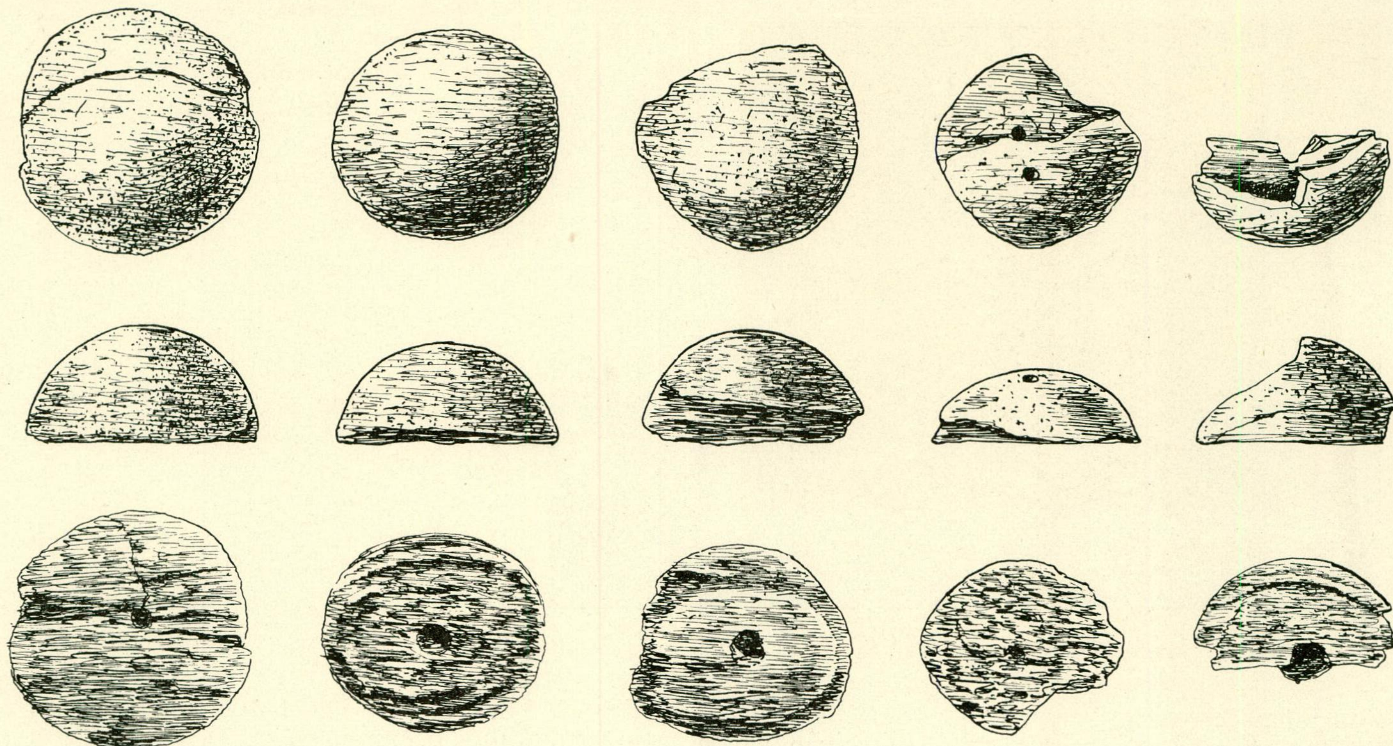

Fig. 226. 1/1. *Fynd ur grav 18: hela och fragmentariska spelbrickor av ben, sedda uppifrån, i profil och underifrån. Sid. 89, 163.*

Hovgården 1—3, grav 19.

GRAV 19. Gravplan fig. 227. Rektangulär stensättning av ojämna stenar. Gravens längdriktning är belägen nästan i Ö och V. Sidornas längd äro respektive 4,80 och 3 m. Stenarnas storlek varierar från 10 × 15 till 40 × 80 cm., de lågo på en högsta höjd av + 8 till + 35 cm. från o-punkten i gravens sydöstra hörn. Fyllningen bestod av lerjord, stenblandad i ytlagret.

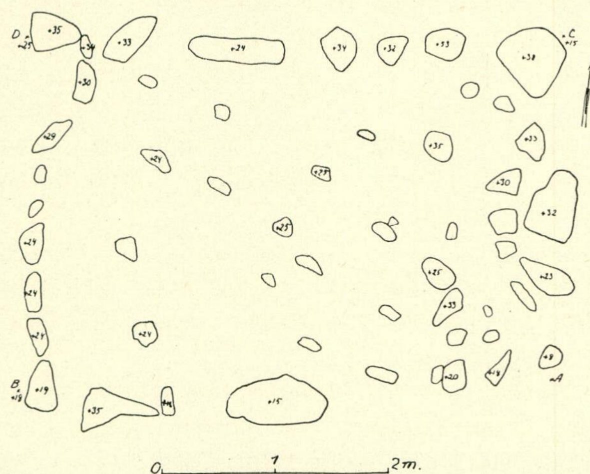

Fig. 227. Plan av grav 19. Sid. 90, 176, 178.

Graven grävdes till ett djup av 1 m. under o-punkten utan att något fynd gjordes.

Hovgården 1—3, grav 20.

GRAV 20. Gravplan fig. 228, foto fig. 229. Rund, flat kulle med fragmentarisk fotkedja, delvis dold av torven. Gravens diam. 3,80 m., dess högsta höjd var 35 cm. (höjd i centrum 32 cm.) från o-punkten i gravens SV-kant, varifrån marknivån med 40 cm. steg mot NÖ. Fotkedjans stenar hade en storlek av 15 × 20 till 30 × 40 cm., deras högsta nivå var + 3 till + 40 cm. från o-punkten. I gravens västra del var en 40 × 60 cm. stor grop med en bottennivå av + 15 cm. från o-punkten, sannolikt var den uppkommen genom bortvältandet av en större sten.

Fig. 228. Plan av grav 20. Vid a) funnos resterna av lerkärlet fig. 230 a, ej långt därifrån funnos fragmenten till kärlet fig. 230 b. Övriga fynd fig. 231. Sid. 90 f., 169, 178.

I gravens sydvästra del fanns brandlagret med

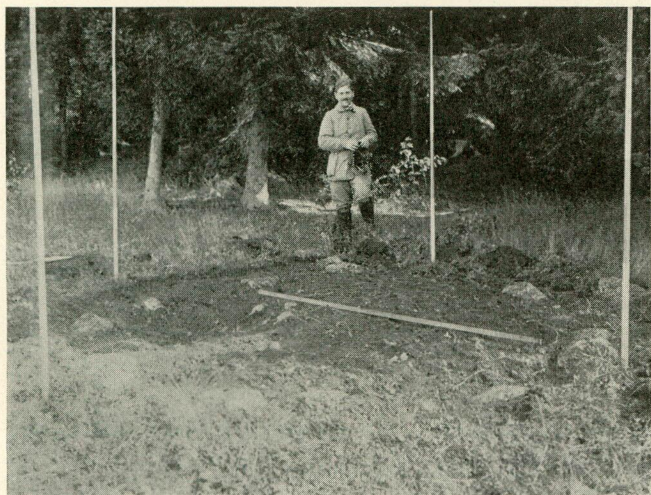

Fig. 229. Foto av grav 20 sedan torven avlagts. Jmf. fig. 228. Foto förf. 1916.

en största utsträckning av 1,35 m. Dess högsta nivå var belägen 12 à 16 cm. från 0-punkten, och det hade en mäktighet av c:a 6 cm. Kolbitar tillvaratogos.

I brandlagrets östra del fanns ett sönderfallet lerkärl, och nära därintill funnos ett fåtal fragment av ett annat kärl. Brända ben och övriga fynd voro spridda i brandlagret.

Fynd. FYND:

Ben. *Fåtaliga grovt förbrända, porösa ben,* icke rensköljda från bålmölja.

Lerkärlsfragment. *Lerkärlsfragment,* som endast delvis kunnat hopsättas. Godset brunt, grovt, grusblandat, oornerat, 0,8 cm. tjockt, i överkanten 0,7 cm. Den flata botten har en diam. av 12,15 cm. Angående övriga dimensioner kan intet sägas. Kärlet har haft svagt kupiga väggar och en insvängning vid överkanten. Jmf. profil fig. 230 a.

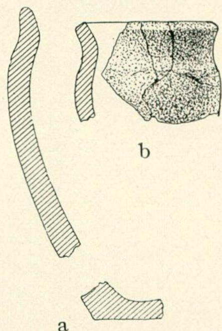

Fig. 230. 1/3. Fynd ur grav 20: a) sannolik profil av ett lerkärl; b) överkant av annat kärl. Sid. 91, 169.

Kärlet synes varit format med fingrarna och med hjälp av något träföremål.

Lerkärlsfragment, endast överdelen av ett litet kärl av gulbrunt, relativt fast, grusblandat och oornerat gods av 0,8, vid överkanten 0,6 cm:s tjocklek. Fig. 230 b.

Järnnitar. *3 fragment av järnnitar.*

Järnten. *1 liten omböjd järnten.*

1 rostklump.

Kamfragment. *Fragment till kam av ben,* ornerade med rutmönster, fig. 231.

Hovgården 1—3, grav 21.

GRAV 21. Gravplan fig. 232. Liten, mycket flat kulle med rest av fotkedja, delvis dold av torven. Diam. 2,80 m., högsta höjd, i centrum,

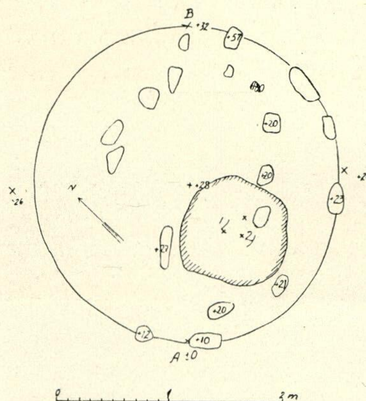

Fig. 232. Plan av grav 21. I brandlagret markerat vid 1) fynd av järnfragment (av kniv?), vid 2) fynd av några små lerkärlsfragment, fig. 233. Sid. 91, 178.

+ 28 cm. från 0-punkten i kullens SV-kant, varifrån marknivån stiger med 32 cm. mot NÖ-kanten. Fotkedjans stenar hade en storlek av 15 × 15 till 15 × 40 cm. från 0-punkten.

Kullens fyllning bestod av mylla med en och annan inblandad sten, de flesta synliga omedelbart efter torvens avtagande.

I gravens södra hälft fanns brandlagret på ett område av ungefär 1 m:s diam., på en högsta nivå av − 3 cm. från 0-punkten och med en mäktighet av c:a 7 cm. Några kolbitar kunde tillvaratagas. I brandlagret funnos spridda brända ben. Lerkärlsfragmenten funnos inom ett samlat område.

FYND: *Fynd.*

Brända ben, fåtaliga, icke sköljda. Bland bestämbara ben voro sådana av människa och medelstor hund. *Ben.*

Lerkärlsfragment, mycket små bitar av ett brunt, mycket grovt och poröst, starkt grusblandat, oornerat gods. Intet kan dömas om kärlets dimensioner, ej heller kan godsets tjocklek bestämmas på grund av avflagringen. *Lerkärlsfragment.*

Fig. 233. 1/3. Fynd ur grav 21: genomskärning av lerkärlsfragment.

Lerkärlsfragment, 3 små bitar av ett gulbrunt, fast, svagt grusblandat, oornerat, 0,8 cm. tjockt gods. Genomskärning av ett fragment, fig. 233.

4 järnfragment av kniv(?). *Järnkniv(?).*

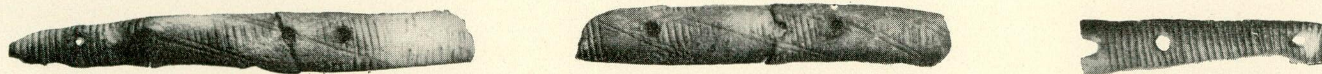

Fig. 231. 1/1. Fynd ur grav 20: kamfragment av ben.

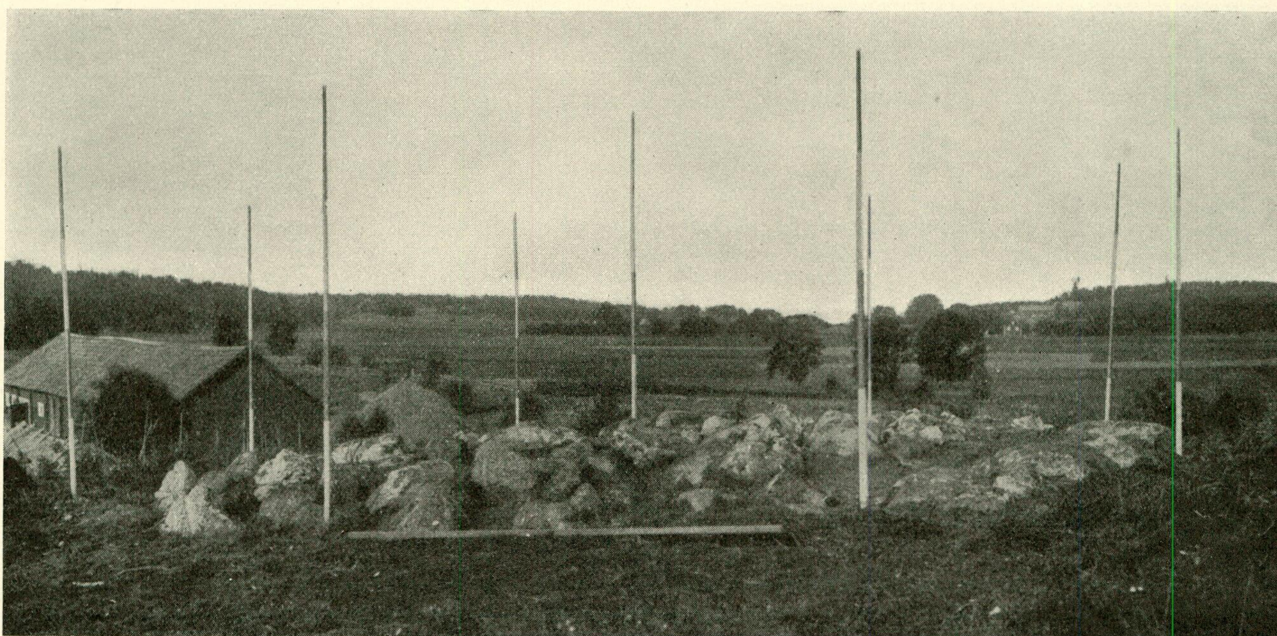

Fig. 234. Foto av grav 22 före undersökningen. Foto förf., 1916.

Hovgården 1—3, grav 22.

GRAV 22. Gravplan fig. 235, foto fig. 234. Cirkelrunt, särdeles vackert halvröse med jämnt markerad ytterkant av olika stora stenar. Diam. 7 m. Stenarnas storlek växlade från 10×10 till 25×60 cm. Deras högsta höjd var + 3 till +70 cm. från 0-punkten i gravens SV-kant,

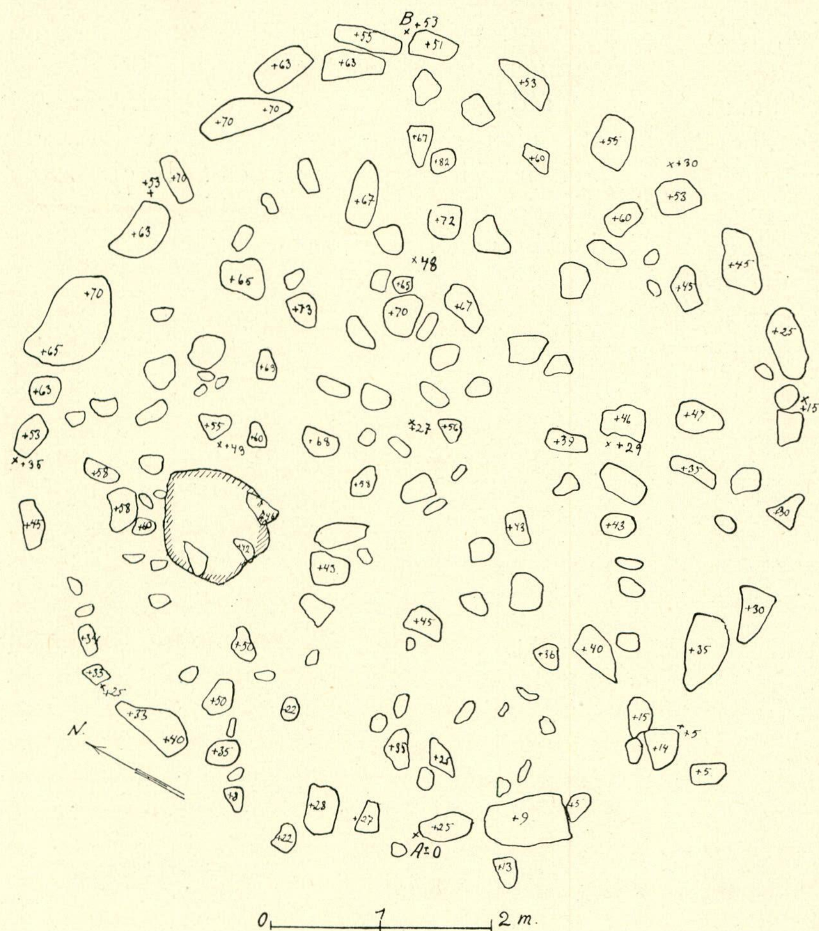

Fig. 235. Plan av grav 22. Sid. 92 f., 173 f., 178.

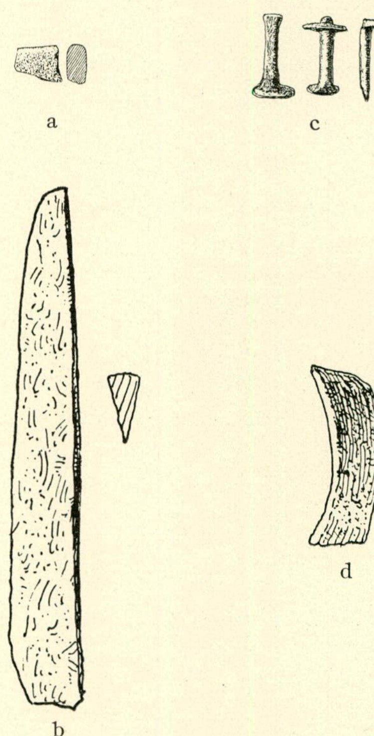

Fig. 236. a) och c) 1/3; b) och d) 1/1. Fynd ur grav 22: a) genomskärning av överkantsfragment till lerkärl; b) järnkniv, c) järnnitar och spik; d) järnfragment. Sid. 93.

varifrån marknivån med 53 cm. steg mot NÖ. Under detta stenskift fanns ett lager stenblandad jord.

I gravens nordvästra fjärdedel fanns ett brandlager med en diam. av c:a 1 m. på en nivå av −5 cm. från 0-punkten, det hade en mäktighet av endast 4 cm.

I brandlagret fanns gravgodset kringspritt, något öster om brandlagret funnos en spik och en nit (markerade å gravplanen).

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben*, mycket fåtaliga, ej rensköljda.

Lerkärlsfragment. *Lerkärlsfragment*, några mycket små bitar, däribland ett litet överkantstycke med en rundad jämn kant. Godset är brunt, fast, grusblandat, oornerat. Fig. 236 a.

3 små lerbitar, gulgrå, ej tillhörande det ovannämnda kärlet.

Järnkniv. *Fragment av en järnkniv*. Längd 6,7 cm., största bredd 1 cm. Fig. 236 b.

Järnnitar och spikar. *2 järnnitar*. Längd 3 cm. Fig. 236 c.

1 järnspik. Längd 3,2 cm. Fig. 236 c.

Järnfragment. *4 små järnfragment*. Fig. 236 d.

1 rostklump.

Hovgården 1—3, grav 23. GRAV 23. Gravplan fig. 237. Cirkelrund, flat kulle utan fotkedja. Diam. 4,20 m. Högsta höjd +46 cm. (i centrum +39 cm.) från 0-

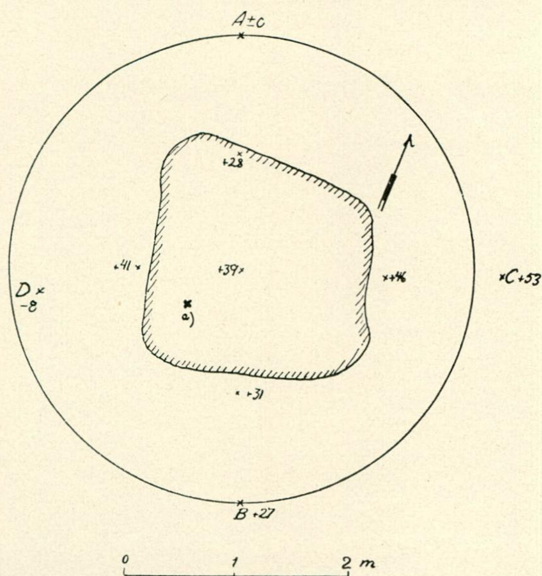

Fig. 237. Plan av grav 23. I brandlagret vid a) funnos resterna av lerkärlet fig. 238 a. Övriga fynd fig. 238—239. Sid. 93. 178.

punkten i gravens NV-kant, varifrån marken med 27 cm. stiger mot SV, med 53 mot NÖ och sjunker med 8 mot SV. Gravens fyllning bestod av lerjord.

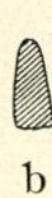
I centrum fanns ett oregelbundet utbrett brandlager med en största längd av 2,20 m. Det hade en högsta nivå av 9 à 13 cm. och en mäktighet av c:a 20 cm. Några kolbitar kunde tillvaratagas. De flesta föremålen funnos i brandlagrets norra del.

FYND: *Fynd.*

Brända ben, relativt fåtaliga, ej rensköljda. *Ben.*

Lerkärlsfragment, mycket små bitar av ett gulrött, starkt grusblandat, oornerat, flagrande gods. Kärlets dimensioner kunna ej bedömas. Godsets tjocklek har varit c:a 1 cm. med stark förtunning mot överkanten. Fig. 238 a, b visa genomskärning av ett botten- och ett överkantsfragment. *Lerkärlsfragment.*

a

b

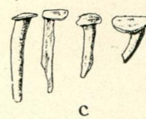
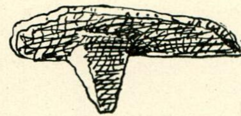

c

Fig. 238 1/3. Fynd ur grav 23: a) genomskärning av botten- samt b) överkantsfragment till samma lerkärl; c) spikar.

1 fragmentarisk brodd. Fig. 239. *Järnbrodd.*

Fragmentarisk järnnit. *Järnnitar och spikar.*

12 järnspikar. Längd 1,2 till 6 cm. Fig. 238 c.

5 fragmentariska järnspikar eller *nitar*.

3 små förrostade järnfragment. *Järnfragment.*

Fig. 239. 1/1. Fynd ur grav 23: brodd av järn.

1 mosaikpärla, diam. 1,4 cm., högsta höjd 1,1 cm. Pl. I: fig. 4. *Pärla.*

GRAV 24. Gravplan fig. 240. Cirkelrund, flat kulle utan fotkedja. Diam. 4,30 m. och högsta höjd +47 cm. (i centrum +38 cm.) från 0-punkten i gravens V-kant, varifrån marken med 43 cm. stiger mot Ö. *Hovgården 1—3, grav 24.*

Fyllningen i graven bestod av lerjord. I centrum, med dragning åt den södra halvdelen, fanns ett litet 90×120 cm. stort röse, vars stenar hade en storlek av 10×10 till 30×30 cm., flera stenar ur röset stucko upp genom torven.

Under röset, men endast delvis täckt av detta, fanns ett stort, i NÖ—SV utbrett brandlager med en största utsträckning av 2,90 m. Brandlagrets högsta nivå låg på −6 à +10 cm. från 0-punkten, och det hade en mäktighet av c:a 10 cm. En kolbit kunde tillvaratagas. I

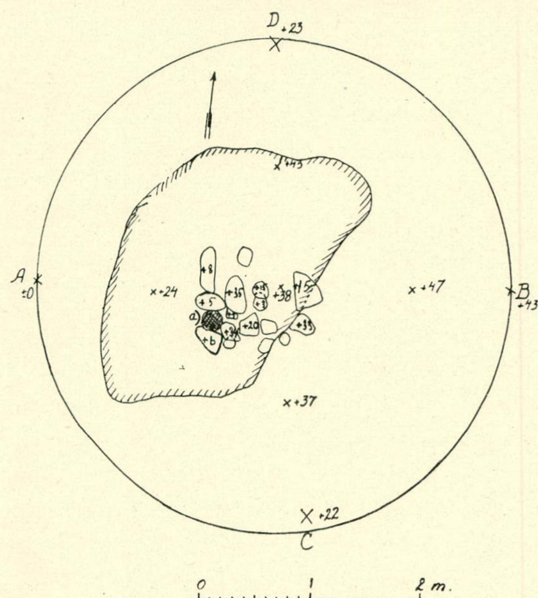

Fig. 240. Plan av grav 24. I brandlagret synes vid a) det av stenar stödda lerkärlet fig. 241; övriga fynd fig. 242—243. Sid. 93 f., 161, 178.

brandlagret voro de brända benen och gravgodset kringspridda; ett lerkärl var stött av tvenne stenar.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben*, ganska fåtaliga, illa brända, icke rensköljda.

Lerkärl. *Lerkärl,* nu hopsatt, fragmentariskt, fig. 241. Godset är gulgrått, grovt, grusblandat, oornerat. Godsets tjocklek mot botten 1,2 cm., vid kärlets mitt 0,9 cm., vid överkanten 0,8 cm. Kärlets höjd 14 cm., bottendiam. 12 cm. Kärlet

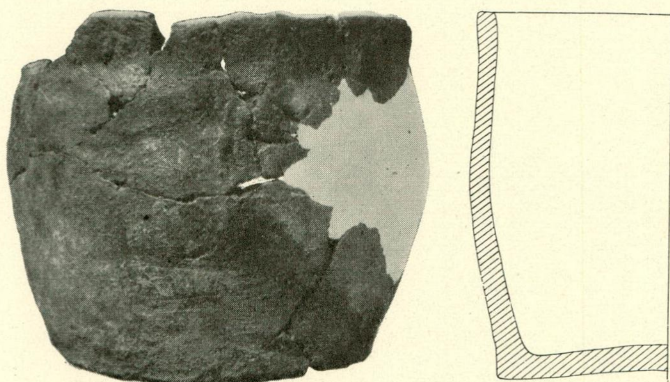

Fig. 241. 1/3. Lerkärl ur grav 24 i foto samt genomskärning av ena hälften. Sid. 94, 161.

är illa och ojämnt format, dess ena sida stiger nästan rakt upp från kärlbotten, under det dess andra gör en utåtbuktning, varigenom hela kärlet blir snett, överkanten är ojämn. För kärlets formande har använts dels fingrarna, dels ett träföremål, efter vilket synes vertikala repor på kärlets utsida, på insidan vid botten har väggen jämnats medelst en strykning runt kanten.

Remsölja av brons. *Remsölja av brons,* fig. 242, omböjd. Verklig längd 4,2 cm., största bredd 2,3 cm.

Nål av järn. *Nål av järn* (till sölja?, spikfragment?). Längd 3,4 cm.

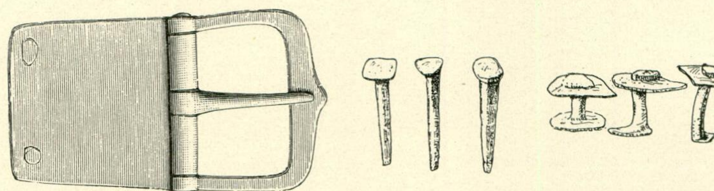

Fig. 242. 1/1. Fynd ur grav 24: remsölja av brons. *Fig. 243. 1/3. Spikar och nitar ur grav 24.*

Järnnitar och spikar. *Nitar av järn,* 8 hela. Längd 1,5 till 3 cm. Fig. 243.

52 fragment av nitar.

Spikar av järn, 5 hela. Längd 3,5 till 4,5 cm. 66 fragment. Fig. 243.

Järnklumpar. *13 järnklumpar.*

Kamfragment. *Litet kamskenfragment av ben* med två avbrutna pinnar.

Hovgården 1—3, grav 25. GRAV 25. Gravplan fig. 244. Något oval kulle utan fotkedja med längdriktning NÖ—SV. Största diam. 4,25 m., minsta diam. 3,50 m. Högsta

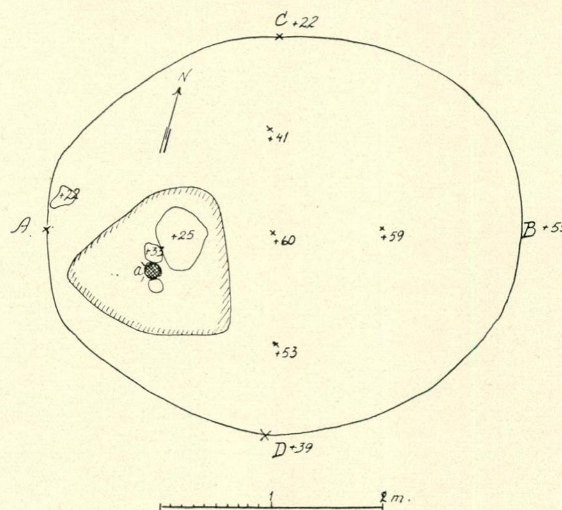

Fig. 244. Plan av grav 25. I brandlagret är vid a) markerad fyndplatsen för lerkärlet fig. 245; övriga fynd fig. 246—247. Sid. 94 f., 162, 178.

höjd, i kullens centrum, + 60 cm. från 0-punkten i kullens SV-kant, varifrån marken med 55 cm. steg mot NÖ.

Gravens fyllning bestod av lerjord med enstaka stenar inblandade.

I gravens sydvästra del fanns ett brandlager med en största utsträckning av c:a 1,50 m. Dess högsta nivå låg på + 4 cm. från o-punkten, och det hade en mäktighet av c:a 7 cm. Ett litet kolfragment tillvaratogs. I brandlagret voro brända ben och gravgods spridda. Det sönderfallna lerkärlet hade stöd av tvenne motstående stenar.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben,* relativt mycket, grovt brända, icke sköljda. Bland bestämbara ben voro sådana av människa, medelstor hund, häst, nötboskap (tandfragment), get eller får.

Björnklor. *Björnklor,* sannolikt rest efter fäll, på vilken den döde varit lagd.

Lerkärl. *Lerkärl,* nu hopsatt men fragmentariskt. Godset gråbrunt, relativt fast, grusblandat, oornerat, tjocklek 0,7 à 0,8 cm. Kärlets höjd 9,7 cm, bottendiam. 10,7 cm., överkantsdiam. torde varit c:a 12,7 cm. Kärlets väggar hava ingen bukighet. Hela kärlet är grovt samt klumpigt

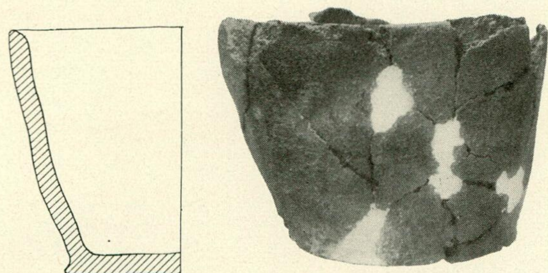

Fig. 245. 1/3. Lerkärl ur grav 25. Sid. 95, 162.

format och snett. Till större delen tyckes det format med händerna, på insidan tydliga fingerintryck, på bottens utsida synes leran vara avjämnad med ett brett träföremål. Fig. 245.

Järnbeslag. *Järnbeslag* med nithål. Längd 5,9 cm., bredd 1,9 cm. Fig. 246 b.

Järnbeslag med nithål. Längd 3,8 cm., bredd 1,7 cm. Fig. 246 a.

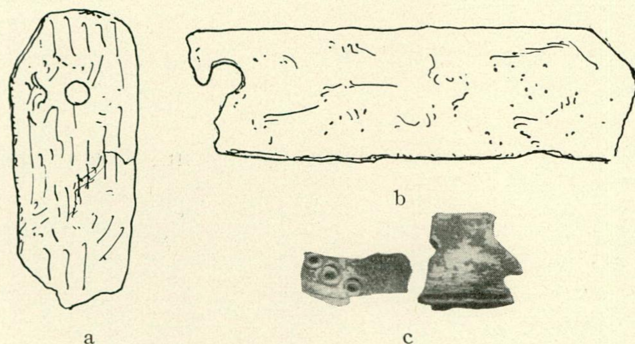

Fig. 246. 1/1. Fynd ur grav 25: a) och b) järnbeslag; c) kamfragment av ben.

Järnnitar och spikar. *Järnnitar,* 9 hela. Längd 3,8 cm., bredd 1,7 cm. 7 fragment. Fig. 247.

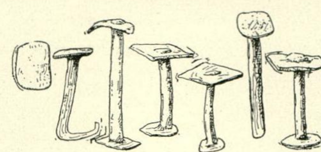

Fig. 247. 1/3. Nitar och spikar ur grav 25.

Järnspikar, 4 hela, meddellängd 4,5 cm., 11 fragment. Fig. 247.

47 fragment av järnnitar eller *spikar.*

Järnklumpar. *3 små järnklumpar.*

Pärla. *1 deformerad röd glasflusspärla,* som till utseendet närmast torde ha liknat Pl. II: fig. 10.

Kamfragment. 3 *kamfragment av ben,* varav ett, som är ornerat med längsgående streck, torde tillhört kamskållan, och ett oornerat kamskenan av samma kam. Ett med koncentriska cirklar ornerat fragment tillhör möjligen en annan kam. Fig. 246 c. Diam. 0,8 cm.

Hovgården 1—3, grav 26. GRAV 26. Gravplan fig. 248. Nästan cirkelrund kulle utan fotkedja med en diam. av 5,45 m. och en högsta höjd av + 60 cm. från o-

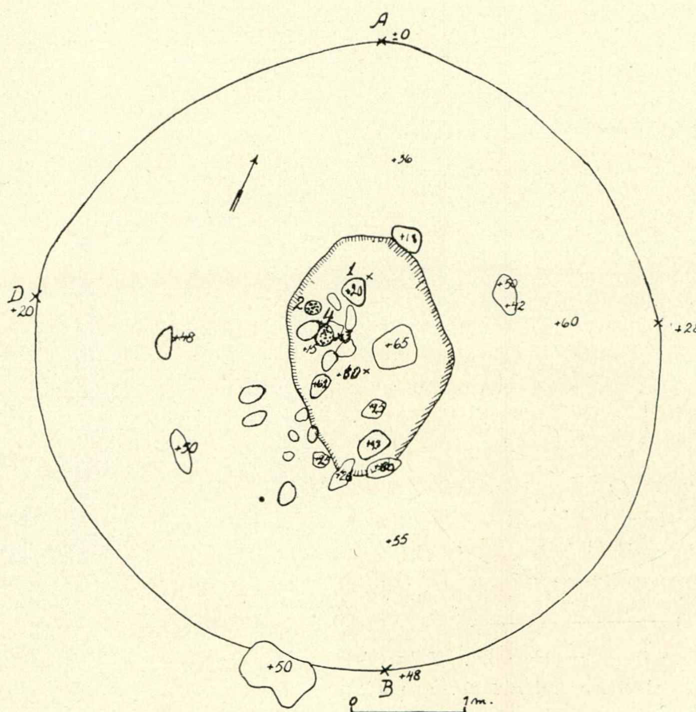

Fig. 248. Plan av grav 26. Vid 1) spår av multnat trä, vid 2) och 4) spår av multnade, ej kolade trästockar, vid 3) anhopning av brända ben. Sid. 95 f., 178.

punkten i gravens nordliga kant, varifrån marknivån med 48 cm. stiger mot sydkanten.

Gravens fyllning bestod av jord, blandad med sten och med en och annan sten uppstickande ur torven.

I gravens centrum fanns det ovalt utsträckta brandlagret, största utsträckning 2,15 m. Brandlagret, som var mycket tunt, låg på marknivån. De brända benen voro till största delen samlade på ett ställe.

På tre ställen i graven syntes spår av multnat trä, som dock möjligen blott härrörde från träd, vilka vuxit på graven.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben,* relativt mycket, grovt brända, icke sköljda.

Hovgården 1—3, grav 27. GRAV 27. Gravplan fig. 249. Nästan cirkelrund kulle med en diam. av 3,25 m. och en högsta höjd av + 48 cm. från 0-punkten i gravens NNV-kant, varifrån den med 5 cm. sjönk mot SSÖ-kanten och med 19 cm. steg mot vardera ÖNÖ- och VSV-kanterna. Kullens fyllning bestod av jord, blandad med sten, av vilka några stucko upp ur torven.

Ungefär i kullens centrum fanns på markytans nivå ett tunt brandlager med en största utsträckning av 1,40 m. I detta lågo de brända benen kringspridda jämte gravgodset. Ett lerkärl var sönderfallet med alla fragment samlade på ett ställe kring det hela bottenpartiet; fragment till ett annat kärl funnos på ett par olika ställen ej långt därifrån. Kärlets ursprungliga höjd kan nu ej avgöras, men det har icke varit mycket högre än dess nuvarande höjd, som är 10,2 cm. Fig. 250 a.

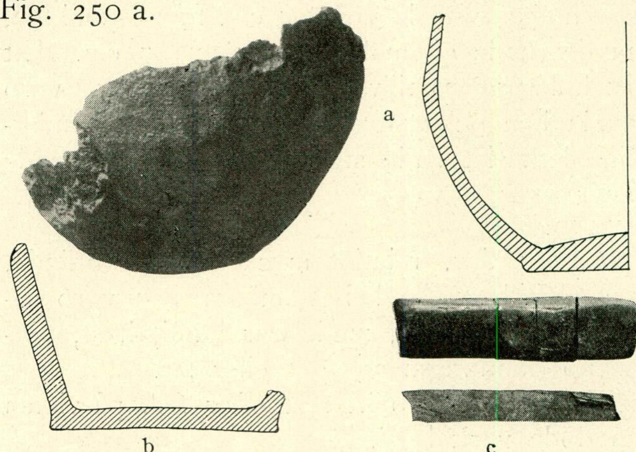

Fig. 250. 1/3. Fynd ur grav 27: a) fragmentariskt lerkärl i foto samt genomskärning av kärlväggen; b) genomskärning av kärlväggen till annat lerkärl; c) brynen. Sid. 96, 169.

Lerkärlsfragment, av ett gråbrunt, grovt, grusblandat, fast gods av c:a 0,8 cm:s tjocklek. Överkanten har varit tunn, 0,5 cm. och rundad. Vid botten, som är flat och har en diam. av 8,2 cm., har kärlväggen gjort en svag inåtbuktning. Av allt att döma har kärlet varit lågt. Fig. 250 b.

3 små järnfragment av kniv. Det största har en längd av 4,9 och bredd av 1,4 cm. Fig. 251 c. *Knivfragment.*

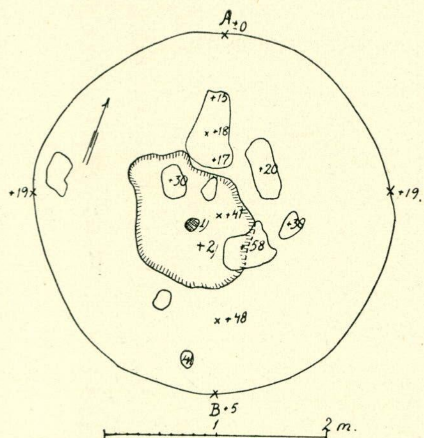

Fig. 249. Plan av grav 96. I brandlagret vid 1) fanns lerkärlet fig. 250 a), vid 2) brodden fig. 251 d). Sid. 96 f., 169, 178.

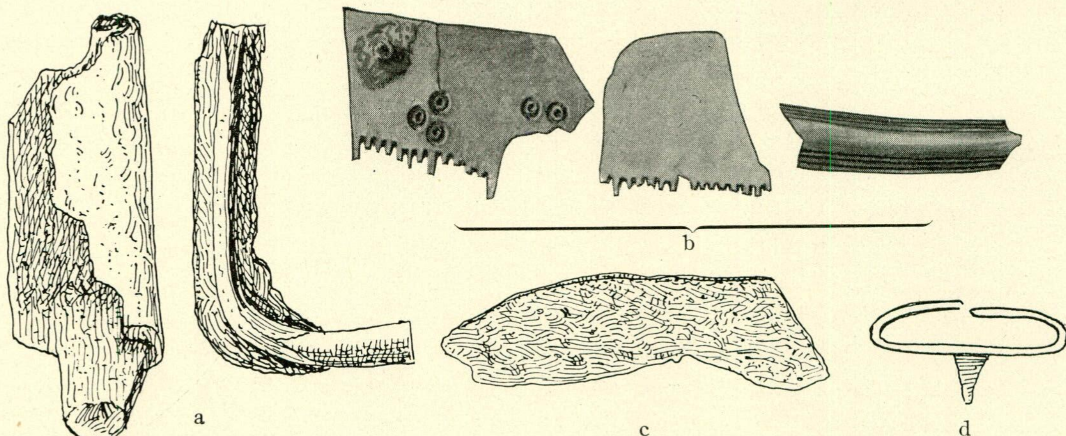

Fig. 251. 1/1. Fynd ur grav 27: a) järnfragment (av redskap?); b) fragment av benkam; c) fragment av järnkniv; d) brodd av järn.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben,* grovt brända, icke sköljda.

Lerkärl. *Lerkärl,* fragmentariskt, av ett nu rödgrått, grusblandat, relativt tunt, flagrande, oornerat gods. Tjocklek 0,55 cm., kärlets bottendiam. 7,2 cm. Från botten stiga väggarna i stark utåtbuktning. Kärlets ursprungliga höjd kan nu ej avgöras, men det har icke varit mycket högre än dess nuvarande höjd, som är 10,2 cm. Fig. 250 a.

Brodd av järn. Längd 2,9 cm., bredd 1,4 cm. Fig. 251 d. *Järnbrodd.*

Järnfragment, fig. 251 a, möjligen av något redskap, jmf. fig. 380. Nuvarande längd 4,6 cm., bredd 2,2 cm. *Järnfragment.*

7 små järnfragment.

1 fragment av järnspik. Nuvarande längd 2,5 cm. *Järnnitar och spikar.*

5 fragment av järnnitar eller spikar.

Pärla. *Liten pärla* av röd glasfluss. Diam. 1 cm., höjd 0,8 cm. Pärlan liknar närmast Pl. II: fig. 10.

Skifferbrynen. *Brynen,* 2 i storlek 11,4×3×3 och 11×2,6×0,8 cm., fragment. Fig. 250 c.

Kamfragment. *8 fragment av benkam.* Ornering av koncentriska ringar och streck, nitar av järn, fig. 251 b.

Hovgården 1—3, grav 28. GRAV 28. Gravplan fig. 252. Rund kulle utan fotkedja med en diam. av 5,50 m. och en högsta höjd i centrum av 43 cm. från 0-punkten i

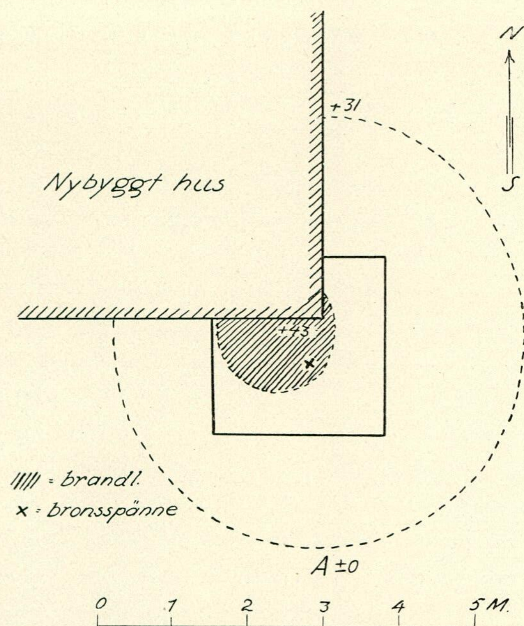

Fig. 252. Plan av grav 28. Fynd fig. 253—255. Sid. 97, 163, 178. Uppmätt av B. Schnittger.

gravens södra kant. I gravens centrum, något västligt fanns ett brandlager med en diam. av 1,60 cm. I detta gjordes fynden. Denna grav undersöktes av B. Schnittger och förf. med anledning av den skadegörelse, som orsakats av att man uppbyggt en tvättstuga, som hade avskurit gravens nordvästra fjärdedel.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben,* relativt fåtaliga, icke sköljda.

Lerkärlsfragment. *Lerkärlsfragment* av ett gråbrunt, grovt, starkt grusblandat, poröst gods, tjocklek c:a 0,9 cm. Angående kärlets dimensioner kan intet slutas. Dess vulstlika överkant har ett ornament av snett ställda streck. Kärlväggen har varit bukig. Fig. 253.

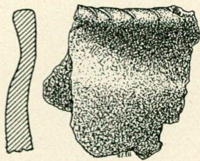

Fig. 253. 1/3. Fynd ur grav 28: överkantsfragment till lerkärl. Sid. 97, 163.

Likarmat bronsspänne. *Likarmat spänne av brons,* fig. 254. Samma typ, som det å detta gravfält funna spännet, fig. 216 c. På vardera sidan om mittknoppen synes ett enfaceställt huvud. I en av de utskjutande

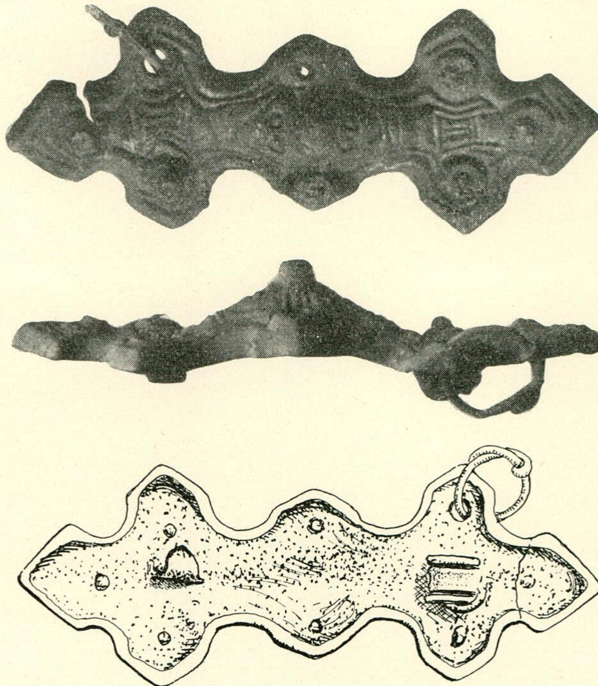

Fig. 254. 1/1. Fynd ur grav 28: bronsspänne, sett uppifrån, från sidan och underifrån. Sid. 97, 163.

armarna sitter en bronsring, i de övriga sitta bronsnitar. Nålen har varit av järn. Spännets längd 7,65 cm. Bredden över mittknoppen 2,15 cm., över »armarna» 2,75 cm.

Järnbrodd. *Brodd av järn.* Längd 3,7 cm., bredd 1,5 cm., höjd över brodden 1,8 cm. Fig. 255.

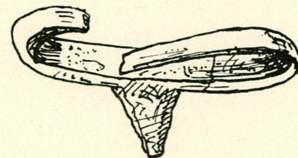

Fig. 255. 1/1. Fynd ur grav 28: brodd av järn.

Järnten. *Liten järnten.*

Järnskålla. *Liten järnskålla.*

Hovgården 1—3, grav 29. GRAV 29. Gravplan fig. 256. Skeppsformig stensättning av nu ojämnt liggande stenar. Stensättningen är orienterad i NV—SÖ. Dess största längd är 14,4 m. och största bredd 3 m. Stenarnas storlek växla mellan 20×40 cm. och 50×110 cm., och deras högsta nivå mellan +5 och 54 cm. från 0-punkten i stensättningens sydliga hörn.

Utrymmet mellan stenkanterna upptogs av glest liggande stenar, i allmänhet mindre än kantstenarna men med samma höjdläge.

Ungefär i gravens mitt, räknat efter längdaxeln, fanns på marknivån i stensättningens öst-

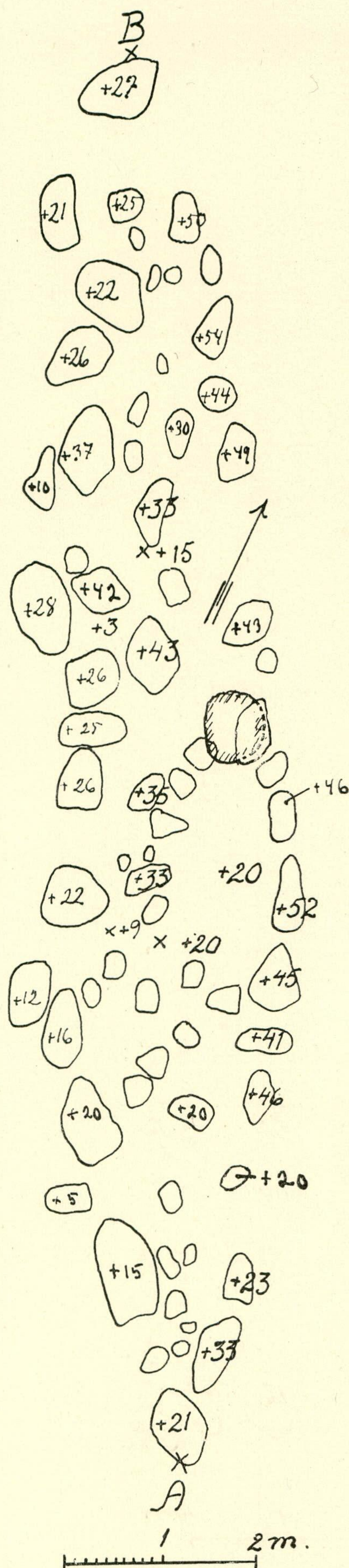

Fig. 256. Plan av grav 29. Sid. 97 f., 176, 178.

liga del ett ytterst tunt brandlager med en största utsträckning av 0,7 m. Några kolbitar tillvaratogos.

FYND: *Fynd.*

Brända ben, fåtaliga, icke sköljda. *Ben.*

Fig. 257. 1/1. Fynd ur grav 29: a) bronsring, b) bronsfragment.

Liten ring av bronstråd. Fig. 257 a. *Bronsring.*

Litet refflat bronsfragment. Längd 2,55 cm., bredd 0,75 cm. Fig. 257 b. *Bronsfragment.*

3 fragment av järnnitar eller spikar. *Järnnitar och spikar.*

GRAV 30. En av grustäckt helt förstörd grav. Endast i grustagets kant spår av brandlager. Fynd ha säkert här gått förlorade. *Hovgården 1—3, grav 30.*

GRAV 31. Gravplan fig. 258. Triangulär stensättning med insvängda sidor. Sidornas längd respektive 10,50, 12 och 13,75 m. Stensättningen är gjord av olika stora, nu ojämnt liggande stenar, ytterkanten var i väster delvis uppriven. Stenarnas storlek växla mellan 20×35 och 60×110 cm., deras höjd över den omgivande markytan var i allmänhet 10 à 20 cm. (Höjden i förhållande till o-punkten framgår av planen.) Terrängen är starkt sluttande. Fig. 259. *Hovgården 1—3, grav 31.*

Fyllningen bestod av starkt stenblandad jord, varav många stenar stucko upp ur torven. Tvenne stora stenar, möjligen hörande till den upprivna delen av ytterkanten, funnos innanför denna.

Det grävdes till pinnmon utan att fynd eller brandlager spårades.

GRAV 32. Gravplan fig. 260. Flat, torvtäkt grav. Då torven avlagts, blottades ett stort antal i jorden nedsjunkna stenar, gravens form markerades av en dock delvis otydlig fotkedja. Största utsträckning c:a 6 m. Stenarna hade en storlek av 15×15 till 68×70 cm. Deras högsta nivå låg — 57 till + 2 cm. från o-punkten i gravens västkant, varifrån terrängen med 68 cm. sjönk mot Ö. Under detta stenlag fanns ytterligare sten. *Hovgården 1—3, grav 32.*

I gravens sydvästra fjärdedel fanns ett rundat brandlager med c:a 1 m:s diam. på en nivå av — 42 cm. från o-punkten. Huvudmassan av

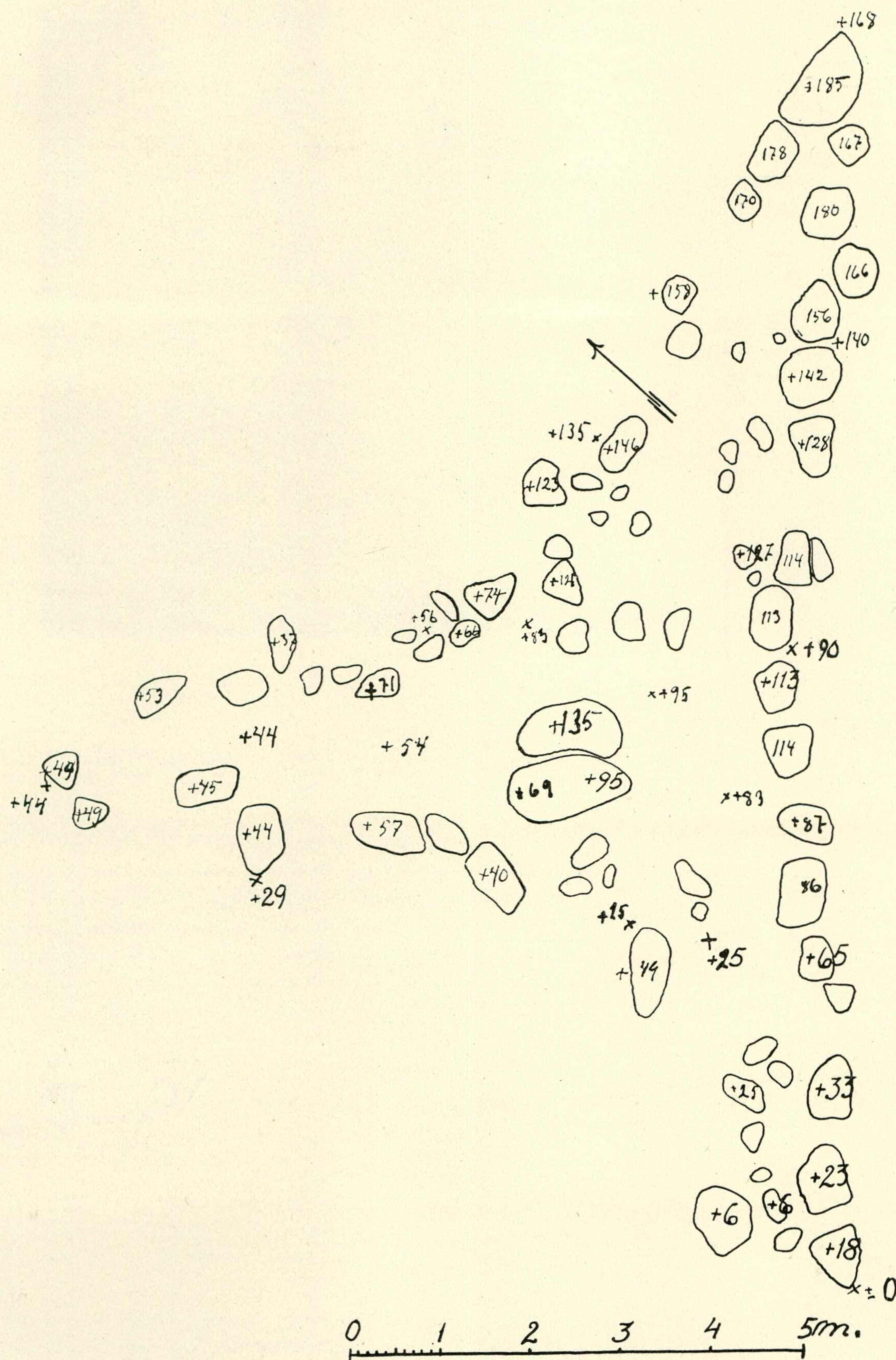

Fig. 258. Plan av grav 31. *Sid. 98—100, 176, 178.*

Fig. 259. Foto av grav 31 före undersökningen. Jmf. fig. 258. Foto förf., 1920.

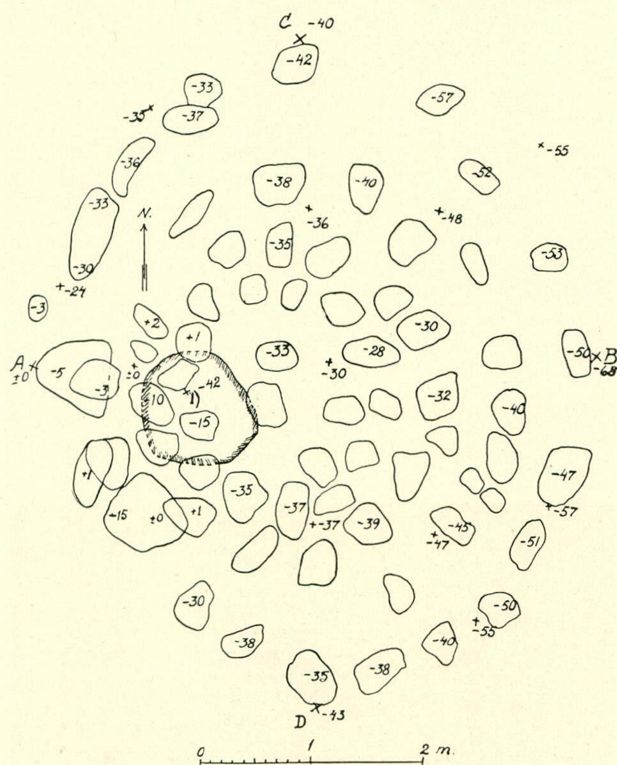

Fig. 260. Plan av grav 32. I brandlagret kring punkt 1) funnos huvudparten av fragmenten till lerkärlen fig. 261 a och b; övriga fynd fig. 262—263. Sid. 98, 100 f., 160, 178.

lerkärlsbitarna funnos på ett ställe. Brända ben voro spridda i brandlagret.

FYND: *Fyna.*

Brända ben, icke sköljda. *Ben.*

Lerkärlsfragment, 100-tals små skärvor av ett gråbrunt, grovt, grusblandat gods, tjocklek 1 à 1,25 cm. Angående kärlets mått kan intet slutas. Några fragment visa en jämn, bred överkant, profil fig. 261 a. Kärlet har varit format med hjälp av fingrarna och ett träföremål. *Lerkärlsfragment.*

a

b

Fig. 261. 1/3. Fynd ur grav 32: genomskärning av tvenne överkantsbitar till två olika lerkärl.

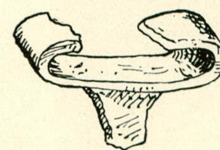

Fig. 262. 1/1. Järnbrodd ur grav 32.

Lerkärlsfragment, 24 små skärvor, av ett gulgrått, något grusblandat, oornerat gods, 0,9 cm. tjockt. En liten överkantsbit visar en ojämn överkant utan någon avfalsning. Kärlet synes

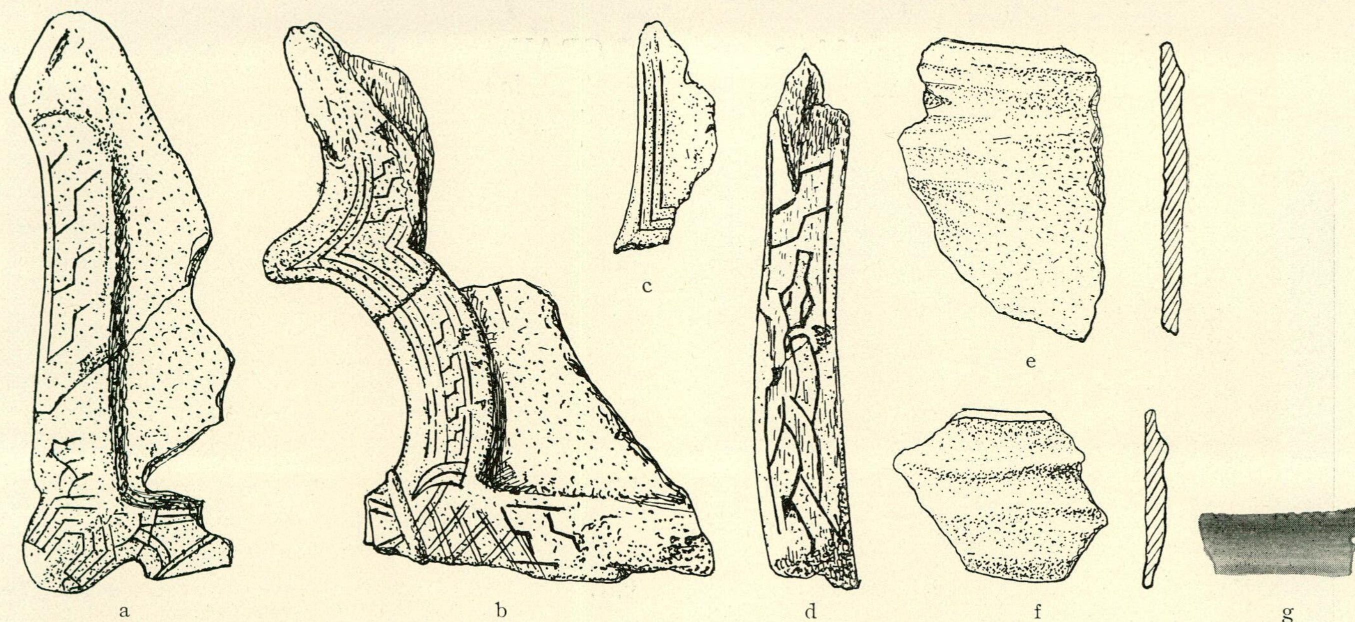

Fig. 263. 1/1. Föremål av ben ur grav 32: a)—f) utgöra fragment till samma föremål, sannolikt ett skrin; g) kamfragment. Sid. 101, 160.

huvudsakligen vara format med fingrarnas hjälp. Fig. 261 b.

Järnbrodd. *Brodd av järn.* Längd 2,8 cm., bredd 0,9 cm., höjd över brodden 1,8 cm. Fig. 262.

Pärlor. *Glasflusspärlor,* Pl. I: fig. 8 a—e. 1 facetterad, blå pärla, längd 1,6 cm.; 1 refflad, blå glasflusspärla, längd 0,8 cm.; blå glasflusspärla, avsnörd så att den till synes utgöres av tre pärlor, diam. 0,8 cm., höjd 1,65 cm.; 2 gråvita glasflusspärlor, ornerade med sicksacklinje, diam. respektive 1,1 och 1,2 cm., höjd 0,6 och 0,7 cm.

Ornerade benfragment. *45 benfragment* tillhörande samma föremål, flera skärvor äro ornerade, fig. 263 a—f, djurornamentet å fig. d, på några skärvor spår av röd färg, fig. e, f. Föremålets art oklar. Man kan tänka på ett skrin, men möjligen på en sadel, vilket synes O. Almgren möjligt för ett likartat fynd, Medd. från Östergötlands fornminnesför. 1906, sid. 14. Jmf. T. J. Arne i Acta Archæologica, III, sid. 110 och fig. 75.

Kamfragment. *1 litet benfragment,* sannolikt till *en kam* med tvärstrierad kant och ett halvt nithål. Fig. 263 g.

Hovgården 1—3, grav 33. GRAV 33. Gravplan fig. 264. Litet jordröse. Fig. 265 visar gravens utseende före undersökningen, fig. 266 sedan torven avlagts. Endast några få spridda stenar stucko upp ur torven. Då torven avlagts skönjdes lättare gravens rundade form. Största utsträckning 2 m. Stenarnas storlek 10×8 till 22×38 cm. Deras högsta nivå ±0 till 18 cm. från 0-punkten i gravens NNO-kant. Motstående sida av graven hade samma nivå, men åt Ö steg nivån med 17 cm. och sjönk med 1 cm. åt V.

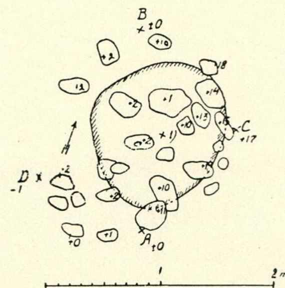

Fig. 264. Plan av grav 33. Vid punkt 1) är markerad fyndplatsen för spännet fig. 267. Sid. 101 f., 160, 175, 178.

Så snart stenarna borttagits iakttogs brandlagret, som utbredde sig över nästan hela grav-

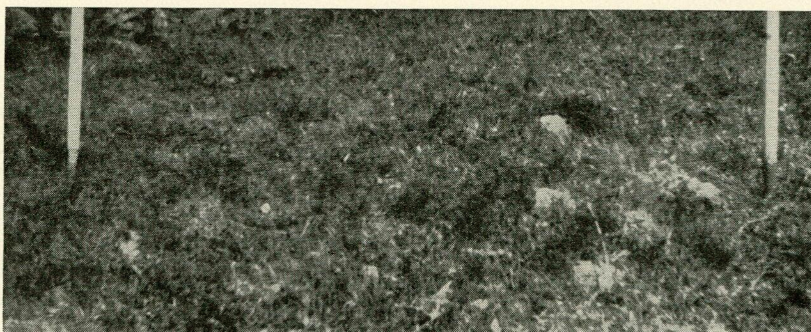

Fig. 265. Foto av grav 33 före undersökningen. Jmf. fig. 264. Foto förf., 1926.

ytan. Det var beläget på − 10 cm. från o-punkten och var ytterst tunt. I brandlagret gjordes fynden.

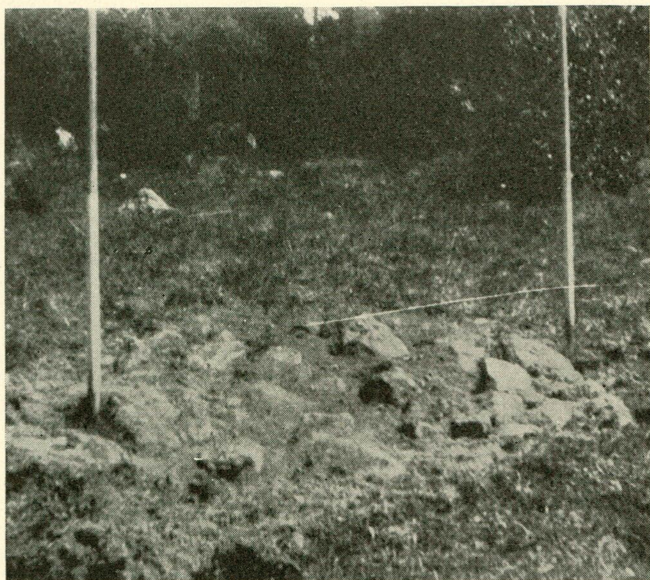

Fig. 266. Foto av grav 33 efter torvens avläggning. Jmf. fig. 264—265. Foto förf., 1926.

Fynd.

FYND:

Ben.

Brända ben, mycket fåtaliga.

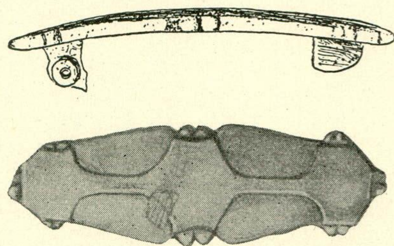

Fig. 267. 1/1. Bronsspänne ur grav 33. Sid. 102, 160.

Likarmat bronsspänne.

Likarmat spänne av brons, fig. 267. Längd 5 cm., största bredd 1,5 cm. Spännet är starkt eldskadat, så att dess ornering knappast skönjes.

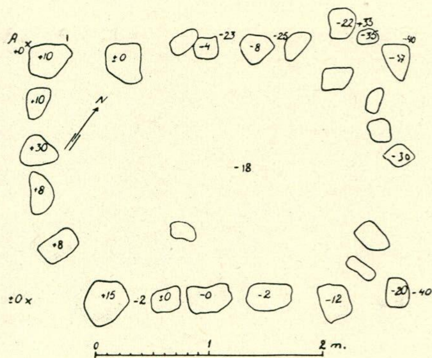

Fig. 268. Plan av grav 34. Sid. 102, 176, 178.

Hovgården 1—3, grav 34.

GRAV 34. Gravplan fig. 268. Rektangulär stensättning, orienterad i NÖ—SV. NÖ-kanten skadad. Längd 3,5 m., bredd 2,5 m. Stenarnas storlek växlade från 12 × 20 cm. till 35 × 40 cm., deras högsta höjd låg från − 37 till + 30 cm. från o-punkten i gravens SV-hörn, höjden i motstående hörn − 40 cm. Intet egentligt brandlager.

Fynd.

FYND:

Ben.

Brända ben, relativt fåtaliga, icke sköljda. Bland bestämbara ben voro sådana av hund.

Lerkärlsfragment.

Lerkärlsfragment av ett gråbrunt, grovt, grusblandat och oornerat gods, vars verkliga tjocklek icke kan avgöras av de avflagrade fragmenten. Diam. i kärlets flata botten har varit c:a 12 cm. Om kärlets övriga mått eller utseende kan intet dömas.

Järnnitar och spikar.

8 järnnitar, den största har en längd av 3,6 cm. Fig. 269.

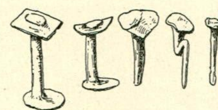

Fig. 269. 1/3. Prov på nitar och spikar ur grav 34.

3 fragment av järnnitar.

4 järnspikar i längd 1,6 till 3 cm. Fig. 269.

Kamfragment.

1 litet fragment av kamskena av ben med spår efter pinnar. Längd 1,4 cm.

Hovgården 1—3, grav 35.

GRAV 35. Gravplan fig. 270. Litet, rundat jordröse med ett fåtal spridda stenar synliga genom torven. Största utsträckning 2,20 m. Stenarnas storlek växlade från 6 × 10 cm. till 26 × 45 cm., deras nivå − 5 till + 30 cm. från o-punkten i gravens V-kant, motstående kant låg 5 cm. lägre.

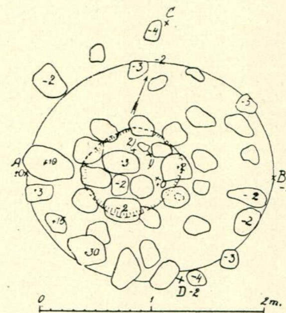

Fig. 270. Plan av grav 35. Gravens utseende före undersökningen var likt grav 33, fig. 264. I brandlagret funnos kring punkt 1) lerkärlsfragmenten till kärlet fig. 271, vid 2) brodden fig. 272. Sid. 102 f., 175, 178.

I gravens mitt ett brandlager med en största utbredning av 75 cm., beläget på en högsta nivå av −8 cm. från 0-punkten. Det var i sin syddel c:a 8 cm. mäktigt men i norddelen 20 cm. tjockt. Några små kolbitar kunde tillvaratagas. I brandlagret gjordes fynden.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben*, starkt svärtade, icke sköljda.

Lerkärlsfragment. *Lerkärlsfragment* av ett gråbrunt, grovt, oornerat gods, c:a 0,8 cm. tjockt. Kärlväggen sti-

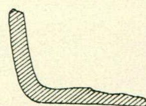

Fig. 271. 1/3. Fynd ur grav 35: genomskärning av fragmentariskt lerkärl.

ger från den flata botten i en rundat trubbig vinkel, profil framgår av fig. 271.

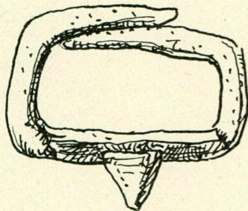

Fig. 272. 1/1. Fynd ur grav 35: brodd av järn.

Järnbrodd. *Brodd av järn.* Längd 3,4 cm., bredd 2,9 cm. Fig. 272.

Järnbeslag. *Rektangulärt beslag av järn* med en järnnit. Längd 7,3 cm., bredd 3,6 cm., järnplåtens tjocklek 0,25 cm.

Järnnitar och spikar. *3 nitar av järn.* Längd 3,9 till 4,9 cm. Fig. 273.

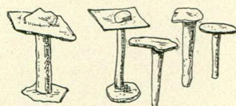

Fig. 273. 1/3. Prov å nitar och spikar ur grav 35.

9 rombiska nithuvuden av järn.
3 fragment av järnnitar.
7 spikar av järn. Längd 1,1 till 3,6 cm. Fig. 273.
4 spikhuvuden av järn.
2 fragment av järnspik.

Järnfragment. *2 små järnfragment*, 0,3 cm. tjocka.

Pärla. *Liten pärla av rödgul lera.* Diam. 1 cm., höjd 0,7 cm. Pl. II: fig. 8.

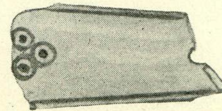

Fig. 274. 1/1. Fynd ur grav 35: kamfragment av ben.

Kamfragment. *Litet fragment av benkam* med ornament av koncentriska cirklar och ett nithål. Längd 2,6 cm., bredd 1,3 cm. Fig. 274.

Hovgården 1—3, grav 36. GRAV 36. Gravplan fig. 275. Litet jordröse med en diam. av 1,20 m. Endast ett par stenar synliga genom torven. Stenarnas storlek

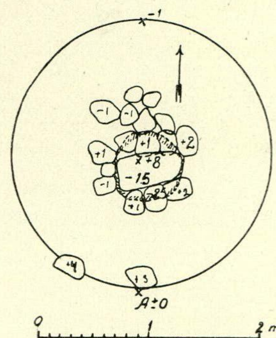

Fig. 275. Plan av grav 36. Rösets utseende före undersökningen påminner om grav 33, fig. 265. Sid. 103, 160, 175, 178.

växlade från 12×18 till 20×28 cm., deras högsta nivå var +2 cm. över den i S belägna 0-punkten. Under dessa stenar låg en 27×62 cm. stor stenhäll på en högsta nivå av −15 cm. Härunder fanns brandlagret kring en diam. av 62 cm. Kolstycken tillvaratogos.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben*, ej sköljda.

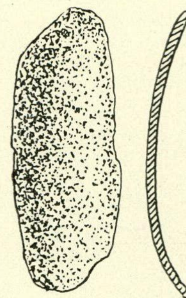

Fig. 276. 1/1. Fynd ur grav 36: liten enskalig spännbuckla av brons. Sid. 103, 160.

Spännbuckla av brons. *Liten enskalig, oval spännbuckla av brons*, utan ornering. Längd 3,7 cm., bredd 1,55 cm., höjd 0,6 cm., fig. 276.

Fig. 277. Skopinntull före undersökningens början, sedd från nordväst. Jmf. fig. 280. Foto förf., 1917.

GRAVKOMPLEXET VID ADELSÖ KYRKA, HOVGÅRDEN.

Gravkomplexet vid Adelsö kyrka.

Kap. Fornminnesplatser, n:r 51, sid. 16. Plan av området fig. 472, foto fig. 470.

Fynden från den 1917 undersökta grav 1 bära i Statens Historiska Museum inventarienummer 16171, fynden från den 1920 undersökta grav 2 hava inventarienummer 16580.

Skopinntull.

GRAV 1. Stor rund kulle, benämnd *Skopinntull.*

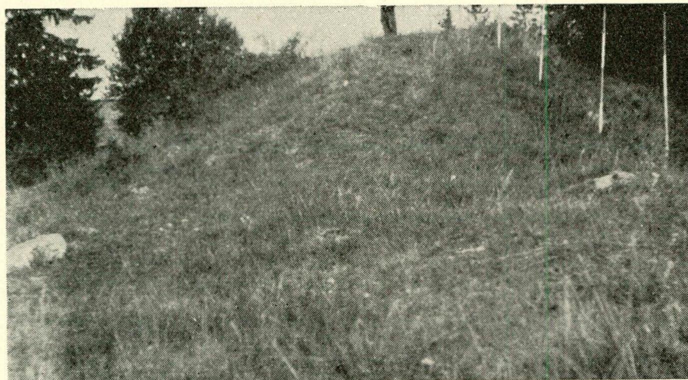
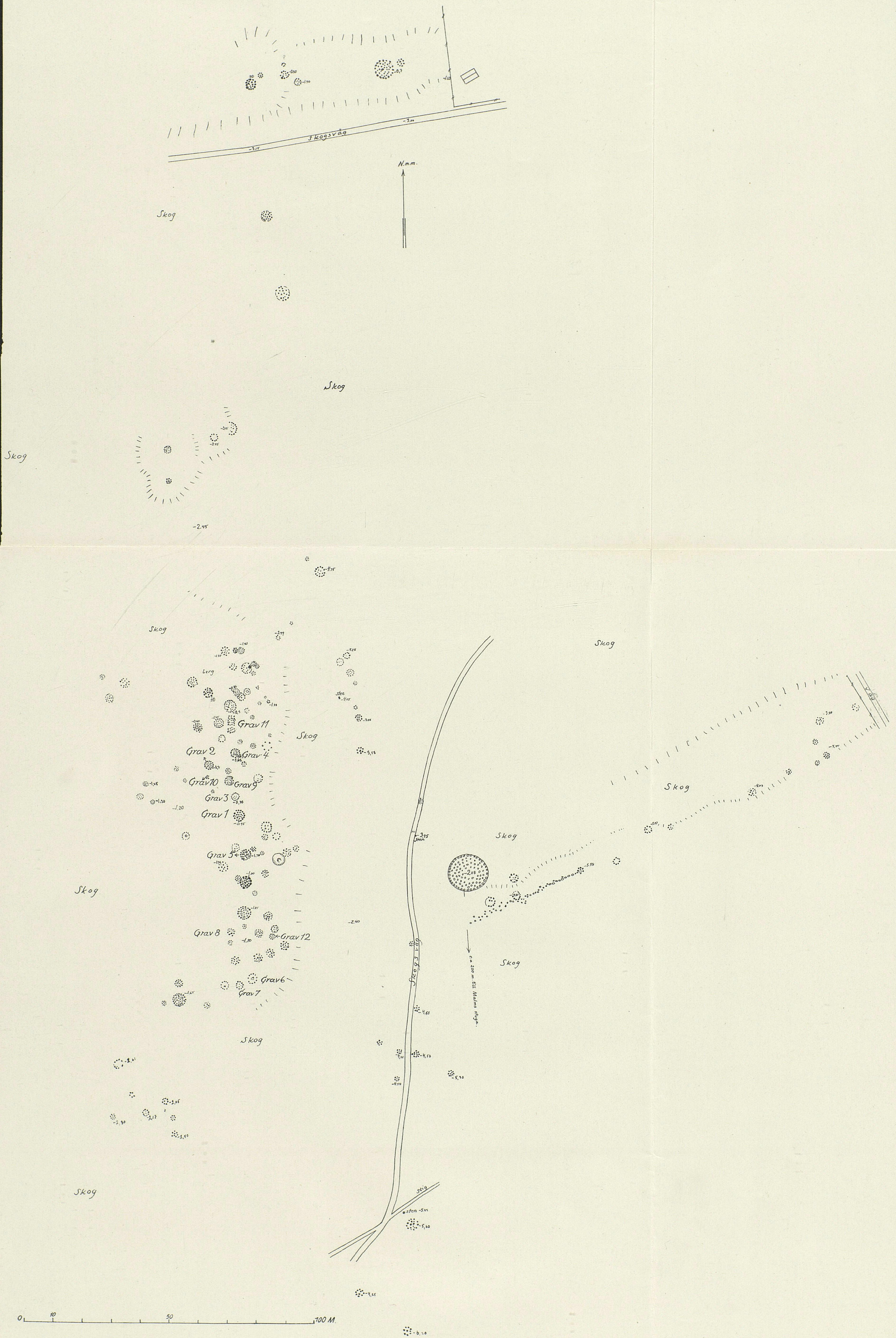

Fig. 278. Skopinntull före utgrävningen, sedd från sydost. Jmf. fig. 280. Foto förf., 1917.

Gravplan fig. 280 f., pl. V, foto. fig. 277—279. Graven var bevuxen med gräs och täta törnrossnår. Diam. var 22 m., högsta höjd 3 m. från o-punkten invid kullens S-kant. Kullens yta var mycket ojämn, vilket framgår av den med 30 cm:s nivåkurvor lagda planen, fig. 280. I kullens mitt voro grävda tvenne »potatisgropar», 4×3 m. och 3×2,5 m. stora, deras djup var 20 och 97 m. från överkanten. Den ena gropen var nedgrävd till sekundärgrav I (se nedan), som möjligen skadats.

Grävningen började medelst indragande av ett till att börja med 2 m. brett schakt från gravens Ö-kant mot centrum. Detta schakt måste sedermera, som framgår av planen, Pl. V, utvidgas till 7 à 8 m:s bredd. Gravens fyllning visade sig i norra hälften av graven bestå av lerjord, i den södra av sandjord (fig. 281 R—S, T—P). Åkern N om graven utgöres också av lerjord, den S om graven av sandjord. I fyllningen anträffades på en nivå av 2,25 m. från o-punkten, strax Ö om gravens mitt ett brunglacerat lerkärl av 1700-talsgods.

På en höjd av c:a 2 m. från o-punkten anträffades ungefär i gravens mitt tvenne sekundära brandgravar, fig. 282. Det ena brandlagret, nedan kallat sekundärgrav I, hade en utsträck-

Plansch III. Plan av gravfältet vid Portugal. Sid. 14, 61–67, 159, 171 ff., 177. Uppmätt 1926 av H. Faith-Ell.

GENERALSTABENS LITOGR. ANSTALT STHLM.

Fig. 279. Skopinntull befriad från törnrossnåren före utgrävningen. Graven sedd från söder. Jmf. fig. 280. Foto förf., 1917.

ning i N—S av c:a 6 m. och i Ö—V av 2,5 m. och en mäktighet av 8 till 30 cm. Sekundärgrav II, hade en största utsträckning i Ö—V av 2,8 m., i N—S av 1,13 m. och en mäktighet av 4 à 8 cm. Angående fynden i dessa brandlager se nedan.

På en höjd av c:a 1,50 m. från o-punkten blev ett stenröse synligt, vilket sedan visade sig vara särdeles omfattande och sträckte sig så gott som över hela graven. I botten lågo stora, ofta mer än mansbördstunga stenar, mellan dessa och i ett lager ovanpå dem var småsten uppkastad. De större stenarnas storlek framgår av fig. 288. Deras nivåer framgå av plansch V samt av fig. 281. Röset blottades icke i större utsträckning än som brandlagrets utsträckning nödvändiggjorde, varjämte små provschakt upptogos i gravens periferi för att konstatera dess utsträckning, fig. 286—289, pl. V.

Under röset syntes omedelbart ett brandlager, vars utsträckning icke var mindre än c:a 60 kvm. Nivåsiffror för brandlagret visa två profiler, fig. 281. Brandlagret utgrävdes i kvadratmeterstora rutor, vilka benämndes A-Ö, A1-Ö1, A2-Ö2, A3-Ö3, A4-G4. Planen, fig. 290, visar belägenheten inom brandlagtet av flertalet fynd. Av förteckningen sid. 123 framgår fyndsammansättningen i varje ruta. Brandlagret hade en mäktighet av 5 till 20 cm. Fynden voro kringspridda och liksom inbakade i så gott som hela brandlagret. Av nitarnas läge kunde ingen iakttagelse göras beträffande storlek eller utseende av den båt som eventuellt utgjort likbål. Här och var lågo relativt stora, halvkolade trästockar, vars läge framgå av planen, fig. 290. Talrika trärester äro tillvaratagna. Det stora bronskärlet synes in situ å fig. 292. Brandlagret var härinvid som mäktigast. I fig. 293 a återges ett lerkärl in situ.

Den oerhört stora mängden av — mest brända och ett mindre antal obrända — ben är frappant. Av de nedan beskrivna undersökningarna på

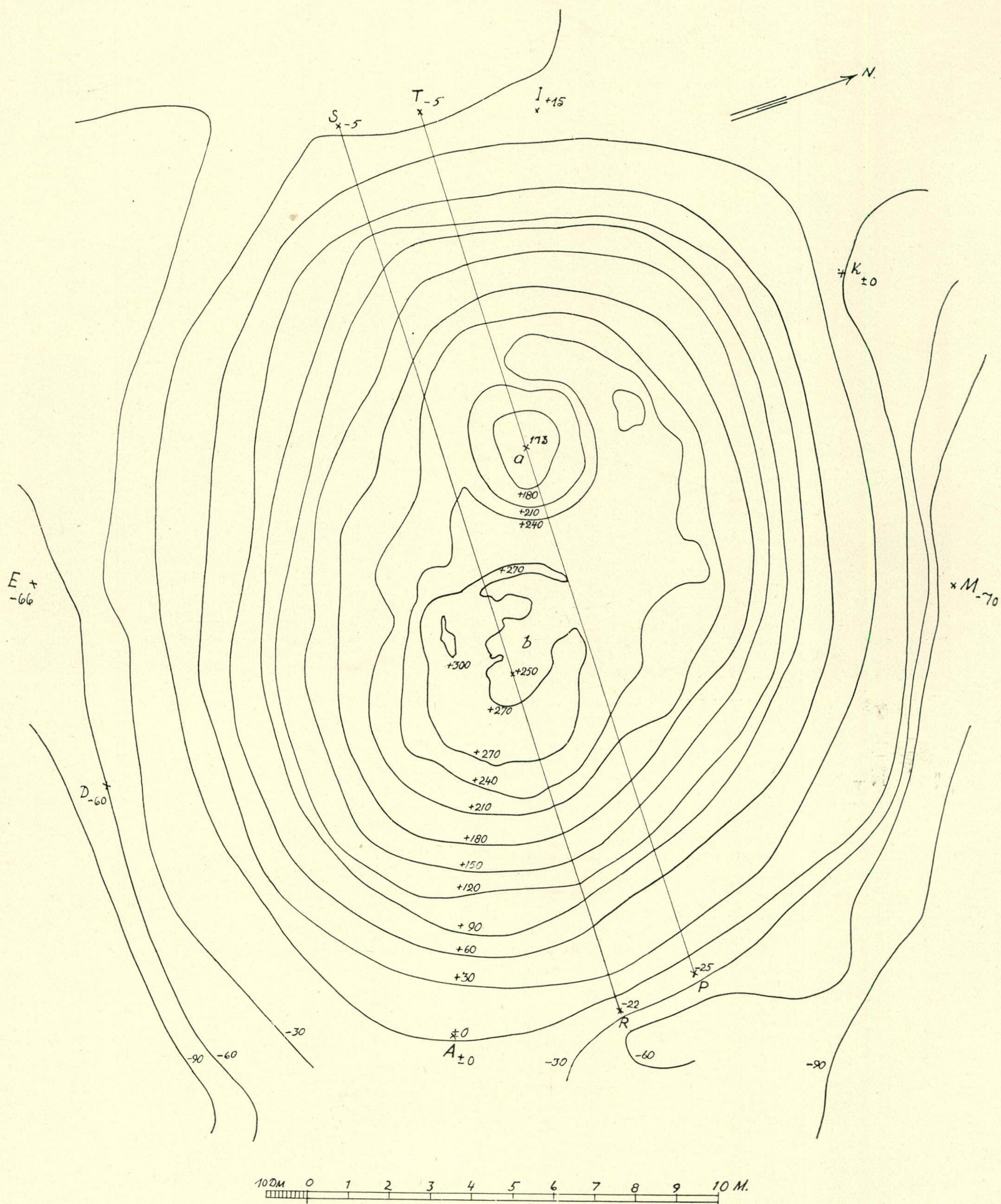

Fig. 280. Skopinntull, lagd med 3 dm:s nivåkurvor: a) och b) beteckna moderna »potatisgropar», i a) var lägsta nivån från o-punkten räknat 173 cm., i b) 250 cm. Man observere att skalan för fig. 280—281 är 1/2 av den för övriga gravplaner gängse och vilken är använd i Pl. V. Sid. 15, 104—126 164—168, 170, 178.

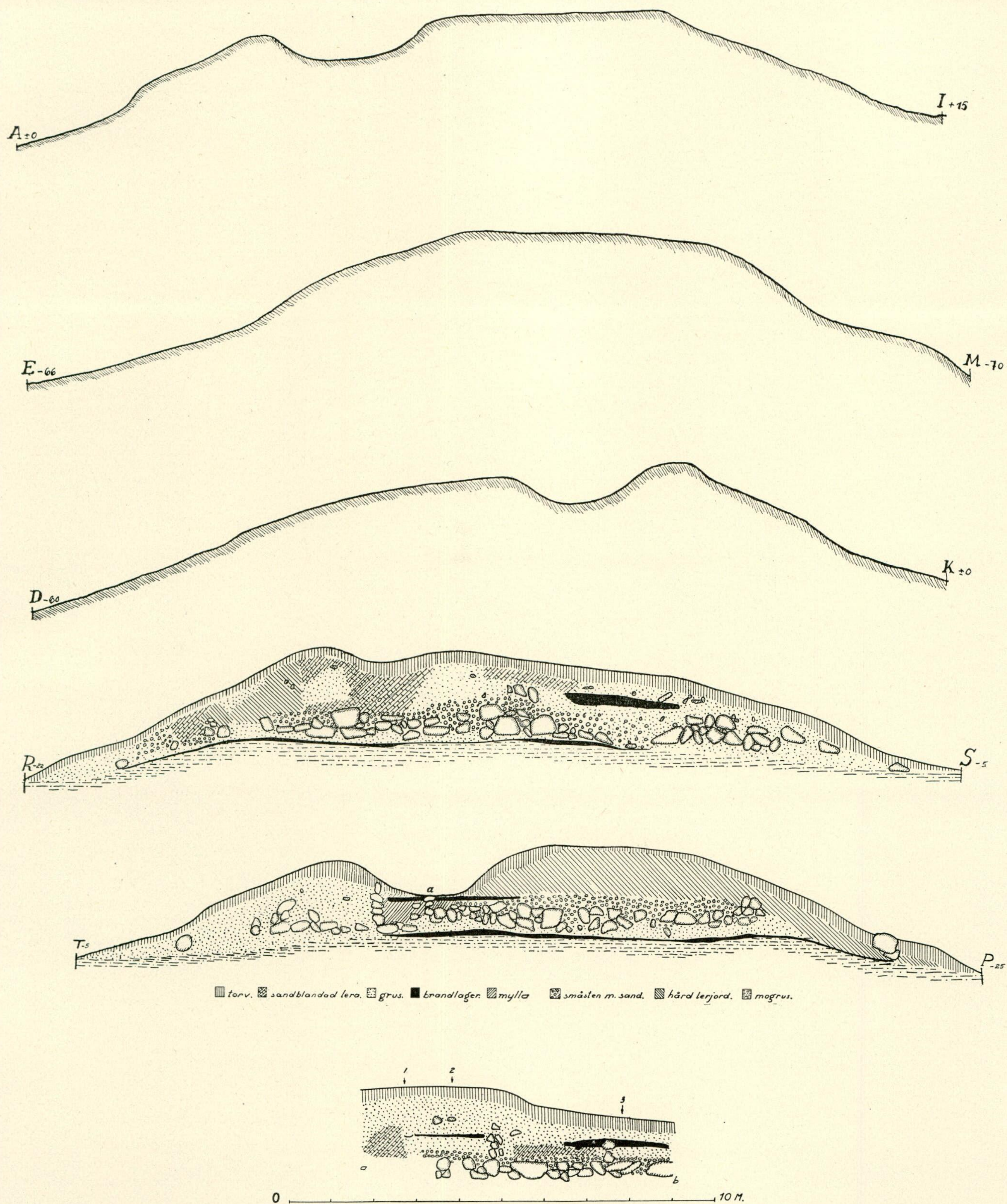

Fig. 281. Profiler av Skopinntull. De tre översta visa högens konturlinje före undersökningen, bokstäverna A—I, E—M, D—K återfinnas på planen i fig. 280. Den fjärde och femte profilen visar kullens byggnad i schaktväggarna R—S och P—T, det övre brandlagret är sekundärgrav I, fig. 282; gropen a i profilen P—T motsvaras av a på fig. 280. Den understa profilen a—b är dragen genom de båda sekundära brandlagren, jmf. a—b på planen fig. 282, under siffran 1) 1700-talskruset 1) å planen, under siffran 2) sekundärgrav II, under 3) sekundärgrav I; profilen är blott nedförd t. o. m. röset. Jmf. fig. 280.

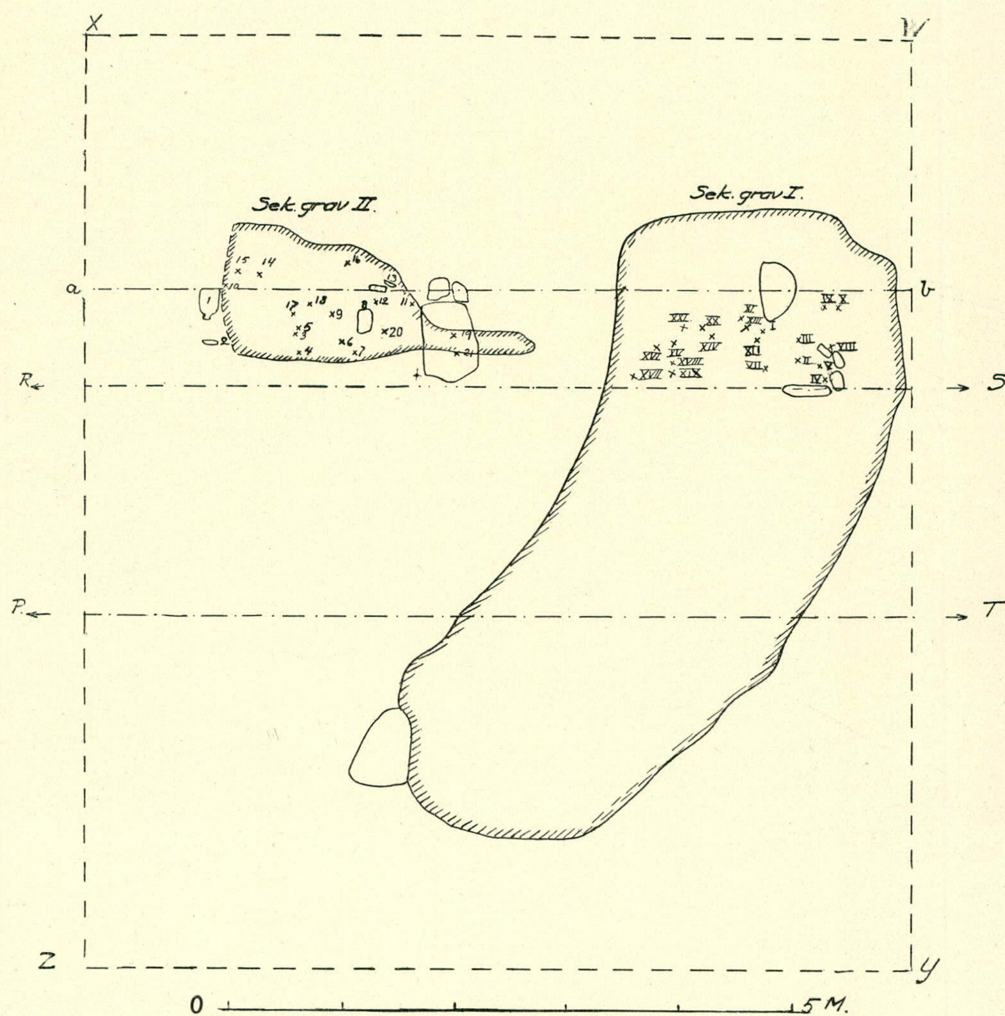

Fig. 282 Skopinntull. Plan av sekundärgrav I och II. X, W, Z, Y återfinnas å planen i Pl. V.

Fynd i sekundärgrav I: I) lerkärlsfragment, fig. 324; II) och III) järnfragment; IV) lerkärlsfragment, fig. 324; V) järnfragment; VI) järnnit; VII) och VIII) kolade trästycken; IX) och X) spikar; XI) kolat trästycke; XII) och XIII) spikar; XIV) nit; XV)—XVIII) spikar; XIX) glaserad krukbit av senare tids gods; XX) och XXI) spik.

Fynd utanför sekundärgrav II: 1) fragmentariskt 1700-talskrus; 2) bitar av annat dylikt krus.

Fynd i sekundärgrav II: 3) järnomtag; 4)—8) lerkärlsfragment, fig. 325 a, vid 8) även brända ben; 9) lerkärlsfragmentet, fig, 325 b; 10) järnspik; 11)– 14) lerkärlsfragment, fig. 325 a; 15) järnbleck; 16)—18) lerkärlsfragment, fig. 325 a; 19) rostklump under en stor sten; 20) lerkärlsfragment, fig. 325 a; 21) litet järnbleck. Sid. 104 f., 126, 168, 178.

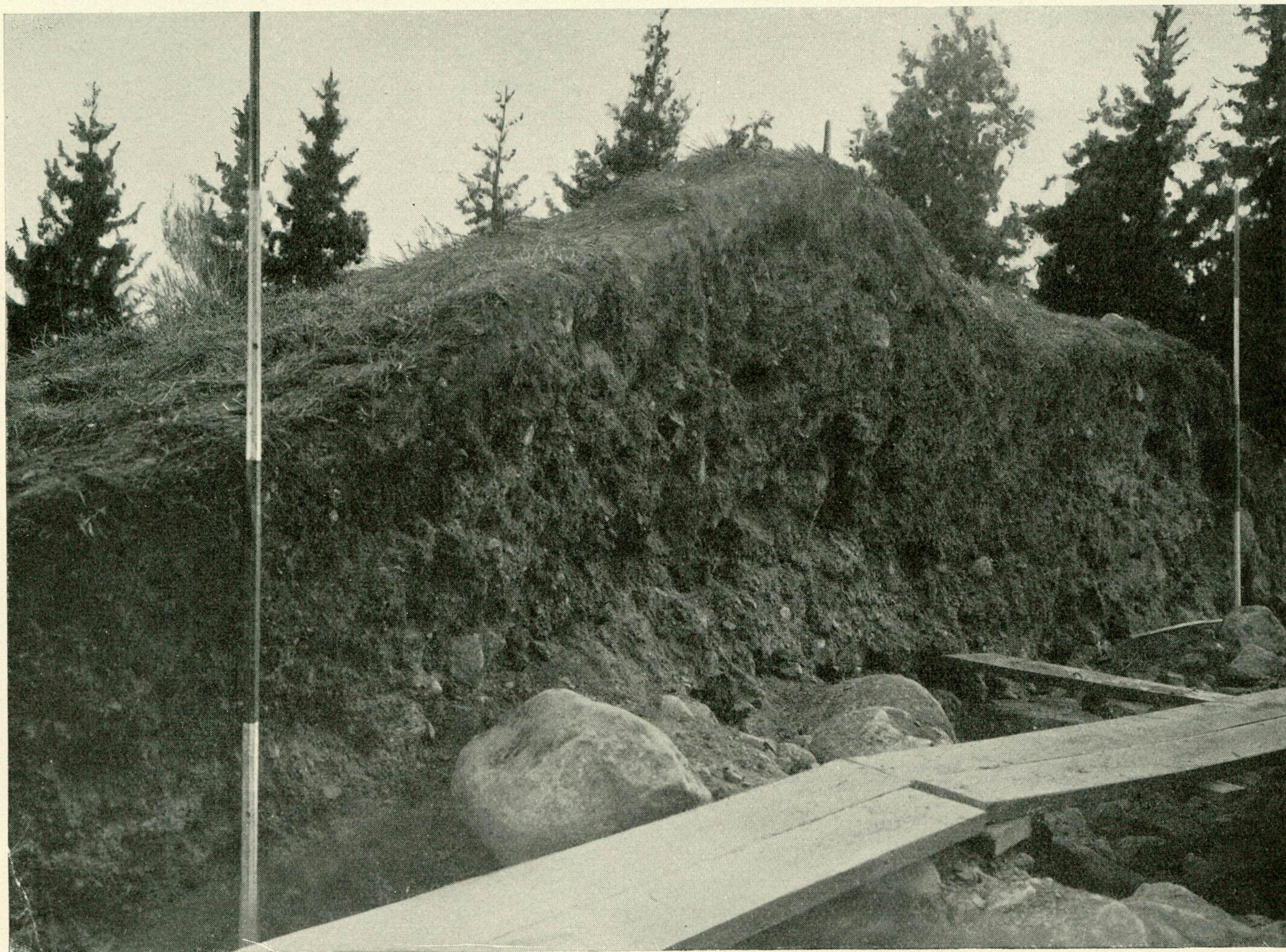

Fig. 283. Skopinntull. Södra schaktväggens mittparti (fig. 280, 281 R—S) under utgrävningen. Sid. 104, 106. Foto förf., 1917.

Fig. 284.

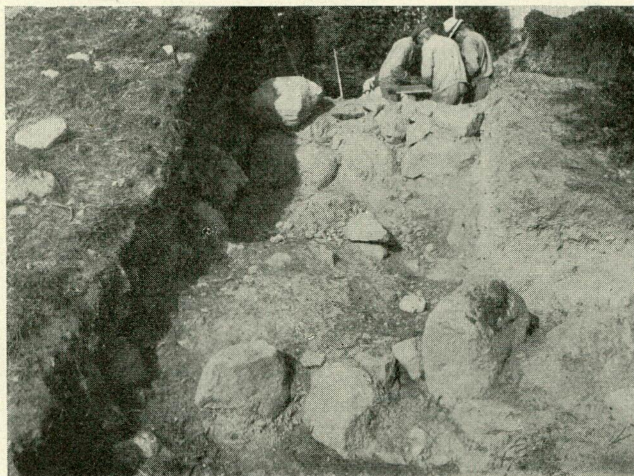

Fig. 285.

Fig. 284—285. Skopinntull. I fig. 284 synes den östra delen av den norra schaktväggen under pågående grävning och bortschaktning; i fig. 285 är samma del av schaktet fotograferat rakt framifrån. Sid. 104, 106. Foto förf., 1917.

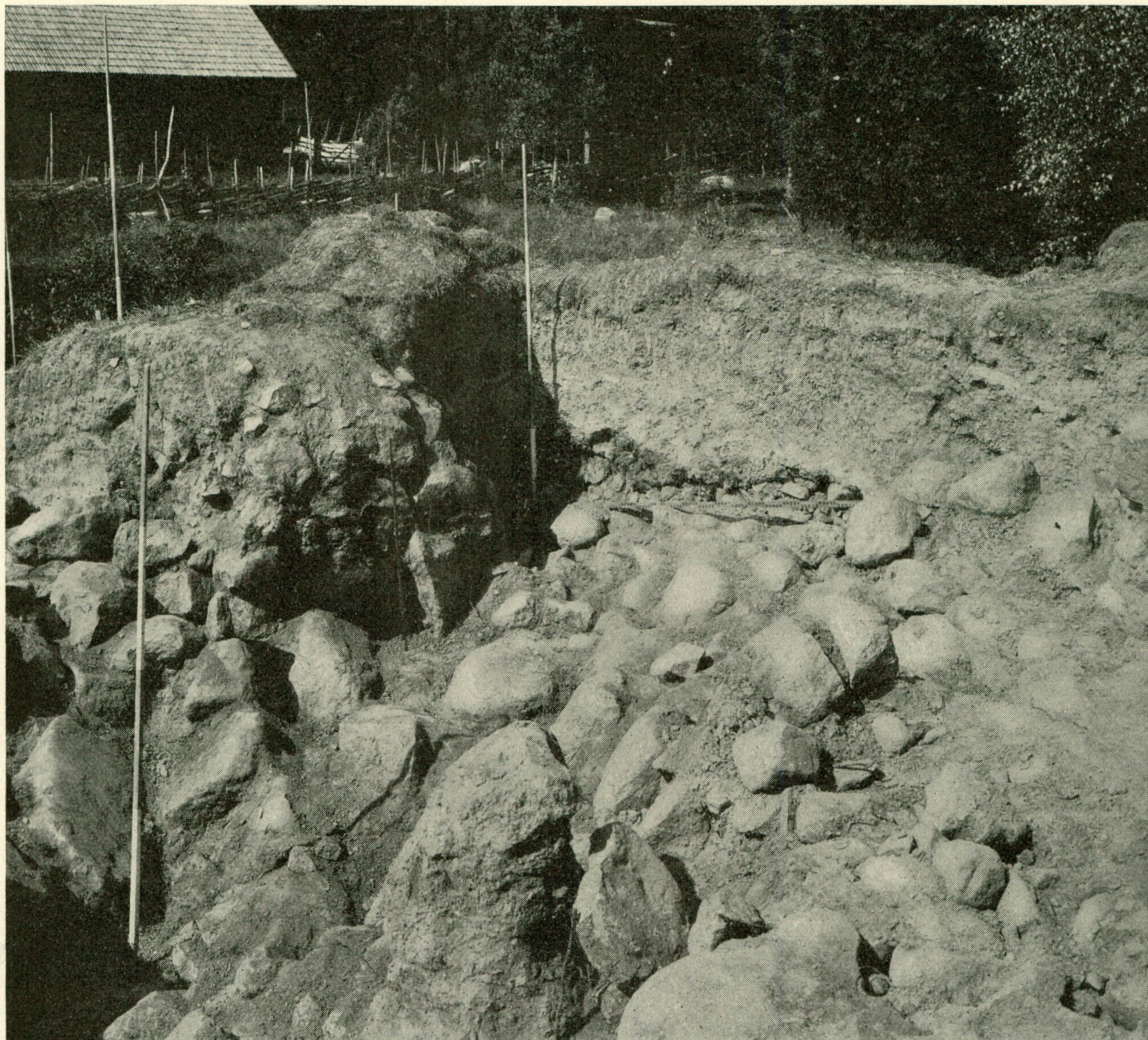

Fig. 286. Skopinntull, röset ligger blottat. *Sid. 105.* *Foto förf., 1917.*

Fig. 287. Skopinntull, genomskärning av norra schaktväggen. Man ser lagret av småsten över de stora stenarna. *Sid. 105.* *Foto förf., 1917.*

Fig. 288. Skopinntull, i ytterkanten på röset, norra delen av schaktet. Sid. 105. Foto förf., 1917.

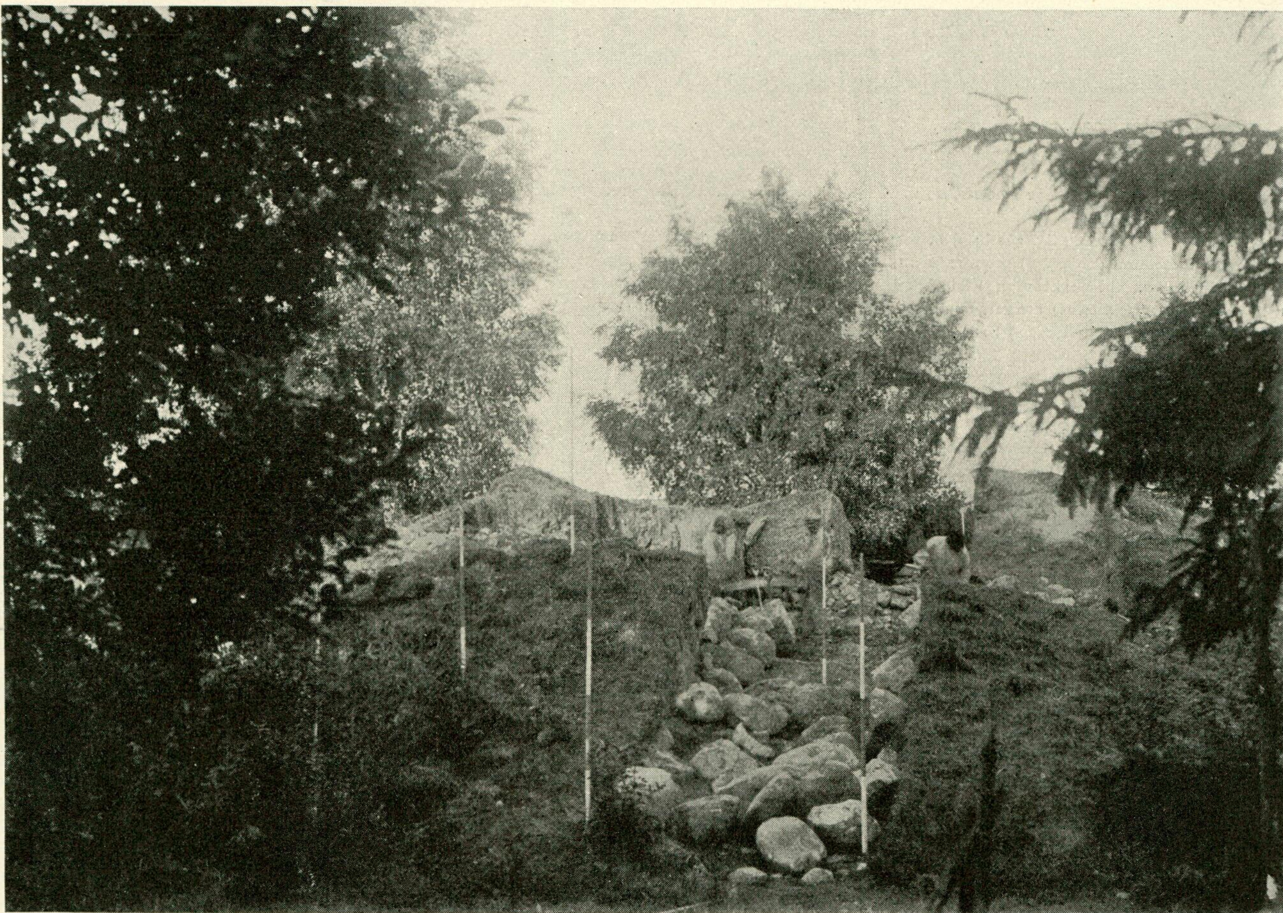

Fig. 289. Skopinntull. Från undersökningen: sållning i brandlagret. Sid. 105. Foto förf., 1917.

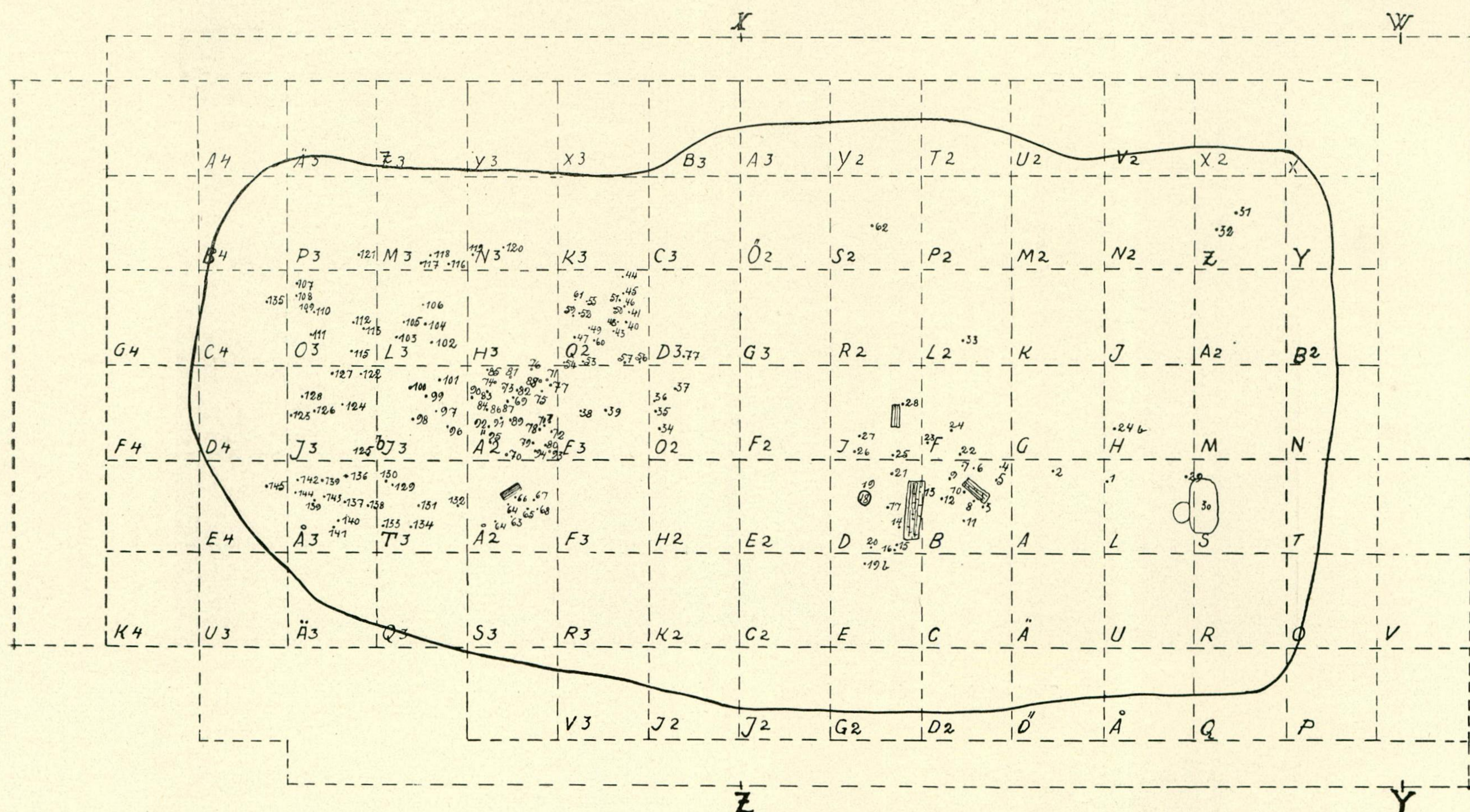

Fig. 290. Skopinntull: det primära brandlagret, utgrävt i kvadratmeterstora rutor. Bokstäverna W, X, Y, Z motsvaras av samma bokstäver på planen, pl. V.

Kolade stockar äro markerade i brandlagret. Av de gjorda fynden (jmf. sid. 123 ff.) äro följande särskilt markerade:

1) 2 spikar; 2) remändbeslag, fig. 300 b; 3) betselbeslag som fig. 303 samt ornerat kamfragment; 4) fragm. betselbeslag, fig. 305 b; 5) pärlfragment; 6) ornerat kam-fragment; 7) betselbeslag som 3; 8) bronsfragment, fig. 305 c; 9) nit; 10) bronsring, fig. 307 c; 11) betselbeslag som 3; 12) bronsklump; 13) spikfragment; 14) överkants-fragment till krukan vid punkt 18; 15) kamfragment ; 16) spikfragment; 17) bronsklumpar; 18) lerkärlet fig. 293; 19) bronsfragment, fig. 308 c; 19 b) fragment, fig. 305 b; 20) 3 spikfragment; 21) bronsfragment som 19; 22) pärla; 23) spik; 24) nitfragment och rostklumpar; 24 b) järnnitar; 25) bronsfragment som fig. 306 c; 26) runt hoptryckt bronsfr.; 27) pärlor; 28) beslaget fig. 305 c; 29) här lågo hopade lerkärlsfragment, fig. 294 a, fragment till kittel, fig. 312 samt nitar; 30) på hela det omringade området talrika fragment till kitteln fig. 312; 31) betselbeslag; 32) pärlor; 33) spelbricka jämte fragment; 34—37) järnfragment, fig. 315 b; 38) betselbeslag; 39) brons-fragment; 40) guldtrådar; 41) lerkärlsfragment; 42) betselbeslag; 43) guldbleck; 44) bryne; 45) lerkärlsfragment; 46) hjärtformigt bältebeslag; 47) triangulärt brons-beslag; 48) starkt skörbrända stenar; 49) betselbeslag; 50) guldtrådar; 51) guldbleck; 52) bronsbeslag som fig. 308; 53) fragment av spelbricka: 54) 2 betselbeslag; 55) sick-sacklagda guldtrådar; 56) betselbeslag; 57) bronsfragment; 58) betselbeslag; 59) betselbeslag; 60) fragment av spelbricka; 61) krukbit; 62) lerkärlsfragm.; 63) 2 betselbe-slag; 64) 2 betselbeslag; 65) kamfragment; 66) guldtrådar, hjärtformigt beslag; 67) nyckelskylt som fig. 309; 68) kamfragment och bronsklumpar; 69) guldtrådar; 70) betselbeslag; 71) betselbeslag; 72) betselbeslag; 73) bältebeslag; 74) guldföremål; 75) pärlfragment; 76) guldtråd; 77) betselbeslag; 78) guldtrådar, betselbeslag; 79) ler-kärlsfragment som fig. 294 c; 80) sicksacklagda guldtrådar; 81) spelbricka, jämte fragment; 82) nyckelskylt, fig. 309; 83) guldtråd; 84) spelbricksfragment; 85) guldtråd; 86) pärlfragment, betselbeslag; 87) sicksacklagda guldtrådar; 88) betselbeslag; 89) tungformigt remändbeslag, fig. 300 c; 90) guldtrådar, spikfragment; 91) tungformigt remändbeslag, 300 d, samt järnbeslag som fig. 313; 92) bronsbitar; 93) betselbeslag; 94) bronsnit, betselbeslag; 95) betselbeslag, kvadratiskt bronsbeslag; 96) dräktsmycket, fig. 295 g; 97) anhopning av guldtrådar; 98) bronsbeslag, fig. 308; 99) remändbeslag, fig. 300 a, hjärtformigt bältebeslag; 100) 3 betselbeslag; 101) guldtrådar, anhopning av spikar; 102) lerkärlsfragment, hjärtformiga bältebeslag; 103) betselbeslag; 104) kvadratiskt järnbeslag som fig. 313; 105) betselbeslag; 106) nitar, kamfragment; 107) ler-kärlsfragment som fig. 294 c; 108) tre hjärtformiga bältebeslag; 109) guldtrådar, klump guldtrådar; 110) hjärtformigt bältebeslag; 111) betselbeslag; 112) järnomtag; 113) hjärtformigt bältebeslag, guldtrådar; 115) hjärtformigt bältebeslag; 116) lerkärlsfragment som fig. 294 b; 117) hjärtformigt bältebeslag; 118) betselbeslag; 119) hjärtformigt bältebeslag; 120) järnomtag; 121) guldkors, fig. 295 a; 122) lerkärlsfragment; 123) guldtråd; 124) vinkelböjda bronsband; 125) guldtråd, järnomtag; 126) glasflussklumpar; 127) lerkärlsfragment; 128) järnnitar; 129) spik; 130) hjärtformigt bältebeslag; 131) betselbeslag; 132) järnbeslag med guldbeläggning, fig 315 a; 133) vin-kelböjda bronsband; 134) tre spelbrickor; 135) fragment av silvermynt; 136) järnbeslag; 137) guldtråd; 138)—144) nitar och spikar; 145) smycket, fig. 295 e; b) i ruta I 3 bronskärlet fig. 297.

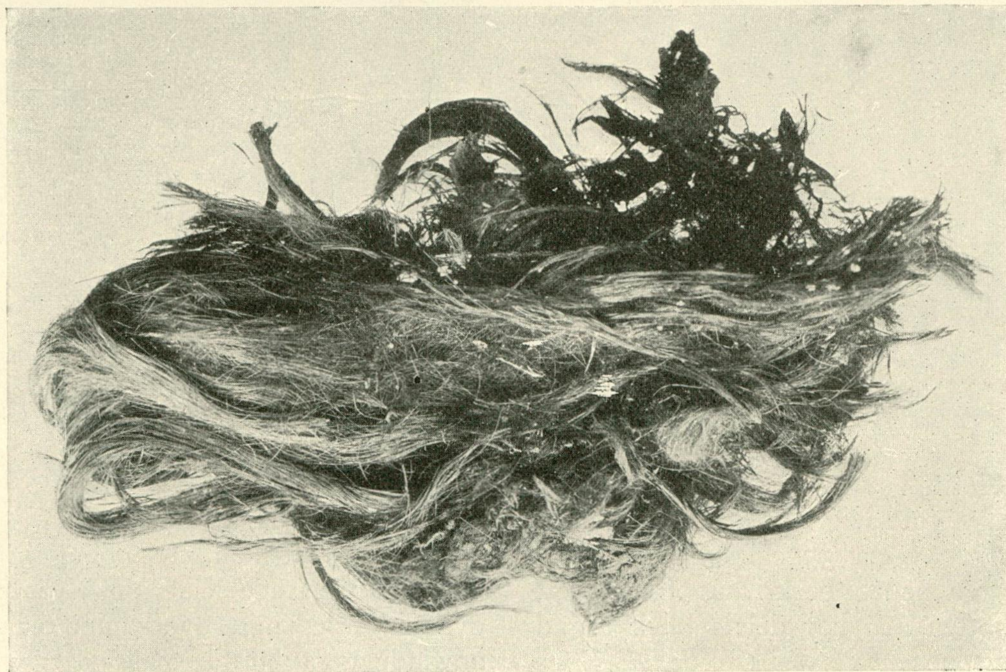

Fig. 291. Fynd ur Skopinntull: länk av människohår. Sid. 113 f., 165.

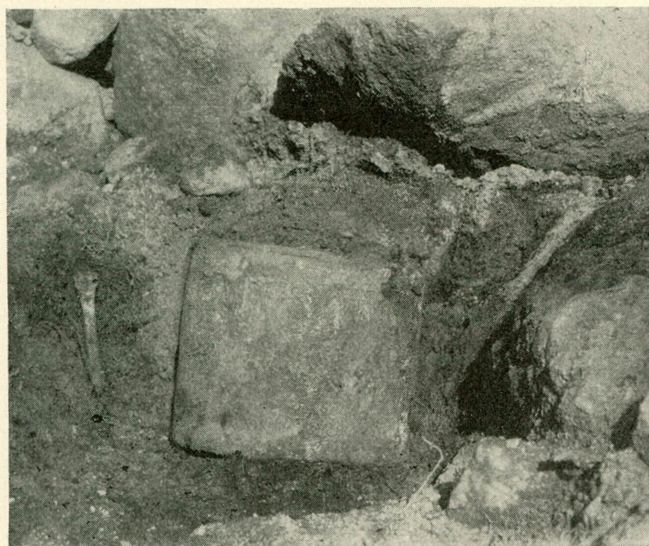

Fig. 292. Skopinntull. Bronskärl, stående orört i brandlagret under röset. Jmf. fig. 297. Sid. 105, 115 f. Foto förf., 1917.

benmaterialet framgår dock icke, att mer än en person skulle vara gravlagd i primärgraven.

Fynd i primärgraven. Brända ben.

FYND I PRIMÄRGRAVEN.

Brända ben, icke sköljda. Benen äro utomordentligt talrika. En genomgång av benmaterialet gjordes 1919 av framlidne osteologen Ludvid Hedell, som i ett brev meddelade resultaten av sina undersökningar men också, att benen voro så finfördelade, att en närmare bestämning oftast var så gott som ogörlig.

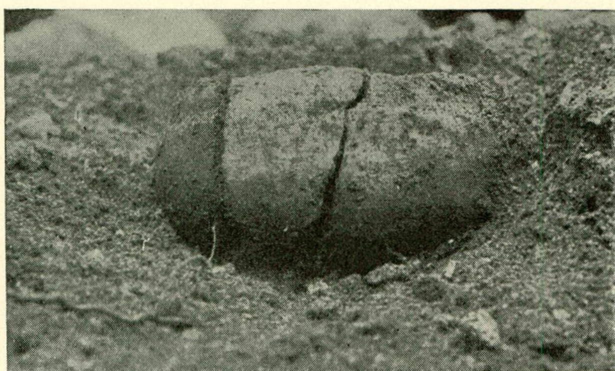
»Hur rikhaltigt materialet än är på bendelar, är det likväl ganska fattigt på i detta representerade djurarter», heter det i rapporten. Utom *homo* finnas där *hund* och *häst*, »dessa båda talrikast, och av den förra förekomma rätt stora, men även mycket små individer (knähundar); vidare *nötkreatur* och *får*, geten har ej funnits representerad. Av *bruna råttor* (Mus decumanus) eller som den numera benämnes Mus norvegicus har jag funnit en bendel, nämligen en nästan fullständig bäckenhalva.» Det senare djuret torde vara sekundärt ditkommet.

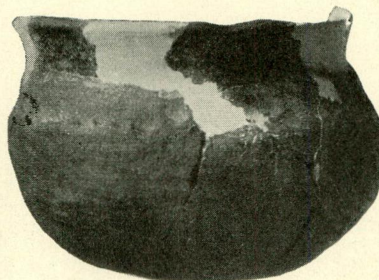
På en begäran att särskilt nämna vilka ben, som funnos nedlagda i nedanbeskrivna bronskärl, meddelade Hedell, att där av homo funnos 3 delar av underkäk samt 16 övriga kraniedelar, vidare 2 tåfalanger m. fl. rörformiga ben; vidare hund, får (av vilka en metacarpale ej var bränd) samt en del små obestämbara bitar.

Omedelbart intill bronskärlet funnos en del ben hopade, därav av homo 7 kraniedelar, 1 taggutskott av kota samt 13 mindre bitar av rörformiga ben och revben samt av får en tåfalang. Det vill synas, som hade man till bronskärlet samlat så talrika fragment som möjligt av skallen, dock funnos där ju även andra människoben och även djurben.

Hårlänk.

Länk av människohår. Undersökt år 1919 av numera framlidne professor Vilhelm Leche. Håret är till färgen mörkbrunt. Länken är

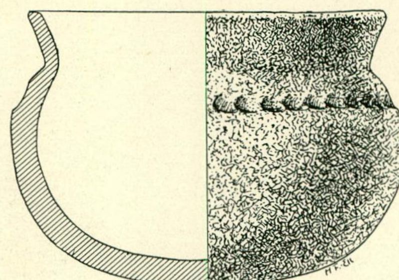

Fig. 293. b) och c) 1/3. Fynd ur Skopinntull: lerkärl fotograferat in situ, i hopsatt skick samt i teckning med genomskärning av kärlväggen.

dubbelvikt och något tovig, i uträtat skick skulle den ha en längd av c:a 35 cm. Den var placerad i det stora nedan beskrivna bronskärlet, nära kärlets botten och har delvis blivit ärgad av kärlet. Fig. 291.

Angående hårlänken och dess betydelse se min uppsats i »Studier, tillägnade Oscar Almgren 9. 11. 1919», även tryckt i Rig 1919.

Nötskal. *1 nötskal.*

Lerkärl. *Lerkärl,* fig. 293, något fragmentariskt, har dock till större delen kunnat hopsättas. Godset är gråbrunt, grusblandat, relativt hårt och slätt, 0,85 cm. tjockt. Frånsett överkanten är kärlet snarast halvsfäriskt med en avjämning vid kärlbotten. Med den inbuktade kärlväggen bildar överkanten utåtriktad vinkel. På 3,8 cm:s avstånd från överkanten finns en orneringslinje av små vågformiga intryck, som snarast ha utseende av nagelintryck. Kärlets höjd är 9,9 cm. Dess överkantsdiam. torde varit c:a 8,8 cm., dess största diam. är 15,7 cm. Då underkanten är starkt rundad kan en exakt bottendiam. knappast erhållas. Både kärlets yttre och inre vägg bär spår av bearbetning med träföremål vid kärlets tillverkning.

Lerkärlsfragment, fig. 294 a, små bitar av ett kärl, som icke kunnat hopsättas. Godset är gulrött, på insidan svart, grovt, starkt grusblandat, oornerat, tjocklek 0,7 à 0,9 cm. Angående kärlets mått kan intet dömas. En bit visar en starkt utskjutande list på kärlväggen, sannolikt ovanför kärlets mitt, överkanten ojämn. Spår efter användning av träföremål vid tillverkningen.

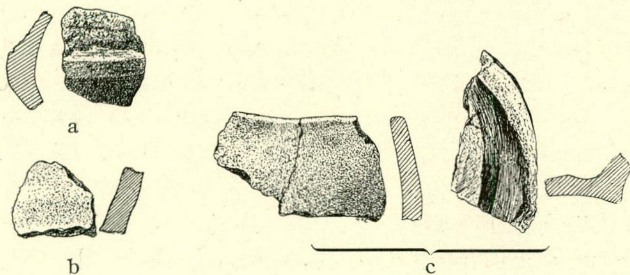

Fig. 294. 1/3. Fynd ur Skopinntull: fragment av tre olika kärl.

Lerkärlsfragment, fig. 294 b, 3 små bitar av ett brunt, på insidan svart, grovt, grusblandat, oornerat gods, tjocklek 0,7 à 1,05 cm. Angående kärlets mått kan intet slutas. Ett av fragmenten ger en antydan om en svag bukighet på kärlväggen, sannolikt mellan mitten och överkanten. Spår av kärlväggarnas avjämning med träföremål.

Lerkärlsfragment, fig. 294 c, för få att kunna hopsättas till ett helt, eller en större del av ett kärl. Godset ljusbrunt-grått, på insidan svart, grovt, grusblandat, oornerat, c:a 0,8 cm. tjockt. Vid underkanten gör kärlväggen en inbuktning. På insidan vid bottens innerkant är en svagt rännformig insänkning, uppkommen genom slätning med träföremål, möjligen tummen. Överkanten är rundad och ojämn. Ingen buktning vid överkanten iakttagbar. Angående kärlets mått kan intet slutas. Bitar av kärlet blevo funna på avsevärt avstånd från varandra.

3 små guldkors, fig. 295 a, f, förfärdigade av dubbellagd guldtråd, rutlikt flätad. Korsen äro likarmade, och varje arm är treuddigt avslutad. Längd över korsarmarna 1 cm. *Guldkors.*

2 smycken av guld, fig. 295 g, bestående av 4 korsarmslikt motstående fält, där längdaxelns båda fält äro rombiska och de andra två triangulära. Smycket är tillformat av en med en annan guldtråd omvirad guldtråd, de fyra fälten ha haft pålödda små guldbleck, ornerade med små intryckta punkter. På det ena smycket äro de rombiska, på det andra de triangulära guldblecken bortfallna. De båda smyckenas längd är 1,6 cm. och bredd 1 cm. *Guldsmycke.*

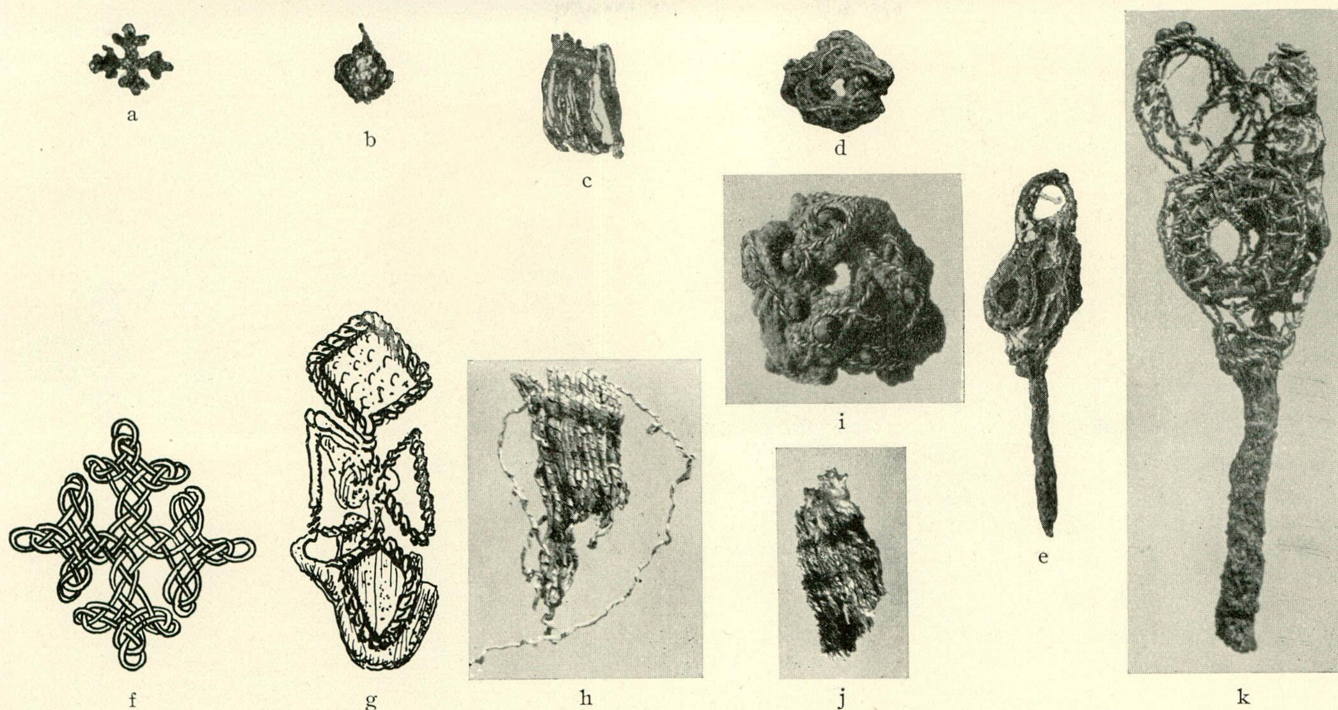

Fig. 295. a)—e) 1/1, f) 3/1, g)—k) 2/1. Föremål ur Skopinntull: a)—c), f)—h), j) av guld; d), e), i), k) av guld, silver och pärlor. Fig. f) är en uppförstoring av ett likadant kors som fig. a); fig. i) är en uppförstoring av fig. d) och fig. k) av fig. e). Sid. 114—115.

Guldbleck.

Guldbleck till fyrsidigt fält i smycke som ovanstående. Fig. 295 b.

Litet tunt guldbleck, hoptryckt, nuvarande största längd 1,4 cm., största bredd 0,7 cm.

5 små guldbleck, som synes bestå av tätt sammanpressade guldtrådar. Bleckens längd c:a 1 cm.

Guldtrådar.

Guldtrådar, fig. 295 c, h, j. Guldtrådarna bestå av ytterligt tunna guldlameller, spiralformigt vridna. Sammanlagda antalet guldtrådar utgöres av 77 små raka guldtrådar och 12 små klumpar guldtråd. I 24 fall ligga trådar sicksacklagda som figurerna visa. Av bilderna framgå, att de tätt liggande trådarna äro nedpressade eller nedsydda, så att de bilda en sammanhängande, vallik upphöjning.

Smycken av guld, silver och pärlor.

Smycke av silver, guldtråd och pärlor, fig. 295 e, k. På en tunn, av ytterligt fina silvertrådar flätad, nu nållikt styv och tillspedsad kedja sitta fyra runda »trådknapp»-lika föremål, som vardera bestå av en ring små glasflusspärlor, langettlikt kringsydda med guldtråd. Spår av vävfragment, vilka enligt undersökning på Statens Provningsanstalt »sannolikt utgöres av silke.» Längd 4,4 cm., största bredd 1,3 cm.

Knutformat smycke (nålhuvud?, knapp?), vars utseende framgår av fig. 295 d, i. Stommen är gjord av silvertrådar, på vilka små glasflusspärlor ställvis blivit strödda, de omgivas av korsformigt lagda guldtrådar. Diam. 1,3 cm.

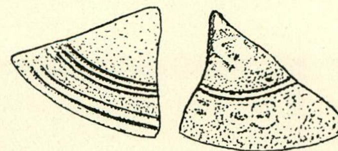

Fig. 296. 2/1. Fragment av arabiskt silvermynt, uppförstorat.

Fragment av arabiskt silvermynt.

Fragment av arabiskt silvermynt, fig. 296. Fragmentet är för litet att kunna bestämmas. Längd 1,05 cm., största bredd 0,7 cm.

Bronsspann.

Spannformigt bronskärl med hank av järn, fig. 292, 297. Höjd 20,75 cm., diam. vid hanköglorna 23,50 cm., motstående diam. 22,85 cm. Botten är flat, bottenkanten något rundad och kärlväggarna raka. Runt överkanten löper ett 1,2 cm. brett, om kanten vikt bronsband, fasthållet med en genomgående nit där bandets ändar mötas. Hanken, som nu är söndrig i flera delar, består av ett flatt, 1,8 cm. brett och 0,9 cm. tjockt järnband, medelst en omböjnig fäst i de uppstående bronsöglorna. Kärlet är lagat på flera ställen, såväl på sidorna som i botten, medelst

Fig. 297. 1/3. Fynd ur Skopinntull: bronskärl med järnhank. Kärlet avbildat in situ fig. 292, sid. 113, 115 f.

högra bakre extremiteten tager tag i smyckets ytterkant, och den vänstra griper om djurets egen kropp.

Remsölja av brons. *Remsölja av brons*, fig. 299. Själva söljan är oval, dess ena bredsida är utdragen i ett enface-

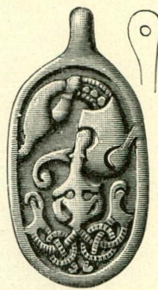

Fig. 298.

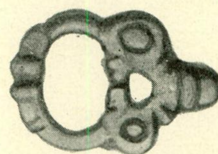

Fig. 299.

Fig. 298—299. 1/1. Fynd ur Skopinntull: Fig. 298 med gripdjurornament prytt hängsmycke av brons. Sid. 116, 164, 167. Fig. 299 remsölja av brons. Sid. 116, 167.

ställt djurhuvud. Föremålets längd 2,8 cm., största bredd 1,8 cm.

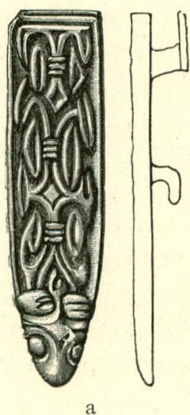
Remändbeslag av brons. *Rektangulärt remändbeslag av brons*, fig. 300 a. Längd 4,9 cm., bredd 1,5 cm. Föremålet slutar i ett enface-ställt djurhuvud. Det är i övrigt prytt med en ornamentik, som till synes är ett rent geometriskt flätmotiv, men som utgör en starkt stiliserad djurfigur. Om man vänder föremålet, så att djurhuvudet kommer uppåt, kan man jämföra ornamentet t. ex. med djurgestalten på ett treflikigt spänne. Djurhuvudet på remändbeslaget är omvänt mot Montelius, Svenska fornsaker, fig. 552, och giver en lämpligare avslutning på föremålet, och hela gestalten är på den smalare ytan hopträngd och schematiserad.

Beslaget har på baksidan 2 nitar till dess fastsättande.

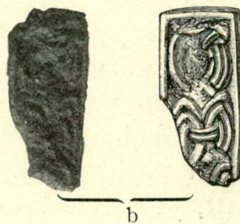
Bronsbeslag. *Fragment av bronsbeslag* (till remända?), fig. 300 b. Fragmentets längd 2,35 cm., största bredd 1,05 cm. Dess ornamentik är av samma slag som ovanstående. På baksidan kvarsitter medelst en nit en del av ett mindre beslagsbleck.

pånitade bronsbleck. På ett ställe sitta icke mindre än tre bleck på varandra. Kärlet är söndrigt i botten.

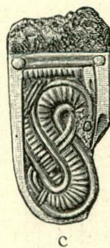
Hängsmycke av brons. *Ovalt hängsmycke av brons* med ögla, fig. 298. Längd, öglan inberäknad, 3,5 cm., bredd 1,8 cm., tjocklek 0,35 cm. Smycket är ornerat med ett gripdjursornament, som, då smycket hänger i öglan, kommer att ses upp och nedvänt. Djuret är sett enface. Ansiktets detaljer, såsom ögonen, äro av nötning nästan utplånade, hakan är neddragen likt ett pipskägg. Från huvudet utgå tvenne för denna ornamentik typiska, hattlika flikar, duplicering av »nackflikarna», vilka här rikt utvecklats till ett slingornament, som på var sida slutar i en griparmslik flik. Av de främre extremiteterna griper den högra tag i smyckets ytterkant, den vänstra är utsträckt åt vänster sida. Den

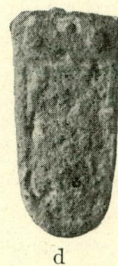
a

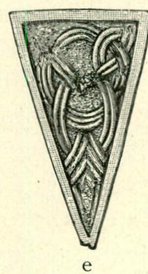
b

c

d

e

Fig. 300. 1/1. Bronsbeslag ur Skopinntull: a) remändbeslag; b)—d) sannolikt remändbeslag, ornamentet i fig. b) är delvis utplånat, varför föremålet återges i såväl foto som teckning, ornamentet å fig. c) och e) äro utförda på tunna bronsskållor, som i fig. c) är och i fig. e) varit lagda över ett annat bronsbleck, ornamentet i fig. d) är nästan utplånat, det har liknat det å fig. c). Sid. 116 f., 164 f.

Tungformigt bronsbeslag (till remända?), fig. 300 c. Längd 2,2 cm., största bredd 1,4 cm. Beslaget synes vara gjort av tvenne blad av bronsbleck, av vilka det övre har ett pressat ornament av en S-formigt lagd djurslinga, vars huvud kan urskiljas vid den högra övre sidan. För beslagets fästande i remmen finnes på undersidan vid den rakt avskurna övre änden ett 0,6 cm. brett bronsband. Här ha tvenne nitar funnits. Föremålet är något söndrigt.

Tungformigt beslag som ovanstående, fig. 300 d. Längd 2,75 cm., största bredd 1,5 cm. Detta beslag består dock blott av ett bronsbleck samt bronsbandet för fästandet. Ornamentiken lika föregående men starkt utplånad.

Triangulärt bronsbeslag, fig. 300 e. Längd 3 cm., bredd 1,9 cm. Beslaget består av ett ytterst tunt bronsbleck med inpressade flätornament. Det har sannolikt varit placerat på ett annat bronsbleck på samma sätt som näst föregående beslag. Kanske har användningen varit densamma.

Hjärtformiga bronsbeslag.

19 hjärtformiga bronsbeslag (till bälte av läderrem?), fig. 301. Beslagen äro, ehuru i övrigt

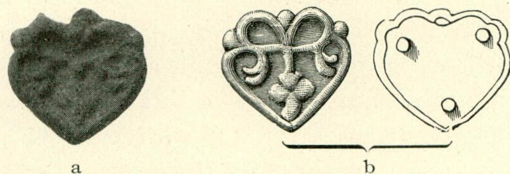

Fig. 301. 1/1. Tvenne av de 19 hjärtformiga bältebeslagen i Skopinntull, fig. a) återgiven i foto, fig. b) i teckning. Sid. 117, 167.

lika, av två olika dimensioner, nämligen: längd 1,8 cm., bredd 1,8 cm. eller längd 2,1 cm., bredd 1,65 cm. Framsidorna äro ornerade med ett starkt stiliserat växtornament. Baksidorna hava tre fastgjutna bronsnitar till fästandet.

Betselbeslag.

5 rektangulära beslag av brons till betseltyg, fig. 302. Längd 2,3 cm., bredd 1,8 à 2 cm. Beslagens användning framgår av fig. 421. Föremålen ha en ornamentik i en gripdjursstil, som är så pass upplöst, att den är svårförståelig utan jämförelsematerial.

Emellertid finnes i det norska, av A. W. Brögger beskrivna Borrefyndet, som på ett så slående sätt erinrar om Skopinntullsfyndet, även beslag, som helt överensstämma med föreliggande beslag, ehuru ornamentiken på dessa utgör en förgrovad form av den på de norska. Betraktar man nu det norska beslaget i fig. 422 under jämförelse med Adelsöbeslaget, finner man, att ornamentet hör till gruppen av ringformigt lagda djurslingor, sådana som uppträda exempelvis på treflikiga spännen som Montelius, Svenska fornsaker, fig. 552. Vid beslagets övre

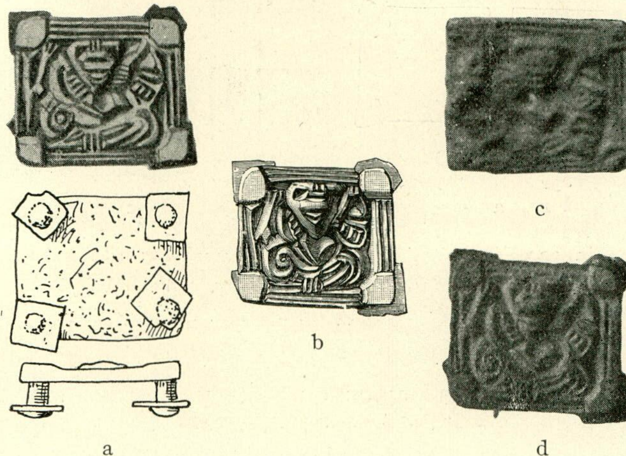

Fig. 302. 1/1. Fynd ur Skopinntull: beslag av brons till betseltyg. Det finnes fem lika beslag. Fig. a) och b) äro utförda i teckning, c) och d) i foto. Jmf. fig. 303. Sid. 117, 165 ff.

kant ligger det enfaceställda djurhuvudet, från vilket djurkroppen utgår och lägger sig ringformigt, så att den täcker beslagets hela yta. De fyra extremiteterna, av vilka två hållas stödjande upp mot vardera sidan av djurhuvudet, synas tydligt på det norska beslaget. Med hjälp därav kan man även lätt återfinna dem på Adelsöbeslaget, där man dock förvillas av att den ena »höften» vid beslagets högra sida tecknats med tvärgående streck på samma sätt som griphänderna. — Jag skall nedan, sid. 165 ff., redogöra för, hur jag anser denna degenererade djurslinga hava uppkommit ur ett mera naturalistiskt fyrfotadjur. Figurerna på de olika beslagen variera något. Djurhuvudet på beslaget i fig. 302 a har likhet med sådana framifrån sedda djur med två symmetriska »nackflikar», i vilka griparmarna ta tag, som Rydh, Dosformiga spännen från vikingatiden, fig. 23 a.

På baksidorna av beslagen synas fyra nitar för fastsättandet, de äro endast skenbart genomgående, ty de fyra nithuvudlika upphöjningarna i hörnen å framsidorna äro gjutna.

44 rektangulära bronsbeslag till betsel, fig. 303. Beslagens hela konstruktion lik föregående, de äro något mindre. Längd 1,75 cm., bredd 1,5 cm. Ornamentiken hänför sig till samma motiv som å föregående beslag, men är ännu mera upplöst. Djurhuvudet är ännu alltjämt

tydligt. En »höft» har kraftigt utvecklats på vänster sida, man kan ännu återfinna den parallellt med ytterkanten löpande armen, men all teckning av händer är utplånad. Likaså är den i underkantens mitt liggande armen försvunnen.

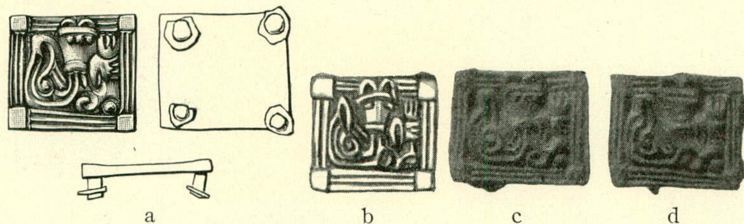

Fig. 303. 1/1. Fynd ur Skopinntull: bronsbeslag till betseltyg: fig. a) och b) äro återgivna i teckning, c) och d) i foto. Av dylika beslag finnas 44 st. i fyndet. Sid. 117 f., 165.

På höger sida synes en rakt uppåtriktad arm med utspärrade fingrar och en andra arm, som griper tag i denna. Denna nytillkomna arm är troligen en missuppfattning av den tvärstrierade höften hos djurbilden i fig. 302.

Dessa mindre beslag hava helt säkert tillhört samma betseltyg som föregående och ha samma nitanordningar för fästandet vid remmen.

Knapplikt bronsbeslag till betseltyg med kvadratisk plan och halvsfäriskt utbuktande mittparti, fig. 304. Kvadratens sida 2,15 cm., beslagets höjd 1 cm. Undersidan är konkav. I vardera hörnet sitter på undersidan en fastgjuten nit.

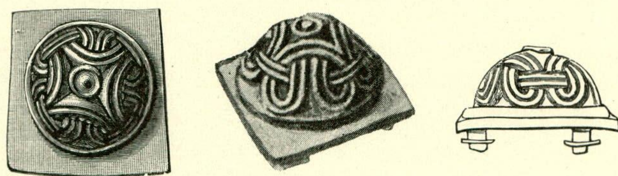

Fig. 304. 1/1. Fynd ur Skopinntull: bronsbeslag till betseltyg, sett från tre sidor. Sid. 118, 165.

Beslaget har sannolikt tillhört samma betsel som föregående beslag och hållit samman betslets olika, i vinkel mot varandra stående delar. Jmf. fig. 421.

Genombrutet bronsfragment, fig. 305 a. Del av betseltyg(?) som Fornvännen 1912, sid. 31 eller Montelius, Svenska fornsaker, fig. 524, eventuellt del av likarmat spänne(?). Fragmentets största längd 2 cm., bredd 2 cm. Fragmentet är ornerat med ett gripdjur av samma art som de å betselbeslagen, fig. 302, eller spännet, fig. 254. Det enfaceställda djurhuvudet synes överst i mitten å fig. 305 a, under dess haka utgår halsen, sannolikt har kroppen legat i samma ringformiga anordning som å ovannämnda figurer.

Litet bronsfragment med gripdjursornamentik,

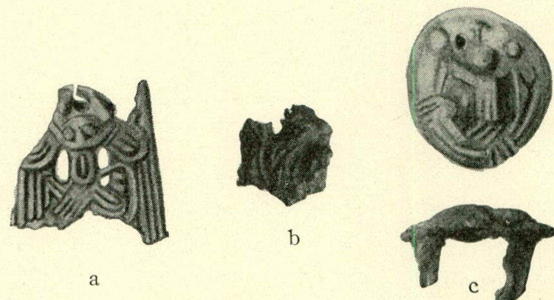

Fig. 305. 1/1. Fynd ur Skopinntull: a) fragment av bronsbeslag till betsel(?); b) fragment till samma föremål(?); c) bronsbeslag. Jmf. fig. 420. Sid. 118, 165.

fig. 305 b, möjligen till samma föremål som föregående. Fragmentets längd 1,55 cm., bredd 1,3 cm.

Litet fragment som ovanstående.

Runt, svagt konvext, knapplikt bronsföremål, fig. 305 c. Diam. 2 cm. Föremålet har haft ett nu starkt utplånat flätornament. Det har stor likhet med A. W. Brögger, Borrefundet, sid. 9, fig. 10. Från detta fynd kännas flera dylika knappar, vilka suttit fästade på ett träföremål, vars användning icke är fullt tydlig, men som snarast anses hava varit en skackel till vagn eller släde. Jmf. fig. 420. De förete även likheter med Osebergfyndets djurhuvudstolpar. *Knapplikt bronsföremål.*

Fragment av runt beslag, som ovanstående. Diam. 1,95 cm. På baksidan 2 nitar.

Fragment av bronsbeslag, fig. 306 a, med rest av ett enfaceställt djurhuvud. Nuvarande längd 2,1 cm., bredd 0,9 cm.

Bronsfragment med nu nästan utplånade gripdjursornament, fig. 306 b. Fragmentets största längd 2,1 cm., största bredd 2 cm. Sannolikt härrör fragmentet från ett runt spänne som sid. 164, fig. 418 a, jmf. kanten fig. 418 b. *Bronsfragment.*

Runt bronsbeslag, nu hoptryckt och starkt eldskadat. Har sannolikt haft ornering och möj-

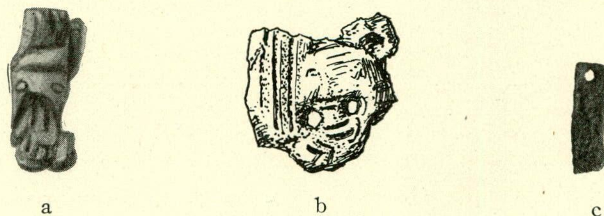

Fig. 306. 1/1. Fynd ur Skopinntull: a) bronsfragment med enfaceställt djurhuvud; b) fragment av runt spänne(?), jmf. fig. 418; c) bronsten. Sid. 118, 164.

ligen ögla för upphängning. Nuvarande diam. 1,5 cm.

2 små likartade fragment som ovanstående.

Bronsten. *Liten rektangulär bronsten* med hål för upphängning, fig. 306 c. Längd 1,4 cm., bredd 0,45 cm.

Bronsöglor. *Bronsöglor* (till dräkt?) med nithuvuden av rektangulära bronsbleck, fig. 307 a. (8 hela, 3 fragmentariska, 2 öglor utan nithuvud och 4 nithuvuden). Längd c:a 1,3 à 1,4 cm. Nithuvudenas storlek c:a 0,8 × 1 cm.

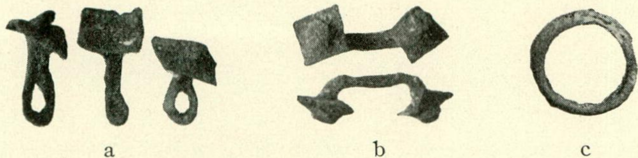

Fig. 307. 1/1. Fynd ur Skopinntull: a) bronsöglor (till dräkt?); b) bronsnitar; c) bronsring. Sid. 119.

Bronsnitar. *13 bronsnitar* med fyrsidiga, lösa nithuvuden. Nitarna äro bågformigt böjda, så att nithuvudena och nitskaftet sitta parallellt, fig. 307 b. I detta bågböjda tillstånd är längden 1,9 à 2,1 cm. Nithuvudenas bredd är 0,65 cm.

11 bronsnitar, 1,2 à 2,1 cm. med fyrsidiga huvuden, i några fall har alla nithuvuden fallit bort.

2 tresidiga nithuvud.

Bronsbleck. *Halvcirkelformigt bronsbleck med ögla på undersidan.* Diam. 1,5 cm.

Oregelbundet bronsbleck. Största längd 4,6 cm., största bredd 3,5 cm.

Bronsbleck. Längd 3 cm., bredd 1,7 cm.

Bronsbeslag. *4 hela och ett fragmentariskt bronsbeslag,* bestående vardera av två kvadratiska bronsbleck, sammanhållna i hörnen av nitar, fig. 308 a, b. 2 av beslagen hava en längd och bredd av 1,25 cm., 2 av 1,65 cm.

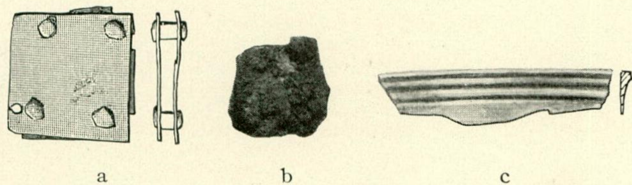

Fig. 308. 1/1. Fynd ur Skopinntull: a) och b) bronsbeslag; Sid. 119 c) bronsfragment. Sid. 120.

Bronsring. *Bronsring,* spiraluppullad i två varv, fig. 307 c. Diam. 1,3 cm.

Fragment av dylik bronsring.

Nyckelskyltar av brons. *2 nyckelskyltar av brons till skrin,* trapetsoidiska, fig. 309. Beslagen ha T-formade nyckelhål. I de fyra hörnen sitta nitar. Det ena beslaget har en största längd av 3,85 cm., den mindre långsidan är 2,95 cm., bredd 2,25 cm. Det andra beslagets längsta sida är söndrig, den mindre långsidan är 2,6 cm., bredd 2,35 cm.

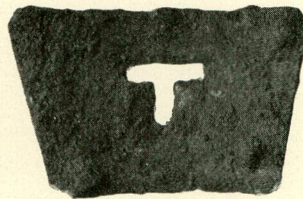

Fig. 309. 1/1. Fynd ur Skopinntull: nyckelskylt av brons. Sid. 119.

17 bronskrampor, fig. 310 a, vinkelformigt böjda, refflade bronsband med en fastgjuten nit mellan vinkelbenen, nära spetsen. Längd 1 till 1,45 cm. bronsbandets bredd 0,5 cm., tjocklek 0,1 cm. Sannolikt hava de varit omtag till en dolk- eller knivslida, som fig. 419. *Bronskrampor.*

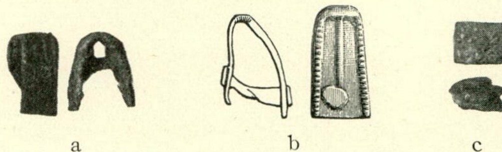

Fig. 310. 1/1. Fynd ur Skopinntull: bronskrampor, jmf. fig. 419. Sid. 119, 164.

2 likartade bronskrampor, fig. 310 b. Ena vinkelbenet smalare än det andra. Niten är trädd igenom vinkelbenen vid basen. Föremålets längd 1,35 cm., avståndet mellan vinkelbenen 1 cm., bronsbandets största bredd 0,3 cm.

Liten bronskrampa, fig. 310 c, bestående av ett vinkelböjt bronsband med genomgående nit, 0,55 × 0,65 cm.

Bronsfragment med en förtjockad kant med triangulär genomskärning (överkantsfragment till kärl?), fig. 311 a. Fragmentets längd 2,2 cm., största bredd 1,8 cm. *Bronsfragment.*

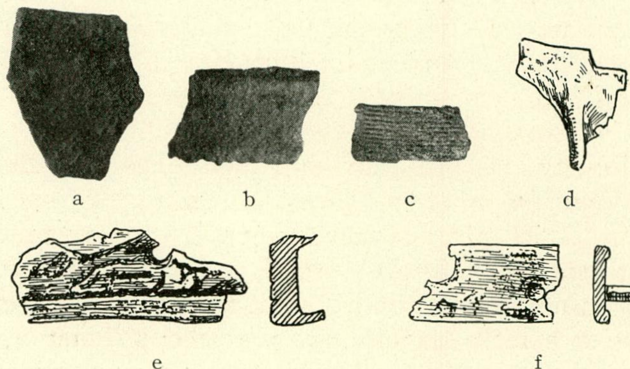

Fig. 311. 1/1. Fynd ur Skopinntull: bronsfragment. Sid. 119—120.

Bronsfragment, rännformigt, fig. 311 e. Översidan har haft ett nu utplånat ornament. Nithål. Fragmentets längd är 3,2 cm. och bredd 1,3 cm.

14 små bronsfragment till samma föremål. Fragmenten visa en förtjockad kant med trenne orneringslinjer. Största fragmentet är 4×0,9 cm. Fig. 308 c.

Bronsbleck med förtjockade kanter och en kvarsittande nit. Fragmentets längd 2 cm., bredd 1 cm. Fig. 311 f.

Bandformigt bronsbleck, svagt konkavt, fig. 311 b. Fragmentets största längd är 1,75 cm., bredd 1,30 cm., tjocklek 0,25 cm.

Litet, refflat, bandformigt bronsbleck, fig. 311 c. Fragmentets längd 1,6 cm., bredd 0,75 cm.

Litet, strutformigt bronsfragment, största längd 1,65 cm. Fig. 311 d.

3 små, kupiga bronsfragment, det största är 0,8×0,5 cm.

25 små, flata bronsbleck till olika föremål, det största är 2,9×0,5 cm.

114 bronsklumpar i olika storlekar utgörande rester av i elden skadade föremål.

Järnbeslag med guldbeläggning.

Flätlikt järnbeslag med guldbeläggning, längd 2,2 cm., bredd 1,5 cm. Fig. 315 a.

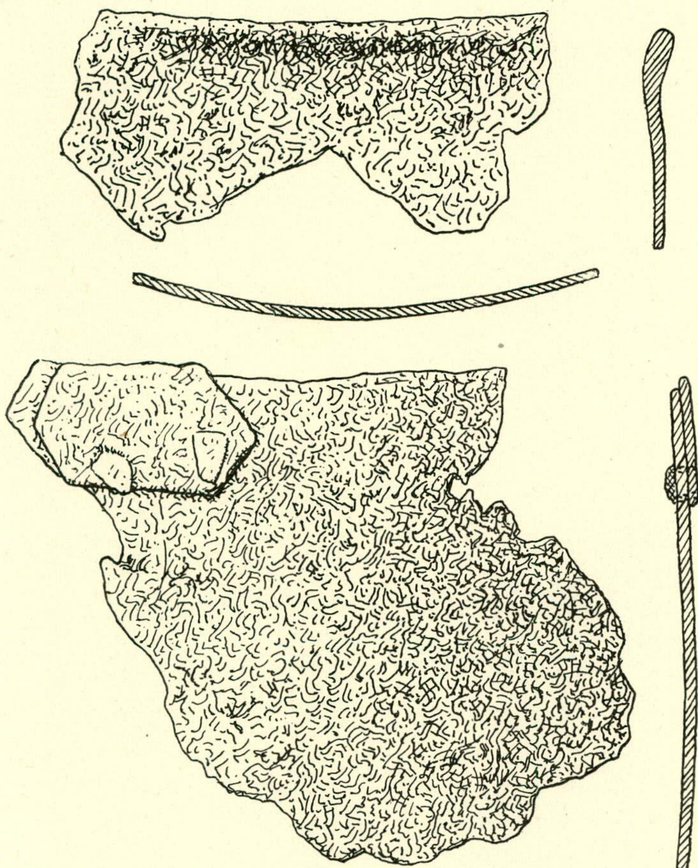

Fig. 312. 1/1. Fynd ur Skopinntull: fragment till kärl av järn. Sid. 120, 165.

Fragment av järnkärl.

I små fragment sönderfallet kärl (gryta?) av järn, fig. 312, (över 300 fragment, de flesta särdeles små). Angående kärlets storlek kan intet sägas. Det är tillverkat av 0,1 cm. tjockt järnbleck. Överkanten är tunn och ojämn, fast något förtjockad i förhållande till kärlväggen. En överkantsbit visar fragment av pånitat hank(?)beslag. Möjligen härröra fragmenten från två kärl, ty överkanten synes å en bit tjockare än å övriga samt något utåtböjd. Alla kärlbitar blevo dock funna inom ett ytterst begränsat område.

Järnbeslag till träkärl.

7 hela och 9 fragment av järnbeslag, fig. 313 a, b, d (till träskål som fig. 416?). Beslagen bestå av rektangulära, omböjda järnbleck, vars två motstående hörn hophållas med järnnitar. Beslagens storlek variera från en längd av 2,2 cm. och bredd av 1 cm. till en längd av 2,5 cm., bredd 2,1 cm.

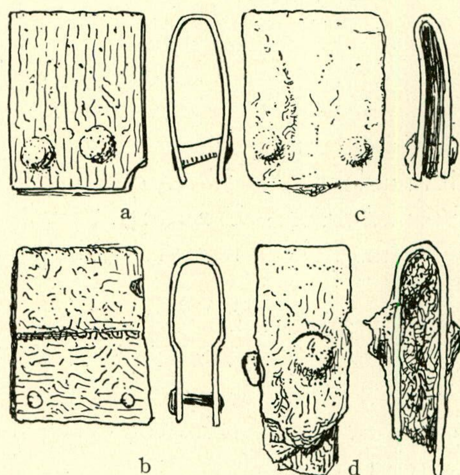

Fig. 313. 1/1. Fynd ur Skopinntull: järnbeslag till träskål (som fig. 416?).

4 hela och 2 fragmentariska, kvadratiska järnbeslag, lika ovanstående men med de båda sidorna närmare hoptryckta, fig. 313 c. Spår av trä. Längd c:a 2 cm., bredd 2,5 cm.

Järnomtag.

15 järnomtag som fig. 314 a—c, sannolikt till bälteprydnad. Storlekarna variera från en längd av 1,9 cm. och en största bredd av 1,15 cm. till en längd av 2,5 cm. och en största bredd av 1,2 cm.

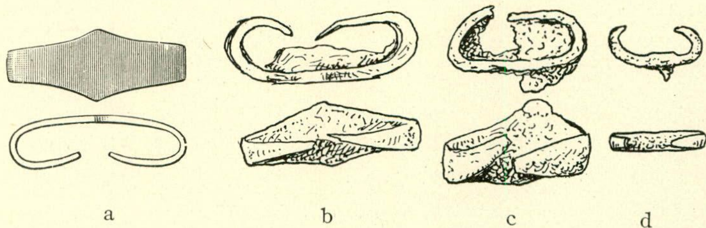
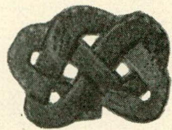
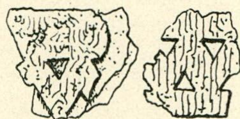

Fig. 314. 1/1. Fynd ur Skopinntull: järnomtag (märlor) till bälteprydnad. Sid. 120, 164.

2 små järnomtag, fig. 314 d. Längd 1,3 cm., bredd 0,4 cm. samt längd 1,1 cm., bredd 0,45 cm.

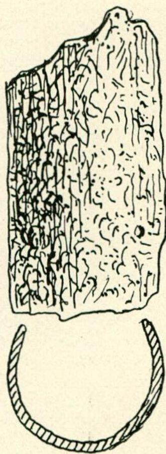

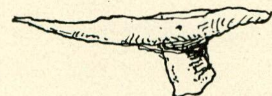
a b

Fig. 315. 1/1. Fynd ur Skopinntull: a) järnbeslag med spår av guldbeläggning; b) järnbeslag. Sid. 120, 121, 164.

Genombrutet järnbleck. *9 små fragment av genombrutet järnbleck.* Fig. 315 b. Möjligen rest av knivslida, jmf. Aspelin, Antiquités, 1957.

Järnholk. *Fragment av järnholk* (till spjutspets?), fig. 316 a. Ett nithål. Diam. har varit 2,1 cm., järnbleckets tjocklek är 0,3 cm., fragmentets nuvarande längd är 4 cm.

b

Fig. 316. 1/1. Fynd ur Skopinntull: a) holk av järn (till spjutspets?); b) järnfragment (av brodd?). Sid. 121, 164.

Järnbrodd. *Fragment av järnbrodd(?),* fig. 316 b. Fragmentets längd är 3,5 cm., bredd 1,4 cm.

Järnfragment (brodd?), bestående av ett omböjt, 1,3 cm. brett järnband med spår av uppböjning å ena sidan. Fragmentets längd är 3 cm.

Järnfragment. *7 små, tunna järnfragment.*

Järnbeslag. *Fragmentariskt, rektangulärt järnbeslag* med ett nithål i mitten. Längd 2,8 cm., bredd 1,7 cm. Dess tjocklek, 0,15 cm., förefaller för ringa för ett nithuvud.

Järnnitar och spikar. *34 hela och 81 fragment av järnnitar,* varav många starkt förrostade, fig. 317. Största nit är 5,3 cm. lång. Ett par nitar ha en längd av 0,6 cm.

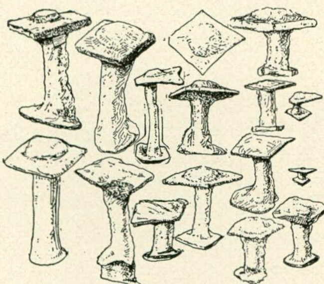
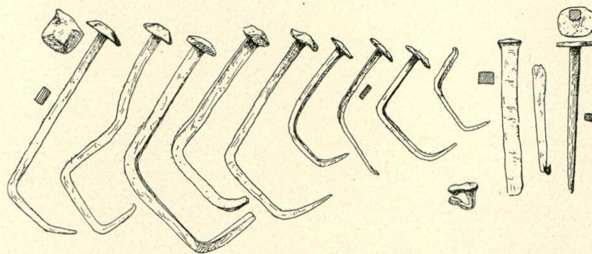

Fig. 317. 1/3. Fynd ur Skopinntull: prov på järnnitar.

27 hela och 104 fragment av järnspik, fig. 318.

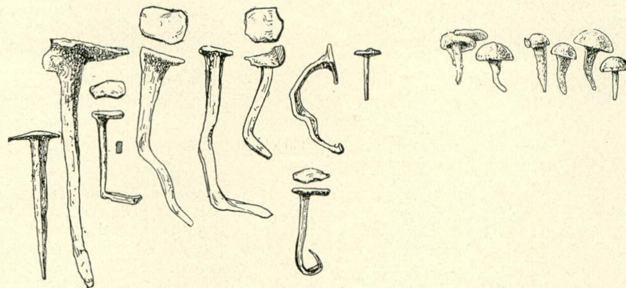

Fig. 318. 1/3. Fynd ur Skopinntull: prov på järnspikar; den övre radens alla böjda spikar lågo tillsammans i graven (i fyndrutan I 3).

80 fragment av spikar eller nitar av järn.

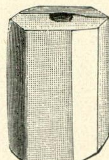
21 små järnspikar med halvsfäriska huvuden, fig. 318. Längd 1,5 till 2,8 cm.

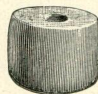
23 järnklumpar. *Järnklumpar.*

62 järnrostklumpar.

Pärlor: *Pärlor.*

av karneol, 4 mera och mindre fragmentariska pärlor, av vilka de största äro respektive

a b c d e

Fig. 319. 1/1. Fynd ur Skopinntull: pärlor a) av karneol; b) och c) av glas; d) och e) av silverfolium. Övriga pärlor avbildade i Pl. II: fig. 3. Sid. 121, 165.

2,1 × 1,1 cm. och 1,8 × 1,4 cm., fig. 319 a (jmf. Pl. I: fig. 2 e—g, q samt 6 n, p, r, t, v, y, å, ö);

7 små silverfolierade pärlor, diam. 0,5 à 0,6 cm., fig. 319 d, e;

av gråvitt glas, 1 rund pärla, diam. 1,05 cm., höjd 0,75 cm., 1/2 likartad pärla, diam. 1,7 cm., höjd 0,9 cm., fig. 319 c, 1 rörformad, höjd 0,9 cm., diam. 1,2 cm., fig. 319 b, 1 fragment av likartad pärla;

Se Pl. II: fig. 3 : a—l:

av svartgrön glasfluss, 1 kanelerad pärla, diam. 0,9 cm., höjd 0,9 cm., likartad, diam.

1,3 cm., höjd 0,85 cm., fig. e, fragment av 3 dylika pärlor;

av vit glasfluss, 1 rund pärla, diam. 1 cm., höjd 0,55 cm.;

mosaikpärlor, 1 strecktecknad på mörkblå botten, med vitt, rött och gult, diam. 1,4 cm., höjd 1,2 cm., fig. h; 1 rörformig pärla, i blått, grönt och rött, diam. 1,6 cm., höjd 1,4 cm., fig. g; 1/2 på grönsvart botten med röda band och vita prickar, fig. i; 1/2 pärla på grön botten med röda och gula prickar, diam. 1,7 cm., höjd 0,9 cm., fig. d; 1/2 på svart botten med röda ringar och vita våglinjer, diam. 2,2 cm., höjd 1,2 cm., fig. j; 3 fragment till samma pärla, ljusgrön botten med röda ringar, fig. f; 1 fragment till likartad pärla; 1 pärlfragment på grågrön botten med röda punkter, diam. 1,7 cm., höjd 1 cm., fig. k; 1 halv pärla på mörkröd botten med vita ränder och spirallinje, diam. 2,2 cm., höjd 1,1 cm., fig. a; 1 fragment på grönsvart botten med vit våglinje, fig. c; 1 fragment på mörkblå botten med röda ringar och vit våglinje, fig. b; 1 smält pärla på blåsvart botten med röda ringar, höjd 1,6 cm., fig. l; 1 smält likartad pärla.

16 små fragment av en kristallskiftande *glaspärla;* 5 fragment av dylik pärla; 25 dylika fragment av olika pärlor.

4 smälta glasklumpar.

Spelbrickor. *Spelbrickor med ett hål på undersidan:*

2 toppiga, diam. 2,55 cm., höjd 1,5 cm., fig. 320 a, b;

1 fragment av flatare spelbricka, fig. 230 c;

1 fragment av liten, i förhållande till diam. hög spelbricka, diam. 1,85 cm., höjd 1,4 cm., fig. 320 d.

Spelbrickor utan hål:

1 toppig, diam. 2,8 cm., höjd 1,7 cm., fig. 320 e;

1 fragment av spelbricka med skadad överyta, fig. 320 f;

4 större fragment av spelbricka utan hål;

11 mindre fragment av spelbrickor.

Kamfragment (fig. 321): *Kamfragment.*

5 fragment till samma kam, varav 4 äro ornerade med tvärgående och vinkelställda streck och punkter och 1 har spår av kampinnar, fig. a; nitar av järn;

1 fragment, ornerat, med parvis tvärställda streck, fig. j, ett nithål;

5 fragment, sannolikt av samma kam, varav två äro ornerade med i rutor ställda streck, två med tvärgående streck samt ett är en kampinne, fig. f;

fragment av kamskena, ornerat i likartat rutmönster som ovanstående, fig. k;

fragment av benkam, bestående av tvenne med bronsnitar hopsatta ändstycken till kamskållor samt ett mellansittande fragment med rest av kampinnar, fig. b;

4 ändstycken till kamskenor, ornerade med tvärstrierade streck, fig. e;

4 små fragment, ornerade som ovanstående;

fragment av kamskena med två längsgående orneringsstreck, ett nithål, fig. g;

1 litet kamskensfragment med en längs kanten löpande inristad orneringslinje, fig. i. 1/2 nithål är synligt;

3 oornerade fragment av kamskena;

5 fragment med rest efter kampinnar, fig. c;

6 kampinnar, fig. d.

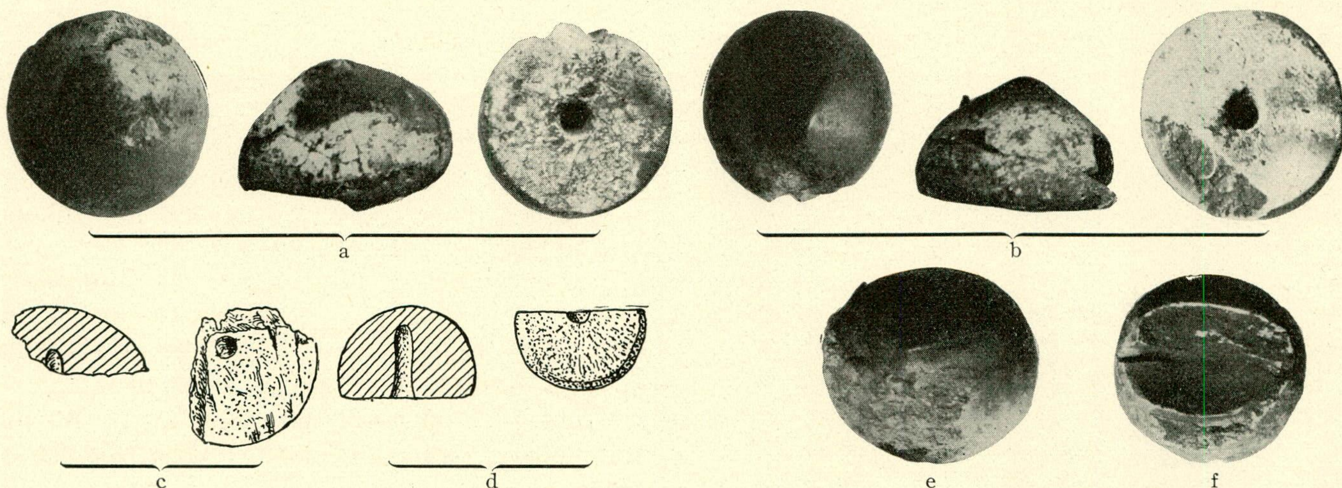

Fig. 320. 1/1. Fynd ur Skopinntull: spelbrickor av ben, a) och b) äro försedda med hål på undersidan; c) och d) fragmentariska; e) och f) sakna hål på undersidan, e) har en profil lik b). Sid. 122, 165.

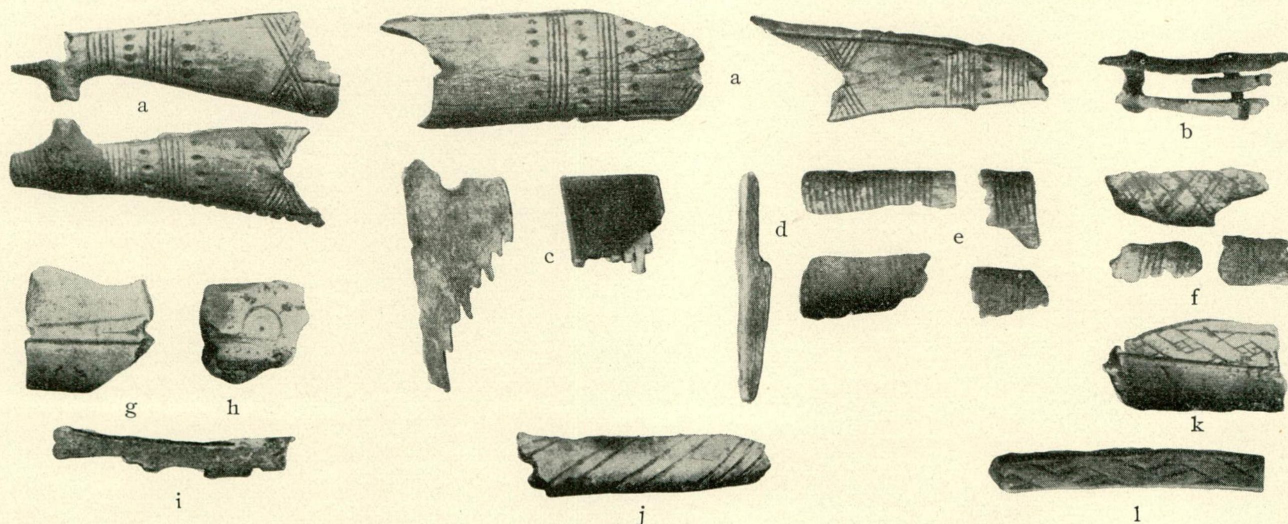

Fig. 321. 1/1. Fynd ur Skopinntull: kam- och benfragment. Sid. 122, 165.

Ornerat benfragment.

1 *benfragment,* ornerat med koncentriska cirklar, fig. 321 h. Fragmentets största tjocklek av 0,6 cm., som icke är föremålets hela tjocklek, gör det icke troligt, att fragmentet är en del av en kamskålla.

Fragment med likartad ornering som ovanstående.

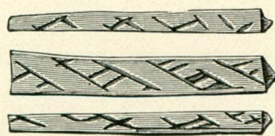

Fig. 322. 1/1. Samma föremål som fig. 321 l.

1 *rektangulärt benfragment* med ornering på tre sidor, bestående av ett rutlikt flätornament. Längd 3,5 cm., bredd 0,5 cm., fig. 321 l samt fig. 322.

Brynen.

5 *fragment av skifferbrynen,* respektive längd, bredd och tjocklek: 6,9 × 1,7 × 1,15 cm.; 5,7 × 1,7 × 0,55 cm.; 6,6 × 1,7 cm.; 3,3 × 1,8 × 0,5 cm.; 4,9 × 1,15 × 0,7 cm.

Fig. 323. 1/1. Fynd ur Skopinntull: tvenne flintbitar.

2 *små flintbitar,* fig. 323.

FÖRDELNINGEN AV FYNDEN INOM DE OLIKA FYNDRUTORNA

Fyndfördelningen i brandlagret.

(Jmf. planen fig. 290).

Ruta A. Remändbeslaget, fig. 300 b, 4 bronsklumpar, 1 järnbeslag som fig. 313, 1 hel och 8 fragment av järnnitar, 2 hela och 5 fragment av spikar, 1 fragment av spelbricka, 2 fragment av benkam, bronsfragment.

Ruta B. 3 rektangulära betselbeslag, fig. 303, 1 betselbeslag, fig. 305 b, 1 spirallagd bronsring, fig. 307 c, bronsföremål som fig. 305 c, 1 bronsklump, fragment av brons, fragment av järnspik, fragment av järnnitar, 2 fragment av benkam, 2 fragment av grön glaspärla, Pl. II: fig. 3 e.

Ruta C. Fyndlös.

Ruta D. 1 lerkärl, fig. 293, 1 ögla av brons som fig. 307 a, 1 hel och 1 fragmentarisk bronsnit, bronsfragment, fig. 308 c, 22 bronsklumpar, 7 fragment av järnspikar eller nitar, fragment av järnspikar, 3 fragment av benkam, 1 fragment av glaspärla.

Ruta E. Betselbeslag, fig. 304, bronsfragment, fig. 305 a, 1 helt och fragment av beslag som fig. 308 a, b, fragment av nit eller spik av järn, 3 fragment av benkam.

Ruta F. 1 järnspik med halvsfäriskt huvud, fragment av järnspik eller nit, 2 järnrostklumpar, pärla.

Ruta G. 5 fragment av benkam, 1 spelbricka utan hål, 4 fragment av glaspärla.

Ruta H. 1 järnbeslag som fig. 313, 2 hela och 13 fragment av järnnitar, 8 fragment av järnspik, 8 fragment av nitar eller spikar.

Ruta I. Bronsfragment, fig. 308 c, 1 runt hoptryckt bronsbeslag, 1 litet bronsfragment som fig. 306 c, 1 fragmentarisk bronsnit, 1 bronsfragment, 3 bronsklumpar, 1 järnnit, spikfragment av järn, fragment av järnspik eller nit, 3 silverfoliumpärlor, fig. 319 d, 1 fragment av gråvit glaspärla, fig. 319 c.

Ruta J. 2 järnspikar.

Ruta K. Fragment av järnnit, 2 spikar, fragment av järnspik eller nit, 2 fragment av benkam.

Ruta L. Lerkärlsfragment, fig. 294 a, 1 järnomtag som fig. 314, 15 järnfragment till kitteln fig. 312, nitfragment, 2 järnspikar med halvsfäriska huvuden, 2 hela och fragment av järnspik, 1 järnklump, 1 spelbricka.

Ruta M. 2 fragment av järnspik, 1 järnrostklump.

Ruta N. 1 rektangulärt betselbeslag av brons, fig. 302.

Ruta O. 3 guldtrådar, 1 järnnit, 1 hel och 1 fragment av järnspik, 1 fragment av järnnit eller spik, 1 järnrostklump.

Ruta P. Fyndlös.

Ruta Q. 2 fragment av järnspik, 1 ornerat benfragment.

Ruta R. Fyndlös.

Ruta S. Lerkärlsfragment av samma kärl som i M3 och R3, fig. 294 b, fragment av järnkittel, fig. 312, järnholk, fig. 316 a, beslag av järn med nithål, fragment av järnnitar, 1 fragment av spelbricka.

Ruta T. 1 spikfragment, 1 järnklump.

Rutorna U—Y. Fyndlösa.

Ruta Z. 1 rektangulärt betselbeslag, 2 hela och fragment av bronsnitar, bronsfragment, 7 bronsklumpar, 1 fragment av nit eller spik av järn, 2 silverfolierade pärlor, fig. 319 d, e, 3 gråvita glaspärlor, fig. 319 b, c, 1 hel och 1 fragmentarisk mosaikpärla.

Rutorna Å—Ö. Fyndlösa.

Ruta A2. Guldbleck, 2 guldtrådar, 1 sicksacklindad guldtråd, 4 klumpar guldtråd, 1 rektangulärt betselbeslag, 2 vinkelböjda bronsband som fig. 310 a, 20 bronsklumpar, 2 kvadratiska järnbeslag som fig. 313.

Ruta B2. 1 järnnit, 1 fragment av järnspik, 1 grön glaspärla.

Ruta C2. Fyndlös.

Ruta D2. 1 bronsklump, 1 litet, ovalt järnomtag, fig. 314 d, 1 spikfragment.

Ruta E2. 4 fragment av järnspik.

Ruta F2. Fyndlös.

Ruta G2. 1 järnspik, pärlor.

Ruta H2. 1 fragment av järnspik, 1 fragment av nit eller spik av järn, 1 järnrostklump.

Rutorna I2—K2. Fyndlösa.

Ruta L2. 1 spelbricka med hål, 2 fragment av spelbricka, 1 fragment av benkam.

Ruta O2. 9 fragment av genombrutet järnbleck, fig. 315 b.

Ruta P2. Fyndlös.

Ruta Q2. Lerkärlsfragment, fig. 294 c, fragment till samma kärl som detta finnas i rutorna S2, Ä2, E3, I3, L3, O3, små guldbleck, 15 guldtrådar, 4 sicksacklagda guldtrådar, 2 klumpar guldtråd, 1 hjärtformigt beslag, 9 rektangulära betselbeslag, fig. 303, 1 rektangulärt betselbeslag som fig. 302, 1 triangulärt bronsbeslag, fig. 300 e, 1 dubbelt kvadratiskt bronsbeslag som fig. 308, 2 vinkelböjda bronsbeslag som fig. 310 a, 1 bronsnit, 2 små bronsfragment, 1 fragment av järnbeslag som fig. 313, järnnitar samt fragment av järnnitar och spikar, 17 järnklumpar, 1 fragment av bryne, 2 fragment av spelbrickor.

Ruta R2. Fyndlös.

Ruta S2. Lerkärlsfragment, jmf. Q2, 1 fragment av järnnit, 1 fragment av järnspik, 2 järnklumpar.

Ruta T2. 1 fragment av järnnit.

Ruta X2. Fyndlös.

Ruta Y2. 5 små flata bronsfragment.

Ruta Z2. Fyndlös.

Ruta Å2. Guldtrådar, 1 hjärtformigt bronsbeslag, 4 rektangulära betselbeslag, 1 kvadratiskt dubbelt bronsbeslag som fig. 308, 2 vinkelböjda bronsband som fig. 310 a, 1 bronsnit, nyckelskylt som fig. 309, 2 bronsklumpar, 1 järnbeslag som fig. 313, 1 järnklump, 3 järnrostklumpar, fragment av glaspärla, 4 fragment av 2 olika benkammar.

Ruta Ä2. Lerkärlsfragment, jmf. Q2, 30 guldtrådar, 5 sicksacklagda guldtrådar, 3 guldtrådsklumpar, 1 hjärtformigt bronsbeslag, 12 rektangulära betselbeslag som fig. 303, 2 tungformiga bronsbeslag, fig. 300 c, d, 1 nyckelskylt av brons, fig. 309, 4 vinkelböjda bronsband som fig. 310 a, 2 liknande beslag, fig. 310 b, 1 bronsnit, 1 bronsnithuvud, 1 ornerat bronsbeslag som fig. 311 e, 2 små brons-

bleck, 1 bronsfragment till kärl(?), fig. 311 a, 1 bronsband, fig. 311 c, små bronsfragment, 12 bronsklumpar, 4 fragment till järnbeslag som fig. 313, spikfragment, 1 hel, 3 fragmentariska mosaikpärlor, 16 fragment av glaspärlor, 1 flat spelbricka utan hål, flera spelbricksfragment 4 kamfragment.

Ruta Ö2. Fyndlös.

Ruta A3. Fyndlös.

Ruta B3. Bronskrampa, fig. 310 c, 1 järnspik med halvsfäriskt huvud.

Ruta C3. Pärlor, 1 fragment till järnnit eller spik.

Ruta D3. 1 rektangulärt betselbeslag, 1 fragment av spelbricka.

Ruta E3. Lerkärlsfragment till samma kärl som i Q2 m. fl., 1 rektangulärt betselbeslag, 1 fragmentariskt bronsbeslag, 1 bronsfragment, 1 bronsklump, 1 järnomtag som fig. 314 b, 2 hela, 2 fragment av järnnitar, järnspik jämte fragment, 2 järnrostklumpar, fragment till gråvit glaspärla, 4 fragment av glaspärla.

Ruta F3. 3 järnrostklumpar.

Ruta G3. 2 bronsnitskivor, 1 bronsnit, 3 bronsklumpar, 1 fragment av bryne.

Ruta H3. 1 guldtråd, 1 fragment av järnnit eller spik.

Ruta I3. Lerkärlsfragment till samma kärl som i Q2 m. fl., de båda dräktsmyckena, fig. 295 d, g, 3 små guldbleck, sid. 115, 2 guldtrådar, 3 sicksacklagda guldtrådar, 1 snodd guldtråd, 1 klump guldtråd, bronskärlet, fig. 297, remändbeslaget av brons, avbildat fig. 300 a, 1 hjärtformigt beslag, 3 rektangulära beslag som fig. 303, 2 fragment av dubbelt kvadratiskt bronsbeslag, fig. 308, 2 öglor av brons, 1 vinkelböjt bronsband som fig. 310 a, 1 bronsnit, fragmentariskt järnbeslag som fig. 313, 1 litet flatt järnfragment, 3 hela och 1 fragment av järnnit, 8 hela, 1 fragment av järnspikar, fig. 318, 3 järnklumpar, 1 glasflussklump, 1 fragment av bryne.

I bronskärlet: hårlänk, fig. 291, 2 guldkors, fig. 295 a, dräktsmycket, fig. 295 g, smycket, fig. 298, remsöljan, fig. 299, 1 spelbricka.

Ruta J3. Lerkärlsfragment, guldtråd, 2 bronsöglor, 3 vinkelböjda bronsband som fig. 310 a, bronsfragment, 1 helt och 1 fragment av järnbeslag som fig. 313, 2 järnomtag som fig. 314, järnnitar och spikar jämte fragment, 2 fragment av glaspärla, 2 glasflussklumpar.

Ruta K3. 1 litet järnfragment.

Ruta L3. Lerkärlsfragment av samma kärl som i Q2 m. fl., 3 hjärtformiga beslag, 7 rektangulära betselbeslag, fig. 303, 2 som fig. 302, 3 bronsöglor, 4 hela samt fragment av bronsnitar, 1 bronsfragment, fig. 306 a, små bronsfragment, 3 bronsklumpar, 1 järnomtag, 1 järnomtag som fig. 314 a—c, 1 järnomtag som fig. 314 d, 1 kvadratiskt järnbeslag som fig. 313, 2 små järnfragment, 2 järnnitar, 2 spikar av järn med halvsfäriska huvuden, 10 spikfragment, 5 fragment av järnnit eller spik, 8 rostklumpar, 10 fragment av glaspärla, 4 glasflussklumpar, 3 fragment av samma kamskena av ben, 1 oornerat kamfragment av ben.

Ruta M3. Lerkärlsfragment, jmf. S, 1 hjärtformigt bronsbeslag, 1 rektangulärt bronsbeslag som fig. 303, 2 bronsnitar, 1 bronsklump, ett järnomtag som fig. 314, järnnitar och spikar jämte fragment, 5 fragment av glaspärla.

Ruta N3. 1 hjärtformigt bronsbeslag, 1 järnomtag som fig. 314, 1 järnspik, 1 fragment av ornerad benkam.

Ruta O3. Lerkärlsfragment av samma kärl som i Q2 m. fl., 1 guldtråd, 1 sicksacklagd guldtråd, 1 guldtrådsklump, 7 hjärtformiga bronsbeslag, 1 rektangulärt betselbeslag, 7 hela jämte fragment av bronsnitar, 3 små kupiga bronsbeslag, 2 fragmentariska järnbeslag, 3 järnomtag som fig. 313, 3 järnomtag, 3 fragm. som fig. 314, 2 små, flata järnfragment, järnnit och spikar jämte fragment, 5 järnspikar med halvsfäriska huvuden, 5 järnklumpar, 1 järnrostklump, 1 fragment av bryne.

Ruta P3. Litet guldkors, fig. 295 a, 9 guldtrådar, 7 sicksacklagda guldtrådar, 1 guldtrådsklump.

Ruta Q3. 3 små guldtrådar, 8 järnklumpar, 6 fragment av järnnitar, 1 fragment av järnspik, 1 fragment av bryne.

Ruta R3. Lerkärlsfragment till samma kärl som i S, 1 hjärtformigt bronsbeslag, 1 bronsnit, 1 fragment av järnit och spik.

Ruta S3. Litet guldbleck, 2 små guldtrådar, sicksacklagd guldtråd, 1 bronsklump, 1 fragment av järnnit.

Ruta T3. 2 hjärtformiga bronsbeslag, 1 rektangulärt betselbeslag, 1 bronsögla, 2 små flata bronsbeslag, 3 vinkelböjda bronsband som fig. 310 a, 1 nithuvud av brons, 33 bronsklumpar, järnbeslag med guldbeläggning, fig. 315 a, 3 järnbeslag som fig. 313, talrika järnnitar, spikar och fragment av sådana, 6 fragment av nit eller

spik, 27 järnrostklumpar, 2 fragmentariska mosaikpärlor, 3 fragmentariska glasflusspärlor, 3 spelbrickor med hål, 3 järnklumpar.

Rutorna U3—Z3. Fyndlösa.

Ruta Å3. Smycket, fig. 295 e, 1 sicksacklagd guldtråd, 1 järnbeslag som fig. 313, 6 hela, 9 fragment av järnnitar, 1 hel, 4 fragment av järnspik, 3 fragment av spik eller nit.

Rutorna Ä3—Ö3. Fyndlösa.

Ruta A4. Fragment av järnnitar och spikar av järn.

Ruta B4. 2 fragment av järnspik.

Ruta C4. Fragment av arabiskt silvermynt, 1 järnnit, 4 fragment av järnspik.

Ruta D4, 1 järnspik med halvsfäriskt huvud, 5 fragment av järnnit eller spik.

Ruta E4. Bronsklump, 1 fragment av järnspik.

Ruta F4. Fyndlös.

Ruta G4. 1 järnspik med halvsfäriskt huvud.

Rutorna H4—K4. Fyndlösa.

FYND I SEKUNDÄRGRAV I.

Ben. *Lerkärlsfragment.*

Brända ben, därav ett skallben av människa.

Fragment av lerkärl av ett rödgult, grusblandat, flagrande gods, c:a 0,7 cm. tjockt, fig.

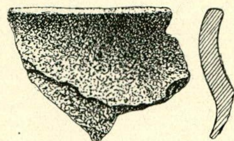

Fig. 324. 1/3. Fynd ur Skopinntull, sekundärgrav I: lerkärlsfragment.

324. Fragmenten hava icke kunnat hopsättas, ett överkantsstycke visar en rundad, svagt utåtböjd överkant med inbuktning av kärlväggen strax nedanför överkanten. Angående kärlets dimensioner kan intet slutas.

Järnfragment. *Järnnitar och spikar.*

Några ytterst små järnfragment.

Järnnitar och spikar.

FYND I SEKUNDÄRGRAV II.

Ben. *Lerkärlsfragment.*

Brända ben.

Fragment av lerkärl, som blott delvis kunnat hopsättas, fig. 325 a. Godset är brunt, på insidan svartbrunt, grovt, grusblandat, oornerat, c:a 0,9 cm. tjockt. Kärlväggen avtunnar mot den ytterst ojämna överkanten, som sakta böjer sig inåt, så att kärlet får en svag bukighet strax nedanför överkanten. Överkantsdiam. har varit c:a 18 cm. Botten är flat, och kärlväggen stiger, efter att först ha gjort en ytterst svag inåtbuktning, i något utåtriktad vinkel uppåt. Tydliga spår efter användning av träföremål vid tillverkningen.

1 litet överkantsfragment av annat lerkärl. Gråbrunt, grusblandat, 0,5 cm. tjockt, oornerat gods, fig. 325 b. Överkanten är jämn.

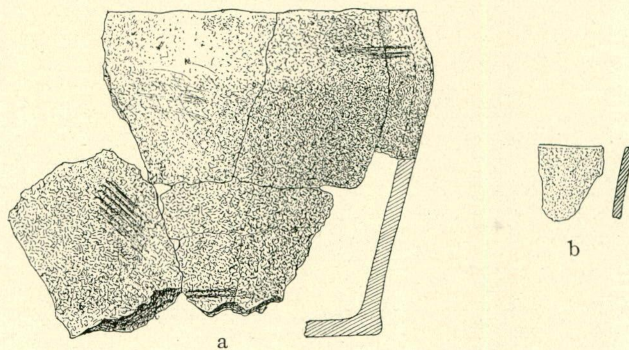

Fig. 325. 1/3. Fynd ur Skopinntull, sekundärgrav II: a) fragmentariskt lerkärl; b) fragment av överkant till annat kärl.

Järnomtag.

Järnomtag, fig. 313, av dubbelvikt järnbleck med två nitar, (till träkärl som fig. 416?), ett helt omtag och två förrostade fragment. Längd 2,3 cm., bredd 1,8 cm., största tjocklek mellan de båda sidorna av det omböjda blecket 6,7 cm.

Rektangulärt järnbleck.

Rektangulärt järnbleck, förrostat. Längd 2,9 cm., bredd 2,1 cm.

Litet järnbleck, vars ena ända är rundad. Längd 2,75 cm., bredd 1,85 cm., tjocklek 0,15 cm.

Spik. *Rostklump.*

Spik. Längd 4,4 cm.

Rostklump.

Gravkomplexet vid kyrkan grav 2.

GRAV 2. Se fig. 326—327. Rund kulle med fotkedja, som nu är något uppriven. Diam. 4,80 m. Högsta höjd i centrum är + 32 cm. från 0-punkten invid gravens nordliga kant, motstående sydkant låg på + 25 cm. Fotkedjans stenar hade en storlek av 12×25 cm. till 50×105 cm. I väster låg en jordfast häll, som var 72×167 cm. Gravens fyllning bestod av något stenblandad jord.

I centrum fanns ett brandlager med en största utsträckning av 2,20 m. och en mäktighet av c:a 8 cm. I dess sydöstra del stod lerkärlet med brända ben. Brända ben voro dessutom spridda i brandlagret liksom fynden i övrigt.

Fynd. *Ben.* *Lerkärl.*

FYND:

Brända ben, talrika, icke sköljda.

Lerkärl, sönderfallet och delvis hopsatt, fig. 328 a. Godset är brungrått, grusblandat, grovt, c:a 1,5 cm., oornerat.

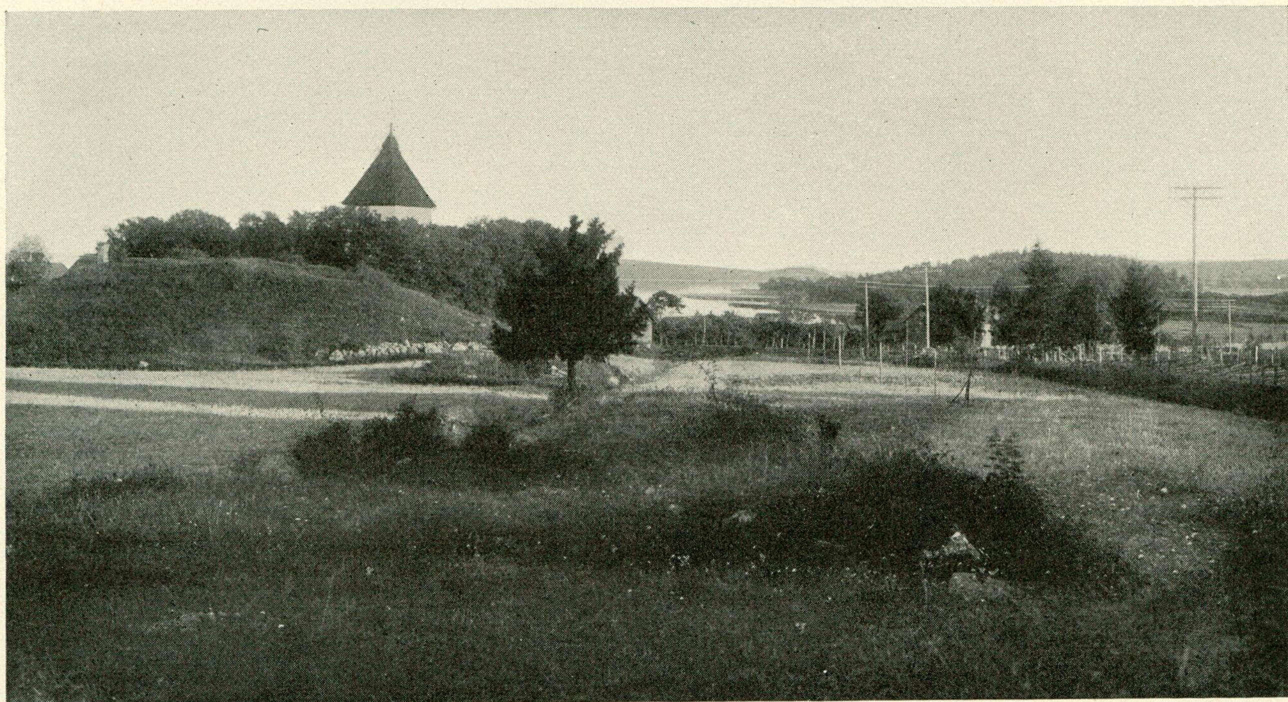

Fig. 326. Bila tagen från Skopinntull, i förgrunden på bildens mitt synes grav 2, längre ned till vänster den största av kungshögarna. Jmf. fig. 327—328. Sid. 15, 126—128, 169, 178. Foto förf., 1917.

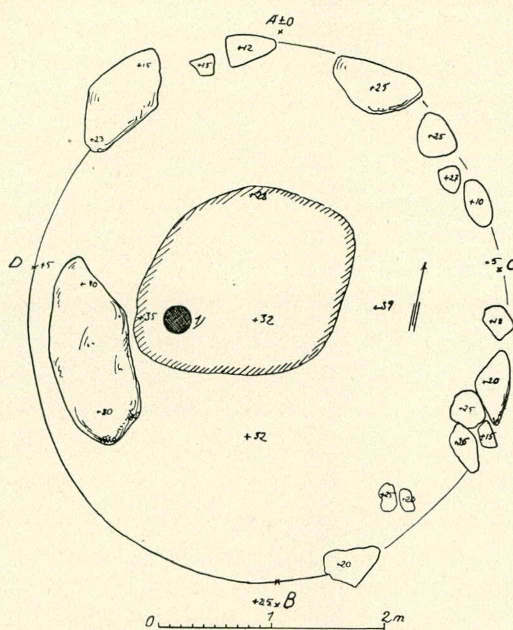
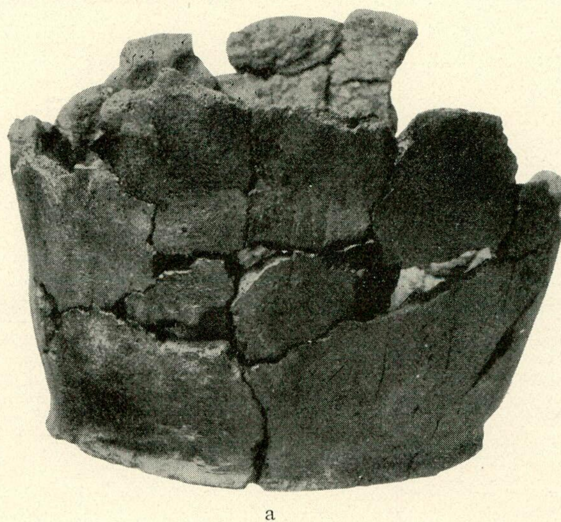
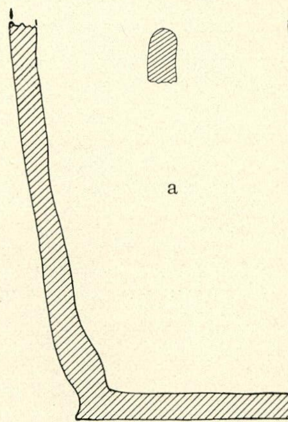

Fig. 327. Plan av grav 2: i brandlagret vid 1) lerkärlet i fig. 328 a, se även fig. 328 b. Sid. som fig. 326.

a

b

Fig. 328. 1/3. Fynd ur grav 2: a) lerkärl i foto och profil jämte profil av överkantsbit till samma kärl; b) järnspik. Sid. 126 ff., 169.

Efter en insvängning ovanför den flata botten stiger kärlväggen i svag utåtriktad vinkel. Ingen bukighet på kärlväggen, höjden kan ej anges, överkantsfragment i fig. 328. Bottendiam. 16,3 cm., största nu kända diam. 23,4 cm. Spår av vertikala strykningar med träföremål vid tillverkningen.

Järnbleck. *Litet dubbelt järnbleck.* Längd 2,1 cm., bredd 2 cm.

Järnbeslag. *Fragmentariskt järnbeslag* med hål. Längd 3,4 cm., bredd 1,9 cm.

Järnfragment. *1 vinkelböjt järnfragment* 2,8 × 3,25 cm.

5 små järnfragment.

Järnnitar och spikar. *1 spik av järn,* fig. 328 b. Längd 4,25 cm.

2 spikfragment.

17 fragment av nit eller spik.

18 nitfragment av järn.

Rostklump. *1 rostklump.*

GRAVFÄLTET VID HOVGÅRDEN, V OM KYRKAN.

Gravfältet V om kyrkan. Kap. Fornminnesplatser, n:o 55, sid 15. Fyndet från denna år 1917 utförda grävning bär i Statens Historiska Museum inventarienummer 16571.

Gravfältet V om kyrkan. Grav 1. GRAV 1. Gravplan fig. 329. Nästan rund kulle med spår av fotkedja. Diam. 5 m., högsta höjd i centrum + 58 cm. från o-punkten vid

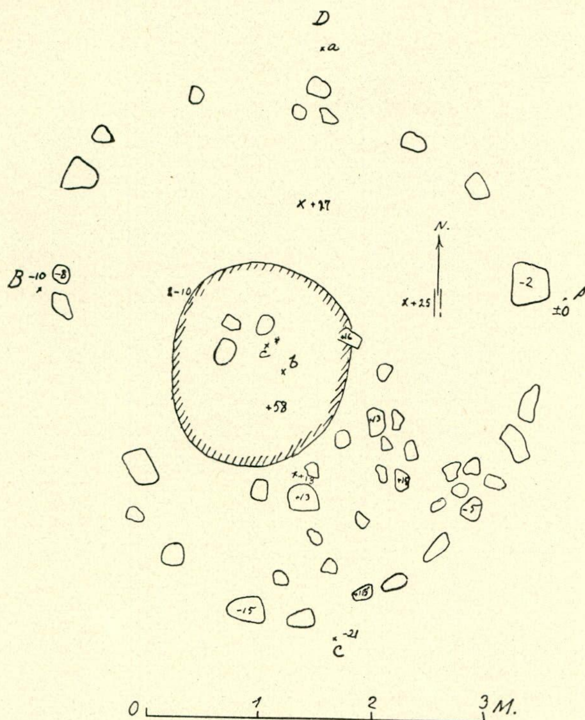

Fig. 329. Gravfältet V om kyrkan, plan av grav 1. Utanför stensättningen i gravens norra kant fanns vid a) omedelbart under torven en bit av lerkärlet i fig. 330, i brandlagret vid b) stod resten av lerkärlet sönderfallet, vid c) järnbrodden fig. 331. Sid. 15, 128, 169, 178.

gravens östra kant, varifrån marknivån med 10 cm. sjönk mot väst- och med 21 cm. mot sydkanten. Fotkedjans stenar hade en storlek av 12 × 18 cm. till 22 × 35 cm. och lågo på en nivå av − 16 till − 2 cm. från o-punkten.

Högens fyllning bestod av stenblandad jord. Några stenar stucko upp ur torven.

I centrum fanns ett brandlager på marknivån, det hade en utsträckning av 1,25 × 1,70 m. och en mäktighet av 5 cm. I brandlagret fanns ett sönderfallet lerkärl och spridda i brandlagret lågo de brända benen och gravgodset.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben,* fåtaliga.

Lerkärlsfragment. *Lerkärlsfragment* av ett gråbrunt, grovt, grusblandat, oornerat, 0,9 cm. tjockt gods. Fragmenten ha kunnat hopsättas vid kärlets övre parti. Kärlets överkant gör en skarp inbuktning och är starkt förtunnad, fig. 330. Överkantsdiam. har varit c:a 14,2 cm., nedanför överkantens inbuktning har diam. varit c:a 15,6 cm.

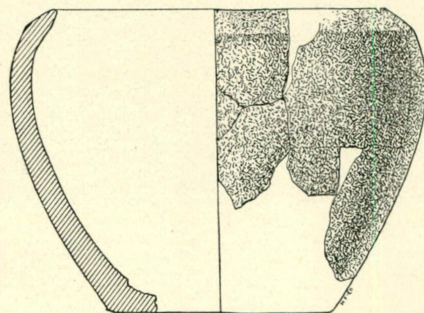

Fig. 330. 1/3. Gravfältet V om kyrkan: rekonstruktion av lerkärlet. Sid. 128, 169.

På kärlets insida, särskilt vid överkanten, synes tydliga horisontala spår efter användande av träföremål vid kärlets tillverkning.

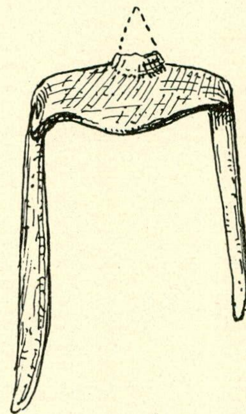

Fig. 331. 1/1. Fynd från gravfältet V om kyrkan: brodd ur grav 1.

Järnbrodd. *Brodd av järn,* fig. 331. Största längd 2,8 cm., största bredd 1,3 cm.

Flintbit. *Liten flintbit.* Största längd 1,1 cm.

FYND FRÅN GÅRDEN N:o 1 GREDBY.

Fynd från Gredby n:o 1.

Kap. Fornminnesplatser, n:o 59. Sid. 15.

Fynden bära i Statens Historiska Museum inventarienummer 16579.

Här undersöktes en tvivelaktig stensättning, som icke lämnade några fynd och sannolikt icke varit en grav.

På ett parti i hagen, där icke några fornminnen kunde iakttagas, trodde sig ägaren av marken ha funnit kolbitar, varför några provgropar upptogos. På ett ställe gjordes nedannämnda fynd på ett djup av c:a 30 cm. från marknivån. Intet som helst spår av röse eller brandlager eller ens kolpartiklar kunde iakttagas.

Fynd. FYND:

Ben. 1 *obränd benbit.*

Lerkärlsfragment. 1 *lerkärlsfragment,* 4,35 × 4,1 cm. stort. Godset gråbrunt, grovt, grusblandat, oornerat. Tjocklek 1,95 cm.

GRAVFÄLTET VID RACKMYRA, GREDBY.

Gravfältet vid Rackmyra.

Kap. Fornminnesplatser, n:o 60, sid. 15. Planskiss av gravfältet fig. 332.

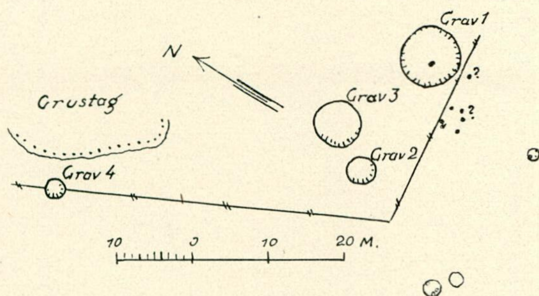

Fig. 332. Planskiss av gravfältet vid Rackmyra. Sid. 15, 129—134, 168 f., 178.

Fynden från detta gravfält, vilket undersöktes 1920, bära i Statens Historiska Museum inventarienummer 16577.

Rackmyra, grav 1.

GRAV 1. Gravplan fig. 335, foto fig. 334. Rund kulle med rest sten, av ortsbefolkningen kallad »Kung Rackas hög». Största diam. 8,50 m. Höjd i centrum var + 53 cm. från o-punkten vid gravens SÖ-kant, varifrån emellertid marknivån med 76 cm. steg mot motstående kant, vid SV-kanten var höjden + 51 och vid NÖ-kanten — 7. Något SÖ om centrum stod en rest sten, vars höjd var + 110 cm. från o-punkten och 60 cm. högre än kullens nivå nedanför stenen. Omedelbart SV om denna sten låg en annan mindre sten på en höjd av + 80 cm. från o-punkten. Högen var uppbyggd av jord, blandad med stenar, av vilka en del stucko upp genom torven.

Skelett.

Något söder om centrum låg på + 43 cm:s höjd från o-punkten — d. v. s. ungefär på marknivån — resterna av ett *skelett,* placerat i NÖ—SV, med huvudet åt NÖ. Därinvid funnos några nitar och spikar, sannolikt efter träkista.

På samma nivå, omedelbart N och V därom fanns ett c:a 12 cm. mäktigt brandlager, vars största N—S-utsträckning var 4,20 m. och Ö—V-liga 3,40 m. I brandlagrets NÖ-del fanns rester av kolade trästockar, som delvis tillvaratogos. I denna del av brandlagret stod en sönderfallande kruka, fig. 337 b, stödd av tvenne liggande stenar, fig. 335 e; i krukan funnos brända ben och i brandlagrets nordöstligaste del, invid en kolad stock, var en benanhopning. Väster därom, fig. 335 f, fanns huvudparten av fragmenten, fig. 337 a, av vilket även bitar funnos spridda i brandlagret, fig. 335 punkterna ×. Fynden voro i övrigt utspridda i hela brandlagret. (Jmf. planen.)

FYND VID SKELETTET.

Fynd vid skelettet. Lerkärlsfragment.

Lerkärlsfragment, några få bitar av ett brunt gods, som till sin beskaffenhet är likt det nedan

Fig. 333. 1/3. Bottenfragment till lerkärl ur grav 1, planen fig. 335 c.

nämnda, tjocklek 0,75 cm. Ett litet bottenfragment visar fig. 333.

Bronsspiraler.

4 *bronsspiraler,* fig. 336 a. Bredd 0,5 cm., längd respektive 2,4, 2,8, 3 och 3,2 cm. I spiralerna kvarsitta rester av tretvinnat snöre. De voro placerade vid skelettets huvud och hava sannolikt härrört från huvudsmycke likt Aspelin, Antiquités du Nord Finno-Ougrien, sid. 393, fig. 2160.

Järnten.

Vinkelböjd järnten, fig. 336 b, i vars ena vinkelben är fastsatt en nit. Tenens största tjocklek är 0,9 cm. Vinkelbenens längd respektive 1,9 och 2,4 cm.

Pärlor.

Pärlor (placerade vid skelettets hals). Mosaikpärla, Pl. II: fig. 4 a, blå botten med upphöjda figurer i blått, rött och vitt; 10 små, blå

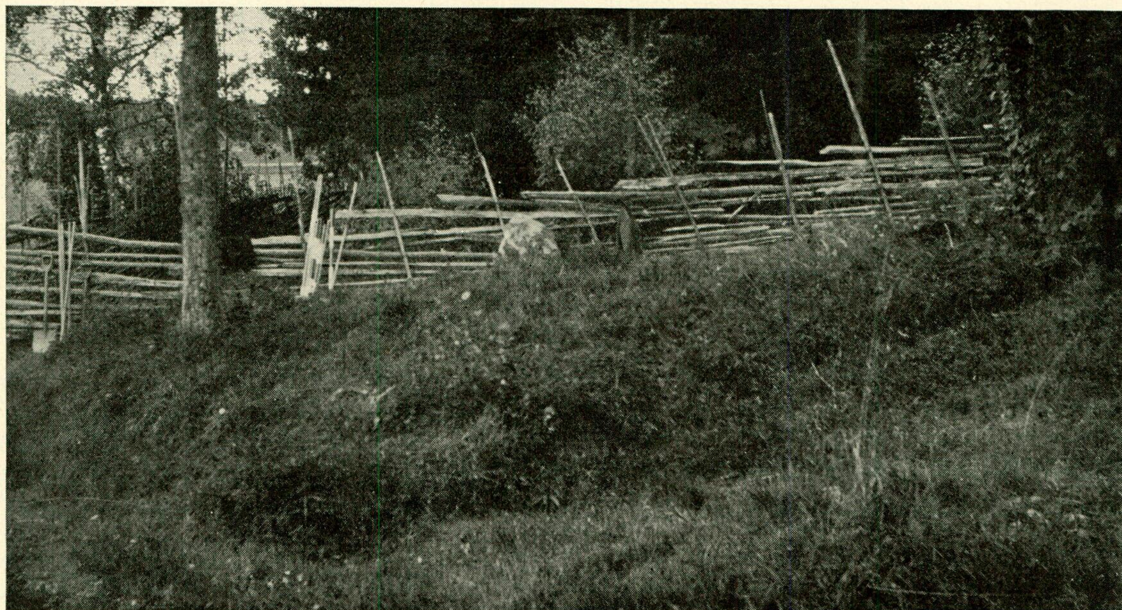

Fig. 334. Gravfältet vid Rackmyra: grav 1. Sid. 129—132, 168 f., 178. Foto förf., 1920.

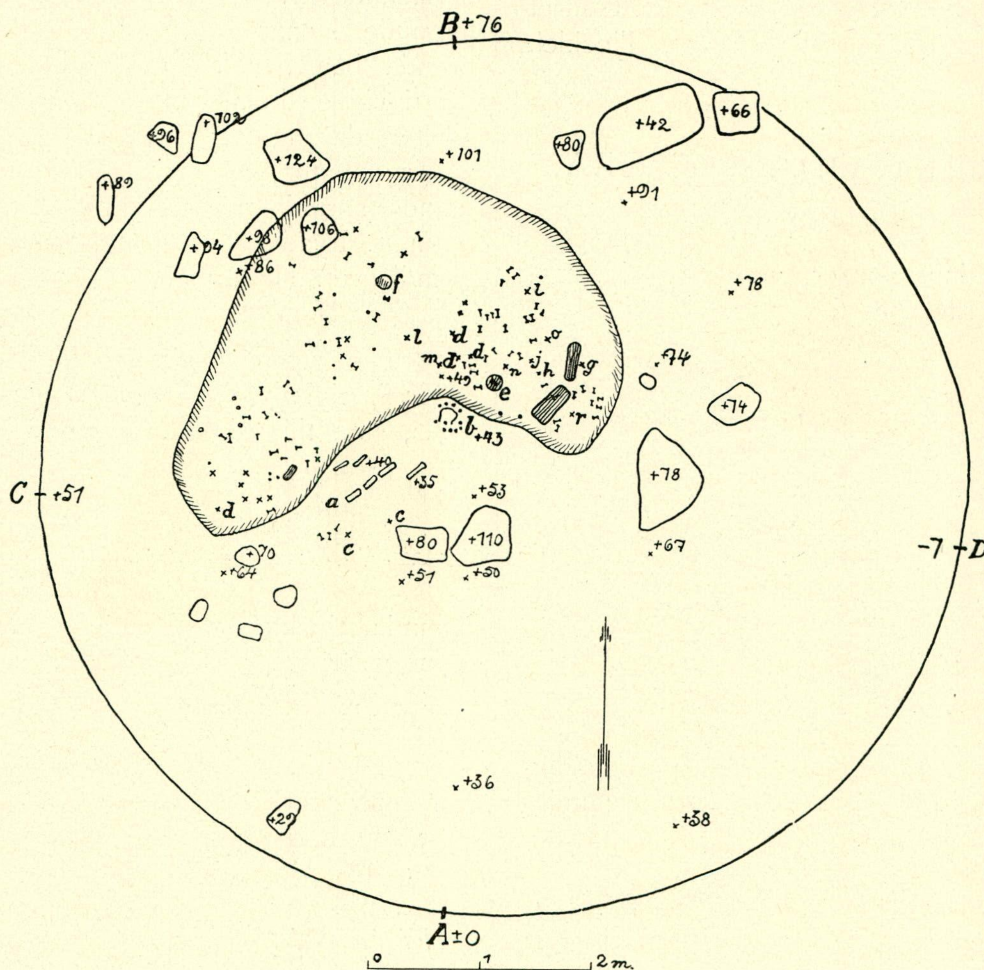

Fig. 335. Gravfältet vid Rackmyra: plan av grav 1. Vid a) rester av extremitetben av människoskelett; vid b) fragment av skallen, runt denna lågo pärlor, härinvid funnos även bronsspiralerna, fig. 336 a; vid c) fragment av lerkärl, fig. 333; vidare beteckna ⊢⊣ nit, ⊣ spik, · pärlor; i brandlagret fanns vid punkterna d) fragment av bryne; vid e) lerkärlet, fig. 337 b; vid f) lerkärlet, fig. 337 a; vid punkterna ×) fragment av detta lerkärl; vid g) fragment av arabiskt silvermynt, fig. 338, härinvid anhopning av brända ben; vid h) järnögla, fig. 341 d; vid i) järnbeslag; vid j) brodden, fig. 341 b; dräkthaken, fig. 340 d; vid l) pincetten, fig. 340 b; vid m) kniven, fig. 341 a; vid n) bronsbeslaget, fig. 340 a; vid o) bronssmycket, fig. 339, vid r) kamfragment. Jmf. Pl. II; fig. 4 a—h. Sid. som fig. 334.

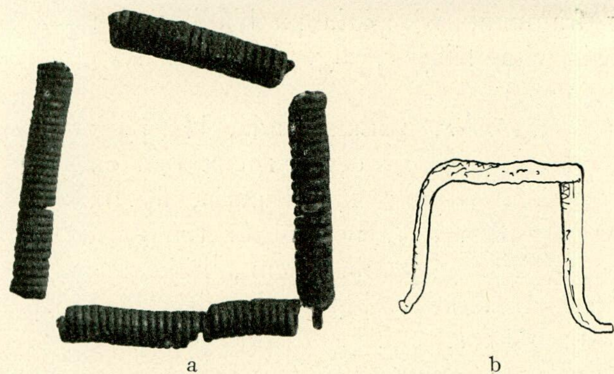

Fig. 336. 1/1. Fynd ur grav 1: a) bronsspiraler till hårklädsel; b) järnten. Sid. 129, 168 f.

glaspärlor som fig. e, diam. 0,8 à 1 cm., höjd 0,45 à 0,55 cm., en pärla som fig. c.

Fynd i brandlagret.

FYND I BRANDLAGRET.

Ben.

Brända ben, stor mängd, icke sköljda, däribland människoben.

Lerkärlsfragment.

Lerkärlsfragment, som endast delvis kunnat hopsättas, fig. 337 a. Godset brunt, på insidan

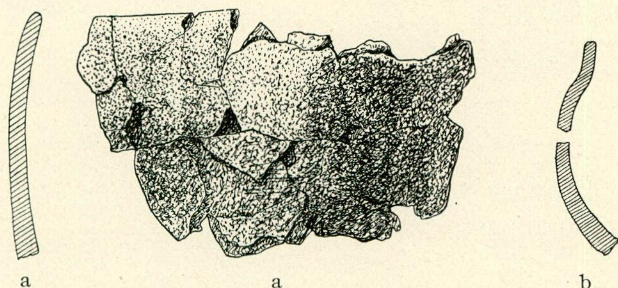

Fig. 337. 1/3. Fynd ur grav 1: a) övre delen av lerkärl samt genomskärning av kärlväggen i detta fragment; b) genomskärning av kärlväggen i fragmentariskt lerkärl.

svart, löst, särdeles starkt blandat med grova gruskorn, tjocklek 0,85, vid överkanten 0,7 cm. Kärlväggen har av de bevarade resterna att döma varit helt rak, utan buktning vid överkanten. Överkantsdiam. c:a 16 cm. Såväl fingerintryck som spår av träföremål från tillverkningen kunna iakttagas.

Lerkärlsfragment, fig. 337 b, av ett brunt, något grusblandat, fast, slätt gods, vars medeltjocklek är 0,6 cm., mot underkanten 0,5 cm. Kärlet synes varit halvsfäriskt med en rakt uppstigande tunn och jämn överkant.

Fragment av arabiskt silvermynt.

Fragment av arabiskt silvermynt, fig. 338, enligt bestämning av bibliotekarien H. Holmberg sannolikt samanidiskt och slaget Anno

Fig. 338. 2/1. Fynd ur grav 1: uppförstorad bild av fragment av arabiskt silvermynt.

Hegiræ 293 (börjar 905 e. Kr.), i så fall är myntherren Ismā'īl ibn. Ahmad.

Bronssmycke.

2 fragment till samma bronssmycke, ornerat med koncentriska cirklar, fig. 339. Det större

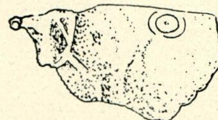

Fig. 339. 1/1. Fynd ur grav 1: ornerat bronsfragment.

fragmentets längd är 2,8 cm. och bredd 1,5 cm., det mindres längd 2,1 cm. och bredd 0,8 cm.

Tungformigt bronsbeslag.

Tungformigt bronsbeslag, fig. 340 a, med järn-

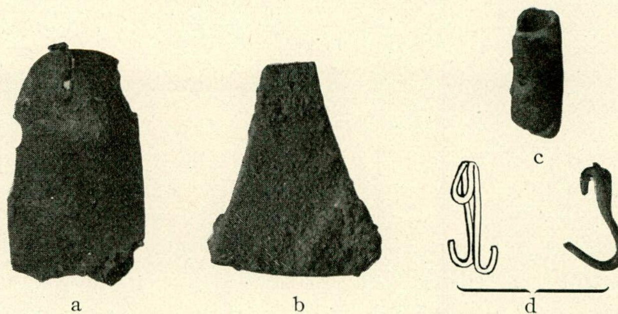

Fig. 340. 1/1. Bronsföremål ur grav 1: a) tungformigt föremål; b) hälften av en pincett; c) pärla; d) dräkthake.

rost på undersidan. Längd 3,1 cm., bredd 1,8 cm. Ett litet hål i övre delen av beslaget är möjligen icke ursprungligt.

Pincett av brons.

Ena hälften av en pincett av brons, fig. 340 b. Pincettens längd 4,4 cm., bredd vid basen 2,35 cm.

Dräkthake.

Bronshake till dräkt, fig. 340 d, gjord av en 0,1 cm. tjock bronstråd. Hakens längd 1,35 cm.

Bronspärla.

Bronspärla, fig. 340 c, avsnörd så, att den till synes består av två pärlor. Längd 2,4 cm., diam. 0,7 cm.

Brons-fragment. *Bronsfragment.* Längd 3,7 cm., bredd 1 cm.

Järnkniv. *Kniv av järn,* fig. 341 a, med lång tånge. Knivens hela längd är 12,95 cm., bladets största bredd är 1,3 cm., tångens största bredd invid bladet 1,3 cm.

Järnbrodd. *Brodd av järn,* fig. 341 b. Längd 2,7 cm., höjd över brodden 1,9 cm. *Fragment av järnbrodd.* Fragmentets längd är 2,45 cm. Fig. 341 c.

Järnögla. *Järnögla,* fig. 341 d. Längd 3,5 cm., största bredd över öglan 0,8 cm.

Litet järnomtag. Längd 2,85 cm. Fig. 341 e.

Järnbeslag. *Fragment av järnbeslag,* med tvenne hål. Längd 2,3 cm., bredd 2 cm.

a b c d e

Fig. 341. 1/1. Järnföremål ur grav 1: a) kniv; b) brodd; c) fragment av brodd; d) järnögla; e) järnomtag.

Järnnitar och spikar. *Järnnitar,* 33 hela, fig. 342. De flesta med ett stort, runt huvud och romboidisk, lös nitskålla. 4 äro större än de övriga, 4,5 till 6 cm. Medellängd är 3 cm., 2 av nitarna äro c:a 2 cm.

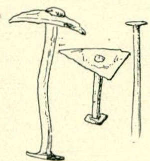

Fig. 342. 1/3. Prov på nitar och spikar ur grav 1.

Härtill komma 13 fragmentariska nitar samt 6 nitskållor.

9 spikar av järn, fig. 342, medellängd 3 à 4 cm., längsta spik 4,7 cm.

22 fragment av järnnitar eller spikar.

Pärlor. *Pärlor* Pl. II: fig. 4:

Av *bergkristall,* 1 facetterad pärla, fig. h. Längd 2,5 cm., bredd 2,4 och 2 cm.

Mosaikpärlor, 2 svarta pärlor med våglinjer i rött och vitt, fig. d, b, storlekar: diam. 1,3 cm., höjd 1,5 cm. samt diam. 1,5 cm., höjd 1,35 cm.; 1 fragmentarisk pärla på blå botten med röda och vita slingor, fig. i, diam. 1,4 cm., höjd 1,3 cm.,

Glaspärlor, 4 små, runda, blå pärlor, fig. e. med en diam. av 0,8 à 1 cm. och en höjd av 0,45 à 0,55 cm.; 1 blå pärla, fig. c, avsnörd så att den till synes utgör två pärlor; 1 blå pärla, fig. g, diam. 1 cm., höjd 1 cm.; fragment av kanelerad grön glaspärla, lik Pl. II: fig. 3 e, höjd 1,5 cm.

Glasflusspärlor, 1 grön, 1 grå, 1 blå, rund pärla, fig. f. Diam. 0,8 cm., höjd 0,6 cm.; 1 grå pärla, diam. 1,5 cm., höjd 0,8 cm., 3 delar av dylik pärla.

Fragment av benkam, fig. 343, varav fem äro delar av kamskålla, ornerade med koncentriska cirklar samt ett är fragment av mellanstycket med spår av kampinnar och en kvarsittande järnnit. *Kamfragment.*

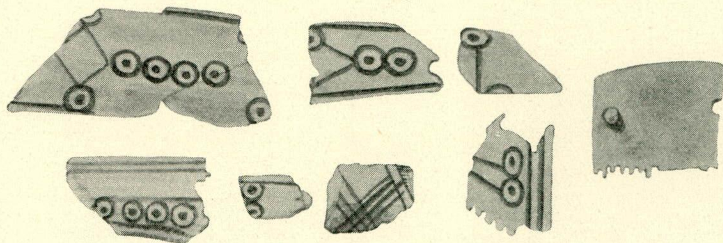

Fig. 343. 1/1. Ornerade benkamsfragment ur grav 1.

Ett litet benfragment, fig. 343, med ornering i rutmönster, tillhör ej samma kam. *Ornerat benfragment.*

3 brynen och 3 fragment till bryne. Det största brynet är 15×2,2×2,2 cm., de mindre, som äro fragmentariska, äro 6,4×1,9×1,4 cm. och 5,5×2,2×1,4 cm. *Brynen.*

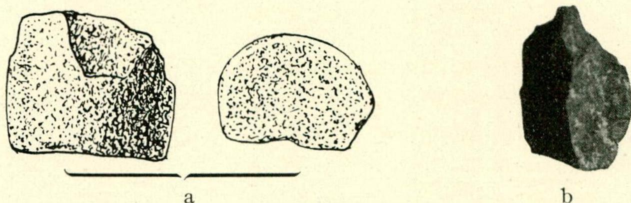

Fig. 344. 1/1. Föremål ur grav 1: a) liten lercylinder; b) flintbit.

Fragment av cylindriskt lerföremål, fig. 344 a, 1,8×2,2×1,5 cm. *Cylindriskt lerföremål.*

Liten flintbit. Längd 2 cm. Fig. 344 b. *Flintbit.*

GRAV 2. Gravplan fig. 345. Låg, något oval kulle. Största diam. 3,85, minsta diam. 3,20 m. Högsta höjd i centrum + 15 cm. från 0-punkten i kullens NÖ-kant, varifrån marknivån med 17 *Rackmyra, grav 2.*

cm. steg mot SV-kanten. Graven var lagd av jord. I centrum fanns på marknivån ett mycket tunt brandlager kring en diam. av 1,5 m.

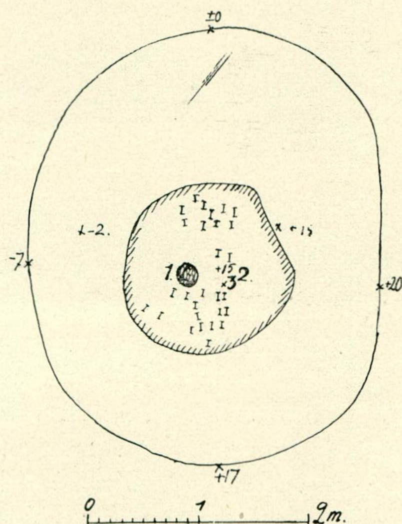

Fig. 345. Gravfältet vid Rackmyra: plan av grav 2. Vid 1) lerkärlet, fig. 346, därinvid järnföremålet, fig. 347 b; vid 2) järnföremålet, fig. 347 a; vid 3) pärla. Nitarna äro markerade. Sid. 132—133, 169, 178.

Några kolbitar tillvaratogos. I brandlagret gjordes fynden.

Fynd. FYND:

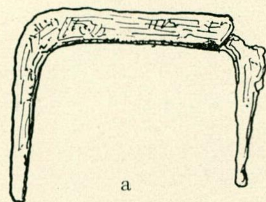
Ben. *Brända ben*, talrika, icke sköljda.

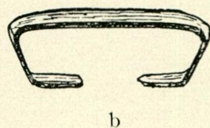
Lerkärlsfragment. *Lerkärlsfragment*, som icke kunnat hopsättas. Godset gulbrunt, starkt grusblandat, flagrande, grovt, oornerat. Underkanten ojämn, rundad,

Fig. 346. 1/3. Lerkärl ur grav 2: genomskärning av underkant och överkant, kärlets mått kunna ej fastställas.

överkanten förtunnad men ojämn. Ingen bukighet synes å bevarade överkantsbitar. Angående storleken kan intet fastslås. Fig. 346.

a b

Fig. 347. 1/1. Järnföremål ur grav 2.

Järnten. *Järnten*, två gånger vinkelböjd, fig. 347 a. Mittpartiets längd 3 cm., bredd 1,15 cm., längsta benets längd 2,9 cm.

Järnomtag. *Järnomtag*, fig. 347 b. Längd 1,7 cm.

Järnnitar och spikar. *Järnnitar*, fig. 348. 36 hela nitar i storlek 2,5 till 3,9 cm., 7 fragmentariska nitar, 4 nithuvuden.

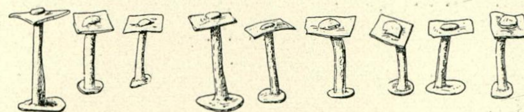

Fig. 348. 1/3. Prov på järnnitar ur grav 2.

4 fragment av järnnit eller spik.

Pärla. *Pärla* av röd lera, lik Pl. II: fig. 11 a. Diam. 1 cm., höjd 0,8 cm.

Kamfragment. *10 fragment av benkam*, fig. 349, därav tillhöra fem fragment den med cirklar ornerade

Fig. 349. 1/1. Fynd ur grav 2: fragment av ornerad benkam.

kamskållan, ett fragment har en kvarsittande järnnit. De övriga fragmenten hava spår av kampinnar.

Rackmyra grav 3. GRAV 3. Gravplan fig. 350. Ursprungligen

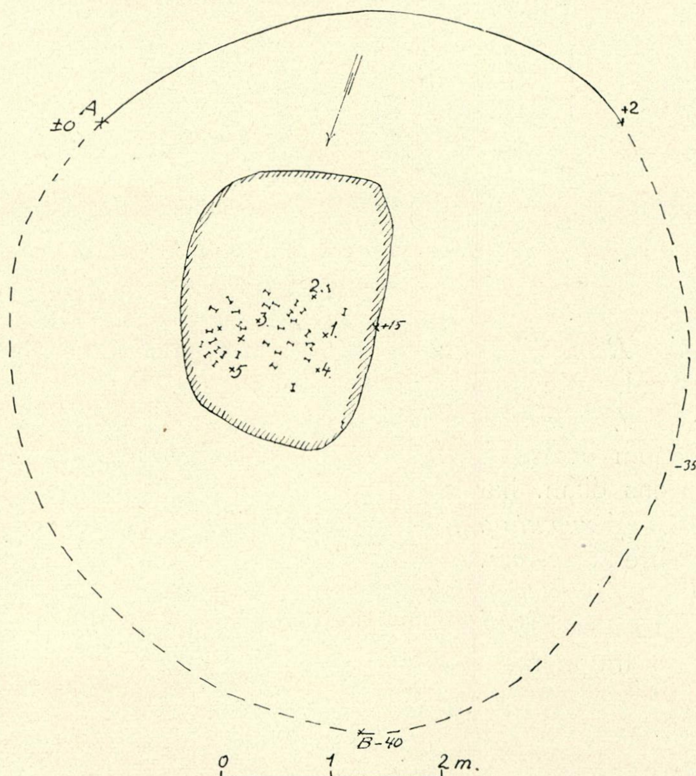

Fig. 350. Gravfältet vid Rackmyra: plan av grav 3. Fynd i brandlagret: vid 1) krukskärvor, fig. 351, övriga krukskärvorna äro markerade x; vid 2) remsöljan, fig. 352 a; vid 3) bronsfragment; vid 4) järnföremålet, fig. 352 b; vid 5) bronsklump; nitar och spikar äro markerade. Sid. 133—134, 169, 178.

rund kulle, nu avplanad för många år sedan. Ursprunglig diam. 6 à 7 m.

I gravens centrum fanns på marknivån ett 10 cm. mäktigt brandlager av oval utsträckning med en största längd av 2,5 m. Kolbitar tillvaratogos. I detta lager gjordes fynden.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben,* talrika, icke sköljda.

Fig. 351. 1/3. Fynd ur grav 3: genomskärning av överkantsfragment till lerkärl.

Lerkärlsfragment. *Lerkärlsfragment,* fig. 351. 3 små bitar av ett brunt, grovt, grusblandat, oornerat gods av tjocklek 0,7 cm. Ett fragment visar en ojämn, rundad överkant. Ingen bukighet synlig å kärlväggen.

1 lerkärlsfragment av brunt, grovt, grusblandat, oornerat gods.

Bronsfragment. *Litet bronsfragment,* oornerat. längd 1,5 cm., bredd 1,1 cm.

Smältklump av brons.

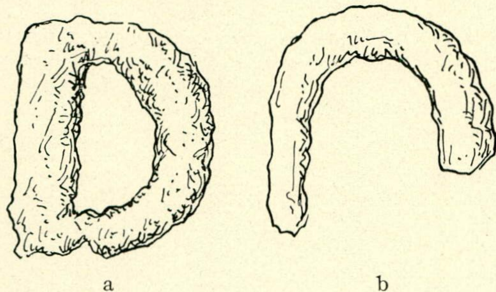

Fig. 352. 1/1. Fynd ur grav 3; a) starkt förrostad remsölja av järn; b) järnring, möjligen likartat föremål som a.

Remsölja av järn. *Remsölja av järn,* fig. 352 a, starkt förrostad. Nuvarande mått 3,25×3,8 cm.

Järnring. *Fragment av järnring* (möjligen del av sölja som ovan), fig. 352 b, starkt förrostad. Ringens diam. har varit 3,4 cm.

Järnomtag. *Järnomtag.* förrostat. Längd 2,8 cm., tenens bredd 0,7 cm.

Järnnitar och spikar. *Järnnitar,* fig. 353, flertalet starkt rostade. 12 hela i längd 2,8 till 6 cm., medellängd 3,2 cm., 8 fragment, 2 nithuvuden.

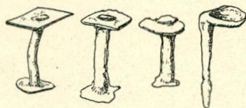

Fig. 353. 1/3. Prov på järnnitar och spikar ur grav 3.

Järnspikar, fig, 353, 2 hela, längd 4,1 och 4,2 cm., 1 fragment.

32 fragment av järnnit eller spik.

Kamfragment. *8 fragment av benkam,* fig. 354, tillhörande kamskållan och ornerade med cirklar. Rester av järnnitar.

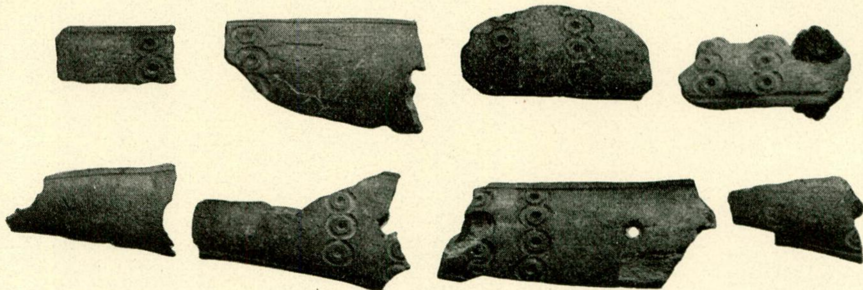

Fig. 354. 1/1. Ornerade benkamfragment ur grav 3.

Rackmyra, grav 4. GRAV 4. Gravplan fig. 355. Liten, låg kulle, belägen i en sluttning. Diam. 2,60 m., höjd i centrum +4 cm. från 0-punkten vid kullens S-kant. Vid N- och V-kanten var höjden +25 cm., vid Ö-kanten −15 cm. från 0-punkten.

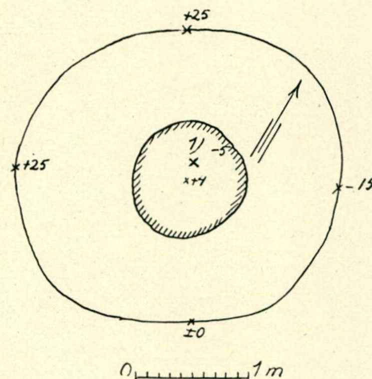

Fig. 355. Gravfältet vid Rackmyra: plan av grav 4. I brandlagret vid 1) anhopningar av brända ben.

I centrum, på marknivån fanns ett c:a 5 cm. mäktigt brandlager med en största utsträckning av 1 m. Alla de brända benen lågo något norr om brandlagrets centrum.

FYND: *Fynd.*

Brända ben, icke sköljda. *Ben.*

GRAVFÄLTET VID GREDBY N:o 1 OCH MÄLBY N:o 1.

Gravfältet Gredby—Mälby. Kap. Fornminnesplatser, n:o 61, sid. 15. Gravfältsplan fig. 356.

Nedanbeskrivna grav I, som var fyndlös, undersöktes 1916, grav 1—6 1920. Fynden från dessa senare gravar bära i Statens Historiska Museum inventarienummer 16576.

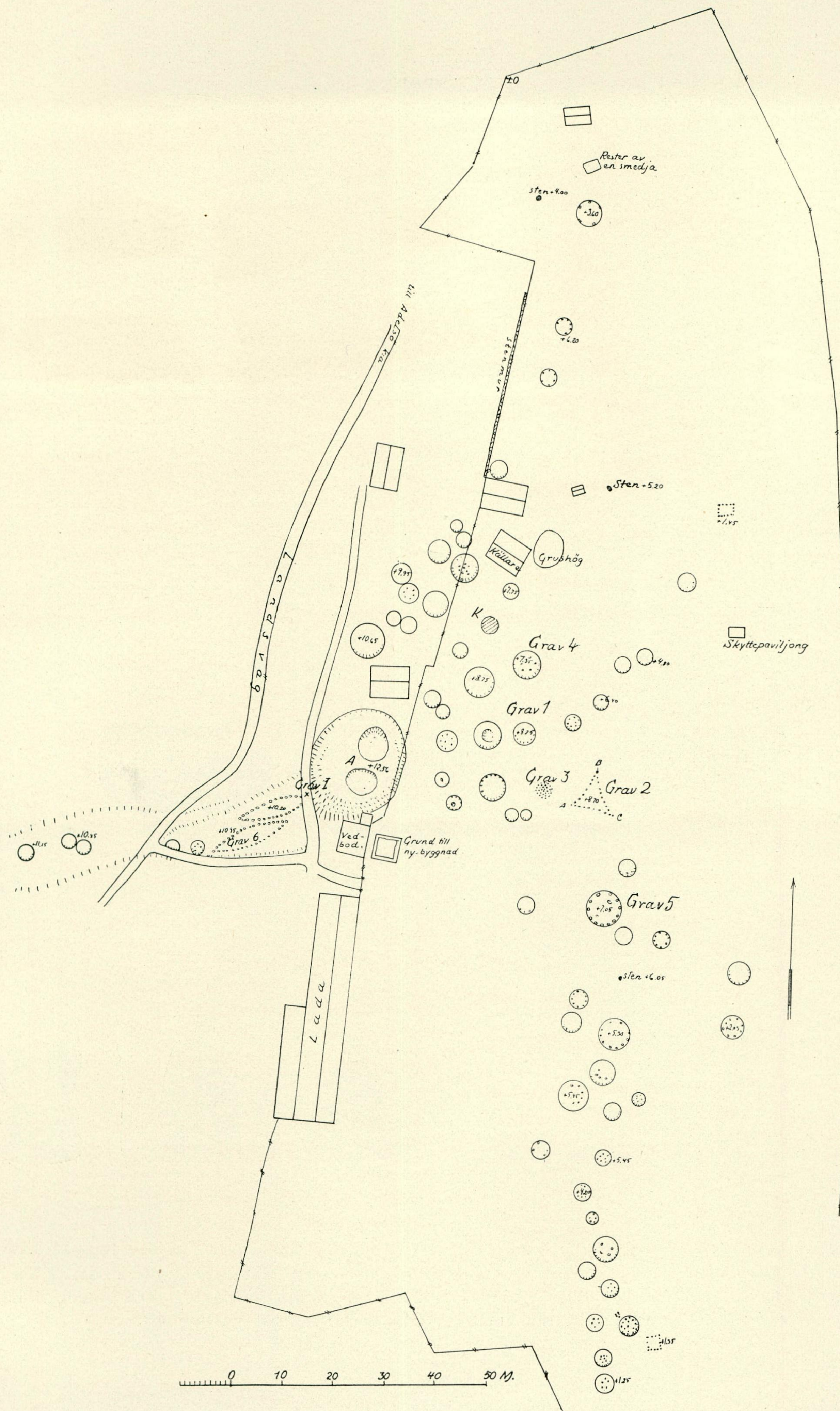

Fig. 356. Plan av gravfältet vid Gredby—Mälby. Uppmätt 1926 av H. Faith-Ell. Sid. 15, 134—141, 160, 162, 170, 176, 178.

Gredby—Mälby, grav I.

GRAV I. Gravplan fig. 357. Rund stensättning av glest liggande stenar, delvis upprivna. Diam. 4 m. Stenarnas storlek 40×25 till 50×60 cm., deras höjd −32 à −1 cm., från o-punkten vid gravens NÖ-kant, varifrån terrängen med 1 cm. steg mot SV och med 14 cm. sjönk mot SÖ-kanten. Marknivåns högsta höjd innanför stenringen var +5 cm. från o-punkten. Under torven lågo spridda stenar, och jordfyllningen var stenblandad. Det grävdes till pinnmon. Intet fynd gjordes.

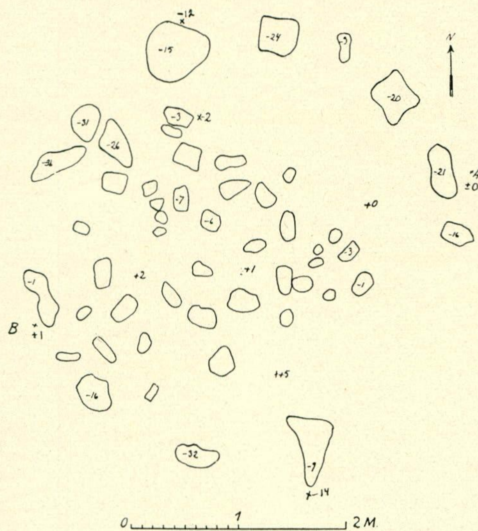

Fig. 357. Gravfältet vid Gredby—Mälby: plan av grav I.

Gredby—Mälby, grav 1.

GRAV 1. Gravplan fig. 358. Låg, något oval kulle utan fotkedja, med mittsten. Största diam. 4,65 m., minsta diam. 4,20 m. Högsta höjd i centrum +30 cm. från o-punkten vid gravens SÖ-kant, varifrån marknivån med 15 cm. steg mot NV-kanten. Mittstenens storlek var 30×55 cm., dess högsta höjd 32 cm. från o-punkten. Fyllningen bestod av stenblandad jord.

I gravens NV fjärdedel fanns ett brandlager på markytans nivå. Det hade en största utsträckning av 1,35 m. och var c:a 10 cm. mäktigt. Några kolbitar tillvaratogos.

Allt gravgodset jämte de brända benen voro hopade i brandlagrets mitt. I ytterkanten av området för det anhopade gravgodset fanns det sönderfallna lerkärlet.

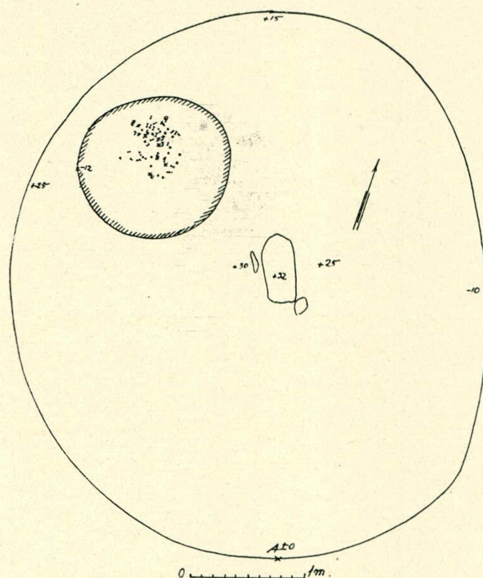

Fig. 358. Gravfältet vid Gredby—Mälby; plan av grav 1. Vid 1) fanns hängsmycket, fig. 360 a; vid 2) en bronsögla; vid 3) bronsringen, fig. 361 b; vid 4) bronssmycket, fig. 360 c; vid 5) bronsfragment; vid 6) triangulärt hängsmycke; vid 7) bronssmycket, fig. 360 b; vid 8) bronssmycket, fig. 361 a; vid 9) fragment av lerkärl. Nitar äro markerade H, spikar ⊣, · markerar pärlor, jmf. pl. II: fig. 11 a—j. Sid. 136 f., 160, 178.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben,* icke sköljda.

Lerkärlsfragment. *Lerkärlsfragment* av ett gråbrunt, särdeles grovt, starkt grusblandat gods, 1,1 cm. tjockt. Fragmenten hava endast i ringa grad kunnat hopsättas, varför intet angående kärlets mått kunnat slutas. Kärlets buk har en stark vinkelböjning, jfr fig. 359. Vid överkanten, som är ojämn och rundad, är en slarvigt gjord inbuktning. Från kärlets tillverkning synas spår såväl av fingerintryck som träredskap.

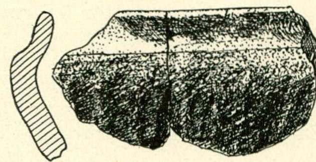

Fig. 359. 1/3. Fynd ur grav 1: överkantsbit av lerkärl.

Hängsmycken av brons. *Triangulärt hängsmycke av brons,* fig. 360 a, försett med ögla, fästad om smyckets kanter. Höjd, öglan inbegripen, 2,4 cm., största bredd 2,15 cm., öglans bredd 0,4 cm. Spår av en nu knappast skönjbar ornering. På smyckets baksida en horisontalt gående list.

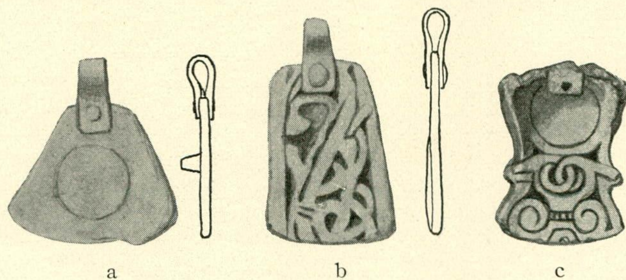

Fig. 360. 1/1. Hängsmycken av brons ur grav 1. Sid. 136—137, 160.

Triangulärt hängsmycke, likt föregående. Höjd, öglan inbegripen, 2,65 cm., största bredd 2,15 cm., öglans bredd 0,4 cm.

Rektangulärt hängsmycke av brons, fig. 360 b, med ögla, fästad om smyckets kant. Smyckets hela höjd, öglan inbegripen, är 3 cm., dess största bredd är 1,75 cm. och minsta bredd 1,45 cm., öglans bredd är 0,4 cm. Smyckets ena sida är ornerad med en nu starkt utplånad djurslinga i »Salins Stil III». På smyckets baksida en vertikalt gående upphöjd list.

Fragment av liknande hängsmycke med kvarsittande ögla. Bredd 1,7 cm., öglans bredd 0,4 cm.

Fragment av hängsmycke, möjligen den nedre delen till ovanstående smycke. Största bredd är 1,8 cm.

Hängsmycke av brons, fig. 360 c, med bevarat nithål till fäste för öglan. Nuvarande längd är 2,55 cm., största bredd 1,8 cm. Smycket har en ornering, som består av ett starkt degenererat enfaceställt gripdjur, vilket torde kunna jämföras med H. Rydh: Dosformiga spännen från vikingatiden, fig. 38 a och övre bilden å fig. 54. Den symmetriska »nackfliken» har fått en flätlik omvandling som påminner om fig. 38 a och extremiteterna ha blivit spiralupprullade som de äro på väg att bliva i fig. 54.

Ögla av brons till hängsmycke.

Bronsbeslag. *Rektangulärt bronsbeslag,* fig. 361 a. Längd 2,5 cm., bredd 2,4 cm. Ornerat med ett på originalet ganska svårskönjbart djurornament i »Salins *Stil III*», i ena kanten avslutat av ett repstavsmotiv, i den andra av en rad små, ovala upphöjningar.

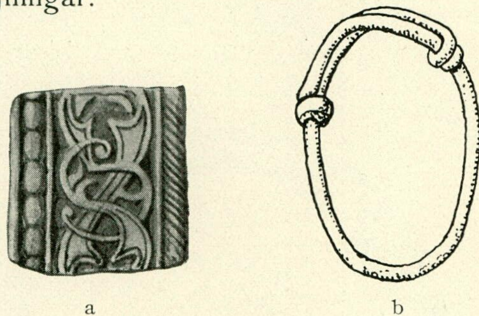

Fig. 361. 1/1. Bronsföremål ur grav 1: a) smyckefragment; b) ring. Sid. 137, 160.

Bronsring. *Bronsring,* fig. 361 b, vars ändar äro lagda om varandra. Diam. 3,6 och 2,4 cm., ringens tjocklek 0,3 cm.

Bronsfragment. *Litet bronsfragment.*

Liten järnten med isittande nit.

Järnnitar och spikar. *7 nitar av järn* (därav 3 fragmentariska), 2,3 till 3,9 cm. långa.

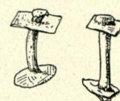

Fig. 362. 1/3. Prov på järnnitar ur grav 1.

2 rostiga järnspikar, längd 3,5 och 3,6 cm.

1 spikfragment.

4 fragment av nit eller spik av järn.

Pärlor. *Pärlor:*

Av karneol, 2 kulformade, diam. 0,9 cm.; 2 likadana, diam. 0,75 cm.; 2 likadana, diam. 0,5 cm., lika Pl. II: fig. 14 e.

Av bergkristall, form som föregående, diam. 1 cm.

Av grönt glas, 2 runda, flata pärlor, diam. 1,1 cm., höjd respektive 0,7 och 0,55 cm., Pl. II: fig. 11 c, 1/2 rund, flat pärla, diam. 1,85 cm., höjd 0,85 cm. Pl. II: fig. 11 i.

Liten kulformad pärla av gråvit glasfluss, diam. 0,6 cm., form som Pl. II: fig. 11 h.

Av grön glasfluss, rund, diam. 0,8 cm., höjd 0,6 cm., Pl. II: fig. 11 d.

Av blå glasfluss, rund, diam. 0,8 och höjd 0,7 cm., form som fig. d, färg som fig. b.

1 blå rörformad, längd 1,2 cm., diam. 0,7 cm., Pl. II: fig. 11 b.

Pärla med *guldfoliumbeläggning,* avsnörd så att den tillsynes består av tre pärlor, diam. 0,8 cm., höjd 0,4 cm., lik Pl. II: fig. 14 q.

Av röd lera, diam. 1 cm., höjd 0,9 cm., Pl. II: fig. 11 a.

Liten gul lerpärla, Pl. II: fig. 11 j.

Mosaikpärlor, 1 stor, deformerad, kanelerad, fig. e; 1 grön pärla med ornament i rött, vitt och gult, längd 2,4 cm., diam. 0,7 cm., Pl. II: fig. 11 f; 1 oval, blå pärla med ornament i gult och rött, längd 1,4 cm., diam. 0,8 cm., fig. g; en av elden hopsmält pärla i blått med gult.

Kamfragment. *1 litet fragment av ornerad kamskålla* av ben, längd 1,35 cm., största bredd 0,8 cm. På fragmentet är endast en längsgående, inristad linje synlig.

Gredby—Mälby, grav 2. GRAV 2. Gravplan fig. 363. Triangulär stensättning med insvängda sidor. Sidornas storlek 10,90, 10,50 och 9,70 m. Kantstenarna voro i allmänhet små, 10×15 à 15×20 cm. Största stenen var 45×70 cm. Stenarnas högsta höjd

Fig. 363. Plan av grav 2. I brandlagret äro fynd av järnnitar markerade H; vid 1 fanns bronsarmbandet, fig. 364; vid 2) lerkärlsfragment; vid 3) en pärla, jmf. pl. II: fig. 2. Sid. 137—139, 160, 176, 178.

låg 23 till 80 cm. från o-punkten invid gravens sydöstra hörn, dess sydvästra låg 71 cm. och dess norra 14 cm. högre. Den innanför stenringen liggande markytan hade en högsta höjd från o-punkten av +83 cm. Ungefär i centrum fanns en grop med en största utsträckning av 1,3 m., den utgjorde möjligen en skattegrävning men gick icke djupare än 19 cm. under gravens yta och hade icke skadat brandlagret. Fyllningen i graven bestod av något stenblandad jord.

I centrum, under »skattegropen» fanns, ungefär på markytans nivå, ett brandlager med en största utbredning av 1,85 m. och en mäktighet av c:a 5 cm. Några kolbitar kunde tillvaratagas. I detta fanns det sönderfallna lerkärlet, gravgodset och brända ben voro kringspridda i brandlagret.

FYND: *Fynd.*

Brända ben, ganska fåtaliga, icke sköljda. *Ben.*

Lerkärlsfragment, ytterst små bitar av ett gråbrunt, grovt, grusblandat, oornerat gods. *Lerkärlsfragment.*

Fig 364. 1/1. Fynd m grav 2: fragmentariskt bronsarmband. Sid. 138 f., 160.

Fragmentariskt bronsarmband, fig. 364. Diam. 6,2 cm., bronsringens största bredd 1,2 cm., *Bronsarmband.*

minsta bredd 0,55 cm., största tjocklek 1 cm., minsta tjocklek 0,45 cm. Armringen är ornerad med ett ornament av insänkta våglinjer.

Järnnitar och spikar. *3 nitar av järn.* Längd 1,8 till 3,2 cm.
5 fragment av järnnitar.
2 spikar av järn. Längd 2,4 och 2,55 cm.

Pärla. *Pärla av röd glasfluss,* Pl. II: fig. 2, rörformig. Längd 2,1 cm., största diam. 0,70 cm.

Gredby—Mälby, grav 3. GRAV 3. Gravplan fig. 365. Rundad, oregelbunden stensättning av sju stenar. Diam. 3,15

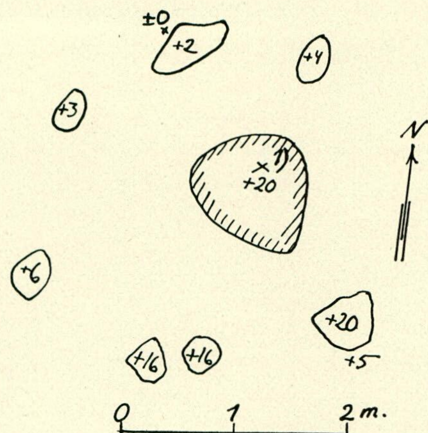

Fig. 365. Plan av grav 3. I brandlagret vid 1) järnsöljan. Sid. 139, 178.

m. Stenarnas storlek c:a 30×45 cm., deras högsta nivå + 2 till + 20 cm. från 0-punkten invid den nordvästra kanten. Höjden i gravens mitt var + 20 cm. från 0-punkten.

I centrum, omedelbart under torven, fanns ett tunt brandlager med en största utsträckning av c:a 1 m. I dess mitt gjordes fynden.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben,* mycket fåtaliga, grovt brända, icke sköljda.

Järnsölja. *Sölja av järn,* rektangulär. Längd 2,6 cm., bredd 1,8 cm.

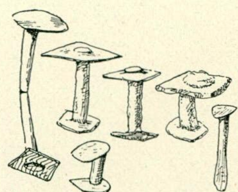

Fig. 366. 1/3. Nitar och spik av järn ur grav 3.

Järnnitar. *Nitar av järn,* 5 hela. Längd 2,7 till 6,6 cm., 3 fragmentariska. Fig. 366.

Spik av järn. Fig. 366.

Bryne. *Fragmentariskt bryne av skiffer,* 1 stort och ett litet fragment. Det största är 5,7×3,2×0,7 cm.

Gredby—Mälby, grav 4. GRAV 4. Gravplan fig. 367. Låg, rundad kulle (obestämd ytterkontur). Diam. c:a 5 m. Högsta höjd i centrum + 24 cm. från 0-punkten vid gravens södra kant, varifrån marknivån med 20 cm. sjönk mot nordkanten. Fyllningen bestod av något stenblandad jord.

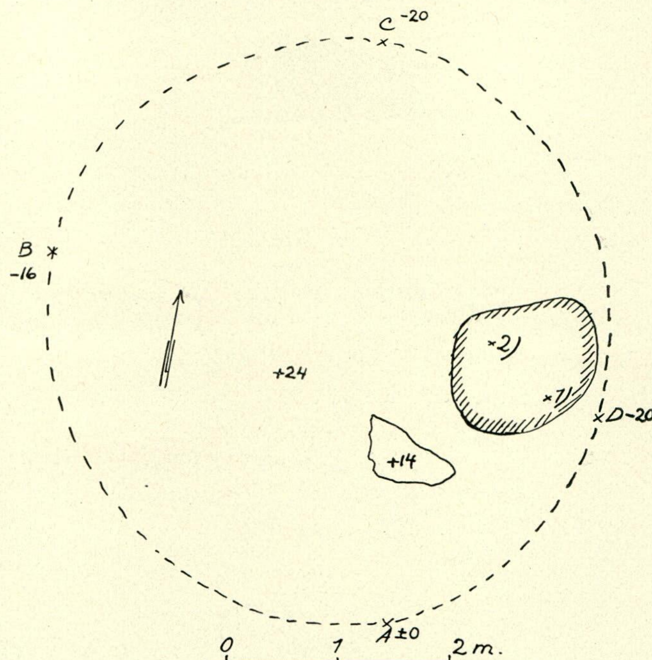

Fig. 367. Plan av grav 4. I brandlagret vid 1) fanns ett lerkärlsfragment; vid 2) funnos övriga lerkärlsfragment jämte bronsfragmentet, fig. 369; nitar och spikar, fig. 370, voro spridda över hela brandlagret. Sid. 139—140, 160, 178.

I gravens östliga del fanns på marknivån ett 8 cm. mäktigt brandlager. Några kolbitar tillvaratogos. Här stod det sönderfallna lerkärlet, innehållande rikligt med brända ben, dock flera kringspridda i brandlagret. I hela brandlagret voro också nitar och spikar kringspridda.

FYND: *Fynd.*

Brända ben, icke sköljda. *Ben.*

Lerkärlsfragment, ett stort antal, som dock obetydligt kunnat hopsättas. Godset gråbrunt, grovt, grusblandat, oornerat, 1 cm. tjockt, vid överkanten 0,6 cm. Bottendiam. är 10,40 cm., övriga dimensioner kunna ej tagas. Från botten stiger kärlväggen i utåt riktad vinkel. Överkanten förtunnad och svagt utåtböjd. Några på det enda bevarade överkantsfragmentet synliga streck torde vara tillfälliga och icke utgöra ornering. Vid kärlets förfärdigande har använts huvudsakligen händerna men även ett träföremål, åtminstone för jämnande av bottens innerkant, fig. 368. *Lerkärlsfragment.*

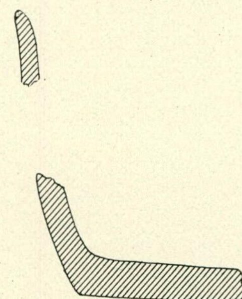

Fig. 368. 1/3. Fynd ur grav 4: genomskärning av botten- och överkantsfragment av lerkärl.

Bronsbeslag.

Fragment av ett bronsbeslag med en på originalet svåriakttagbar ornering i »Salins, Stil III». Fragmentets längd 2,4 cm., bredd 1,2 cm. Fig. 369.

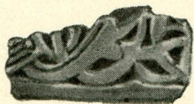

Fig. 369. 1/1. Bronsfragment ur grav 4.

Järntenar.

2 *järntenar* i storlek 6,75 × 1,1 × 1 cm. samt 3,65 × 1,25 × 0,95 cm.

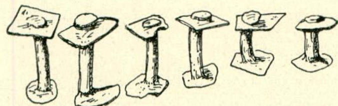

Fig. 370. 1/3. Prov på järnnitar ur grav 4.

Järnnitar och spikar.

Nitar av järn, 22 stycken, längd 1,75 till 3,75, fig. 370, 9 nithuvuden, 4 fragment av nitar.

2 spikar av järn, 3,2 och 3,7 cm.
8 fragment av järnnitar eller spikar.

Gredby—Mälby, grav 5.

GRAV 5. Gravplan fig. 371. Rund stenkulle, typbeskrivning sid. 170. Diam. c:a 8 m. Högsta höjd i centrum + 50 cm. från o-punkten i gravens sydkant. I fyllningen voro stenarna blandade med mylla.

I gravens mitt, c:a − 50 cm. från o-punkten, fanns ett brandlager med en diam. av 1,75 m. och en mäktighet av intill 20 cm. I brandlagrets mitt funnos fragment av tvenne sönderfallna lerkärl, övriga fynd voro spridda i brandlagret.

Fynd.

FYND:

Ben.

Brända ben, icke sköljda.

Lerkärlsfragment.

Fragment till lerkärl, fig. 372 a, b, av ett gråbrunt, mycket grovt, starkt grusblandat, oorne-

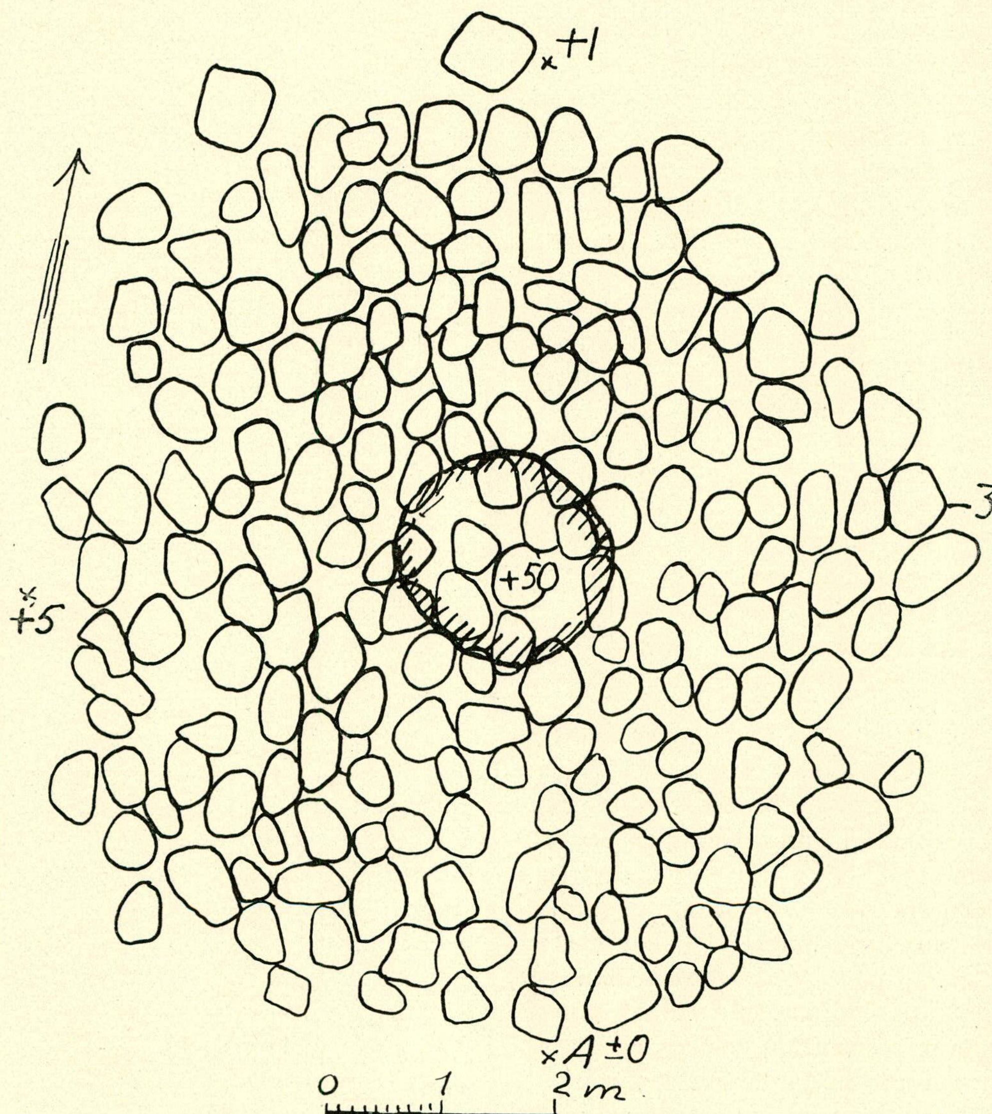

Fig. 371. Plan av grav 5 sedan det tunna moss- och torvlagret avtäckts. I mitten av graven ett brandlager, i vars mitt de båda lerkärlen, fig. 372, stodo, fynden i övrigt, fig. 373—374 voro spridda i brandlagret. Sid. 140—141, 162 f. 170, 178.

rat gods, 1 cm. tjockt. Angående dimensionerna kan intet slutas. Väggarna ha varit knäformigt bukiga. Överkanten är ojämn, förtunnad och utåtböjd. På kärlväggarna en mängd repor efter tillverkningen, för vilken ett träföremål använts.

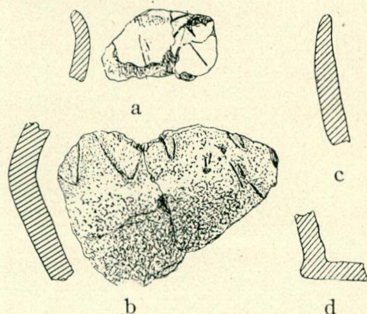

Fig. 372. 1/3. Fynd ur grav 5: a) överkantsfragment och b) mittfragment av samma lerkärl; c) genomskärning av överkants- och d) underkantsfragment av ett annat lerkärl. Sid. 140, 141, 163.

Fragment till lerkärl av ett löst bränt, grårött, grusblandat, starkt flagrande gods, tjocklek 1 cm. Angående kärlets dimensioner kan intet slutas. Botten har varit flat, väggarna vid nederkanten svagt intryckta med ett finger och stiga därefter i svag utåtböjning. Överkanten förtunnad och svagt inåtböjd. Fig. 372 c, d.

Fig. 373. 1/1. Pilspets ur grav 5. Sid. 141, 163 f.

Pilspets av järn. *Fragmentarisk pilspets av järn* med tånge, något sönderfallen under konserveringen, längd dessförinnan 4,8 cm., största bredd 1,35 cm. Fig. 373. *Järnten.*

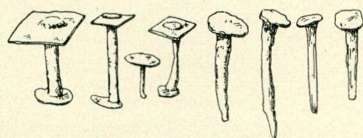

Fig. 374. 1/3. Nitar och spikar ur grav 5.

Järnnitar och spikar. *Järnnitar,* 4 hela, längd 2,8 till 3,65 cm., 5 fragment, däribland ett par nithuvuden. Fig. 374.
5 järnspikar, längd 3,45 till 5,65 cm.
12 fragment av järnnitar eller spikar.
6 små stift av järn. Längd c:a 1,5 cm.

Gredby — Mälby, grav 6. GRAV 6. Gravplan fig. 375. Skeppsformig stensättning av tätt liggande låga stenar. Största längd 16,80 m., största bredd 4,70 m. Stenarnas storlek varierade från 20 × 40 till 60 × 80 cm. Deras höjd låg − 2 till + 62 cm. från 0-punkten, belägen vid västkanten, motstående sida hade ungefär samma nivå. Marknivån invid NÖ-spetsen låg på + 30 cm. från 0-punkten, motstående spets på + 6 cm. från samma punkt. Markytan innanför stensättningen låg högst 25 cm. över den utanför liggande marknivån.

Ungefär i »skeppets» mitt fanns på marknivån ett mycket tunt brandlager med en diam. av 80 cm. I detta funnos några små *brända benbitar.* *Ben.*

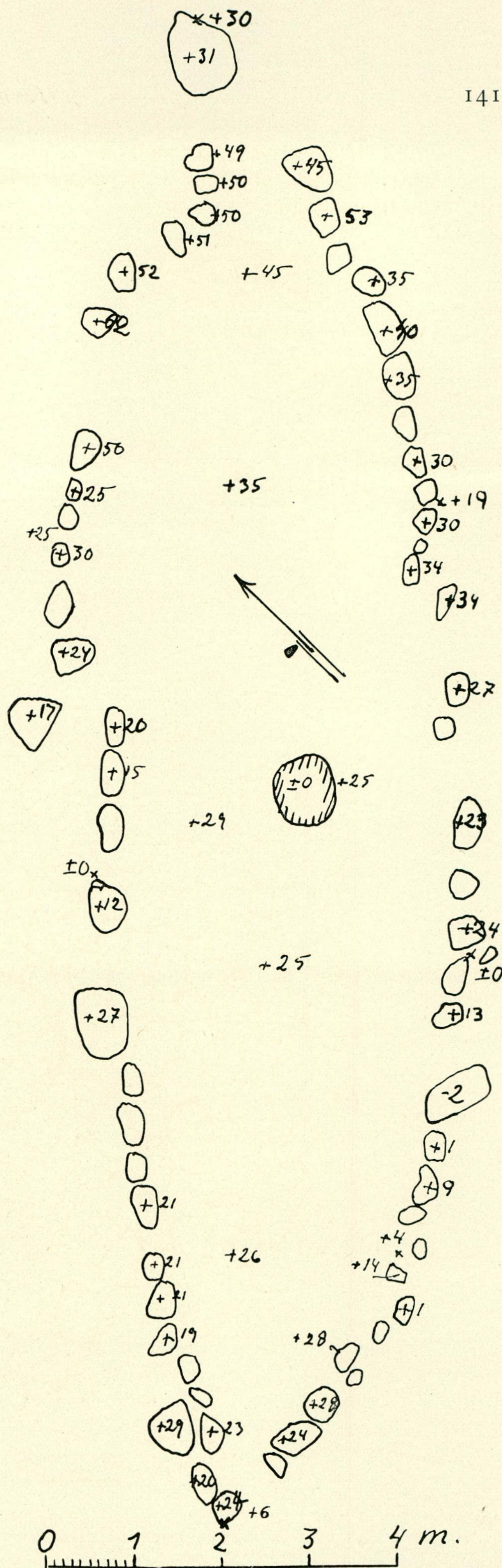

Fig. 375. Plan av grav 6. Ungefär i gravens mitt fanns ett litet tunt brandlager med några små brända benbitar. Sid. 141, 176, 178.

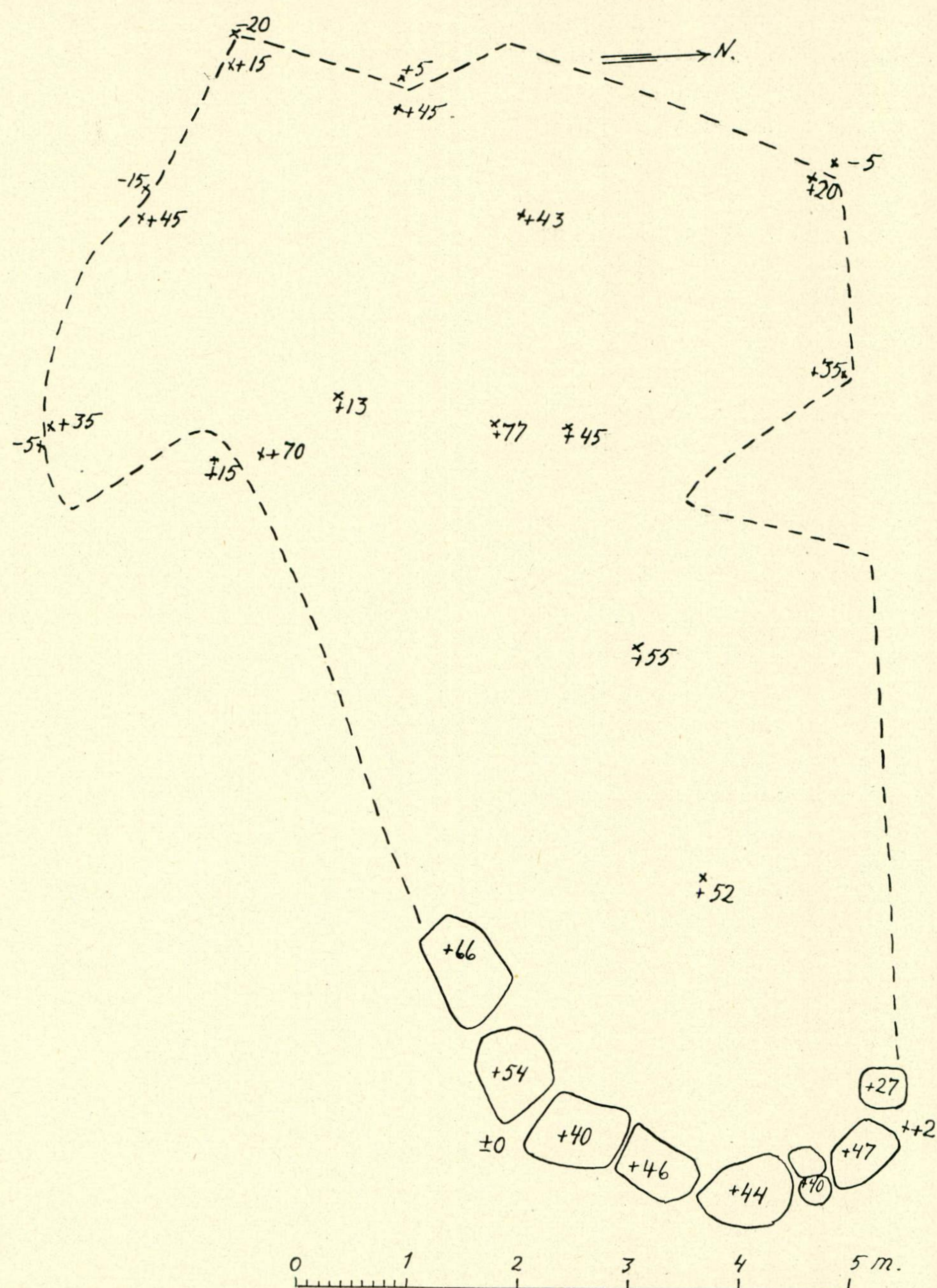

Fig. 376. Röset på Stakulla berg. I östra delen av det sannolikt rektangulära röset kvarligga kantstenar. Den streckade linjen utmärker rösets nuvarande ytterkontur. Sid. 16, 142, 170, 178.

RÖSET PÅ STAKULLA BERG, MÄLBY.

Röset på Stakulla berg. Kap. Fornminnesplatser, n:o 65, sid. 16. Plan fig. 376.

Röset synes ha varit rektangulärt, men var mycket illa medfaret genom stenars kringkastande. Nuvarande största längdutsträckning (ungefär i Ö—V) var 10,6 m., största bredd var 7,30 m. Rösets högsta höjd låg + 77 cm. över 0-punkten, en punkt nedanför stenkanten i rösets Ö-kant. Röset har haft fotkedja, som nu blott var bevarad i Ö-kanten av röset. Stenarna voro i fotkedjan av en storlek från 30 × 50 till 90 × 65 cm. och lågo på en höjd från 0-punkten av + 27 till + 66 cm. På planen äro fotkedjans stenar inlagda, i övrigt är blott rösets ytterkant markerad i sin nuvarande utsträckning genom en streckad linje. Under stenarna vidtog ett tunt lager svartaktig mulljord, vilket genomgrävdes ned till berggrunden, delvis lågo stenarna direkt på berget. Intet fynd gjordes.

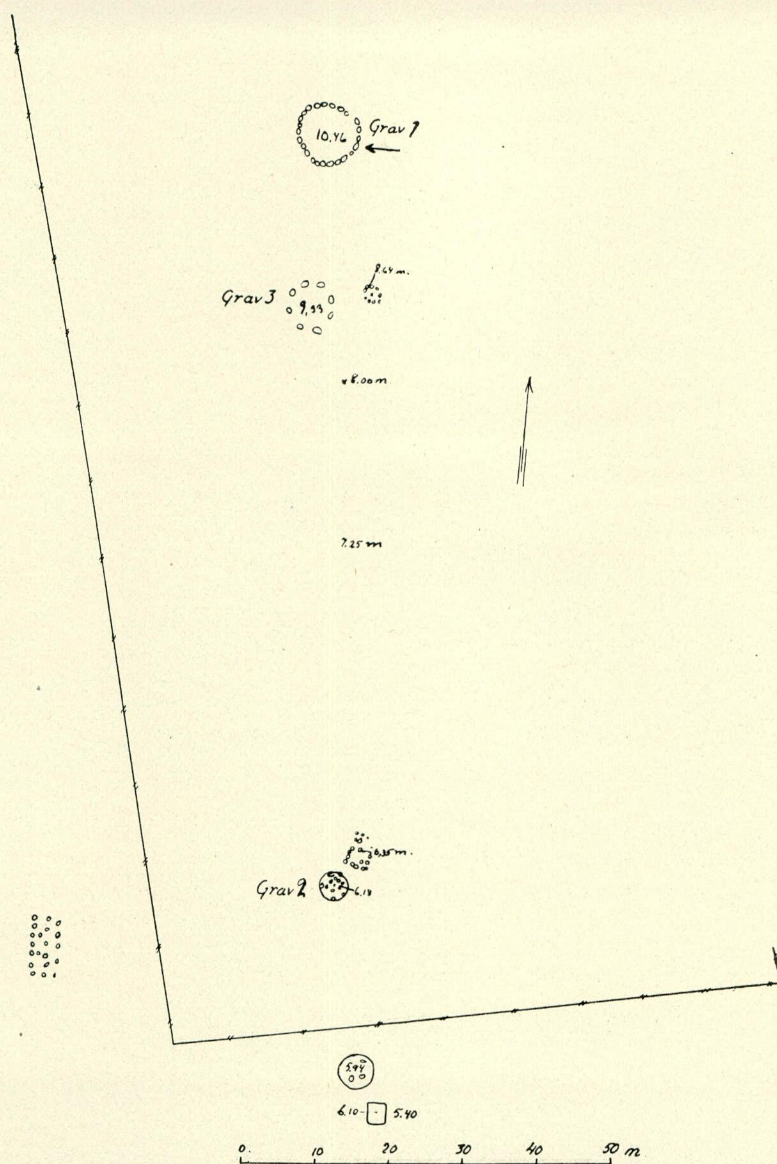

Fig. 377. Planskiss av gravfältet i Stakulla hage. o-punkten, belägen vid vattenytan 13. 7. 1920. Uppmätt av förf. Sid. 16, 143—146, 174—175, 178.

GRAVFÄLTET I STAKULLA HAGE, MÄLBY.

Gravfältet i Stakulla hage. Kap. Fornminnesplatser, n:o 66, sid. 16. Gravfältsplan fig. 377.

Fynden från nedannämnda, år 1920 undersökta, gravar bära i Statens Historiska Museum inventarienummer 16575.

Stakulla, grav 1. GRAV 1. Gravplan fig. 378, foto fig. 379. Stort halvröse av stora, högt liggande stenar. Graven fylld innanför fotkedjan av stenar, likartade med fotkedjans mindre. Fotkedjans stenar voro 40×50 cm. till 130×150 cm. och lågo på en nivå av +23 till +118 cm. från en punkt på markytan invid gravens SÖ-kant, varifrån marknivån med 10 cm. steg mot motstående kant, med 20 cm. sjönk mot SV och med 47 cm. steg mot NÖ.

Intet brandlager var synligt. Fynden gjordes på marknivån i gravens centrum. De brända benen lågo i en hög, omgiven av tre stenar.

FYND: *Fynd.*

Brända ben, rena från all bålmölja. *Ben.*

Obrända ben, några få ben.

2 små lerkärlsbitar av ett brungrått, löst, grovt, grusblandat, 0,8 cm. tjockt gods. Intet kan sägas om kärlets utseende eller mått. *Lerkärlsfragment.*

Borr av järn, fig. 380, söndrig i två delar, vilka funnos på något avstånd från varandra. Skaftet har varit förlängt av ett träskaft, placerat i den *Järnborr.*

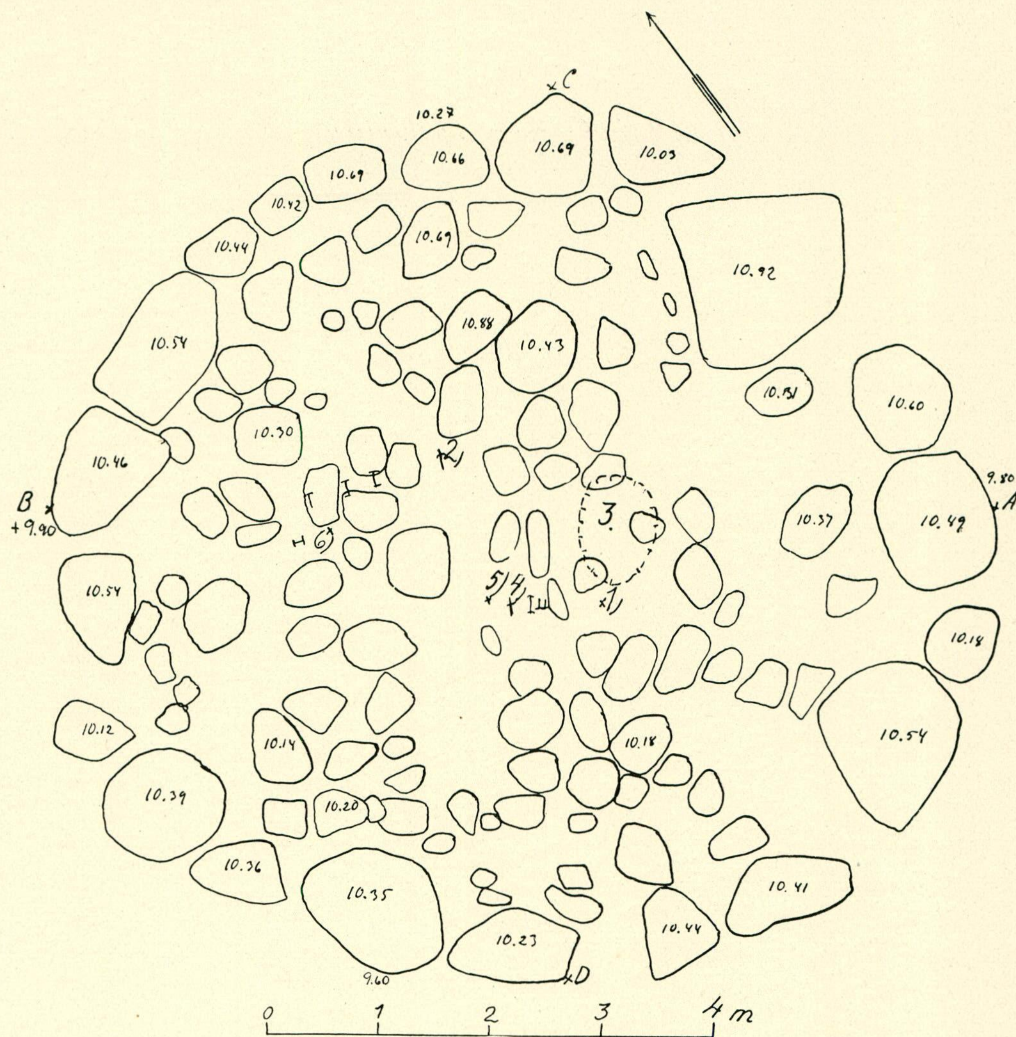

Fig. 378. Plan av grav 1. Fyndplatsen för några nitar och spikar äro markerade ⊢, ⊣; *vid punkt 1) fanns ett lerkärlsfragment jämte föremålet, fig. 380 b; vid 2) ett lerkärlsfragment; inom det markerade området kring 3) fanns brända ben; vid 4) föremålet, fig. 380 a; vid 5) obrända ben; vid 6) söljan, fig. 381; övriga fynd i fig. 382—383. o-punkten för nivåsiffrorna återfinnes å gravfältskissen fig. 377. Sid. 143—145, 159—160, 175, 178.*

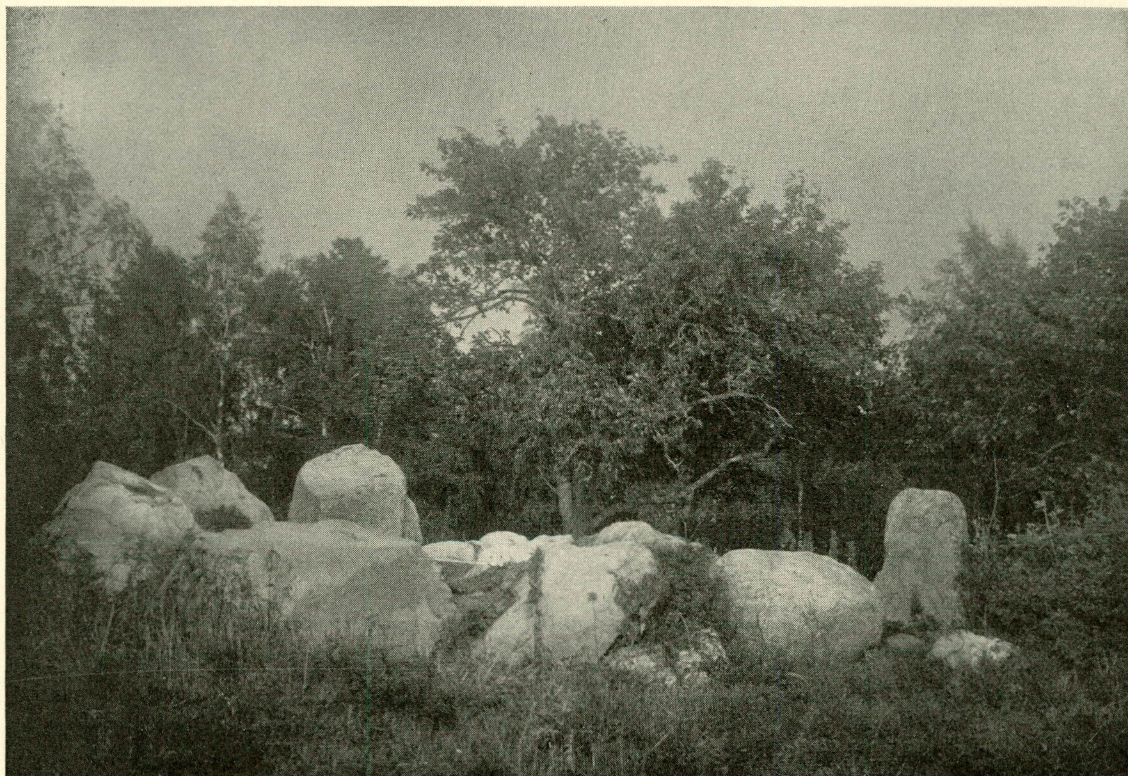

Fig. 379. Gravfältet i Stakulla hage, grav 1. Sid. som fig. 378. Foto förf., 1920.

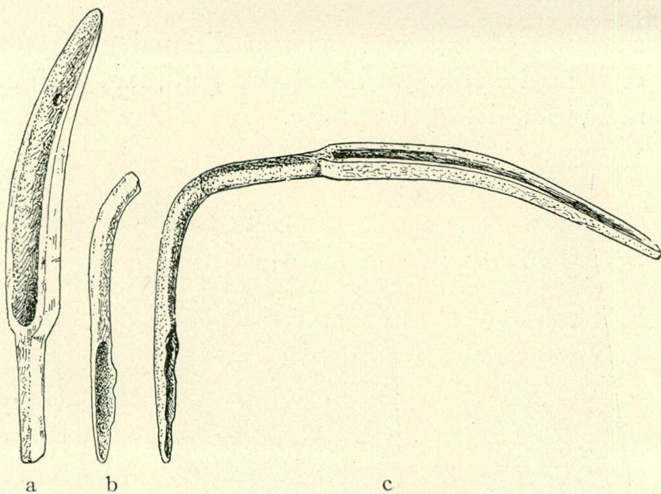

Fig. 380. 1/3. Borr av järn ur grav 1; delarna a) och b) ha sannolikt hört ihop såsom framgår av fig. c), ehuru föremålet skadats, så att det nu visar stark omböjning. Sid. 143, 145.

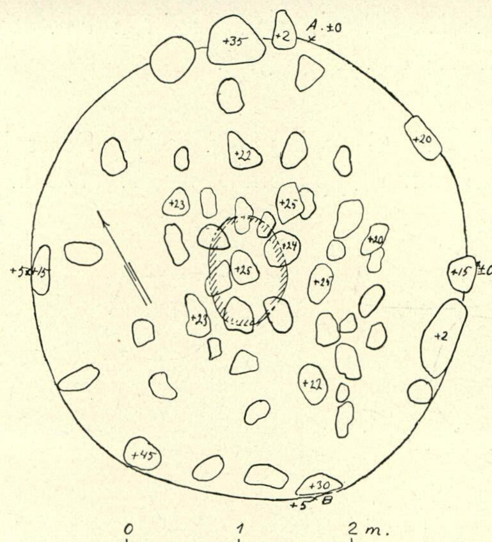

Fig. 384. Plan av grav 2 sedan torven avlagts. Fynden i fig. 385—386. Sid. 145 f., 178.

rännformiga fördjupningen i järnskaftet, jmf. bilden, samt fasthållet av en nit i det synliga nithålet. Sammanlagda nuvarande längd är 30,05 cm. Borrens största bredd är 1,35 cm., skaftets 2,45 cm.

Remsölja av järn.

Rektangulär remsölja av järn, fig. 381, gjord i ett stycke. Den utåtvända långsidan samt de två kortsidorna äro tvärstrierade. Längd 2,6 cm., bredd 1,8 cm.

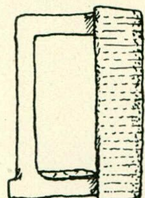

Fig. 381. 1/1. Remsölja av järn ur grav 1. Sid. 145, 159 f.

Järnnitar och spikar.

5 nitar av järn, fig. 382, (en har förlorat ett nithuvud). Fyra nitar äro stora och kraftiga med ett stort, runt huvud och ett rombiskt huvud. Två nitar äro 7,5 cm. långa, de övriga nitarna äro 5,15 och 2,65 cm.

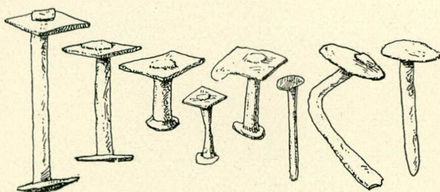

Fig. 382. 1/3. Nitar och spikar ur grav 1.

3 spikar av järn, fig. 382. Längd 2,2 och 2,7 cm.

4 fragment av järnnitar, möjligen spikar.

Ornerade benfragment.

3 små fragment av ben, ornerat med tvärgående refflor (kamfragment?), fig. 383.

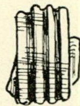

Fig. 383. 1/1. Benkamsfragment ur grav 1.

Stakulla, grav 2.

GRAV 2. Gravplan fig. 384. Starkt stenblandad, låg hög med ytterkanten markerad av en nu delvis uppriven fotkedja. Diam. 4 m. Fotkedjans stenar hade en storlek av 25 × 30 till 30 × 70 cm. och en högsta höjd av + 2 till +45 cm. från 0-punkten i gravens NÖ-kant. Marknivån runt graven nästan jämn.

I gravens centrum på marknivån fanns ett brandlager med en mäktighet av c:a 6 cm. och en största utbredning av 1 m. I brandlagret gjordes fynden.

FYND:

Fynd. Ben.

Brända ben, ganska fåtaliga, icke sköljda.

1 obränt ben.

Järnvikt.

Vikt av järn med en tunn bronsbeläggning, fig. 385 a. Diam. 2,1 cm., höjd 1,85 cm.

Kroklikt järnföremål, fig. 385 b. Längd i omböjt skick 6 cm., största bredd 1,05 cm., tjocklek 0,5 cm.

Järnten.

Järnten. Längd 3,75 cm., bredd 1,2 cm., tjocklek 0,5 cm.

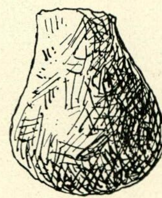

Fig. 385. 1/1. Fynd ur grav 2: a) vikt av järn med bronsbeläggning; b) järnkrok.

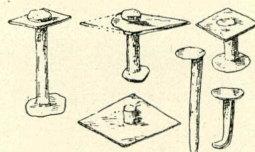

Fig. 386. 1/3. Nitar och spikar samt bryne ur grav 2.

Järnnitar.

8 järnnitar. Längd 1,7 cm., till 4,5 cm., Fig. 386. 7 fragment.

2 järnspikar och 3 fragment av dylika. Fig. 386.

Bryne. *Bryne.* Längd 6,1 cm., bredd 2 cm., tjocklek 1,4 à 1,5 cm. Fig. 386.

Stakulla, grav 3. GRAV 3. Gravplan fig. 387. Stort halvröse av samma typ som grav 1. Diam. 6,5

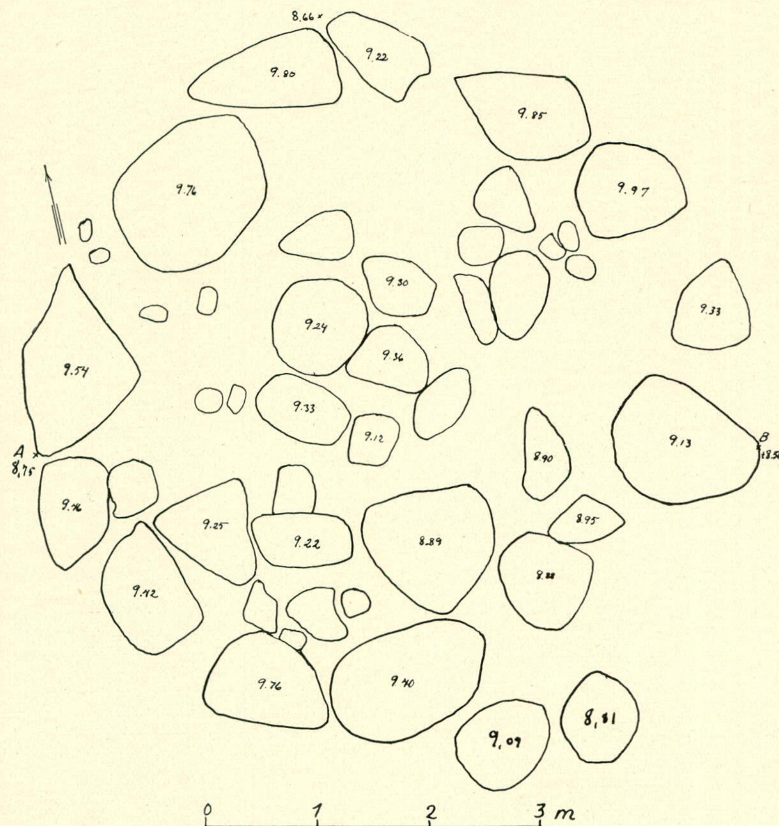

Fig. 387. Plan av grav 3. o-punkten för nivåsiffrorna återfinnes på gravfältskissen fig. 377. Fynden i fig. 388, 389. Sid. 146, 160, 175, 178.

cm. Ytterkantens stenar voro 70×80 cm. till 110×150 cm., deras nivå +38 till +105 cm. från en punkt å markytan vid gravens V-kant, varifrån marknivån med 19 cm. sjönk mot motstående kant. Största inre sten var 110×120 cm., högsta nivå +61 cm. från sagda punkt. Intet brandlager. Fynden gjordes i centrum.

Graven har tydligen under lång tid använts som »sopbacke».

Lerkärls- och andra fragment funnos från olika tider fr. o. m. medeltid t. o. m. nutid.

Fynd. FÖRHISTORISKA FYND:

Ben. *Brända ben*, fåtaliga, befriade från bålmölja. *Obrända ben*, några få bitar.

Dräktprydnad av brons. *Fiskhuvudformad dräktprydnad av brons, skadad*, fig. 388 a. Längd 4,65 cm., största bredd 2 cm.

Järnkniv. *Knivblad av järn med tånge*, fig. 388 e. Bladet avbrutet. Största nuvarande längd 11,4 cm., bredd 2,1 cm. Ehuru föremålet fanns i nivå med övriga förhistoriska fynd, kan tvekan råda, om det ej är yngre.

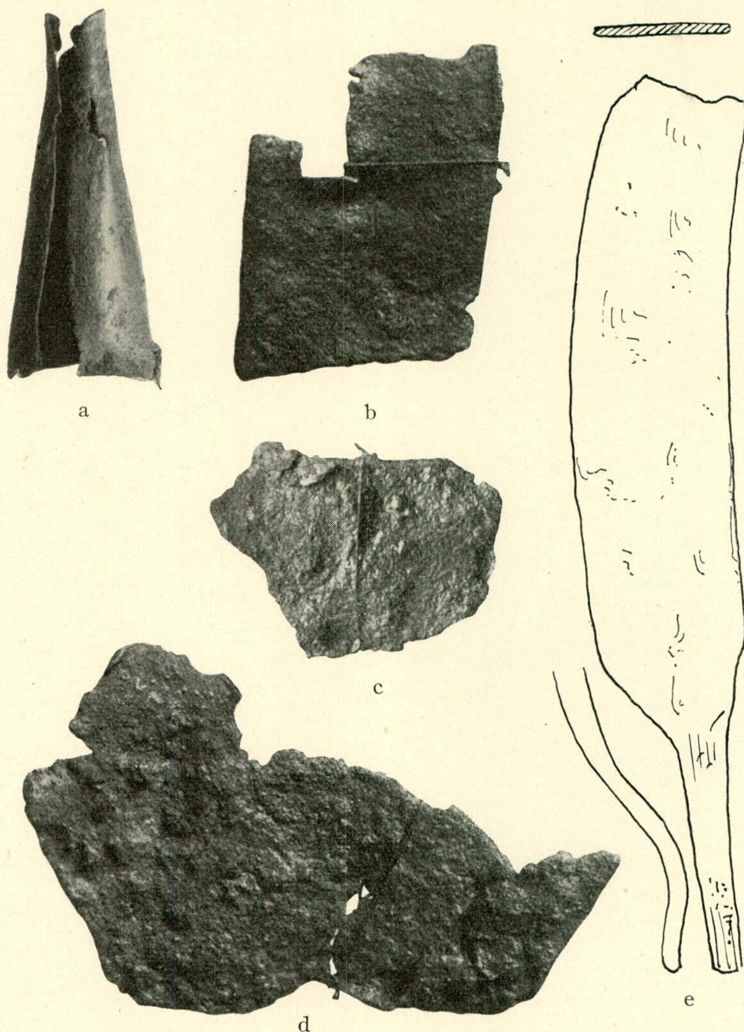

Fig. 388. 1/1. Föremål ur grav 3: a) dräktprydnad av brons, b—d) järnfragment; e) järnkniv. Sid. 146, 160.

Järnbeslag. *Fragmentariskt järnbeslag*, fig. 388 b. Längd 4 cm., bredd 3,4 cm.

Järnbleck. *2 oregelbundna järnbleck.* Största utsträckning 7,6 och 3,9 cm. Fig. 388 c, d.

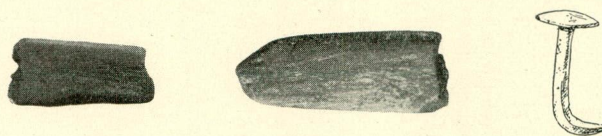

Fig. 389. 1/3. Brynen och spik ur grav 3.

Järnspik. *Stor spik av järn* med stort huvud, omböjd spets, fig. 389.

Brynen. *2 bryne av skiffer*, 8,2×3,2×2 cm. samt 5,7×2,8×1,7 cm. Fig. 389.

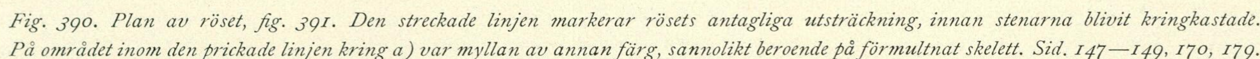

Fig. 390. Plan av röset, fig. 391. Den streckade linjen markerar rösets antagliga utsträckning, innan stenarna blivit kringkastade. På området inom den prickade linjen kring a) var myllan av annan färg, sannolikt beroende på förmultnat skelett. Sid. 147—149, 170, 179.

TVENNE RÖSEN PÅ KRÖNET AV LINDBY BERG.

Rösen på Lindby berg.

Kap. Fornminnesplatser, n:o 81, sid. 16. Undersökningen ägde rum år 1920. Fyndet bär i Statens Historiska Museum inventarienummer 16574.

Lindby berg, grav 1.

GRAV 1. Plan fig. 390, foto fig. 391. Ett nu delvis kringkastat, runt röse, vars ursprungliga diam. torde varit c:a 8,5 m., den ursprungliga omkretsen antydd på planen. Röset var upplagt av stenar med en medelstorlek av 0,40 × 0,30 m., både mindre stenar och större förekommo, mått såsom 0,85 × 1,50 m., 0,90 × 1,15 m., 1,05 × 1,35 m. kunna antecknas. S om centrum låg en stor jordfast sten, vars överyta var 1,30 × 1,50 m. Den utgjorde rösets högsta nivå eller 1,77 m. över 0-punkten, belägen utanför stenraden i rösets V-kant.

Marknivån vid rösets Ö-kant var + 2 cm.

Fig. 391. Från Lindby berg: röset, grav 1, före undersökningen. Sid. som fig. 390. Foto förf., 1920.

Fig. 392. Röset, grav 2, på Lindby berg. Sid. 149, 170 f., 179. Foto förf., 1920.

vid S-kanten 7 cm. och vid N-kanten + 9 cm. I rösets centrum var höjden + 1,61 m.

I gruset under stenarna iakttogs i rösets centrum, på en nivå av − 35 cm. från o-punkten, med en största utbredning av 1,80 m. en mörkbrunare färg på gruset och en stoftblandning, som antydde, att där legat ett nu helt multnat skelett, vars placering varit nordsydlig.

Intet fynd gjordes.

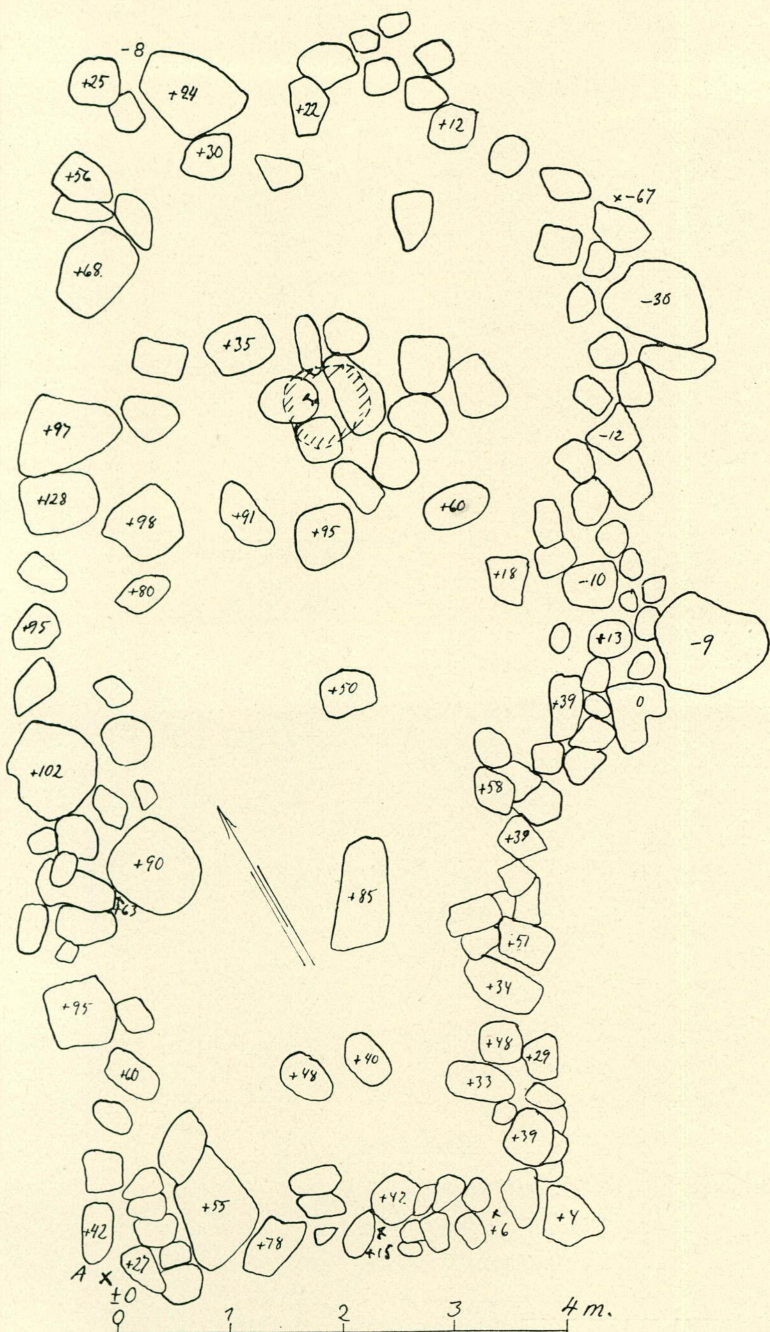

Fig. 393. Plan av röset, fig. 392. Endast sådana stenar markerade som före undersökningen lågo fria från det tunna täcket av torv och mossa. Sid. som fig. 392.

Lindby berg, grav 2.

GRAV 2. Gravplan fig. 393, foto fig. 392. Rektangulärt röse med något kringkastade och utfallna stenar. Största längd c:a 11 m., den ursprungliga bredden c:a 4,40 m., nuvarande största bredd 5,85 m. Röset bestod av stenar, vars medelstorlek var 30×40 à 40×50 cm. Kantstenarna i den ursprungliga kanten lågo på en höjd av +4 till +128 cm. från o-punkten på markytan vid rösets SV-hörn. Vid NV-kanten var marknivån − 8, vid NÖ-kanten − 67, vid SÖ-kanten + 6 cm. Stenarna i rösets mitt- och längdaxel hade en högsta höjd av +95 cm. från o-punkten.

I rösets nordliga del fanns på markytan ett tunt brandlager med en största utsträckning av 70 cm., i detta fanns nedannämnda nit. Hela röset undersöktes och det underliggande gruslagret genomgrävdes, varvid blott nedan nämnda fynd gjordes. Ett par ytligt funna obrända djurben voro troligen recenta.

Fig. 394. 1/3. Nit av järn ur grav 2.

FYND: *Fynd.*

Nit av järn, fig. 394. Längd 4,5 cm. *Järnnit.*

GRAVARNA VID LINDBY BRYGGA.

Gravar vid Lindby brygga.

Kap. Fornminnesplatser, n:o 82, sid. 16. Gravfältsplan fig. 395.

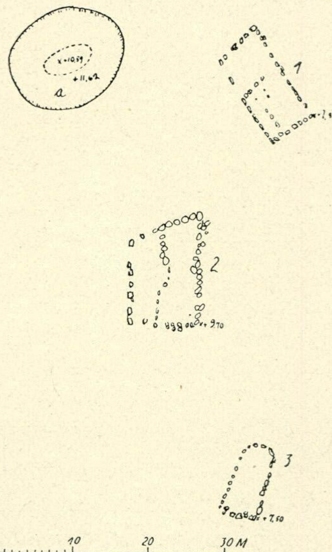

Fig. 395. Planskiss av fornminnena vid Lindby brygga. o-punkten för stensättning 1, belägen invid dess sydöstra hörn, var belägen 7,35 m. över Mälarens vattenhöjd den 22 juli 1920. Sid. 16, 149—153 170 f.. 179, 189. Uppmätt av förf.

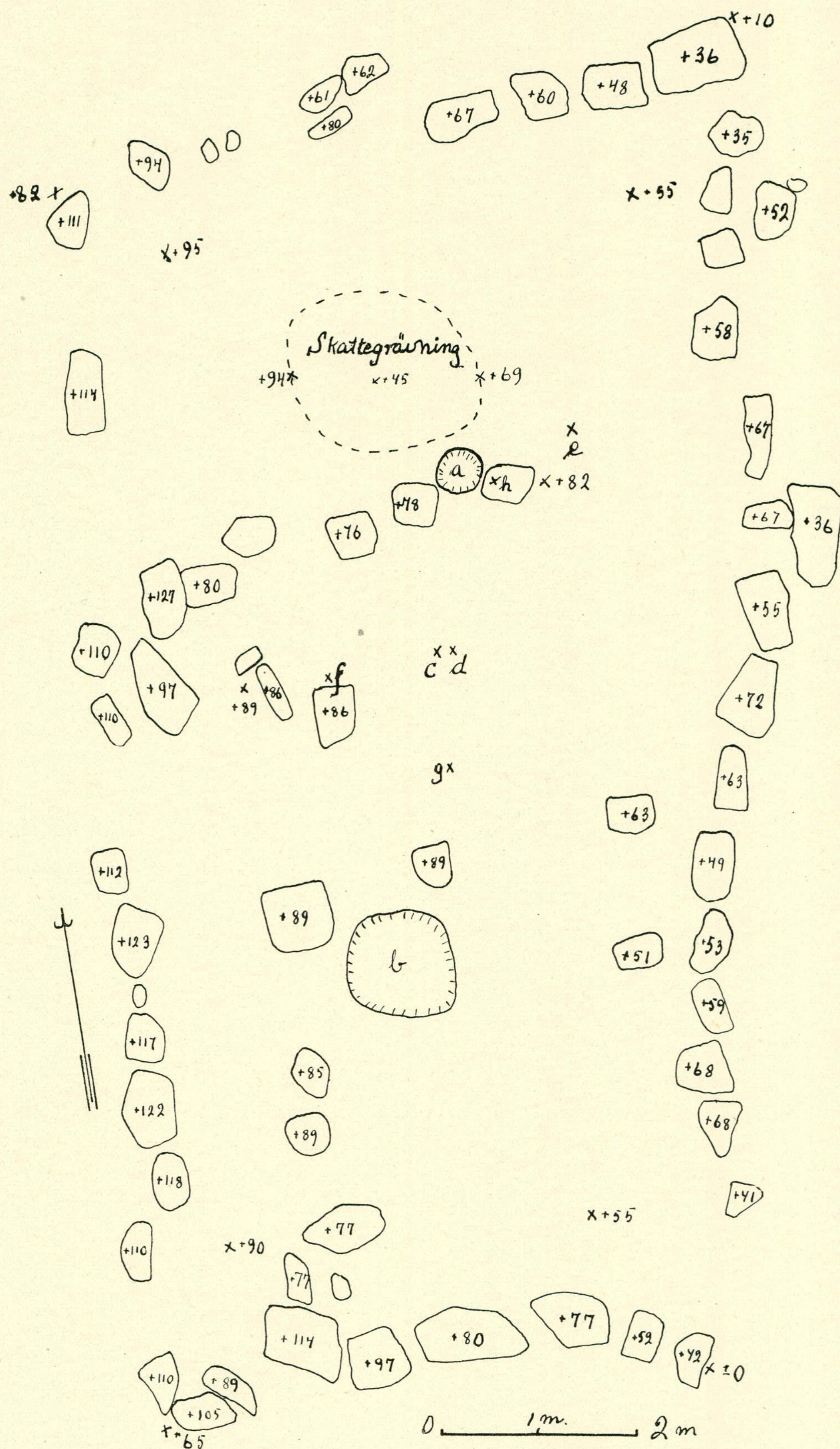

Fig. 396. *Gravfältet vid Lindby brygga: stensättning 1. a) och b) markera två brandlager, vid c) och d) funnos nitarna, fig. 400; vid f) små brända och obrända ben; vid g) järnföremålet, fig. 399. Sid. 152, 189.*

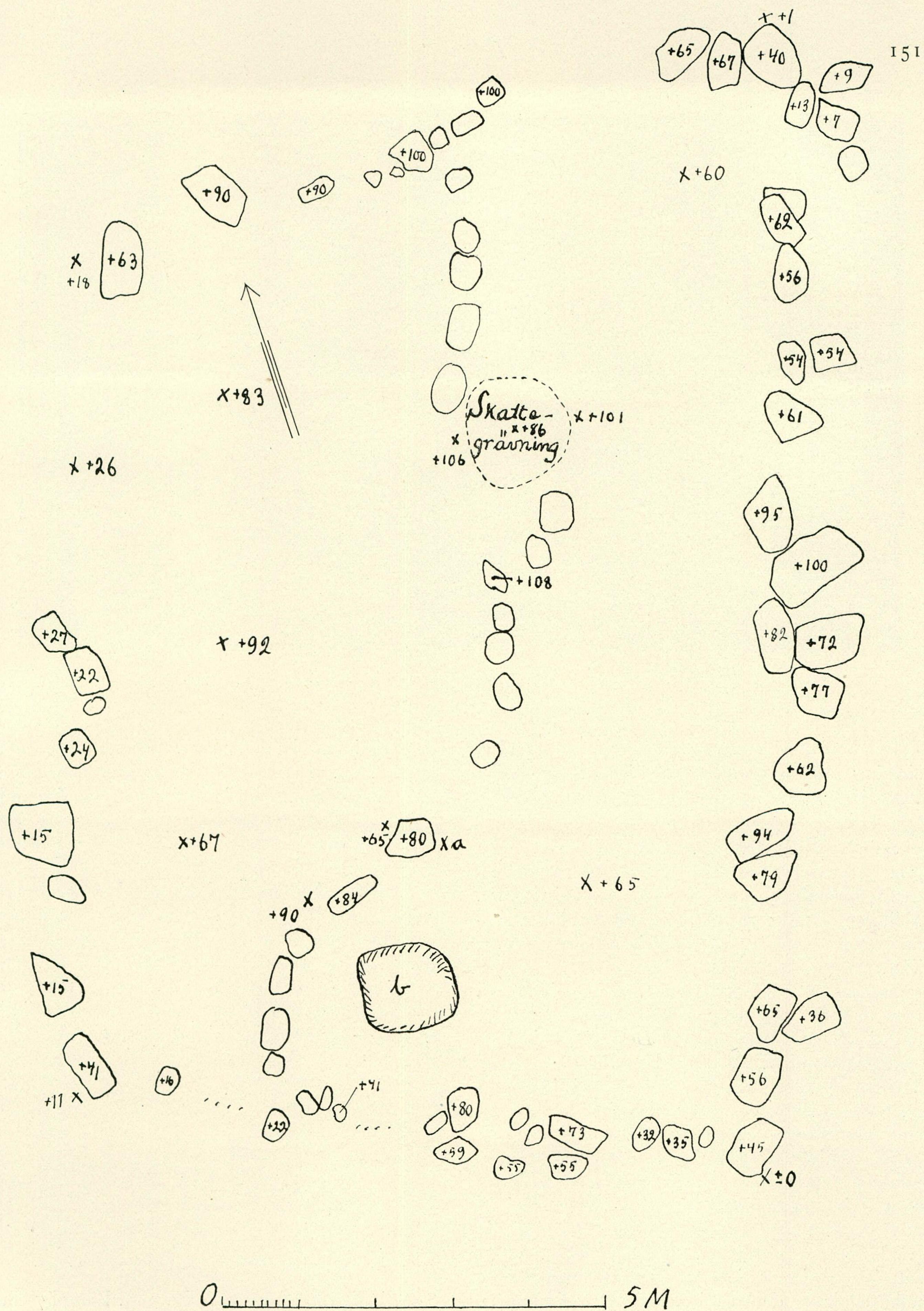

Fig. 397. Gravfältet vid Lindby brygga: plan av grav 2.
Markerade äro ytterkantens stenar jämte sådana, som voro synliga före utgrävningens början. Jmf. i övrigt beskrivningen sia. 153.
Sid. 153, 170 f., 179.

Fig. 398. Grav 3 vid Lindby brygga. Sid. 153, 170 f., 179. Foto förf., 1920.

Fynden från denna, 1920 företagna, undersökning bära i Statens Historiska Museum inventarienummer 16573.

Lindby brygga, stensättning 1.

STENSÄTTNING 1. Plan fig. 396. Någon tvekan kan råda angående arten av detta fornminne, som icke är en typisk grav. Möjligen kunde man tänka på en husgrund, men något spår av exempelvis lerklining fanns icke.

Stensättningens längdutsträckning i N—S. Den är icke rätvinklig, vilket särskilt är märkbart i det nordöstra hörnet. Den södra sidan är svagt inåtbuktad. Ö-sidans längd var 13,80 m., V-sidan 12 m., N-sidan 7,40 m., S-sidan 5,95 m. Stenarna hade en medelstorlek av 40×60 cm., den största stenen var 60×110 cm. Stenarnas höjd var +35 till +123 cm. från o-punkten på markytan vid grundens sydöstra kant, vid motstående NÖ-kant låg marknivån på +10 cm., vid SV-hörnet på +65 och vid NV-hörnet på +82 cm. från o-punkten. Stensättningen ligger icke långt från stranden, o-punkten hade den 22 juli 1920 en höjd av 7,35 m. över Mälarens vattenyta.

I fyllningen innanför stenraden fanns en och annan sten. I norra hälften av grunden var en rund skattegrop. Den innanför stenarna liggande markytan hade en högsta höjd av +95 cm. från o-punkten eller 13 cm. över den närmast utanför liggande markytan.

På två ställen ungefär i stensättningens mittaxel funnos på en nivå av +27 och +22 cm. från o-punkten två tunna brand- eller snarare asklager på c:a 4 m:s avstånd från varandra. Deras utsträckning var 1×1 m. och 40×40 cm. De nedannämnda fynden — även de brända benen — gjordes icke i brandlagret.

FYND: *Fynd.*

3 små obrända ben. *Ben.*

2 små brända benbitar.

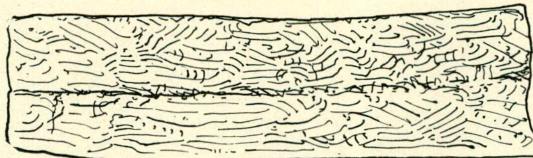

Fig. 399. 1/1. Järnföremål ur stensättningen, fig. 396.

Rektangulärt järnbleck, fig. 399. Längd 7 cm., bredd 2 cm. *Järnbleck.*

Järnnitar. *2 nitar av järn,* fig. 400. Längd 6,35 och 6,75 cm., den förstnämnda har ett mycket stort romboidiskt nithuvud, vars längsta sida är 4,2 cm.

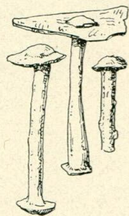

Fig. 400. 1/3. Nitar och fragment ur stensättning 1.

2 fragment av samma nit eller spik av järn.

Flintbit. *1 liten flintbit.*

Lindby brygga, grav 2. GRAV 2. Gravplan fig. 397. Oregelbundet fyrsidigt röse med längdriktning i NÖ—SV. V-sidans längd 11,15 m., Ö-sidan 14,65 m., N-sidan 9,30 m., S-sidan 9,40 m. Tydligt markerad fotkedja av stenar i storlek 25×60 till 60×120 cm. på en högsta höjd av +15 till +100 cm. från o-punkten invid gravens SÖ-hörn, i SV var marknivån +11, i NV +18, i NO +1 cm. I gravens västra hälft voro stenarna i rösets inre täckta av jord och torv, i den östra av mossa eller överbevuxna av torv. Rösets högsta höjd var +108 cm. från o-punkten. I NÖ fanns en skattegrop kring en diam. av 1,40 m., dess lägsta nivå var +86 cm. från o-punkten.

I rösets mittaxel, 1 m. från S-kanten, fanns ett tunt brandlager med en största utsträckning av 1,30 m. på en nivå av −2 cm från o-punkten. I brandlagret gjordes fynden.

Fynd. FYND:

Ben. *Brända ben,* fåtal små bitar.

Järnfragment. *Litet järnfragment* (nit eller spik?).

Lindby brygga, grav 3. GRAV 3. Gravplan fig. 401, foto fig. 398. Oregelbundet rektangulärt röse med längdriktning i NO—SV. Rösets största längd 10,2 m., dess största bredd 6 m. Dess högsta höjd var 107 cm. från o-punkten invid rösets södra hörn, i V var höjden +28 cm., i N +135 cm., i Ö +70 cm. Röset hade en tydlig fotkedja av stenar i storlek 0,25×0,4 till 1×1,60 m., liggande på en nivå av +55 till +162 cm. från o-punkten. Stenarna i rösets inre voro täckta av jord och torv eller mossa. Intet brandlager spårades och *intet fynd gjordes.*

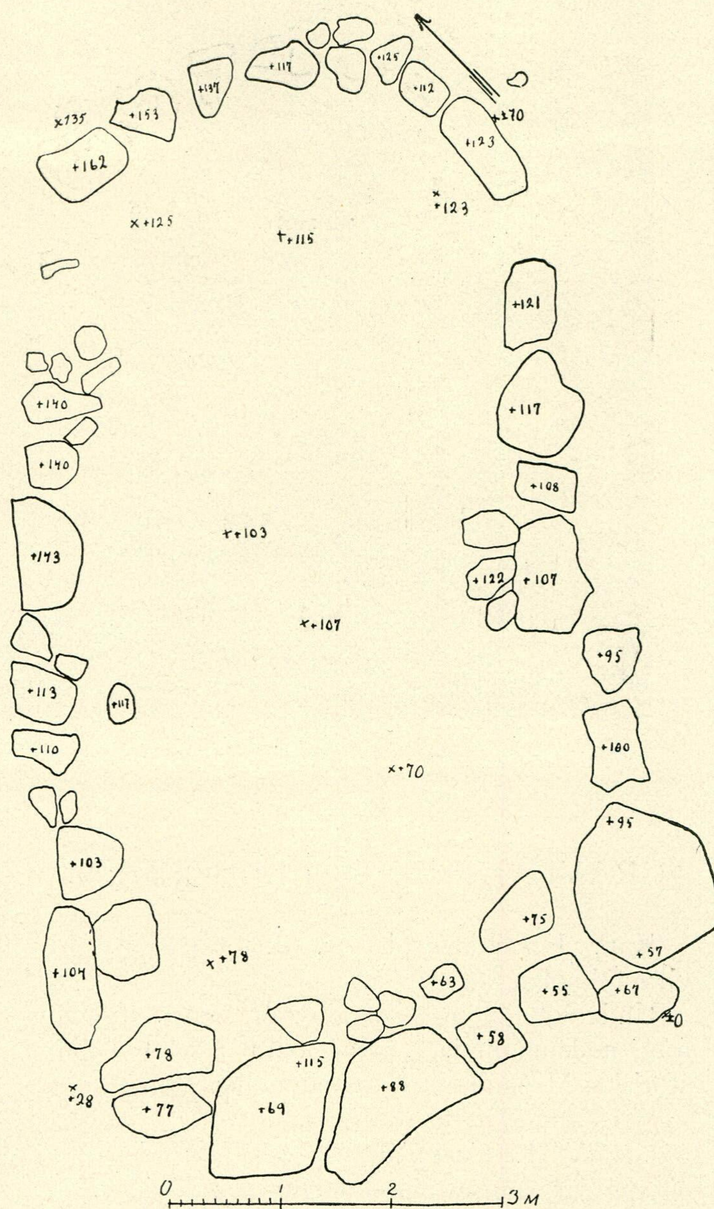

Fig. 401. Grav 3: stenläggningen runt rösets kant, därinnanför stenanhopning som framgår av fig. 398. Sid. som fig. 398.

Fig. 402. Från gravfältet vid Ellholmen: en vacker skeppsformig stensättning, ej undersökt, plan i fig. 407. Sid. 17. Foto förf., 1920.

GRAVFÄLTET PÅ ELLHOLMEN.

Gravfältet på Ellholmen.

Kap. Fornminnesplatser, n:o 84, sid. 17. Gravfältsplan fig. 402.

Undersökningen ägde rum år 1920. Fynden från nedannämnda gravar bära i Statens Historiska Museum inventarienummer 16572.

Ellholmen, grav 1.

GRAV 1. Gravplan fig. 406, foto fig. 404. Triangulär stensättning med insvängda sidor. Sidornas storlek, räknat från hörn till hörn voro 18,65, 20,80 och 21,50 m. Kantstenarnas medelstorlek var 30×50 à 40×60 cm., i gravens södra hörn fanns en 1×1,60 m. stor sten. Stenarnas höjd var 15 till 55 cm. från marknivån på respektive stens utsida, gravytan innanför stenarna var 10 à 45 cm. högre än den utanför belägna marknivån. Graven ligger på starkt sluttande plan.

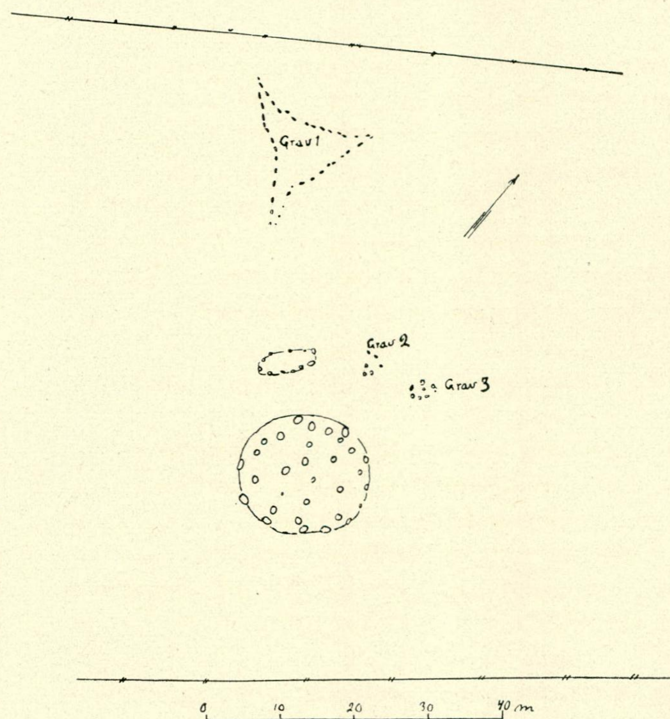

Fig. 403. Planskiss av gravfältet vid Ellholmen. Sid. 17, 154—158, 162 ff., 175, 176, 179. Uppmätt 1920 av förf.

Fig. 404. Grav 1 före utgrävningen. Sid. 154 ff., 176. Foto förf., 1920.

Ungefär i triangelns mitt fanns en grund skattegrop med en diam. av c:a 2 m.

I centrum fanns ett väldigt brandlager med en utsträckning i Ö—V av 7,40 m., och i N—S av 4 m., det var intill 60 cm. mäktigt och låg med bottennivån nedsänkt c:a 50 cm. under markytan. Kolstycken tillvaratogos. Ytligt i brandlagret funnos nedannämnda ben.

Fynd. FYND:

Ben. *Några obrända benbitar*, däribland en hästtand.

Ellholmen, grav 2. GRAV 2. Gravplan fig. 405. Liten, oregelbunden stensättning med en största utsträckning av 2,5 m. Stenarna hade en storlek av 10×15 till 50×55 cm. och en höjd av −5 till +16 cm. från 0-punkten vid gravens S-kant, marknivån var jämnhög runt graven utom i Ö, där den var −8 cm.

I stensättningens centrum fanns omedelbart under torven på markytan ett brandlager med

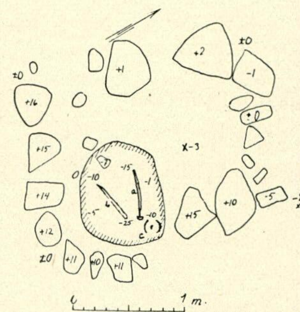

Fig. 405. Plan av grav 2. I brandlagret vid a) svärdet, fig. 408 a; vid b) spjutspetsen, fig. 408 b; vid c) sköldbucklan, fig. 408 d; mellan a) och b) låg kniven, fig. 408 c. Sid. 155, 157, 163 f., 175, 179.

en största utsträckning av 95 cm. och en mäktighet av intill 15 cm. Kolbitar tillvaratogos. I brandlagret gjordes fynden. Svärdets uppböjda spets stack upp i torvbildningen, spjutspetsen stod snett med holken nedåt. Det är att märka att *inga ben funnos*.

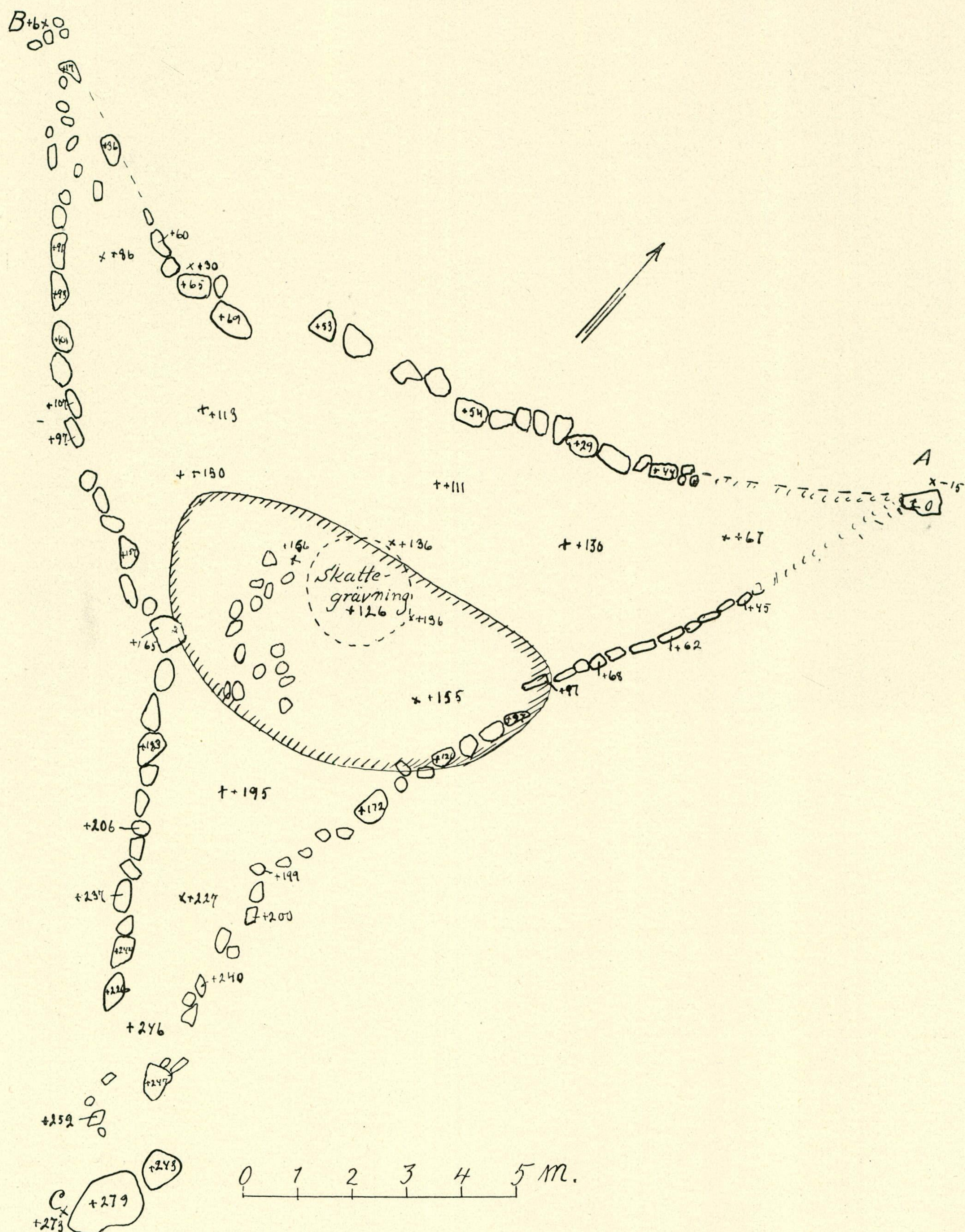

Fig. 406. Plan av grav 1. Man observere att denna gravplan är ritad i ²/3 skala mot den vid övriga gravplaner förekommande. I brandlagret intet fynd. Sid. som fig. 404.

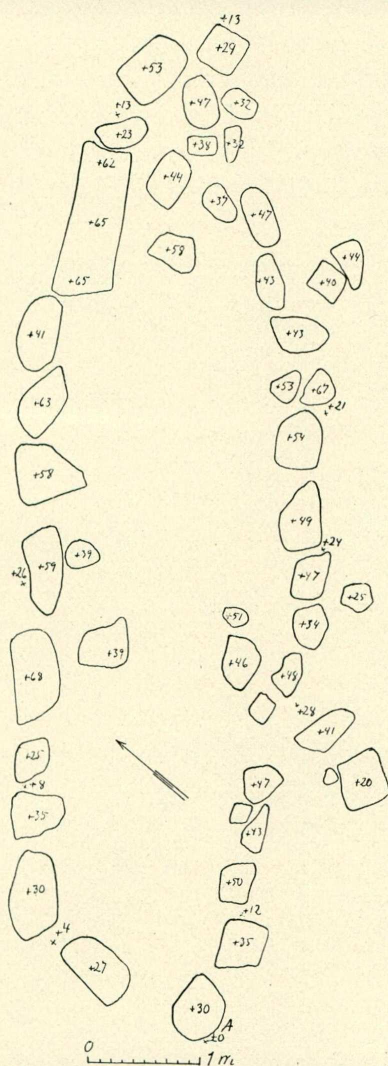

Fig. 407. Plan av skeppssättningen, fig. 402.

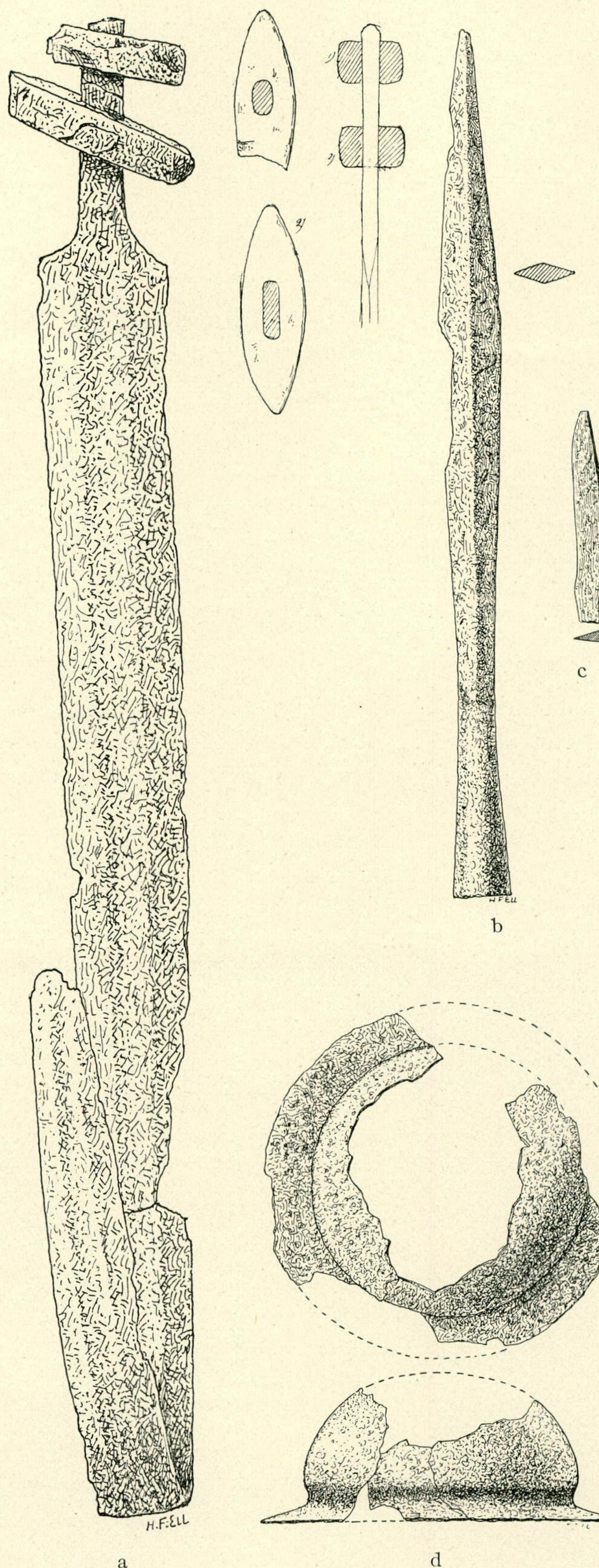

Fig. 408. 1/3. Fynd ur grav 2: a) svärd; b) spjutspets; c) kniv, d) sköldbuckla, allt av järn. Sid. 157, 163 f.

FYND:

Fynd.

Järnsvärd. *Tveeggat svärd av järn,* fig. 408 a. Spetsen omböjd. Svärdet var avbrutet strax ovan omböjningen samt i tången. Svärdets längd har varit 81,3 cm., varav tången är 9 cm. Dess största bredd är 5,2 cm., tångens bredd är 2,2 cm.

Spjutspets av järn. *Spjutspets av järn med holk,* fig. 408 b. Bladet har vassbladslik form och holken övergår direkt i bladet. Längd 35,5 cm., därav är holken 8,15 cm. Bladets största bredd är 2,8 cm., holkens diam. 2,5 cm.

Sköldbuckla av järn. *Sköldbuckla av järn,* fragmentarisk och söndrig, fig. 408 d. Formen har varit halvsfärisk med brätte. Diam. torde varit c:a 13 cm., höjden mer än 6,3 cm., vilket är det största fragmentets höjd.

Järnkniv. *Knivblad av järn,* fig. 408 c. Längd 8,6 cm., största bredd 1,5 cm.

Ellholmen, grav 3.

GRAV 3. Gravplan fig. 409. Oregelbunden stensättning med en största utsträckning av 3,75 m. Stenarnas storlek 10×40 cm. till 50×55 cm. I N-kanten låg en stor jordfast sten, vars överyta var 50×85 cm. Även innanför stenranden funnos stenar. Stenarnas högsta höjd var +9 till +55 cm. från 0-punkten vid gravens Ö-kant. Motstående marknivå var +32 cm., vid N-kanten var den −12 och vid S-kanten ±0. Inner-ytans högsta höjd var i centrum +15 cm. från 0-punkten.

Fig. 409. Plan av grav 3. Sid. 158, 162, 175, 179.

Ett brandlager sträckte sig på markytan från centrum mot V, där det gick fram under stenkretsen. Dess mäktighet var c:a 5 cm. och dess diam. var 1,30 m. Kolbitar tillvaratogos. De brända benen funnos på olika platser i brandlagret, där även övriga fynd lågo.

Fynd.

FYND:

Ben.

Brända ben, fåtaliga, icke sköljda.

Järnfragment.

Del av järnkedja till kittel(??) fig. 410 a, bestående av en hysklikt böjd järnten, i vilken en annan omböjd järnten är inträdd. Föremålets höjd är 4,1 cm., bredd 4,45 cm. Den iträdda tenen är 4,3 cm. Jag hänvisar med tvekan till Stolpe-Arne, Gravfältet vid Vendel, Pl. X: fig. 9.

a

b

Fig. 410. 1/1. Fynd ur grav 3: delar av järnkedja (?). Sid. 158, 162.

Som föregående, fig. 410 b. Föremålets längd är 3,45 cm., dess bredd 2 cm., tenens längd 4,7 cm.

KAP. III. GRAVGODSET OCH DESS DATERINGS-MÖJLIGHETER

Bronsåldersfynd. Portugal, grav 2.

Såsom det äldsta av föreliggande gravgods vill jag beteckna det i grav 2 från gravfältet vid Portugal, sid. 63, 64. Jag är fullt medveten om, att detta gravgods är fattigt, då det gäller att därpå bygga en datering, men jag kan för den skull inte underlåta att framlägga mina synpunkter därpå. Jag har redan på ovan citerade ställe antytt min uppfattning, att graven förskriver sig från bronsålderns senare skede, sannolikast dess femte period. Detta genom att som likhet till lerkärlsfragmentet i fig. 144 framhålla sådana kärl som Montelius, Minnen från vår forntid, fig. 1419, som jag här avbildat i fig. 411, jämte ett lerkärl från St.

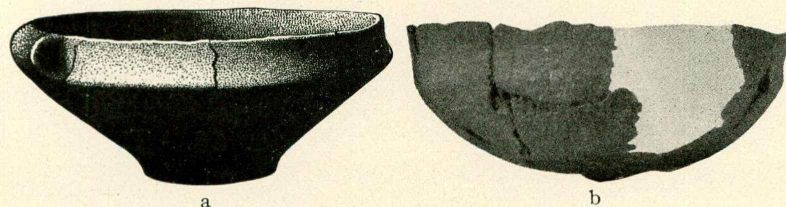

Fig. 411. a) 1/4, b) 1/3. Lerkärl av bronsålderstyp: a) från Köpinge i Raus sn, Skåne; b) från Stora Karlsö. a) Efter O. Montelius, Minnen från vår forntid, fig. 1419; b) Efter H. Rydh, Stora Karlsö under forntiden, fig. 39.

Karlsö, som jag anser i typ stå Adelsökärlet nära och härröra från samma tid[1]). Jag hänvisar även till S. Müller, Ordning av Danmarks Oldsager, I, fig. 236 och 237. Vidare förer den i fig. 145 avbildade bronsspiralen direkt tanken på bronsålderns med så stor förkärlek använda spiral, den må förekomma i form av nålavslutning som Montelius, Minnen, fig. 1311, 1312, 1320 eller som häkt-, armbands- eller halsbandsändar som Minnen, fig. 1279 m. fl., alla för väl kända för att behöva citeras. Möjligen skulle spiralen i fig. 145 kunna anses erinra om några enstaka folkvandringstidsföremål med spiralupprullningar, såsom häktan i silver, avbildad hos O. Rygh, Norske Oldsager, fig. 271, vilken dock är ett relativt litet föremål. Eller man skulle kunna anföra sådana med spiralupprullningar prydda föremål från folkvandrings- och vikingatid som halster lika Hj. Stolpe—T. J. Arne, Gravfältet vid Vendel, pl. X:5, XV:2 eller kedjeöglor som där avbildade pl. X:9, men dessa föremål äro dels alltid utförda i järn, dels av grövre kaliber. Enligt min mening hör pjäsen i fig. 145 mest osökt samman med bronsåldern. Därtill kommer såsom nedan, sid. 171 f., skall visas, att även gravens karaktär talar för en datering till bronsåldern.

[1]) Efter H. Rydh, Stora Karlsö under forntiden (1931), fig. 39.

Järnåldersfynd, 400-talet. Hovgården, 1—3, grav 6.

I min lilla uppsats: De arkeologiska undersökningarna på Adelsö sommaren 1916 (Fornvännen 1917), sid. 91—92, har jag daterat grav 6 på det stora Hovgårdsgravfältet, sid. 74 ff., till tiden omkring 400. Det är de små låga spelbrickorna, fig. 183, samt benfragmenten, ornerade med de till en vågformad linje sammansatta små halvcirklarna, fig. 182, som varit utslagsgivande för denna datering, vilken jag icke har anledning att frångå[1]), ehuru jag dock vill framhålla, att tidsmarginalen, särskilt uppåt i tiden, icke får sättas för snäv.

Stakulla hage, grav 1.

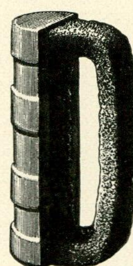

Fig. 412. 1/1. Sölja av järn från Bjärs, Hejnums sn, Gotland. Efter Antikvarisk tidskrift, XV:3, fig. 19.

[1]) Utom i Fornvännen, 1917 anförda analogier till dessa spelbrickor må nämnas de av H. Schetelig i Vestlandske graver fra Jernalderen avbildade från romersk järnålder och äldre folkvandringstid, ss. fig. 43, 157 och 203. Här finnas även många paralleller till ornamentet i fig. 182, såväl på kammar som hårnålar och skedskaft.

Till 400-talet daterar jag remsöljan i fig. 381, sid. 145, från grav 1 p gravfältet i Stakulla hage. Den har en motsvarighet från gravfältet i Bjärs i Hejnum på Gotland, avbildad i Antikvarisk tidskrift XV:3, sid. 65, fig. 19, (min fig. 412), som är funnen samman med ett typiskt remändbeslag, avbildat sammastädes i fig. 18, samt av B. Nerman i Vitterhetsakademiens Handlingar 34:4, fig. 15 och där, sid. 14—16, inrangerat i det tidsav nitt, som dateras till tiden 400—450, »möjligen ända framemot år 500».

Sent 500-tal—600. Hovgården, 1—3, grav 36.

Till 500-talets slut eller omkring 600 dateras de enklaste små ovala spännbucklorna av sannolikt uppländskt ursprung, som här företrädas av spännet i fig. 276 från grav 36 på det stora Hovgårdsgravfältet[1]).

600-talet. St. Dalby, grav 5.

Från 600-talet förskriver sig, som jag redan haft tillfälle nämna i den citerade Fornvänsuppsatsen, grav 5 på gravfältet vid Stora Dalby, sid. 43—44, med sin gotländska smyckeuppsats, fig. 88 a—c. B. Nerman[2]) daterar ett likartat hjulformat spänne och sådana fiskhuvudformade hängsmycken till tidsavsnittet 600—675.

Kunsta, grav 4. 700-talet—omkring 800. Kunsta, gravarna 2, 4, 5.

På smyckefragmentet i fig. 45 ur grav 4 på gravfältet öster om Kunsta gård, sid. 32—33, finnes ett ornament i sen Salins stil II, vilket som ornament är något tidigare till sin typ än det, som pryder det praktfulla smycket i fig. 30 samt pl. I: fig. 3 i den förnämliga grav 2 på samma gravfält sid. 24 ff. På sid. 26, är redan detta smyckes karaktär och datering

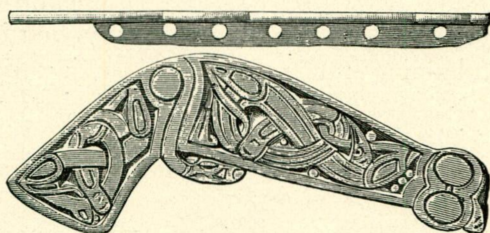

Fig. 413. 1/1. Dräktprydnad av brons från Öland. Efter B. Salin, Die Altgermanische Thierornamentik, fig. 603.

till tiden omkring 700 klarlagd. Jmf. fig. 413.

[1]) K. Stjerna, Bornholms befolkning under järnåldern (Antikvarisk tidskrift, 18), sid. 261.
B. Nerman, Die Verbindung zwischen Skandinavien und Ostbaltikum in der jüngeren Eisenzeit (Vitterhetsakademiens Handlingar, 40:1), sid. 38.
Jmf. B. Salin i Månadsbladet, 1890, sid. 105, fig. 28, och A. Enqvist i Upplands fornminnesförenings tidskrift, XXXVII, sid. 85, fig. 16.

[2]) Gravfynden på Gotland under tiden 550—800 e. Kr. (Antikvarisk tidskrift, 22), fig. 67 och 113.

Grav 5 på samma gravfält, sid. 33—35, dateras av det lilla fragmentet i fig. 52 med dess ornamentik i Salins stil III. Detta synes mig utgöra en del av en oval spännbuckla av 700-talstyp[1]).

Gredby-Mälby, gravarna 1, 4, 2.

Några smycken i sen stil III visa grav 1 på gravfältet vid Gredby-Mälby, sid. 136—137, fig. 360 och 361 a samt grav 4, sid. 139—140, fig. 369. Från samma tid, sent 700-tal eller omkring 800, förskriver sig sannolikt grav 2 å samma gravfält med bronsarmbandet, fig. 364. K. Stjerna, a. a., sid. 223—225, och J. Petersen, Vikingatidens smykker (1918), sid. 151, äro ense om, att armband med tjocka ändar äro äldre än sådana med tunna ändar och ornamentet placerat på armbandets tjocka mittparti. I Norge tillhöra alla kända fynd denna sistnämnda typ. Då enligt Petersen (a. a., sid. 157) de vikingatida norska bronsarmbanden så gott som uteslutande tillhöra nionde århundradet och helst dess första halvdel, och då det av honom som äldst betecknade (hans fig. 184) är av en betydligt mer avancerad typ med grova S-formade fåror, vill jag gärna tänka mig Adelsö-armbandet som tillhörande 700-talets slut eller omkring 800. Sådana cylinderformade pärlor av röd glasfluss som den till denna grav hörande, fig. 2 å Pl. II, tyckas även förskriva sig från folkvandringstid. Jmf. B. Nerman, Gravfynden på Gotland under tiden 550—800 e. Kr., sid. 66. T. J. Arne avbildar en dylik pärla från en Vendeltidsgrav vid Lagerlunda[2]).

Stakulla hage, grav 3.

Från slutet av folkvandringstiden härrör det fiskhuvudformade hängsmycket i fig. 388 a[3]) från gravfältet vid Stakulla, grav 3, sid. 146.

Hovgården, 1—3, gravarna 32, 33.

C:a 800 med en viss radie åt båda håll vill jag sätta som datering för ornamentet på benfragmenten i grav 32 på det stora Hovgårdsgravfältet, sid. 98—101. Det uppifrån sedda, ormlika djuret i fig. 263 d kan närmast jämföras med en djurfigur sådan som den vilken utgör haksnibb å här avbildade spänne, fig. 413, vilket spänne av Salin betecknas som begynnande stil III, jmf. även Salin, Thierornamentik, fig. 630. Det har emellertid även stor likhet

[1]) O. Montelius i Svenska fornminnesföreningens tidskrift, VIII, sid. 156, fig. 39. Jmf. Månadsbladet, 1903—05, sid. 176, fig. 226.

[2]) Gravar från »Vendeltid» vid Lagerlunda, Fornvännen 1919, sid. 4, fig. 3.

[3]) Jmf. B. Nerman, Gravfynden på Gotland under tiden 550—800 e. Kr. (Antikvarisk tidskrift, 22), sid. 67 ff.

med ett sådant ornament som det, vilket pryder botten till det dosformiga spännet i min fig. 414, och som jag daterar till 800—850. Ornamentet som sådant torde ha sin upprinnelse i sådana spännen i form av uppifrån sedda djur, som Stjerna, a. a., fig. 44, eller beslag som dennes fig. 166, vilka givetvis icke sakna inbördes sammanhang. Till sitt ändamål, sin form och ornamentik — så när som på djurornamentet — överensstämmer föreliggande fragment med ovan, sid. 101, anförda, av Almgren publicerade fragment från Östergötland[1]), vilka äro funna samman med ett stort bågspänne i sen stil III, av typ som Montelius, Svenska fornsaker, 531.

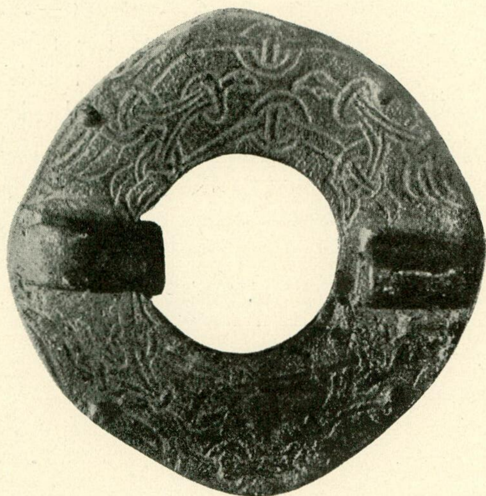

Fig. 414. c:a 1/1. Botten till dosformigt bronsspänne, Gotland. Efter H. Rydh, Dosformiga spännen från vikingatiden, fig. 26 a.

Ävenledes till omkring 800 daterar jag det lilla likarmade spännet i fig. 267, sid. 102, från grav 33 å samma gravfält varifrån sistnämnda fynd härrörde. Den enkla dekoren på spännets yta har uppstått ur en sådan medaljongindelning, som den yngre Vendelstilen infört i konsthantverket. Jag avbildar här, fig. 415, ett av beslagen från Broa i Halla] sn, Gotland.

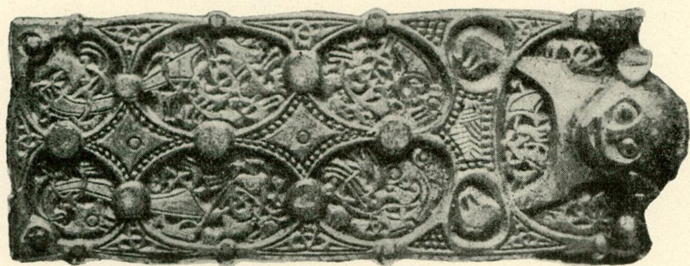

Fig. 415. 1/1. Bronsbeslag från Broa, Halla sn, Gotland. Efter B. Salin i Fornvännen, 1922, sid. 196, fig. 6.

[1]) Även avbildade i Fornvännen, 1906, sid. 232.

Det är intressant att iakttaga, huru på Adelsöspännet i fig. 267, de stjärnformiga figurer, som på de övriga smyckena — exempelvis fig. 415 — åtskilja de ovala orneringsfälten, likasom tänjas ut, bli mindre upphöjda men mer utbredda. De ornerande »knapparna» ha blivit rudimentära och skjutits ut i kanten så väl på spännets mitt som i ändarna. De ovala fälten, som på fig. 415 tilldraga sig huvudintresset tack vare den där placerade ornamentiken, ha, då »mittstjärnan» på angivna sätt breddats och blivit huvudmotiv, krympt samman till halvovaler. Ett litet likartat spänne härrör från en grav i Frösunda sn, Uppland[1]).

Medan jag sysselsätter mig med det fornsaksmaterial, som ligger på gränsen mellan folkvandringstid och vikingatid vill jag, även om det sker med en viss tvekan, peka på ytterligare några fynd, där skälen väga både för och emot, då det gäller att hänföra dem till den ena eller andra av dessa båda perioder.

Remsöljor av enklaste typ höra till de föremål, vars ålder kan vara besvärlig att fastställa. Jag tänker på söljorna i fig. 242 från grav 24 på det stora Hovgårdsgravfältet, sid. 94, och fragmentet fig. 191 a från grav 8 på samma gravfält, sid. 78, som jag anser härröra från en likartad sölja, samt fragmentet i fig. 135 från grav 8 på gravfältet vid Skansberget, sid. 60, till vilken jag strax återkommer. Fig. 242, som är hel och alltså lättast iakttagbar, erinrar vid första påseende om vissa tidiga typer[2]). Man torde dock icke få förbise utbuktningen på söljeramens mitt. En kraftig dylik breddning förekommer på en del vikingatida söljor, s.s. i Borrefyndet (Brögger, Borrefundet, fig. 22, 23). De äro ofta smyckade med en upplöst djurornamentik, varvid ett litet djurhuvud gärna appliceras på den nämnda utbuktningen. Ibland kan ornamentiken nå rik utveckling[3]). Trots enkelheten i typen förefaller det mig dock som indicerade den påtalade utbuktningen ett samband mellan Adelsösöljorna och dessa senare. Frågan blir då, om de förra äro primära i förhållande till de senare eller om de äro

Hovgården, 1—3, gravarna 24, 8.

[1]) Månadsbladet, 1903—05, sid. 167, fig. 214.

[2]) Jag tänker på sådana som A. Nordén, Östergötlands järnålder, I (1929), sid. 29, fig. 20 — fyndet daterat till 200-talet; eller O. Almgren—B. Nerman, Die ältere Eisenzeit Gotlands, II, pl. 27, fig. 397—398, pl. 36, fig. 539, 540 (200—400 e. Kr.), eller E. Vedel, Bornholms Oldtidsminder og Oldsager, sid 94, fig. 175—177.

[3]) Dylika söljor kunna nå en sådan grad av utsmyckning som Månadsbladet, 1894, sid. 56, fig. 23.

degenerationsformer. Med tanke på de söljor med enkelt ramverk som tidigare varit i bruk förefaller det icke orimligt, att den typ som dessa Adelsösöljor representera, är ett mellanled till de rikare ornerade. I grav 8 på Hovgårdsgravfältet förekommer ett litet lågt lerkärl, fig. 190 b[1]), som har en motsvarighet i de cylinderformade kärl, vilka av J. Bøe, Jernalderens Keramikk i Norge, sid. 236, tillskrivas Vendeltid; jmf. O. Montelius, Svenska fornsaker, fig. 655, 656, och T. J. Arne, Gravar från »Vendeltid» vid Lagerlunda, Fornvännen 1919, fig. 5 a. Lerkärlet i grav 24, fig. 241, visar en viss överensstämmelse med Bøes fig. 335.

Skansberget, grav 8.

Beträffande söljan i fig. 135 a så ger den i sitt söndriga skick ej möjlighet till studium av ramens främre del. Jag vill dock ifrågasätta om icke detta gravgods tillhör senast samma tid som det nyss nämnda. Lerkärlet i fig. 134 visar likhet med J. Bøe, a. a., fig. 336. Dubbla guldfolierade pärlor av samma slag som i denna grav finnas, många andra exempel att förtiga, i gravarna 2 och 5 på Kunstagravfältet, sid. 27 och 34 samt i grav 1 vid Gredby-Mälby, sid. 137 (jmf. ovan sid. 160). Det lilla enkla remändbeslaget hindrar icke denna datering[2]).

Hovgården, 1—3, gravarna 12, 25, 4.

I detta sammanhang vill jag nämna lerkärlen i grav 12 på Hovgårdsgravfältet, sid. 81, fig. 202, och grav 25, sid. 95, fig. 245, vilka jag hänför till de cylinderformade eller blomkruksformade och jämställer med fig. 190 b. Något av samma form förefinnes även i lerkärlet fig. 175, sid. 73, från grav 4 på samma gravfält. Att kärlet fig. 215, sid. 86, ur grav 15 på detta gravfält, vilken dateras till 800-talet, är av liknande form visar dess fortbestånd in i vikingatiden.

Hovgården, 1—3, grav 7.

Till en tidigare tid än vikingatiden förefaller det mig, att lerkärlet i fig. 185, sid. 76, ur grav 7 på det stora Hovgårdsgravfältet bör räknas. Det relativt tunna och fina godset i detta kärl är icke av ordinär vikingatidstyp. Dock är jag medveten om vanskligheten av att datera ett fynd blott och bart på ett lerkärl, då icke typen är direkt utmärkande.

Ellholmen, grav 3.

Till samma övergångstid som ovan berörda kan måhända hänföras föremålet i grav 3 vid Ellholmen, sid. 158, fig. 410. Möjligen har detta föremål hört till en kraftig kedja, som använts till upphängning av en järnkittel, såsom i Vendelgrav 1[1]). Det torde emellertid även kunna tillhöra vikingatiden.

Kunsta, grav 3.

Till sen folkvandringstid eller tidig vikingatid vill jag gärna datera grav 3 på gravfältet vid Kunsta, sid. 28 ff. Gravgodset ger visserligen icke några absolut säkra hållpunkter, men talar mera för än mot denna datering, som bestyrkes av åldern på de övriga undersökta gravarna på detta fält. Sådana spelbrickor som fig. 41 med en diam. på över 3 cm. och ett hål i botten tycks ha kommit i bruk under folkvandringstidens senare hälft, men tillhöra icke den senare delen av vikingatiden; jmf. exempelvis, Vendelgraven XII (Stolpe—Arne, pl. XXXIX, 15) och J. Petersen, De norske Vikingesverd, sid. 52, samt Bretspil i förhistorisk tid (Oldtiden 1914)[2]). Sådana kantbeslag som fig. 39 c till träskål (fig. 416) äro kända från

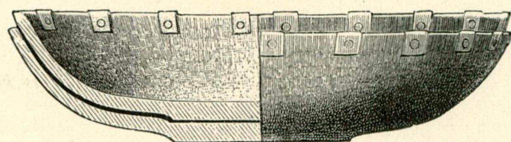

Fig. 416. 1/2. Träskål från Björkö. Efter O. Almgren i Upplands fornminnesförenings tidskrift, XXXIV (1919), sid. 175, fig. 4.

fynd alltifrån romersk järnålder till in i vikingatiden[3]), och remsöljor av den enkla typ som fig. 39 b finnas i såväl folkvandringstid (exempelvis Vendelgravarna) som vikingatid. Någon hammare som likt fig. 39 är helt flat över skafthålet känner jag icke, men väl mycket låga såsom Vendel grav IV (Stolpe—Arne, Pl. XVI: fig. 1). Slutligen är lerkärlet i fig. 34 a av ett medelgrovt gods och av form och dimensioner som överensstämma med kärlet fig. 29 a ur grav 2 på samma gravfält.

Gredby-Mälby, grav 5.

Ehuru bevisföringen på intet sätt är bindande vill jag ävenledes ifrågasätta om icke gravgodset i grav 5 på gravfältet vid Gredby-Mälby, sid. 140—141, kan sättas till samma tid. Även på detta gravfält förskriva sig övriga daterbara undersökta gravar från tiden på ömse sidor om år 800. Gravgodset i grav 5, är magert. Pilspetsen i fig. 373 har en form, som

---

1) Jmf. ett kärl från Häverösund som jag avbildat i Upplands fornminnesförenings tidskrift, XXXIV (1919), sid. 179, fig. 5.

2) Sådana beslag finnas redan tidigt. Jmf. A. Nordén, Östergötlands järnålder, I, sid. 29, fig. 20.

1) Hj. Stolpe—T. J. Arne, Gravfältet vid Vendel, Pl. X: fig. 9.

2) Jmf. T. J. Arne, Gravar från »Vendeltid» vid Lagerlunda, Fornvännen, 1919, sid. 18.

3) O. Almgren i Upplands fornminnesförenings tidskrift, XXXIV (1919), sid 175.

nära liknar en pilspets i ett norskt fynd från senare folkvandringstid[1]), ehuru den norska spetsen är större. Lerkärlsfragmentet i fig. 372 b visar en bukighet, som erinrar om kärlet i fig. 359 från grav 1 på samma fält.

Hovgården, 1—3, grav 18. Håller den nyss angivna dateringen av spelbrickorna sträck, så bör grav 18 å Hovgårdsgravfältet räknas till samma tid som nyss behandlade tvenne gravar.

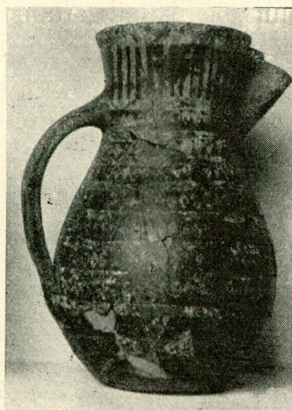

Fig. 417. 1/6. Lerkärl från Björkö. Vitterhetsakademiens kliché.

800-talet. Kunsta, grav 6. Något av åren 776—779 är myntet i fig. 63, sid. 38, från grav 6 på Kunstagravfältet präglat. Fastän präglingen inte är nött, säger det sig självt, att en viss tid har förflutit, innan smycket kommit till Norden och hamnat i graven på Adelsö. Emellertid antyder fyndsammansättningen i övrigt, att graven tillhör 800-talet. Av stort intresse är kärlet i fig. 59, av vilken typ blott ett fåtal exemplar äro kända i svenska fynd. Däribland är det i fig. 417 avbildade från Björkö[2]), vilket har ett kors vid nederkanten som Adelsökärlet, fig. 60. Dessa kärl äro importvara, tydligen från Friesland, och förskriva sig även på Björkö enligt T. J. Arne[3]) från 800-talet. Silverpärlan i fig. 65 har även sin motsvarighet i en Björkögrav, n:o 66, Stolpe-Hallström, Birka I, sid. 61, fig. 53, ehuru denna senare är av mindre dimensioner. Likartad är en norsk pärla, avbildad av J. Petersen, a. a. sid. 165, fig. 202, ur ett fynd från 800-talets senare hälft. Dessa pärlor föregås som S. Müller påpekar i Ordning av Danmarks Oldsager, sid. 61, under folkvandringstiden av liknande pärlor i guld (hans fig. 569) och brons.

[1]) Schetelig, Vestlandske graver fra jernalderen, fig. 399.
[2]) Jmf. T. Arne, La Suède et l'Orient.
[3]) Birka-Frisland, Kulturhist. Studier, tillägnade V. Ewald (1929). Se även H. Arbman, En handelsväg för 1000 år sedan, Jorden Runt, majhäftet 1933, sid. 232.

Hovgården, 1—3, grav 13. Till vikingatidens första hälft torde man få räkna grav 13 på det stora Hovgårdsgravfältet, sid. 82 ff. Spelbrickan i fig. 208 a har ännu en storlek, som påminner om folkvandringstidens, under det att b och c äro av en senare typ. Lerkärlet i fig. 205 b påminner till sin typ i någon mån om Skopinntullkärlet, fig. 293. Ornamentet på kärlfragmentet fig. 205 c, 206 är likartat med ett från Björkögrav 51[1]), Stolpe—Hallström, Birka I, fig. 44, vilket kärl till sin form tycks vara likartat med de just nämnda Adelsökärlen. Birkakärlet är funnet samman med ett annat kärl (Birka 1, Pl. VI: fig. 7) som i sin tur är likartat med ett av mig avbildat kärl från Häverösund (Upplands forminnesförenings tidskrift XXXIV, fig. 2) samt ett kärl från Tystberga, Fornvännen 1910, sid. 258, fig. 68.

Hovgården 1—3, gravarna 15, 28. Till 800-talets senare del få vi räkna de båda gravarna 15 och 28 på det stora Hovgårdsgravfältet. Sådana likarmade spännen som de till båda dessa gravinventar hörande, fig. 216 c och 254 tyckas falla inom detta århundrade. Spännenas båda armar hava tydligen haft vardera ett ornament av ett stiliserat gripdjur, på spännet i fig. 254 äro ännu huvudena synliga vid mittknoppen. Djurfiguren har varit av typ Brögger, Borrefundet, fig. 26, nära står ornamentet på min fig. 300 a och b. Redan på dessa beslag äro djurgestalterna starkt stiliserade. Jag har i min Fornvänsuppsats påpekat ett par dylika spännen i kombination med 800-talsföremål. Stjerna[2]) daterar dem till 850—900 och J. Petersen[3]) anför flera stöd för sin datering av dem till nionde århundradet. Lerkärlet i grav 28, fig. 253, synes även vara ägnat att höja denna gravs ålder, ty enligt B. Nermans iakttagelser är den där förekommande kanttumningen ett vanligt drag under senare folkvandringstid[4]). Ornamentiken på spännet i grav 28 är något mindre upplöst än på det andra spännet. Pärluppsättningarna i grav 15 och nedanstående grav 9 å samma gravfält, sid. 78 ff., äro mycket lika. Man torde observera, att karneolspärlor förekomma även i Skopinntull, sid. 121, fig. 319 a.

Ellholmen, grav 2. Till samma tid hänför jag Ellholmen, grav 2, sid. 157. Spjutspetsen, som är tämligen

[1]) Jmf. även med ornamentet på ett kärl från Häverösund i Upplands forminnesförenings tidskrift, XXXIV, sid. 179, fig. 3.
[2]) A. a., sid. 176 och 237.
[3]) Vikingatidens Smykker, fig. 58 och sid. 78.
[4]) Som framgår av B. Nerman, »När Seeburg upptäcktes», i Jorden ger, sid. 124 samt fig. 43, 44.

jämnbred, har kort holk utan differentierad övergång mellan holken och det föga skarpryggade bladet, är av en tidig typ, närmast jämförbar med J. Petersens E-typ[1]), som han daterar till tiden: 700-talets slut till 800-talets mitt. Svärdet i fig. 408 a saknar knapp, vilket försvårar dateringen. Det är troligt, men icke givet att knapp funnits, parerstängerna äro jämnbreda och ha spetsoval överyta. Man kan nu ej spåra metallbeläggning, men det är ej otänkbart att sådan funnits i likhet med vad som varit fallet fig. 437 a, sannolikt b samt fig. 441. Svärdet torde tillhöra Petersens H-typ, vilken huvudsakligen tillhör 800-talet, men går in på 900-talet. Den låga sköldbucklan är av en långlivad typ som från 800-talets mitt håller sig i bruk ungefär ett århundrade[2]). Spjutspetsen i detta fynd drar bakåt i tid, under det att sköldbucklan drar uppåt. Men det förefaller som hade dylika spjutspetsar, åtminstone i Sverige, hållit sig något längre i bruk än J. Petersen antager för de norska. Han nämner nämligen med förvåning ett par jämtländska fynd[3]), där i ena fallet en spjutspets av E-typ är funnen samman med bl. a. en sköldbuckla lik min fig. 408 d, i det andra med en ringnål från c:a 900, i det senare av dessa fall är holken liksom på fig. 408 b, oornerad. Jag daterar denna Adelsögrav till 800-talets mitt eller senare hälft.

Skopinntull. Av alla vikingatida Adelsöfynd finns intet, som i fråga om storlek och intresse kan tävla med det från Skopinntull, sid. 104 ff. Den första reflexion man gör gäller fyndets slående likhet med det norska Borrefyndet både till sammansättning och i detaljer.

Beträffande Borre kan man med bestämdhet säga, att den döde, av vilken dock inga som helst skelettfragment återfunnits, jordats i ett skepp — av skeppet återstår numera intet. I Skopinntull förefinns — på grund av det relativt stora antalet nitar och spikar samt brandlagrets storlek — möjligheten för att så varit fallet.

1) De norske vikingesverd.
2) J. Petersen, sid. 47, jmf. Rygh, Norske Oldsager 562.
3) Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift, 1915, Pl. VI och 1916, sid. 177.

Den dödes egen utstyrsel förefaller att ha varit rikare i Skopinntull, dock är att märka att Borrefyndet delvis kommit i dagen utan vetenskaplig iakttagelse. Av Skopinntulls alla små guldföremål och guldtrådar, som härrört från kläder eller andra vävnader, fanns ingenting i Borre. Mot de många pärlorna i det förra fyndet svarar en bergkristallpärla i det senare. Remsöljor och remändbeslag äro de bevarade prydnader som tillhört dräkten i Borrefyndet. I Skopinntull funnos likaledes remsölja, de vackra små hjärtformade bältebeslagen, fig. 301, simplare bältebeslag, talrika remändbeslag, det ovala hängsmycket, fig. 298. En del fragment torde även härröra av smycken såsom fig. 306 b, som kan vara en del av ett runt spänne (jmf. fig. 418), och 306 a, som möjligen kan ha varit avslutningsände på armring, ringspänne eller dylikt men möjligen är ett beslagstycke som H. Schetelig, Osebergfundet, III, härstammande från Gokstad.

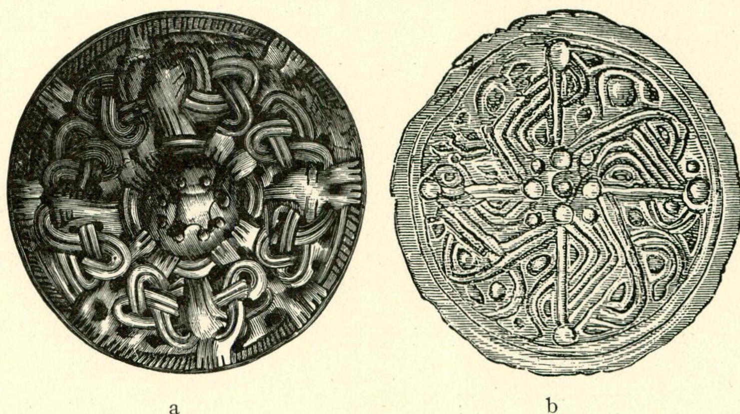
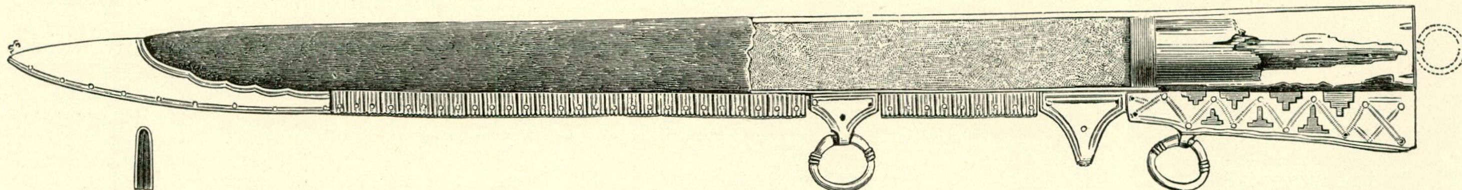

Fig. 418. 2/3. Bronsspännen: a) från Skedvi sn, Västmanland, efter O. Montelius, Svenska Fornsaker, fig. 579; b) från Satakunta, efter J. R. Aspelin, a. a., fig. 1420.

I fråga om fattigdomen på vapen råder samstämmighet. I Borre fanns en yxa, som eventuellt har varit ett vapen. I Skopinntull fanns en järnholk, som snarast är fragment till en spjutspets. I Borre finns beslag till en knivslida (A. W. Brögger, Borrefundet, fig. 27). Min fig. 310 (event. även fig. 315) avbildar beslag till kniv eller dolkslida, jmf. fig. 419.

Fig. 419. 1/3. Dolkslida med bronsbeslag från Vendel. Efter Stolpe—Arne, Gravfältet via Vendel, Pl. XXIV: 1.

I fråga om hästutrustningen är överensstämmelsen slående. Betselbeslagen äro helt ensartade. Och de små beslagen, fig. 305 c, hava sannolikt smyckat en skackel (till släde? Jmf. H. Schetelig, Osebergsfundet III, sid. 230) som fig. 420. Däremot finns i Skopinntull inga spår av sadel, det säger sig självt, att en sadel av trä som den i Borre skulle förtärts på bålet. I det senare fyndet fanns emellertid även stigbyglar.

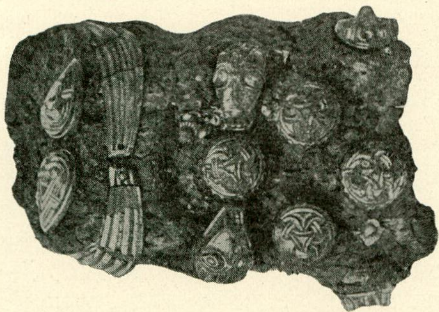

Fig. 420. 1/2. Träfragment med bronsbeslag ur Borrefyndet. Efter A. W. Brögger, Borrefundet, fig. 4.

Till den personliga utrustningen hörde i Skopinntull diverse kammar, som tyckas sakna motstycke i Borre. Detsamma gäller de rätt talrika spelbrickorna.

Vad husgerådsföremål beträffar, fanns i båda gravarna en järnkittel, i Skopinntull även bronsspannen, fig. 297. I Borrefyndet fanns en vacker glasbägare.

I intetdera fallet kan man direkt av gravgodset med bestämdhet säga, att det härrör ur en mansgrav. Brögger söker en utväg att förklara pärlans och sländtrissans förekomst i Borregraven, som han trots bristen på direkt överbevisande manliga tillhörigheter, anser som mansgrav. Pärlor i mansgravar äro icke så ovanliga, att detta förhållande behöver diskuteras, sländtrissans närvaro anser sig Brögger däremot blott kunna förklara genom att förutsätta offret av en kvinna. Utan att ingå på diskussionen härom, vill jag påpeka, att jag i min uppsats: On symbolism in mortuary ceramics[1]) påvisat förekomsten — som jag anser i magiskt syfte — av sländtrissor i mansgravar, visserligen från betydligt tidigare tid och från icke nordiskt område men möjligen med identitet i fråga om andemening.

[1]) Tryckt i The Bulletin of The Museum of Far Eastern Antiquities (Östasiatiska Samlingarna) n:r 1, sid. 115.

I Skopinntull är det — om vi nu frånse pärlorna, som ju bevisligen förekomma även i mansgravar, jag behöver blott nämna de uteslutande som mansgravar kända Vendelgravarna — ytterligare blott några små smycken, såsom hängsmycket, fig. 298, vilka förefalla att snarare vara kvinnosmycken. Men de mest utpräglat kvinnliga smyckeformerna saknas här liksom i Borre. Spelbrickorna förefalla under vikingatiden att i övervägande grad tillhöra mansutrustningar även om de ej helt saknas i kvinnogravar[1]), och är tolkningen av fragmentet i fig. 316 a som en spjutspetsholk riktig, så talar den ju för teorin om mansgrav. Jag vill nämna att små bältebeslag av samma karaktär som fig. 301 äro funna i grav 1074 på Björkö, vilken är en typisk mansgrav med vapen[2]). Märkligt är fyndet av hårlänken, fig. 291, vilken jag tidigare tolkat som ett offer av en överlevande kvinna till den döde, ett offer av symbolisk art för att skänka den döde ny livskraft[3]). Har hårlänken denna offerkaraktär kan givetvis ett och annat kvinnosmycke även vara offergåva. Jag är dock ej övertygad om, att icke männen kunnat bära pärlor och kanske andra smycken, som vi utan direkta bevis uppfatta som uteslutande kvinnosmycken[4]). B. Nerman, som i sin uppsats Hur länge har Ynglingaätten regerat i Sverige?[5]) kommer in på spörsmålet om Skopinntull som manlig eller kvinnlig grav, tvekar ej heller att förklara den i likhet med Borregraven som sannolikt det förra.

Betrakta vi nu ornamentiken på föremålen i Skopinntull för att ur den draga våra slutsatser i dateringssyfte, så finna vi, att detaljerna ansluta sig lika nära till Borregravens ornamentik, som en flyktig sammanställning av de båda fynden förutsagt.

Den mest slående ornamentala likheten finna vi i några betsel- och remändbeslag. Jag har redan på sid. 117 påvisat hur det tydligare ornamentet på betselbeslagen från Borre, fig. 422, hjälpt mig tyda Skopinntullbeslagens ornamentik, fig. 302. H. Schetelig framhåller som två ur olika källor upprunna ornament det nyss nämnda betselornamentet i fig. 422 och det av en mera naturalistisk djurfigur smyckade be-

[1]) J. Petersen, Brettspil i förhistorisk tid, Oldtiden, 1914, sid. 90.
[2]) T. J. Arne, La Suède et l'Orient, fig. 136, 181, 182 samt sid. 222.
[3]) Jmf. sid. 114.
[4]) Jmf. J. Petersen, Vikingatidens smykker, sid. 169 ff.
[5]) Rig, 1920.

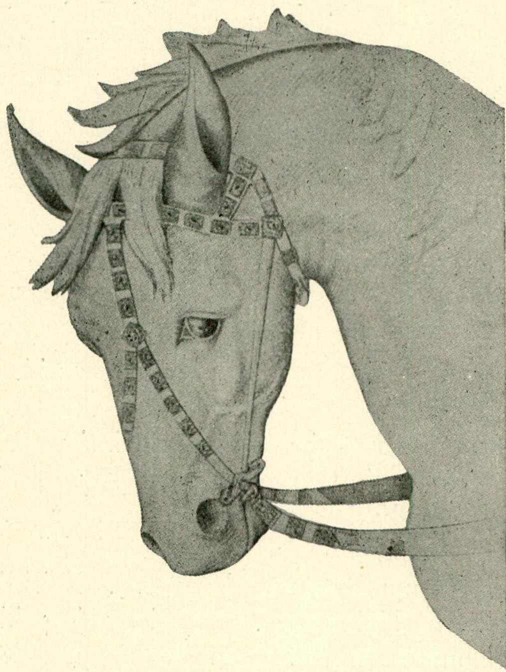

Fig. 421. Rekonstruktion av betslets utseende i Borrefyndet, vilket kan jämföras med Skopinntullbetslet. Efter Brögger, Borrefundet, fig. 14.

slaget i fig. 423 a. Det förra skulle ha sin upprinnelse i Osebergsfyndets yngsta »barockornamentik», det andra bottna i rena naturalistiska djurfigurer såsom Gokstadbeslaget (Scheteligs fig. 221 och 222). Naturalismen hos ornamentet på fig. 423 a vill jag icke bestrida, däremot förefaller det mig sannolikt, att detta ornament i sin tur har påverkat ornamentet i fig. 422. Jag anser djurfigurerna i fig. 423 a, b och c vara närstående till och alla ägnade att förklara djurfigurerna å betselbeslagen i fig. 422 och 302. Ornamentet i fig. 423 a är som synes ett profilställt fyrfota djur med bakåtseende huvud. Den bakre höften är tvärstrierad, härifrån utgå de bakre extremiteterna, som skicka fram en stor, om Vendelstil påminnande fot, vars kortaste mellersta »tår» stödja djurets haka, under det de längre tårna, till vänster på bilden, gå ned under djurets kropp för att komma upp på andra sidan djurkroppen och lägga sig över djurets hals; slutligen verkar det som om en annan tå (till höger på bilden) likaledes ginge under djurkroppen och bildade ett slags nackflik. De främre extremiteterna äro mer »normala». Hos djurgestalten i fig. 423 b är bakre höften mer utvecklad och fötterna mer naturalistiska, de »tår», som stödde djurets haka i fig. a ha här anpassats till höften, djuret biter nu i denna kroppsdel, den framsträckta högra främre foten (jmf. fig. a) har blivit onaturligt förlängd och är på väg upp mot nackfliken. I fig. c har djurets hals förlängts, och djuret böjer sig på ett »onaturligt» sätt bakåt. Att denna långa hals är hals glömmes genast bort, och djuret behåller även sin korta, trekantiga hals, som nu kommer att stödja sig mot djurets bakåtböjda hjässa. Då huvudet ses på detta sätt uppochnedvänt ser det ut som ett halvt ensamställt huvud, underläppen ger intryck av nackflik, och den verkliga halsen förefaller att lätt kunna om-

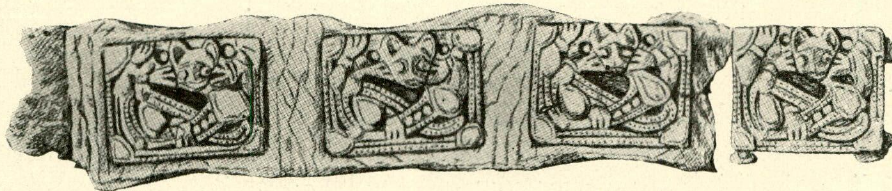
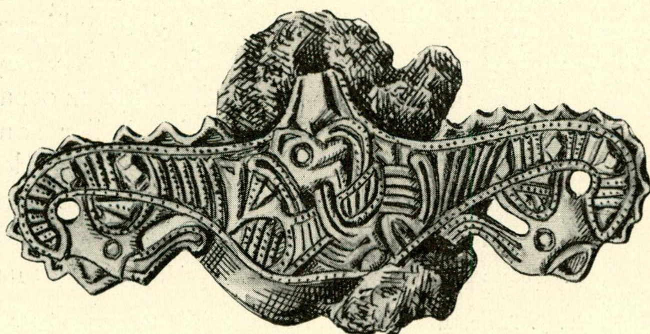
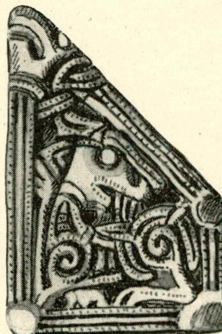

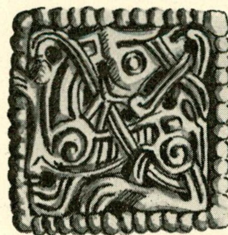
Fig. 422. 1/1. Betselbeslag ur Borrefyndet. Efter Brögger, Borrefundet, fig. 1.

a

b

c

Fig. 423. 1/1. Beslag ur Borrefyndet. Efter teckning av S. Krafft. Betslagen motsvara Brögger, Borrefundet, fig. 16. 21, 19.

vandlas till andra nackflik. De bakre extremiteterna bli till ett virrvarr, det förlängda tåpartiet blir än längre och slingrar sig mellan djurkroppen och de båda »halsarna». Den långa, högra främre extremiteten är nära att gripa tag i detta »tåparti».

Steget till betselbeslaget i fig. 422 är nu ej långt. Det underliga uppochnedvända huvudet uppfattas som ett enfaceställt huvud. Den sekundära halsen blir till en stödjande hand, den långa, högra extremiteten kryper ännu längre upp i beslagets vänstra hörn, den vänstra nedre extremiteten vändes mot djurkroppen och griper tag om den. Den bakre höften finns alltjämt kvar (jmf. särskilt höften å Adelsöbeslaget i fig. 302 med fig. 423 a), den väldiga foten från fig. 423 a spökar nu dels som en hand, vilken hålles upp mot djurets huvud, dels finns det långa tåparti ännu kvar, som går ner under djurkroppen och slutar blint under den arm, som uppstått ur den »sekundära halsen», detta tåparti har nu blivit till en slinga, som förvillande påminner om själva djurkroppen. På Adelsöbeslaget ligga dessa lemmar som av konstnären icke längre förstådda, löst utkastade detaljer.

Remsöljorna i Borrefyndet och den i Skopinntull äro, ehuru i båda fallen utsmyckade, dock olika. Den lilla söljan i fig. 299 är icke av vanlig typ, en ganska närstående sölja finnes från Hulterstad i Vickleby sn, Öland, avb. i Antikvarisk tidskrift IX: 2, sid. 36.

Ett litet föremål, som saknar motsvarighet i Borrefyndet, är hängsmycket i fig. 298 med dess intressanta djurfigur, som likaledes skiljer sig från den övriga djurornamentiken. Själva kroppsställningen på djurfiguren i fråga och dess pipskäggslikt utdragna haka påminner om den tidiga gripdjursornamentiken, så som den finnes representerad i tidig Osebergsstil, jmf. H. Schetelig, Osebergsfundet, III, fig. 12 och 13, och vi igenkänner det på gotländska spännen som Rydh, Dosformiga spännen, fig. 19, jmf. även fig. 17 b. Den rikt utvecklade slingan över djurets huvud har ännu drag av stil III. Jmf. trots olikheterna Schetelig, a. a. sid. 79, fig. 69.

En starkt förenklad slinga i stil III:s bekanta S-form pryder beslaget i fig. 300 c.

Av för Borrefyndet och dess ornamentik helt främmande kynne äro de hjärtformade bältebeslagen i fig. 301 med dess palmett (lotus)-ornament. Dessa föremål ha en östlig upprinnelse såväl till sin form som sin ornamentik. T. J. Arne framhåller ornamentets sasanidiska eller postsasanidiska ursprung och anser sådana bältebeslag vara komna Volgavägen in i Ryssland och därifrån till Norden[1]).

Av ovanstående framgår att av iakttagbara ornament äro det på föremålet fig. 300 c och därnäst fig. 298 de äldsta. Sedan kommer den enhetliga massan av Borrestilsornament, fig. 299, 300 a (jmf. Brögger a. a. fig. 25 och Schetelig, a. a. 226), 300 b (jmf. Brögger, fig. 25 och 26), 300 c (jmf. Brögger, fig. 24), fig. 302, 303 (jmf. Brögger, fig. 1), fig. 304 (samma ändamål som Brögger, fig. 15), fig. 305 c (jmf. Brögger, fig. 9, 10), fig. 306 a (jmf. Schetelig, a. a. fig. 227), fig. 306 b som jag tänker mig antagligen ha varit ett runt spänne (jmf. Schetelig, sid. 300, noten). Utan att ha en direkt motsvarighet i Borrefyndet hör fig. 305 a till stilriktningen (jmf. Rydh, Dosformiga spännen, fig. 11 b). Yngst till typen äro de hjärtformiga bältebeslagen. Borrefyndet dateras av Brögger till »tiden efter 850, eller i alt fald til den anden halvdel av 9 de aarhundrede». Arne tillskriver sådana importerade palmettprydda föremål, som kunna jämföras med mina bältebeslag, tiden 875—975, till exempel ett sådant beslag som hans fig. 186 från det bekanta Vårbyfyndet daterar han till början av 900-talet. Detta ornament är till sin typ i varje fall ej äldre än Skopinntullbeslagen.

Nu håller jag emellertid före att hela fyndbeståndet i Skopinntull har en så omisskännlig och nära släktskap med Borrefyndet, att det icke är tillfyllest att tillskriva den en allmänt rådande stilriktning eller mera obestämbara impulser. Mellan Borre och Adelsö bör — förefaller det mig — en direkt förbindelse ha förefunnits.[2]) Av denna orsak anser jag det icke sannolikt, att någon större tidsskillnad föreligger mellan Borre- och Skopinntullfyndet. Visserligen förete exempelvis betselbeslagen i fig. 302 en viss degeneration i förhållande till Borrebeslagen i fig. 422, men detta behöver icke betyda någon väsentlig tidsskillnad — möjligen ett à två decennier — dem emellan, det kan fastmer vara beroende på skillnad i yrkesskicklighet hos tillverkarna. Äro nu, som

---

[1]) La Suède et l'Orient, sid. 119, 135.

[2]) Jmf. nedan sid. 210. Att sedan också i Ryssland i Gnězdovo, ett likartat nordiskt fynd gjorts motsäger ej detta antagande. Jmf. T. J. Arne, ovan a. a., sid. 39 fig. 18.

Arne[1]) anser, de palmettornerade bältebeslagen importerade föremål, så är det ju rimligt, att de tidigt hava kommit i en så förnäm mans ägo som den kungliga person över vilken Skopinntull uppkastats. Då därtill kommer, att ornamentiken i detta fall visar ett relativt tidigt stadium, så anser jag icke, att förekomsten av dessa beslag nämnvärt behöver draga fyndet nedåt i tiden. Jag daterar i överensstämmelse härmed Skopinntullfyndet till slutet av 800-talet, kanske uppemot 900.

900-talet. Tidigast till 900-talet får man hänföra de båda sekundära gravarna i Skopinntull, sid. 126.

Hovgården 1—3, grav 16. Till vikingatidens förra del, snarast omkring 900 höra tydligen bågspännen sådana som fig. 220, sid. 88, från grav 16 på det stora Hovgårdsgravfältet. Sådana spännen, vilka tyckas vara av uppländsk typ, äro kända i en del exemplar både i järn och brons från Björkö, fig. 424, men även i några exemplar från andra håll, såsom tvenne från Grävsta i Skuttunge sn, Uppland[2]) ett från Hedelunda i Gestrikland[3]). Spännena av brons, bland vilka även finnes ett öländskt, äro profilerade och i ett fall djurhuvudornerat. Härtill kan läggas ett av Arne avbildat bronsspänne med upplöst gripdjursornament

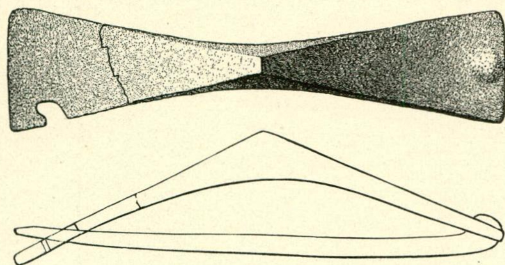

Fig. 424. 1/1. Bågspänne från Björkö. Vitterhetsakademiens kliché.

från Gnězdovo, Ryssland[4]). Av Björköspännena äro flertalet funna i svarta jorden och sålunda ur räkningen, när det gäller en närmare datering. Beträffande gravfynden har H. Arbman haft vänligheten meddela mig, att i grav 165 fanns, utom ett ganska rikt utformat bågspänne, ett bronsskaft till en pincett eller dylikt, som tycks härröra från omkring 900. I grav 612 fanns ett järnbågsspänne med ring, graven är svår att datera, men i fyllningen låg »en skärva av den typiska rhenländska keramik, som under 800-talet — kanske dess slut — i relativt stor utsträckning importerades till Mälarstaden». Av de nämnda Skuttungespännena är det ena funnet samman med ett järnsvärd av Petersens E-typ[1]), vilken i huvudsak härrör från 800-talets sista halvdel. Det andra av dessa spännen är funnet i en dubbelgrav för man och kvinna, vilken snarast bör dateras till 900-talets förra del. Gnězdovospännets ornamentik hänför det till tiden omkring 900. Dessa bågspännen tyckas tillhöra mansdräkten.

Hovgården 1—3, grav 9. 900-talets första hälft sätter S. Lindqvist i sin utredning av Birkamynten[2]) som nedläggningstid för de två Birkamynten, fig. 195 a—b, i grav 9 på detta fält. Beslaget i fig. 195 c har som ovan påpekats sin motsvarighet i några med mindre avancerad gripdjursornamentik ornerade beslag från Björkö (fig. 425). Alla dessa

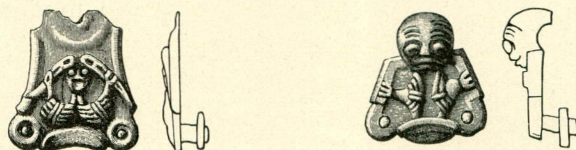

Fig. 425, 1/1. Bronsbeslag från Björkö, Stolpe—Hallström, Birka I, sid. 31, fig. 18.

beslag påminna till sin ornering om små bågformiga, likarmade spännen som Montelius, Svenska Fornsaker, 566 och särskilt Aspelin, a. a., 1700, de hava ju dessutom form som ett halvt dylikt spänne. Man torde även jämföra med ornamentiken på de större likarmade spännena, J. Petersen, Vikingatidens Smykker, fig. 67—68, vilka alla typer Petersen förlägger inom nionde århundradet. Ett dylikt spänne från Dagsholmen i Jörlanda sn är funnet samman bl. a. med två ovala spännbucklor av en typ som tillhör 900-talets första hälft[3]).

Rackmyra, grav 1. Likaså vikingatida är grav 1 vid Rackmyra, sid. 130 ff., med det arabiska myntfragmentet, fig. 338, — för fragmentariskt att kunna bestämmas — och bronsspiralerna, fig. 336. Sådana spiraler tyckas vara ett baltiskt inslag och ha tjänstgjort som frans på vävnader eller insydda i vävnader eller också som här tydligen varit fallet utgjort hårklädsel. Aspelin avbildar dylika spiraler både från Finland (a. a., 1617), Estland (a. a., 1945) och Lettland (a. a., 2160, 2179, 2183, 2187, jmf. även 1944). W. J. Raudonikas, avbildar likartade bronsspiraler från Jarowščina i

[1]) Ovan a. a. sid. 135 och 222.
[2]) Stat. hist. mus. inv. 19464:13, 16.
[3]) Fornvännen, 1909, sid. 297, fig. 80.
[4]) La Suède et l'Orient, sid. 40, fig. 20.

[1]) De norske vikingesverd, sid. 79.
[2]) I Fornvännen 1926, fig. 211, 212 samt sid. 319, 324.
[3]) O. Montelius—E. Ekhoff, Bohusländska fornsaker (1874—94), sid. 416, fig. 216.

Ladogaområdet[1]), funna samman med många saker av skandinavisk härkomst, bl. a. ovala spännbucklor av en typ, som tillhör 900-talets förra hälft. På Gotland har jag funnit dylika spiraler liggande vid midjan på ett par skelett och sannolikt härrörande från bältet. I en mycket rik grav (se min avhandling, Dosformiga spännen, fig. 96), där en man och en kvinna jordats samtidigt, hörde spiralen till mannens utrustning. Han hade dessutom bl. a. tvenne ringspännen och en spjutspets; bland kvinnans gravgods var ett dosformigt spänne (mitt a. a., fig. 69) samt tvenne djurhuvudformade; jag daterar denna gotländska grav till något efter mitten av 900-talet.

Några gravar — där gravgods förekommer och ej uteslutande består av ett par nitar eller spikar — återstå ännu att behandla, de giva dock för närvarande mindre möjlighet till någon snävare datering. Dit hör grav 2 på Kunsta åker, sid. 21. Jag är dock benägen att anse de vida, bukiga lerkärlen sid. 21, fig. 18 a—b som vikingatida. Formen påminner till en del om Birkakärlen, Stolpe-Hallström, Birka I, pl. III, 6, pl. IV, 35. Kunsta-kärlens botten ha en motsvarighet i kärlet från Birka, pl. IV, 58.

Kunsta åker, grav 2.

[1]) Die Normannen der Wikingerzeit und das Ladogagebiet, Kungl. Vitterhetsakademiens Handlingar, 40:3 (1930), sid. 83, fig. 74, jmf. sid. 60.

Vikingatida är säkerligen det prickornerade lerkärlet i fig. 79 från grav 2 vid St. Dalby (sid. 40—43). Det kan jämföras med fragmentet i fig. 446 a, funnet i närheten av Alsnö Hus.

St. Dalby, grav. 2.

Till vikingatiden torde vara att hänföra grav 14 och 20 på det stora Hovgårdsgravfältet. Inför grav 27 ställer jag mig avvaktande, visserligen påminner kärlet i fig. 250 b, sid. 96, om de ovannämnda blomkruksformade kärlen, sid. 162; det är dock mycket fragmentariskt. Fragmentariska äro även lerkärlen i fig. 328, sid. 127, från grav 2 inom gravkomplexet vid Adelsö kyrka och fig. 330, sid. 128, från gravfältet V om kyrkan. Beträffande gravgodset i gravarna 2 och 3 vid Rackmyra, sid. 133 ff., så är det knappast möjligt att närmare tidsbestämma. Remsöljor som fig. 352 torde i varje fall ha förekommit i såväl folkvandringstid som vikingatid.

Hovgården 1-3, gravarna 14, 20, 27.

Gravarna vid Adelsö kyrka, grav 2.

Rackmyra, gravarna 2, 3.

Då man hitintills icke iakttagit järnnitar i våra fynd, äldre än folkvandringstiden, torde sådana gravar, som icke innehålla andra daterbara fynd, genom förekomsten av nitar dock därmed få en om ock vid tidfästelse.

Gravarna med endast nitar.

Till här ej redan behandlade gravar från gravfältet vid Stora Dalby återkommer jag sid. 174 ff.

KAP. IV. GRAVTYPERNA PÅ ÖN.

I föregående kapitel har jag sökt klarlägga i vad mån gravgodset i de undersökta gravarna kan närmare tidfästas. Jag vill här på grundval därav och i vissa fall med stöd av jämförelser från annat håll genomgå de olika gravtyperna. Då de runda kullarna äro de ojämförligt vanligaste, vill jag först i korthet uppehålla mig vid dem.

Högar. Det äldsta daterbara järnåldersgravfyndet är, som framgår på sid. 159, grav 6 i det stora Hovgårdsgravfältet, sid. 74 f. Detta fynd, som jag daterat till tiden omkring 400 kanske in på 500-talet, förskriver sig från en relativt stor rund kulle med 10,40 m:s diam. och en högsta höjd av 80 cm. Fyra stenar voro synliga i kullens mitt, av dessa var en störst och har säkerligen varit en avsiktligt ditlagd mittsten, jämförbar med stenkloten nedan. Fyllningen var starkt stenblandad, sex hällar täckte delvis brandlagret.

Denna grav står till sin typ nära en del gravar på gravfältet vid Kunsta, sid. 9 samt 22 ff. Vi ha där några relativt stora, i förhållande till diametern icke särdeles höga gravar, gravens sidor stiga sakta mot mitten, där graven är tämligen plan utan att vara fullkomligt jämn, stundom förekommer fotkedja, i flera fall med klotlik mittsten, jmf. fig. 42. Diam. är 6 à 10 m. De undersökta gravarna tillhöra folkvandringstid eller tidig vikingatid; det förefaller som om hela gravfältet tillhörde samma tid. Klotlik mittsten har också den mycket vida, låga, alldeles plana grav 2, fig. 27—28, vars fynd klart daterar den till omkring 700.

Stenklot. Stenkloten och de stenklotlika mittstenarna, jmf. fig. 49, äro säkerligen, liksom de förnämligare ornerade stenkloten, av magisk art. Som ett bidrag till bestyrkandet av deras sannolikt fruktbarhetsmagiska innebörd, vill jag meddela, att man i Kronobergs län, där dylika stenar talrikt förekomma, berättar att det ännu i mannaminne var vanligt, att flickan icke gav sitt jaord, förrän den tilltänkte brudgummen visat sig kunna på raka armar lyfta ett bestämt dylikt stenklot, dit »hela bygden» då vallfärdade för att åse detta mandomsprov.

Av samma stora plana typ som den just nämnda grav 2 vid Kunsta är en icke undersökt grav med fotkedja på gravfältet vid Skansberget, sid. 57, på planen fig. 126, markerad a samt tingshögen vid Hovgården, sid. 212, fig. 477. Vanliga, ordinära runda kullar ha på Adelsö lämnat fynd såväl från folkvandringstid, exempelvis St. Dalby grav 5, sid. 43 ff. och sid. 160, från 600-talet, grav 4 vid Gredby-Mjäby, sid. 137 ff. och 160, från 700-talets slut, som från vikingatiden, exempel lämna, om nu sådant alls är behövligt, ett flertal gravar på det stora Hovgårdsgravfältet. En gravhög med största diameter av 8,5 m. och rest mittsten visar den till 900-talet daterade grav 1 i Rackmyra, sid. 129 ff., fig. 334 samt sid. 168 f.

Att de verkligt stora gravhögarna — allmänt taget — icke äro uteslutande bundna till folkvandringstiden visar Skopinntull, som utan att tillhöra de största dock är en ansenlig gravhög.

Högarna på Adelsö äro, som framgått av grävningsberättelsen, ofta stenblandade i fyllningen, men hava sällan ett sammanhållet röse, som täcker brandlagret. Utom i Skopinntull kan dylikt röse anföras från Bergby, grav 1 (sid. 68) och Hovgården grav 24 (sid. 93—94).

Stenkullar. Innan jag övergår till rösena, vill jag nämna gränsfallet mellan högar och rösen. Jag syftar på sådana gravar som Kunsta, grav 3, sid 28 ff. och fig. 35 och 37 samt Gredby-Mälby, grav 5, sid. 140 f., där gravens yta täckes av ett tunt torvlager, och fyllningen därunder består så gott som uteslutande av sten med svag jordblandning. Dessa gravar förefalla att tillhöra den senare folkvandringstiden och måhända tidig vikingatid, sid. 162.

Stora rösen. Av de stora runda rösena äro två undersökta, ett på Stakulla berg, sid. 142, och ett på Lindbyberg, sid. 147 ff. Intetdera gav något fynd, men jag har på grund av iakttagelser vid grävningen beträffande det senare (jmf. sid. 149) förmodat att där legat ett skelett som multnat. Detta synes mig mest tala för en datering till äldre bronsålder.

Av stora runda rösen må dessutom särskilt nämnas n:o 20, 39, 43 å kartan.

Fyrsidiga rösen. Av de tre fyrsidiga rösen som undersökts — Lindby berg, grav 2, sid. 149, samt Lindby brygga, grav 1 och 3, sid. 152 och 153, — var ett fyndtomt, de andra dateras till järnåldern, i förra fallet av en järnnit, i det senare av ett litet

fragment av nit eller spik. Att närmare tidfästa dem inom järnåldern är vanskligare. Då emellertid nitar icke hittills synas vara iakttagna i våra gravfynd före folkvandringstiden återstår blott denna epok och vikingatiden såsom möjliga. Jag är mest benägen för att tänka mig denna gravtyp som hörande till folkvandringstiden, i varje fall är det ingen vanlig typ för vikingatiden, den förekommer åtminstone icke på något framträdande sätt på vikingatidens gravrika fält. Vid Lindby brygga ligger en stor gravhög med 16 m:s diam. nära dessa rösen, tyvärr hade jag icke tillfälle undersöka denna stora och ur grävningssynpunkt arbetssamma grav, vilket givetvis skulle varit av intresse. Typen talar hellre för än mot en datering också av den till folkvandringstiden.

Smärre flata rösen.

Jag erinrar om, huru jag på sid. 159 framhöll som sannolikt, att gravgodset i grav 2, gravfältet vid Portugal, sid. 63 f., tillhörde bronsålderns slut. Gravarna på detta gravfält äro av ensartad typ, relativt små, jämnhöga rösen, där stenarna ligga jordfria — ehuru markytan ställvis skymta mellan stenarna — och över markytan i regel blott äro synliga i ett lager. Under detta lager fanns vid undersökningen starkt stenblandad jord. Rösenas form är oftast ojämnt rundad, — de undersökta gravarnas diameter var 2,35—4,10 m. — någon gång rektangulär. Ytterkantens stenar äro som regel större än stenarna där innanför. I flertalet fall visade sig vid undersökningen i ytterkanten en jordfast häll, som sköt in mot gravens mitt, eller fanns i gravens mitt en jordfast häll eller större sten, vid vilken de brända benen funnos utan bålmölja och utan brandlager. Av 114 gravar undersöktes 12, av dessa innehöll en de få fyndföremålen, 2 voro helt fyndtomma, resten innehöll brända ben, i fem av gravarna ha benen kunnat bestämmas som människoben, däremot har ej i någon grav bestämbara djurben kunnat konstateras. Nämnas bör, att på gravfältet finns ett stort röse av den vanliga typ, som anses tillhöra bronsåldern. Det präktiga stora röset vid Badstutorp (n:o 39, sid. 14 och kartan) ligger icke heller långt från detta gravfält.

Stöd för denna gravtyps datering till bronsåldern finner jag i ytterligare ett par uppländska gravar från annat håll. B. Salin har i Månadsbladet 1890, sid. 109 ff., beskrivit sina undersökningar vid Lyan i Alunda sn, där han dels i några av mossa täckta rösen, belägna i en skog, fann »några få brända benbitar samt ringa mängd kol och sot», dels grävde i en grav i ett på en ås beläget gravfält, som var mycket stort, enligt uppgift skulle det innehålla omkring 500 gravar. Flertalet gravar hade formen av »vanliga rösen», en grav undersöktes, den var däremot rektangulär och bildad av »ganska stora stenar i ytterkanten, den ena kortsidan bestod av en enda sten. Det inre var utfyllt med mindre sten, dock ej till större höjd än att kantstenarna nådde ej så litet upp över fyllningen. Sedan denna fyllning blivit bortplockad, vidtog ett fint sandlager. I detta förekommo brända ben, men ej spår av kol eller sot, och benen voro synbarligen tvättade före nedläggandet. Inga fornsaker anträffades». Strax bredvid på en plats som kallades Rotängen under Jordslunda undersöktes tre mera komplicerade rösen. Så vitt det framgår av beskrivningen voro de ej särskilt stora — ehuru större funnos — samt låga och jämna. De bestodo, åtminstone två av dem, av tvenne koncentriska ringar, fig. 426 a, den ena innanför den andra med mindre sten emellan. Samlade på ett ställe — i ena fallet inom en liten sättning av stenflisor — »lågo uti ett fint sandlager brända och tvättade ben». Det tredje röset var ej så regelbundet lagt, benen voro också här tvättade och lågo utan bålmölja, dock mera kringspridda, vilket möjligen berodde på att graven kan ha varit rörd. I en av de två förstnämnda gravarna

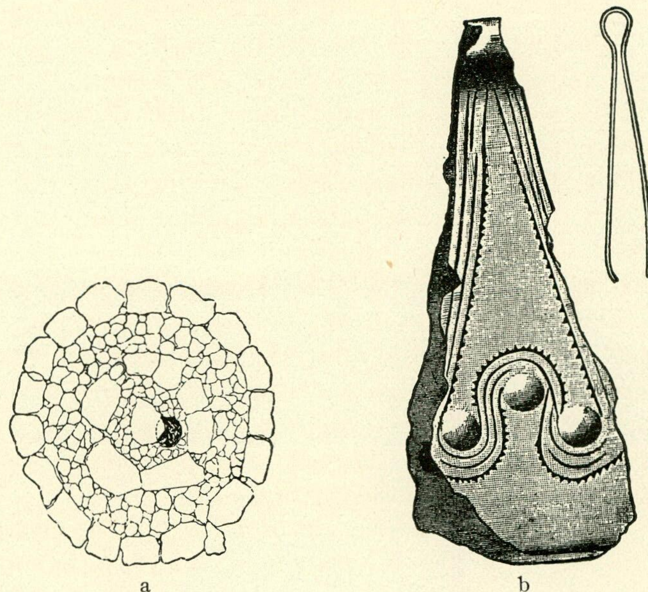
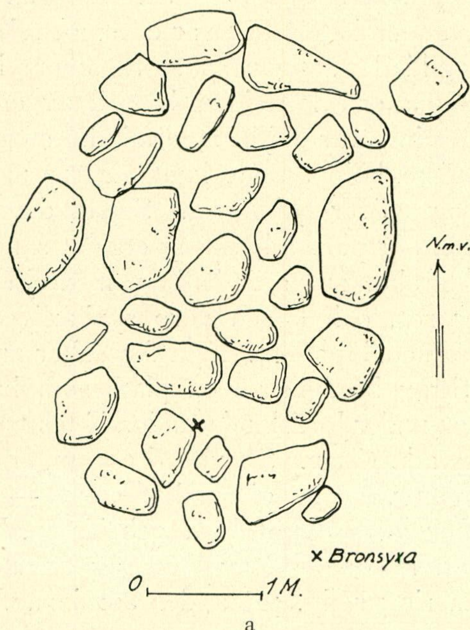
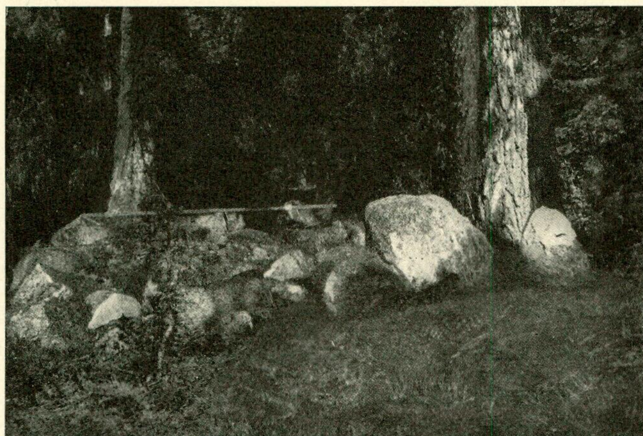

Fig. 426. a) Litet röse från Rotängen, Jordslunda, Alunda sn, Uppland; b) 1/1. I a) funnen bronspincett. Efter B. Salin i Månadsbladet, 1890.

fanns en krukbit och en bronspincett, fig. 426 b, tillhörande bronsålderns femte period, i den andra fanns »ett föremål av brons, troligen en förböjd, spirallagd fingerring».

a

b

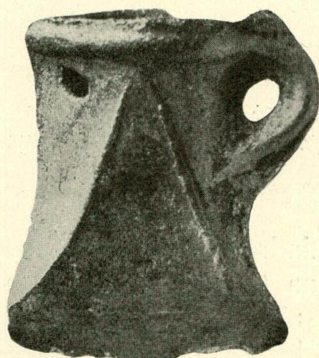

c

Fig. 427. a)—b): Plan och foto av litet röse vid Smedslätten i Bromma sn, Uppland jämte c) 1/1: däri funnen yxa av brons. Teckning och foton i Vitterhetsakademiens A. T. A.

En annan undersökning av intresse för detta fall utfördes 1922 vid Smedslätten i Bromma sn av amanuenserna O. Källström, S. Erlandson och ingeniör B. Ericson. De undersökte (Stat. hist. mus. inv. 16937) »fem små platta, 2—4,5 m. vida rösen, av vilka tre voro fyndlösa; i ett hittades brända ben och i kanten av det största en hålkyxa av brons lik Montelius (Minnen) 1189», alltså också tillhörande bronsålderns femte period. Graven i vilken detta fynd gjordes beskrives som »ett platt ovalt röse av i allmänhet större stenar av dubbel mansbördas storlek, mellan vilka fanns nedristad jord. Stenarna vilade nästan omedelbart på den släta berghällen. — Intet kollager anträffades inom hela omkretsen ej heller under ytterstenarna, det förefaller som hade inga ben funnits i detta röse». Fig. 427.

Som framgår av ovanstående beskrivningar finnas både i Salins och i sistnämnda rösen några skiljaktigheter mot Portugal-gravarna, men å andra sidan är likheten mellan dem och dessa gravar och gravläggningsbruk alltför påtaglig att kunna förbigås. Enligt min mening bestyrka de en datering av Portugal-gravarna till bronsålderns slut.

Av samma typ äro gravarna vid Frutorp (n:o 16, sid. 12 och kartan), gravfältplan i fig. 5. På detta gravfält finnas också stensträngar. A. Nordén, Stensträngarnas ålder och uppgift, Fornvännen 1930, sid. 94, säger om dylika stensträngar: »Så vitt förhållandena vid den östgötska Tåbygraven äro rätt tolkade, ådagalägga de alltså, att stensträngarnas upprinnelse är att söka i den utgående bronsåldern eller möjligen i den tidigaste järnåldern. I samma riktning synes mig iakttagelserna vid undersökningen av en uppländsk gravhög tala» (angående denna jmf. Upplands fornminnesförenings tidskrift 1927, sid. 172 ff.). Stensträngarnas uppgift torde såsom Nordén framhåller sammanhöra med kulten.

Även på ytterligare några ställen på ön finnas dylika rösen, enstaka, ett par tillsammans eller, såsom vid Samting (n:o 25), samlade till mindre gravfält, vilket framgår av redogörelsen i kap. I.

Ett slags rösen av annat kynne — och vilka så vitt jag kan finna måste noga hållas isär från nyss behandlade små flata rösen[1]) — ha vi i den typ jag har valt att efter Arne[2]) beteckna som *Halvrösen.*

[1]) När O. Almgren, Sveriges fasta fornlämningar, 2:a uppl. (1923) på tal om de efter Arne benämnda »halvrösena» anför den ovan i fig. 427 avbildade graven från Smedslätten göres just denna förväxling.

[2]) T. J. Arne, Nya bidrag till Södermanlands förhistoria, i Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria, XVI, sid. 7 samt fig. 20 och 26.

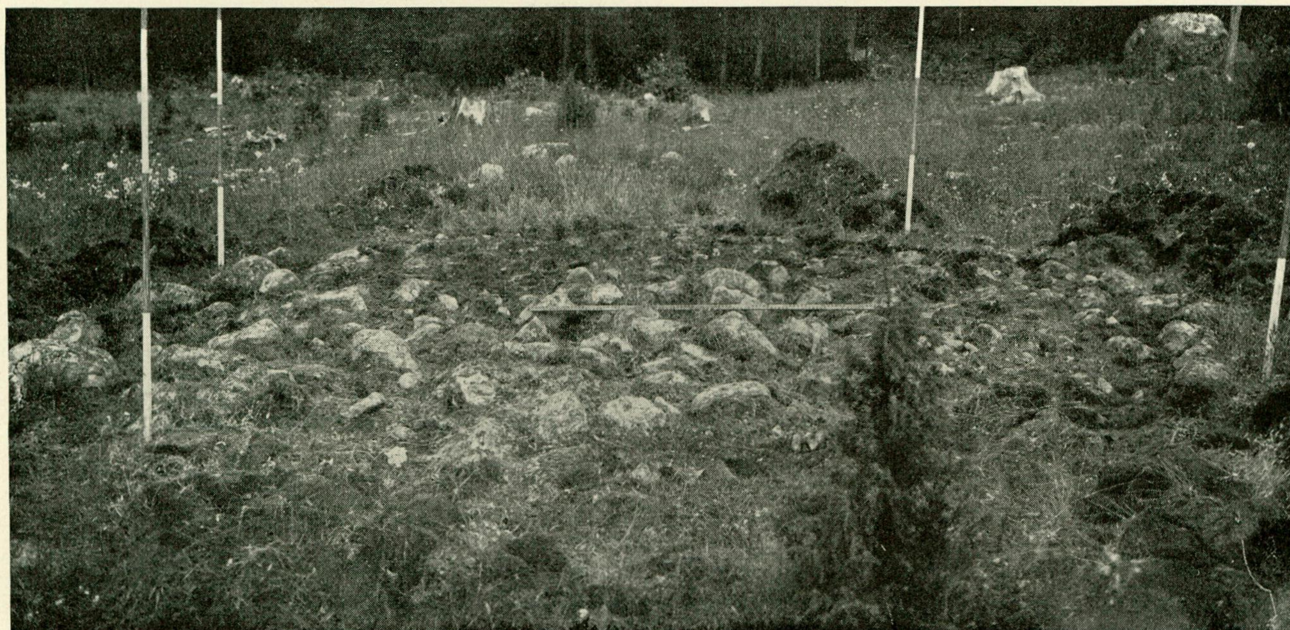

Fig. 428. Halvröse (grav 1) från gravfältet vid Hovgården, gårdarna 1—3, sid. 71, 173. Foto B. Thordeman, 1916.

halvrösen. De äro på Adelsö till sitt största antal representerade på gravfältet vid »Mickelsbacke», sid. 12, n:o 28 samt sid. 52 ff. Halvröset är lagt av stenar, som ligga synliga i ett skift, de ligga alltid glest och en bit nedsjunkna i jorden. Man får intryck av att stenarna kastats ned hårt i lös jord och då sjunkit ned så som de nu ligga. Flertalet gravar på detta fält äro av blygsamma dimensioner, tre gravar äro undersökta, deras diam. äro 2,9 samt 4,8 och 6 m. I en av gravarna fanns ett obränt fårben, de övriga innehöllo icke någonting, och intet brandlager syntes. Av liknande typ äro grav 1 och 22 på det stora Hovgårdsgravfältet, sid. 71 och fig. 428 samt sid. 92 och fig. 234. I grav 1 fanns ett fyndlöst brandlager, på andra ställen i graven hittades sammanlagt 3 spikar. Inga ben funnos. I grav 22 fanns ett litet brandlager med mycket få brända ben, för små att kunna bestämmas, samt ett par små lerkärlsfragment, en kniv, två nitar, en spik och ett par järnfragment.

Hur fyndtomheten i de förstnämnda gravarna skall tolkas är ej lätt att veta. Man frågar sig om frånvaron av ben betyder att sådana aldrig funnits där, eller att obränd begravning förekommit och allt nu är förmultnat. Det helt fyndfria brandlagret i grav 1 på Hovgårdsgravfältet behövde icke utesluta ett dylikt antagande. Vad grav 22 beträffar, så kunna de mycket fåtaliga benen icke utgöra hela benlämningen efter ett likbål. Det förefaller vid närmare eftersyn just

Fig. 429. Halvröse från Österäng, Västertälje sn, Södermanland. Efter T. J. Arne i Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria, XVI.

vara det ordinära för denna gravtyp även annorstädes, att ben saknas, eller att det finnes några mycket få brända ben, ibland något enstaka obränt djurben. Man skulle därför måhända kunna tänka sig förklaringen ligga i en till denna speciella gravform av ena eller andra orsaken bunden begravningssed, där den dödes brända ben på något sätt avsiktligt blivit spridda för alla vindar.

Jag övergår till att anföra några analogier till dessa gravar. Arne nämner ett halvröse (diam. 6,5 m.) från Hammarhagen, Hanstavik, Västertelge sn, Södermanland, där på »en yta av 2—3 kvm. i själva matjorden mellan stenarna och

på 10 à 15 cm. djup lågo brända benbitar, smärre kolstycken samt några små bronsföremål» (en sölja, ett remändbeslag, en ring med rembeslag från 200-talet[1]). Vid Hästskogsbacken på samma egendom fanns i ett halvröse (diam. 7 m.) i mitten av röset »i övre delen av sanden under stenarna en liten samling vita brända ben utan kol»[2]). I samma trakt, vid Skysta, undersökte dr Arne några halvrösen, varav ett (diam. 4,2 m.) var fyndtomt, ett (diam. 9,8 m.) innehöll »en samling brända vita ben, däribland djurklor». Benen lågo

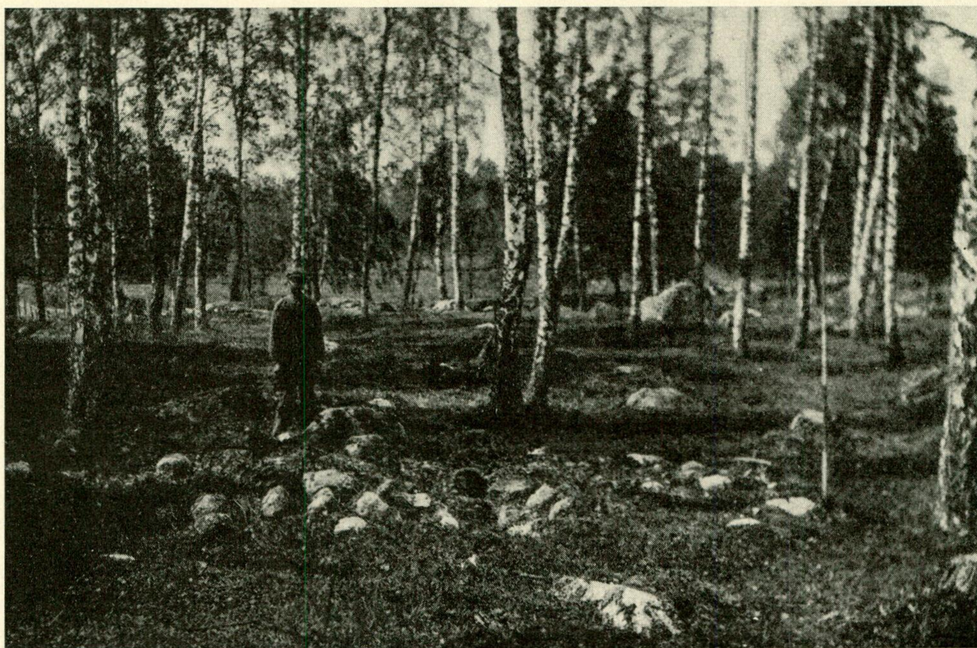

Fig. 430. Halvröse från Humpen, Bjärka-Säby, Östergötland. Efter B. Schnittger, Bjärka-Säby under forntiden, fig. 67.

bland en mängd mindre stenar och matjord.[3]) Vid Österäng, slutligen, undersöktes det här i fig. 429 avbildade halvröset (diam. 9,5 m.), här fanns på ett ställe »brända vita ben» i en liten grop i sanden, på ett annat ställe, »dels brända större ben, utan nämnvärd kolinblandning, dels ett obränt ben, en hundtand och 5 bitar hartstätning till ett träkärl». Ett annat här undersökt halvröse (diam. 5,8 m.) hade »en kolfläck», »eljes saknades alla spår av begravning»[4]). Också i Östergötland hava undersökningar av dylika halvrösen givit liknande resultat. Jag avbildar här efter B. Schnittger[5]) ett sådant från Humpen, Bjärka-Säby, vilket vid undersökning blott gav »en del kol djupt nere mellan de större stenarna», fig. 430. Dr A. Nordén har meddelat mig, att han undersökt dylika gravar och funnit dem helt fyndtomma.

Vad nu dateringen beträffar, så är det självfallet, att de här citerade Adelsögravarna från Mickelsbacke icke giva någon datering alls, och att fynden ur de båda gravarna 1 och 22 från det stora Hovgårdsgravfältet icke heller lämna något bestämt bidrag, utöver att förekomsten av nitar brukar tydas som ett bevis för att fyndet icke är äldre än folkvandringstid. Vad de citerade gravarna från andra trakter beträffa, så daterar dr Arne sina södermanländska halvrösen till den äldre järnåldern[1]). Doktor Nordén har beträffande de östgötska meddelat mig, att han, utan att ha några fynd att peka på, på grund av ingående studier i terrängen, kommit till den uppfattningen, att typen tillhör folkvandringstiden.

Nu finnes det emellertid en möjlighet att komma Adelsögravarna något närmare in på livet på ort och ställe. Jag anser det nämligen tydligt, att stensättningarna med stora kantstenar och fyllning av relativt stora stenar som gravarna vid Stora Dalby, sid. 41, fig. 76 och 77 samt grav 8 (sid. 46 ff., fig. 98, 99) och vid Stakulla sid. 143 ff., grav 1 och 3 äro ett slags *stora halvrösen*. *Stora halvrösen.*

[1]) Här a. a., sid. 8. Dr Arne har, då mitt arbete redan förelåg i sista korr., meddelat, att han nu daterar fyndet till omkring 400.

[2]) Här a. a., sid. 9. [3]) Här a. a., sid. 10. [4]) Här a. a., sid. 11.

[5]) Bjärka-Säby under forntiden (1926), fig. 67, jmf. sid. 47—48.

[1]) Här a. a., sid. 7 och 8.

Arne hänför också denna gravform till de stora halvrösenas klass. Jag har hämtat fig. 431 från Arne, graven är från Skysta i Väster-

Fig. 431. Stort halvröse från Skysta, Västertälje sn, Södermanland. Efter T. J. Arne i Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria, XVI, fig. 26.

tälje och beskrives som »ett halvröse av stenblock med jordblandning *mellan* ej *över* stenarna samt omgivet av en krets av minst 35 större och mindre stenblock».[1]) Graven ifråga liknar mest mina gravar från Stora Dalby, vilka emellertid utan vidare torde få rubriceras som ett mellanled till Stakullagravarna. Dessa äro emellertid av fynden daterade till folkvandringstid, jmf. sid. 160; grav 1 förskriver sig från periodens början och grav 3 från dess slut. I båda fallen voro benen befriade från bålmölja, i grav 3 voro de fåtaliga; jämte de brända funnos i båda fallen ett par obrända djurben. För min del anser jag det sannolikt, att halvrösena uppkommit i äldre järnålder och fortlevat, i varje fall i sina större former, in i folkvandringstid, och att åtminstone de »stensättningslika» halvrösena levat denna period ut.

Fyrkantigt halvröse.

En grav som snarast torde få rubriceras som ett fyrkantigt »halvröse» är grav 9 vid Stora Dalby, sid. 47, fig. 100. Jmf. en dylik grav från Södermanland.[2])

Litet markröse.

En art av gravar, som icke lätt bliva beaktade i terrängen, är den typ jag vill kalla för »litet markröse». Dit höra gravarna 33, 35, 36 på det stora Hovgårdsgravfältet. Blott ett par stenar äro otydligt skönjbara genom torven, och någon höjning av marken därutöver kan ej iakttagas. Avlägsnas torven runt dessa stenar visar sig dock ett litet röse i ett skift med jord

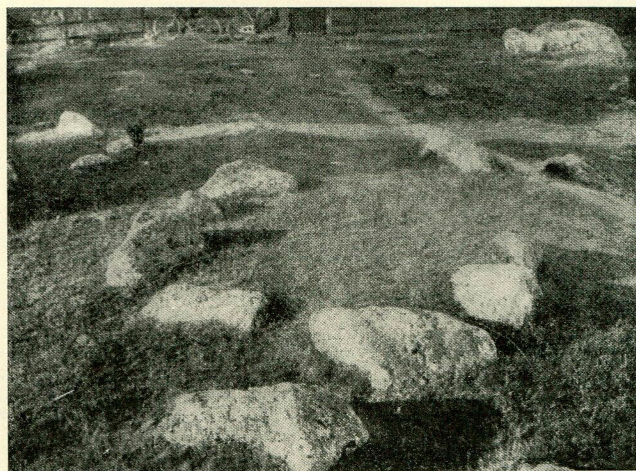

Fig. 432. Vikingatidsgrav från Sigtuna. Efter G. Hallström, i Upplands fornminnesförenings tidskrift, XXXVII, sid. 5, fig. 4.

mellan stenarna, fig. 266. Av de nämnda gravarna tillhör n:o 36 600-talet och 33 tiden omkring 800, sid. 160.

I samband härmed må även anföras gravarna 2 och 3 vid Ellholmen, sid. 155 ff. De små oregelbundna stenanhopningarna innehöllo den förra inga ben, den senare få brända ben, den förstnämnda dateras av fynden till c:a 850, den senare till folkvandrings- eller vikingatid, sid. 162, 163.

Liksom man kan tveka mellan benämningen starkt stenblandad hög och starkt jordblandat röse, kan man tveka om beteckningen mycket låg hög med fotkedja eller stensättning. Särskilt gäller detta typen på flertalet gravar i Lövlund, sid. 18 f., fig. 12, vars jordfyllning är helt plan, men upphöjd i nivå med överytan på de höga kantstenarna. Den enda där undersökta graven var helt fyndlös. Lövlundgravarna påminna — fastän deras innerplan i allmänhet äro något högre — mycket om en av G. Hallström avbildad grav från Sigtuna, vilken var en vikingatida skelettgrav, fig. 432.[1])

Runda stensättningar.

Runda stensättningar av jämnt liggande stenar äro undersökta vid Tofta, grav 1, sid. 48 ff., fig. 104 samt vid Bergby grav 2, sid. 70, fig. 165, 166. I båda fallen innehöllo gravarna obrända skelett, i det senare fallet även två

[1]) Här a. a., sid. 10 och fig. 25.
[2]) T. J. Arne, här a. a., sid. 19, och fig. 31, saknar fynd, dateras till »troligen» 600-talet.

[1]) Det hedniska Sigtuna, Upplands fornminnesförenings tidskrift, XXXVII (1922—24), sid. 5, fig. 4.

brandlager utan fynd. I Toftagraven fanns en hel och en fragmentarisk järnspik, om härrörande från träkista är svårt att avgöra, övriga fynd utgjordes blott av ett stort antal lerklumpar och en kam; i Bergbygraven fanns blott ett nithuvud. Gravläggningen är alltså i båda fallen typisk för det sena, av kristendomen influerade gravsättet.

Rektangulära stensättningar.

Utom den nyss nämnda grav 9 vid St. Dalby äro fem rektangulära stensättningar grävda. Grav 34 på det stora Hovgårdsgravfältet (sid. 102) innehöll brända ben, järnspikar och nitar samt dessutom blott odaterbart lerkärlsgods och ett litet kamskenfragment. Grav 3 vid Tofta, sid 50, var en i övrigt fyndlös skelettgrav. Gravarna 2, 17, 19 på det stora Hovgårdsgravfältet (sid. 72, 88, 90) voro helt fyndtomma och ha säkerligen varit skelettgravar. Dessa gravar tillhöra av samma skäl som de nyss nämnda runda stensättningarna, sen vikingatid. I här behandlade grav 34, har docent Dahr bland de relativt fåtaliga benen, som dock icke alla voro bestämbara, icke funnit sådana som kunde bestämmas som människoben, men väl bestämbara hundben. Uteslutet är ej — så mycket mer som intet egentligt brandlager förefanns — att också denna grav innehållit ett nu multnat obränt skelett.

De runda stensättningarna samt den fyrsidiga grav 3 vid Tofta hade rösen, som täckt skeletten. Grav 2 vid Hovgården hade även rest av ett avlångt röse.

Tresidiga stensättningar.

Av de undersökta tresidiga stensättningarna med insvängda sidor saknade grav 31 på det stora Hovgårdsgravfältet, sid. 98—99, och grav 1 på Kunsta åker, sid. 19—20, samt grav 1 vid Ellholmen, sid. 154 och fig. 406, helt gravgods. De båda förstnämnda hade dock, den förra ett tunt, den senare ett särdeles mäktigt brandlager. Då beteckningen »kenotaf» blivit en benämning med »dålig klang», alldenstund den missbrukats och använts, så snart man ej kunnat förklara frånvaron av fynd i en grav, drar man sig numera för att på så sätt rubricera en grav. Beträffande den ståtliga Ellholmsstensättningen är jag dock frestad att anse den som ett minnesmärke, rest efter tänt offerbål, men av ena eller andra orsaken aldrig innehållande någon grav. Den tresidiga stensättningen, grav 2 på gravfältet Gredby—Mälby, sid. 137 ff., var en brandgrav från tiden närmast före eller omkring 800, sid. 160.

Skeppsformiga stensättningar.

Tre skeppsformiga stensättningar äro undersökta. Grav 3 på stora Hovgårdsgravfältet, sid. 72 ff., var helt fyndlös; grav 29 var en brandgrav med få brända benbitar och några små odaterbara föremål, äro järnfragmenten rester av nitar, skulle detta antyda, att graven tidigast tillhör folkvandringstiden, jmf. sid. 169. I grav 6 på gravfältet Gredby—Mälby, sid. 141, utgjorde några små benbitar enda fynd.

KAP. V. DE UNDERSÖKTA GRAVARNAS DATERING.

SCHEMATISK SAMMANFATTNING.

GRAVFÄLTET VID LÖVLUND.

GRAV 1. Sid. 18, 175. Sannolikt sen vikingatid.

GRAVFÄLTET NV OM KUNSTA GÅRD.

GRAV 1. Sid. 19 f., 176. Folkvandrings- eller vikingatid.
GRAV 2. Sid. 19—21, 169. Sannolikt vikingatid.

GRAVFÄLTET I HAGEN Ö OM KUNSTA GÅRD.

GRAV 1. Sid. 22—23. Folkvandrings- eller vikingatid.
GRAV 2. Sid. 24—28, 160, 162, 170. Omkring 700.
GRAV 3. Sid. 28—31, 162, 170. Sen folkvandringstid eller tidig vikingatid.
GRAV 4. Sid. 32—33, 160, 170. 600-talet—omkring 700.
GRAV 5. Sid. 33—35, 160, 162, 170. 700-talet—omkring 800.
GRAV 6. Sid. 35—39, 163, 170. 800-talet.

GRAVFÄLTET VID STORA DALBY.

GRAV 1. Sid. 39—40, jmf. sid. 169. Folkvandrings- eller vikingatid.
GRAV 2. Sid. 40—43, 169. Vikingatid.
GRAVARNA 3—4. Sid. 43. Kan ej närmare tidsfästas än till någon av perioderna e. Kr.
GRAV 5. Sid. 43—44, 160, 170. 600-talet.
GRAV 6. Sid. 44—45. Folkvandrings- eller vikingatid.

GRAV 7. Sid. 45—46. Jmf. sid. 169. Folkvandrings- eller vikingatid.
GRAV 8. Sid. 46, 174—175. Folkvandringstid.
GRAV 9. Sid. 47, 175. Sannolikt folkvandringstid.

GRAVFÄLTET VID TOFTA.

GRAV 1. Sid. 48—50, 175. Sen vikingatid.
GRAV 2. Sid. 50. Odaterbar.
GRAV 3. Sid. 50—51, 176. Sen vikingatid.
GRAV 4. Sid. 51. Sannolikt vikingatid.

GRAVFÄLTET VID »MICKELSBACKE», GRINDBY.

GRAV 1—3. Sid. 52—55, 172—175. Sannolikt romersk järnålder, möjligen tidig folkvandringstid.

GRAVFÄLTET VID SKANSBERGET, STENBY.

GRAVARNA 1—7. Sid. 56—60. Kunna ej närmare tidsfästas än till perioderna efter Kr. f.
GRAV 8. Sid. 60—61, 162. Möjligen folkvandringstid.

GRAVFÄLTET VID PORTUGAL.

GRAV 1—12. Sid. 62—67, 159, 171—172. Med stor sannolikhet slutet av bronsåldern.

GRAVFÄLTET VID BERGBY.

GRAV 1. Sid. 68, 70, jmf. sid. 169. Yngre järnålder.
GRAV 2. Sid. 70, 175. Sen vikingatid.

GRAVFÄLTET VID HOVGÅRDEN, GÅRDARNA 1—3.

GRAV 1. Sid. 71—72, 173 ff. Troligen folkvandringstid.

GRAV 2. Sid. 72, 176. Sen vikingatid.

GRAV 3. Sid. 72—73, 176. Odaterbar.[1])

GRAV 4. Sid. 73, 162. Möjligen slutet av folkvandringstiden.

GRAV 5. Sid. 73. Kan ej närmare tidsfästas.[1])

GRAV 6. Sid. 74—75, 159, 170. Sannolikt 400-talet e. Kr.

GRAV 7. Sid. 75—76, 162. Sannolikt äldre än vikingatiden.

GRAV 8. Sid. 76—78, 161 f. Sannolikt slutet av folkvandringstiden.

GRAV 9. Sid. 78—80, 163, 168. 900-talets förra hälft.

GRAV 10. Sid. 80. Odaterbar.[1])

GRAV 11. Sid. 80. Kan ej närmare tidsfästas.[1])

GRAV 12. Sid. 80—82, 162. Sannolikt slutet av folkvandringstiden.

GRAV 13. Sid. 82—83, 163. Vikingatidens första hälft.

GRAV 14. Sid. 84—85, 169. Vikingatid.

GRAV 15. Sid. 85—87, 163. 800-talets senare hälft.

GRAV 16. Sid. 87—88, 168. Omkring 900 e. Kr.

GRAV 17. Sid. 88—89, 176. Sannolikt sen vikingatid.

GRAV 18. Sid. 89—90, 163. Sannolikt omkring år 800.

GRAV 19. Sid. 90, 176. Sannolikt sen vikingatid.

GRAV 20. Sid. 90—91, 169. Vikingatid.

GRAV 21. Sid. 91. Kan ej närmare tidsfästas.[1])

GRAV 22. Sid. 92—93, 173, 174. Troligen folkvandringstid.

GRAV 23. Sid. 93, jmf. sid. 169. Yngre järnålder.

GRAV 24. Sid. 93—94, 161—162. Slutet av folkvandringstiden.

GRAV 25. Sid. 94—95, 162. Slutet av folkvandringstiden.

GRAV 26. Sid. 95—96. Kan ej närmare tidsfästas.[1])

GRAV 27. Sid. 96—97, 169. Kan möjligen tillhöra slutet av folkvandringstiden.

[1]) Alla gravar på gravfältet torde dock tillhöra tiden e. Kr.

GRAV 28. Sid. 97, 163. 800-talets senare del.

GRAV 29. Sid. 97—98, 176. Sannolikt yngre järnålder.

GRAV 30. Sid. 98. Odaterbar.[1])

GRAV 31. Sid. 98, 176. Yngre järnålder.

GRAVARNA 32—33. Sid. 98, 100—102, 160—161, 175. Omkring 800.

GRAV 34. Sid. 102, 175 f. Vikingatid.

GRAV 35. Sid. 102—103, 175. Senare delen av folkvandringstiden.

GRAV 36. Sid. 103, 160, 175. Slutet av 500-talet eller omkring 600.

GRAVKOMPLEXET VID ADELSÖ KYRKA.

GRAV 1, SKOPINNTULL: *Primärgraven.* Sid. 104—126, 164—168. Slutet av 800-talet eller uppemot år 900.

Sekundärgravarna. Sid. 126, 168. Tidigast 900-talet.

GRAV 2. Sid. 126—128, 169. Yngre järnåldern.

GRAVFÄLTET VID HOVGÅRDEN V OM KYRKAN.

GRAV 1. Sid. 128, 169. Yngre järnålder.

GRAVFÄLTET VID RACKMYRA, GREDBY.

GRAV 1. Sid. 129—132, 168—169, 170. 900-talet.

GRAVARNA 2—3. Sid. 132—134, 169. Yngre järnålder.

GRAVFÄLTET VID GREDBY-MÄLBY.

GRAV 1. Sid. 136—137, 160, 162 f. Slutet av 700-talet eller omkring 800.

GRAV 2. Sid. 137—138, 160, 176. Slutet av 700-talet eller omkring 800.

GRAV 3. Sid. 139. Yngre järnålder.

GRAV 4. Sid. 139—140, 160, 170. Slutet av 700-talet eller omkring år 800.

GRAV 5. Sid. 140—141, 162 f., 170. Sannolikt sen folkvandringstid eller tidig vikingatid.

GRAV 6. Sid. 141, 176. Odaterbar.[1])

RÖSET PÅ STAKULLA BERG.

Sid. 142, 170. Odaterbart.

GRAVFÄLTET I STAKULLA HAGE.

GRAV 1. Sid. 143—145, 159—160, 174—175. 400-talet.

GRAV 2. Sid. 145—146. Yngre järnålder.

GRAV 3. Sid. 146, 160, 174—175. Folkvandringstidens upphällning.

RÖSENA PÅ LINDBY BERG.

GRAV 1. Sid. 147—149, 170. Möjligen äldre bronsålder.

GRAV 2. Sid. 149, 170 f. Sannolikt folkvandringstid.

GRAVARNA VID LINDBY BRYGGA.

GRAVARNA 2—3. Sid. 153, 170 f. Möjligen folkvandringstid.

GRAVFÄLTET VID ELLHOLMEN.

GRAV 1. Sid. 154—155, 176. Folkvandringstid eller vikingatid.

GRAV 2. Sid. 155—157, 163 f., 175. 800-talets senare del.

GRAV 3. Sid. 158, 162, 175. Sannolikt sen folkvandringstid eller tidig vikingatid.

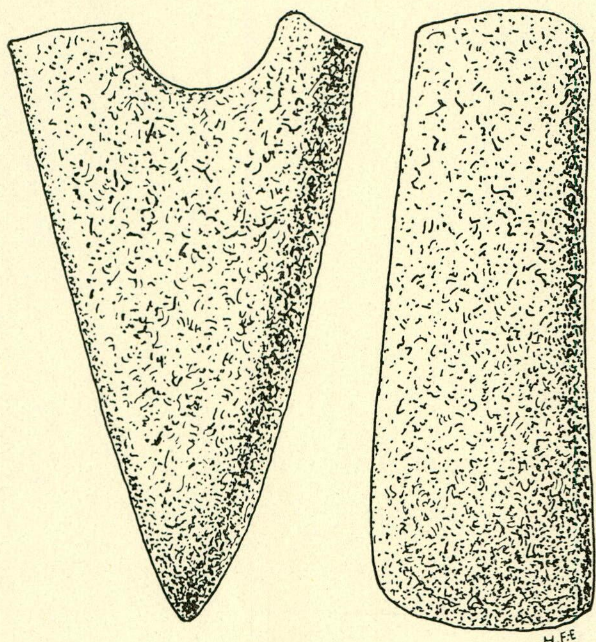

Fig. 433. 1/1. Eggdelen till stenyxa funnen vid Kunstatorp.

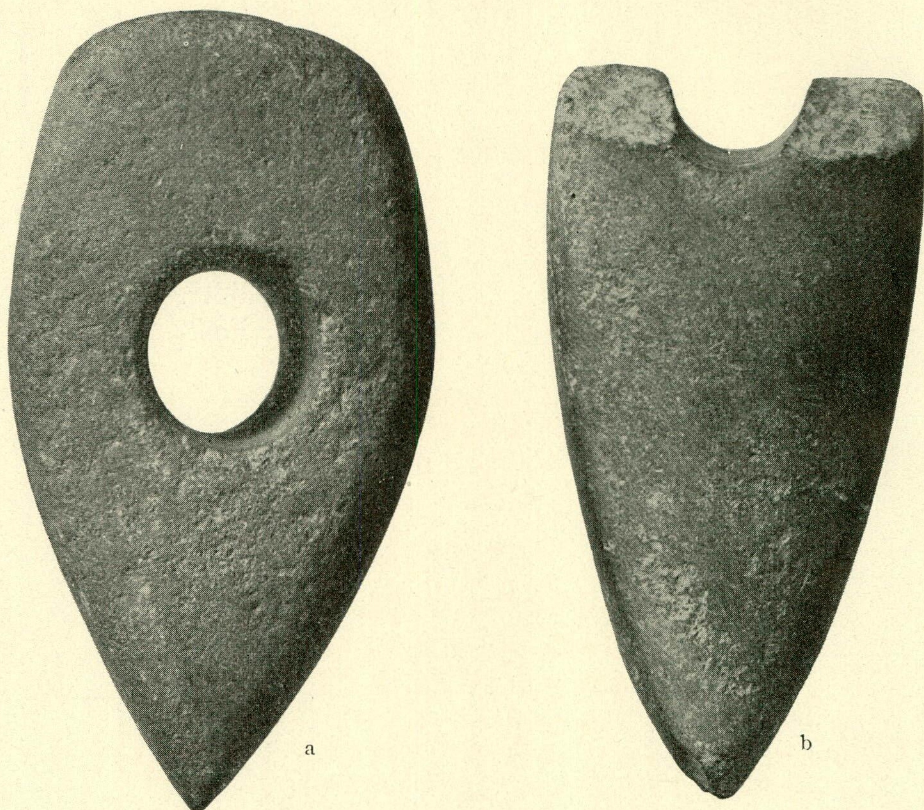

Fig. 434 a och b. 1/1. Stenyxor från Skogstorp i Mälby.

KAP. VI. FÖRHISTORISKA FÖREMÅL TILLFÄLLIGTVIS FUNNA VID JORDARBETE.

STENÅLDERSFYND.

Skafthålsyxor av sten.

Från Adelsö känner jag sammanlagt *fyra* stenåldersfynd, alla utgöras av *skafthålsyxor*.

Kunstatorp.

Från Kunstatorp härrör eggdelen av en yxa, fig. 433. Dess nuvarande längd är 7,9 cm., största bredd 4,8 cm., största tjocklek 2 cm. Yxan tillhör herr C. P. Nilsson i Kunstatorp.

Skogstorp.

Två yxor äro funna vid Skogstorp i Mälby. Den ena, fig. 434 a, fanns under nyodling av en lermark V om Källvret (Stat. Hist. Mus. inv. 14030). — Yxans längd är 10,3 cm., bredd 5,9 cm., tjocklek 4,8 cm.

Den andra pjäsen, som utgör eggdelen av en yxa, fig. 434 b, blev likaledes funnen under nyodling, i en backe strax S om Skogstorps mangårdsbyggnad. (Stat. Hist. Mus. inv. 15775.) — Yxans nuvarande längd är 9 cm. och största bredd 5 cm.

Utan närmare fyndort.

År 1886 inköptes till Statens Historiska Museum (inv. 7940) »en liten båtformig stenhammare», som jag icke har kunnat återfinna. Ingen närmare fyndort är angiven.

Alla dessa föremål härröra från stenålderns slut.

JÄRNÅLDERSFYND.

300—400-talet.

Eldslagningssten.

Äldsta löst funna järnåldersföremål är *eldslagningsstenen* i fig. 435, vars närmare fyndort icke är känd. Stat. Hist. Mus. inv. 7940. Stenens l. är 8,9 cm. Föremålet förskriver sig från 300- eller 400-talet e. Kr.

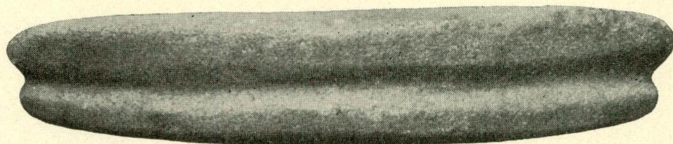

Fig. 435. 1/1. Eldslagningssten utan närmare känd fyndort.

Folkvandringstid—vikingatid. Guldring från Stenby.

Under det de arkeologiska undersökningarna pågingo på ön år 1917, fann en flicka vid potatisupptagning på en åker under Stenby gård,

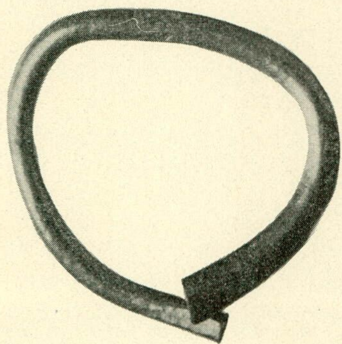

Fig. 436. 1/1. Guldten från Stenby.

belägen norr om vägen Stenby—Bergby, den ringformigt omböjda, trinda *guldtenen* i fig. 436. Statens Historiska Museum inv. 15934. — Ringens diameter är 4,5 och 4 cm., tenens tjocklek 0,4 à 0,6 cm. Bruttovikten är 36,8 gr. Fyndet torde härröra från folkvandrings- eller vikingatid.

Vikingatid.

Övriga löst gjorda fynd torde härröra från vikingatiden.

Svärdfynd från Sätra.

Vid Sätra fanns under dikesgrävning *tvenne tveeggade järnsvärd*, fig. 437. Fastän numera icke några gravar äro kända från Sätra, förefaller det sannolikt, att detta fynd härrör ur en grav. Fyndet gjordes år 1886 och bär i Statens Historiska Museum inv. 7941. — Båda svärden äro fragmentariska. Det bäst bevarade har en behållen längd av 94,9 cm. På fästet synes ytterst svaga spår av silverbeläggning. Det andra svärdet, vars knapp är förlorad, torde varit av samma utseende som det förstnämnda. Fastän ingen silverbeläggning nu kan spåras, har det sannolikt funnits sådan på fästet. Dess bevarade längd är 64 cm. Dessa svärd tillhöra Petersens H-typ[1]), vilken dateras huvudsakligen till 800-talet men även förekommer in på 900-talet.

Gravfynd från Skansberget, Stenby.

Från »en fornnordisk grav, belägen strax söder om s. k. Skansberget» härrör det »omkring år 1880» gjorda fyndet av *tvenne lerkärlsfragment*. Det kan numera icke avgöras från vilken av gravarna på gravfältet n:o 31 (sid. 14 samt kartan fig. 1) detta fynd härrör, eller om graven i fråga ännu finns kvar. Fyndet, som år 1920 överlämnades till Statens Historiska Museum av dåvarande med. kand. Knut Bergström, bär inv. n:o 16387. — Lerkärlsfragmenten äro avbildade i fig. 438. Det ena, fig. 438 a, är av ett grått,

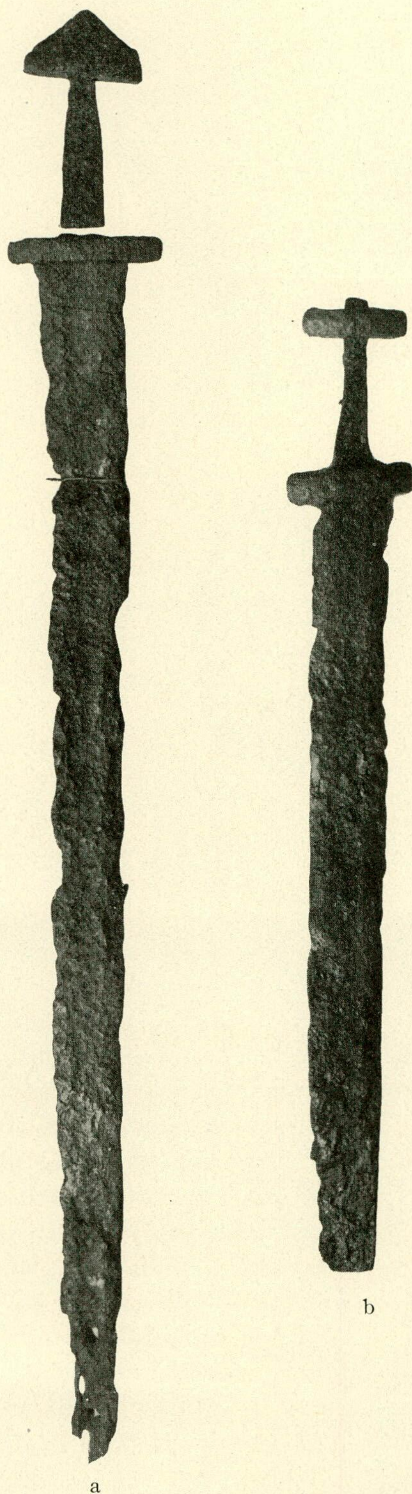

Fig. 437. 1/5. Fynd från Sätra; svärd av järn, på fästet till svärdet i fig. a synes spår av silverbeläggning.

på ytan svagt rödaktigt, något grusblandat, 1,2 cm. tjockt gods. Det är ornerat med fyra pa-

[1]) J. Petersen, De Norske vikingesverd, sid. 89 ff.

rallella, grunda, men breda inristade fåror jämte en vågformig fåra.

Det andra fragmentet, en S-formigt svängd överkantsbit, är av ett gods, som överensstämmer med föregående, men är tunnare, själva mynningen är något förtjockad. Överkanten orneras av tvenne rader ojämna intryck, åtskiljda och avgränsade av horisontella fåror.

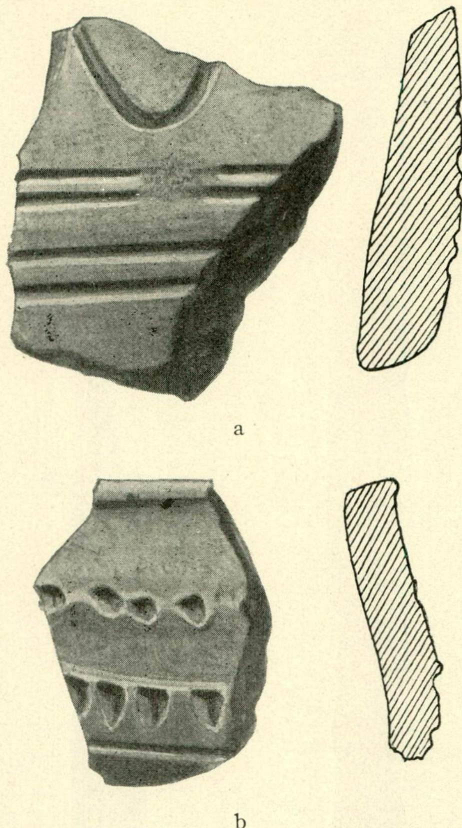

Fig. 438. 1/1. Gravfynd från Skansbergets sluttning, Stenby: Tvenne lerkärlsfragment.

Ornamentet på lerkärlet i fig. a återfinnes på några till vikingatiden daterade kärl. Jmf. T. J. Arne i Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria, XVI, sid. 53, fig. 28, sid. 54, fig. 30 samt sid. 17, 18 och 24, 25 (även avb. i Fornvännen 1910, sid. 257, 258). Jmf. också H. Rydh i Upplands Fornminnesförenings tidskr., VIII, sid. 178, fig. 2. Ornamentet på kärlet i fig. b har en viss likhet med ett kärl från gravfältet vid Linga, Södermanland, B. Schnittger i Fornvännen 1912, sid. 27. Jmf. T. J. Arne, här a. a., fig. 72. Denna grav är daterad till tiden omkring 900. Då Arne även anför skäl för en datering av de med våglinje ornerade kärlen till en tidig del av vikingatiden, torde detta gravfynd kunna tidfästas till vikingatidens första hälft.

Hovgården. Silvermynt från gårdarna 1—3.

Ett arabiskt silvermynt, avbildat i fig. 439 a, hade författaren tillfälle att förvärva på ön, varvid uppgavs, att det var funnet invid bostadshuset till Västergården, beläget väster om vägen Hovgården—Bergby, mitt för gravfältet n:o 49 (sid. 15 och kartan). Myntet har i Statens Historiska Museum inv. 15766.

Myntet är enligt bibliotekarien H. Holmbergs bestämning präglat i al-Kūfa, A. H. 141[1] (vilket börjar 14. maj 758 e. Kr.). Myntherren, vars namn ej är utsatt, var kalifen al-Manṣūr.

I närheten av fyndorten för detta mynt fanns *ett annat silvermynt*, fig. 439 b. Stat. Hist. Mus. inv. 16539.

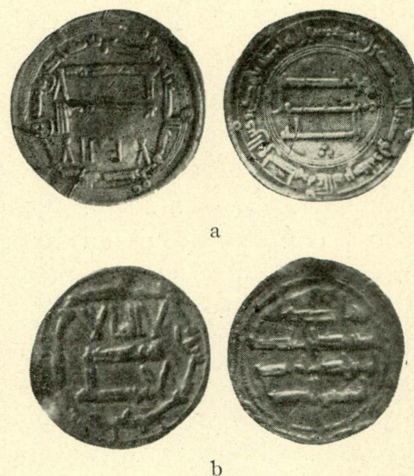

Fig. 439. 1/1. Fynd från Västergården i Hovgården: Arabiska silvermynt.

Myntet är präglat i Spanien i al-Andalus, A. H. 163 (vilket börjar 17. sept. år 779 e. Kr.). Myntherrens namn finnes ej på myntet, men är ʻAbd ar-rahmān I.

Bibliotekarien Holmberg säger det vara en »raritet» för våra förhållanden. Mynt från Spanien torde i våra fynd vara mycket ovanliga.

Fynd från området kring Alsnöhus.

Från området kring Alsnöhus härrör några tillfälligtvis framkomna fynd, vilka närmare omtalas sid. 186 ff.

Silverring och järncelt från Lindby.

På Lindby ägor fanns försommaren 1880, enligt uppgift »midt för bystan» (Björkös), en *silverhalsring* och en *järncelt*. Fyndet gjordes under pågående dikning och föremålen »lågo bredvid hvarandra nära en mycket stor sten». Statens Historiska Museum inv. 6666.

Halsringen är avbildad fig. 440 j, den är snodd av två grova tenar och två tvinnade fina snodder.

[1]) A. H. = Anno Hegiræ, till motsats mot A. D., Anno Domini.

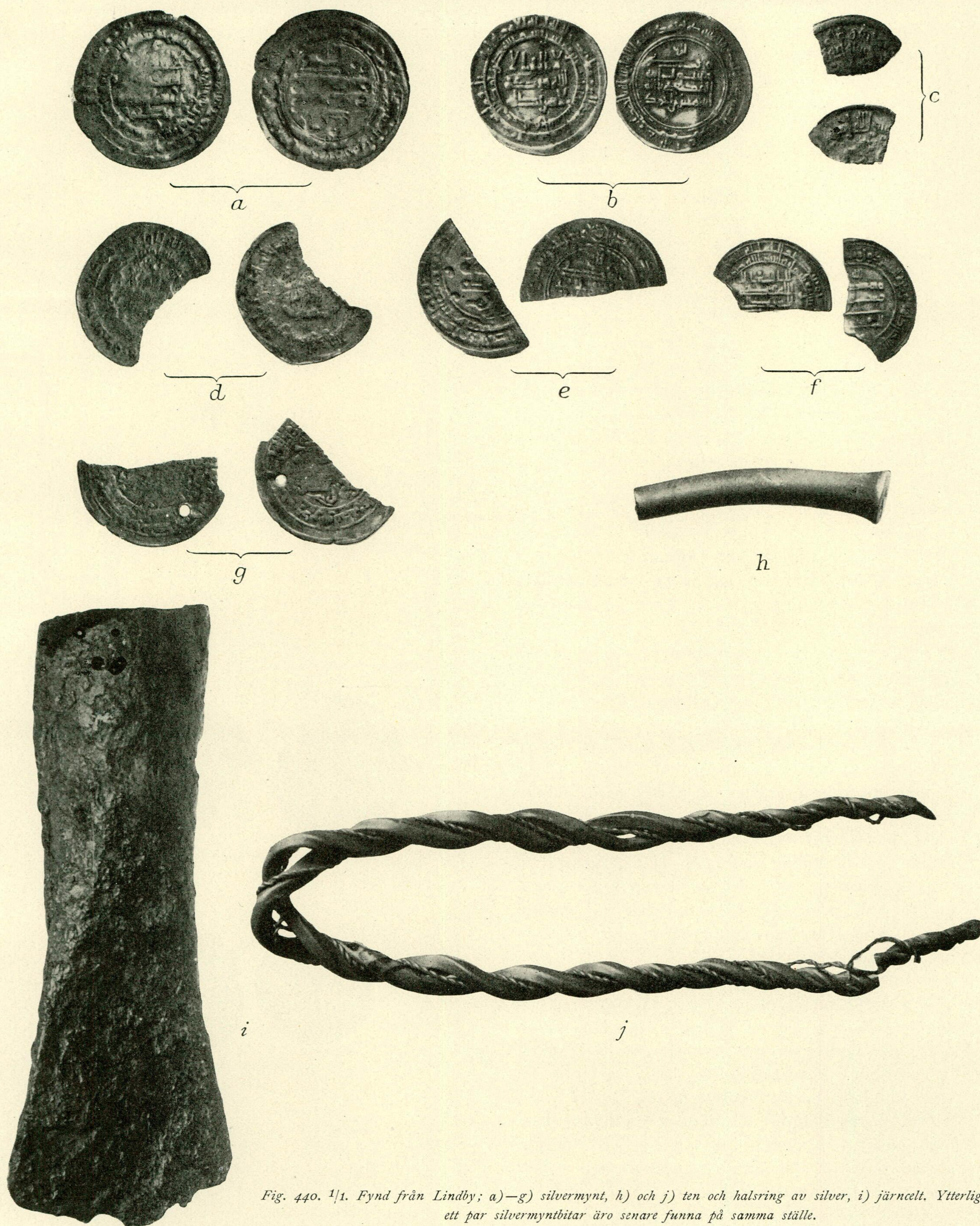

Fig. 440. 1/1. *Fynd från Lindby; a)—g) silvermynt, h) och j) ten och halsring av silver, i) järncelt. Ytterligare ett par silvermyntbitar äro senare funna på samma ställe.*

Järncelten, som saknar ögla, har en längd av 12 cm. Fig. 440 i.

Silverten och arabiska mynt.

På samma ställe fann man och insände 1883 en *silverten,* fig. 440 h, samt *två hela och fem fragment av arabiska mynt.* Statens Historiska Museum inv. 7344.

Mynten äro avbildade i fig. 440 a—g. Bibliotekarien Holmberg har bestämt dem sålunda:

Fig. a är ett samanidiskt mynt, slaget av ʿAbd al-malik b. Nūḥ i Balḫ, A. H. 344 (börjar 27. apr. 955 e. Kr.).

Fig. b är likaledes samanidiskt slaget av Ismāʿīl b. Ahmad i aš-Šāš, A. H. 290 (vilket börjar 5. dec. 902).

Fragmentet i fig. c är för obetydligt att kunna bestämmas.

Fig. d. Det enda läsliga på fragmentet är »3», efter vilken följt två siffror, det är alltså präglat in på 900-talet.

Myntet i fig. e är en efterapning av ett arabiskt mynt, präglat av någon icke-arabisk furste. Inskriften är meningslös.

Myntet i fig. f är slaget av kalifen al-Muḳtadir, A. H. 31· ; al-Muḳtadir regerade in på 320-talet, varför myntet ej kan bestämmas närmare än till tiden 922/23—931/32. Namnet på präglingsorten är avskuret.

Myntet i fig. g är samanidiskt och slaget av Nuḥ b. Naṣr i Buḫārā, A. H. (3)4· . Det är alltså slaget mellan 340 och 344 eller 951/952—954/955 e. Kr.

Senare fann man på detta ställe ytterligare två bitar av arabiska silvermynt. Inv. 11344.

De sena präglingsåren vid mitten av 900-talet antyda, att detta fynd tillhör sen vikingatid. Höra dessa tre, vid olika tillfällen gjorda fynd, såsom det förefaller samman, skulle halsringen och hålcelten i fig. j och i alltså tidigast kunna dateras till slutet av 900-talet eller 1000-talet.

Utan närmare fyndort.

Följande fynd äro funna på ön utan närmare angiven fyndort.

Svärdsfragment.

Övre delen av ett tveeggat järnsvärd, fig. 441. Det har tydligen varit av samma typ som fig. 437 a, ehuru knoppen är borta. Den övre och nedre stången äro belagda med smala bronsribbor. Sammanlagda bevarade l. 32,2 cm., klingans bredd nedom fästet 5,9 cm.

Vid fästet hänger en liten pergamentsetikett med påskrift »Funnet i en ättehög på Adelsön i Mälaren», på den andra sidan står det: »Tillhör A. T. Lilienstolpe.» Fyndet har sedermera kommit i konung Fredrik VII:s av Danmark ägo och har slutligen av Nationalmuseum i Köpenhamn skänkts till Statens Historiska Museum, där det har inv. 9493.

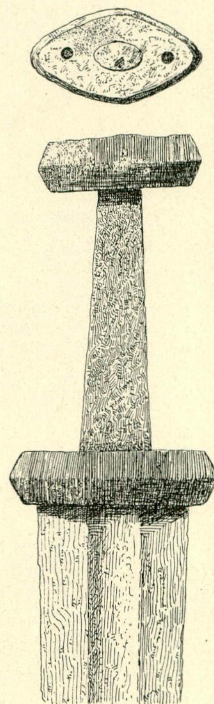

Fig. 441. 1/3. Fynd utan närmare känd fyndort: Järnsvärd med bronsbeläggning på fästet.

Ett annat fynd utan närmare beteckning innehåller *tvenne silvermynt,* fig. 442. Inv. 14592.

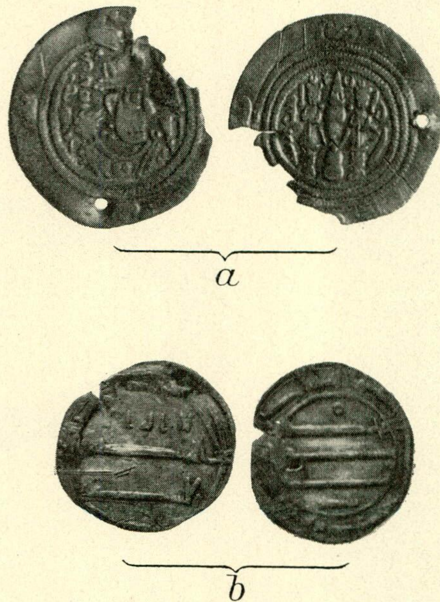

Fig. 442. 1/1. Fynd utan närmare fyndort: a) sasanidiskt silvermynt, b) arabiskt silvermynt.

Fig. a är enligt dr. Arnes bestämning ett verkligt persiskt sasanidmynt, präglat för Kosroës II (590—628 e. Kr.) eller en av hans närmaste

efterföljare Hormazd V (631—632). Jmf. Valentine, Sassanian coins, 1920, fig. 50, 56; H. C. Rawlinson, The seventh oriental monarchy,

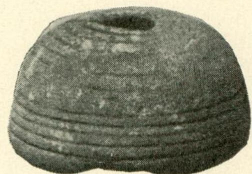

Fig. 443. 1/1. Sländtrissa, utan närmare känd fyndort.

1876, sid. 531. Fig. b är ett abbasidiskt mynt, det är skadat så att präglingsort och halva årtalet försvunnit. Det kan möjligen enligt bibliotekarien Holmberg placeras till 170—190-talet (d. v. s. 750 à 760 e. Kr.) och är i så fall slaget av någon av kaliferna Hārūn al-rasīd eller al-Anūn eller al-Ma'mūn.

Likaledes utan fynduppgift är en stor *bärnstenspärla,* diam. 2,33, höjd 1,3 cm. Statens Historiska Museum inv. 11344.

Statens Historiska Museum inv. 15654, under vilket nummer äro samlade några Adelsöfynd utan närmare fyndort, innehåller två pilspetsar och en nyckel (allt medeltida), en järnnit och en spetsig järnten (ringspänne, nål) samt örat till ett lerkärl (medeltida), jämte *sju pärlor*, avbildade Pl. I: fig. 1.

Några pärlor och pärlfragment, enligt uppgift funna i Adelsö sn (inv. 17343:1540 b) äro avbildade på pl. I:7.

Slutligen är att till dessa fynd lägga *en sländtrissa* i fig. 443 samt en *pärla av glasfluss.* Statens Historiska Museum inv. 7950.

Av i detta kapitel berörda järnåldersfynd är troligen det från Sätra, fig. 437, och säkert det från Skansbergets sluttning, fig. 438, gravfynd; detsamma gäller fyndet i fig. 441.

Ett relativt vackert »skattefynd» utgör Lindbyfyndet i fig. 440. Som »skattefynd» får man betrakta guldtenen från Stenby i fig. 43 samt myntfynden i fig. 439 och 442.

På vad sätt övriga fynd utan närmare känd fyndort kommit i jorden är svårare att avgöra. Föremålen i fyndet inventarienummer 15654, som även innehåller medeltida föremål, kunna vara funna på olika ställen, omöjligt är dock ej, att alla föremålen förskriva sig från Alsnö Hus-området. De förhistoriska föremålen kunna eventuellt vara gravfynd.

Av det stora antalet eldslagningsstenar, som äro funna i vårt land, äro blott ett fåtal bevisligen gravfynd, varför det är svårt att draga någon slutsats beträffande fig. 435.

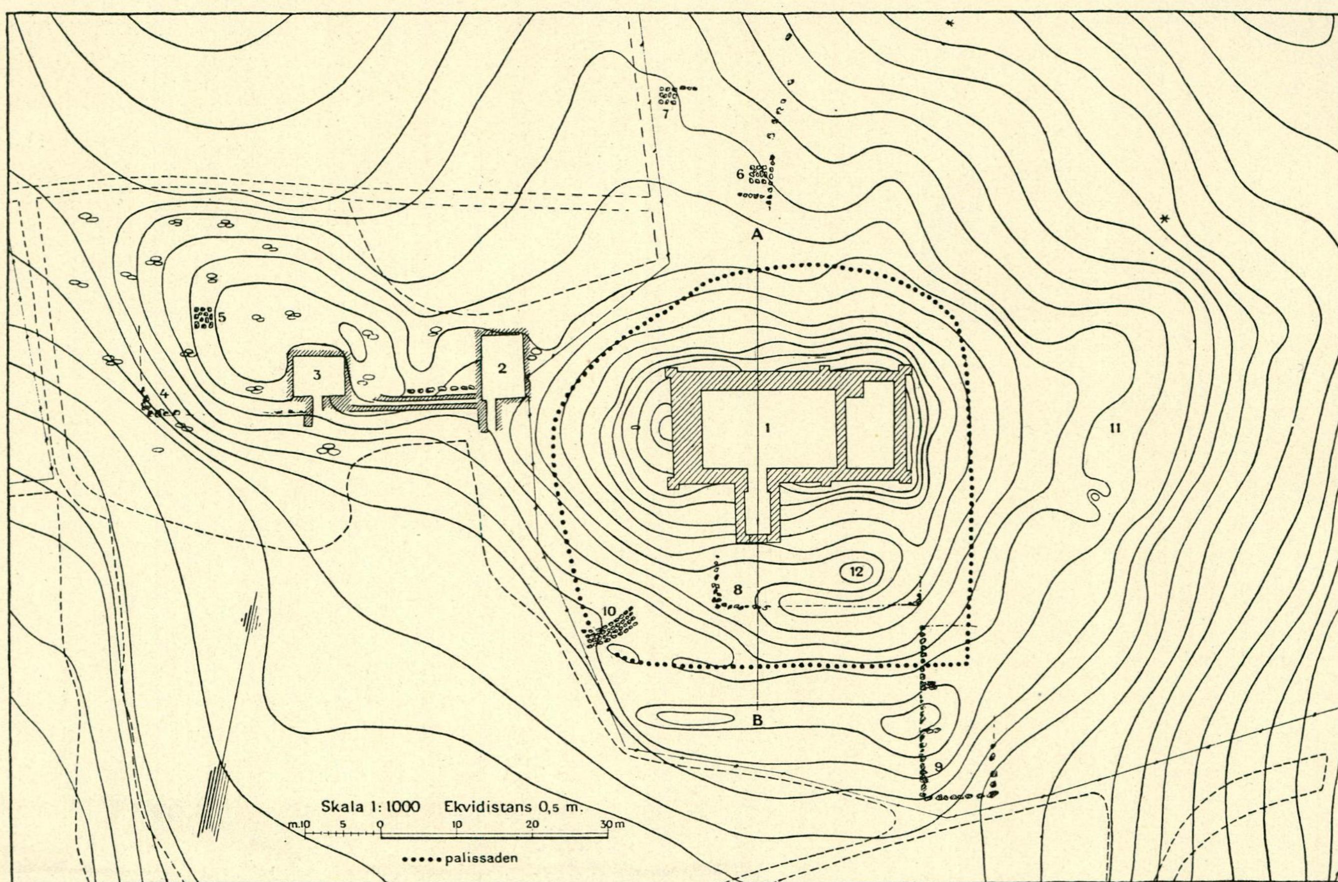

Fig. 444. Plan av området kring Alsnö Hus. Punkt 11 ligger i linje med schaktet i fig. 445, där det exakta läget av den vikingatida fyndplatsen är utmärkt. Efter B. Thordeman, Alsnö Hus fig. 7.

KAP. VII. UNDERSÖKNINGAR, AVSEDDA ATT KLARLÄGGA LÄGET AV VIKINGATIDENS KUNGSGÅRD.

Vid undersökningen av Alsnöhus och terrängen däromkring gjorde doktor Bengt Thordeman och i ett fall även författaren fynd av lösa föremål från vikingatiden, vilkas förefintlighet givetvis är av det största intresse.

KULTURLAGREN ÖSTER OM ALSNÖ HUS.

Sommaren 1917 upptog Thordeman mitt för palatsets östra gavel (jmf. fig. 445) ett schakt, som i rät vinkel mot denna mursträcka drogs

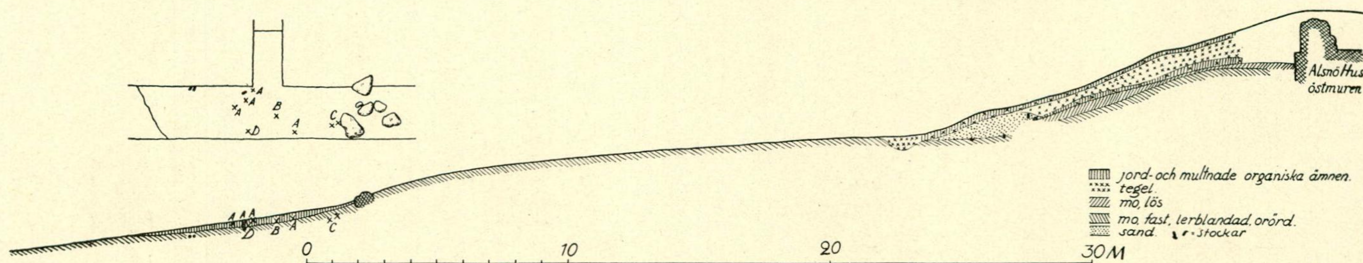

Fig. 445. Profil av schaktet öster om Alsnö Hus, i vilket påträffades vikingatida fynd, fyndstället även i plan. Punkterna A) utmärka lerkärlsfragment (jmf. fig. 446), B) kamfragment (fig. 448 f), C) bärnstensfragment, D) karneolspärla (fig. 448 c). Undersökning av B. Thordeman.

fram nedför ruinkullen i rakt östlig riktning.[1]) 35 à 36 m. Ö om nämnda mur skar schaktet en strandvallsliknande bildning, markerad av större och mindre, i N—S liggande stenar. Ö om dessa och trängande in mellan dem följde ett mycket mörkt kulturlager, fig. 445, som närmast var omkring 15 cm. tjockt, men 2—6 m. längre ned var omkring 25 cm. tjockt och sedan åter avtunnade för att efter ett par meter alldeles upphöra. Under detta lager låg ett grus- och lerlager. I kulturlagret lågo två kolade stockar, den ena låg på lut mot Ö, den andra låg horisontalt i N—S.

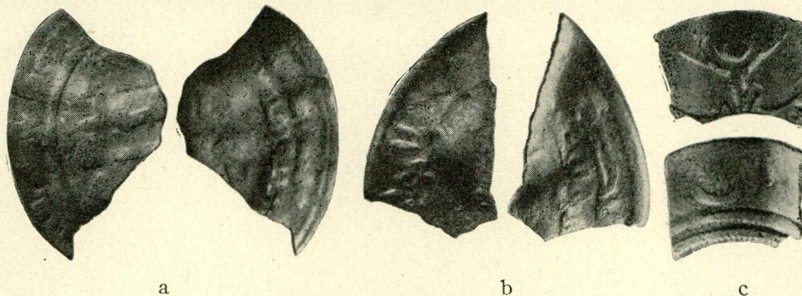

Fig. 447. 2/1. Fynd från området kring Alsnö Hus: 2 arabiska och 1 sasanidiskt myntfragment, för små att kunna närmare bestämmas.

Sommaren 1920 upptogs S om detta schakt ett annat, jmf. fig. 445, i syfte att utröna riktningen och utsträckningen av nyssnämnda kulturlager. Härvid befanns, att detta tunnade av och upphörde omkring 2 m. S om det tidigare schaktets sydkant. Då det senare upptagna schaktet hade en bredd av 2 m. äro sålunda kulturlagrets konstaterade dimensioner i N—S c:a 4 m., i Ö—V c:a 8 m.

I kulturlagret anträffades talrika ben och nedan nämnda artefakter. Ehuru de kolade stockarna ej direkt tala för om också ej motsäga en dylik tolkning, gjorde, säger dr Thordeman, kulturlagret närmast intryck av en avskrädesplats.

Vid 1917 års grävning gjordes följande fynd — som i Statens Historiska Museum bära inventarienummer 16039:16, 29, 31, 41, 48—51, 54, 55, 60, 61, 64 —:

Lerkärlsfragment av ett grovt, oglaserat, med små punkter ornerat gods, fig. 446 a.

En hel del lerkärlsfragment till olika kärl, samtliga av grovt, grusblandat, oglaserat, oornerat gods. Prov härpå ses i fig. 446 b—e, g—j.

[1]) Jmf. B. Thordeman, Alsnö Hus, sid. 4 samt fig. 7 (där dock enligt muntligt meddelande av Thordeman punkt 11 ligger för långt åt väster). Se min fig. 444—445.

Fragment av arabiskt silvermynt, fig. 447 a, obestämbart.

Litet fragment av sasanidiskt silvermynt, fig. 447 c, obestämbart.

Fragmentarisk bronskedja, fig. 448 a, längd 7,45 cm.

Gråvit pärla av glas, avsnörd så att den till synes utgör sju små pärlor, fig. 448 b.

Liten pärla av rödgul karneol(?), fig. 448 c.

Bärnstensfragment, ej bearbetade till föremål.

Pryl av ben, längd 12,7 cm., fig. 448 e.

Fragment till ornerad benkam, fig. 448 f.

Vid 1920 års grävning gjordes följande fynd — vilka hava inventarienummer 16526: 5—7, 63 —:

Lerkärlsfragment av ett grovt, grusblandat, oornerat gods, prov i fig. 446 f.

Fragment av järnnit, fig. 448 d.

FYND VÄSTER OM ALSNÖ HUS.

Sommaren 1917 upptogs ett schakt V om palatset och drogs från murens mitt rätvinkligt mot väster. I detta schakt gjordes följande fynd — vilka hava inventarienummer 16039: 109, 110 —:

Fragment av arabiskt silvermynt, fig. 447 b, obestämbart.

Liten bennål med hål, längd 2,8 cm., fig. 448 g.

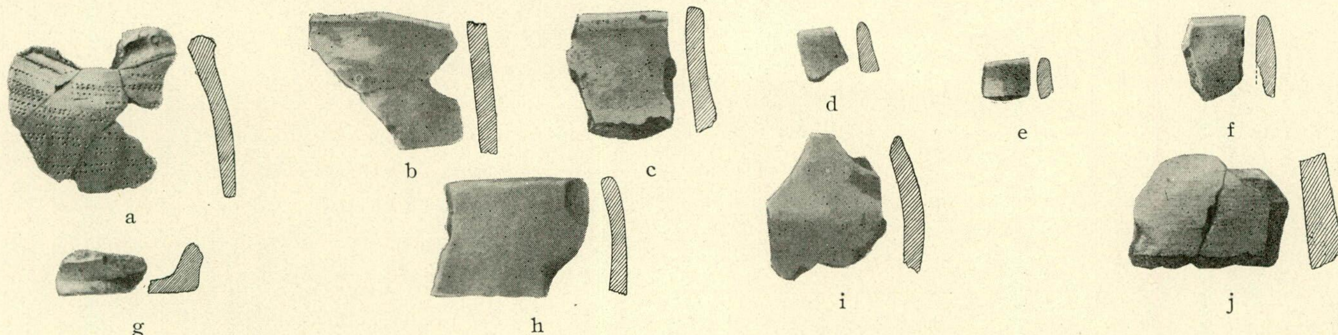

Fig. 446. 1/3. Prov på keramik, funnen på området kring Alsnö Hus i schaktet i fig. 445.

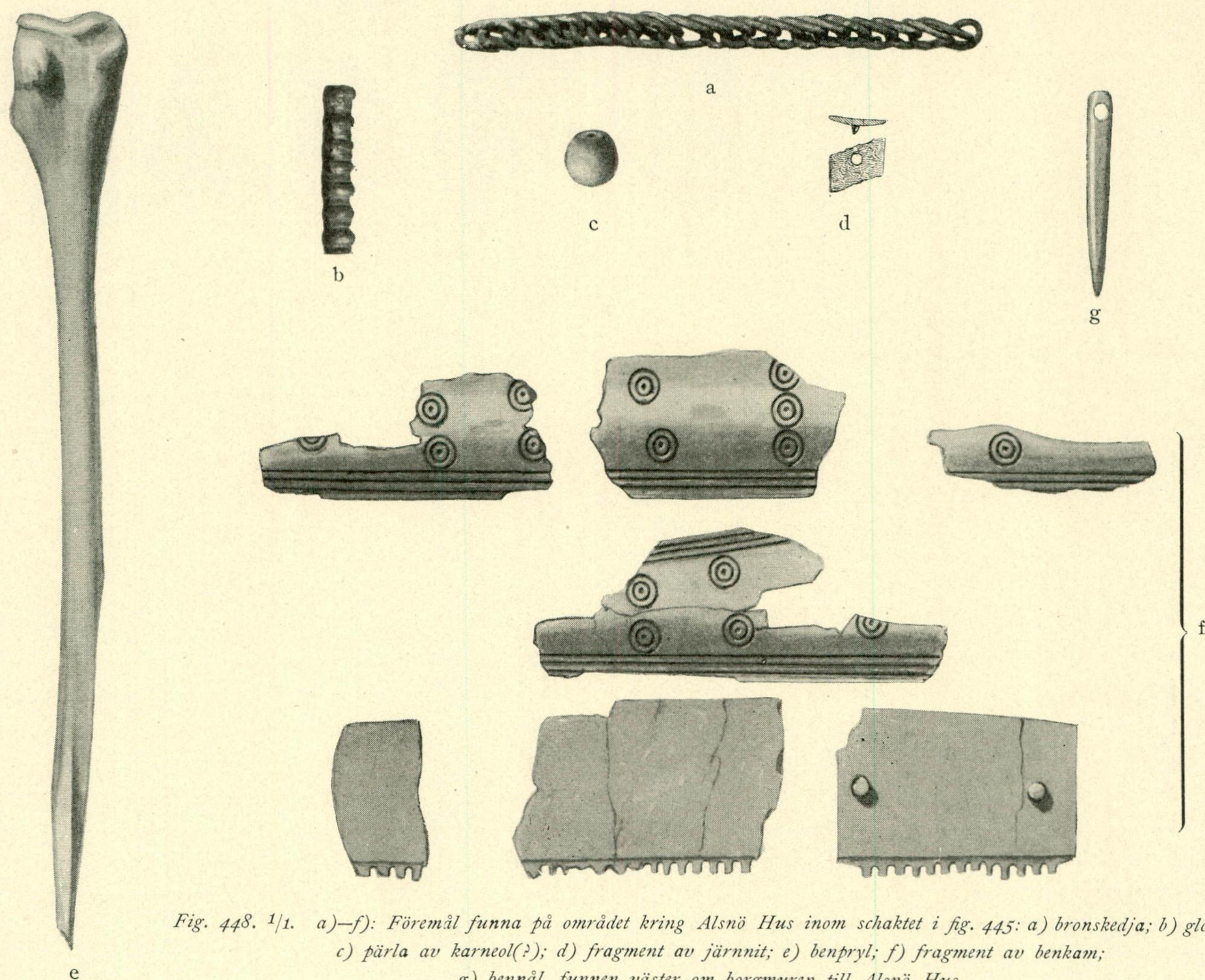

Fig. 448. 1/1. *a)–f): Föremål funna på området kring Alsnö Hus inom schaktet i fig. 445: a) bronskedja; b) glaspärla c) pärla av karneol(?); d) fragment av järnnit; e) benpryl; f) fragment av benkam; g) bennål, funnen väster om borgmuren till Alsnö Hus.*

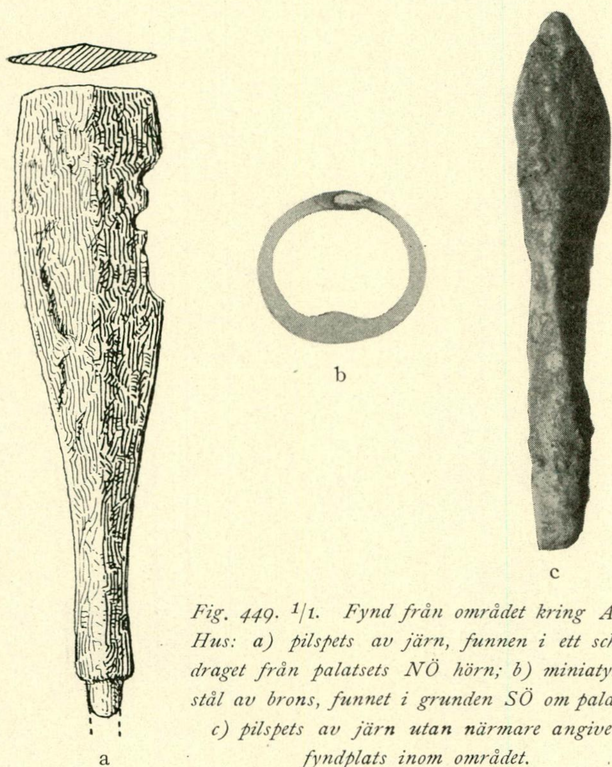

Fig. 449. 1/1. *Fynd från området kring Alsnö Hus: a) pilspets av järn, funnen i ett schakt, draget från palatsets NÖ hörn; b) miniatyreldstål av brons, funnet i grunden SÖ om palatset; c) pilspets av järn utan närmare angiven fyndplats inom området.*

FYND NORR OM ALSNÖ HUS.

Ävenledes 1917 upptog Thordeman ett schakt vid palatsets nordöstra hörn och drog det mot N. På 11 à 12 meters avstånd från palatsets mur hittades följande fynd — inventarienummer 16039: 141 —:

Pilspets av järn, fragmentarisk, med rest av tånge, fig. 449 a.

Samma år undersökte jag, i tanke att möjligen finna förhistoriska lämningar, tvenne stenblandade kullar nordväst om palatset, 6 och 7 på planen i fig. 444, vilka visade sig utgöra tvenne medeltida spisgrunder. Från nummer 6 drog jag ett schakt mot NNÖ och gjorde där på ett 20-tal meters avstånd från sagda grund ett fynd — inventarienummer 16540 —:

En mosaikpärla, av exakt samma utseende som pl. II:4 a.

FYND FRÅN GRUNDEN SYDÖST OM ALSNÖ HUS.

Då år 1920 den sydöst om Alsnö Hus belägna grunden, 9 på planen i fig. 444[1]), frigrävdes, fann Thordeman på insidan av det sydöstra hörnet — inventarienummer 16526: 63 —: *En liten bronsring i form av ett miniatyreldstål*, fig. 449 b. Jmf. liknande ringar avbildade av H. Rydh, Den magiska ringen från Hamrånge i Meddelanden från Gestriklands Kulturhistoriska förening 1920, särskilt fig. 5. Nämnas må att denna grund är lagd i murbruk och sålunda medeltida.

TILLFÄLLIGTVIS FUNNA FÖREMÅL.

Under år 1919 inlöstes några föremål (inventarienummer 16216), vilka tillfälligt blivit funna inom området för Alsnö Hus. Av dessa voro två typiska medeltida »dalpilar» samt pilspetsen i fig. 449 c, pärlan i fig. 12 å pl. II, samt en liten grön glasflusspärla av samma form som pl. II, fig. 4 e.

GRUNDEN V OM KYRKAN.

Mitt intresse för området kring Alsnö Hus var givetvis i främsta rummet betingat av en förhoppning att finna några lämningar efter den vikingatida kungsgården. Då detta icke direkt lyckades, även om de löst funna föremålen långt ifrån voro betydelselösa, beslöt jag att även närmare skärskåda den väster om kyrkan belägna byggnadsgrund, vilken N. H. Sjöborg avbildar i Samlingar för Nordens fornälskare[2]), och för vars tolkning han framlägger ett par alternativ. Han utgår ifrån, okänt av vad orsak, att den varit »något slags andacktsvård» och menar, att den antingen varit en äldre kristen

[1]) Jmf. B. Thordeman, a. a., sid. 28.
[2]) Tom III (1830), sid. 24, samt fig. 100, 103.

kyrka eller också ett hedniskt tempel, möjligen »den vid Ansgarii andra hitkomst dyrkade kon. Eriks Tempel» (jmf. sid. 210).

Denna grund var icke svår att återfinna. Den är belägen strax väster om kyrkan och är betecknad som n:o 10 å planen fig. 472. Dess läge sammanfaller, som Thordeman[1]) påpekat, med det tecken, som på en karta av 1685[2]) betecknas som »Håfw Gåln», och på en lantmäterikarta över Hovgården av 1690 benämnes »Herrgården»[3]). På ytterligare ett par kartor[4]) är en herrgårdsbeteckning utsatt utan benämning. På en karta av 1751 finnes ej detta tecken.

Den egendomliga rektangulära grund jag på angivna ställe år 1917 utgrävde, visade sig dock ej heller ha någonting med det vikingatida Adelsö att skaffa, vare sig som kungsgård eller tempel. Frånsett ett medeltida, ornerat byggnadstegel[5]), vilket med stor säkerhet förts från det då förfallna Alsnö Hus till det bygge, som stått på platsen för min grävning, och möjligen ytterligare något enstaka äldre föremål, utgjordes de talrika fynden av keramik, järnbeslag o. a. av senare datum, som det icke är platsen att här närmare behandla. Då detta komplex emellertid varit föremål för diskussion och undran fackmän emellan, har jag som bilaga I, sid. 214 ff. här återgivit planen jämte ett par fotografier från det utgrävda området. Så vitt jag kan finna är Thordemans förmodan[6]), att den utgrävda grunden härrör från 1600-talets herrgårdsbyggnad, den sannolikaste.

[1]) A. a., sid. 10.
[2]) Lantmäteristyrelsens arkiv, Stockholms län, litt A, n:o 183, 1.
[3]) Lantmäteristyrelsens arkiv, Stockholms län, litt. A, n:o 30, 15 9/60.
[4]) Gripenhielm, Celeberrimæ insulæ Biörkö i J. Hadorphius, Biärköa Rätten, 1687; E. Dahlberg, Suecia antiqua et hodierna, stick I: 69, samt karta över Uppland av 1716 i Lantmäteristyrelsens arkiv, Stockholms län, litt. A, n:o 185, 7.
[5]) Jmf. Thordeman, a. a., fig. 12.
[6]) A. a., sid. 10.

KAP. VIII. EN FÖRHISTORISK HUSGRUND.

På gravfältet i skogen vid Lindby brygga finnes en stensättning, sid. 150, fig. 396, vilken jag tvekar att beteckna som en grav och förmodar kan vara en förhistorisk husgrund. Någon lerklining eller andra fynd, som direkt antyda detta äro dock icke funna. För grävningsbeskrivningar hänvisas till sid. 152.

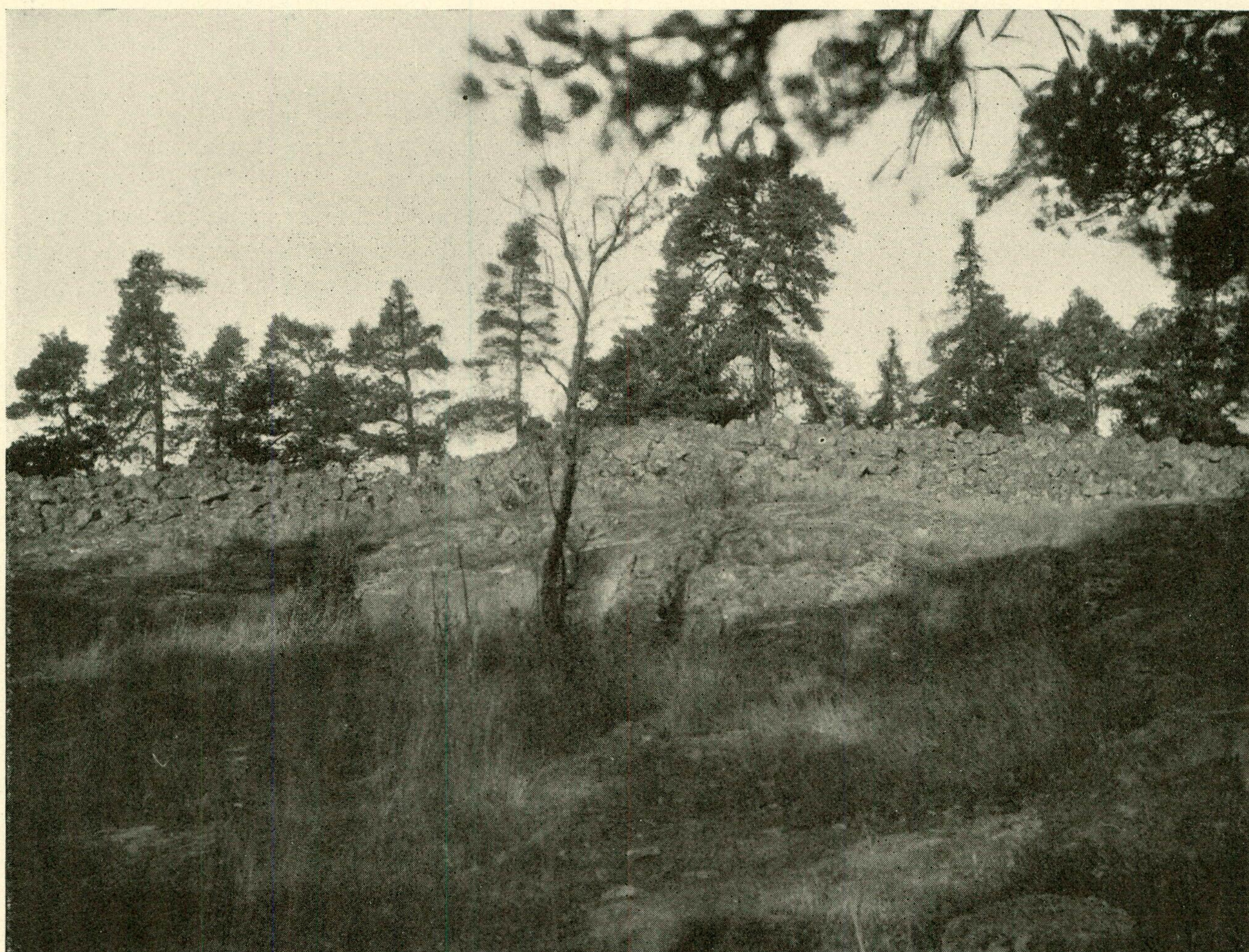

Fig. 450. Fornborgen på Skansberget, Stenby: del av norra murlängan. Foto B. Schnittger 1920.

KAP. IX. FORNBORGARNA.

FORNBORGEN PÅ SKANSBERGET VID STENBY.

Skansberget. Kap. Fornminnesplatser, n:o 30. Plan fig. 451, avbildningar fig. 450, 452—458.

Fynden från denna, år 1916 undersökta, borg bära i Statens Historiska Museum inventarienummer 15727.

Redan namnet Stenby antyder den sannolika närvaron av en fornborg.

Skansberget har också det för en dylik borg önskvärda och typiska, dominerande läget med en vidsträckt utsikt i S mot Hovgårdsfjärden och ned mot Södra Björkfjärden, i N mot Svinsund och upp mot Norra Björkfjärden.

Borgens högsta parti är beläget 28 m. över den vid foten av bergsluttningen gående landsvägen samt 44,70 m. över Mälaren (uppmätning 21. 5. 1933). Terrängen runt borgen var vid undersökning och uppmätning tätt skogbevuxen, den har sedermera blivit röjd.

Själva borgplatån, se planen fig. 451, omgives hästskoformigt av murar. Den på Ö-sidan befintliga murlängan ligger icke på den högsta platån utan på en där befintlig terrass. I V är den på krönet liggande muren, åtminstone i sitt nuvarande skick, låg och föga motståndskraftig, en här, nedanför avsatsen befintlig ytterligare murlänga är obetydlig. Den norra murlängan är kraftig och imponerande, den har en nuvarande bredd av omkring 9 m., fig. 450, 452.

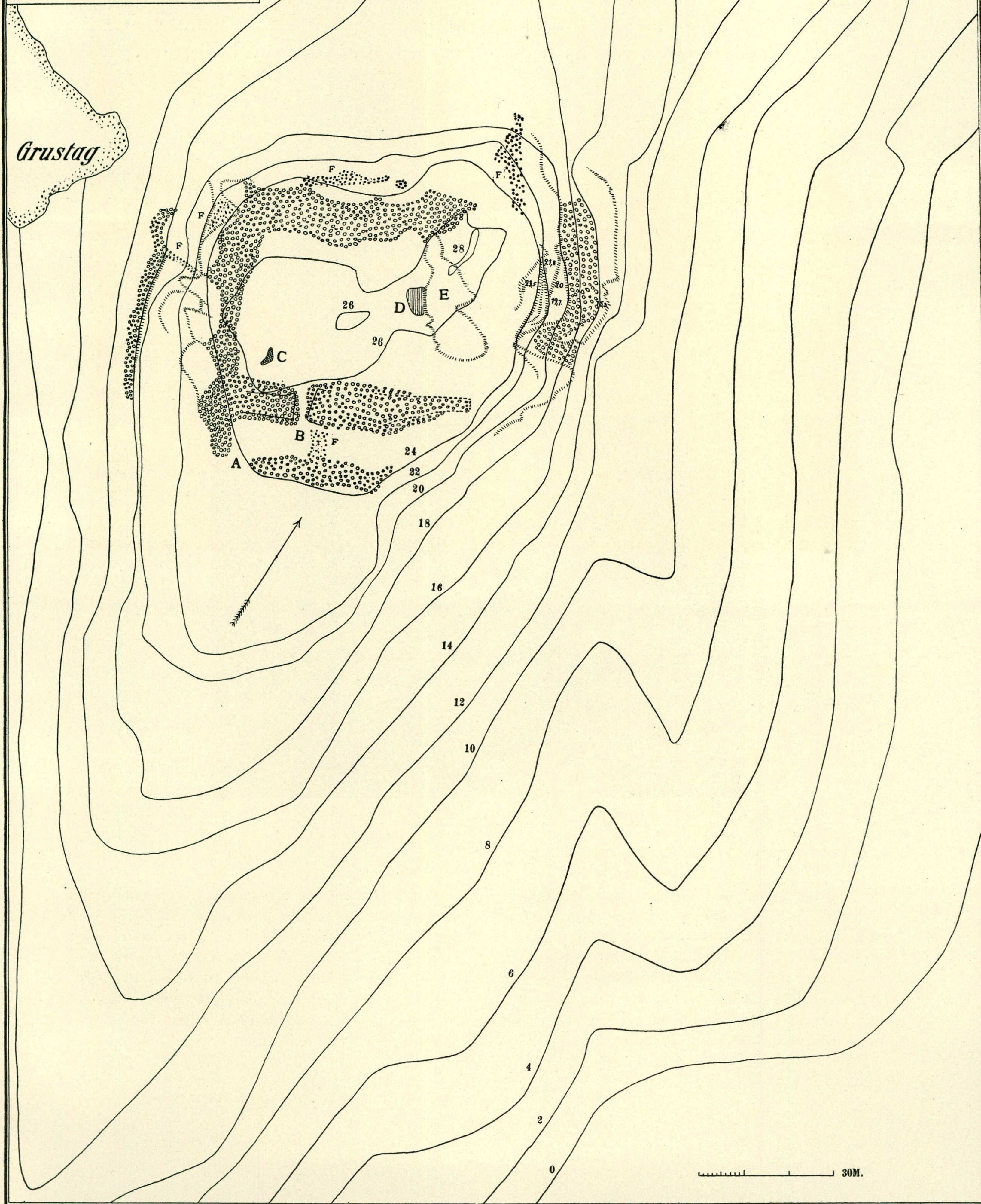

Fig. 451. Plan av fornborgen på Skansberget, Stenby. Mellan nivåkurvorna 2 m. i höjd. A yttre, B inre ingången, C vattengrop, D kulturlager, E bergplatå, anhopningar av nedrasade stenar.

Det är i närvarande stund svårt att avgöra detta murpartis ursprungliga utseende, d. v. s. i vad mån muren varit högre och smalare samt sedermera utrasat, tydliga ras förekomma såsom vid de å planen med F betecknade partierna. S-sidan av muren skyddar den av den långsluttande terrängen mest för anfall utsatta sidan. Här finnas tvenne parallella murar med sina i förhållande till varandra snett belägna portar. (A och B å planen.) Den inre av dessa murar var det enda murparti, som lät sig närmare undersökas genom en bortplockning av nedrasad sten. I SÖ kunde den här dock blott med en stenhöjd kvarliggande murens bas och bredd klarläggas. Den visade sig vara c:a 4 m. bred längst i Ö och därifrån vidga sig mot V, den framgrävda basen är å planen markerad med en streckad linje. Också delar av det V om ingången belägna murpartiet kunde friläggas. Sålunda blev basen av utsidan till stor del blottad, fig. 453—454. På insidan, som visade ett lodrätt uppskjutande murparti, blev vid friläggningen en intressant detalj klarlagd. På en sträcka av c:a 6 m., början de strax V om ingången, visade sig en slags avkragning i muren, vilken åstadkom en upp till 1,10 m.

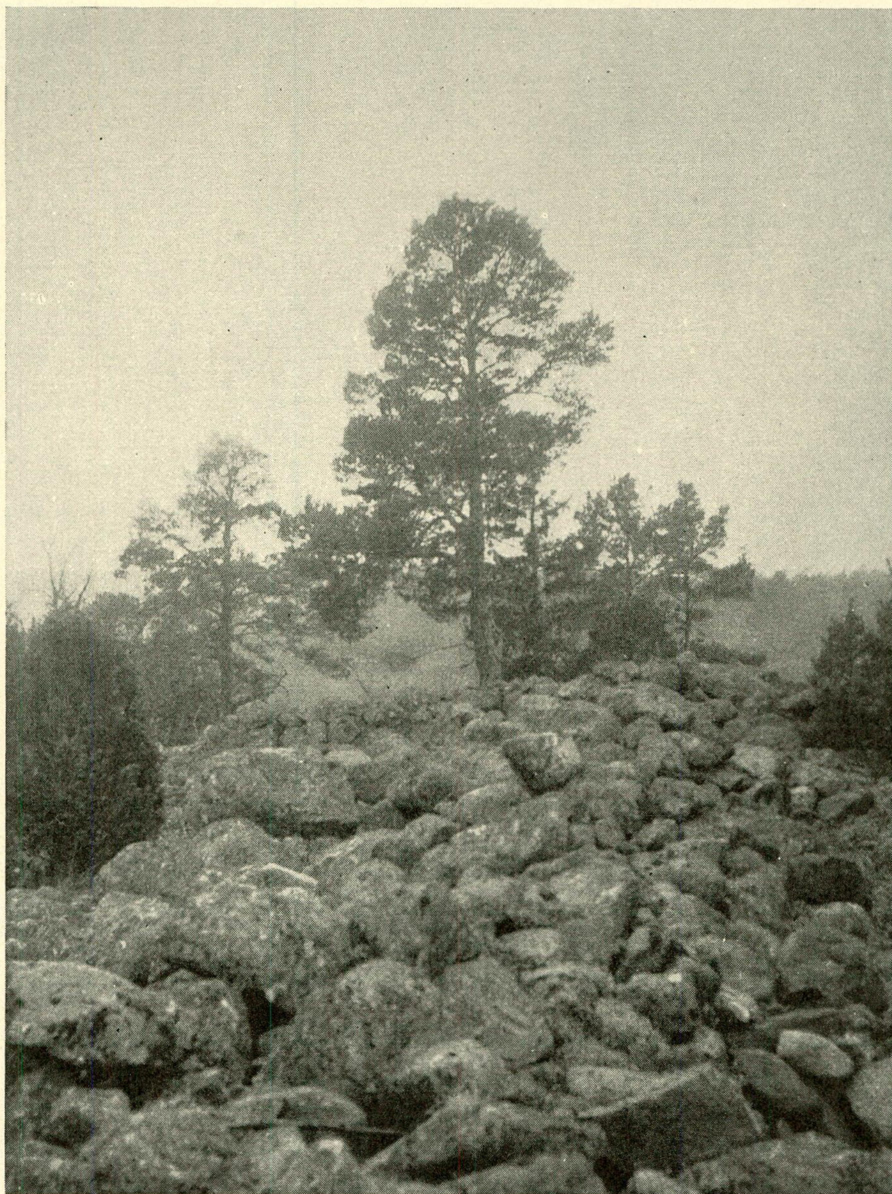

Fig. 452. Fornborgen på Skansberget, Stenby. Norra murlängan (jmf. fig. 450), murkrönet. Foto B. Schnittger 1920.

Fig. 453. Fornborgen vid Skansberget, Stenby. Det sydvästra hörnet av ingången B (jmf. fig. 451) före undersökningen. Foto förf. 1916.

bred och lika hög avsats. Denna har säkerligen utgjort en förträfflig utkiks- och försvarspunkt just vid ingången. Muren, som här reser sig c:a 1,10 m. över avsatsen, har varit ett lagom bröstvärn att huka sig ned under till skydd mot anfallarnas vapen. Muren hade en största bredd av 5,5 m. och en höjd på yttersidan av c:a 3 m. från den omgivande marken. Ingången var före undersökningen igenrasad, så att blott en smal stig ledde in i borgen. Det visade sig nu vid friläggningen (de frilagda partierna äro betecknade med en heldragen linje

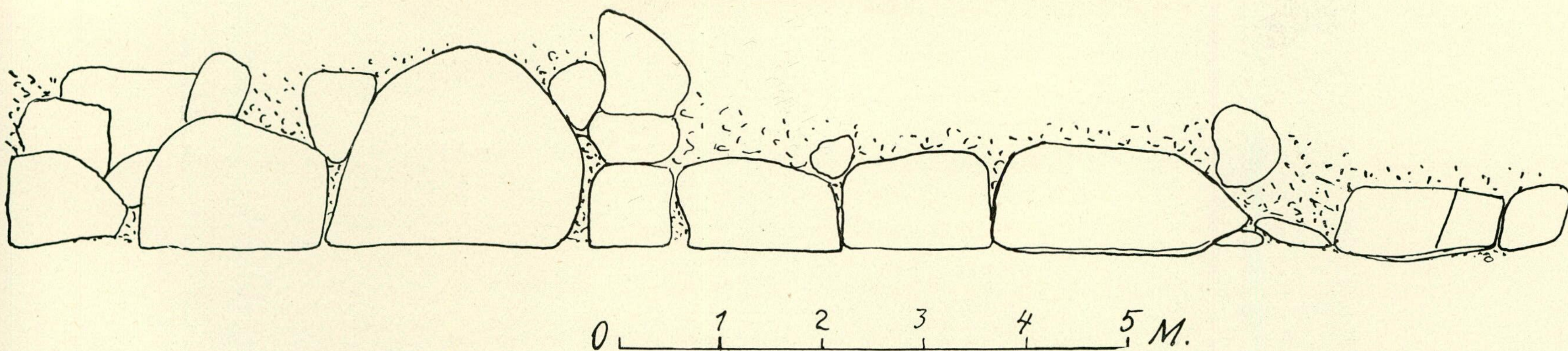

Fig. 454. Fornborgen på Skansberget, Stenby (jmf. fig. 453). Samma murlängas bas efter undersökningen. Uppmätning av förf. 1916.

Fig. 455. Fornborgen på Skansberget, Stenby. Avkragningen på murens insida väster om ingång B. Foto B. Schnittger 1920.

Fig. 456. Fornborgen på Skansberget, Stenby. Ingång B, sedd inifrån, efter undersökningen. Foto förf. 1916.

Fig. 457. Fornborgen på Skansberget, Stenby. Ingång B, östra sidan. Foto förf. 1916.

å planen), att själva portmurarna voro väl lagda av särskilt utvalda, mycket stora stenar, så att de mot ingången vettande portväggarna voro relativt släta och jämna fig. 456—458. Den västra hade en bredd av 6 m., den östra av 7 m. Ur strategisk synpunkt är även portanordningen anlagd med beräkning, i det portväggarna ligga snett, så att ingången, som utåt är relativt trång, eller 3 m. bred, vidgar sig inåt till 5 m:s bredd. Å ena sidan kunde en förföljd bygdebefolkning på så sätt fortare intränga utan att dock ett alltför stort porthål lämnades oskyddat. Å andra sidan kunde man i porten placera en lämpligt uppställd försvarslinje.

Den innanför murarna liggande borgplatån

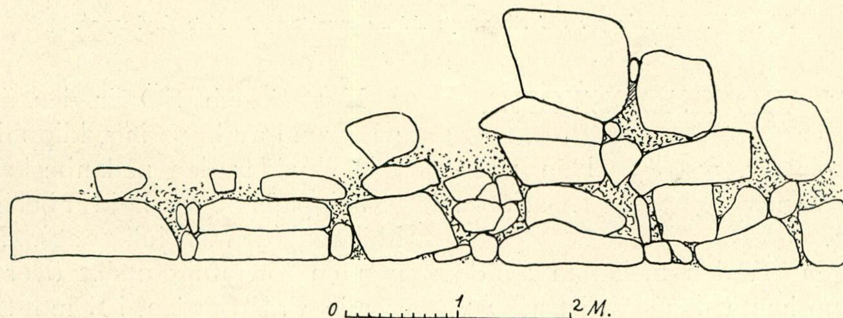

Fig. 458. Fornborgen på Skansberget, Stenby. Ingång B, stenläggningen i västra muren, efter undersökningen. Uppmätt av förf. 1916.

består till största delen av en föga kuperad, jämförelsevis horisontal, mossbevuxen berg- (granit) häll. Den inre plan, som tjänat till borgområde är från muren på krönet i V till klippkanten i Ö c:a 51 m. samt mellan murlängorna i N och S c:a 35 m. I SV anträffades en före undersökningen igenfylld, av tre varandra i triangelform mötande bergväggar bildad fördjupning (C å planen). Sannolikt har denna 30 cm. djupa grop varit borgens vattenbehållare. Den har efter utgrävningen alltid hållit vatten. På insidan om bergväggen (E å planen) finnes det enda jordbelagda parti inom borgen. Detta parti (markerat D å planen) hade en högsta mäktighet av 35 cm. Det genomgrävdes helt och hållet och innehöll endast följande

Fynd. Lerkärlsfragment.

FYND:

15 små lerkärlsfragment av ett oornerat, grusblandat, tämligen finkornigt, fast, välbränt gods, vars tjocklek var 0,6 à 0,7 cm. Fig. 459.

Fragmenten äro för obetydliga att kunna dateras, men torde få tillskrivas folkvandringstid

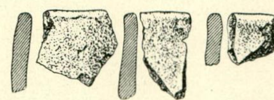

Fig. 459. 1/3. Fynd från fornborgen på Skansberget, Stenby: lerkärlsfragment.

eller vikingatid. Dock är det ju uppenbart, att så få fynd icke kunna bestämma borgens anläggningstid, de kunna ju lika väl härröra från dess sista som dess första skede.

Då de frilagda portväggarna år 1926 visade tecken till att falla isär, en stor sten föll även ut, inlades med Riksantikvariens tillstånd ett par cementeringar på undersidan av några bärande stenar. Tvenne på muren växande träd fälldes samtidigt, för att de icke skulle sönderspränga muren.

Det bör med glädje nämnas, att hela Skansberget av den nuvarande ägaren till Stenby gård, disponent Paul Bellander, skänkts till K. Vitterhetsakademien och sålunda nu är för framtiden skyddat.

Fig. 460. Fornborgen vid Skogstorp: del av murlängan. Foto förf. 1920.

FORNBORGEN VID SKOGSTORP.

Fornborgen vid Skogstorp.

Kap. Fornminnesplatser, n:o 83. Den 1920 utförda planen återfinnes i fig. 461. Foton fig. 460, 462—463.

Borgen är belägen på den mellersta av de fem gneisklippor, som kanta öns sydvästra kust. Klippan stupar utomordentligt brant mot V och SV.

Mot S och SÖ är den även svårtillgänglig på grund av kupering, klippblock m. m. Endast i Ö skyddar den nedanbeskrivna murlängan.

Klippans högsta höjd är belägen nära 28 m. över Mälaren (den 21. juli 1920). Man har från borgen en förträfflig utsikt över den nedanför liggande Prästfjärden, i S mot Södra Björkfjärden. Vid klar sikt kan man se taket av Mälsåkers slott på Ytterselö.

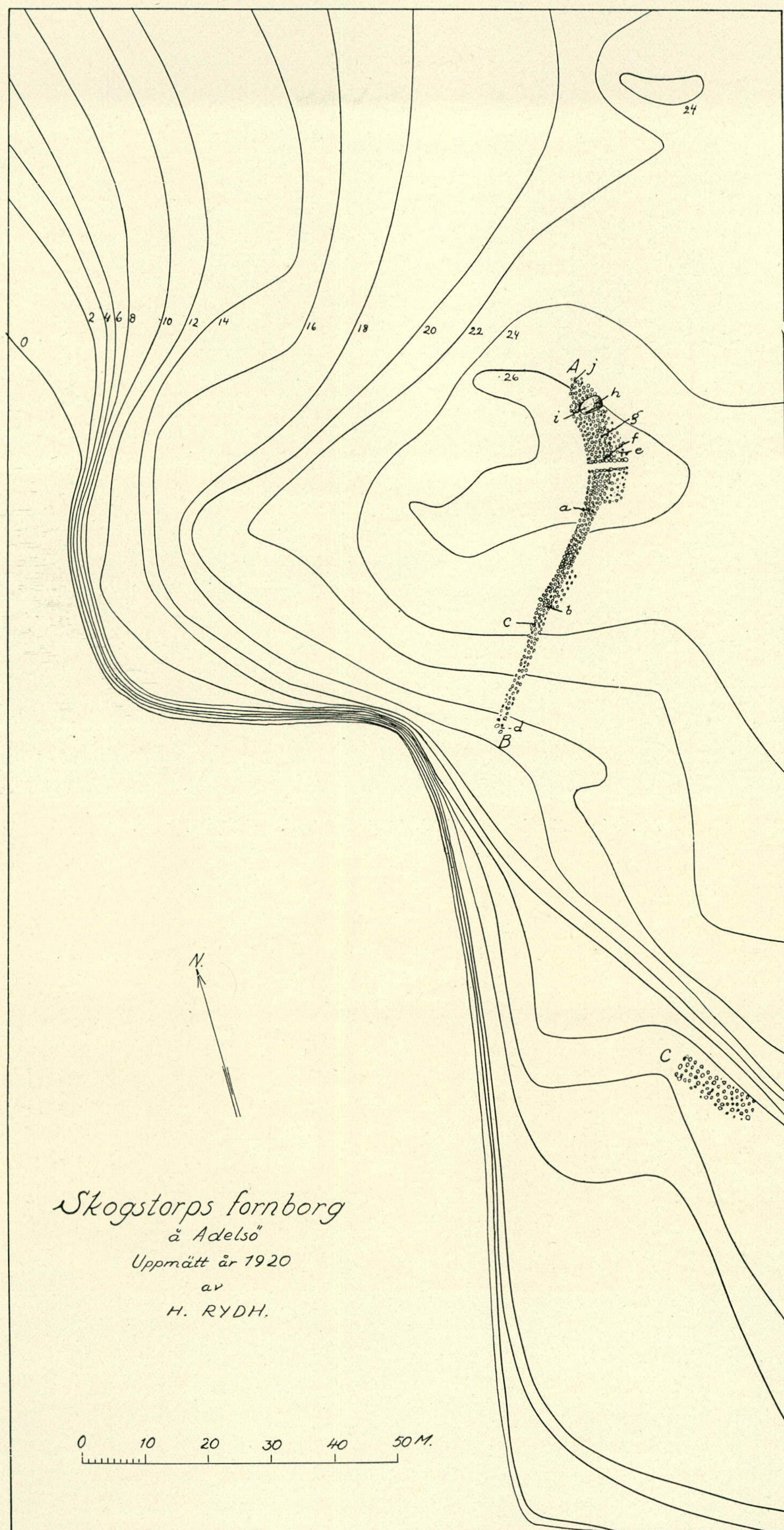

Fig. 461. Plan av fornborgen vid Skogstorp. Mellan nivåkurvorna 2 m. i höjd, 0-punkten ligger vid Mälarens yta, sådant dess höjdläge var i juli 1920. Murlängan A—B skyddar det mest långsluttande partiet. Murhöjden framgår av följande siffror: vid a) 90 cm. över marknivån på utsidan av muren, 70 cm. över den på insidan; b) c:a 2 m. över nivån på utsidan av muren; c) c:a 50 cm. över insidans nivå; d) 1,20 m. över utsidans och 20 cm. över insidans marknivå; e) 25 cm. över utsidans nivå; f) 90 cm. över utsidans nivå; g) 75 cm. över utsidans nivå: (h och i ligga på en stor stenhäll) h) 1,40 m. över insidans nivå i) 1,35 m. över utsidans nivå; j) 10 cm. över insidans, 15 cm. över utsidans nivå. Stenanhopningen vid C är sannolikt ej avsiktligt lagd.

Fig. 462. Fornborgen vid Skogstorp, murparti. Foto förf. 1920.

Fig. 463. Fornborgen vid Skogstorp: utsikt mot Mälaren. Foto förf. 1920.

Murlängan beskriver en svag båglinje och har en sammanlagd längd av 56 m. Muren är upplagd av stora stenar i kallmur. I S avslutas den av några stora stenblock, i norra delen av muren ligger ett 3,5 × 2 m. stort block. Murbredden är skiftande. Det sydliga partiet är bredast, allra bredast är muren vid den c:a 90 cm. breda ingången, belägen 15 m. från N-hörnet av muren. Murens bredd är vid ingången 6,50 m. Denna bredd är icke den ursprungliga, som knappast torde varit mer än knappa 3 m. Mot S avsmalnar muren till c:a 1,5 m:s bredd. Den nuvarande murhöjden varierar. Den har en högsta höjd av 2 m. över utsidans marknivå och 90 cm. över insidans marknivå.

Innanför muren består borghöjden av en kuperad, ojämn, mossbevuxen gneishäll. Ingenstädes finnes jordlager, som kunnat vara kulturbevarande.

Terrängen är runt omkring skogbevuxen.

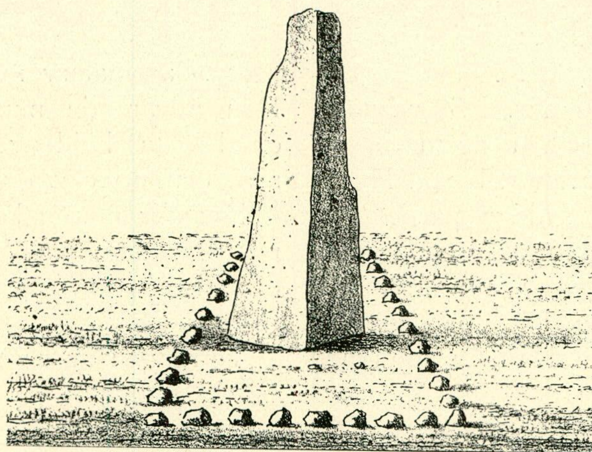

Fig. 464. Bautasten, teckning efter N. H. Sjöborg, Samlingar för Nordens fornälskare, III, fig. 116. Enligt uppgift är teckningen tagen på gravfältet vid Bergby. Stenen står nu vid Stenby, jmf. fig. 465.

KAP. X. BAUTASTENAR OCH RUNSTENAR.

Från hela Adelsö känner jag sammanlagt tre bautastenar och tre bevarade runstenar samt en i litteraturen nämnd, numera förstörd runsten.

Bautastenar. Stenby.

I fig. 464—465, avbildar jag här en ståtlig bautasten, som nu står i Stenby park, omedelbart S om boningshuset, kartan n:o 36. Den flyttades dit vid 1800-talets slut från gravfältet vid Bergby (n:o 42).

Bastutorp.

Vid Badstutorp, i vägkröken S om vägen till Portugal (kartan n:o 41) står bautastenen i fig. 3.

Den tredje bautastenen finns i Mälby, jmf. n:o 62, sid. 15 samt kartan.

Runstenar. Från St. Dalby.

Av runstenarna är den här som fig. 466 avbildade funnen på gravfältet vid Stora Dalby (kartan n:o 9 samt sid. 10). Dess höjd är 93 cm., bredd 42 cm. Den hittades 1920 i det vid gravfältets sydvästra kant belägna grustaget, jmf. gravfältsplanen sid. 40, fig. 71. Det är sålunda omöjligt att nu veta var och hur stenen varit placerad, om den haft något samband med en grav eller om den stått direkt på gravfältet utan grav. Stenen har icke direkt karaktären av rest sten, och jag lutar även ur inskriftens synpunkt snarast åt den meningen, att den legat i en grav.

Sedan stenen blivit funnen besöktes fyndplatsen av B. Schnittger och författaren, varvid stenen fördes till Adelsö kyrka, där den numera står i sakristian.

Fig. 465. Bautasten i parken vid Stenby gård. Jmf. fig. 464. Sid. 13, 200. H. Foto Faith-Ell, 1933.

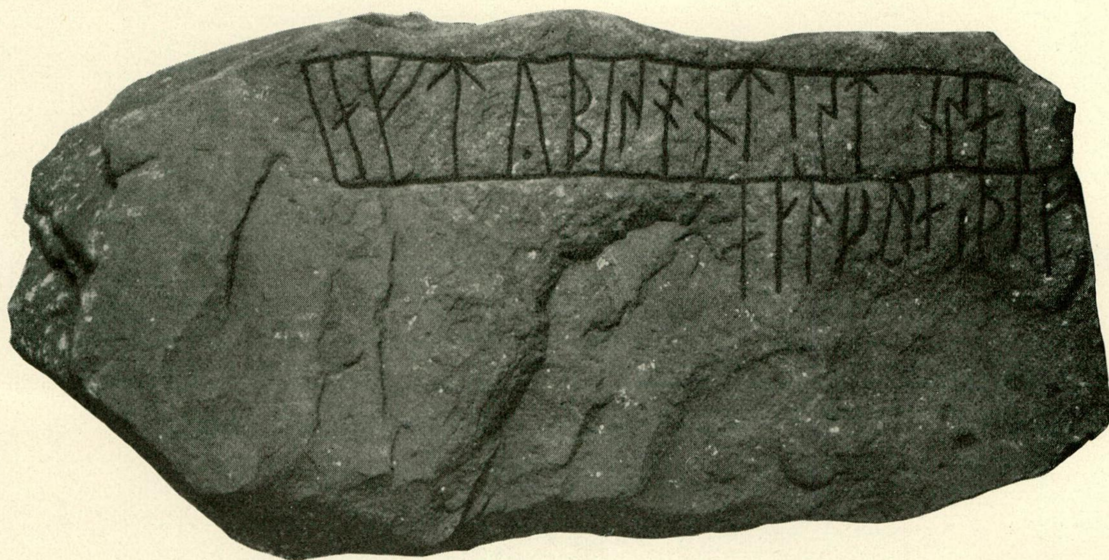

Fig. 466. Runsten från Stora Dalby, nu i kyrkans sakristia. Då stenens ursprungliga ställning är okänd, har jag, med tanke på lättheten att läsa inskriften, valt att placera klichén som ovan. Jmf. sid. 10, 15, 200 f. Foto H. Faith-Ell, 1933.

Prof. Elias Wessén[1]), som haft godheten att på ort och ställe undersöka stenen, har gjort ifyllningen för fotografien i fig. 466. Då inskriften med all önskvärd tydlighet framgår på denna bild meddelar jag här direkt prof. Wesséns transkription: [1]a f[2] t y[3] b i s o n t i[4] s t[5] n s a i a k[6] l k[7] u͡k[8] a i þ[9] i f.

Prof. Wessén säger: »Runorna äro fint ristade, tämligen grunt. Men de flesta äro tydliga och säkra. Det gäller om alla, angående vilka annat här nedan ej anmärkes.» Anmärkningarna äro: » 1. före a sannolikt ramstreck, 2. mellan f och t knappast något ristat, 3. säkert stungen runa, 4. möjligen n, ej a, 5. intet kan säkert spåras mellan t och n, men ytan förefaller skadad, och möjligen har en runa funnits här, 6. möjligen ursprungligen m (ᛘ), ehuru endast högra bistaven är synlig, 7. osäkert, 8. binderuna, tämligen tydligt ristad så som fotot visar, 9. möjligen b (?)».

Endast de sex första runorna kunna enligt prof. Wessén tolkas och giva något sammanhang: a f t y b i, fornsvenska a f t Ø p i, »Efter Ö p i r». Resten av texten förefaller meningslös. »Man vill ju i det längsta tro, att inskriften är tydbar», säger prof. Wessén. »Men säkert är det visst inte, och jag har verkligen blivit alltmera skeptisk.»

Jag finner då ingen annan utväg än att stanna vid det faktum, att inskriften för närvarande icke helt kan tolkas. Det förefaller ju sannolikt, att dess innehåll har en för oss förborgad mening, i ett fall som detta kan man kanske med rätta tänka på runmagi, särskilt i beaktande av att stenen måhända legat i en grav. Inför dess dolda innehåll få vi tillsvidare nöja oss med att stå avvaktande.

På min fråga om inskriften språkligt kan närmare dateras, svarar prof. Wessén: »Det finnes ingenting som tyder på annan tid än 1000-talet. Påfallande är ju, att inskiften börjar med 'aft ybi', 'efter Öpi'... och inte med den vanliga formeln (N. N. lät resa denna sten efter N. N.). Men stenen är troligen ej heller en vanlig minnesvård. Och formen 'aft' (i stället för 'iftiʀ') behöver därför icke frappera; den förekommer åtskilliga gånger i inskrifter från 1000-talet».

I kyrkans sakristia.

I kyrkans inre sakristivägg finnes runstenen i fig. 467 inmurad, dess inskrift, sådan den nu befinner sig, framgår tydligt av bilden. J. G. Liljegren, Runurkunder, uppgiver den vara placerad i »Sakerstietröskeln». Liljegrens läsning, som

[1]) Prof, Wesséns iakttagelser på nedan nämnda runstenar äro mig meddelade i brev av 30. 5. och 22. 6. 1933.

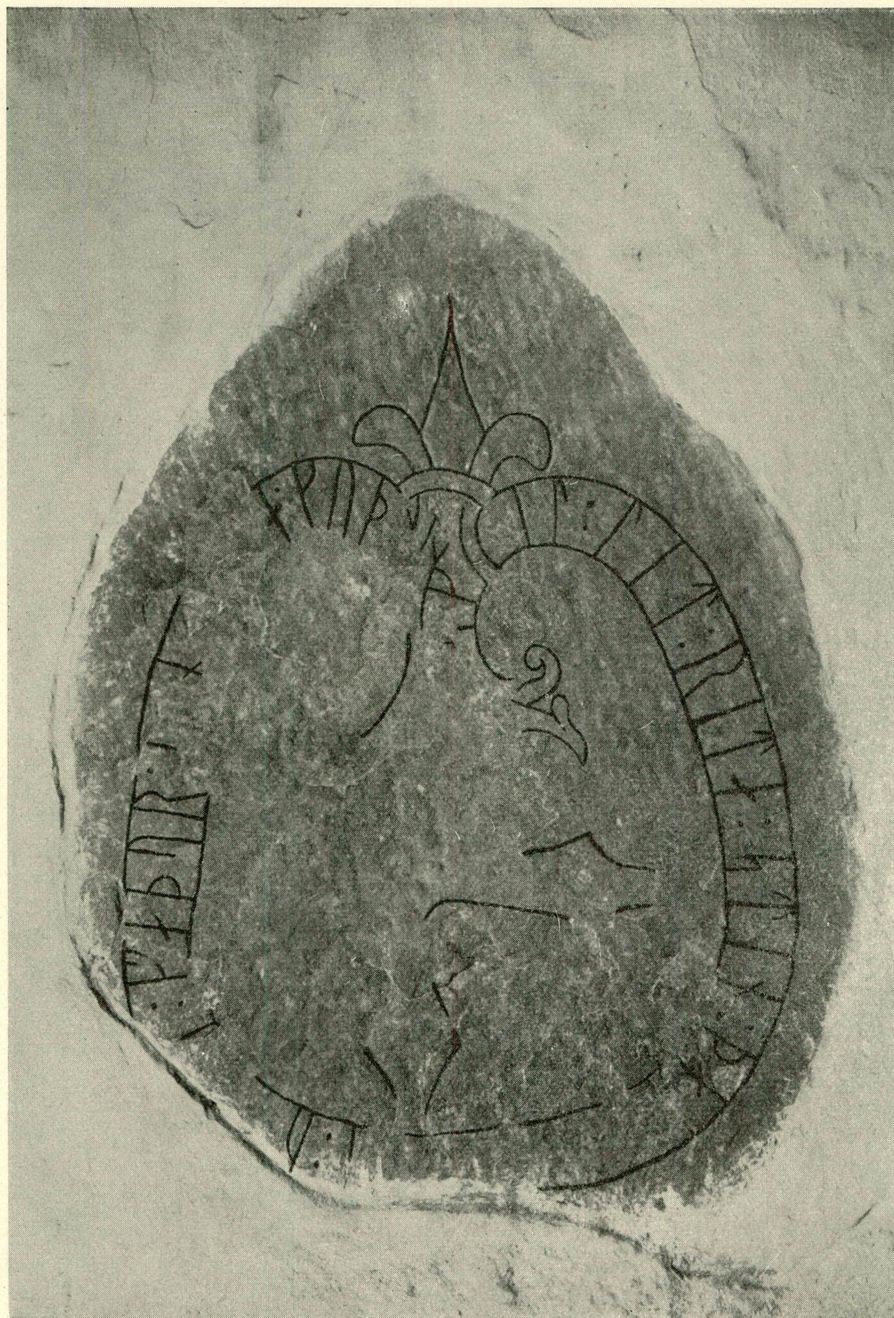

Fig. 467. Runstenen i kyrkans sakristivägg. Sid. 15, 201 f. Foto H. Faith-Ell, 1933.

återgår på teckningen i Bautil[1]) innehåller mer än vad som nu kan ses. »Såvitt jag kan döma», säger prof. Wessén, »är avbildningen i Bautil pålitlig». Inskriften, som på flera håll är skadad, börjar i slingan till höger. Prof. Wessén läser med hjälp av den äldre uppteckningen: [as]kil : lit : rita : stin : þa[na · iftr] : u[n - i] : faþur [: si]n [: iuþ]a[1]. kuþ[ain][2].

Anmärkningar: [1] Sista runan a; Bautil har i. Möjligen är Bautils iuþi felläsning för buta 'bonde'. [2] Sannolikt = goþan.

[1]) J. Göransson, Bautil (1750).

Den fornsvenska texten blir:

Æskil let retta sten þanna eftir...., faþur sinn, [bonda goþan)

Den nysvenska översättningen lyder:

Eskil lät resa denna sten efter..., sin fader, en god bonde.

Prof. Wessén tillägger angående dateringen: »Om kuþ[ain] är riktigt tolkat som goþan, tyder bruket av u-runan som o på tiden före omkring 1050».

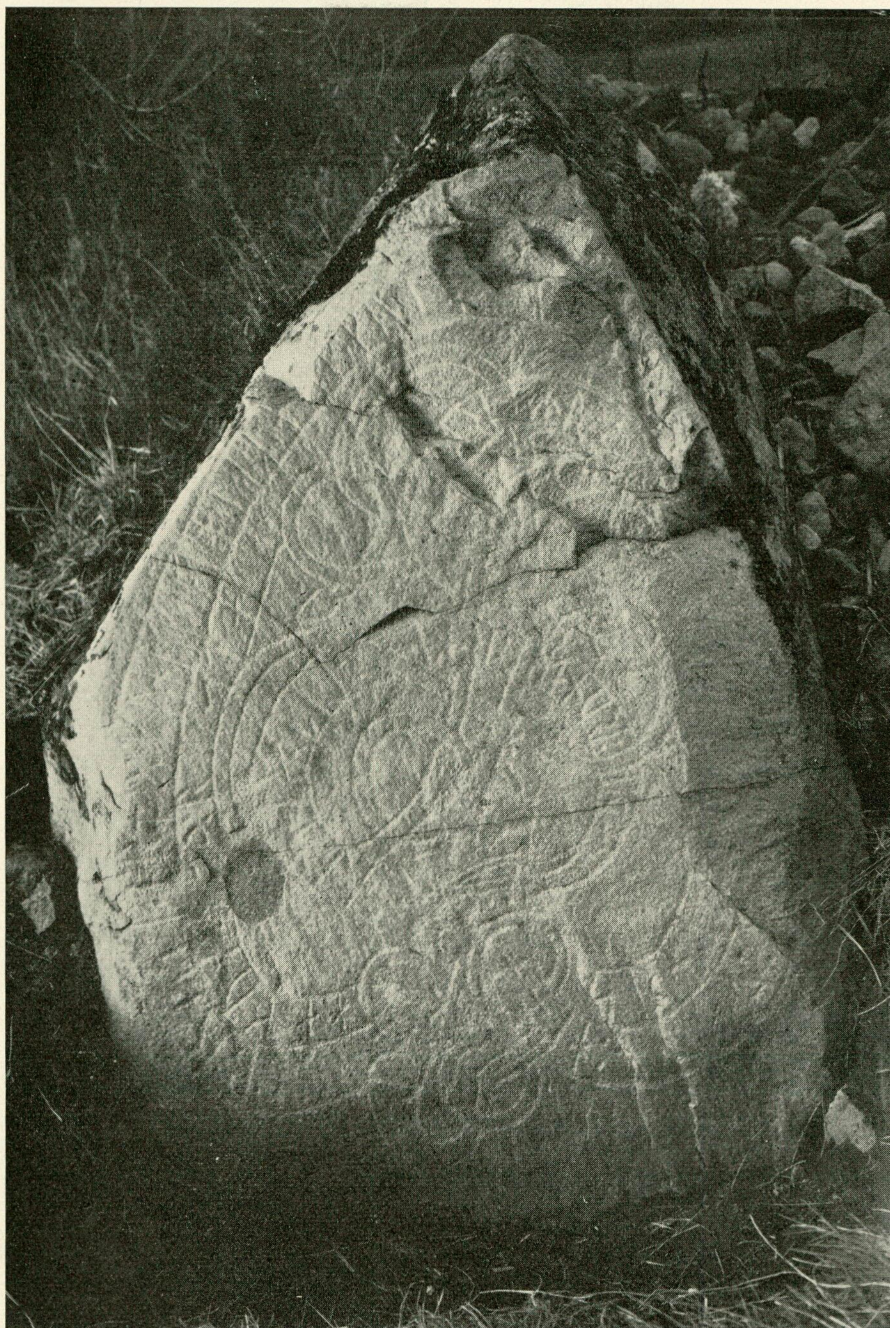

Fig. 468. Hovgårdsstenen, fotograferad utan iläggning av ristningen, jmf. fig. 469. Sid. 15, 204 f., 211, 213. Foto Faith-Ell, 1933.

Förstörd runsten.

Ännu ett runminnesmärke har funnits i kyrkan, men är numera förstört och försvunnet. Peringskiöld berättar i Monumenta, III, att det fanns »uthan för Waknhusdörren, på en stor kullliggande runehäll, af rödachtig Sten, doch nu af senaste wådeld i det av trä gjorde wåkenhuset, så förbränder och i stycken sönderslagen, att man nu mehra föga skrift der på märkia kan». Bureus har antecknat inskriften och efter honom upptar Peringskiöld och Liljegren (332) den. Jag anför efter Bureus, Sveorum Runæ (Handskrift Fa 5 i Kungl. Biblioteket):

ᚢᚠᛅᛁᚵᚱ · ᛅᚢᚴ ... ᚦᛒᚯᚱᚿ · ᚦᛅᛁᚱ · ᛚᛁᛏᚢ · ᚱᛅᛁᛋᛅ · ᛋᛏᛅᛁᚿᛅ ·
ᚦᛁᛋᛅ · ᛅᛏ · ᛅᚱᚿᛒᛁᚯᚱᚿ · ᚠᛅᚦᚢᚱ · ᛋᛅᚿ · ᚴᚢᚦ · ᚼᛁᛅᛚᛒᛁ · ᛋᛁᛚ · ᚼᛅᚿᛋ ·

Han transkiberar:

Vfaigr auk . . . d Björn thäir · litu räisa staina dißa at ErnBiörn fadur sen Gud hielpi· siäl hans.

Första namnet i denna inskrift Vfaigr är på fornsvenska Ofæigr och nysvenska Ofeg. I det andra namnet äro de två första runorna okända, enligt prof. Wessén kan man tänka, att namnet varit auþbiorn, Ödbjörn, eller kuþbiorn, Gudbjörn.

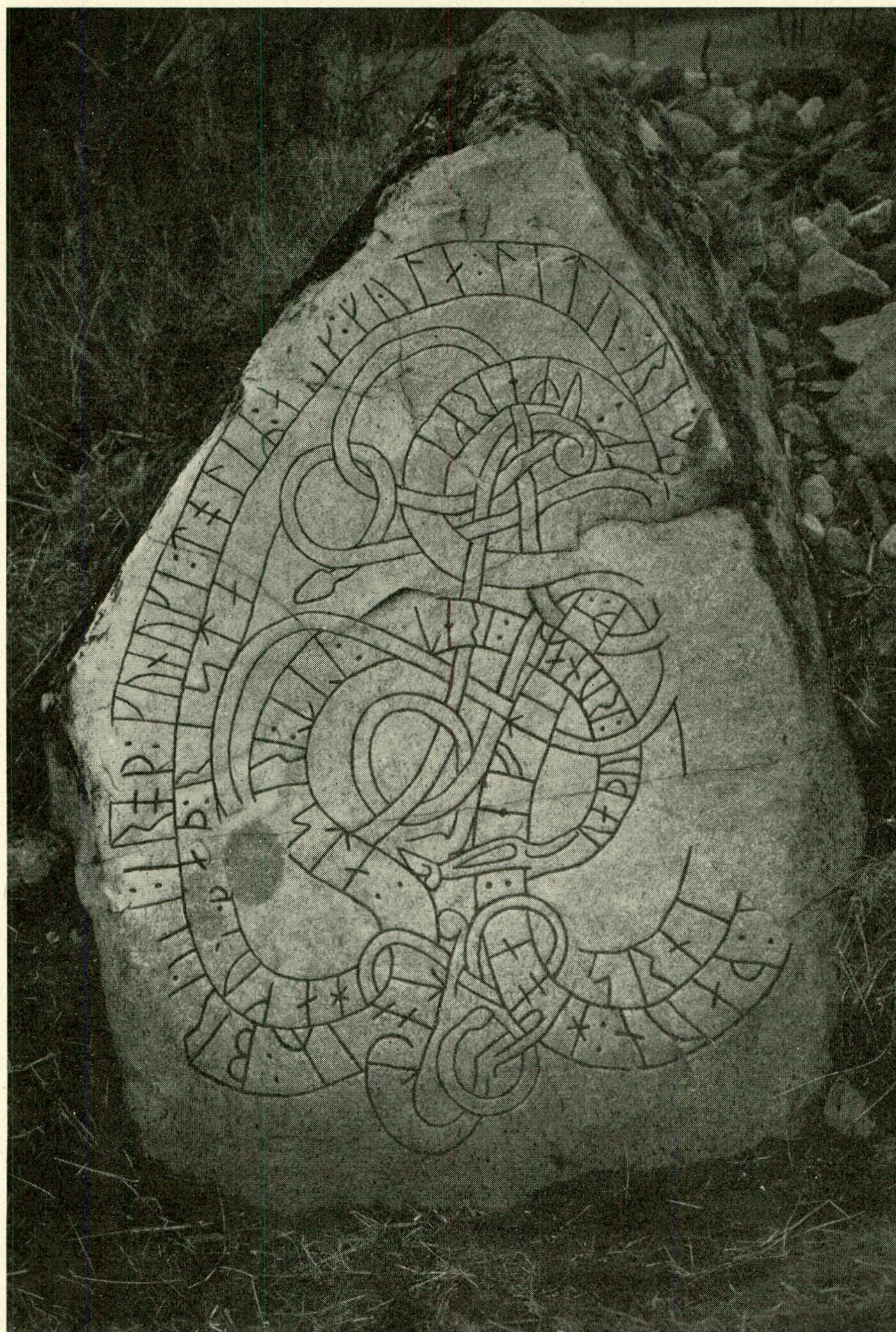

Fig. 469. Runstenen i fig. 468 med ristningen ilagd. Foto H. Faith-Ell, 1933.

Hovgårds-stenen.

Återstår nu att tala om den historiskt intressanta runinskriften på den jordfasta hällen mellan Kyrkan och Alsnöhus, kartan n:o 53. I fig. 468 är den avbildad i naturligt, men renborstat skick, i fig. 469 är inskriften ifylld av prof. Wessén och tecknaren Faith-Ell. Stenen är skadad av brand, alldenstund man i senare tid hopat ris o. d. invid stenen och där förbränt det.

Denna inskrift är publicerad av prof. O. v. Friesen, vars tolkning[1]) jag följer. Inskriften löper i ett i slingor lagt runstensdjur och börjar i den inre slingan av djurets hals. Inskriften lyder.

ᚱᛆᚦᚢ : ᚱᚢᚾᛆᛦ : ᚱᛂᛏ : ᛚᛁᛏ : ᚱᛁᛋᛏᛆ : ᛏᚮᛚᛁᛦ : ᛒᚱᚢ ᛁ :
raþu : runaR : ret : lit : rista : toliR : brü(t)i :
ᛁᚱᚮᚦ : ᚴᚢᚾᚢᚴᛁ : ᛏᚮᛚᛁᛦ : ᛆᚢᚴ : ᚴᚢᛚᛆ : ᛚᛁᛏᚢ : ᚱᛁᛋ......
iroþ : kununki : toliR : auk : güla : litu :ris(ta: run-
.... : ᚦᛆᚢᚾ : ᚼᛁᚮᚾ : ᛂᚠᛏᛁᛦ : ᚴ : ᛁᛘᛂᚱᚴᛁ
naR : þisaR) : þaun : hion : eftiR : [au]k : imerki
: ᛋᚱᚾᛁ .... ᚼᛆᚴᚢᚾ : ᛒᛆᚦ : ᚱᛁᛋᛏᛆ ·
srni hakun : baþ : rista.

[1]) Upplands runstenar, 1913, sid. 57 ff.

Översättning:

»Läs du runorna; rätt lät Toler rodsförvaltaren[1]) rista dem åt konungen. Toler och Gylla läto rista (dessa runor), båda makarna, till minne av och vård över sonen(?).... Håkan föranstaltade ristningen.»

Professor v. Friesen tillägger: »Om den föreslagna tolkningen av srni som suni är riktig, är sammanhanget troligen det, att Håkan haft en son — äkta eller oäkta — vilken han lämnat åt sin förvaltare å Alsnö kungsgård (hofgård) till uppfostran. Då konungasonen i unga år avlidit, ger Håkan sin förvaltare och hans hustru i uppdrag att ombestyra en minnesvård efter tidens sed.

[1]) Förvaltare å ett gods, som var anslaget till flottans underhåll. Prof. v. Friesens anm.

Om Håkan och särskilt den plats han intar i tidens kungalängd ha källorna ganska motsägande uppgifter. Säkert är emellertid, att han verkligen varit Sveriges konung och att han varit detta vid tiden omkr. 1070. Av konungalängden i Västgötalagen får man ej sluta, att han endast uppehöll sig i Västergötland: där står endast, att han var född i Levene och blev begraven i sin födelsebygd. Inskriften, som sannolikt är äldre än Öpers tid, torde tillhöra 1060-talet.»

Professor v. Friesen anser ristningen i flera avseenden befryndad med ristningar av runmästaren Olef (ulaifr), en samtida till den produktive och skicklige runmästaren Fot[1]).

[1]) v. Friesen, a. a., sid. 47 ff.

KAP. XI. EN UNDERSÖKT OFFERKÄLLA(?).

NÄRKÄLLAN.

Närkällan. Kap. Fornminnesplatser, n:o 50, sid 15.

Undersökningen ägde rum i augusti 1916 under ledning av nu framlidne arkivarien Ivar Simonsson, som vid denna tid assisterade vid utgrävningen av Alsnö hus. Fyndet bär i Statens Historiska Museum inventarienummer 15778.

Källan utgör en försumpning i marken av omkring 3 kvm:s omfattning och användes numera till kreatursbevattning. Den var vid utgrävningen så gott som igenvuxen. En hög uppkastad jord invid källan härrörde från en föregående upprensning. Denna hög undersöktes först, och här hittades ett *Fredrik I:s 1 öres silvermynt.*

Källan tömdes därefter på vatten, utgrävdes till stengrunden, som låg c:a 2 m. under den vid randen gående vägens nivå. Genom tvenne fina hål i stengrunden porlade källådern fram med ett synnerligt friskt och klart vatten. De i källan funna föremålen voro alla moderna: *en vattentunna, en yxa, knappar, glas, porslin, en snusdosa.*

Man får emellertid icke förglömma, att källan säkerligen ofta blivit upprensad och tömd.

Namnet Närkällan är det gängse. När förer tanken på Njärd eller Njord, även om denna härledning ej ofrånkomligt behöver föreligga. Det är tänkbart, att källan varit en gammal offerkälla.

×

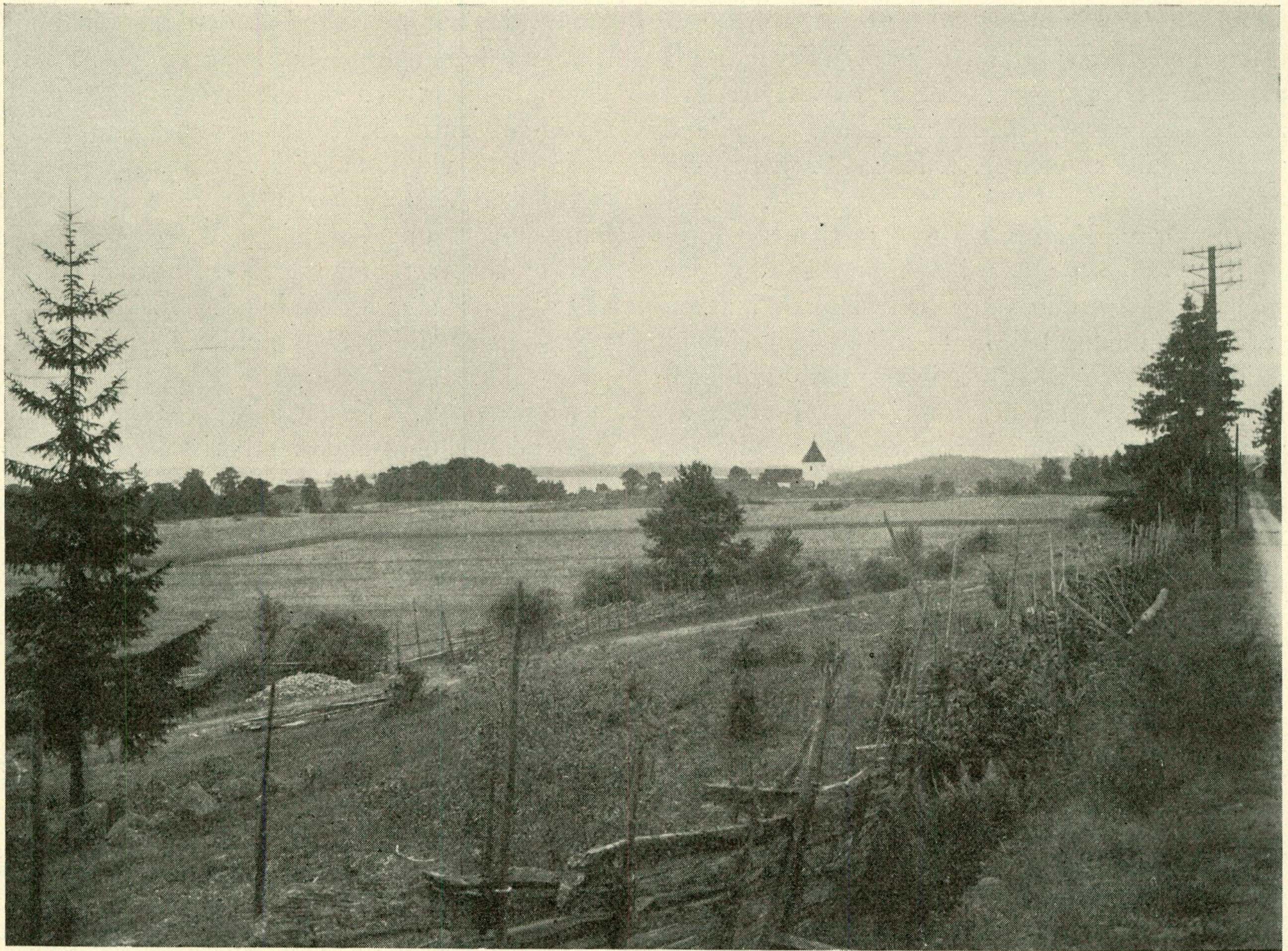

Fig. 470. Utsikt från norr mot Hovgårdsområdet. Under × kullen med Alsnö Hus, nedanför lunden till höger därom ligger Håkan Rödes runsten, framför kyrkan ligga kungshögarna, något ovanför det längst till höger på bilden synliga huset finns på andra sidan vägen Skopinntull samt nedanför huset tingshögen.

KAP. XII. HOVGÅRDSKOMPLEXET.

Av Adelsös alla fornminnen tilldraga sig de i närheten av kyrkan belägna monumenten det största intresset. Fig. 470, 472—477.

Jag har redan på sid. 15 under n:o 51 och 53 i korthet redogjort för de minnesmärken, som jag här åsyftar. En viktig del av det ursprungliga Hovgården undandrager sig vårt bedömande, nämligen själva »Hov». Thordeman har i sin avhandling om Alsnöhus uppskjutit att besvara frågan, huruvida namnet Hovgården hänger språkligt samman med ett kungahov eller ett kulthov. Jag har icke heller haft tillfälle att komma denna fråga närmare in på livet. Vid genomläsandet av Rimbertus' Vita Ansgarii[1]) får man emellertid icke den uppfattningen, att i Birkas omedelbara närhet fanns ett gudahov av någon större betydelse. Hade Birkatraktens hedningar haft en dylik högborg att falla tillbaka på, hade de väl icke som en motvikt mot »Vite Krist» satt upp konung Eriks namn, även om det var vördat och aktat.[2]) Huru därmed än må förhålla sig, så har säkerligen på Adelsö funnits en vikingatida kungsgård.

[1]) Jmf. Rimbert, Ansgars levnad i övers. av G. Rudberg (1926).

[2]) Jmf. sid. 210.

Fig. 471. Den s. k. Björn Järnsidas grav på Munsö. Foto B. Thordeman 1916.

Fastän B. Nermans i ett par uppsatser[1]) gjorda rekonstruktionsförsök av det historiska händelseförloppet efter Ingjald Illrådes död säkerligen är väl känt och även tidigare av mig citerat,[2]) kan jag ej underlåta att i detta sammanhang för fullständighetens skull i korthet återgiva vad som därom blivit sagt.

Ingjald brände sig, enligt Snorre Sturlassons Ynglingasaga, själv inne på »Räning» (sannolikt Rällinge på Fogdö, väster om Selaön) för att undgå Ivar Vidfamne, vilken från Skåne trängde upp i Svea rike. Ivar antages ha härskat över både Danmark och hela Sverige, ett välde, som sedermera innehades av hans ättling i andra led Harald Hildetand. Denne stupade på Bråvalla i strid mot sin släktinge och vasall Ring, vilken var underkonung över Svealand, Västergötland och Norge. Haralds son och efterträdare Östen Illråde stupade, säga källorna, i strid mot Ragnar Lodbroks söner, vilka voro konung Rings sonsöner. En av de senare, Björn Järnsida, blev kung i Sverige; detta är tydligen en förväxling, ty de av historien kända svenska vikingarna Ragnar Lodbrok och Björn Järnsida ha intet att skaffa med den svenska kungatronen. Sannolikt har det kända hjältenamnet »Järnsida» av eftervärlden tilldelats en svensk kung Björn, eller ha de båda oberoende av varandra fått detta tillnamn. Den svenske Björn var i så fall stamfader för den svenska kungaätt, som vi historiskt känna, och som haft följande utseende (sid. 210):

[1]) Kungshögarna på Adelsö och Sveriges äldsta konungalängder (Fornvännen 1918) samt Hur länge har Ynglingaätten regerat i Sverige? (Rig 1920).
[2]) Adelsö, Svenska fornminnesplatser, n:o 15.

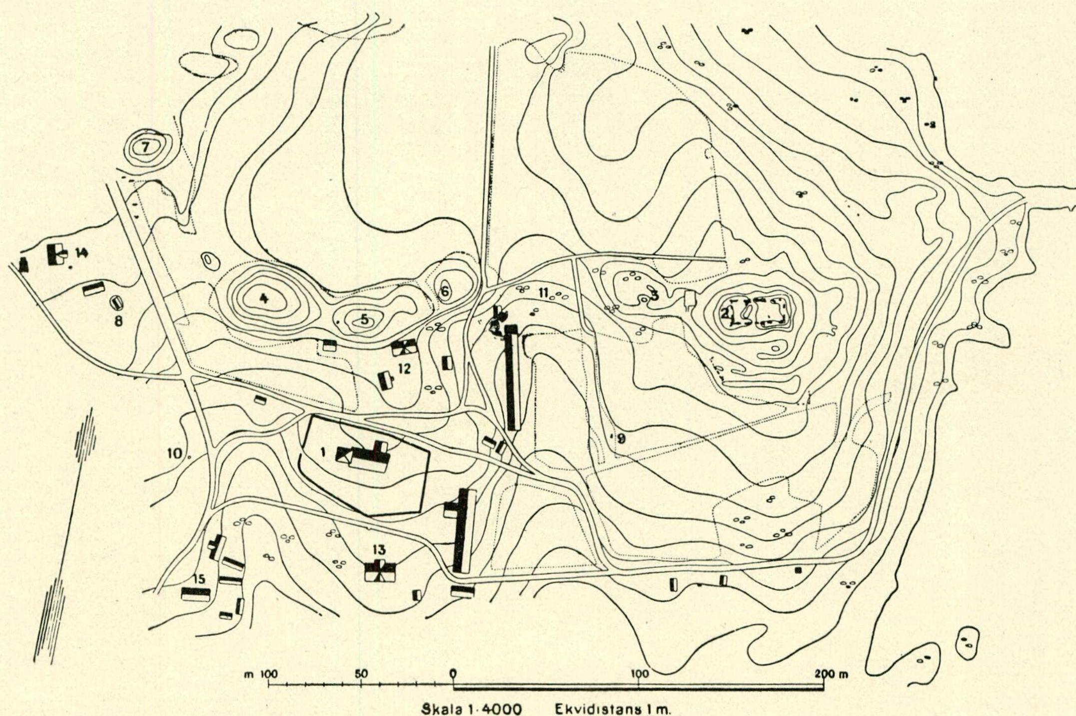

Fig. 472. Plan av Hovgårdsområdet efter B. Thordeman, Alsnö Hus, fig. 1. Siffrorna beteckna: 1. kyrkan, 2. Alsnö Hus ruin, 3. det till Alsnö Hus hörande bostadskomplexet, 4—6. kungshögarna i fig. 474, 7. Skopinntull, 8. Tingshögen i fig. 477, 9. Håkan Rödes runsten i fig. 468—469, 10. grunden i fig. 478—482, 11. vildapellund, 12. bondgården Norrgården, 13. Sörgården, 14. Uppgården, 15. Sockenstugan, 16. gravhög, jmf. fig. 475.

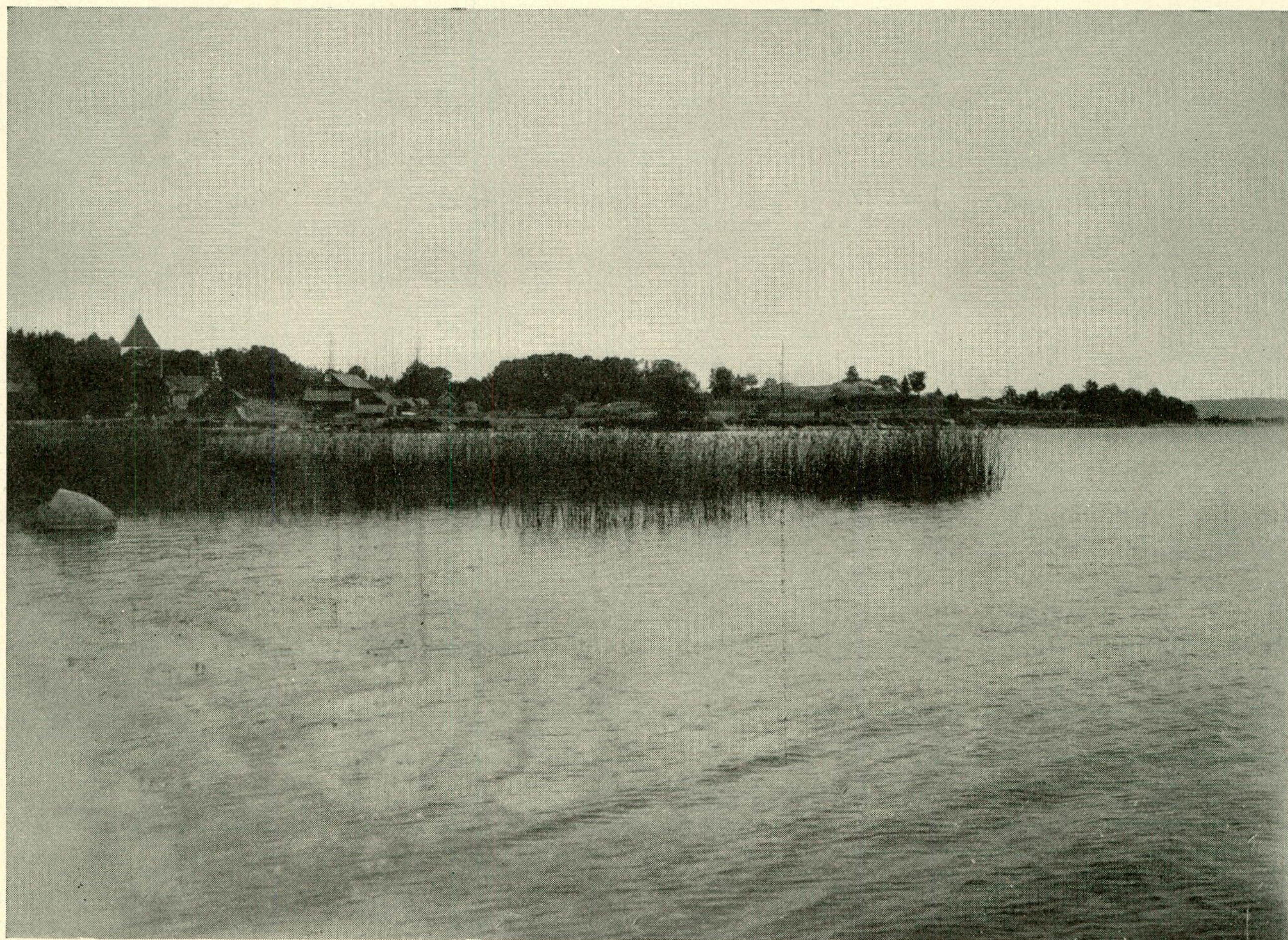

Fig. 473. Hovgårdsudden tagen söderifrån sjön. Längst till höger Hovgårdens brygga, till vänster därom Alsnö Hus ruin, framför lunden i mitten Håkan Rödes runsten, till vänster kyrkan, bakom den kungshögarna. Foto förf., 1920.

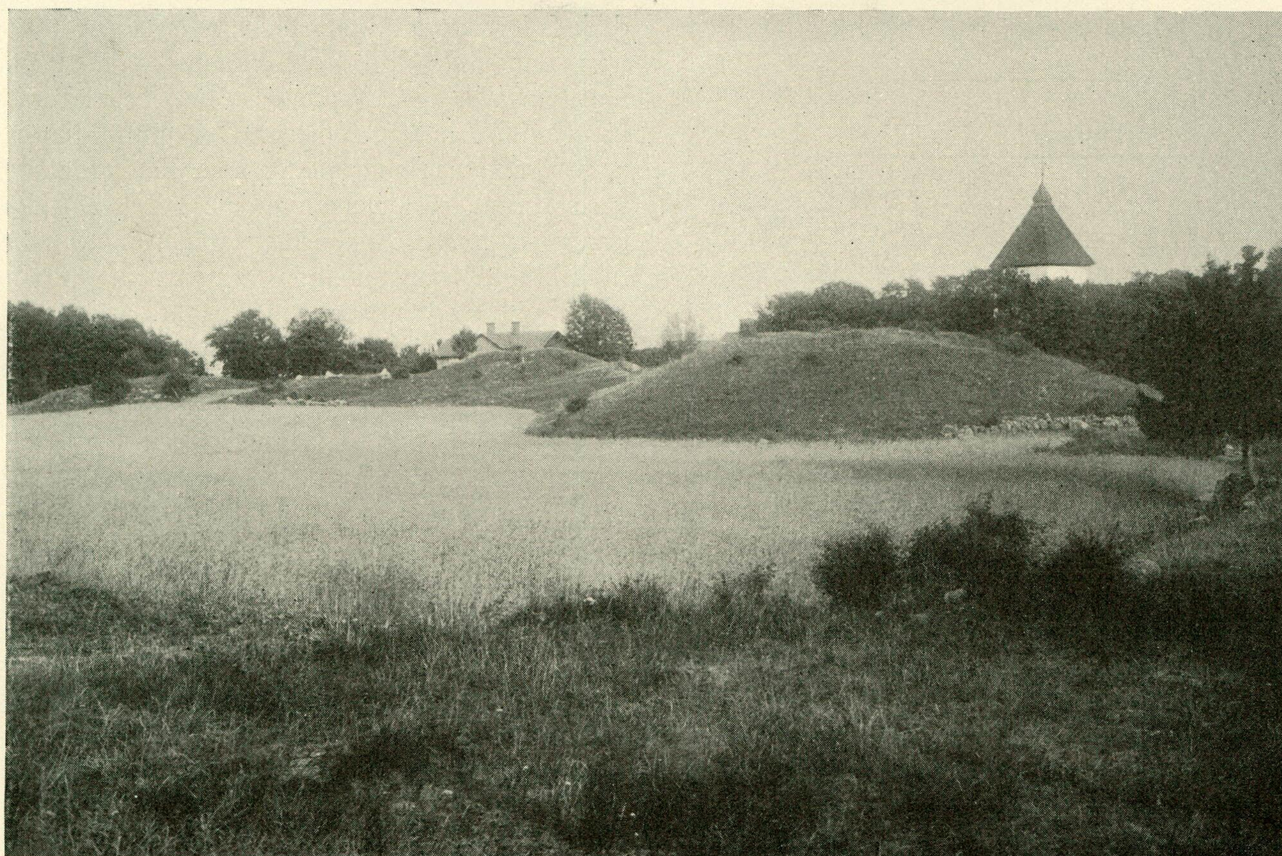

Fig. 474. Tre kungshögar tagna från Skopinntull. Foto förf., 1917.

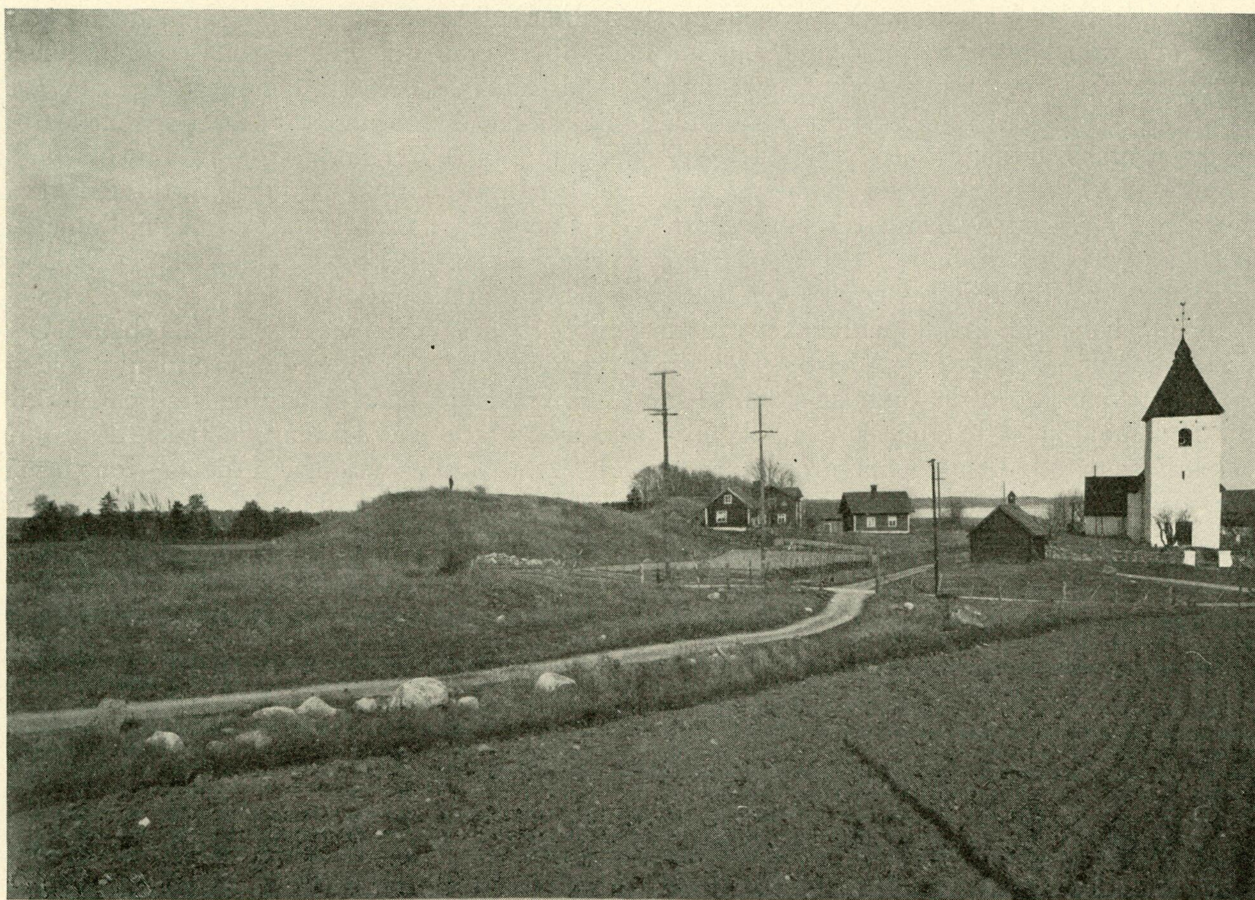
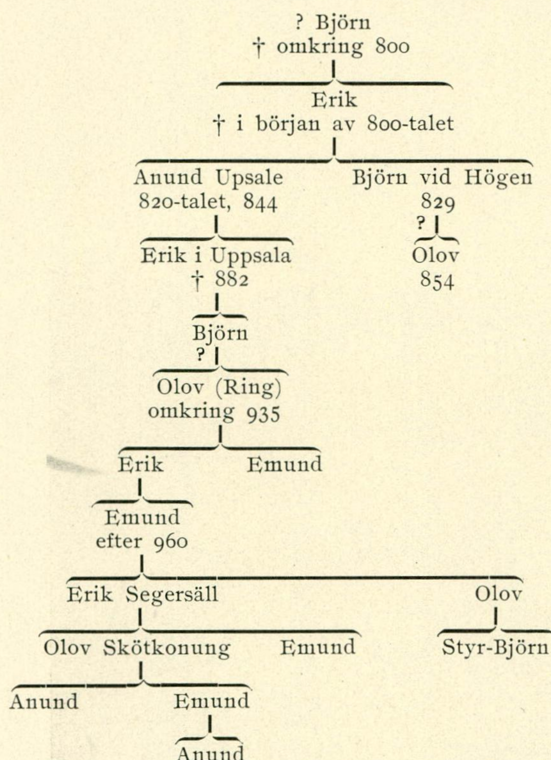

Fig. 475. Komplexet vid kyrkan, taget från vägen vilken från kyrkan leder till det stora Hovgårdsgravfältet, närmast till vänster om kyrkan står en bod på en grav, fig. 472 : 16, i mitten kungshögarna, längst till vänster tingshögen.

Nerman har bland annat på grund av överensstämmelser mellan namngivningen i denna ätt och i Ynglingaätten framställt den teorien, att denna nya ätt är en till Sverige återkommen gren av den en gång fördrivna Ynglingaätten.

Beträffande uppehållsorten för denne i sagans dunkel svepte ättefader Björn ligger det närmast till hands att tänka på det ännu befintliga Husby på Munsö, tydligen ett gammalt Uppsala-ödgods. Vid Husby finns nämligen en stor gravhög, fig. 471, vilken bär namnet Björn Järnsidas hög.

Ännu mer än Björn intresserar oss i detta sammanhang hans son Erik, med vilken ätten uppenbarligen är bosatt på Adelsö. Det är denne Erik, som jag ovan omtalat såsom den konung hedningarna satte som sin symbol gentmot de kristnas gud. Om hedningarnas utrop: »Låtom oss i stället tillbedja konung Erik» låter oss förmoda, att hednakulten icke — åtminstone icke vid denna tidpunkt — hade en stark replipunkt i nejden, så säger det å andra sidan mycket om den vördnad och kärlek, som allmänt hystes för denne konung, eftersom man trodde hans namn skulle kunna ena de olika tänkande. Det är icke omöjligt, att man särskilt hållit hans gravplats i helgd. Då hans son Björn bar tillnamnet »at Haugi», vid Högen, har det sannolikt tilldelats honom, emedan han bodde kvar, hade sitt konungasäte vid den vördade faderns gravhög. Beteckningen skiljer honom från den äldre brodern, vilken — med eller mot sin vilja — dragit bort och sedermera är känd som Anund Uppsale. Det finns knappast någon annan rimlig plats, som kan tänkas ha varit Björns residens än en på Adelsö belägen kungsgård. Av Ansgariuslegenden i Rimberts tillförlitliga framställning framgår, att konung Björn vid Högen, som vid Ansgars ankomst till Birka 829 var härskare över landet, icke bodde på Birka men väl i dess närhet. Det mitt emot Birka belägna Adelsö med sitt Hovgården var under medeltiden platsen för en ståtlig kungaborg, det hade att döma av runinskriften på det stora liggande stenblocket ej långt från Alsnöhus (jmf. kartan n:o 53 samt sid. 203 ff.) vid 1000-talets mitt en kungsgård. Vad är naturligare än att just där fanns en kungsgård redan på 800-talet? De vid Hovgården befintliga »kungshögarna» äro dessutom gravar av så pass imponerande yttre, att, om exempelvis den största av dem rymmer de jordiska kvarlevorna av konung Erik, dess närbelägenhet till kungsgården mycket väl kan ha förorsakat Björns tillnamn »at Haugi», Björn, boende vid sin faders hög. Fig. 474—476.

Flera äldre författare ha sammanställt de av Rimbert omtalade konungarna över Birkanejden med Adelsö och en där befintlig kungsgård. Så säger Hadorph:[1]) »Biörköön har varit en stoor och rijk Handels- och Hufwud-Stadh i Rijket, hwar uthi och brede widh på Alznöön Konungarna hafwa hafft sin mästa Boning och Säte.» Hos Peringskiöld[2]) kallas »Adilsöön»: »Biörkö Stadz forna Konunga säte». Och N. H. Sjöborg[3]) säger: »Säkert är att bland Öfver-Konungarna under hedniska tiden åtminstone Björn på Håga hade sin Hufvudstad på Björkö ... eller rättare på Hofgården på Alsnö.» När A. A. Afzelius[4]) kallar Adelsö »en utmärkt vacker liten ö, som medelst en bro sammanhängde med staden», så är det tydligt, att han ej talar av självsyn, ty då skulle han dels ej uttryckt sig, som om Adelsö vore en *liten* ö i förhållande till Björkö, dels skulle han förstått, att man ej den gången kunde bygga en bro, som räckte mellan Adelsö och Björkö. Men då

---

[1]) Bjärköa Rätten, Stockholm 1687, fol. 2.

[2]) Monumenta Sveo-Gothorum, tom III, sid. 220 (Handskrift i Kungl. Biblioteket).

[3]) Samlingar för Nordens fornälskare, III, Stockholm (1830), sid. 23.

[4]) Svenska folkets Sagohäfder, II, Stockholm (1840), sid. 8.

Fig. 476. Den största kungshögen, sedd från söder. Foto förf., 1917.

han om Adelsö säger, att »den var Konungagård och hof», är det antagligt, att han har gammal tradition bakom sitt uttalande.

Nerman hade sålunda företrädare, då han i modern tid var den förste att framlägga sin uppfattning om Adelsö som de s. k. Birkakonungarnas residensplats, en mening, som sedan godtagits av B. Thordeman[1]) i hans studier beträffande Alsnö Hus förhistoria.

Det är givet, att frågan, varest den vikingatida kungsgården kan ha legat var ett spörsmål, som det i allra högsta grad intresserade mig att söka lösa. Redan från början föreföll det mig sannolikt, att den varit belägen på samma plats, där sedermera Magnus Ladulås' borg kom att ligga (kartan n:o 52). Jag erinrar här om det negativa resultat, som mina grävningar på platsen för det av Sjöborg utpekade gudahovet lämnade (sid. 189, 214 ff.) liksom om de vikingatida fynd, som blivit funna i omedelbar närhet av det medeltida palatset (sid. 186 ff). Detta jämte denna plats' belägenhet nära de stora gravhögarna och runstenen från 1000-talet

1) A. a., sid. 2 ff.

talar enligt min mening — en uppfattning som även Thordeman företräder[1]) — i allra högsta grad för sannolikheten av ett sådant antagande.

Vad nu de stora gravhögarna beträffar är det utan vidare tydligt, att den av mig utgrävda Skopinntull (jmf. sid. 104 ff.) är en konungagrav, som helt kan jämställas med de tre övriga, i rad liggande högarna. Dess underliga benämning har hittills trotsat varje tolkningsförsök[2]), men det rika fyndmaterialet röjer en ofrånkomlig släktskap med fynden från ynglingaättsgraven vid Borre (sid. 164 ff.), vilket gör hypotesen om Birkakonungarna som ynglingaättlingar än mer trolig.

Det är antagligt, att Skopinntull är uppkastad över en ättling till konung Björn. Den ende historiskt kände ättlingen är konung Olof, som sannolikt var Björns son, och som härskade vid Ansgarius' återkomst till Björkö 854.

1) A. a., sid. 4.

2) Jag har muntligen eller skriftligen resonerat därom med våra främsta sakkunniga utan att komma lösningen på spåren. Så säger t. ex. prof. E. Wessén sig mången gång ha undrat över namnet »men kan inte förklara det». Och prof. E. Wadstein har inte funnit någon härledning som han »kan anbefalla som i någon avsevärd grad sannolik».

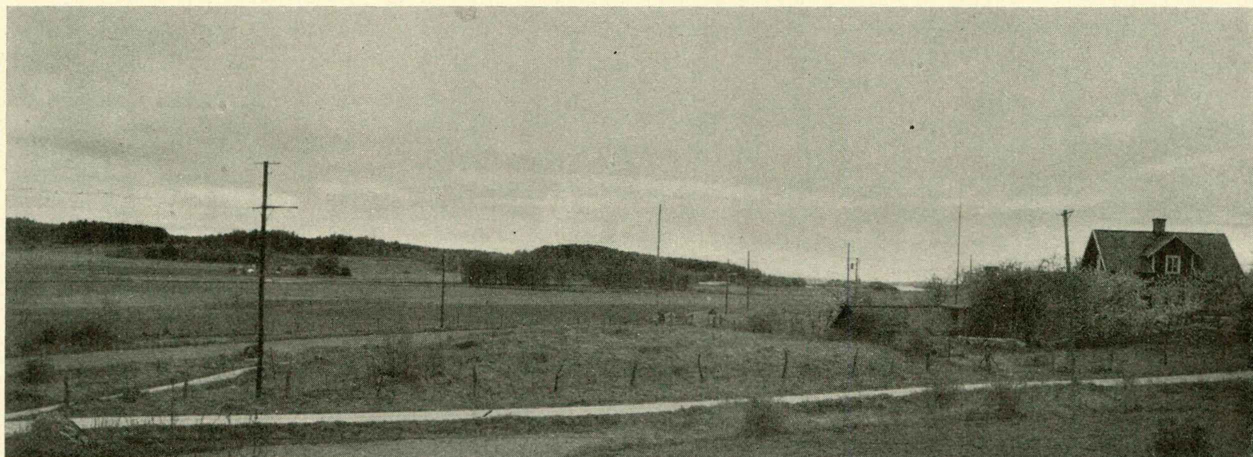

Fig. 477. I förgrunden i mitten tingshögen. Foto H. Faith-Ell, 1933.

Kungamakten övergick efter honom av allt att döma på Uppsalagrenen. I konungagravarnas omedelbara närhet ligger tingshögen[1]) (planen i fig. 472:8 samt fig. 477), exakt på samma sätt som i Gamla Uppsala, Ynglingaättens åldriga säte.

De i denna monografi framlagda grävningsresultaten hava givit vid handen, att fornminnen på Adelsö i en högre grad än man haft anledning vänta förskriva sig från en tidigare tid än vikingatiden. Det är därvid icke blott det närmast föregående tidsskedet, som är representerat[2]), ehuruväl folkvandringstidens slutskede förefaller att ha varit en blomstringstid. Jämför man dessa förhållanden med det faktum, att på Björkö fynden ganska oförmedlat uppträda vid vikingatidens inbrott, står det klart, att Adelsö betingat Birkas förläggande till Björkö, och icke Birka kungsgårdens placering på Adelsö. Att så varit förhållandet bestyrkes därav, att Adelsö också sedan Birka förlorat all betydelse, alltjämt behöll en rangplats som säte för en kungsgård, vilken kunde knyta till sitt namn en sådan viktig historisk tilldragelse som Alsnö möte. Den omständigheten att Björkö ännu i våra dagar hör till Adelsö socken, talar måhända om Adelsös av gammalt ledande ställning.

Är ovanstående framställning riktig, kan det förefalla underligt, att handelsstaden Birka, som vi vant oss att kalla Sveriges första huvudstad, låg skild av vatten från kungsgården. Vad orsaken därtill var är icke fullt tydligt. Men en närliggande analog företeelse ha vi i det av Otto Janse gjorda och av O. v. Friesen och B. Thordeman[1]) bestyrkta antagandet, att när Sigtuna i tiden efterträdde Birka som stad, det förlades mitt emot den på andra sidan vattnet belägna kungsgård, som före staden bar namnet Sigtuna, och som sedermera till följd därav fick benämningen Fornsigtuna. Detsamma var, enligt vad senaste utgrävningar lära ha visat, även förhållandet vid Hedeby. Det var måhända helt enkelt icke önskvärt för konungen att hava handelsstaden inpå kungsgårdens knutar. Läget i övrigt var för de båda öarna det bästa och betingade deras uppsving till centrum; man får nämligen minnas vattnets, i detta fall Mälarens, betydelse som trafikled under ifrågavarande tid.

Man kan vänta sig frågan, varför Birka kan uppvisa ett större antal gravar och ett rikare gravgods än Adelsö? Det större antalet gravar är givetvis betingat av stadens långt tätare bebyggelse. Det förnämligaste bevarade gravgodset från Birka äga vi i skelettgravarna under flat mark. Begravningen utan bränning är här givetvis betingad av det kristna inflytandet, men på ett så tidigt stadium, att reaktionen mot nedläggande av gravgods ej gjort sig gällande. Sådana gravar finnas ej på Adelsö, de fåtaliga skelettgravarna äro sannolikt senare. Brandgravarnas innehåll kommer ju aldrig så till sin rätt, även om däribland finnes fragment av ett rikt gods. Att Birkas namn inpräglats i eftervärldens medvetande på ett mera pregnant sätt än Adelsö och dess kungsgård beror i huvudsak på Rimbertus skildring av Ansgarius' besök där. Adelsö har tydligen icke spelat samma roll som fält för missionsverksamheten

[1]) Jag vill nämna, att tingshögen till sitt yttre med sin låga, plana yta nära överensstämmer med grav 2 på gravfältet vid Kunsta (sid. 24 ff.) samt en grav på gravfältet vid Stenby Skansberg, (fig. 126 a), även sid. 170.

[2]) Jmf. sid. 159 ff., jmf. sid. 170 ff.

[1]) Sigtuna (1926), sid. 8, 13 ff.

som Björkö. Birkas i kristna länder beresta eller i varje fall med utländska, kristna köpmän förtrogna innevånare voro naturligtvis ett tacksammare objekt för den nya lärans spridning än Adelsös bondebefolkning och hov. Konung Björn själv var visserligen vidsynt nog att icke motverka kristendomen. Det har antytts, att hans motiv därtill måhända var klok politik, ty Björn har varit en på utrikespolitikens område tydligen icke obevandrad man, som medelst sändebud stod i kontakt med ingen mindre än Ludvig den fromme. Kanske var det för att göra ett gynnsamt intryck på denne missionsivrige monark och därmed befordra andra intressen, som konungen lät sina sändebud hava »jämte andra uppdrag även det att meddela, att det hos deras folk funnos många, som önskade upptaga den kristna religionsutövningen, och att deras konung vore så pass gynnsamt stämd därtill, att han vill tillåta Herrens präster att uppehålla sig där, om man blott av kejsarens nåd kunde ernå, att lämpliga predikanter sändes till dem». Att dessa predikanter, Ansgarius och hans kamrat Vithmar, emottogos på kungsgården är ytterst sannolikt, och utgör en händelse, som ger Adelsö en historisk rangplats av långt äldre datum än Alsnö möte. Men med den traditionalism, som anstod hans ställning, förhöll sig konungen personligen ännu så länge avvaktande. Förmodligen gjorde flertalet av hans omgivning detsamma, dock till synes utan varje påtryckning i ena eller andra riktningen. Det må erinras om att konungens hövitsman på Birka, Hergeir, var en av Ansgarius' första lärjungar.

Björns efterträdare Olov intog ungefär samma ställning, han var personligen tydligen indifferent, men han påtog sig gärna att utlysa ett ting på Birka för att vid Ansgarius' återkomst 853 eller 854 låta folket fatta beslut om, att kristendomen verkligen skulle få predikas.

Kung Björns broder Anund hade icke förhållit sig helt lugn i sin förvisning. Av Rimberts berättelse framgår, att han med dansk hjälp tänkte intaga Birka men gick med på en av Birkas innebyggare föreslagen, fredlig lösning och avlägsnade sig från trakten. Av stamtavlan framgår, att det dock blev hans gren av ätten, som slutligen förde arvet vidare. Efter Olofs död tycks makten ha överflyttat till Uppsala. Att Adelsö kungsgård fanns kvar, även om dess betydelse blev mindre, framgår av den ovannämnda runstenen (sid. 203 ff., jmf. sid. 211), vilken dokumenterar Adelsö Hovgård som kronogods vid mitten av 1000-talet.

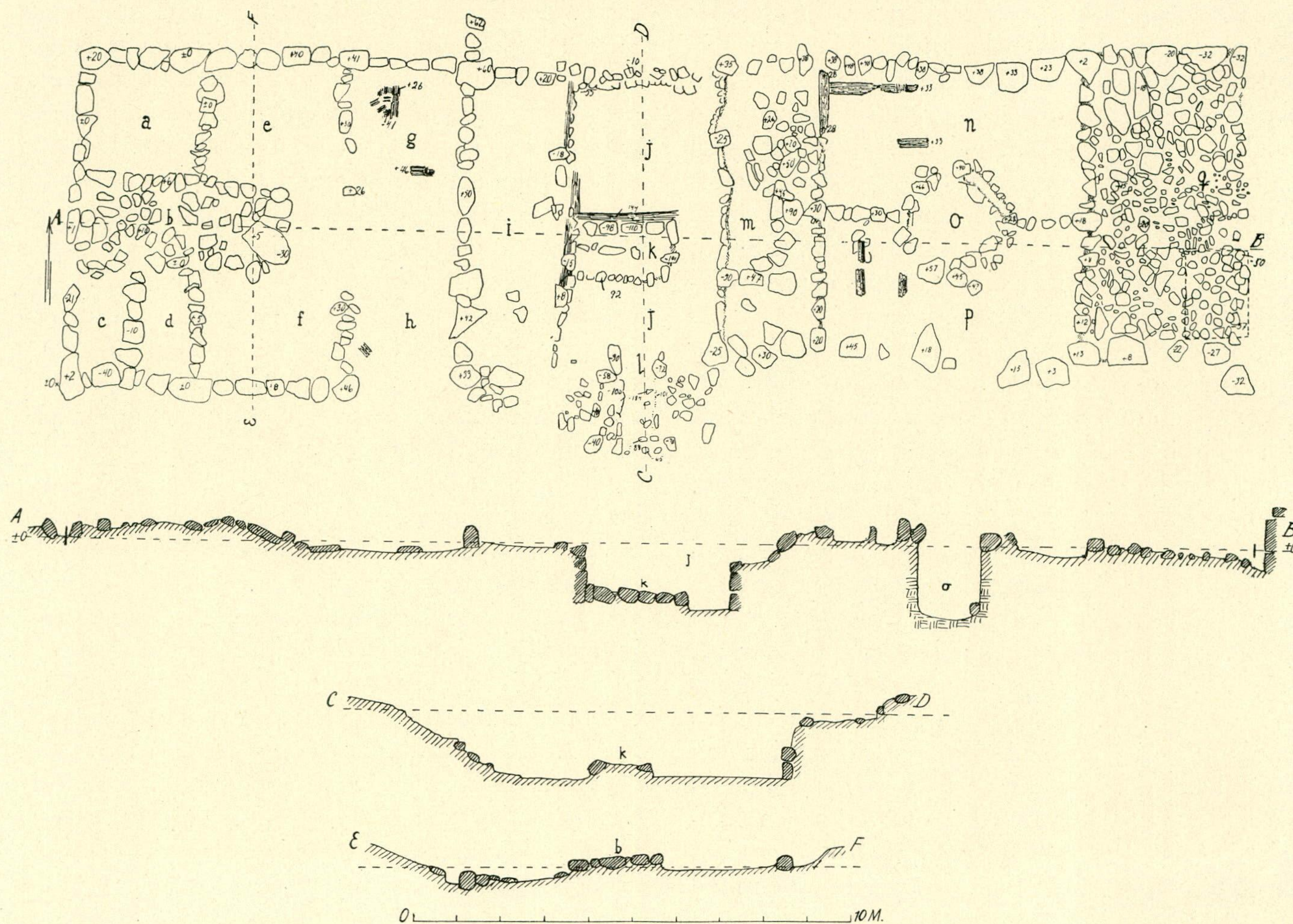

Fig. 478. Plan och profil av husgrund, förmodligen till herrgårdsbyggnad. Uppmätt 1917 av förf., profilerna av H. Karlsson.

BILAGA I.

GRUND TILL BYGGNAD (AV SENARE DATUM).

I fig. 478 meddelar jag plan och profiler av den sid. 189 omtalade grunden, belägen vid punkt 55 å kartan i fig. 1 och vid punkt 10 på planen i fig. 472, som undersöktes med anledning av att den i N. H. Sjöborgs Samlingar för Nordens fornälskare betecknats som »något slags andacktsvård».

Grunden är belägen i öster och väster och har en längd av något över 27 m. och en bredd av c:a 8 m. Vid byggnadens mitt är en källare (fig. 478 j samt fig. 480) vilken av en mur (k) är avdelad i två rum. Denna skiljemur samt ingången till källaren (l) synas på fotot i fig. 481. I östra delen av grunden finnes en brunnslik fördjupning (o). Hela östra delen av grunden (q) är helt stensatt med natursten, se fig. 482. En likartad, men ej över husets hela bredd gående stensättning finnes i väster (b). I övrigt kvarligga merendels blott grundstenar till ytterväggen och rumsskiljande väggar, vilka

Fig. 479. Del av grunden i fig. 478. De kolade stockarna befinna sig i området g. Foto förf., 1917.

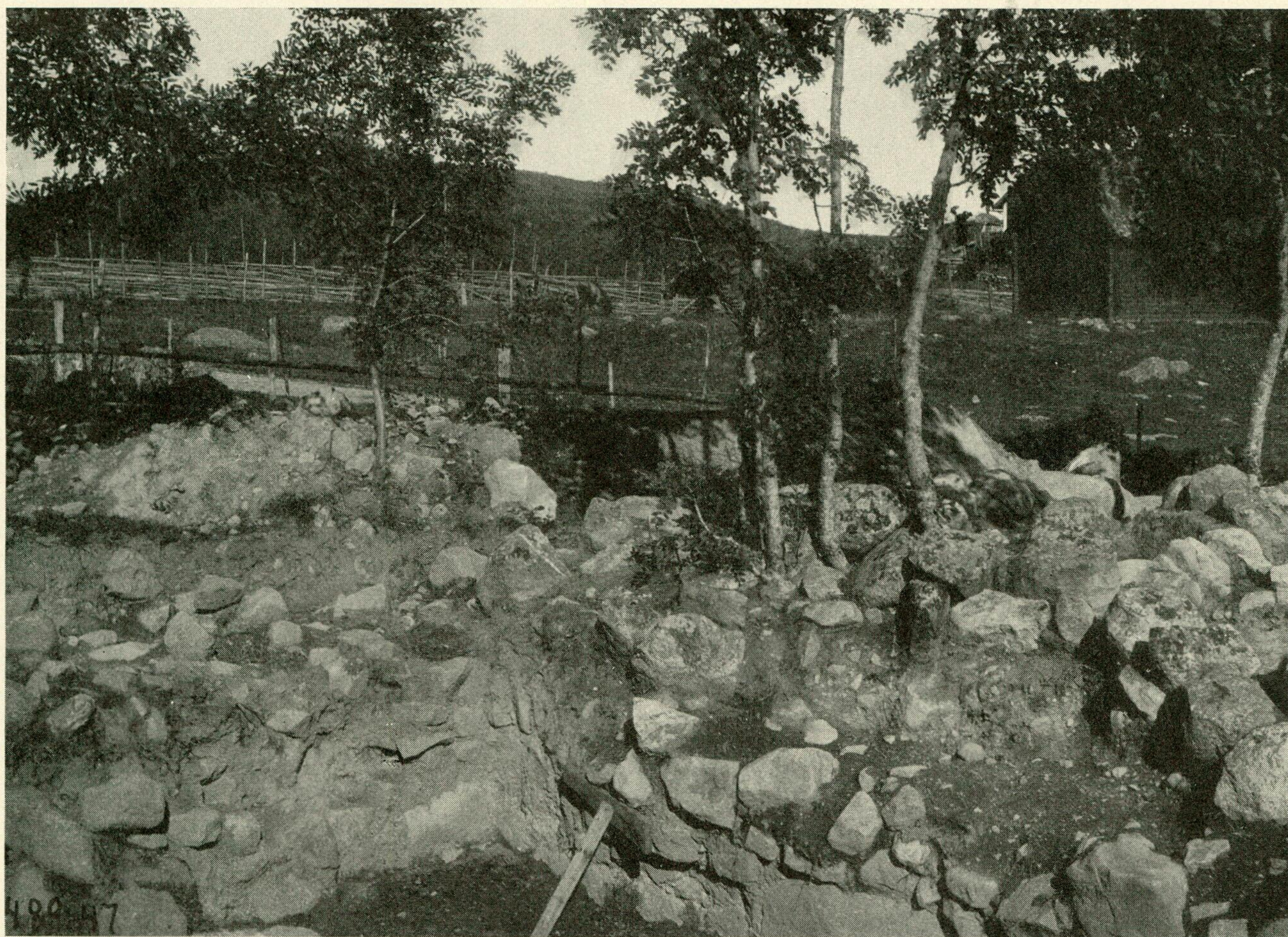

Fig. 480. Grunden i fig. 478: det nordöstra hörnet av källaren, j. Foto förf., 1917.

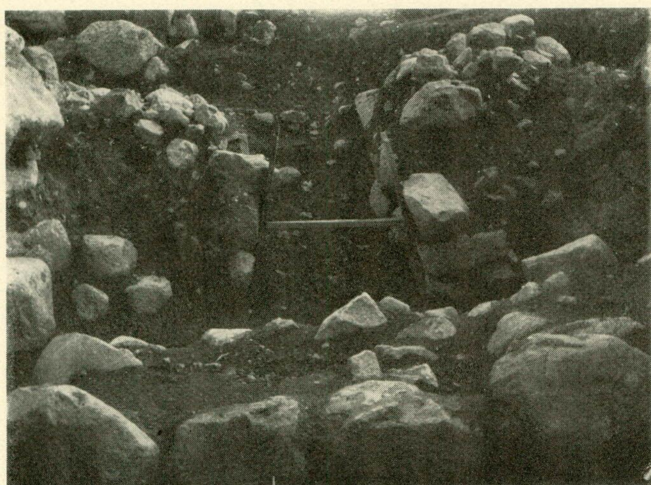

Fig. 481. Grunden i fig. 478: ingången till källaren, l, sedd inifrån, i förgrunden synes väggen, k. Foto förf., 1917.

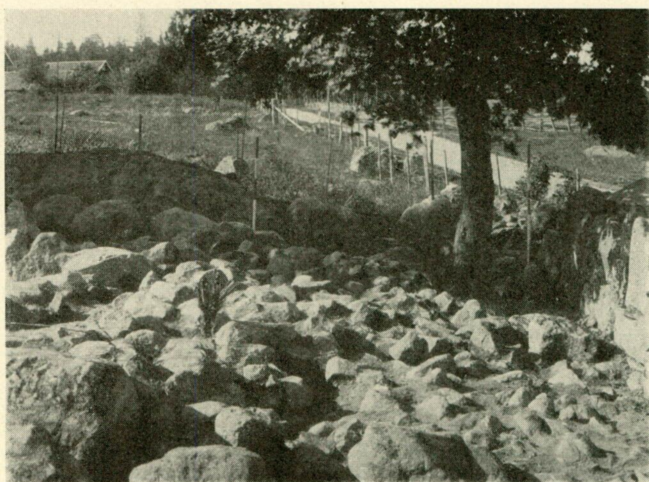

Fig. 482. Grunden i fig. 478: nordöstra delen av stenläggningen, q. Foto förf., 1917.

antyda ett flertal rum. På några ställen funnos, som framgår av planen, kolade stockar (se även fig. 479).

Fynden utgjordes, utom av det redan på ovannämnda ställe omtalade medeltida teglet, av diverse järnföremål, såsom beslag, spikar m. m., glaserad keramik, glasskärvor etc. Dessa fynd hava i Statens Historiska Museum inventarienummer 16173.

Fig. 483. Det för 1917 års medeltida och förhistoriska grävningar gemensamma arbetslaget. Foto B. Thordeman.

DEUTSCHER AUSZUG.

Die Fundstätten.

Kap. I — die Stätten vorgeschichtlicher Denkmäler auf Adelsö (Seite 9—17) — berichtet über alle Orte der Insel, an denen sich in der Natur sichtbare vorgeschichtlige Denkmäler irgendwelcher Art befinden. Die Nummernfolge der einzelnen Fundorte entspricht der Nummerierung auf der Karte, fig. 1.

Aus diesem Abschnitt geht hervor, dass die Insel Adelsö, deren äusserste Länge 10 km. beträgt, deren Breite das Ausmass von 5 km. nirgends erreicht, dennoch 84 Fundorte mit vorgeschichtlichen Denkmälern aufzuweisen hat. Davon entfallen no 30 und no 83 auf alte Burgwälle, no 36, 41 und 62 auf Bautasteine, no 53 ist ein Runenstein und no 54 bezieht sich auf zwei Runensteine in der Kirche; no 52 bezeichnet den Platz rings um das aus dem Mittelalter stammende Alsnö Hus (das Schloss Alsnö), wo auch Gegenstände aus der Wikingerzeit gefunden worden sind. No 50 ist eine Quelle, wahrscheinlich eine Opferquelle. Das Gräberfeld no 82 weist eine Steinsetzung auf, allem Anschein nach handelt es sich um eine vorgeschichtliche Hausanlage. 75 von allen hier besprochenen Fundplätzen machen Gräberfelder aus, zum Teil sind es auch einzelne Gräber. Alles in allem weiss man jetzt von ungefähr 1500 Gräbern auf Adelsö. Dass es noch weitere gegeben hat, die in alter Zeit zerstört worden sind, kann man mit Bestimmtheit annehmen.

Die Mehrzahl der Gräber besteht aus runden Erdhügeln, aber es kommen auch Steinhügel verschiedener Art vor, sowie runde, viereckige, dreieckige und schiffsförmige Steinsetzungen. Am interessantesten sind die Fundstellen im Hovgården-Dorf (Hovgårdens by). Dort befinden sich die Kirche, die Überbleibsel vom Alsnö Hus und die grossen Königsgräber. Im ganzen sind 102 Gräber erforscht. Zu Untersuchungen irgendwelcher Art ist es auf jedem grösseren Gräberfelde gekommen. Auch sonstige Denkmäler aus prähistorischer Zeit sind Gegenstand von Untersuchungen gewesen. Darüber sollen die folgenden Abschnitte in kurzem Auszug berichten.

Untersuchte Gräber und zufällige Funde.

In Kap. II (Seite 18—158) sind die untersuchten Gräber Grab für Grab beschrieben. Die Reihenfolge der Gräberfelder läuft von Norden nach Süden. In Kap. III (Seite 159—169) ist das ausgegrabene Grabgut im einzelnen angeführt, mit anderweitigen Funden verglichen und der Versuch ist gemacht Datierungsmöglichkeiten für die verschiedenen Gräberfunde zu ermitteln. In Kap. IV (Seite 170—176) wird diese Datierung vervollständigt durch eine Durchsicht der Grabtypen und der Datierungsmöglichkeiten, die ihnen direkt oder aus dem Vergleich mit anderen Gebieten entnommen werden können.

Hierüber enthält Kap. V (Seite 177—179) eine schematische Zusammenfassung. Um den vorliegenden Auszug nicht zu umfangreich werden zu lassen, müssen wir uns auf diese kurze Wiedergabe der genannten Kapitel beschränken. Ergänzt wird sie durch die in Kap. VI (Seite 180—185) aufgezählten Gegenstände, die bei nicht wissenschaftlichen Ausgrabungen gefunden worden sind. Mit dieser Darstellung wäre also eine Übersicht gegeben sowohl über die Zeitalter, die für das Ausgrabungsgebiet in Frage kommen, als auch über die wichtigsten Gräbertypen und ihre Datierung.

Die Steinzeit.

Ausser den Funden, die durch wissenschaftliche Untersuchung gewonnen sind, gibt es, wie gesagt, auch solche, auf die man bei Erdarbeiten zufällig gestossen ist. Zu diesen sind die ältesten Funde auf Adelsö zu rechnen, die Steinäxte Fig. 433—434; im ganzen sind vier Steinäxte aus dem Ende der Steinzeit von der Insel bekannt. Dagegen sind unbewegliche Funde aus dieser Periode nicht zu verzeichnen.

Die Bronzezeit.

Es ist wahrscheinlich, dass mehrere von den grossen runden Steinhügeln aus der Bronzezeit herrühren. Indessen enthalten solche Steinhügel in Mittel- und Nordschweden häufig gar keine Funde. Dies trifft z. B. bei dem grossen Steinhügel Fig. 390—391 zu. Allerdings war in der Mitte des Hügels der Kies in einer bestimmten Tiefe mit Staub vermischt und von dunklerer Färbung, was darauf hindeutete, dass hier ein Skelett zerfallen sein könnte. In diesem Fall dürfte das Grab der älteren Bronzezeit zugezählt werden.

Von Interesse sind eine Art von Steinhügeln, denen man früher keine grosse Beachtung zugewandt hat. Auf Adelsö sind sie vor allem durch das Gräberfeld bei „Portugal" vertreten. Es zählt 114 Gräber (Seite 62—67, Tafel III). Die Steinhügel sind fast immer rund, zuweilen viereckig, relativ klein, haben gewöhnlich einen Durchmesser von 3—4 m. und nur eine an der Oberfläche sichtbare Schicht Steine. Alle Gräber enthalten gebrannte, vom Schutt des Scheiterhaufens gereinigte Knochen, die auf kleiner Fläche neben einem, häufig erdfesten, Stein zusammenliegen. Eine Brandschicht ist nicht vorhanden. Von 12 untersuchten Gräbern hat nur ein einziges andere Funde ergeben als Knochen, und zwar das Fragment eines Tongefässes (Fig. 144) und eine Bronzespirale (Fig. 145). Letztere ist wahrscheinlich der Kopf einer grossen Nadel oder der Abschluss eines Armbandes oder eines Halsringes oder etwas Ähnliches. (O. Montelius, Minnen från vår forntid, 1311, 1312, 1320, 1279.) Das Gefässfragment hat in Material und Form Ähnlichkeit mit Gefässen vom Ende der Bronzezeit, wie Fig. 411 sie zeigt. Hierzu kommt, dass es in anderen Gegenden Upplands noch einige datierbare Analogien zu diesen Gräbern gibt. In dem kleinen einschichtigen Steinhügel Fig. 426 a hat man die Pincette Fig. 426 b gefunden. Der kleine Steinhügel Fig. 427 a—b ergab den Hohlkelt Fig. 427 c. Ich schreibe diese Gräber dem Schluss der Bronzezeit zu. Auf einem anderen Grabfelde

mit demselben Gräbertypus, (Fig. 5), sind einzelne Gräber durch sogenannte „Steinstränge" verbunden. Man nimmt an, dass die Entstehung letzterer auf kultischer Grundlage beruht. A. Nordén spricht im „Fornvännen" 1930, Seite 94, die Vermutung aus, dass ihr Ursprung in der „ausgehenden Bronzezeit" zu suchen sei. Diese Annahme wäre also, falls die eben angegebenen Datierungen richtig sind, hiermit bestätigt.

Die ältere Eisenzeit und der Beginn der Völkerwanderungszeit.

Aus dem 4. oder 5. Jahrhundert n. Chr. stammt ein zufällig entdeckter Feuerschlagstein (Fig. 435).

Von den oben erwähnten Steinhügeln muss ein anderer Typus von Steinhügeln sorgfältig unterschieden werden — in der Literatur ist dieses nicht immer geschehen. Es sind die Gräber, für die ich nach T. J. Arne[1]) die Bezeichnung „Halb-Steinhügel" (halvröse) gewählt habe. Auf Adelsö sind sie vor allem auf dem Gräberfelde bei Mickelsbacke, Grindby (Seite 52—55) vertreten. Hier sind drei Gräber untersucht worden, zwei weitere auf dem grossen Gräberfeld bei Hovgården, Grab 1 (Seite 71 und Fig. 428) und Grab 22 (Seite 92). Der Halb-Steinhügel ist aus Steinen gefügt, die in einer Schicht sichtbar liegen und zwar so undicht, dass die Erde zwischen ihnen zu sehen ist. Auch sind die Steine etwas in den Boden eingesenkt. Die drei erstgenannten der untersuchten Gräber enthielten keinerlei Funde bis auf den ungebrannten Knochen eines Schafes. Von den beiden anderen Gräbern barg eines einen Scheiterhaufen ohne Funde und drei verstreute eiserne Nägel, aber keine Knochen. Das fünfte Grab ergab einen kleinen Scheiterhaufen mit geringer Anzahl gebrannter, unbestimmbarer Knochen, einzelne kleine Fragmente von Tongefässen, ein Messer, zwei eiserne Nieten, einen Nagel und einige Eisenfragmente (Fig. 236).

Gänzliches Fehlen von Fundmaterial oder doch wenigstens grosse Armut daran, auch an Knochen, scheint diese Art von Gräbern, hier wie an anderen Orten, zu kennzeichnen. Daraus liesse sich folgern, dass sie vielleicht mit einer Begräbnissitte verknüpft gewesen sind, bei der die verbrannten Gebeine des Toten in alle vier Winde verstreut wurden. Im übrigen führt T. J. Arne mehrere solcher Gräber in Södermanland an, die der römischen Eisenzeit angehören. Eine vergrösserte Form sehen wir in den steinsetzungsartigen Halb-Steinhügeln mit den grossen Randsteinen und den etwas kleineren Innensteinen (Fig. 76, 77), ebenso in den untersuchten Gräbern bei Stakulla (Seite 143—146). Von disen letzteren gehört Grab 1, dessen Zeit besonders durch die Schnalle Fig. 381 bestimmt werden kann, ins 5 Jahrhundert. Grab 3 wird durch das Schmuckstück (Fig.. 388 a) bestimmt und stammt aus dem Ende der Völkerwanderungszeit. Ein vierseitiger Halb-Steinhügel ist (Fig. 100) wiedergegeben; datierbare Funde sind nicht vorhanden.

Von drei grossen viereckigen Steinhügeln, die untersucht wurden (Fig. 392—393 sowie 397—398 und 401, welcher Bild die Steinsetzung rund um den Hügel weist), enthielt einer gar keine Funde. Die zwei weiteren ergaben unbedeutendes Fundmaterial, wonach der eine von ihnen nur ganz allgemein als in die Eisenzeit gehörig bestimmt werden kann. Der andere deutet, da er eiserne Nieten enthielt, auf die Völkerwanderungs- oder Wikingerzeit hin. Da diese Grabform auf den grossen, überwiegend der Wikingerzeit zuschriebenden Gräberfeldern nicht vorkommt, halte ich es für wahrscheinlich, dass sie in die Völkerwanderungszeit gehört.

Grab 6 auf dem Gräberfelde bei Hovgården (Seite 74—75), ein grosser Hügel mit Centralstein, muss auf Grund des Kammfragments (Fig. 182) und der niedrigen Brettspielsteine (Fig. 183) dem 5 Jahrhundert zugeschrieben werden. Dieses Grab kann seinem Typus nach einigen grossen Grabhügeln an die Seite gestellt werden, die eine sehr ebene Mittelfläche und in manchen Fällen einen kugelartigen Centralstein haben, wie dies auf dem Gräberfelde östlich von Kunsta gård (Seite 22 ff.) zu sehen ist. Steinkugeln haben sicherlich magische Bedeutung als Symbole der Fruchtbarkeit gehabt. Davon zeugt noch heute eine im Regierungsbezirk Kronoberg fortlebende Tradition, nach der ein junger Freier imstande sein muss, ähnliche schwere Steinkugeln mit gestemmtem Arm aufzuheben, wenn er hoffen will das Jawort des Mädchens zu erhalten (Vergl. Fig. 42, Seite 32).

Aus dem Ende des 6. Jahrhunderts oder aus der Zeit um 600 herum datieren kleine ovale Buckelspangen von anscheinend uppländischem Typus (Fig. 276, Seite 103). Sie stammen aus einem kleinen, mit einer Rasenschicht bedeckten Steinhügel auf dem Gräberfelde bei Hovgården (Fig. 275). Ins 7. Jahrhundert gehört ein Fund mit gotländischem Schmuckaufsatz (Fig. 89 a—c) aus einem Grabhügel bei Stora Dalby (Seite 43—44).

Das Ende der Völkerwanderungszeit — um 800.

Mehrere Gräber können durch sicher bestimmbare Funde dem letzten Jahrhundert der Völkerwanderungszeit oder spätestens der Zeit um 800 zugeschrieben werden. Hierher gehört das vornehme Grab 2 auf dem Gräberfeld bei Kunsta, ein grosser ausgedehnter Grabhügel von unbedeutender Höhe und mit ganz ebener Oberfläche (Seite 24 ff., Fig. 27—28) der die prachtvolle Gewandverzierung Fig. 30 und Tafel I, Fig. 3 enthielt. Der Ornamentik nach datiert dieser Schmuck aus der Zeit um 700. Etwas älter aber mit ihm verwandt und von demselben Gräberfelde stammend ist der Schmuck Fig. 45. Auf diesem Gräberfelde ist auch das Fragment Fig. 52 gefunden worden, das ein Teil einer ovalen Buckelspange, Typus 8. Jhr., sein dürfte. Drei Gräber bei Gredby-Mälby weisen einige Schmuckstücke von spätem Typus Salin III auf, spätes 8. Jhr. oder um 800: Grab 1, ein niedriger ovaler Hügel mit Centralstein, enthielt die Fig. 360—361 abgebildeten Schmuckstücke; Grab 4, ein niedriger Hügel mit unregelmässiger Aussenkontur, ergab das Schmuckfragment Fig. 369; in Grab 2, einer dreieckigen Steinsetzung, fand man das Armbandfragment Fig. 364 und die cylinderförmige Perle aus Glasfluss (Tafel II Fig. 2).

Als Entstehungszeit für das Ornament an der Knochenschnitzerei Fig. 263 (Teile eines Sattels?) würde ich, mit einem Spielraum nach beiden Seiten, ungefähr das Jahr 800 ansetzen. (Vergl. O. Almgren in „Meddelanden från Östergötlands fornminnesförening", 1906, Seite 14 und T. J. Arne in „Acta Archaeologica", III, Fig. 75. Vergl. das Ornament in Fig. 414, datiert von 800—850). Das genannte Stück stammt vom Gräberfeld bei Hovgården, aus Grab 32. Dieses ist ein flacher, mit Torf gedeckter Hügel, mit einer Anhäufung von Steinen unter dem Torf (Seite 98, Plan in Fig. 260). In dieselbe Zeit gehört die kleine, gleicharmige Bronzespange Fig. 267 aus Grab 33 von demselben Gräberfelde. Grab 33 ist ein kleiner erdgedeckter Steinhügel vom oben beschriebenen Typus (Fig. 264—266). Die schlichte Verzierung an der eben genannten Spange ist aus einer Medaillon-Einteilung entstanden, die der jüngere Vendelstil in der Kunst einge-

[1]) „Nya bidrag till Södermanlands förhistoria" in „Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria, XVI, S. 7 und Fig. 20, 26.

führt hat (Fig. 415). In dieselbe Übergangszeit dürften noch einige weitere Gräber gehören, deren Datierung nicht ganz sicher ist. Hier muss jedoch erwähnt werden, dass cylinderförmige Tongefässe, wie Fig. 190, 202, 245 sie zeigen, der Vendelzeit zuzuschreiben sind (O. Montelius „Svenska Fornsaker", Fig. 655—656; T. J. Arne in „Fornvännen", 1919, Fig. 5 a).

Die Entstehungszeit von Grab 6 im Felde bei Kunstagård. einem ovalen Hügel mit kugelförmigem Mittelstein (Seite 35—39), kann durch die Silbermünze Fig. 63 bestimmt werden. Sie ist vom arabischen Statthalter Saīd bin Dalij in Tabaristan geprägt, um 125—128 nach tabaristanischer Zeitrechnung, d. i. 776—779 n. Ch. Trotzdem die Münze wenig abgenutzt ist, ist es klar, dass von ihrer Prägung bis zu ihrer Niederlegung in einem Grabe auf Adelsö einige Zeit vergangen sein muss. Von grossem Interesse ist das Tongefäss (Fig. 59), das eine Kreuzesfigur aufweist (Fig. 60). Gefässe von dieser Art — in Schweden ist nur eine geringe Anzahl von ihnen bekannt (darunter einige von der Stadt Birka, Fig. 417) — sind friesisches Importgut. Sie stammen, auch auf Björkö, aus dem 9. Jhr. Die Silberperle (Fig. 65) gehört einem Typus an, der auf die Goldperlen aus der Völkerwanderungszeit zurückgeht.

In die erste Hälfte der Vikingerzeit gehört Grab 13 auf dem Gräberfelde bei Hovgården (Seite 82). Seiner Grösse nach erinnert hier einer der Brettspielsteine in Fig. 208 a an Brettspielsteine aus der Völkerwanderungszeit, während b und c einem späteren Typus angehören.

Der Mitte oder dem späteren Teil des 9. Jrh. sind die Gräber 15 und 28 im Hovgården-Grabfelde zuzuschreiben. Es sind runde Hügel. Ihre Entstehungszeit wird durch die gleicharmigen Bronzespangen (Fig. 216 c und 254) bestimmt. Auf beiden Armen dieser Spange sind stilisierte „Karolingische Tierfiguren", abgebildet gewesen; man kann dieses am Mittelknopf der Spange, (Fig. 254), noch deutlich erkennen. — In dieselbe Zeit verlege ich Grab 2 auf Ellholmen, eine kleine unregelmässige Steinsetzung (Fig. 405).

Die Speerspitze (Fig. 408 b) gehört einem Typus an, den J. Petersen (De norske vikingsverd, typ. E) dem ausgehenden 8. Jrh. oder der Mitte des 9. Jrh. zuschreibt. Das Schwert (Fig. a) zählt wahrscheinlich zu Petersens Typus H, der in der Hauptsache ins 9 Jrh. gehört. Der niedrige Schildbuckel (Fig. d) vertritt eine langlebige Art, die sich von der Mitte des 9. Jrh. an ungefähr ein Säkulum hindurch im Gebrauch erhalten hat.

Der späten Völkerwanderungszeit oder der frühen Wikingerzeit möchte ich die grossen mit Torf gedeckten Steinhügel, Fig. 35—37 und 371, zurechnen; das hier gewonne Grabgut steht nicht im Widerspruch zu dieser Auffassung. Zeitlich gleichzusetzen ist der runde Hügel, Grab 18, wom Gräberfelde bei Hovgården, datiert durch die zum Funde gehörigen Brettsteine, (Fig. 226).

Dem 9. Jrh. oder dem beginnenden zehnten muss man die beiden Schwerter, Fig. 437, zusprechen. Sie stammen von Sätra, dem nördlichsten Teil der Insel. Der Fund ist nicht durch wissenschaftliche Ausgrabung zu Tage gekommen, aber es handelt sich offenbar um einen Grabfund.

Unter allen den auf Adelsö gewonnenen Funden ist keiner, der sich an Grösse und Bedeutsamkeit mit den Funden messen kann, die das Grab mit der seltsamen Benennung „Skopinntull" ergeben hat. Dieses Grab, das nach Typus und Lage zu den Königsgräbern gehört, misst 24 m. im Durchmesser bei höchstens 3 m. Höhe (Seite 104—126). In seinem oberen Teil fand ich zwei sekundäre Gräber, Nachbestattungen aus der Wikingerzeit. Das Innere ergab einen mächtigen Steinhaufen, der das Grab fast in seiner ganzen Grundfläche deckte. Der Scheiterhaufen, der quadratmeterweise in Abschnitten ausgegraben wurde, hatte eine Ausdehnung von 60—70 qm. und eine Mächtigkeit von ungefähr 25 cm. Aus den vielen eisernen Nieten, die er aufwies, lässt sich schliessen, dass der Tote wahrscheinlich auf einem Boot verbrannt worden ist. Weiter fand sich reiches Material an gebrannten Tierknochen: Rinder, Schafe und reichlich Pferde und Hunde, letztere in grösseren und kleineren Exemplaren. Ein grosses Bronzegefäss (Fig. 292 und 297) enthielt eine Kette aus Menschenhaar (Fig. 291), offenbar das rituelle Opfer eines Überlebenden an den Toten. Das Grabgut ergab ausserdem Fragmente von vier Tongefässen, mehrere schöne Schmuckstücke aus Golddraht und viel goldenen Faden, der von Geweben herrührt (Fig. 295); ferner das unbestimmbare Fragment einer arabischen Silbermünze (Fig. 296); dann einen Hängeschmuck, eine Riemenschnalle und mehrere Riemen-Beschläge aus Bronze (Fig. 298—300), endlich herzförmige Bronzebeschläge von Gürtelverzierungen (Fig. 301). Interessant sind die Zaumbeschläge (Fig. 302—303), ebenfalls aus Bronze, zusammen 49 Stück, dazu Fig. 304. Der Fig. 306 b abgebildete Gegenstand scheint der Rest einer runden Spange zu sein. Im übrigen fanden sich zahlreiche Beschläge, darunter solche aus Bronze wie z. B. Schlüsselschilder (Fig. 309) und solche aus Eisen, wie sie z. B. an Holzschalen angebracht wurden (Fig. 313, vergl. Fig. 416). Endlich mögen die Perlen (Fig. 319 und Tafel II Fig. 3) genannt sein und ein grosses fragmentarisches Eisengefäss (Fig. 312). Überragende Beachtung verdient dieses Grab, das am Schluss des 9. Jrh. oder um 900 entstanden sein dürfte, durch die besonders enge Zusammengehörigkeit des Fundmaterials mit dem norwegischen Borrefund (Fig. 420—423) (A. W. Brögger „Borrefundet", Kristiania [Oslo] 1916), der dem Grabe eines norwegischen Ynglinga-Königs entstammt. Frühestens dem 10 Jrh. sind die beiden Nachbestattungen in Skopinntull zuzuschreiben (Fig. 282 und Seite 126).

Aus der Zeit um 900 datiert Grab 16 im Hovgården-Gräberfelde, ein niedriger ovaler Grabhügel, der unter anderem die eiserne Bogenspange, (Fig. 220) enthielt. Ihre Konstruktion erhellt aus Fig. 424. Der Typus scheint uppländisch zu sein, es sind jedoch einzelne Exemplare, aus Bronze sowohl als aus Eisen, auch von anderen Orten her bekannt, so aus Gestrikland, Öland und auch aus Gnêsdovo in Russland (T. J. Arne „La Suède et l'Orient". Seite 40, Fig. 20).

Ein bedeutsames Grab ist der niedrige ovale Hügel, Grab 9, auf dem Gräberfelde bei Hovgården, (Seite 79—80). Die dort gefundenen Silbermünzen (Fig. 195 a—c) sind sogenannte Birkamünzen von einem Typus, den S. Lindqvist (Fornvännen 1926, Fig. 211, 212 und Seite 319, 324) der ersten Hälfte des 10 Jrh. zuschreibt. Damit stimmt auch das Ornament auf dem kleinen Beschlage (Fig. 195 c) überein, das mit den Björköbeschlägen (Fig 425) verglichen werden kann. Auch ein schöner Satz Perlen wurde hier unter dem Grabgut gefunden (Tafel I, Fig. 2 und Fig. 197).

In Grab 1 bei Rackmyra, das ein Hügel von 8,50 m. Durchmesser war, mit aufgerichtetem Stein in der Mitte, fanden sich sowohl Reste eines Skeletts, als auch ein Scheiterhaufen mit gebrannten Knochen. Die Gebeine sind aber so we-

nig gut erhalten, dass man nicht entscheiden kann, ob es sich hier vielleicht um Mann und Frau handelt, die zusammen beerdigt sind. Nach den Bronzespiralen (Fig. 336) zu urteilen, die zur Kleidung oder zur Haartracht gehören, scheint das Grab baltischen Einschlag zu haben. Ich bin geneigt, dieses Grab dem 10. Jrh. zuzuschreiben.

Auf die Wikingerzeit dürften Grab 14 und 20 zurückzuführen sein, zwei runde Hügel auf dem Gräberfelde bei Hovgården (Seite 84—85 und 90—91). Ebenso Grab 2 auf Kunsta åker, ein runder Hügel mit Steinsetzung (Seite 19—21).

Bei vielen Gräbern ist es unmöglich zu entscheiden, welcher Periode der Eisenzeit sie angehören; da eiserne Nieten nachweislich erst während der Völkerwanderungszeit vorkommen, gewährt ihr Vorhandensein allerdings stets eine, wenn auch dehnbare, Datierungsmöglichkeit.

Bestattungen ohne Verbrennung deuten in diesen Gegenden auf christlichen Einfluss hin. Die Entstehungszeit von Skelettgräbern mit so gut wie gar keinem Grabgut, wie die runden Steinsetzungen mit durchweg liegenden Steinen bei Tofta, Grab 1 (Seite 48 ff., Fig. 104) und Bergby, Grab 2, (Fig. 165, 166, Seite 70) muss man ans Ende der Wikingerzeit setzen. Gräber von diesem Typus sind immer Skelettgräber. Ein Skelettgrab, in dem das Skelett vollständig verwest ist, scheint Grab 1 bei Lövlund zu sein (Seite 18 ff., Fig. 12). Auch hier haben wir es mit einer runden Steinsetzung zu tun, aber die Steine sind relativ hoch und die Oberfläche des Hügels liegt in einer Ebene mit der Oberkante der Steine. (Vergl. Fig. 432, ein Grab aus Sigtuna mit Skelett). Späte Skelettgräber sind auch im allgemeinen die dreieckigen Steinsetzungen, wie Grab 3 bei Tofta (Seite 50) und die Gräber 2, 17 und 19 auf dem Gräberfelde bei Hovgården (Seite 72, 88—90), die gar keine Funde enthielten. Grab 34 (Seite 102) ist dagegen ein Brandgrab.

Von den untersuchten dreieckigen Steinsetzungen hat nur eine einzige, und zwar Grab 2 bei Gredby-Mälby (Seite 137 ff.), Funde ergeben. Es ist ein Brandgrab, das auch oben erwähnt ist, und kann um 800 entstanden sein.

Die Steinsetzungen, Fig. 16, 258 und 406, enthielten keinerlei Funde. Die beiden letzteren wiesen aber Brandschichten auf, und zwar Grab Fig. 258 eine solche von geringer Stärke, Grab Fig. 406 eine sehr mächtige, wahrscheinlich die Überreste eines Brandopfers.

Drei Steinsetzungen in Schiffsform sind untersucht. Fig. 172 ergab keine Funde, Fig. 256 war ein undatierbares Brandgrab und Fig. 375 enthielt ausser einer kleinen Anzahl von Knochen keine sonstigen Funde.

Von Adelsö stammen auch einige zufällige Funde, die als Schatzfunde zu betrachten sind. Hierher gehören der Goldbarren Fig. 436 aus der Völkerwanderungs- oder Wikingerzeit und folgende Münzfunde:

2 arabiche Silbermünzen, die nicht weit von einander innerhalb Hovgården-Dorf gefunden sind. Die eine (Fig. 439 a) ist nach Bibliothekar H. Holmbergs Bestimmung in al-Kūfa geprägt, Anno Hegirae 141 (A. D. 758). Der Münzherr, dessen Name nicht mitgeprägt wurde, ist der Kalif al-Mansūr. Die andere Münze (Fig. 439 b) ist eine „Rarität", geprägt in Spanien in al-Andalus A. H. 163 (A. D. 779).

Zusammengehörig dürften folgende, innerhalb des Gebietes von Lindby (Fig. 440) bei verschiedenen Anlässen gewonnen Funde sein: ein Halsring, ein Silberbarren und ein Eisenkelt, sowie zwei heile arabische Münzen und fünf Fragmente. Hinzu kommen noch 2 weitere Münzenfragmente.

Die Münzen sind wie folgt:

Fig. a ist eine samanidische Münze, geprägt von 'Abd almalik b. Nūḥ in Balḫ, A. H. 344 (Beginnt 27. Apr. 955 n. Chr.).

Fig b ist ebenfalls samanidisch, geprägt von Ismā'īl b. Ahmad in aš-Šāš, A. H. 290 (Beginnt 5. Dez. 902).

Das Fragment Fig. c ist zu geringfügig, um bestimmt werden zu können.

Fig. d. Das einzig Lesbare auf dem Fragment ist „3", worauf zwei Ziffern folgen. Die Münze ist also im 10 Jrh. geprägt.

Die Münze Fig. e ist die Nachahmung einer arabischen Münze, geschlagen von einem nicht arabischen Fürsten. Die Inschrift ist sinnlos.

Die Münze Fig. f ist vom Kalifen al-Muḳtadir, A. H. 31. geprägt; al-Muḳtadir regierte im dritten Jahrzenht des 4. Jahrhunderts A. H. Daher kann die Münze nur ganz allgemein in die Zeit 922/23—921/32 gesetzt werden. Der Name des Prägungsortes ist verwischt.

Die Münze Fig. g ist samanidisch, geslagen von Nuḥ b. Naṣr in Buḫārā, A. H. (3)4., also zwischen 340 und 344, oder zwischen 951/952—954/955 n. Chr.

Später fand man an derselben Stelle noch zwei weitere Stücke von arabischen Silbermünzen.

Die späten Prägungsjahre um die Mitte des 10. Jrh. deuten darauf hin, dass der Fund aus der späten Wikingerzeit stammt. Falls diese drei, bei verschiedenen Anlässen gemachten Funde, wie man annehmen kann, zusammengehören, so wären der Halsring und der Hohlkelt (Fig. j, i) also frühestens dem Ende des 10. oder dem 11. Jrh. zuzuschreiben.

Ein anderer Fund ohne nähere Bezeichnung enthält zwei Silbermünzen (Fig. 442). Fig. a ist eine wirkliche persische sassanidische Münze, für Kosroës II (590—628 n. Chr.) oder Hormazd V (631—632) geprägt[1]) Fig. b ist eine abassidische Münze. Sie ist so weit beschädigt dass der Prägungsort und die halbe Jahreszahl verschwunden sind. Ihre Entstehungszeit könnte vielleicht ins letzte Jahrzehnt des 2. Jrh. A. H. gesetzt werden und wäre dann also von einem der Kalifen Hārūn al-rašīd oder al-Anūn oder al-Ma'mūn geschlagen.

Datierungen der Gräber in schematischer Zusammenfassung.

Nachstehend die Datierungen der untersuchten Gräber nach Kap. V (Seite 177), schematisch zusammengestellt.

DAS GRÄBERFELD BEI LÖVLUND.

Grab 1, Seite 18, 175. Anscheinend späte Wikingerzeit.

DAS GRÄBERFELD IM N. W. VON KUNSTA GÅRD.

Grab 1. Seite 19, 176. Völkerwanderungs- oder Wikingerzeit
» 2. » 19—21, 169. Anscheinend Wikingerzeit.

DAS GRÄBERFELD ÖSTLICH VON KUNSTA GÅRD.

Grab 1. Seite 22—23. Völkerwanderungs- oder Wikingerzeit.
» 2. » 24—28, 160, 162, 170. Um 700.
» 3. » 28—31, 162, 170. Späte Völkerwanderungszeit oder frühe Wikingerzeit.

---

1) W. H. Valentine, Sassanian coins, 1920, fig. 50, 56; H. C. Rawlinson, The Seventh oriental monarchy, 1876, S. 531.

Grab 4. Seite 32—33, 160, 170. 7 Jahrhundert — um 700.
» 5. » 33—35, 160, 162, 170. 8 Jahrhundert — um 800.
» 6. » 35—39, 163, 170. 9 Jahrhundert.

DAS GRÄBERFELD BEI STORA DALBY.

Grab 1 Seite 39—40, vergl. Seite 169. Völkerwanderungs- oder Wikingerzeit.
» 2. » 40—43, 169 Wikingerzeit.
Die Gräber 3—4 Seite 43 können nicht näher bestimmt werden, als dass sie einer der Perioden n. Chr. angehören.
Grab 5. Seite 43—44, 160, 170. 7 Jahrhundert.
» 6. » 44—45. Völkerwanderungs- oder Wikingerzeit.
» 7. » 45—46. vergl. Seite 169. Völkerwanderungs- oder Wikingerzeit.
» 8. » 46, 174—175. Völkerwanderungszeit.
» 9. » 47, 175. Anscheinend Völkerwanderungszeit.

DAS GRÄBERFELD BEI TOFTA.

Grab 1. Seite 48—50, 175. Späte Wikingerzeit.
» 2. » 50. Undatierbar.
» 3. » 50—51, 176. Späte Wikingerzeit.
» 4. » 51. Anscheinend Wikingerzeit.

DAS GRÄBERFELD BEI „MICKELS BACKE", GRINDBY.

Die Gräber 1—3, Seite 52—55, 172—175. Anscheinend römische Eisenzeit, vielleicht frühe Völkerwanderungszeit.

DAS GRÄBERFELD BEI SKANSBERGET, STENBY.

Die Gräber 1—7, Seite 56—60, können nicht näher bestimmt werden, als dass sie einer der Perioden n. Chr. angehören.
Grab 8. Seite 60—61, 162. Vielleicht Völkerwanderungszeit.

DAS GRÄBERFELD BEI PORTUGAL.

Die Gräber 1—12, Seite 62—67, 159, 171—172. Der grössten Wahrscheinlichkeit nach Ende der Bronzezeit.

DAS GRÄBERFELD BEI BERGBY.

Grab 1. Seite 68, 70, vergl. Seite 169. Jüngere Einsenzeit.
» 2. » 70, 175. Späte Wikingerzeit.

DAS GRÄBERFELD BEI HOVGÅRDEN, DIE HÖFE 1—3.

Grab 1. Seite 71—72, 173. Wahrscheinlich Völkerwanderungszeit.
» 2. » 72, 176, Späte Wikingerzeit.
» 3. » 72—73, 176. Undatierbar.[1])
» 4. » 73, 162. Vielleicht Ende der Wölkerwanderungszeit.
» 5. » 73. Kann nicht näher bestimmt werden[1]).
» 6. » 74—75, 159, 170. Wahrscheinlich 5. Jahrhundert n. Chr.
» 7. » 75—76, 162. Wahrscheinlich älter als die Wikingerzeit.
» 8. » 76—78, 161. Anscheinend Ende der Völkerwanderungszeit.
» 9. » 78—80, 163, 168. Erste Hälfte des 10. Jahrhunderts.

Grab 10. Seite 80. Undatierbar[1]).
» 11. » 80. Kann nicht näher bestimmt werden.
» 12. » 80—82, 152. Anscheinend Ende der Völkerwanderungszeit.
» 13. » 82—83, 163. Erste Hälfte der Wikingerzeit.
» 14. » 84—85, 169. Wikingerzeit.
» 15. » 85—87, 162, 163. Zweite Hälfte des 9. Jahrhunderts.
» 16. » 87—88, 168. Um 900 n. Chr.
» 17. » 88—89, 176. Anscheinend späte Wikingerzeit.
» 18. » 89—90, 163. » um 800.
» 19. » 90, 176. » späte Wikingerzeit.
» 20. » 90—91, 169. Wikingerzeit.
» 21. » 91. Kann nicht näher bestimmt werden[1]).
» 22. » 92—93, 173—174. Wahrscheinlich Völkerwanderungszeit.
» 13. » 93, vergl. Seite 169. Jüngere Eisenzeit.
» 24. » 93—94, 161—162. Ende der Völkerwanderungszeit.
» 25. » 94—95, 162. Ende der Völkerwanderungszeit.
» 26. » 95—96. Kann nicht näher bestimmt werden[1]).
» 27. » 96—97, 169. Vielleicht Ende der Völkerwanderungszeit.
» 28. » 97, 163. Aus dem späteren Teil des 9. Jahrhunderts.
» 29. » 97—98, 176. Anscheinend jüngere Eisenzeit.
» 30. » 98. Undatierbar[1]).
» 31. » 98, 176. Jüngere Eisenzeit.
Die Gräber 32—33, Seite 98, 100—102, 160—161, 175. Um 800.
Grab 34. Seite 102, 175. Wikingerzeit.
» 35. » 102—103, 175. Aus dem späteren Teil der Völkerwanderungszeit.
» 36. » 103, 160, 175. Ende des 6. Jahrhunderts oder um 600.

DER GRÄBERKOMPLEX BEI DER ADELSÖ-KIRCHE.

Grab 1. Skopinntull. Das primärgrab, Seite 104—126, 164—168. Ende des 9. Jahrhunderts oder gegen das Jahr 900.
» 1. Die Sekundärgräber. Seite 126, 168. Frühesten 10. Jahrhundert.
» 2. Seite 126—128, 169. Jüngere Eisenzeit.

DAS GRÄBERFELD BEI HOVGÅRDEN IM WESTEN DER KIRCHE.

Grab 1. Seite 128, 169. Jüngere Eisenzeit.

DAS GRÄBERFELD BEI RACKMYRA, GREDBY.

Grab 1. Seite 129—132, 168—169, 170. 10 Jahrhundert.
Die Gräber 2—3, Seite 132—134, 169. Jüngere Einsenzeit.

DAS GRÄBERFELD BEI GREDBY—MÄLBY.

Grab 1. Seite 136—137, 160, 162—163. Ende des 8. Jahrhunderts oder um 800.
» 2. » 137—138, 160, 176. Ende des 8. Jahrhunderts oder um 800.
» 3. » 139. Jüngere Eisenzeit.

---

[1]) Sämtliche Gräber auf dem Gräberfelde dürften jedoch der Zeit n. Chr. angehören.

Grab 4. Seite 139—140, 160, 170. Ende des 8. Jahrhunderts oder um 800.
» 5. » 140—141, 162—163, 170. Wahrscheinlich späte Völkerwanderungszeit oder frühe Wikingerzeit.
» 6. » 141, 176. Undatierbar.

DER STEINHÜGEL AUF STAKULLA BERG.

Seite 142, 170. Undatierbar.

DAS GRÄBERFELD IN STAKULLA HAGE.

Grab 1. Seite 143—145, 159—160, 174—175. 5. Jahrhundert.
» 2. » 145—146. Jüngere Eisenzeit.
» 3. » 146, 160, 174—175. Ausgehende Völkerwanderungszeit.

DIE STEINHÜGEL AUF LINDBY BERG.

Grab 1. Seite 147—149, 170. Vielleicht ältere Bronzezeit.
» 2. » 149, 170—171. Warscheinlich Völkerwanderungszeit.

DIE GRÄBER BEI LINDBY BRYGGA.

Die Gräber 2—3. Seite 153, 170. Vielleicht Völkerwanderungszeit.

DAS GRÄBERFELD BEI ELLHOLMEN.

Grab. 1. Seite 154—155, 176. Völkerwanderungs- oder Wikingerzeit.
» 2. » 155—157, 163—164, 175. Aus dem späteren Teil des 9. Jahrhunderts.
» 3. » 258, 162, 175. Warscheinlich späte Völkerwanderungszeit oder frühe Wikingerzeit.

Untersuchungen zur Ermittelung des Wikinger-Königs-Hofes.

Kap. VII berichtet über die Untersuchungen, die vorgenommen wurden, um die Lage des vorgeschichtlichen Königshofes zu ermitteln. Dieser hat sich, wie man mit grösster Warscheinlichkeit annehmen kann, auf Adelsö befunden (s. unten Seite 224).

Bei der Untersuchung des aus dem Mittelalter stammenden Alsnö Hus fand Doktor Bengt Thordeman, in einem Falle auch die Verfasserin dieser Schrift, bewegliche Gegenstände aus der Wikingerzeit. Die Funde sind natürlich von grösstem Interesse.

Thordeman fand, 35 m. in gerader Linie östlich vom Palast, eine dunkle Kulturschicht von ungefähr 4×8 m. Ausdehnung und 15×25 cm. Mächtigkeit (Fig. 444 ungefähr bei Punkt 11 und Fig. 445; der Fund ist durch die Punkte A—D bezeichnet). Diese Kulturschicht barg zahlreiche Knochen und viele Fragmente von Tongefässen, darunter das mit kleinen Punkten verzierte Fragment (Fig. 446 a) und die aus grobem, unverziertem und unglasiertem Material bestehenden Fragmente (Fig. 446 b—j). Ferner kamen Fragmente einer arabischen und einer sassanidischen Silbermünze (Fig. 447 a und c) ans Tageslicht, das Fragment einer Bronzekette (Fig. 448 a), eine grauweisse Glasperle und eine rotgelbe Karneolperle (Fig. 448 b und c), Pfriemen und Kammfragmente aus Knochen und Fragmente von eisernen Nieten (Fig. 448 d—f), endlich ein Bernsteinfragment. — Unmittelbar westlich vom Alsnö Hus fanden sich das Fragment einer anderen arabischen Silbermünze (Fig. 447 b) und die Knochennadel (Fig. 448 g). — In einem Abstand von 11—12 m. von der nordöstlichen Ecke des Palastes lag die Pfeilspitze (Fig. 449 a), und in einem Abstand von 40—50 m. von der Nordmauer fand man eine Mosaikperle, wie sie auf Tafel II:4 a abgebildet ist. Als das Gebiet freigelegt wurde, das auf dem Plan (Fig. 444 mit Punkt 9) bezeichnet ist, endeckte man auf der Innenseite in der Südostmauer ein kleines Amulett in Form eines Bronzeringes, dem Aussehen nach ein Feuerstahl in Miniatur (Fig. 449 b). Auch bei nicht wissenschaftlichen Grabungen wurden einige Gegenstände gefunden, darunter die Pfeilspitze (Fig. 449 c), die Perle Tafel II:12 und eine grüne Glasflussperle, in der Form wie die auf Tafel II:4 e.

Das Interesse am Gebiet um das Alsnö Hus herum war darum besonders gross, weil man hoffte, hier die Überreste des eigentlichen Wikinger-Königshofes zu finden. Als sich diese Hoffnung nicht verwirklichte, unternahm man, trotz der gefundenen beweglichen Gegenstände, Ausgrabungen auf dem Gebeit, das N. H. Sjöborg im Jahre 1830[1]) „eine Art Andachtsstätte" genannt hat. Dies Gebiet ist in (Fig. 444 mit Punkt 10) bezeichnet. Es war, wie die Untersuchung ergab, von späterem Datum, obgleich sich einige aus dem Mittelalter stammende, offensichtlich vom zerstörten Palast hierher verschleppte Ziegel fanden. Offenbar handelt es sich um die Reste eines Herrenhofes, den es hier, wie man weiss, im 17. Jahrhundert gegeben hat (Vergl. Fig. 478—482). Auf die wahrscheinliche Lage des Königshofes kommt Kap. XI zurück.

Ein vorgeschichtliches Hausfundament.

In Kap. VIII (Seite 189) wird bewiesen, dass die Steinsetzung Fig. 396, (Seite 150) wahrscheinlich ein vorgeschichtliches Hausfundament ist und nicht ein Grab.

Die vorgeschichtlichen Burgwälle.

Kap. IX (Seite 190—199) behandelt die beiden Burgwälle der Insel. Der eine liegt auf dem Skansberg bei Stenby, auf der Karte Fig. 1, no 30. (Namen auf „sten" [Stein] weisen häufig auf das Vorhandensein eines Burgwalles hin). Ein Plan mit Höhenkurven von 2 m. Niveaudifferenz ist in Fig. 451 wiedergegeben. Hier kann man die mörtellos gefügten, doppelten Steinmauern auf der am meisten abschüssigen Seite erkennen, ferner die klug berechnete Anordnung der Eingänge. Diese sind schräg zu einander gestellt, so dass sie keinen direkten Zugang zum Burgplatz bilden. Die Anlage des Einganges bei B erwies sich bei der Untersuchung als sorgfältig überlegt; er verjüngt sich nach aussen und erweitert sich kräftig nach der Burg hin (Fig. 456, vergl. Fig. 457—458). Westlich von diesem Eingang befindet sich an der Innenseite der Mauer eine Auskragung, die offensichtlich als Ausguck gedient hat (Fig. 455). Die Mauer ist ungefähr 3 m. hoch, von der Aussenseite gerechnet; ihre Stärke beträgt höchstens 5,5 m. Der gegenüberliegende nördliche Teil der Mauer ist ebenfalls stark, (Fig. 450, 452.) Eine Wassergrube fand sich bei C. Nur ein kleines Gebiet bei D wies eine dünne Kulturschicht auf, die ausser den Tongefässfragmenten (Fig. 459) nichts enthielt. An seinem höchsten Punkt liegt der Burgplatz 28 m. über der am Fusse des Berges hinlaufenden Landstrasse, und ca. 45 m. über dem Mälarsee. Die Entstehungszeit der Burg kann nicht näher bestimmt werden, sie dürfte aber in die Völkerwanderungs- oder Wikingerzeit zu verlegen sein.

[1]) Samlingar för Nordens fornälskare, III, Seite 24, Fig. 100, 103.

Der andere Burgwall, der keine Kulturschicht und also auch keine Funde aufweist, liegt bei Skogstorp, an der südwestlichen Seite der Insel (Karte Fig. 1 no. 83, Seite 196—199). Den Plan der Burg zeigt Fig. 461. Wie man sieht, stürzt die Westseite ausserordentlich steil direkt in den Mälar ab. Der höchste Punkt der Klippe liegt c:a 28 m. über dem Wasser. Mauerteile — in höchstens 2 m. Höhe über der Bodenfläche der Aussenseite, gewöhnlich noch bedeutend niedriger — sind nur im Osten erhalten (Photo Fig. 460—462).

Bautasteine und Runensteine.

In Kap. X sind die Bautasteine und Runensteine der Insel besprochen (Seite 200—205). Auf Adelsö befinden sich 3 Bautasteine. Zwei von ihnen sind abgebildet, der eine Fig. 3, der andere Fig. 463—464.

Von den Runensteinen hat der Fig. 466 abgebildete vielleicht in einem Grabe auf dem Grabfelde bei Bergby gelegen; er wird in der Kirche von Adelsö aufbewahrt. Die Inschrift geht aus der Photographie hervor:

Professor E. Wessén überträgt die Runen wie folgt:

[1]a f[2] t y[3] b i s o n t i[4] s t[5] n s a i a k[6] l k[7] u k[8] a i þ[9] i f.

Anmerkungen:

„[1]) vor a wahrschenlich ein Umrahmungsstrich. [2]) zwischen f und t kaum etwas geritzt. [3]) sicher eine gestochene Rune. [4]) vielleicht n, nicht a. [5]) zwischen t und n kann mit Sicherheit nichts festgestellt werden, aber die Fläche scheint beschädigt, und es ist möglich, dass hier eine Rune gestanden hat. [6]) nur der rechte Beistrich sichtbar, aber vielleicht ursprünglich m (ᛘ). [7]) unbestimmt. [8]) Binderune, ziemlich deutlich geritzt, wie die Photographie zeigt. [9]) Vielleicht b(?).

Nur die sechs ersten Runen können, nach Prof. Wessén, gedeutet werden und ergeben einen Zusammenhang: aft ybi, alt-schwedisch aft Øpi. „Efter Öpir", deutsch „nach Öpir". Der Rest des Textes erscheint sinnlos.

Der Inhalt der Runen hat also anscheinend eine für uns verborgene Bedeutung. In einem Fall wie diesem kann man vielleicht mit Recht an Runenmagie denken, besonders wenn man in Betracht zieht, dass der Stein vielleicht in einem Grabe gelegen hat. Bis auf weiteres kann man sich seinem geheimnisvollen Inhalt gegenüber nur abwartend verhalten. Nichts widerspricht der Annahme, dass der Stein aus dem 11. Jahrhundert stammt.

Der Runenstein (Fig. 467) ist in der inneren Sakristeiwand der Kirche eingemauert. Die Inschrift, wie sie jetzt besteht, ist aus dem Bilde deutlich zu ersehen. J. G. Liljegren, Run-urkunder, geht in seiner Deutung auf die Darstellung in Bautil[1]) zurück und gibt neue Aufschlüsse. Die Inschrift, die an mehreren Stellen beschädigt ist, beginnt in der rechten Schlinge. Prof. Wessén liest mit Hilfe der älteren Aufzeichnung: [as] kil : lit : rita : stin : þa[na · iftr] : u [n-i] : faþur [: si] n [: iuþ] a[1]. Kuþ[ain][2]).

Anmerkungen:

[1]) die letzte Rune ist a, Bautil hat i. Vielleicht eine falsche Lesart für buta „bonde". [2]) wahrscheinlich gleich goþan. Der alt-schwedische Text wäre:

Æskil let retta sten þanna eftir . . . ., faþur sinn, (bonda goþan).

Aus dem Neu-Schwedischen würde die Übersetzung lauten: Eskil liess errichten diesen Stein nach . . . ., seinem Vater, einem guten Bauer.

[1]) J. Göransson, Bautil, 1750.

Falls Kuþ(ain) richtig als goþan gedeutet ist, würde der Gebrauch der u-Rune für o auf die Zeit vor ungefähr 1050 hindeuten.

Noch ein weiteres Runenmal hat es in der Kirche gegeben, es ist aber jetzt zerstört und verschwunden. Nach einer alten Aufzeichnung zu schliessen, lautete die Inschrift so, wie es aus Seite 203 ersichtlich ist.

In der Übersetzung:

Vfaigr und . . . . dbjörn, die liessen errichten diesen Stein für Ernbjörn, ihren Vater, Gott helfe seiner Seele.

Der erste Name in dieser Inschrift, ufaikr, heisst alt-schwedisch Ofæigr und neuschwedisch Ofeg. In dem anderen Namen sind die beiden ersten Runen unbekannt; nach Prof. Wessén, kann man annehmen, das der Name auþbiorn, Ödbjörn oder kuþbiorn, Gudbjörn gelautet hat.

Es wäre nun noch von der historisch interessanten Runeninschrift auf dem erdfesten Stein zwischen der Kirche und dem Alsnö Hus zu sprechen (Karte no. 53). Auf Fig. 468 ist sie in natürlichem aber rein gebürstetem Zustande abgebildet, Fig. 469 zeigt die ausgefüllte Inschrift. Diese ist von Prof. E. von Friesen[1]) veröffentlicht. Die Inschrift läuft in den Schlingen eines Runentieres und beginnt in der inneren Schlinge des Tierhalses. Zu ersehen ist sie Seite 204.

Übersetzung der Inschrift:

„Lies du die Runen; recht liess Toler der Rodsverwalter[2]) sie ritzen für den König. Toler und Gylla liessen (diese Runen) ritzen, die beiden Ehegatten zur Erinnerung an und als Denkmal für den Sohn(?) . . . . Håkan veranlasste die Ritzung.

Prof. O. von Friesen fügt bei:

„Wenn die vorgeschlagene Auslegung von srni als suni richtig ist, wäre der Zusammenhang wahrscheinlich folgender: Håkan hat einen — ehelichen oder unehelichen — Sohn, den er einem Verwalter im Alsnö-Königshof (hofgård) zur Erziehung übergibt. Als der Königssohn in jungen Jahren stirbt, gibt Håkan seinem Verwalter und dessen Ehefrau den Auftrag, für ein Erinnerungsmal der Sitte der Zeit gemäss Sorge zu tragen.

Über Håkan und besonders über den Platz, den er in der Reihe der Schwedenkönige einnimmt, liefern die Quellen sehr widerspruchsvolle Angaben. Sicher ist indessen, dass er wirklich König in Schweden gewesen ist und zwar um das Jahr 1070.

Die „Närquelle".

Kap. XI behandelt eine untersuchte Opferquelle, die „Närquelle" [Närkällan] (Karte no. 50. Seite 203).

Die Umgebung der Quelle bildete eine Versumpfung im Umfang von ungefähr 3 qm. und wurde zuletzt als Viehtränke benutzt. Zur Zeit der Ausgrabungen war die Quelle so gut wie zugewachsen. Neben ihr fand man in einem Haufen aufgeworfener Erde, der von einer früheren Reinigung herrührte, eine Silbermünze von 1 öre aus der Zeit Fredriks I (1720—1751).

Die Quelle wurde dann geleert und bis auf den Steingrund ausgehoben, Dieser lag ungefähr 2 m. tiefer als der am Rande entlangführende Weg. Beim Graben stiess man nur auf einige neuzeitliche Gegenstände.

[1]) Upplands runstenar, 1913 Seite 57 ff.

[2]) Verwalter eines Gutes, dessen einnahmen für den Unterhalt der Flotte veranschlagt waren. Anm. Prof. v. Friesen.

Indessen darf nicht vergessen werden, dass die Quelle bestimmt oft gereinigt und geleert worden ist.

Der Name „Närkälla" ist der gewöhnliche. Vielleicht ist „När" gleichbedeutend mit „Njärd" oder „Njord". Es erscheint nicht unberechtigt, die Quelle als alte Opferquelle anzusehen.

Das Fundstätten-Gebiet bei Hovgården.

Kap. XII (Seite 206—213) endlich fasst noch einmal alles zusammen, was sich aus dem ganzen Komplex der Fundorte bei Hovgården ergeben hat. Dieses Gebiet um die Kirche herum umschliesst die interessantesten Fundplätze der Insel. Zu' ihm gehören die grossen Grabhügel, Håkan Rödes Runenstein und das eventuell wikingerzeitliche Alsnöhus.

In grösster Kürze folgt hier der Verlauf der geschichtlichen Ereignisse nach dem Tode von Ingjald Illråde, dem letzten Könige des Ynglinga-Geschlechts[1]).

Wie Snorre Sturlasson in seiner Ynglingasaga erzählt, schloss Ingjald sich auf „Räning" (wahrscheinlich Rällinge auf Fogdö, westlich von der Insel Selaö) ein und bereitete sich selbst den Flammentod, um Ivar Vidfamne zu entgehen, der von Skåne aus ins Sveareich eindrang. Ivar hat wie man annimmt, sowohl über Dänemark, als auch über ganz Schweden geherrscht. Später kam sein Reich an einen seiner Nachkommen im zweiten Glied, Harald Hildetand. Dieser fiel in der Schlacht bei Bråvalla im Kampf gegen seinen Verwandten und Vasallen Ring, der Unterkönig über Svealand, Västergötland und Norwegen war. Die Quellen erzählen, dass Haralds Sohn und Nachfolger, Östen Illråde, im Streit gegen Ragnar Lodbroks Söhne erschlagen wurde. Diese waren die Enkel König Rings. Einer von ihnen, Björn Järnsida, wurde, so heisst es, König in Schweden. Dies muss offenbar eine Verwechslung sein, denn die aus der Geschichte bekannten schwedischen Wikingen Ragnar Lodbrok und Björn Järnsida haben nichts mit dem schwedischen Königsthron zu schaffen. Wahrscheinlich hat die Nachwelt einem Schwedenkönige Björn den bekannten Heldename „Järnsida" (Eisenseite) beigegeben, oder sie haben beide, unabhängig von einander, diesen Beinamen erhalten. Der schwedische Björn wäre dann der Stammvater des schwedischen Königsgeschlechts, das wir aus der Geschichte kennen und dessen Stammtafel Seite 210 zu ersehen ist.

Die Übereinstimmung der Namen in diesem Geschlecht und im Ynglinga-Geschlecht berechtigt u. a. zur Annahme, dass das neue Geschlecht ein nach Schweden rückgewanderter Zweig des einmal vertriebenen Ynglinga-Geschlechtes sein könnte.

Vielleicht hat dieser Ahnherr Björn in dem noch vorhandenen Husby auf Munsö, gerade gegenüber Adelsö, residiert. Bei Husby befindet sich nämlich ein grosser Grabhügel (Fig. 471), der den Namen „Björn Järnsidas Grab" trägt.

Noch mehr als Björn interessiert uns in diesem Zusammenhang sein Sohn Erik, unter dem das Geschlecht offenbar seinen Wohnsitz auf Adelsö begründete. Es ist derselbe Erik, dem sich die Heiden in Birka, als Ansgarius ihnen das Christentum predigen wollte, mit dem Rufe zuwandten: „Lasst uns stattdessen König Erik anbeten". Es zeugt von der grossen Ehrfurcht und Liebe, die diesem König allgemein entgegengebracht wurde, dass man glaubte, sein Name könnte die ungleich Denkenden einen. Es ist möglich, dass man besonders sein Grab heilig gehalten hat. Sein Sohn Björn trug den Beinamen „at Haugi", vid Högen (beim Hügel). Diesen Namen hat er wohl bekommen, weil er seinen Wohnsitz beibehielt, seinen Königssitz beim Grabhügel des verehrten Vaters hatte. Die Bezeichnung unterscheidet ihn von seinem älteren Bruder, der – freiwillig oder unfreiwillig — fortzog und später als Anund Uppsale bekannt war. Man kann sich schwer einen besser geeigneten Ort als Residenz für Björn denken, als einen auf Adelsö belegenen Königshof.

Aus der Ansgariuslegende in Rimberts zuverlässiger Darstellung geht hervor, dass König Björn vid Högen, der bei Ansgars Ankunft in Birka, im Jahr 829, das Land beherrschte, nicht auf Birka selbst lebte, wohl aber in der Nähe. Das gegenüber Birka belegene Adelsö mit seinem Hovgården bot im Mittelalter den geeigneten Platz für eine stattliche Königsburg; es besass, nach der Runeninschrift Fig. 468 und S. 223 zu urteilen, um die Mitte des 11. Jhr. einen Königshof. Es liegt nahe zu denken, dass sich gerade dort auch schon im 9. Jrh. ein Königshof befunden haben kann. Die „Königsgräber" bei Hovgården sind ausserdem Hügel von so imponierendem Äussern, dass, wenn z. B. der grösste von ihnen die irdischen Überreste von König Erik birgt, seine Lage in nächster Nähe des Königshofes den Beinamen „at Haugi" sehr wohl verursacht haben kann: Björn, wohnend bei seines Vaters Hügel.

Es ist dann möglich, dass der sog. Skopinntull — ein Name, der jedem Deutungsversuch getrotzt hat — über Björns Nachkommen Olof errichtet worden ist.

Und man kann auch mit grösster Wahrscheinlichkeit annehmen, dass der Königshof aus der Wikingerzeit an derselben Stelle gestanden hat wie der aus dem Mittelalter, da dieser letztere Funde aus der Wikingerzeit ergab (vergl. oben).

In unmittelbarer Nähe der Königsgräber liegt der Thinghügel, (Fig. 472:8 und Fig. 477), genau wie in Alt-Uppsala, dem alten Sitz des Ynglinga-Geschlechtes.

Die in dieser Monographie dargelegten Ausgrabungsresultate zeigen, dass die vorgeschichtlichen Denkmäler auf Adelsö in grösserem Masse, als man annehmen könnte, aus der Vor-Wikingerzeit stammen. Dabei ist nicht nur die unmittelbar vorhergehende Zeitspanne vertreten[1]) obgleich die ausgehende Völkerwanderungszeit eine Blütezeit gewesen zu sein scheint. Wenn man diese Gegebenheiten mit der Tatsache vergleicht, dass auf Björkö völlig unvermittelt Funde auftraten, die aus dem Anfang der Wikingerzeit stammen, erscheint es klar, dass Adelsö die Verlegung Birkas nach Björkö bedingt hat und nicht Birka die Unterbringung des Königshofes (Kungsgården) auf Adelsö. Bestätigt wird diese Annahme noch dadurch, dass Adelsö auch später, nachdem Birka alle Bedeutung eingebüsst hatte, seinen Rangplatz beibehielt. Es konnte sich ein so wichtiges geschichtliches Ereignis an seinen Namen knüpfen, wie die Begegnung zu Alsnö 1279. Dass Björkö noch heute zum Kirchspiel Adelsö gehört, spricht vielleicht auch für die von alters her führende Stellung der Insel Adelsö.

Wenn man die Richtigkeit dieser Darstellung voraussetzt, kann es seltsam erscheinen, dass die Handelsstadt Birka, die wir als erste Haupstadt Schwedens anzusehen gewöhnt sind, eine Lage einnahm, die sie durch Wasser vom Königshof trennte. Was die Ursache hierzu gewesen sein mag, ist nicht klar ersichtlich. Aber eine naheliegende analoge Erscheinung haben wir in einer von Otto Janse aufgestellten und von O.

[1]) Nach B. Nerman in Fornvännen 1918 und Rig 1920.

[1]) Vergl. Seite 217.

v. Friesen und B. Thordeman[1]) bestätigten Annahme. Danach wäre Sigtuna als es im Lauf der Zeiten Birka als Stadt ablöste, einen alten Königshof gegenüber verlegt worden. Dieser trug schon früher den Namen Sigtuna, der sich dann in der Folge in Fornsigtuna (Alt-Sigtuna) wandelte. Dasselbe war, wie die letzten Ausgrabungen zu ergeben scheinen, auch mit Hedeby der Fall.

Adelsö hat offenbar als Feld der Missionstätigkeit nicht dieselbe Rolle gespielt wie Birka, dessen Einwohnerschaft durch Reisen in christlichen Ländern oder doch wenigstens durch den Verkehr mit ausländischen christlichen Kaufleuten einen besseren Nährboden für die Ausbreitung der christlichen Lehre bildete, als die Bauernbevölkerung und der Hof auf Adelsö. König Björn selbst allerdings war weise genug, das Christentum nicht zu bekämpfen. Der Beweggrund hierzu war wohl kluge Berechnung, denn Björn scheint ein auf dem Gebiet der Aussenpolitik nicht unbewanderter Mann gewesen zu sein. Es ist möglich, dass er durch sein Verhalten einen günstigen Eindruck auf Ludwig den Frommen machen wollte, mit dem er in Verbindung stand. Die Prediger Ansgarius und sein Kamerad Vittmar, die der Kaiser gesandt hatte, sind sicherlich im Königshof empfangen worden — diese Tatsache stellt Adelsö auf einen historischen Rangplatz viel älteren Datums als die Alsnö-Begegnung. — Aber gemäss dem Traditionalismus, den er seiner Stellung schuldig war, verhielt sich der König selbst vorläufig noch abwartend. Vermutlich tat die Mehrzahl seiner Umgebung dasselbe, aber offensichtlich ohne jeden Druck in der einen oder anderen Richtung, denn Hergeir, des Königs Befehlshaber auf Birka, wurde einer der ersten Jünger des Ansgarius. Björns Nachfolger Olov nahm ungefähr dieselbe Stellung ein, persönlich war er scheinbar indifferent, aber er war gern dazu bereit, ein Thing auf Birka einzuberufen, um bei der Wiederkunft des Ansgarius, 853 oder 854, das Volk den Entschluss fassen zu lassen, dass die christliche Lehre wirklich gepredigt werden dürfe.

Wie es scheint, ist nach Olofs Tod die Macht an Uppsala übergegangen. Dass der Königshof auf Adelsö fortbestand, auch als seine Bedeutung geringer war, geht aus dem oben genannten Runenstein hervor. Er beurkundet Adelsö als Krongut in der Mitte des 11. Jahrhunderts.

Mit seiner Burg aus dem Mittelalter geht Adelsö am Schluss des 13 Jahrhunderts einer neuen Blütezeit entgegen.

[1]) Sigtuna (1926).

LITTERATUR, ANFÖRD I DETTA ARBETE.

AFZELIUS, A. A., *Svenska Folkets Sagohäfder*, II, Stockholm, (1880).

ALMGREN, O., *Undersökningar på Vikbolandet 1906*, Meddelande från Östergötlands Fornminnesförening, (1906),

— *Från Uppländska gravfält, III, Holmbro i Skogstibble socken*, Upplands Fornminnesförenings Tidskrift, bd VIII, (1918—21).

— *Sveriges fasta fornlämningar*, 2:a uppl., Uppsala, (1921).

ALMGREN, O.—NERMAN B., *Die ältere Eisenzeit Gotlands*, II, Stockholm, (1923).

ARBMAN, H., *En handelsväg för 1000 år sedan*, Jorden Runt, (1933).

ARNE, T. J., *La Suède et l'Orient*, Uppsala, (1914).

— *Nya bidrag till Södermanlands Förhistoria*, Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria, XVI, (1915).

— *Gravar från Vendeltid vid Lagerlunda i Kärna socken, Östergötland*, Fornvännen, (1919).

— *Birka-Frisland*, Kulturhist. Studier, tillägnade V. Evald, (1929.).

ASPELIN, J. R., *Antiquités du Nord Finno—Ougrien*, Helsingfors, (1877).

BRÖGGER, A. W., *Borrefundet og Vestfoldkongernes graver*, Kristiania (Oslo), (1916).

BRÖGGER, A. W.—FALK, HJ.—SCHETELIG, H. se Schetelig, H., Oseberg, III.

BØE, J., *Jernalderens Keramikk i Norge*, Bergen, (1931).

DAHLBERG, E., *Suecia antiqua et hodierna.*

ENQVIST, A., *Från uppländska gravfält*, VI, *Undersökningar vid Överhassla, Häggeby socken*, Upplands Fornminnesförenings tidskrift, bd. IX, (1922—24).

FESTIN, E., *Undersökningar vid stipendiatresor 1914 för Jämtlands läns fornminnesförening*, Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift, VI: 2, (1915).

— *Ur Jämtlands forngravar*, I, Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift, VI: 3, (1916).

v. FRIESEN, O., *Upplands runstenar*, Uppsala, (1913).

GÖRANSSON, J., *Bautil*, Stockholm, (1750).

HADORPHIUS, J., *Biärköa Rätten*, Stockholm, (1687).

HALLSTRÖM, G., *Det hedniska Sigtuna*, Upplands Fornminnesförenings tidskrift, bd IX, (1922—24).

— Se Stolpe, Hj.—Hallström, G.

HAUBERG, P., *Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146*, Kjøbenhavn, (1900).

Katalog der orientalischen Münzen der K. Museen in Berlin, I, Berlin, (1898).

LILJEGREN, J. G., *Runurkunder*, Stockholm, (1833).

LINDQVIST, S., *Hedeby och Birka*, Fornvännen, (1926).

MONTELIUS, O., *Svenska fornsaker*, Stockholm, (1872).

— *Översigt öfver den nordiska forntidens perioder intill kristendomens införande*, Svenska Fornminnesföreningens tidskrift, VIII, (1891—93).

— *Minnen från vår forntid*, I, Stockholm, (1917).

MONTELIUS O.,—EKHOFF (ECKHOFF). E., *Bohuslänska fornsaker. Ur Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohusläns fornminnen och historia*, Stockholm, Göteborg, (1874—94).

MÜLLER, S., *Ordning af Danmarks Oldsager*, Kjøbenhavn, (1888—1895).

NERMAN, B., *Kungshögarna på Adelsö och Sveriges äldsta Konungalängder*, Fornvännen, (1918).

— *Gravfynden på Gotland under tiden 550—800 e. Kr.*, Antikvarisk tidskrift, XXII: 4, (1919).

— *Hur länge har Ynglingaätten regerat i Sverige?*, Rig, (1920).

— *En utvandring från Gotland och öns införlivande med Sveaväldet*, K. Vitt. Hist. och Ant. Akad:s Handlingar, XXXIV: 3, 4, (1922).

— *Die Verbindungen zwischen Skandinavien und dem Ostbaltikum in der jungeren Eisenzeit*, K. Vitt. Hist. och Ant. Akad:s Handlingar, XL: 1, (1929).

— *När Seeburg upptäcktes*, Jorden ger, utg. av Svenska Fornminnesföreningen, (1931).

— Se Almgren O.,—Nerman, B.

NORDÉN, A., *Gravröset vid Brandskogsskeppet*, Upplands Fornminnesförenings tidskrift, bd X, h. 2, (1927).

— *Östergötlands järnålder*, I, Stockholm, (1929).

— *Stensträngarnas ålder och uppgift*, II, Fornvännen, (1920).

NORDIN, F., *Graffältet vid Bjers i Hejnum socken, Gotland*, Antikvarisk tidskrift, XV: 3, (1906).

OLSSON, E.—RYDH, H. *Från uppländska graffält*, IV, *Några fynd från gravfältet vid Häfverösund*, Upplands fornminnesförenings tidskrift, bd VIII, (1919—21).

PERINGSKIÖLD, J., *Monumenta Sveo—Gothica*, III, Handskrift i Kungl. Biblioteket.

PETERSEN, J., *Bretspil i förhistorisk tid*, Oldtiden, (1914).

— *De norske vikingesverd*, Kristiania (Oslo), (1919).

— *Vikingetidens smykker*, Stavanger, (1928).

RAUDONIKAS, W. J., *Die Normannen der Wikingerzeit und das Ladogagebiet*, K. Vitt. Hist. och Ant. Akad:s Handlingar XL: 3, (1930).

RAWLINSON, H. C., *The seventh oriental monarchy*, (1876).

RIMBERTUS, *Vita Ansgarii*, översättning till svenska av G. Rudberg: *Ansgars liv*, Stockholm, (1926).

RYGH, O., *Norske Oldsager*, Christiania (Oslo), (1885).

RYDH, H., *De arkeologiska undersökningarna på Adelsö sommaren 1916*, Fornvännen, (1917).

— *Dosformiga spännen från vikingatiden*, Stockholm, (1919).

— *Ett förhistoriskt fynd av människohår från Adelsö*, Studier tillägnade Oscar Almgren 9.11. 1919, även i Rig, (1919).

— *Den magiska ringen från Hamrånge*, Meddelande från Gestriklands Kulturhistoriska Förening, (1920).

— *On Symbolism in mortuary ceramics*, The Bulletin of the Museum of Far Eastern Antiquities, I, Stockholm, (1929).

— *Adelsö*, Svenska fornminnesplatser, 15, Stockholm, (1930).

— *Stora Karlsö under forntiden*, Stockholm, (1931).

— Se Olsson, E—Rydh, H.

SALIN, B. *Fornminnen i Uppland undersökta under sommaren 1890*, K. Vitt. Hist. och Ant. Akad:s Månadsblad, (1890).

— *Die Altgermanische Thierornamentik*, Stockholm, (1904).

— *Fyndet från Broa i Halla, Gotland*, Fornvännen, (1922).

SCHETELIG (SHETELIG), H., *Vestlandske graver fra Jernalderen*, Bergen, (1912).

— *Osebergsfundet*, III, Kristiania (Oslo), (1920).

SCHNITTGER, B., *Bjärka—Säby under forntiden*, Stockholm, (1924).

— *Några undersökningar å Linga gravfält i Södermanland*, Fornvännen, (1912).

SJÖBORG. N. H., *Samlingar för Nordens fornälskare*, III, Stockholm, (1830).

Statens Historiska Museum och K. Myntkabinettet, *Tillväxten 1894*, K. Vitt. Hist. och Ant. Akad:s Månadsblad, (1894).

— *Tillväxten 1904*, Sammastädes, (1903—05).

— *Tillväxten 1907*, Fornvännen, (1907).

— *Tillväxten 1909*, Fornvännen, (1909).

STJERNA, K. *Bidrag till Bornholms befolkningshistoria under järnåldern*, Antikvarisk tidskrift, XVIII: 1, (1908).

STOLPE, HJ.—ARNE, T. J., *Graffältet vid Vendel*, Stockholm, (1912).

STOLPE, HJ.—HALLSTRÖM, G., *Birka*, I, Stockholm, (1913).

SÖDERBERG, S., *Runologiska och arkeologiska undersökningar på Öland sommaren 1884*, Antikvarisk tidskrift, IX:2, (1905).

THORDEMAN, B., *Alsnö Hus*, Stockholm, (1920).

— *Sigtuna*, Stockholm, (1926).

VALENTINE, W. H. *Sassanian coins*, (1920).

VEDEL, E., *Bornholms Oldtidsminder og Oldsager*, Kjøbenhavn, (1886).

— *Efterskrift til Bornholms Oldtidsminder*, Kjöbenhavn, (1897).

FIGURFÖRTECKNING.

PLANSCHFÖRTECKNING

ARKEOLOGISKA MONOGRAFIER

UTGIVNA AV

Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien

STOCKHOLM

Nr

1. ALMGREN, O., »Kung Björns hög» och andra fornlämningar vid Håga, 1905. Mit Zusammenfassung in deutscher Sprache. 5 kr.
2. ECKHOFF (EKHOFF), EMIL, S:t Clemens kyrka i Visby, 1912. Mit Zusammenfassung in deutscher Sprache. 12 kr.
3. STOLPE, H., och ARNE, T. J:SON, Gravfältet vid Vendel, 1912. 25 kr.
4. ALMGREN, OSCAR, und NERMAN, BIRGER, Die ältere Eisenzeit Gotlands. Hft. 1, 2, 1914, 1923. 10+20 kr.
5. KOLMODIN, L., STOLPE, H., och SCHNITTGER, B., Grottan Stora Förvar på Stora Karlsö. Hft. 1, 1913. 3 kr.
6. Birka I. HJALMAR STOLPES gravundersökningar, beskrivna av G. HALLSTRÖM. Hft. 1, 1913. 10 kr.
7. TYNELL, LARS, Skånes medeltida dopfuntar. Hft. 1—4, 1913—21. 45 kr.
8. LINDBLOM, ANDREAS, Nordtysk skulptur och måleri i Sverige från den senare medeltiden. Hft. 1, 2, 1916. 20 kr.
9. ECKHOFF (EKHOFF), EMIL, Svenska stavkyrkor, 1914—16. 25 kr.
10. LINDBLOM, ANDREAS, La peinture gothique en Suède et en Norvège, 1916. 30 kr.
11. ROOSVAL, JOHNNY, Die Steinmeister Gottlands, 1918. 125 kr.
12. ECKHOFF, EMIL, och JANSE, OTTO, Visby stadsmur, Del I (Text) 1936; Del II (Planscher), 1922. 25+100 kr.
13. ROOSVAL, JOHNNY, Nya Sankt Görans studier, 1924. With an english summary.
14. ÅBERG, NILS, Den nordiska folkvandringstidens kronologi, 1924. 15 kr.
15. VON POST, LENNART, VON WALTERSTORFF, EMELIE, LINDQVIST, SUNE, Bronsåldersmanteln från Gerumsberget i Västergötland, 1924—25. Mit Zusammenfassung in deutscher Sprache. 20 kr.
16. SCHNITTGER, B., och RYDH, HANNA, Aranaes, en 1100-talsborg i Västergötland, 1927. With an english summary. 12 kr.
17. ARNE, T. J. (et STOLPE, H.), La nécropole de Vendel, 1927. 25 kr.
18. ÅBERG, NILS, Bronzezeitliche und früheisenzeitliche Chronologie: I, Italien, 1930; II, Hallstattzeit, 1931; III, Kupfer- und Frühbronzezeit, 1932; IV, Griechenland, 1933; V, Mitteleuropäische Hochbronzezeit, 1935. 25+20+25+30+25 kr.
19. STENBERGER, MÅRTEN, Öland under äldre järnåldern, 1933. Mit Zusammenfassung in deutscher Sprache. 15 kr.
20. ARNE, T. J., Das Bootgräberfeld von Tuna in Alsike, Uppland, 1934. 15 kr.
21. NERMAN, BIRGER, Die Völkerwanderungszeit Gotlands, 1935. 30 kr.
22. LUNDBERG, ERIK, Herremannens bostad. I, 1935. Avec un résumé en francais. 20 kr.
23. LINDQVIST, SUNE, Uppsala högar och Ottarshögen. 1936. With an english summary. 25 kr.
24. RYDH, HANNA, Förhistoriska undersökningar på Adelsö, 1936. Mit deutschem Auszug. 25 kr.

PRIS 25:— KR.

ESSELTE AKTIEBOLAG
STOCKHOLM 1936